

sed suspicionem motum iri bene novisset. Quæ addit continuationi Aquicinensi litteris obliquis distincta, in B5. non leguntur, nec unde sumpserit, scimus; illud certum, non ex uno quodam codice excerpta, sed e plurimis auctoribus ea conquisita, quædam ab ipso composita.

g.) *Struve* in editione tertia *Scriptorum Pistorianorum*, Ratisbonæ 1726 in fol. Sigebertum cum continuationibus Ursicampina, Votensi, Gemmeticensi repetiit e prima Pistorii editione; sed suo quæque loco inserit omnia quæ Miræus plura habet ex l. B2. 3. 5.; sub textu potiore Miræanæ lectionis varietatem cum notis Miræi atque suis posuit; dein continuationes Anselmi, Gemblacensem, Affligemensem atque Aquicinensem ex Miræo subiunxit, Bellocensem ex Labbeo. Ita omnia componens quodammodo confudit: novi nil prorsus attulit præter notulas nonnunquam bonas.

h.) *Dachery* in editione Guiberti Novigentensis primus Robertum de Monte dedit integrum ex codice E, adhibito E4. Nomina minus accurate reddidit; hic illic quædam omisit; additamenta Roberti ad Sigebertum ab a. demum 876 exhibet, et vel ex his aliqua oblitus est. Notas non addidit.

i.) *Bouquet* atque Brial III, 352, V, 375, VI, 233, VII, 249, VIII, 508, X, 216, XI, 163, XIII, 256, XVIII, 354, excerpta tantum dederunt, quibus præter editiones hic illic adhibuerunt codices B5^{...}. E2. 7b. 8b. d.

Nostræ editionis ratio hæc fuit ut textum Sigeberti daremus eum quem auctor ipse eadem constituit; primariam autem formam ubivis in notis indicavimus. Pro fundamento igitur posuimus codicem f., quem accurate expressimus. Additiones ipsa Sigeberti manu factas, antequam primo librum ederet, in textum recepimus omnes, in notis ubivis indicantes quid secundis quid tertiis curis adiecerit auctor. Additiones 13. r. a Sigeberto post a. 1105 dictatas, tum cum alteram editionem curaret, unicuius inclusimus. non quod essent spuria; sed ut eas primario textui defuisse appareat. Quæ prius ibi scripta fuerant, jam erasa. sub textu indicavimus omnia, prout ex A. ea agnoscere potuimus.

A Additiones 13. λ., quas non esse Sigeberti scimus, sed post a. demum 1136 a variis factas, post Sigebertum relegavimus in unum collectas, nomine Auctarii Gemblacensis. E reliquis codicibus lectionis varietatem asserre integram et superfluum erat, quippe cuius originem arbitrariam noverimus, et mole inutili notas necessarias obtexisset. Seligendas itaque putavimus eas tantum quæ vel ad dignoscendum textum primarium, vel ad discernendas familias codicum, vel ad textum editi historiam momenti aliquid habere possunt; neque transpositiones codicis D. indicavimus, a scriba demum Bellocensi inventas; quas qui scire desiderat, melius discet ex editionibus. Omissa autem in variis codicibus religiose semper indicavimus, exceptis C4. 5., de quibus videsis quæ supra diximus. Additiones omnium codicum delimus omnes; at non suo quamque anno insertam Sigeberto, — quippe qui tanta mole oppressus foret —, sed secundum auctores distinctas collegimus, titulo *Auctarii Aquicinensis, Affligemensis, Valcellensis, Hasnoniensis, Leudunensis, Corbeiensis, Bellocensis, Mortuimaris, Ursicampini, Robertini* præponendas istis continuationibus quæ ab iisdem quibus additiones auctoribus scriptæ, ex iisdem fontibus haustæ, nil sunt nisi tales additiones sensim latius crescentes, cuius rei luculentum exemplum præbet Robertus. Ita legenti statim apparet quænam cuique additioni patria, quæ sit ætas, quis fons, quæ fides habenda; ita quæ ejusdem auctoris ejusdemque monasterii sunt, non discernuntur; historia textus melius perspicitur, et Sigeberti Chronicon purum, uti conditum fuit, ita legentibus offertur. Habitus etiam operis atque formam exteriorem, qualem f. exhibet et reliqui codices retinuerunt plerique, nos quoque accurately expressimus, præter quod annos Christi, a Sigeberto per decennia tantum in margine exteriori notatos, nos cuiusvis anno apposuimus; præter hæc plurimum operæ collocandum iudicavimus in indagandis fontibus ex quibus hauserunt Sigebertus ejusque continuatores.

L. C. BETHMANN.

INCIPIIT CHRONICA

DOMNI SIGEBERTI

GEMBLACENSIS MONACHI

Dictum aliquid juvante Deo de contemporalitate regnorum, primum pauca dicamus de origine singularum gentium; quatenus sequi poterimus vesti-

gia majorum, directi per senitas historiarum. Ponemus in prima linea regnum Romanorum. in secunda Persarum, in tertia Francorum, in quarta

Wandalorum, in quinta Anglorum, in sexta Langobardorum, in septima Wisigotharum, in octava Ostrogotharum, in nona Hunorum.

De regno Romanorum non aliud dicendum puto, nisi quod Danihel propheta interpretatus est de quarto regno: quod, sicut ferrum comminuit, domat et conterit omnia, sic ab origine sui tutuderit, domuerit et contriverit omnia pæne mundi regna; novissimo vero tempore regnum illud, quod in tibiis suis ferreis diutissime et firmissime sine aliqua lassitudine steterat, tandem ferro suæ fortitudinis commixto cum testa humanæ imbecillitatis, ex alto dominationis suæ gradu cum fragore terribili labare cœperit. Hoc regnum primi Persæ impulerunt, qui semper cum Romanis pæne ex æquo se habuerunt, modo vero vacillante rei publicæ statu, eos ultro impetere non timuerunt, et insuper eos suis finibus mutilare potuerunt, quando Juliano apostata cæso et exercitu Romanorum miserabiliter subjugato, nimis fortunati facti sunt ex eorum infortunio. Ita regnum illud, quod tanto tempore omnes pæne mundi gentes prædæ et dominationi habuit, modo Dei omnipotentia miscente ei duplum in poculo, quo ceteris miscuit, cunctis gentibus pæne prædæ et ludibrio patuit; et qui olim cum aliis gentibus pro sola gloria certabant, modo salutis suæ vix satis consulere poterant. Nam quæcunque gentes, aut minuendæ domæ multitudinis causa, aut amovendæ suæ feritatis, a patria sua exulabant, Romanum imperium incessebant, et de ejus latissimo corpore velut partes quasdam sibi exciudebant, et in eis sibi regnandi locum statuebant. Hoc in sequentibus clare apparebit.

Porro regni Persarum originem altius repetere modo non videtur utile, quia quæ hujus regni fuerit antiquitas, quanta et quam potens hujus antiquitatis nobilitas, satis recolet lector per antiquorum historias. Hoc tantum notabo, quia sepe abusi victoria de Romanis, nunc autem recens cæso Juliano, et exercitu Romanorum profligato, et finibus suis Romano imperio mutilato, et sic pro suo libitu pacis fœdere in viginti novem annos composito, felicitatem suam non temperanter ferebant; et Sapore rege eorum insolentius agente, Christianis et Romanis omnimodis infesti erant.

(*Gesta r. Franc.*) Originem gentis nostræ, regni scilicet Francorum, notificemus aliis ex relatu fideli majorum. Post illud famosum et cunctis sæculis et gentibus notum Trojanæ civitatis excidium, victoribus Grecis cædentes reliquiæ Trojanorum, pars eorum cum Enea ad fundandum Romanum imperium ad Italiam perrexit; pars una, scilicet duodecim milia, duce Antenore in finitimas Pannoniæ partes secus Meotidas paludes pervenit, ibique civitatem ædificaverunt, quam ob sui memoriam Siambram vocaverunt. In qua multis annis habita-

verunt, et in magnam gentem coaluerunt, et crebris incursibus Romanum solum incessentes, usque ad Gallias ferocitatis suæ vestigia dilataverunt. (*Hist. misc.*) Hos adeo Romanis infestos Constans Cæsar, filius Magni Constantini, bello oppressit, et tandem Romano imperio subjectos aliquantulum a sua feritate mansueferi coegit. Post aliquot annos, rebellantibus Alanis contra Valentinianum imperatorem, cum eos non posset imperator penitus debellare, eo quod eos intransibiles Meotis paludes tutarentur, proposuit Valentinianus, quod, si qua gens has paludes intrare et rebelles Alanos posset conterere, decem annis eos a tributis liberos redderet. Hac pacto Trojani illecti, et fortitudine et prudentia sua confisi, duce Priamo Meotidas paludes Romanis invias ingressi, Alanorum gentem exterminaverunt, et ita Valentiniano satisfecerunt. Valentinianus eorum virtute delectatus, eos, qui prius vocati erant Trojani, deinde Antenoriæ; postea etiam Sicambri, Francos Attica lingua appellavit, quod in Latina lingua interpretatur feroces. (*FREDEG.*) Alii Francos cognominatos dicunt a quodam eorum rege Frantione, qui in bello fortissimus, dum cum multis gentibus dimicasset, in Europam iter direxit, et inter Danubium et Rhenum consedit, ibique progenies ejus coaluit, nulliusque jugum usque ad id temporis suscipere voluit. (*PROSP.*) Undecunque ergo denominati sunt Franci, quantum altius colligere potuerunt historiographi, hic Priamus regnabat super eos tempore prioris Valentiniani. Nam ex ipso regis nomine recolentes nobilitatem illius Priami, sub quo eversa est Troja, inde gloriabantur gentis suæ manasse primordia. Exacto decennio, cum exactores repeterent tributa a Francis, Franci pro superiori victoria insolentes, et de viribus suis presumentes, non solum tributa negare, sed etiam Romanis presumunt rebellare. Romani collecto exercitu super Francos irruunt, et victos usque ad internecionem proterunt.

(*BEDA.*) Britanni sive Brittones, a quibus cognominata est Britannia Oceani insula, qui eam incoluerunt, a tempore G. Julii Cæsaris usque ad annum Domini 415. sub imperio Romano degerunt. Hi, tempore Marci Antonini Veri, instantia Lucii Britanniarum regis, per legatos Eleutherii papæ mysteria christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum usque martyrii coronam provecti sunt. Qui cum crebris et pæne continuis Pictorum incursionibus fatigarentur, et ipsi ad resistendum inimicis imbelles inabilesque haberentur, consilio regis sui Vertiginii gentem Anglorum a finibus Saxonie invitant, eosque contra omnes hostium assultus defensores sibi parant. Angli, cum aliquandiu strenue et fortiter eos tutati fuissent, tandem dominandi cupiditate illecti, et ad hoc imbecillitate eorum adducti, quos defensandos susceperant, illos sibi subicere deliberant. Tam violenta injustitia indigenæ Britannii alienigenis Angliis subjugati, in jus et nomen Angli-

rum quasi victi concesserunt, et nunquam de subju- A
gō eorum se excutere potuerunt ¹.

(JORD.) Wandali quoque de Scythia oriundi, a Gothis
victi, alienas terras invadere ceperunt, qui suas re-
tinere non potuerunt. Hos circa Danubium commo-
rantes, rursus post multum tempus Giberich Go-
thorum rex bello victos inde exturbavit, et ad hoc
perpulis, ut quas quoquo modo habere videbantur
relictis sedibus, Romano imperio se subderent, et a
Constantino Magno locum habitandi sibi dari sup-
pliciter peterent. Quod et impetraverunt, et Panno-
nias ab eo sibi delegatas per sexaginta annos pacifice
inhabitaverunt. Unde anno Archadii 13. et Honorii.
evocati instinctu Stiliconis rebellionem contra rem
publicam meditantis, infuderunt se per Gallias, jun-
ctis sibi Alanis, easque aliquandiu miserrime dila-
ceraverunt. Etiam inde eos expellebant Gothi, non
quidem prospicientes Galliarum quieti, sed vacue-
facientes patriam suæ rapacitati. Wandali Hispanias
aggressi, nunc Hispanias, nunc Gallias multo tem-
pore depopulati sunt; sed nec ibi a Gothis tuti esse
potuerunt. Quippe quia Gothi nimis Italiam inquit-
tabant; Honorius, deliberato cum suis consilio,
Hispanias et Gallias, quas sibi a Wandalis aliisque
gentibus præceptas dolebat, Gothis rata confirma-
tione donavit. Cum ergo Gothi a finibus sibi depu-
tatis Wandalos aliosque hostes effugare maturarent,
et Wandali undique conclusi timore Gothorum
æstuarent, peccatis populi facientibus, inopina et
grata occurrit eis felicitatis oportunitas. Nam inter
Bonifacium et Aethis Romanos duces per invidiam
orta simultate, Bonifacius factus inferior, cum do-
lorem suæ injuriæ nollet, ulcisci nisi damno et peri-
culo rei publicæ, ad Hispanias transivit, et Wauda-
los ad occupandam Libiam et Africam invitavit.
Quo cum pervolassent, ibi regnum suum multo tem-
pore confirmaverunt, et divina et humana sine ali-
quo respectu humanitatis vel divinitatis pertur-
baverunt.

(PAUL. DIAC.) Winilorum, qui postea patria lin-
gua Langobardi a longis barbibus vocati sunt, certam
quidem originem legimus, sed certum originis eorum
tempus non invenimus. Nam reges regnasse super
eos legimus, quorum etiam nomina didicimus, sed
annos regni eorum per tempora distinctos non in-
venimus. Hi in Scandinavia Scythiæ insula degen-
tes, cum ita multiplicati essent, ut eos terra sua
capere non posset, egressione tertiæ partis minuere
multitudinem consilium habuerunt, et quinam exire
deberent, missa sorte quæsierunt. Ergo tertia pars
Winilorum, prout eos missa sors elegerat, ducibus
Agion et Ibor de Scandinavia insula egressi, de loco
in locum ibant, incerti et vagabundi; et a multis
sæpe bellis impetiti, viriliter, quia pro anima res
erat illis, salutem et libertatem suam defendebant.
Porro Agion et Ibor mortuis, regnavit primus super

A eos Ageimundus 25 annis. Qui, dum ageret se Justo
securius, a Bulgaribus cum multis suorum est
extinctus. Lamissio regnavit secundus, et post eum
40 annis regnavit Lethu tertius, Ildehoch quartus,
Gudeoc quintus, eo tempore quo Odoacer regnabat
in Italia. Sextus Langobardorum rex fuit Claffo,
septimus Tato, octavus Waltarith, nonus Andoin,
qui Langobardos in Pannoniam duxit; decimus Al-
boin, qui, transductis in Italiam Langobardis, re-
gnum eorum ibi firmissime stabilivit.

(JORD.) At Gothorum, qui apud antiquos Getæ
dicti sunt, quique postea divisi, duo ex se regna, id
est Ostrogotharum et Wisigotharum, fecerunt, ta-
lem originem fuisse cognovimus ex historia Jorda-
nis. Isti Scanciam Scythiæ insulam primo incolue-
runt. Cujus possessione non contenti, cum rege eo-
rum Berich inde exierunt, et vicinas Scythiæ insu-
las et terras peragrantes, vicinas gentes bellis laces-
cebant, et terrore nominis sui finitimas gentes sibi
subigebant. Post sub Filimere quinto rege suo ad
ulteriora Scythiæ progressi, ad citeriores usque ri-
pas Danubii, terras Traciæ, Daciæ, Mesiciæque diu
longe lateque sunt pervagati. Ibi per multa tempora,
immo per multa secula, in gentem magnam coalue-
runt, et multas gentes victoriis suis applicantes,
nomen et fortitudinem suam amplificaverunt. Viri-
bus vigentes, ingenio callentes, philosophiæ quoque
disciplinis eruditi, nativam barbaricam exuentes, hu-
manitate et honestate aliis barbaricis gentibus pre-
minebant. Tempore autem Decii imperatoris, transi-
to Danubio cum Gniva rege suo, graviter incuban-
tibus Romano imperio. Qui a Decio impetiti bello,
exercitu Romanorum prostrato, ipsum Decium per-
emerunt cum filio Decio. Hac felicitate elati et sæpe
postea in congressu Romanis ducibus superiores
effecti, toti orbi Romano erant terrori. Isti adhuc
trans Danubium constituti, tempore Valentis impe-
ratoris cœperunt civili bello inter se collidi. Atha-
laricus dux unius partis cum prevaluisset Fritigerno
duci alterius partis, Fritigernus a Valente auxilium
petit, christianum se fieri promittit. Valens auxilium
mittit, eosque in sectam Arrianorum, Arrianus ipse,
induci fecit. Anno 45° Valentis Huni, qui et ipsi in
Scythia potenter debachabantur atque ferociter,
nacti oportunitatem ex intestina Gothorum simu-
lata, fines eorum ex improvise invadunt, eosque
bello victos aut sibi subjugant, aut captivitate ex-
cruciant, aut patria eliminant. Ita Gothi, qui multas
gentes subdiderant suo servitio², Hunorum subdun-
tur dominio, et nimis eorum potentiam adaugent,
dum omnes qui Gothis serviebant, per Gothos Hu-
norum principatui parent. Taliæ Huni in omni penè
Scythia principatu et fortitudine cunctis premine-
bant. Gothi victi partim se, Danubio transito, in-
gesserunt finibus Romani imperii, et a Valente pe-
tuerunt terram ad inhabitandum sibi dari. Qua re

VARIÆ LECTIONES.

¹ Horum loco de Britannis interpolationem ex Galfrido habent D1^o. E8h. indeque editiones præter Miræum
omnes. ² dominio superscripto ab eadem manu servitio l., nil expungens.

impetrata, cum aliquandiu se continuissent ab omni armorum insolentia, tandem Romanorum avaritia coacti et rei familiaris inopia, in ipso imperii sui sinu gravia concitaverunt prella. Quibus Valens imperator occurrens, bello victus ab eis et igni crematus, justo Dei iudicio, rei publice nimiam intulit incommoditatem, hostibus vero auxit elationem. Hi ergo Gothi, qui Romano imperio incubabant, Wisigothas se, id est occidentales Gothos, nominabant, et per multos annos occidentales Romanorum fines usque ad ipsas ulteriores Hispanias infestabant, ubi etiam postmodum in regnum coaluerunt. Porro Gothi, qui in patrio solo trans Danubium sub Hunorum dominio remanere passi sunt, regulos quidem suæ gentis habuerunt, et sese Ostrogothas, id est orientales Gothos appellaverunt. Qui et ipsi postea per Theodericum regem suum a Zenone imperatore Italiæ regnum dono acceptum per multos annos tenuerunt. Ita Gothi quasi duobus capitibus sui cornibus orientem et occidentem ventilantes acerrime, duo ex se regna creavere, scilicet Wisigotharum in Hispania et Ostrogotharum in Italia.

(Jord.) De regno Hunorum, quod in omni pæne Scythia tenebat principatum, ipsa gentis barbaries me silere faceret, nisi illud famosum Galliarum et Italiæ excidium me loqui cogeret, quando per Attilam eorum regem iudicium Dei se longe lateque effudit, quem quasi gladium limatum et exacutum de vagina indignationis suæ super peccatrices gentes Deus distrinxit. De eorum ergo origine quæ in antiquorum leguntur historiis, aperiam paucis. Filimer, Gothorum rex, Gadarici magni filius, qui post egressum Scantiæ insulæ jam quinto loco tenuit principatum Getarum, et terras Scythiæ cum sua gente introit, reperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas Gothico sermone Alirunnas dicunt; easque habens suspectas, de medio sui proturbavit, longeque ab exercitu suo fugatas in solitudine coegit errare. (H. misc. XII) Quas silvestres homines, quos nonnulli Faunos scarios vocant, per desertum vagantes dum vidissent, et earum complexibus se in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt, quod fuit primum inter paludes Meotidas; minutum, tetrum atque exile quasi hominum genus, nec alia voce notum, nisi quod humani sermonis imaginem assignabat, et quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes, terribilitate fugabant: eo quod erat eis species pavendæ nigredinis, et velut quædam, si dici fas est, deformis offa, non facies, habensque magis puncta, quam lumina. Quorum animi fiducia torvus prodit aspectus. Qui etiam in pignora sua primo die nata desæviunt. Nam maribus ferro genas secant, ut, antequam lactis nutrimenta

A percipiant, vulneris cogantur suadere tolerantiam. Hinc imberbes senescunt, et sine venustate effabi sunt; quia facies ferro sulcata, tempestivam pilorum gratiam cicatrice absumit. Exigui quidem forma, sed arguti, motibus expediti, et ad equitandum promptissimi, scapulis latis, et ad arcus sagittasque parati, cervicibus firmis, et superbia semper erecti. (Jord.) Hi vero sub hominum figura, vivunt belluina sævitia. Tali ergo stirpe procreati Huni, cunctis vicinis gentibus erant horrore et formidini. Horum potentiam auxit victoria de Gothis, manentibus trans ripas Meotidis fluminis, qui in Scythia pollebant gloria singularis potentiae et fortitudinis. Quam victoriam hoc mole Huni adepti sunt: Venatores Hunorum, sequentes vestigia cervæ Meotidas paludes transeuntis, quas impervias esse hactenus putabant, Scythicam regionem diligenter explorant, explorata omnia Hunis nuntiant, ad transeundum eos animant. Horum ducatu paludibus transitis, velut quidam turbo subito incubuerunt gentibus Scythicis, easque omnes subjugaverunt sibi, ipsosque Gothos cæteris imperantes aut preminentes expulerunt sedibus suis. Hoc felicitatis successu Huni inter cæteras Scythiæ gentes elati per victoriam de Gothis, per annos fere octoginta laboraverunt ad concussionem et ruinam mundi. Ab hac ergo eorum victoria usque ad mortem Attilæ regnum eorum in hoc annotabimus opere.

Extra has et aliæ gentes fuerunt, quæ Romanum imperium dilaceraverunt, id est Gepides, Alani, Turchi, Bulgares, et aliæ plures, quæ omnes ab aquilonis plaga exierunt; ut super hoc fortasse videatur dictum per prophetam: *Ab aquilone pandetur malum super universam terram.*

Ordiamur ergo telam narrationis nostræ ab anno Domini 381., quo anno post mortem Valentis Valentinianus minor et Gratianus, filii majoris Valentiniani, incipientes simul regnare, regnaverunt annis 6. Ab hoc anno Sapor, qui diu imperaverat Persis, imperavit annis 28. Ab hoc anno Britanni sub imperio Romano fuerunt annis 30^a. Ab hoc anno Wandali cum rege suo Modigisilo per Gallias crudeliter debacchati sunt annis 33^b. Super Francos in Sicambria commorantes, regnabat Priamus^c. Alii scribunt eum periisse in bello, quo, ut diximus, Franci nimis attriti sunt ab exercitu prioris Valentiniani, et de Sicambria exire compulsi. Fritigernus, qui super Wisigothos aliquandiu regnaverat, ab hoc anno 3 annis regnavit. Ostrogothis in patrio solo sub Hunorum dominio remorantibus preerat Winitharius; eisque ab hoc anno usque ad mortem Attilæ per annos plus minus 80 pre fuerunt reguli gentis suæ. Balamber Hunis imperabat, qui, et post eum Mundzuch pater Attilæ, Octar et Rugila fratres ejus,

VARIE LECTIONES.

^a Sig. primum scripsit XXX^a III, sed III delensum, ut videtur, ab ipso statim postquam erat scriptum, nam quod reliquis numeris semper imponit^b; hic deest. XXX habent soli A. F1. 2. ^c XXXII habent A. F1. 2. ^d ab hoc anno annis quinque addit in 1. manus incerta, et B5; desunt reliquis.

Bleda et Attila, frater ejus, ab hoc anno usque ad mortem Martiani imperatoris regnaverunt annis plus minus 80. Anno ab Adam 4531. * secundum Dionisium, anno vero Domini 381, secundum Dionisium, Olympiadis 289. anno 4. post mortem impii Valentis imperat.

GRATIANUS ET VALENTINIANUS. SAPOR. PRIAMUS. BRITANNI.
 381. 1. 1. 1. 1.
 MODIGISILUS. FRITIGERNUS. WINITHARIUS. BALAMBER.
 1. 1. 1. 1.

(PROSP.) Theodosius a Gratiano magister militum ordinatus, incredibili celeritate et mira felicitate devictis multis barbaris gentibus, lassam rem publicam in orientis partibus reparavit. (CASS.) Clarebant eo tempore Damasus Romæ, 13um papatus annum agens; (HIER. *De vir. ill.*) Didimus Alexandrinus, qui a quarto ætatis anno lumine captus, quamvis esset elementorum ignarus, tamen in litterarum scientia etiam philosophis erat mirabilis; (H. M. CASS., IDAC.) Hieronimus, totus divinæ scripturæ incumbens; Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzenus, Martinus Turonensis episcopus, Ambrosius Mediolanensis, Rufinus Aquileiensis presbyter; in Ægypto Pachomius abbas, Meletius Antiochenus episcopus, per hoc clarior, quod Theodosius in somnis previdit, se ab eo indui clamide imperiali et diademate coronari.

382. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2.

(PROSP.) Gratianus valde religioni favet, et per omnia rei publicæ promptus, Theodosium consortem imperii facit. (HIER., *Vitu S. P.*) Paula inter nobiles Romanorum matronas prenobilis, abrenunciat mundo. (HIER., *Præf. in Psalm.*) Psalterium quod secundum LXX interpretes in omnibus æcclesiis cantabatur, Hieronimus correxit. Quo iterum vitiatum, psalterium novum composuit, quod et a LXX interpretum editione non multum discordaret, et cum Hebraico multum concordaret. Quod ut omnibus clarum fieret, ipsum psalterium distinguit per asteriscos, id est stellam ✱, et per obelos, id est virgam jacentem +, docens ea quæ continentur sub asterisco ✱ usque ad duo puncta : in Hebreo haberi et a LXX premissa esse; ea vero quæ continentur sub obelo + usque ad duo puncta : in Hebreo non haberi, sed a LXX addita esse, justa Theodotionis dumtaxat translationem. Hoc psalterium Damasus papa rogata Hieronimi in Gallicanis æcclesiis cantari instituit, et propter hoc Gallicanum vocatur; Romanis psalterium secundum LXX retinentibus sibi, propter quod Romanum vocatur. Hæc duo psalteria cum non sufficerent ad proponenda testimonia de Christo contra Judæos, qui non recipiunt nisi ea quæ habentur in Hebreo, addidit et tertium, quod vocatur Hebraicum, pro eo quod ro-

gatu Sophronii viri sapientis transtulit illud de Hebraica veritate in Latinum verbo ad verbum. Quod psalterium et alia Hieronimi opuscula idem Sophronius de Latino in Grecum transtulit. (BEDA. GENNAD. IDAC.) Teophilus Alexandriæ episcopus cyclicum de observatione paschæ per centum annos digestum, quem laterculum vocavit, ab hoc anno incobavit, hoc est a primo consulatu Theodosii. (G. pont.) Damasus papa rogatu Hieronimi, instituit dicere in æcclesia in fine psalmodiarum: Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto; Sicut erat. Instituit etiam psalmos in æcclesia nocte dieque cantari. [Ut autem chori in duas partes divisi, ipsos psalmos alternatim cantarent, jam tempore Constantii imperatoris in æcclesia Anthiocena instituerant primi Flavianus et Diodorus viri probatæ vitæ et doctrinæ; quod inde ad terminos totius orbis usque pervenit.]

383. 3. 3. 3. 3. 3. 3. 3.

(PROSP.) Maximus in Britannia per tyrannidem imperium arripit. (IDAC.) Post Frithigernum secundus apud Wisigothas regnat Athanaricus anno uno; qui, confœderatus Theodosio, et ab eo Constantinopolim invitatus, mox 15. die ex quo venerat ibidem obiit. Basilii Cesariensis, qui gemina philosophia et sanctitate claruerat; cui Deus apparens ad precem ejus eum decuit, ut propriis verbis sanctum sacrificium consecraret; cui revelatum est, quod Mercurius miles et martyr Julianum imperatorem peremerit; qui juvenem, qui ob amorem virginis sibi per diabolum conciliatæ negaverat Christum, reconciliavit Christo, palam altercans cum diabolo; qui impetravit a Deo, ut sanctus Effrem Syrus Grece loqueretur; qui peccata peccatricis scripta et signata orando obliteravit (cf. HIER.): his et multis aliis clarus, dum medicus Hebreus imminere sibi mortem per tactum venæ revera pronuntiaret, mortem orando in crastinum distulit, et ita medicum cum suis ad Christum convertens, feliciter moritur. Damasus papa invidiose adulterii accusatus, purgatur a 44 episcopis, accusatores ejus vero ab æcclesia expelluntur. Apollinaris Laodicæ episcopus, conversus in heresim sui nominis, a Damaso papa damnatur, quia dicebat, quod Christus natus solam carnem, non animam susceperit, aut si suscepit non rationalem, sed tantum vivificalem animam susceperit, sed potentia deitatis susceptæ carni pro anima fuerit, et ipsa caro non de Maria suscepta sit, sed caro et verbum unius substantiæ fuerint.

ROMANORUM. PERSARUM. FRANCORUM. BRITANNORUM.
 384. 4. 4. 4. 4.
 WANDALORUM. WISIGOTHORUM. OSTROGOTHORUM.
 4. 4. 4.
 HUNORUM,
 4

(PSEUD. DAM.) Damasus papa decrevit, ne quid

VARIE LECTIONES.

* ita 1. primo. A. B4. C1. 3. IVCCCXXXII^o postea correxit 1. VDLXXVIII C2. D. 7 i. T. d. t. postea alius, fortasse Anselmus, erasit et post concordaret posuit, ubi habent F1. 2; desunt A. B3. F3. * Inst. — cantari in rasura dimidiæ linæ Sig. cur. sec. Sequentis Ut autem — pervenit in margine post addidit 16; desunt uni A. defuerunt igitur primæ editioni anni 1105. * Basiliius — fuerint in rasura Sigeb. cur. sec.

contra episcopos presumant archidiaconi, qui dicuntur etiam corepiscopi, id est regionum vel villarum episcopi. Chore enim Græce, villa vel regio Latine ¹⁰ (149'.)] (PROSP.) Maximus Pictus et Scotos Britanniam incursantes superat. (ISM.) Wisigothi sine rege sub Theodosio fuerunt annis 15. (JORB.) Winitharius rex Ostrothorum pro libertate contra Hunos rebellat in Gothia. (PROSP.) Ambrosius episcopus libros de Spiritu sancto ad Gratianum imperatorem scribit. (CASS.) Corpus Pauli Constantinopolitani episcopi, sub Constantino in exilio ab hereticis suffocati, Constantinopolim refertur cum gloria a Theodosio imperatore.

385. R. 5. P. 5. F. 5. B. 5. W. 5. W. 1. O. 5. H. 5.

(BEDA.) In Gallia sanctus Romanus Blaviensis obiit. Theodosius Archadium filium suum augustum facit. (PROSP.) Justina mater Valentiniani Arriana in Ambrosium et omnem sanctam ecclesiam catholicam execrabili odio desevit. (G. r. F.) Francis post Priamum Priami filius Marcomirus et Summo, filius Antenoris, principantur annis 36. Quorum ducatu Franci Sirambria egressi, consedere secus Rhenum in oppidis Germaniæ. (JORB.) Winitharius Hunos in bello superat.

386. 6. 6. 1. 6. 6 2. 6. 6.

(BEDA.) Maximus in Gallias transit, et Gratianum imperatorem Lugduni perimit; fratrem vero ejus Valentinianum simulato pacis fœdere per triennium Italia expellit, Theodosius solus annis 11 imperat. (JORB.) Balamber rex Hunorum Winitharium in bello perimit; post quem secundus apud Ostrothas regnat Hunimundus annis 2. (BEDA.) Secunda synodus universalis 150 patrum Constantinopolim congregatur, jubente Theodosio et annitente Damaso papa; quæ Mæcedonium negantem Spiritum sanctum Deum esse condemnans, consubstantialem Patri et Filio Spiritum sanctum esse docuit, dans symboli formam, quam tota Latinorum et Grecorum confessio in ecclesia ad missas sollempnibus diebus decantat. Hic decretum est, ut Constantinopolis tanquam novæ Romæ episcopus post Romanum pontificem habeat privilegium. (MARIAN.) Priscillianus in Hispania episcopus condens heresim sui nominis, ecclesiam perturbat. (AUGUST., *De hæres.* 70.) Hic personas sanctæ Trinitatis confundebat, dicens eundem esse Patrem quem Filium et Spiritum sanctum. Carnium escas pro immundis habebat; conjuges, viros a nolentibus feminis, feminas a nolentibus viris separabat; opificium omnis carnis non Deo bono et vero, sed malis angelis assignabat; animas ejusdem naturæ et substantiæ, cujus est Deus, esse dicebat, et eas ad agonem quandam spontaneum, non tamen in terris exercendum, per

A septem cælos et per quosdam principatus gradati n descendere et in malignum principem incurrere, a quo mundum istum factum esse dicebat, atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari; homines vero fatalibus stellis colligatos, corpusque nostrum secundum 12 cæli signa compositum esse dicebat, constituens Arietem in capite, Taurum in cervice, Geminos in humeris, Canorum in pectore, Leonem in manibus, Virginem in ventre, Libram in umbilico, Scorpionum in coxis, Sagittarium in virili, Aquarium in vesica, Capricornum in tibiis, Pisces in plantis. (IDACIUS. MARIAN.) Super his auditus in conciliis episcoporum, Romam petit, ibique a sanctis Damaso et Ambrosio repudiatus, in Galliis quoque in synodo Burdigalense a sancto Martino ¹¹ aliisque hereticis judicatus, ubi se damnandum intellexit, imperatorem Maximum appellat. A quo auditus et episcopatu pulsus, Treveris ab Evodio prefecto perimitur cum multis suis sequacibus, edicente imperatore, ut hujus sectæ complices in Hispania perimerentur. Itachius et Ursatius episcopi accusatores Priscilliani communionem ecclesiæ privantur ab episcopis, nefas esse dicentibus, cujuscunque modi hominem episcoporum accusatione necari, Maximo imperatore et aliquibus episcopis Itachium et Ursatium defendentibus. Et hac de causa sanctus Martinus a Maximo molestat, quia volebat communicare Itachianis. Vix tamen obtinuit, ut Priscillianistæ non occiderentur. (HIER., *Vita S. P.*) Paula Romæ preponens Bethleem, ibi cum filia Eustochio ancillatur Christo, et sancte vivendo multas ad emulationem sanctitatis incitat.

387. 1. 7. 2. 7. 7. 3. 1. 7.

(PROSP.; *G. pont.*) Siricius Romæ ecclesiæ 37us ¹² presidet. Hic constituit, hereticum poenitentem per impositionem manus sacerdotalis ab ecclesia esse recipiendum. Hic Manicheos Romæ inventos exsiliavit. Ambrosius episcopis ritum antiphonas in ecclesia canendi primus ad Latinos transtulit a Grecis, apud quos hic ritus jamdudum inoleverat, ex instituto Ignatii Antiocei episcopi et apostolorum discipuli, qui per visionem in cælum raptus, vidit et audivit, quomodo angeli per antiphonarum reciprocaem ymnos sanctæ Trinitati canebant. (CASS.) Franci Quintinum et Eraclium Romanorum duces cum omnibus pæne suis juxta Treverim delent. (PROSP.) In Egypto Johannes anachorita sanctitatis et prophetiæ spiritu claret.

388. 2. 8. 3. 8. 8. 4. 2. 8.

(PROSP.) Corpora Gervasii et Prothasii martirum Mediolani ab Ambrosio reperta sunt. (JORB.) Ostrogothis regnat Horismud annis duobus.

VARIAE LECTIONES.

¹⁰ Damasus — Latine in rasura 1. desunt uni A. ¹¹ a sanctis — Martino Sig. ipse in rasura, sed eodem quo reliqua atramento, igitur statim, quum totus codex conficeretur, non curis secundis scripta. ¹² XXXVI et sic porro B. C. D. E. cf. a. 399.

NOTÆ.

(149') Cf. Mon. Legg. II, 2, 55.

389. R. 3. P. 9. F. 4. B. 9. W. 9.

W. 5. O. 1. H. 9.

(PROSP., BEDA.) Valentinianus imperator, Maximus fugiens, Constantinopolim venit, et a Theodosio paterne suscipitur. (PROSP.) Augustinus cum esset Manicheus, per Ambrosium ad rectam fidem convertitur, et relictis scolis baptizatur.

390. 4. 10. 5. 10. 10. 6. 2. 10.

(IDACIUS.) Maximus tyrannus ab Ambrosio excommunicatus, quia corrigi noluit, a Theodosio Aquileiæ in bello perimitur; et Valentinianus imperio restituitur. (JORD.) Ostrogothi sine rege fuerunt annis 40.

391. 5. 11. 6. 11. 11. 7. 1. 11.

(PROSP.) Theodosius imperator immane facinus, quod commisit, quando Thesalonicæ septem milla civium fecit occidi in ultionem iudicum in seditione occisorum, imitabili publicæ penitentiae exemplo diluit, ab Ambrosio æcclesia exclusus et humili satisfactione reconciliatus. (*Ibid.*) Gregorius episcopus Nazanzenus obiit. Ambrosius post Hilarium Pictavensem ymnos in æcclesia canendos primus composuit. Claudianus gentilis poeta Romæ claret.

392. 6. 12. 7. 12. 12. 8. 2. 12.

(CASS.) Caput Johannis baptistæ a Theodosio imperatore Constantinopolim translatum est. Quod cum Valens imperator olim illuc voluisset transferre, vehiculum, in quo sanctum caput ferebatur, nullo modo moveri potuit.

393. 7. 13. 8. 13. 13. 9. 3. 13.

(PROSP.) Terribile in cælo signum columnæ per omnia simile apparuit. In Hispania Prudentius lyricus poeta claret.

394. 8. 14. 9. 14. 14. 10. 4. 14.

(BEDA.) Hieronimus librum illustrium virorum hic finit; Gennadius abhinc incipit. (PROSP.) Alexandria jussu Theodosii templa idolorum a Theophilo episcopo destruuntur, et everso famoso Serapis fano, martyrium ibi consecratur, et in eo ossa Johannis baptistæ reconduntur; quæ hoc modo Alexandriam translata fuerant. (RUFINI, *h. e.*) Apostata Juliano imperante et contra Christum furente, pagani ossa Johannis baptistæ in urbe Samaria sepulti effracto sepulcro extrahentes dispergebant per agros eaque rursus collecta igni cremabant, et sanctos cineres pulveri immixtos per aera dispergebant. Sed quidam monachi ex Hierosolimis immixti furentibus paganis, quotquot potuerunt ossa collegerunt et ad abbatem suam Philippum Hierusalem detulerunt. Philippus ea Athanasio episcopo Alexandria misit. (MARIAN.) Sanctus Patricius Scotus in Hibernia cum suis sororibus venditur; ubi, cum esset regis porcaris, angeli sepe colloquio fruitor.

395. 9. 15. 10. 15. 15. 11. 5. 15.

Arsenius Romæ claret, qui usque ad 40um ætatis

A annum in aula imperatorum gloriose militans, ex senatore fit monachus, et per annos 55 in eremo sanctitatis exemplo omnibus mirabilis enituit. Hieronimo scripturas sacras veteris testamenti de Hebraica veritate in Latinam linguam vertente, editio LXX interpretum, quæ tenebatur a cunctis et Grecis et Latinis, coepit in secundis haberi. Quod contra inveteratum æcclesiæ usum fieri quamvis sancti et docti viri egre ferrent, prevaluit tamen auctoritas Hebraicæ veritatis, postquam patuit, quantum ab ea discreparent LXX interpretes.

396. 10. 16. 11. 16. 16. 12. 6. 16.

(*H. m.*) Hoc tempore in castello Judææ Emaus natus est puer perfectus, ab umbilico et sursum divisus, ita ut haberet duo pectora et duo capita, et unusquisque sensus proprius; et unus edebat et bibebat, et alter non edebat; unus dormiebat, et alter vigilabat; et unusquam insimul dormiebant, insimul tamen ludebant ad alterutrum, et flebat uterque, et percutiebant invicem. Porro vixerunt annis ferme duobus, et unus quidem mortuus est, alter vero supervixit diebus quatuor. (MARIAN.) Valentinianus imperator nimia austeritate Armogastis magistri militum ad vitæ tedium perductus¹², laqueo vitam finivit. Eugenius auxilio Arbogastis tyrannizavit. (BEDA.) Corpora Abacuc et Michæ prophetarum revelantur. Didimus Ab Oculis anno ætatis 85° Alexandria obiit.

397. 11. 17. 12. 17. 17. 13. 7. 17.

(PROSP.) Theodosius Eugenium et Arbogastem in bello perimit, et ipse non multo post obiit. Post quem filii ejus Archadius et Honorius imperant annis 13. (*V. Ambr.*) Corpora Nazarii et Celsi martirum Mediolani ab Ambrosio reperta et levata sunt.

398. 1. 18. 13. 18. 18. 14. 8. 18.

(PROSP.) Constantinopolis iram Dei formidans, igne super nubem terribiliter fulgente, ad penitentiam conversa evasit. Rufinus magister militiæ orientalis rebellans, a Stilicone magistro militiæ occidentalis perimitur. Gildo comes Africa rebellans, consueta stipendia Romanis subtraxit, quem non multo post Stilico interficiens, Africam ad jus pristinum redegit. (JORD.) Wisigothi rupto cum Romanis federe, Alaricum super se regem creant, qui regnavit annis 18^{is}.

399. 2. 19. 14. 19. 19. 1. 9. 19.

(*G. pont.*; MARIAN.; CASS.) Anastasius Romanæ æcclesiæ 37us 18us presidet. (MARIAN.) Sanctus Martinus secundum quosdam obiit hoc anno. (GENNAD.) Florebant in æcclesia hoc tempore sancti et docti viri, Johannes Crisostomus Constantinopolis episcopus, sanctitate quidem et scientia clarus, sed in facundia sua severior et liberior justo; Donatus Epiri episcopus, qui ingentem draconem expuens in

VARIE LECTIONES.

¹² Hoc — perductus primo duabus lineis continebantur. Sed his erasis, Sig. ipse statim, non curis secundis, ut ex atramento apparet, et in rasura et in margine inferiori ea ita ampliavit, ut nunc leguntur. ¹³ ita talso 1. F2. XV plurimi alii. ¹⁴ ita 1. e corr., rel.

ore ejus interfecit, quem octo juga boum vix trahere potuerunt ad cremandum; in Hispania Orosius historiographus; in Aquitania Severus, qui vitam Martini et alia multa scripsit, qui in senecta a Pelagianis seductus, silentium usque ad mortem tenuit, tacendo corrigens, quod loquendo peccavit. (V. *Servat.*) In Gallia Severinus Agripinensis, Servatius quoque decimus Tungrensi¹⁶ episcopus, Domini nostri Jesu Christi consanguineus, non solum ex eo quod voluntatem Dei patris faciebat, sed etiam secundum carnem. (*Gen. Servat.*) Qui natus quidem in Perside filius fuit Emmiu, cujus pater fuit Eliud frater Elisabeth, quæ pererit Johannem baptistam. Mater vero Eliud et Elisabeth, Esmeria, soror fuit Annæ, quæ genuit Mariam matrem Domini.

400. R. 3. P. 20. F. 15. B. 20. W. 20.

W. 2. O. 10. II. 20.

(*H. m.*) Romanorum provincias hinc Wisigothi, inde Huni graviter incursant. Romæ celebrato gladiatorio ludo, Telematius monachus increpans populum attentius spectaculo inhiantem, lapidatur a populo. Unde offensus Honorius imperator, gladiatorium ludum edicto suo imperpetuum removit.

401. 4. 21. 16. 21. 3. 11. 21.

Imperatores zelum patris sui Theodosii secuti, jubent in toto orbe Romano templa idolorum destrui. Hieronimus et Rufinus Aquileiensis presbiter, orta inter se similitate pro quæstionibus scripturarum, libros invectivarum satis quidem luculento, sed nimis mordaci sermone in alterutrum conscribunt.

402. 5. 22. 17. 22. 22. 4. 12. 22.

(*Prosp.*) Sanctus Martinus ætatis anno 81, episcopatus vero 26 obiit hoc anno secundum Prosperum, qui scribit, eum obisse anno 5° Archadii et Honorii; (*Sev.*) immo secundum Severum, qui scribit in vita ejus (150), eum post mortem Priscilliani sedecim annos vixisse.

403. 6. 23. 18. 23. 23. 5. 13. 23.

(*V. Ambr.*) Ambrosius Mediolanensis obiit, cujus vitam Paulinus Nolanus episcopus ad Augustinum episcopum describit. (*Prosp.*; *Idac.*) Hic Paulinus Nolæ postmodum episcopus, cum esset innumerabilium prediorum dominus, ammirabili exemplo venditis omnibus religionem elegit expeditus; cui Terasia ex conjuge soror facta, æquatur beatæ vitæ testimonio et merito. Hic se episcopum pro captivo filio pauperis viduæ in servitum barbari addixit; sed divinitus proditus quis esset, multos captivos libertati restituit. (*H. m.*) Hoc tempore in Italia Sisinnius, Martirius et Alexander a gentilibus martirizantur. Quorum corpora cum Mediolanum defer-

antur, cecus per eos illuminatur, dicens, se illic per visum directum esse ab Ambrosio episcopo, dicente, se in horum martyrum consortio deputatum esse. (*H. m.*) Stilico pacem fratrum imperatorum inturbare volens, Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magistrum militum (151)

404. 7. 24. 19. 24. 24. 6. 14. 24.

(*G. Pont.*) Innocentius Romanæ æcclesiæ 56us presidet¹⁷. Ille decrevit pacis osculum ad missas dari, sabbato jejuniū celebrari, oleo ad usus infirmorum ab episcopo consecrato licere uti non solum presbiteris, sed omnibus etiam christianis, in suam suorumque necessitatem unguendo. (*Prosp. Auc. De hæres.* 88.) In Britannia Pelagius execrabili doctrina æcclesiam Christi maculare nititur, dicens, hominem sine gratia Dei posse salvari suis meritis: unumquemque ad justitiam propria voluntate regi; infantes sine peccato originali nasci, sed tam insontes esse, quam insons fuit Adam ante prevaricationem; nec ideo baptizandos esse, ut a peccato solvantur, sed ut per adoptionem in regnum Dei amittantur; qui etsi non baptizentur, esse tamen eis extra regnum Dei æternam et beatam vitam; Adam solum suo peccato lesum esse, eumque mortuum esse non ex culpa merito, sed ex conditione nature; qui moriturus fuisset, etiamsi non peccasset. Dicebat etiam, irritas esse orationes, quæ fiunt ab æcclesia, sive pro infidelibus, sive pro fidelibus. Hunc et Cælestium et Julianum complices ejus Innocentius papa damnavit. Hieronimus quoque, Augustinus et alii eos ut fidei hostes armis veritatis impugnabant. (*Cass.*) Orientales etiam graviter exagitat mota de Deo quæstio, utrum Deus sit corpus et humanum scema habeat, an sit incorporeus et ab humano scemate omnino alienus; simplicioribus Deum corporeum et sub humano scemate esse astruentibus, aliis hoc destruentibus.

405. 8. 25. 20. 25. 25. 7. 15. 25.

Romæ Alexis Romanorum nobilissimi vita mirabilis declarata est; qui prima nuptiarum nocte sponsam relinquens, pro Christo peregrinatus est per sedecim annos, et tandem apud Edissam Syriæ urbem imagine sanctæ genitricis Mariæ eum divulgante, inde quoque fugit, et ad portam Romanam non sponte appulsus, a patre suo ut pauper excipitur (*cf. Ann. Leod.*) Ibi que nulli cognitus sedecim annos agens, tenore vitæ suæ in carta descripto¹⁸, obiit, et divina voce manifestatus, totam Romam stupore et gaudio affectit. (*H. m.*) Johannes Crisostomus Eudoxiam, uxorem Archadii imperatoris, multosque sacerdotum infestos habens, episcopatu pellitur et exillatur. Sed populo pro hoc tumultuante, revocatur. Secundò exsiliatur, sed terremota

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ Trungrensium 1. ¹⁷ ita 1. corr. e XXXVIII. rel. ¹⁸ descripto 1.

NOTÆ.

(150) Potius in Dialogo de virt. sancti Mart. III, 15 HIRSCII.

(151) Falso; bis id factum, primum ab Arcadio, deinde ab Attalo.

regiam urbem graviter concutiente, a civibus revocatur. Pachomius abbas 110 annum ævens in virtutibus consummatur.

406. R. 9. P. 26. F. 21. B. 26. W. 26.

W. 8. O. 16. H. 26.

Archadius imperator ossa Samuelis prophetae a Judea Constantinopolim transtulit, tam hilariter occurrentibus populis, ac si eum viventem cerne-
rent. Paula Bethleem obit, cujus vitam Hieronimus scribit. (*Vita S. Aug.*) Augustinus in ecclesia philosophatur; cujus librorum, tractatum et epistolarum numerus plus quam ad mille triginta extenditur, multis numero non comprehensis.

407. 10. 27. 22. 27. 27. 9. 17. 27.

(*PROSP.*) Ragadaisus Scyta cum ducentis milibus Gothorum a Scytia veniens, Italiam invadit. Ex hoc murmur multus blasphemantium infremit in Christum, et christianitatis tempora culpantes, felicitatem gentilium attollunt. Inter quos precipue Simmachus orator furebat, qui etiam scriptis epistolis agebat de idolatria et de repetenda ara Victoriae. (*GENNAD.*) Quorum latrantium ora injecto eis veritatis osse obstruxerunt Augustinus libro de civitate Dei et Orosius historia sua. Prudentius quoque poeta luculento metrici operis libello blasphemias Simmachii refellit.

408. 11. 28. 23. 28. 10. 18. 28.

(*PROSP. — H. m.*) Multis urbibus vastatis, Ragadaisus conclusus a Romanis, interit cum omnibus suis. Sdigerdis imperat Persis annis 34. Augustinus apud Ypponem Africae, et Hieronimus apud Bethleem Judae, per epistolas inter se usque ad similitudinem disceptant de quibusdam scripturae capitulis, maxime de eo, quod dicit Paulus, se Petro in faciem restitisse, quia reprehensibilis erat; de quo Hieronimus scripserat, quia Paulus Petrum non revera, sed simulate reprehenderit; Augustinus contra dicebat, quod eum revera, non simulate reprehenderit.

409. 12. 1. 24. 29. 29. 11. 19. 29.

(*CASS.*) Johannes Crisostomus, urgentibus inimicis episcopatu abdicatus, ab Archadio exilio relegatur, ibidem non multo post moritur. Innocentius papa et occidentales episcopi pro Johannis prejudicio ab orientalium se communione suspendunt. Iram Dei pro morte Johannis nimia grandinis tempestas Constantinopoli incumbens, et mors Eudoxiae augustae subsequuta intentat.

410. 3. 2. 25. 30. 30. 12. 20. 30.

(*H. m.*) Archadius orientalis imperator timens filio suo octenni puero Theodosio, eique tutorem Sdigerdem Persarum regem testamento designans, mortem obiit. Sdigerdis tutelam pueri benigae

A suscepit, et pacem firmissimam cum Romanis facit, mediante Marutha Mesopotamiae episcopo. Is Maruthas et apud Persas, et apud Romanos omnimodis clarissimus habebatur. Uticae terra septem diebus mugitum dedit. (*PROSP. — H. m.*) Stilico regnum Honorii affectans filio suo Eucherio, rei publicae perniciosus efficitur, barbaras gentes ipse alias regno immittens, alias consensu suo fovens; unde modo solito gravius earum et maxime Wandalorum rabies per Gallias exarsit. (*IBID.*) Honorius post mortem Archadii cum patruale suo Theodosio regnat annis 14.

411. 1. 3. 26. 31. 31. 13. 21. 31.

(*Vita S. Antidii.*) Atticus Constantinopolites episcopus claret. Vandali duce Cresco Gallias pervagati, multas urbes et ecclesias subvertunt. Cresco tandem a Mariano preside Arelati captus et per victas urbes ignominiose retractus, ad mortem tormentatur (152). Sub hoc turbine inter multos martyrizantur Sedunenses Florentinus et Hilarius, Desiderius Lingonensis cum Vincentio archidiacono, Antidius Besontionensis episcopus. De hoc Antidio legitur, quod aliquando 3 feria post palmas transiens pontem Duvii fluminis, vidit agmen demonum, gesta sua principi suo referentium, et inter eos Ethiopem in manu sandalium preferentem, ad indicium quod Romanum presulem, cujus hoc erat, per 7 annos impugnatum, tandem ad lapsum traxerit. Qui vocans ad se Ethiopem, et in virtute Dei et sanctae crucis super eum ascendens, eo vectante Romam venit feria 5, hora celebrandi officii; et demone pro foribus expectante, papae rem retulit, negantem per sandalum ad poenitentiam movit, et missa vice ejus celebrata, et parte crismatis a se consecrati assumpta, demone revectante ad ecclesiam suam rediit, sabbato sancto, hora celebrandi officii. Romae femina gyganteae magnitudinis de parentibus mediocris staturae nata, multis stupori erat¹⁹.

412. 2. 4. 27. 32. 32. 14. 22. 32.

(*H. m.*) Alaricus rex Wisigothorum per Italiam debachatus, mandat Honorio imperatori, ut aut secum bello congregiatur, aut Gothis in regno suo locum ad habitandum largiatur. Honorius Gallias furori gentium undique expositas eis concessit.

413. 3. 5. 28. 33. 33. 15. 23. 33.

(*JORD.*) Vandali Gallias, quas per tot annos laceraverant, relinquentes timore Gothorum, cum Alanis et Suevis Hispanias occupant. Ibi fere 30 annis habitaverunt. (*IB.*) Alaricus facto foedere cum Honorio, cum ad Gallias sibi datas tenderet, Stilico ipso sancto die paschae ex improvise super eum irruit; et primo impetu victor, postea a Gothis tur-

VARIAE LECTIONES.

¹⁹ Romae — erat Sig. postea addidit.

NOTE.

(152) Prima ejus narrationis lineamenta tradit Gregor. Tur. I, 32, 34, formam ejus popularem Idacius ap. Canis. lect. ant. ed. Basn. II, 191; unde haustam auferunt Aimoinus III, 1; Gesta Treviro-

rum et Vita S. Antidii saec. XI scripta, in Actis SS. Jun. V, 43, ex qua Sigebertus sua sumpsit. HIRSCH cf. Luebell Gregor von Tours 411.

piter vincitur (153). (*H. m.*) Honorius cognito Stilonem esse tantorum malorum inventorem et vite suæ insidiatorem, eum cum filio ejus Euchario occidit (154). (*JORD.*) Alaricus rupto fœdere Italiam repetit, ipsam Romam capit, in ea multa loca incendit, multos affligit, a sanguine tamen et cæde temperat, et ad sanctorum limina confugientibus indulget (155); tertia die sponte Roma egreditur, ad Siciliam navigare contendens naufragium patitur, et non multo post apud Consentiam urbem subita morte defungitur. Capta est autem Roma 9 Kalendas Septembr. anno 1164²⁰ conditionis suæ. (*H. m.*) His diebus apud Africam in Uticensi litore dens gygantis inventus est tam ingens, ut si minutatim in modulos nostrorum dentium concideretur, centum dentes inde fieri possent²¹. (*GREG. TUR.*) Interim Wandalis iterum Gallias incursantibus congressi Franci, Modigisilum regem, cum 20 milibus Wandalorum extinguunt: et suprema forte internecio Wandalorum fuisset, nisi reliquis eorum rex Alanorum Resplendial subsidio venisset. (*PROSP., BEDA.*) Britannorum vires hac tempestate nimis hostium irruptionibus nimis erant attenuate; et quia a Romanis undique bello laborantibus nihil subsidii habere poterant, subtrahunt se ab eorum dominatione, et per annos circiter 67 multum multis calamitatibus laboraverunt. Wandalis post Modigisilum Modigisili filius Gundericus regnavit in Hispaniis annis 16. Wisigothorum tertius regnavit Athaulfus annis 3. [*Franci sepe Gallias incessentes, diripiunt prima, et secunda irruptione incendunt urbem Treverim, quam condidit Treber, filius Nini Assiriorum regis, profugus a facie novercæ suæ Semiramidis, et a suo nomine Treberim denominavit²².*]

414. R. 4. P. 6. F. 29. B. 1. W. 1.
W. 1. O. 24. H. 34.

(*H. m.*) Athaulfus Romam redit; quod reliquum erat abradit; inter cæteros Placidiam quoque, sororem Honorii imperatoris, captivam abducit, eamque sibi uxorem ducit. (*Ib.*) Honorius imperator, quia in Deo speravit affectu optimæ religionis, liberavit eum Deus a multis in se undique insurgentibus tyrannis. (*JORD.*) Siquidem in Britannii Gratianus, in Galliis Constantinus et Constans filius ejus ex monacho cæsar factus, item post eos in Galliis Gerontius et Maximus, Salustius, Jovinus, Sebastianus; (*Idac.*) in Africa Eractianus; Romæ Tertullus et Attalus ille, quem Gothi capta Roma imperatorem ludicro creatum, uno die imperiali scemate procedere,

VARIE LECTIONES.

²⁰ *Sigeb. scripserat. ICLXI II; sed L. jam erasum est. ICXIII habet F3. anno. M. C. quadragesimo quarto A; reliqui omnes ICLXIII.* ²¹ conditionis — possent *Sigeb. in margine inferiori curis secundis addit.* ²² *ita in rasura 18. rell. Franci s. G. incursantes d. p. e. s. i. i. u. T. quæ sic dicta est ab auctore Trebeta privigno Semiramidis uxoris Nini; a qua post decessum Nini regno pulsus, hanc urbem super Mosellam fluvium condidit, vocans eam ex nomine suo Treberim unus A; hæc igitur Sigebertus primo scripserat.* ²³ *ita 1. in rasura, rell.*

NOTE.

(153) Hoc factum d. 29. Mart. 403.

(154) Anno 408.

(155) ix Kal. Sept. 410

(156) Non constat, unde hos Walliæ et infra a.

A crastino autem serv scemate sui ministrare fecerunt; hic, inquam, non jam ludicro, sed serio imperare affectans: hi omnes, ut tyrannidem invaserunt, diversis locis, diversis temporibus, a militibus Honorii capti aut extincti perierunt.

415. 5. 7. 30. 2. 2. 2. 25. 35

(*GENNAD.*) Maximus Taurinensis episcopus claret, qui in omeliis componendis et in æcclesia declamandis studuit eleganter. Hispaniæ Wandolorum ferro, fame, pestilentia, morsibus bestiarum graviter laborant. (*Idac.*) Valentia Galliarum civitas a Gothis capta est. (*PROSP.*) Predestinatorum heresis hoc tempore cœpit serpere, qui ideo Predestinati vocantur, quia de predestinatione et divina gratia disputantes asserebant, quod nec pie viventibus prosit bonorum operum labor, si a Deo ad mortem predestinati fuerint; nec impiis obsit, quod improbe vivant, si a Deo fuerint predestinati ad vitam. Quæ assertio et bonos a bonis avocabat, et malos ad mala provocabat. (*Ib.*) Hæc heresis ex libris Augustini male intellectis initium sumpsisse dicitur.

416. 6. 8. 31. 3. 3. 3. 26. 36.

(*H. m.*) Honorius imperator sopitis in Africa hereticis, pacem reddidit æcclesiis. Perempto a suis Athaulfo Wisigothorum rege, Sigericus regnat anno uno. (*CASS.*) Judeus quidam cum questus causa sæpe in multis hereticorum æcclesiis baptizatus fuisset, venit etiam ad æcclesiam orthodoxorum, sub eadem intentione baptizandus. Et cum baptizari deberet, aqua fontis subito disparuit; et iterum atque iterum aqua allata et fonte repleto, iterum atque iterum aqua disparsens, virtutem Dei et Judei perfidiam ostendit.

417. 7. 9. 32. 4. 4. 4. 27. 37.

(*G. Pont.*) Zosimus Romanæ æcclesiæ 39as presidet²³. Hic decrevit cereum sabbato sancto paschæ per æcclesias benedici. (*ISID.*) Perempto a Wisigothis Sigerico, regnat Wallia annis 23 (156). (*MARIAN.*) Quidam occidentales ultimo anno cycli decennovennalis pro embolismo communem annum tenentes, ac per hoc in pascha celebrando aberrantes, divino miraculo ad veritatem revocantur. In una enim Italiæ æcclesia, ubi annuatim sabbato sancto paschæ, hora baptizandi, solebat aqua divinitus manare et statim ex sese redire, nullo deductorio penitus apparente; nunc temperius justo, id est 8 Kal. April., pascha celebrantes, aqua non emanans expectatione totius diei ac noctis fefellit; legitimo autem die paschæ hora baptizandi aqua solito emanans,

10 Kal. Maii pascha debere celebrari ostendit. (BEDA.) Corpora sanctorum Stephani prothomartiris, Nicodemi, Gamalielis et Abibon Luciano presbitero revelata sunt. Et corpus quidem prothomartiris Stephani Johannes episcopus a Caphargamala Hierusalem transtulit, quod post aliquot annos inde levatum est a Juliana matrona, quæ corpus Alexandri viri sui sepulti juxta corpus prothomartiris levare volens, pro corpore viri sui corpus prothomartiris levavit, et multa miraculorum gloria illustratum Constantinopolim detulit.

418. R. 8. P. 10. F. 35. B. 5. W. 5. W. 1. O. 28. H. 38.

(GENAD.) Orosius presbiter rediens a Hieronimo, ad quem missus fuerat ab Augustino pro discenda questione de origine animæ (BEDA) reliquias prothomartiris Stephani ad Africam detulit cum historia inventionis ejus, quam gratia miraculorum prosequente ubique Deus mirificavit. Unde plura Augustinus, multo plura scripsit Evodius. (H. m.) Honorius, pacto fœdere cum Gothis, Aquitaniam tradidit eis. Wallia Placidiam ab Ataulfo captam reddit Honorio fratri; Honorius eam dat uxorem Constantio comiti, ex quo Placidia Valentinianum genuit, qui post Honorium regnavit.

419. 9. 11. 34. 6. 6. 2. 29. 59.

(G. r. F.) Sunnone et Marcomiro Francorum ducibus defunctis, Franci in commune deliberant, ut et ipsi, sicut aliæ gentes, unum regem habeant; et filium Marcomiri ducis Pharamundum sibi regem ordinant, qui regnavit annis 11.

420. 10. 12. 1. 7. 7. 3. 30. 40.

(G. pont.) Bonifacius 40us Romanæ æcclesie presidet. Contra hunc Bonifacium ordinato Eulalio, et pro hoc dissidente æcclesia, ambo jussu Honorii augusti Urbe egrediuntur; et sic reprobato Eulalio, jussu augusti Bonifacius, quia prior ordinatus fuerat, sedi apostolicæ restituitur (157). Hic decrevit, ut nulla mulier aut monacha pallam sacramentis altaribus contingeret aut lavaret, aut incensum poneret; et ut servus vel obnoxius curiæ aut cujuslibet rei non fiat clericus.

421. 11. 13. 2. 8. 8. 4. 31. 41.

(Vita S. Hier.) Hieronimus per 56 annos libris suis confectis, ita corpore præ laboribus defecto, ut lecto surgere nequiret nisi apprehenso manibus fune, qui ad hoc de trabe pendeat, obiit apud Bethleem anno ætatis suæ 96us.

422. 12. 14. 3. 9. 9. 5. 32. 42.

(Lex sal., Gesta r. Fr.) Franci uti cœperunt legibus, et legem Salicam dictaverunt per quatuor gentis suæ proceres electos de pluribus, his appellatos nominibus, Usogast, Bosogast, Sa'agast, Widgast,

A in villis Germaniæ Salehaim, Bodohaim, Windohaim. Hi quattuor proceres per tres mallos causarum origines convenientes sollicitè tractantes, de singulis discutiendo, sicut lex Salica declarat, judicare decreverunt. (IDAC.) Wandali, Alani, Suevi, regiones Hispaniarum ad habitandum inter se trifariam compartiti et in tribus regnis divisi, colliduntur inter se intestino bello.

423. 13. 15. 4. 10. 10. 6. 33. 43.

(PROSP. — H. m.) Honorius Constantium, virum sororis suæ Placidie, in imperium asciscit, qui octavo imperii mense obiit. Britannis subjectionem Romano imperio repromittentibus, subsidia mittit Honorius, et Hispanis Wandalorum bello laborantibus; sed id frustra fuit.

424. 14. 16. 5. 11. 11. 7. 34. 44.

(PROSP.) Honorius tricennialibus suis de pompa capti Maximi tyranni Ravennæ celebratis obiit. Theodosius utrique regno imperat annis 3. (JORD.) Wallia rex Wisigotharum Wandalos in Hispaniis prosecutus, debellat.

425. 1. 17. 6. 12. 12. 8. 35. 45.

(H. m.) Johannes Hunos regno immittit, et eorum auxilio ad tyrannidem intendit. (JORD.) Wandali Mauritaniam invadunt. Hoc tempore Theonistus episcopus ab hereticis pulsus est ab urbe sua Philippis, cum discipulis suis Albano, Urso, Thabraham, Tubraham; ex quibus Albanus apud Moguntiam Gallie, reliqui vero in diversis Italiae locis pro Christo martirizantur^{us}.

426. 2. 18. 7. 13. 13. 9. 36. 46.

(G. pont.) Celestinus Romanæ æcclesie 41us presidet. Hic constituit, ut psalmi David 150 ante sacrificium canerentur antiphonatum ex omnibus, quod ante non fiebat, nisi tantum epistola beati Pauli et sanctum evangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpti de psalmis introitus, gradalia, offerentia ante sacrificium, communiones inter communicandum cum modulatione ad missam in æcclesia Romana cantari ceperunt. (H. m.) Theodosius per Ardaburium ductu angeli Johannem tyrannum opprimit. Romæ inter Etium et Bonifacium ex rei militaris gloria orta invidia, rei publicæ parturit dispendia.

427. 3. 19. 8. 14. 14. 10. 37. 47.

(H. m. PROSP.) Theodosius Valentinianum, Placidie amicæ suæ ex Constantio filium, imperatorem facit, eumque cum Placidia matre Romam ad imperandum mittit; et regnaverunt simul annis 24. Carthago permissa est mro circumdari. Casianus de æcclesia Constantinopolitana a Johanne Crisostomo ejectus et in Massiliam Gallie presbiter ordinatus, multa scripsit; inter quæ etiam compertas

VARIE LECTIONES.

²³ ita 1. sine rasura; rel., et tractatus de investitura. ²⁴ LXXXVIII ex correctura 1. B3. F1. LXXXVIII Siegb. prima manu et rel. ²⁵ Hoc tempore — martirizantur in margine Siegb. curis tertiis; rel. omnes.

NOTÆ.

(157) hæc ad verbum exscripsit auctor tractatus De investitura, in Goldasti apologia, p. 231.

in Ægypto vitas patrum, doctrinasque et regulas, A
datis ad plurimos libros exponit.

438. R. 1. P. 20. F. 9. B. 15. W. 15.
W 11. O. 38. H. 48.

1**b.**) In Bitinia Timotheus quidam continentiae et
religionis imagine multis illudens, eos in errorem
suae heresis induxit, dicens, Christum verum qui-
dem Deum et verum hominem de Virgine Maria na-
tum fuisse; sed mentiens dicendo, quod divina na-
tura conversa sit in humanam naturam. (Jord.) Ro-
mani Hunos a Pannonia fugant, quam per 50 annos
tenuerant.

429. 2. 21. 10. 16. 16. 12. 39. 49.

(Jord.) Bonifacius Africam, cui preerat, sollici-
tat ad rebellionem. Gundericus rex Wandalorum,
capta Hispali, cum impie elatus manus in ecclesia
ipsius civitatis extendisset, mox Dei iudicio a de-
mone correptus interit. (Idac.) Cui Gensericus fra-
ter in regno succedens, regnavit annis 48. Hic. ut
fertur, de fide catholica in Arrianam sectam apo-
statavit.

430. 3. 22. 11. 17. 1. 13. 40. 50.

(G. reg. Fr.) Clodius, filius Faramundi, rex cri-
nitus, regnat super Francos annis 20. Ex hoc Franc
crinitos reges habere ceperunt. Walamer Ostrogo-
thorum regnum suscipiens, regnavit annis 31. Hu-
jus frater fuit Thiudemur, de quo ortus est Theode-
ricus rex Italiae. (Jord.) Augustinus in episcopatu
Hipponensi Heraclium sibi substitui fecit ²⁷.

431. 4. 23. 1. 18. 2. 14. 1. 51.

(G. reg. Fr.) Clodius Toringiam invadit, et in
Dispargo castello Toringorum aliquandiu habitavit.

432. 5. 24. 2. 19. 3. 15. 2. 52.

(Marian.) Caestinus papa ad Scottos in Christum
credentes, Palladium primum mittit episcopum.
Post quem ad eosdem ab eodem Caestino missus
est S. Patricius, genere Britto, filius Conches so-
roris S. Martini Turonensis, qui in baptismo quidem
dictus est Suchat, a S. Germano Magonius, a Cae-
lestino vero Patritius, a quo archiepiscopus Scottor-
um ordinatus, per 60 annos signis, sanctitate, doc-
trina excellens, totam insulam Hyberniam convertit
ad Christum. (Cass.) Nestorius Constantinopolis
episcopus factus, sit auctor heresis separantis in
Christo hominem a Deo, dicens purum hominem,
non Deum de Maria natum et a Judeis crucifixum.
(Jord.) Wandalos, qui olim timore Ataulfi exesse-
rant a Gallis, Wallia rex Gothorum expellere pa-
rat etiam ab Hispaniis.

433. 6. 25. 3. 20. 4. 16. 3. 53.

(Cass.) Tertia synodus universalis, Ephesina pri-
ma, 200 episcoporum jussu Theodosii junioris au-
gusti edita est; quae Nestorium duas personas in
Christo asserentem justo anathemate condemnavit,
ostendens manere in duas naturas unam Domini no-
suri Jesu Christi personam. (Prosp.) In Hispaniis
20 milia ferme militum contra Wandalos pugnan-

tium: casa. Gensericus odia Gothorum veritus, et
simul a Bonifacio invitatus, cum Wandalis et om-
nibus eorum familiis ad Africam transfretavit, eam-
que invadens et dilacerans, multam multo tempore
calamitatem Romanis intulit. (Idac., Cass.) In Gal-
lia cum Suptar rex Hunorum Burgundiones nimis
opprimeret, illi in Deo christianorum spem suam
ponentes, se baptizari petierunt; et satim Hunis
congressi, pauci multa milia eorum peremerunt, et
sic rabiem ipsorum refrenaverunt.

434. 7. 26. 4. 21. 5. 17. 4. 54.

(G. Pont.) Sixtus Romanae ecclesiae 42da presi-
det. (Prosp.) Romani in Africa Wandalis congressi
superantur. Bonifacius conflictu cum Aetio habito,
victor quidem, sed moriturus abscedit.

435. 8. 27. 5. 22. 6. 18. 5. 55.

(Prosp.) Germanus Autisiodorensis, Lupus Tre-
casinus, Eucherius Lugdunensis, Hilarius Arelaten-
sis episcopi in Galliis clarent. Aetius conferens se
ad Rugilam regem Hunorum, ejus auxilio regreditur
ad Romanum solum. (G. pont.) Sixtus papa a
Basso criminatur, et jussu Valentiniani imperatoris
Romae congregata synodo coram 56 episcopis synodi-
co iudicio purgatur; Bassus vero damnatus pro-
scribitur; et non multo post a Deo percussus, ip-
sius Sixti manibus honorifice sepelitur.

436. 9. 28. 6. 23. 7. 19. 6. 56.

(Prosp.) Aetius in gratiam recipitur. Rugila rex
Hunorum foederatus Romanorum moritur, ei que
Bleda succedit.

437. 10. 29. 7. 24. 8. 20. 7. 1

(Ib.) Gallia citeriore a Battone principe in rebel-
lionem commota, conspiravere in Baugaudam omnia
paene Gallorum servitia. Cirillus Alexandrinus epi-
scopus ab hoc anno orditus cyclum de ratione pas-
chae per 95 annos summa brevitate collegit, intra
quem omnes paschalis observationis varietates com-
prehendi notavit.

438. 11. 30. 8. 25. 9. 21. 8. 2.

(Cass.) Apud Persas christianitas hoc tempore di-
latata est. Nam Maruthas episcopus legatione ad eos
functus, filium Sdigerdis regis orando a daemone
liberavit; per quod major quidem gloria accrevit, at
contra ab inimicis Dei gravior in christianos perse-
cutio exarsit. (H. m.) Eudoxia augusta, uxor Theo-
dosii, Hierosolimam ex voto properavit, et inde re-
liquias prothomartiris Stephani et duas catenas,
quas angelus de manibus Petri apostoli disjecit, Dei
nutu attulit; eisque adjuncta catena, qua etiam Ro-
mae Petrus victus fuit, triadem fecit, et inde cum
consilio Romani presulis solemnitate S. Petri,
quae dicitur Ad vincula, Romae instituit Kal. Aug.,
ideo maxime, ut populum revocaret a gentili su-
perstitionis pompa, quod adhuc sollempnizabat in
hac die civitas ex ritu gentili pro victoria Octaviano
Augusto de Antonio et Cleopatra collata in Kal.
Augusti. (Cass.) Diabolus Judeos in specie pseudo-

VARIÆ LECTIONES

²⁷ A. i. e. H. H. s. s. f. addit Sigeb. curis sec.; rcll.

prophet e Moysen se esse mentientis seduxit, et pro-
mitteas se in terram repromissionis eos reductu-
rum, ad mare transfretandum adduxit; ibique eo-
rum multos multis modis perire fecit. Quæ res mul-
tis eorum hoc periculo erutis credendi in Christum
causa fuit.

439. R. 12. P. 31. F. 9. B. 26. W. 10.
W. 22. O. 9. H. 3.

(ISID.) Wallia rex Gothorum Wandalos odio in-
sectans, etiam in Africa eos persequi disponit. Sed
morte preventus obiit, eique in regnum Theoderi-
cus successit, et 15to annis regnavit (158).

440. 17. 32. 10. 27. 11. 1. 10. 4.

(BEDA.) Wandali invasam Africam devastant om-
nimodis. Sub hoc turbine tribulationis sanctus Au-
gustinus migravit ad Dominum, 13 mense obsidio-
nis suæ urbis, anno ætatis suæ 73°, clericatus vel
episcopatus 40°, qui tanta scripsit, ut nullus libros
ejus omni tempore vitæ suæ non solam scribere,
sed nec legere quidem valeat.

441. 14. 33. 11. 28. 12. 2. 11. 5.

(G. pont.) Leo Romanæ æcclesiæ 43as presidet. Hic
in omelias declamandis multum valuit. Hic in canone
missæ addidit, *Sanctum sacrificium, immaculatam
hostiam*. [Hic ⁹⁹ quoties rogabatur ab aliquibus, ut
eis aliquorum apostolorum vel martirum reliquias
daret, consuefecit ad corpora vel memorias aposto-
lorum vel martirum, quorum reliquiæ petebantur,
missa celebrare in honore ipsorum, et sic brandeum
altaris, quo consecratum corpus Domini involverat,
particulatim dividebat et pro reliquiis apostolorum
vel martyrum dabat. Unde si ab aliquibus dubitaba-
tur, cultello pannos illos pungens, sanguinem elicie-
bat; sic palam cunctis faciens, quod in consecra-
tione mysteriorum Christi, sanguis apostolorum vel
martyrum, qui pro illo effusus est, intret per divi-
nam virtutem in pannos illos; et ideo merito illos
dari pro reliquiis sanctorum, in quorum honore
consecrati sunt. (PROSP.) Bellum contra Burgundio-
nes memorabile exarsit; quo tota pene gens cum
rege suo per Etium victa concidit. (V. S. Germ.)
Corpora Prisci aliorumque cum eo apud Autisiodo-
rum passorum Germano episcopo divinitus reve-
lantur.

442. 15. 34. 12. 29. 13. 3. 12. 6.

Defuncto Sdigerde, Gauraranes filius ejus Persis
imperat annis 38. In Galliis principibus seditionum
atritus et Baltone captus, quiescit Baraudarum com-
motio.

443. 16. 1. 13. 30. 14. 4. 13. 7.

(ISID.) Gauraranes foedus cum Romanis a patre
initium dissolvit, et provincias Romanorum incurSAT.
Portione Africæ concessa ad habitandum Genserico
a Romanis, convenit inter Wandalos et Romanos
væx magis necessaria quam utilis.

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ XIII. B3. C3. 4. D. ⁹⁹ *Sequentia* Hic — episcopi et iussu Theo sub anno 444. in rasura 18.; desunt
sui A.

NOTÆ.

(158) Cf. ad a. 417; Isidorus : annis 33.

444. 17. 2. 14. 31. 15. 5. 14. 8.

(CASS.) Corpus Johannis Crisostomi in exilio de-
functi tandem Constantinopolim refertur, instantia
Procli episcopi et jussu Theodosii imperatoris cum
lacrimis orantis, ut veniam daret Archadio patri suo
et Eudoxiæ matri, qui eum exiliaverunt; et per hoc
finita est dissensio, quæ adhuc erat in æcclesia pro
ejusdem Johannis damnatione. (H. m.) Constantino-
poli per 4 menses terremotu terra fluctuante, quidam
coram omnibus orantibus sublatus in æera a divina
virtute, ammonitus est a divina voce, ut factis leta-
niis canerent omnes *Sanctus Deus, Sanctus fortis,
Sanctus immortalis, miserere nobis*, nihil aliud ap-
ponentes; quo facto cessavit tremotus. (Ib.) Ro-
mani duce Litorio cum Wisigothis pugnant misc-
rabilliter.

445. 18. 3. 15. 32. 16. 6. 15. 9.

(G. r. F.) Chlodius rex Francorum missis explo-
ratoribus de Dispargo castello usque ad urbem Cam-
eracum, transit Rhenum; et protrito multo Ro-
manorum populo citra Rhenum usque Ligerim flu-
vium habitantium, Carboniam silvam ingressus,
urbem Tornacum optinuit, et inde usque ad urbem
Cameracum properavit. Ubi paucio tempore residens,
Romanos, si quos ibi invenit, peremit; et exinde
usque ad Summam fluvium perveniens, omnia oc-
cupavit. (FRED.) Theodoricus rex Wisigothorum
Hispanias occupat.

446. 19. 4. 16. 33. 17. 7. 16. 10.

(H. m.) Gauraranes in Perside persecutionem in
christianos excitavit, quam per 30 annos graviter
exercuit. Porro Theodosius quamvis sæpe feliciter
Persas vicisset, pacem tamen amplecti voluit, ut
persecutio cessaret a christianis. (PROSP. — H. m.)
Genserico dolo Carthaginem cepit, et omnem Afri-
cam sibi subjiciens, lacrimabili clade potentiam Ro-
mani regni dejecit. (H. m., IDAC.) Hic nichil pensi
neque sancti habens, et infestus cuuctis, maxime
nobilitati et religioni, omnia divina et humana ex-
nanivit, episcopum et omnem clerum æcclesiæ Car-
thaginensis expulit, loca sancta aut suorum habi-
tacula fecit, aut Arrianis contradidit, et catholicos
ubique persequi jussit. (BEDA.) Germanus Autisio-
dorensis et Lupus Trecassenus petentibus Britannis
in Britanniam diriguntur, ut heresim Pelagianam,
quæ ibi ante aliquot annos pullulaverat, confutarent,
et rectam fidem æcclesiastica auctoritate solidarent.
Interim hostibus ex more insulam incurantibus,
animans omnes ad resistendum Germanus et ipse
dux eorum factus, jam in procinctu positus hosti-
bus, elato clamore Alleluia incipiens, et suis⁹⁹ secum
clamantibus, idem hostes vertit in fugam, et in-
cruentam obtinens victoriam, ab imminente peri-
culo eripuit patriam. (Ib.) Britanni, qui per tot an-
nos expositi fuerant prædæ et hostium ludibrio,

Anglos invitant a Germania. Angli Britanniam veniunt, eamque ab hostibus tutam faciunt esse; non multo post eam sibi vindicant. Ambrosium Aurelianum sibi Britanni regem statuunt, ejusque ductu per annos 45⁶⁶ vario belli eventu contra Anglos confingunt.

447. R. 20. P. 5. F. 17. B. 1. W. 18.
W. 8. O. 17. H. 11.

(H. m.) Bledæ Hunorum regī cum fratre Attila pervagantī orientale imperium, dat Theodosius pro recessu sex milia librarum, pollicitus ei annum mille librarum tributum. (GRÆC. TUR. *De gl. mart.* 95.) Apud Ephesum septem fratres a Decio imperatore pro Christo tormentati, in spelunca se clauserunt, et facta oratione ibi obdormierunt; et post annos suæ dormitionis circiter 192 ore speluncæ, quod imperator Decius obstruxerat, patefacto divinitus, a somno surgunt, et asserta fide nostræ resurrectionis coram Theodosio imperatore, de qua multum dubitabatur, iterum dormiunt in Christo²¹.

448. 21. 6. 18. 2. 19. 9. 18. 12.

(G. r. F.) Merovecus filius Clodii super Francos regnat annis 10, a quo nimis utili rege Franci cognominati sunt Merovingi.

449. 22. 7. 1. 3. 20. 10. 19. 13.

(PROSP.) Bleda rex Hunorum fraude fratris sui Attilæ perimitur, eique succedens ipse Attila totus in excidium orbis animo fertur. (V. Rem.) Remigius Remensis nascitur (159), prenuntiatus ex nomine per Montanum monachum. Quo nato idem Montanus, quia cæcus erat, de lacte Cilipiæ matris ejus oculos suos liniens, illuminatus est. (H. m.) Germanus Autisiodorensis cum Severo Trevirensi episcopo iterum ad Britanniam missus, renascentem Pelagianam heresim confutat.

450. 23. 8. 2. 4. 21. 11. 20. 1.

(PROSP.) Nova iterum orienti consurgit ruina, quia septuaginta non minus civitates depredatione Hunorum vastantur. (BEDA) Germanus Autisiodorensis in Italiam profectus, Ravennæ moritur. Corpus ejus cum multa miraculorum gloria Autisiodorum refertur.

451. 24. 9. 3. 5. 22. 12. 21. 2.

(IDAC.) Theodosius imperator obiit, cui succedens Martianus imperat annis 7²², cum quo Valentinianus annis 5. (VICT. VIT.) In Africa exardescuntibus Wandalis ita, ut libros divinos exurerent et de sacris pallis ac vestibus vestes sibi facerent, Valerianus episcopus octogenarius, nolens divina sacramenta profanis tradere, a rege Genserico omni urbe

A et domo exclusus, reliquum vitæ usque ad mortem nudus sub nudo aere exegit. (PROSP.) Placidia mater Valentiniani Romæ defuncta est.

452. 1. 10. 4. 6. 23. 13. 22. 3.

(BEDA.) Instantia Leonis papæ, jubente Martino imperatore, congregata et habita est quarta universalis synodus 650 episcoporum apud Calcedonem; in qua Euticen Constantinopolitanum abbatem, pronuntiantem verbi Dei et carnis unam esse naturam, ejusque defensorem Dioscorum Alexandrinum quondam episcopum, una patrum sententia prejudicavit. Nestorium etiam Constantinopolitanum quondam episcopum, olim in Ephesina synodo damnatum, iterum anathematizans, cum reliquis hereticis damnavit, predicans eadem sinodus Christum Deum sic de Virgine natum, ut in eo et divinæ et humanæ naturæ substantiam esse fateamur. Illic decretum est, ut mater Domini Maria non solum christothocos, sed etiam theothocos credatur et appelletur, propter blasphemias Nestorii mentientis, eam non Deum, sed purum hominem genuisse. Terremotus pene assidui et signa plurima in cælo ostenduntur. (IDAC.) Vespere ab aquilone cælum efficitur rubens ut ignis, intermixtis per igneum ruborem clarioribus lichnis in astarum speciem deformatis. Luna obfuscatur, cometes apparet, et multa alia. Quæ non esse otiosa, ostendit instans rerum consequentia.

453. 2. 11. 5. 7. 24. 14. 23. 4.

(H. m.) Attila Hunorum rex, Valameris Ostrogothorum regis et Ardarici Gepidarum regis et multarum aquilonarium gentium sibi subjectarum auxilio fultus, a Pannoniis egressus, occidentale imperium invadit cum quingentis armatorum milibus. Et primo per totas Gallias, tanta per eos Dei efferebit indignatio, ut nullam omnino civitatem, castellum vel oppidum aliqua a furore eorum potuerit tutari munitione. Postremo Aurelianis urbem eis obsidentibus, ad subsidium Galliarum advolvit patricius Romanorum Etius, fultus et ipse Theoderici Wisigothorum regis et Meroveci Francorum regis aliarumque gentium copiis militaribus. Conserto prelio in campis Catalaunicis, pugnatum est usque ad diremptionem noctis. Etius superior quidem recessit, Attilam tamen non usque ad interneccionem delevit. Casa sunt ibi centum octoginta milia pugnatorum; inter quos etiam cecidit Theoderitus rex Wisigothorum. Attila, resumpta spe ex Etii discessu, repatriavit, mature rediturus suppleto exercitu (160). (Ib.) Thurismodus filius Theoderiti regnum Wisigotharum suscepit, annisque 3 regnavit. (V. Servat.) Nycha-

VARIÆ LECTIONES.

²⁰ ita corr. Sigeb. quod primo XLXV scripserat. XLIII habent C1. 2. 3. D. E. Germanus — configunt desunt ed. pr. et sine dubio jam D1. 1. Esh. ²¹ Apud — Christo primum unius et dimidiæ lineæ spatio comprehensa, in rasura ita ampliavit manus incerta, rcll. præter A., qui ita habet: Apud Ephesum septem dormientes a tempore Decii post annos suæ dormitionis 382 a somno surgunt, et asserta fide resurrectionis nostræ, de qua tunc multum dubitabatur, iterum in Christo dormiunt. Ita igitur Sigebertus primo scripserat. ²² VI habent B3. C1. 2. 3. 4. D.

NOTÆ.

(159) Non hoc anno, sed 457; cf. Acta SS. Oct. 1, 68.

(160) Hac a. 451 acta constat.

sus Remensis episcopus cum Eutropia sorore ab Hunis martyrizantur. Auctor Mettensis episcopus captivatur, sed Hunis cæcitate percussis, cum captivis suæ urbis relaxatur. Hoc excidium Gallias impendere Servatius Tungrensis episcopus longe ante in spiritu previderat, et Romæ a Petro apostolo hoc iudicium Dei inevitabile fore didicerat; ideoque relicta Tungrensi urbe, quæ evertenda erat, ad Trajectum sedem episcopalem transposuit. (GREG. *De gl. m.* 1, 13.) Pullulante intra Gallias Arriana heresi, quæ inæquales credens esse personas sanctæ Trinitatis, dicebat, Filium minorem esse Patre, Spiritum vero sanctum minorem Patre et Filio: Dominus errantes corrigit, ostendens plano miraculo, Deum in tribus personis unius et æqualis esse substantiæ, nec debere ab indignis de divinitate tractari. Nam Vasatensi urbe ab Hunorum obsidione liberata per divinum auxilium, cum episcopus pro gratiarum actione missam populo celebraret, respiciens sursum vidit desuper altare quasi de camera templi cadere æqualiter tres guttas æqualis magnitudinis, crystallo clariores; quæ simul defluentes et in unum conjunctæ, quasi unam gemmam pulcherrimam effecerunt. Quam cum in medio crucis aureæ et gemmatæ posuissent; aliæ gemmæ ceciderunt, seorsum vero posita, infirmis dabat sanitatem, adorantibus vero imaginem sanctæ crucis augebat devotioem, quia piis et mundis clara, impiis et immundis obscura videbatur. (V. S. *Urs.*) Omnibus bellis famosus fuit bellum, quod candidatus sanctarum undecim milium virginum exercitus bellavit, duce sancta virgine Ursula. Quæ filia unica Nothi, nobilissimi et ditissimi Britannorum principis, cum nondum nubilus a filio cujusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, et patrem suum super hoc anxiam videret, qui Deum metuebat, si filiam Deo jam devotam nubere cogeret; et tyrannum timebat, si filiam ei denegaret: divinitus inspirata nutanti patri suavit, ut tyranno assentiretur, ea tamen illi proposita conditione, ut ipse et tyrannus decem virgines genere, forma, et ætate electas sibi traderent, et tam sibi quam singulis illarum mille virgines subscriberent, et comparatis ad numerum ipsarum undecim trieribus, inducias triennii sibi darent ad exercitium virginitatis suæ, novo usa consilio, ut aut difficultate propositæ conditionis animum ejus a se averteret, aut hac oportunitate omnes cœvas suas secum Deo dicaret. Et ex hoc conducto virginibus trieribus et sumptibus comparatis per triennium, belli prelude cunctis mirantibus, tandem sub uno die agente vento ad portum Galliæ, qui Tiela dicitur, et inde

Coloniam appulsæ sunt. Ibi ex angeli monitu Romam tendentes, ad urbem Basileam navibus, a Basilea Romam usque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniam sunt reversæ, ab Hunis undique obsessam. A quibus cunctæ martyrizatæ, novo et mirabili modo triumpharunt, et Coloniam sanguine et sepultura sua clariorem reddiderunt.²¹

454. R. 3. P. 12. F. 6. B. 8. W. 25.
W. 1. O. 24. H. 5.

(H. m.) Attila Italiam aggressus, omnes pene ejus civitates aut diruit, aut diripuit, aut incendit. Ad eum Leo papa venit, et non solum salutem, sed etiam ut rediret obtinuit. Rex Attila requisitus a suis, cur ei tam fuisset placabilis, respondit, se non eum esse reveritum, sed senem quemdam venerabilem, evaginato gladio sibi mortem minitantem, nisi ejus in omnibus expleret voluntatem.

455. 4. 13. 7. 9. 26. 2. 25. 6.

(Jord.) Attila Wisigothos debellare aggressus, a Thurismodo victus rediit inglorius. (H. m.) Martiano imperatori apparet Dominus in somnis, arcum Attilæ fractum esse ostendit. Nec id vanum fuit. Eadem quippe nocte Attila in nuptiis suis crapulatus, erumpente per apoplexiam sanguine de naribus, in lecto est offocatus. Hernac filius ejus post eum regnat. Valentinianus imperator Etium patricium interficit.

456. 5. 14. 8. 10. 27. 3. 20. 1.

(Isid.) Thurismodus rex Wisigotharum a fratribus suis Friterico et Theoderico jugulatur. Theodericus frater ejus in regnum ei succedens, regnavit annis 13. (H. m.) Filii Attilæ dum contendunt de regno, subjectæ Hunis gentes ab Hunorum se excutunt jugo. (H. m.) Consilio Maximi tyrannidem meditantis Valentinianus imperator a Transila milite Ethii perimitur.

457. 6. 15. 9. 11. 28. 1. 27. 2.

(V. Gen.) Genovefa virgo Parisiensis multa sanctitate claret per Gallias. (H. m.) Maximus tyrannidem arripit; Eudoxiam, relictam Valentiniani, vi rapit. Illa Gensericum ex Africa invitat, ut se a Maximo eripiat.²² Gensericus Romam capit, omnia diripit; ut tamen ab igne, cæde et suppliciis hominum abstineret, Leo papa ab eo obtinuit. Maximus tyrannus a populo membratim discerpitur. Per quatuordecim dies Roma despoliata, Gensericus Eudoxiam cum duabus filiabus et multo populo captivat, et Campaniæ urbes omni vastationis genere exterminat. (Ib.) Inter hæc Paulinus Nolanus, dum pro captivo filio viduæ se vicarium in servitute barbari subjecit, omnes captivos suæ urbis recipit (161). Avitus

VARIÆ LECTIONES.

²¹ Omnibus bellis — reddiderunt in scedula assuta curis secundis Sig. addiderat, signo ✕ apposito in textu; sed hujus scedula deperditæ in 1. nullum jam vestigium apparet, nisi perforamina acus pauillumque filii. Miræus adhuc vidit ediditque. Reliqui codices habent omnes, præter unum F3. qui tamen sianum illud ✕ exhibet. ²² Eudoxiam — eripiat desunt A.

NOTÆ

(161) Hoc circa a. 414-417 factum. Erroris fons jam est Hist. misc., quæ rem hausit ex Greg. M. dial. III, 1, cf. Hirsch p. 65.

a Romanis imperator constituitur. (IDAC.) Theodericus rex Wisigotharum Suevos in Hispania vincit, et regno eorum destructo, regnum suum eo usque extendit. (BEDA.) His Martiani temporibus Johannem baptistam caput suum duobus monachis revelasse quidam scribunt. (JORD.) Ardarico regi Gepidarum, qui primus a servitio Hunorum resituit, Hellac filius Attilæ bellum indixit. Cum quo Ardarius conflixit, eoque cum triginta milibus Hunorum perempto, Hunos graviter afflixit; sicque recepta libertate gentis suæ, et terris eorum invasis, cæteris gentibus exemplum dedit repetendæ libertatis. (BEDA.) Mortuo Martiano succedens Leo regnavit annis 17²⁹. Hic super synodo Calcedonense singulorum patrum singulas sententias requisivit, et quia omnium unam esse cognovit, eam fideliter tenuit. (H. m.) Hic cum Walamare Ostrogothorum rege fœdus pepigit, et Theodericum fratruem ejus puerum octennem obsidem accepit. Hucusque Prosper chronica sua perduxit.

458. R. 1. P. 16. F. 10. B. 12. W 29
W. 2. O. 28. H. 3.

(G. r. F.) Merovecho Francorum rege mortuo, Hildericus filius ejus regnavit annis 23. (JORD.) Hernac filius Attilæ, Hunorum rex, Ostrogothos quasi refugas dominationis suæ bello repetens, super Walamerem irruit; a quo victi Huni, in ultimas Scythiæ partes fugere sunt compulsi. (H. m.) Mortuo Avito, Majorianus imperat annis 4. Symeon, qui 40 annis inclusus²⁸ in columna stetit, mira sanctitate Antiochiæ claruit; qui inter cætera monebat, ne quis per Dei aut sancti alicujus nomen, imo per nomen Symeonis juraret; promittens impunitatem in se pejuranti se a Deo postulaturum.

459. 2. 17. 1. 13. 30. 3. 29. 4.

(JORD.) Ostrogothi duce Thiudemere Suevos bello vincunt, et Hunimundum regem eorum capiunt, sed eum liberum remittunt.

460. 3. 18. 2. 14. 31. 4. 30. 5.

(H. m.) Romani Biorgum Alanorum regem cum exercitu suo in Venetiâ extinguunt. (JORD.) Dintzich filius Attilæ, Hunorum rex, Ostrogothos iterum bello provocat; a quibus Huni ita sunt devicti, ut eis postea semper Ostrogothi fuerint terrore.

461. 4. 19. 3. 15. 32. 5. 31. 6.

(IDAC.) Occiso Majoriano, Severus imperat annis 4. (G. r. F.) Hildericum insolenter et luxuriose se agentem Franci regno deturbant. Qui data aurei

A medietate amico suo Widiomaro, quod esset signum revocationis suæ, si aliquando intercederet reconciliatio, apud Basinum regem Thuringorum latuit annis 8. Franci vero Egidium ducem Romanorum regem sibi præficiunt. (JORD.) Hunimundus rex Suevorum, fultus Schyrorum auxilio, Ostrogothos aggreditur, in quo bello rex Walamer perimitur. Cui succedens frater ejus Thiudemmer regnat annis 11. Huni regno suo diminuto cum ex gentium subjectarum discessione, tum ex pugnandi infelicitate, regnaverunt quidem, sed non in priori fortitudine, donec longo post tempore a Carolo Magno victi, cum ipso suo nomine disperiere. His abhinc filii Attilæ, et post eos Zeliobes regnaverunt annos 50²⁷. (IDAC.) [Apud Tolosam urbem Galliæ, ex ejus medio B tota die sanguis largissimo fluxit rivo; quod Gothi pro portento suæ perditionis acceperunt²⁵.

462. 5. 20. 4. 16. 33. 6. 1. 1.

(G. pont.) Hylarius Romanæ ecclesiæ 44²⁶ presidet. (BEDA.) Hoc jubente Victorius cyclum magni anni conscribit. (JORD.) Theudemmer Suevos et Scyros in ultionem fratris occisi usque ad Internationem debellat.

463. 6. 21. 5. 17. 34. 7. 2. 2.

(H. m.) Pictor quidam cum Salvatorem secundum similitudinem Jovis pingere voluisset, aruit manus ejus. Quem culpam confessum sanavit Genadius episcopus Constantinopoleos. (JORD.) Theudemmer, glaciali via transito Danubio, etiam ibi Suevos proterit.

464. 7. 22. 6. 18. 35. 8. 3. 3.

(H. m.) Heliseus propheta, qui duplici Helix spiritu plenus, multis in vita claruit virtutibus et mortuus mortuum hominem supra corpus suum casu jactatum, solo corporis sui tactu resuscitavit, et multo tempore in Samaria, ubi sepultus est, multis claruerat miraculis, ut præter cætera etiam demones ibi frementes variarum ferarum vocibus, ab invasivogarentur corporibus, Alexandriam transfertur. (Ib.) Theudemmer filium suum Theodericum a Leone augusto sibi remitti gratatur.

465. 8. 23. 7. 19. 36. 9. 4. 4.

(H. m.) Severo mortuo, Antemius imperat annis 4. (JORD.) Theodericus adolescens annorum 18, transito Danubio, super Sarmatas irruit, et regem eorum Babaz perimit, et cum bellicis manubiis victor ad patrem redit²⁵.

VARIÆ LECTONES.

²⁵ XVI. CI. 2. 3. D. ²⁶ Symeon — inclusus in margine et in rasura scripsit 13. antea tantum Symeon qui fuisse videtur. inclusus deest A. ²⁷ LVIII habent CI. 2. 3. 4. D. ²⁸ addit 17. vell.; desunt uni A. ²⁹ Ita huc et sequentes duos annos Sigebertus ipse scripserat. Sed iis erasis in 1., manus quædam simillima 17., at non ipsa 17., scripsit eorum loco: (GREG. TUR. II, 14.) Annus presens, qui est a transitu sancti Martini 64²⁵, reverentissimi corporis ejus translatione insignitur. Cum enim ea prerogativa, qua vivens etiam mortuus incomparabili signorum fulguraret claritate, beatus Perpetuus Turonicæ civitatis antistes pro priori edicula templum multæ ambitionis, adeo ut centum et viginti columnarum mira dispositione subnixum totum concameraret, super eum edificavit, corpusque sanctum a sepulcro elevatum, 4 Nonas Julii, annuo videlicet consecrationis ejus in episcopum die, in loco, in quo nunc veneratur, angelico fretus auxilio transtulit, ipsumque templum eodem nihilominus die postmodum dedicavit. Unde fit, ut

466. R. 9. P. 24. F. 8. B. 20. W. 37. A (V. Rem.) Remigius Remorum fit episcopus. Saracenis Egyptum incursantibus, hoc tempore negotiatores Venetiae corpus sancti Marci evangelistae ab Alexandria transtulerunt ad Venetiam ⁴¹.]

W. 10. O. 5. H. 5.

(H. m.) Servandus tyrannidem medians ab Antemio perimitur.

467. 10. 25. 9. 21. 38. 11. 6. 6.

(G. pont.) Simplicius Romanae ecclesiae 45 praesidet. Hic dampnavit Petrum Alexandrinum episcopum, Euticianae heresis accusatum. (H. m.) Romanus tyrannidem medians, ab Antemio perimitur. Gensericus rex ⁴² Italiam aggressus, navali bello a Romano vincitur.

468. 11. 20. 10. 22. 39. 12. 7. 7.

(H. m.) Antemio et genero suo Ricimere patricio Romae contententibus de imperio, interim Olibrio ad imperandum a Leone Augusto transmissio, Ricimer Antemium perimit. (Gæc. Tur.) Mamertus episcopus Viennensis claruit, qui letanias ante ascensionem instituit, hac de causa quod terra-motus in urbe Vienna ecclesias domosque evertibat, et feritas luporum aliarumque silvaticarum bestiarum toto anno per urbem vagantium homines devorabat. Ad hoc palatium regis die sancto paschae caelestis igne consumptum ad eadem multum terroris addebat. Qui letaniarum ritus a Viennensi ecclesia in omnes Galliarum ecclesias decurrit.

469. 12. 27. 11. 23. 40. 13. 8. 8.

(H. m.) Olibrio imperii sui mense 7 mortuo, Lucerius imperat. (G. r. F.) Egidius cum Francos opprimeret gravius justo, pendens Widiomarus, Francos penitere super ejecto Hilderico, revocat eum clam misso divisi aurei signo egitque, ut ejecto Egidio ille restitueretur in regno. Basina, uxor Basini regis Thuringorum, relicto viro suo, ad Hildericum venit; quam ille uxorem duxit, et ex ea Ludovicum genuit. (Isid.) Theoderico Wisigothorum rege a fratribus suis jugulato, Eoricus regnavit annis 19.

470. 13. 28. 12. 24. 41. 1. 9. 9.

(H. m.) Nepos patricius, Lucerio expulso et episcopo Salomis eo ordinato, imperium arripit. (Joan.) Eoricus rex Wisigothorum Gallias occupare nisus, Rithimum regem Britonum ad defensionem Galliarum Romanis auxilio venientem bello contrivit.

471. 14. 29. 13. 25. 42. 3. 10. 10.

(Joan.) Eoricus Burgundiones victos sibi subegit. Arvernensis etiam, Arelatum et Massiliam Galliarum urbes invasit, ad occupandas provincias Romanorum animatus consilio Genserici; qui versute agebat, ut orientem Ostrogothi, occidentem vastarent Wisigothi, ut occupatis alias imperatoribus, ipse in Africa regnaret securus.

VARIÆ LEGTIONES.

sub uno die triplici occurrente festivitate, ordinatione scilicet episcopatus, translatione corporis dedicatione basilicæ suæ, 4 Nonas Julii annuatim beatus Martinus sollempnissima totius provincialis populû frequentetur devotione. Locus autem, in quo sacratissimum corpus ejus quiescit, ab urbe Turonica occidentem versus brevi interjacentis campi planitie disparatus, Castrum novum vocatur; ubi in predicto templo sub ciborio, auro, argento gemmisque vestito decenter collocatum, tanta miraculorum illustratur magnificentia, ut toto christianitatis orbe apostolicam gloriam optineat. Severo m. Anthimius imperat. Th. & transitu D. s. S. i. et e. r. B. interficit. *Sequentem annum non mutavit; in tertio verba Gensericus — vincitur omisit. Eadem prorsus legunt F 1. 2. 3. Reliqui omnes habent, quod nos dedimus.* ⁴³ Vandalorum addit unus A. ⁴⁴ in rasura 1y. refl. Saracenis — Venetiam desunt A. ⁴⁵ XIX Cl. 2. 3. D. ⁴⁶ VIII Cl. 2. 3. D.

(V. Rem.) Remigius Remorum fit episcopus. Saracenis Egyptum incursantibus, hoc tempore negotiatores Venetiae corpus sancti Marci evangelistae ab Alexandria transtulerunt ad Venetiam ⁴¹.]

472. 15. 30. 14. 26. 43. 3. 11. 11.

(H. m.) Orestes patricius Nopotem regno expellit. Theudemer rex Ostrogothorum moritur, et Theodericus filius ejus regno substituitur.

475. 16. 31. 15. 27. 44. 4. 1. 12.

(H. m.) Leone imp. mortuo, Zenon imperat annis 18 ⁴⁴. Orestes Augustulum filium suum regnare constituit, et foedus cum Genserico rege facit. Interim Odoacer cum multa multarum gentium multitudine ab extremis Pannoniae finibus Italiam petit; qui per Noricam iter faciens, beati Severini, cujus nomen tunc ibi celebrabatur, benedictionem petit, et ab eo ventura sibi didicit. Odoacer Oreste victo, apud Papiam obsessio, capto et occiso, Italiam subdit juri proprio.

474. 1. 32. 16. 28. 45. 5. 2. 13.

(H. m.) Augustulus imperium deponit, quod Odoacer arripit, 14 annis nullo inquietante obtinuit. Zenon imp. Theodericum Ostrogothorum regem consulem ordinarium facit, quae post imperatorem dignitatem prima est dignitas; et equestrem statuum auram ante regiam illi collocat.

475. 2. 33. 17. 29. 46. 6. 3. 14.

(G. r. F.) Franci post Wandalos et Alanos, post Gothos et Hunos incessant Gallias, non tantum ut eas habeant direptioni, sed ut sibi sint perpetuae habitationi. Qui, capta Colonia Agrippina, fugato de bello duce Egidio, multos Romanorum occidunt.

476. 3. 34. 18. 30. 47. 7. 4. 15.

(Ib.) Franci Treverim civitatem super Mosellam capiunt. (Marian.) Heresis acephalorum exorta est, impugnantium tria capitula synodi Calcedonensis sine nomine auctoris; ob quod acephali, id est sine capite, vocati sunt.

477. 4. 35. 19. 31. 48. 8. 5. 16.

(Joan.) Gensericus rex Vandalorum, successione regnandi inter filios suos ordinata, ut fratri morienti frater superstes sine controversia filiorum succederet, moritur. Cui succedens Honoricus filius ejus regnavit annis 9 ⁴⁵. (G. r. F.) Hildericus rex Francorum Aurelianis urbem devastat.

478. 5. 36. 20. 32. 1. 9. 6. 17.

(Gæc. Tur.) Eugenius Carthaginensis episcopus et omnis clerus ejus contra Arianam Vandalorum heresim fortiter pro Christo agonizant.

479. R. 6. P. 37. F. 21. B. 35. W. 2. A 483. 10. 3. 25. 4. 37. G. 14. 11. 22.
W. 10. O. 7. H. 18.

(PAUL. DIAC.) Odoacer rex Italiae Feletheum regem Rugorum bello oppressum extinguit. Huic Feletheo et uxori ejus Gisæ sanctus Severinus hæc ventura predixerat, quia eos a malis compescere non poterat. (H. m.) In Africa Honoricus rex Wandalorum multos orthodoxos diversi ordinis, diversæ ætatis, usque ad 4975 in exitium trussos diversis in locis, diversis temporibus, diversis pœnis ad mortem excruciauit. (PAUL. DIAC.) Exterminatis Rugis Langobardi Rugilant, id est Rugorum patriam invadunt; quibus tunc temporis quintus rex Gudeoch principabatur. Quia ergo Langobardorum mentionem fecimus, illorum tempora propter ignoratam hystoricæ narrationis distinctionem nondum attigimus. Jam nunc narrationem eorum, ordiamur, et paulatim ad plenam et distinctam eorum hystoriam ascendere nitamur. Horum, ut diximus, post Ibor et Agion primus fuit rex Agelmundus, secundus Lamissio, sic dictus, quod a lama, id est voragine, fuit extractus. Nam mater ejus septem uno partu enixa, cum eos in piscinam projecisset, et rex Agelmundus iter faciens eos hasta revolveret, is hastam ejus armiter tenuit et ab eo nutritus, eo virtutis processit, ut in regno ei successerit, et necem ejus in Bulgares ultus sit. Lethu tertius, Hildeoch quartus, Gudeoch fuit quintus. Ex quo ergo in Rugilant profecti sunt, usque ad annos 40, talis fuit rerum gestarum horum consequentia. Sub Gudeoch et filio ejus Claffone sexto rege in Rugilant habitavere. Sub Tattonem septimo rege in campis Asfeld habitavere; ubi tertio anno, Rojulfo Herulorum rege a Tattonem perempto et regno Herulorum destructo, Langobardorum crevit potentia. Tattonem Wacho peremit, et ipse octavus regnavit, filiumque suum Walthari successorum regni reliquit.

480. 7. 38. 22. L. 1. 34. 3. 11. 8. 19.

(H. m.) Persis imperat Cuades annis 42as. (G. r. F.) Audovachrius dux Saxonum navali hostico Andegavis populatur. (VICT. VIR.) Carthagine Liberatus abbas cum fratribus sex a rege Honorico carcere, catenis, igni et vectibus martyrizantur.

481. 8. 1. 23. 2. 35. 4. 12. 9. 20.

(G. r. F.) Egidius dux in Galliis moritur: Siagrius filius ejus substituitur. Audovachrius Andegavis et alias urbes sibi subigens, obsides accipit. Hildericus rex Andegavis incendit, et Paulum comitem urbis perimit. Hildericus rex et Audovachrius confœderati, Alemannos sibi subjugant. (GREG. TUR.) Famis tempore in Burgundia senator Ectitius quatuor milia pauperes sustentans, cœlestis promissionis vocem audivit.

482. 9. 2. 24. 3. 36. 5. 13. 10. 21.

(G. pont.) Felix Romanæ ecclesiæ 46^{tus} presidet. Hic Acathium episcopum Constantinopolitanum damnavit, assentientem Petro Alexandrinodamnat.

(H. m.) In Africa Honoricus rex Wandalorum in æcclesiam Dei gravius solito efferatus, omnes Africæ episcopos quasi ad sinodum convocat, et fugatis et exiliatis 444 episcopis catholicis, æcclesiis clausit aut Arianis dedit, plebemque variis suppliciis affixit. Letum vero episcopum incendio concremavit; Eugenium quoque Carthaginis episcopum cum clericis suis plus quam quingentis cruciatos multis modis exiliavit.

484. 11. 4. 26. 5. 38. 1. 15. 12. 23.

(G. r. F.) Hildrico rege mortuo, Ludowicus filius regnat annis triginta. Ille duxit uxorem Rothildem filiam Chilperici regis Burgundionum, quem Gundebaudus rex frater ejus peremerat, uxoremque ejus, matrem scilicet Rothildis, ligato ad collum saxo, aquis immererat.

485. 12. 5. 1. 6. 39. 8. 16. 13. 24.

(PROSP., app.) Honoricus rex Wandalorum iudicio Dei percussus, scatens vermibus miserabiliter exspirat; post quem Gunthamundus annis 9 regnat.

486. 13. 6. 2. 7. 40. 1. 17. 14. 25.

Clarent in Galliis Remigius Remensis et Principius frater ejus Suessionum episcopus, et Vedastus post episcopus Atrabatensis; in Africa Fulgentius episcopus Ruspensis; in Italia Germanus Capuanus et Epiphanius Ticinensis (Cf. Greg. Tur.; Ann. Leod.).

487. 14. 7. 3. 8. 41. 2. 18. 15. 26.

(G. pont.) Gelasius Romanæ æcclesiæ 47us presidet. Hic Manicheos Romæ inventos in exilium deportari fecit, et codices eorum incendit. Hic tractatus et ymnos composuit; hic inter cetera sacramentorum prefationes et orationes cauto et limato sermone fecit. (H. m.) Zenon imperator regnum Italiae donat Theoderico Ostrogothorum regi. Ille Theodericus Trapsilam Gepidarum regem et Busan Bulgarum regem bello victos extinguit. (PROSP., app.) Gunthamundus ab exilio revocat Eugenium episcopum.

488. 15. 8. 4. 9. 42. 3. 19. 16. 27.

(ISID.) Eorico Wisigothorum rege mortuo, regnat post eum filius ejus Alaricus annis 22as. (H. m.) Theodericus cum 16 annis Ostrogothorum regnum tenuisset, a Mesia egressus Italiam petiit, et Odoacrem Italiae regem bis sibi congressum bis in fugam vertit, et Papiæ inclusum obsidet triennio.

489. 16. 9. 5. 10. 43. 4. 1. 1. 28.

Barnabas apostolus, qui apud Salaminam Cypri a Bar-Jesu mago et a Judeis pro Christo igni crematus est, corpus suum, quod a Johanne Marco consobrino suo in cripta occultatum adhuc latebat, revelatione sua inveniri fecit. (Cf. Marian.) Cum quo etiam evangelium Mathei, ipsius manibus Mathei Hebraice scriptum, quod erat simul reconditum, invenitur. Quod evangelium ipse Barnabas ex

VARIÆ LECTIONES.

“ XLI C1. 2. 5. D. “ XXI B5. C1. 5. F. D.

doctrina apostolorum secum acceper ferre solebat, et ubique inveniebat infirmos ponebat illud super eos, et tam fide Barnabæ, quam merito Mathei omnes sanabantur. (*G. r. F.*) Ludovicus rex Francorum Suessionis Siagrius duce Romanorum congredditur. Siagrius Tolosam ad Alaricum fugit: a quo Ludovico reposcenti remissus, perimitur. Ludovicus quicquid Galliarum sub jure erat Romanorum, ad jus Francorum transfert.

490. R. 17. P. 10. F. 6. L. 11. A. 44.

W. 5. W. 2. O. 18. H. 29.

(*GRÆC. TUA.*) Avitus Viennensis episcopus claruit, qui Gallias ab Arriana heresi defendit. Hic metricæ de conditione mundi libros composuit. Sollemnis Carnotensis episcopus claret, qui in predicando Francis Christum non segniter instituit. In Mineo Hispaniæ fluvio pisces capti sunt, in quorum squamis videbatur inscripta æra presentis anni. Idacius Lemicæ Hispaniarum urbis episcopus cronica sua a primo Theodosii consulatu inchoata hucusque perduxit. (162) Gennadius episcopus librum suum de illustribus viris hucusque perduxit.

491. R. 18. 11. 7. 12. 45. 6. 3. 19. 30.

(*G. pont.*) Anastasius Romanæ ecclesiæ 48us presidet. Huic Acatium damnatum revocare volenti, multi Romanorum non communicabant. (*BEDA, H. s.*) Britanni non valentes amplius ferre virtutem Anglorum, ut victi concessere in jus et nomen eorum. Et primus de gente Anglorum Elli, et secundus. Celin, alter alteri mortuo succedendo, regnaverunt apud eos per annos 70 (163). (*MARIAN.*) Sanctus Patricius secundus Hiberniæ archiepiscopus, anno ætatis suæ 122 in Christo quievit. (*ISID.*) Odoacer a Theoderico in fide susceptus, ab eo perimitur, et Theodericus Italia potitur, et deposito privato habitu, induitur regali scemate, et regnavit in Italia annis 36us.

492. 19. 12. 8. 13. 1. 7. 4. 1. 31.

(*H. m.*) Zenone imperatore mortuo, Anastasius imperat annis 25, vel ut quidam volunt, 27. Gunthamundus rex in Africa æcclesias catholicorum a patruo suo Hunerico vel avo Genserico clausas aperuit, et omnes Dei sacerdotes petente Eugenio Cartaginiensi episcopo ab exilio revocavit. [Achacius episcopus Constantinopolitanus divino nutu percussus⁴⁷ (*cf. MAR. BEDA.*)].

493. 1. 13. 9. 14. 2. 8. 5. 2. 32.

(*G. pont.*) Simmachus Romanæ ecclesiæ 49us presidet, ordinato contra eum per contentionem Laurentio. Quæ res grave discidium ecclesiæ diu usque ad ipsa protraxit homicidia; donec tandem hanc altercationem compressit Theoderici regis, quamvis Ariani, potentia, hoc æquitatis judicio optinente, ut Simmachus papa esset, quia prior ordina-

tus fuerat, eique pars maxima favoreret. (*GRÆC. dial.*) Pro cujus discessionis culpa animam Paschasii diaconi, qui pertinaciter Laurentio favorat, alias æquæ sanctitatis viri, Germanus Capuanus episcopus invenit in thermis in igne purgatorio positam. (*G. pont.*) Hic Simmachus constituit omni dominico die vel natalitio martyrum *Gloria in excelsis Deo* ad missas cantari; quem ymnus Telesphorus, septimus a Petro papa, nocte tantum natalis Domini ad missas a se in ipsa nocte institutas cantari instituit, et in eo ad angelorum verba quæ sequuntur adjecit.

494. 2. 14. 10. 15. 3. 9. 6. 3. 35.

(*PROSP., app.*) Gunthamundo Wandalorum rege defuncto, Trasamundus frater ejus regnavit post eum annis 26.

495. 3. 15. 11. 16. 4. 1. 7. 4. 34.

(*G. r. F.*) Ludovicus rex Turingiam sibi subjugat. (*H. m.*) Theodericus rex omnes vicinarum gentium reges et principes aut amicitia aut affinitate sibi conciliat, et pacifice agens in locis celebribus regalia habitacula ædificat. [Florebant hoc tempore Launomarus Carnotensis, fundator cenobii Carbiensis, ut Maximinus Aurelianus, fundator cenobii Miciacensis; cujus discipuli fuerunt Carilleffus et Avitus abbates⁴⁸].

496. 4. 16. 12. 17. 5. 2. 8. 5. 35.

(*G. r. F.*) Ludovicus regnum Francorum usque Sequanam dilatat. (*G. pont.*) Aliqui Romanorum subornatis falsis testibus incriminantes Simmacum papam, latenter Laurentium in papatum subintroduxerunt; pro quo scismate dirimendo rex Theodericus episcopum Petrum contra canones visitatorem sedis apostolicæ instituit.

497. 5. 17. 13. 18. 6. 3. 9. 6. 36.

(*G. r. F.*) Ludovicus regnum Francorum usque Ligerim amplificat. (*G. pont.*) Simmachus papa in consilio 115 episcoporum se purgat de objecto crimine, et damnatis Petro et Laurentio, ipse quidem sedi suæ restituitur; contentio autem usque ad cedes et homicidia intra et extra æcclesiam diu protrahitur.

498. 6. 18. 14. 19. 7. 4. 10. 7. 37.

(*G. r. F.*) Ludovicus rex castrum Meledunum capit. (*BEDA.*) Trasamundus rex Wandalorum in Africa, clausis catholicorum æcclesiis, 220 episcopos exiliavit; contra quos Simmachus papa manum suæ liberalitatis benivole exeruit. (*ABO.*) Hac persecutione Fulgentius episcopus, sanctitate, sapientia et scientia, stilo et facundia preclarus, multa ab Arrianis pro vera fide perpressus, diutino in Sardiniam exilio maceratur. (*G. r. F.*) Rothildis regina orthodoxa Ludovicum regem a gentilitatis errore avocare conabatur, sed frustra conari videbatur.

VARIE LECTIONES.

⁴⁷ triginta duobus C3. e corr. D. ⁴⁸ ita in rasura 1., ut videtur, et. r. ell.; Anastasius papa divino nutu percussus est A. ⁴⁹ Florebant — abbates 1., r. ell. Desunt A.

NOTÆ.

(162) Errat Sigebertus; desinit Idacius a. 467.

(163) Errat Sig. in tempore; cf. Hirsch p. 62.

499. R. 7. P. 19. F. 15. L. 20. A. 8. A 507. 15. 27. 23. 28. 46. 13. 19. 16. 46-
W. 5. W. 11. O. 8. H. 58.

(G. r. F.) Ludowicus rex Alemanni bello congregatur; ibique laborante exercitu, voto suscipiendi christianismi se obligare cogitur; sicque perempto Alemannorum rege, et Alemannia sub tributo redacta, baptizatus a Remigio episcopo Remorum, exemplo et edicto suo perducit ad fidem Christi populam Francorum.

500. 8. 20. 16. 21. 9. 6. 12. 9. 59.

(V. S. Rom.) Collatis a Ludowico rege multis prediis æcclesiæ Remensi, Remigius, multa eorum parte data æcclesiæ Laudunensi, sedem episcopatus ibi esse constituit; primumque illic episcopum Genebaudum constituit, et eundem in fornicatione cum sua quondam uxore prolapsam, sed septemnali poenitentia purgatum et de reclusionione divino jussu educatum, sedi suæ restituit.

501. 9. 21. 17. 22. 10. 7. 13. 10. 40.

(G. r. F.) Ludowicus rex, Gundebaudo regi Burgundionum congressus, eo victo, Burgundiam rediit sub tributo.

502. 10. 22. 18. 23. 11. 8. 14. 11. 41.

(H. m.) Simmacus patricius rem publicam illustrat, et cum eo gener ejus Boetius vir consularis, conspicuus in utraque lingua, eruditione omnium liberalium artium, quas pene omnes a Greco in Latinum transtulit et exposuit.

503. 11. 23. 19. 24. 12. 9. 15. 12. 42.

(H. m.) In Africa Olimpius quidam, dum in balneis in sanctam Trinitatem blasphemaret, ignito saculo cælitus veniente, visibiliter combustus est.

504. 12. 24. 20. 25. 13. 10. 16. 13. 43.

(H. m.) Constantinopoli dum Deuterus Arrianus episcopus Barham quandam baptizaret, et male distinguens Trinitatem, diceret: *Baptizo te, Barba, in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto*, aqua disparuit.

505. 13. 25. 21. 26. 14. 11. 17. 14. 44.

(H. m.) Alamundarus rex Saracenorum ab orthodoxis baptizatus, cum eum vellent Euticiani seducere, refellit eos hac fabulosa inductione, dicens quod litteras acceperit, Michaelem archangelum mortuum esse; illisque respondentibus, hoc impossibile esse, quod angeli sint impassibilis naturæ: *Quomodo ergo, inquit, secundum vos nudus crucifixus est Christus, nisi duarum naturarum esset, quandoquidem nec angelus mortuus est?*

506. 14. 26. 22. 27. 15. 12. 18. 15. 45.

(G. r. F.) Ludowicus et Alaricus reges confœderantur. (Gaz. Tur.) Quintianus Rutenensis episcopus et Maxentius Pictavensis abbas clarent in Gallia.

(H. m.) Vitalianus instinctu populi insurgit in imperatorem Anastasium, propter Euticianam heresim Deo et hominibus exosum.

508. 16. 28. 24. 29. 17. 14. 29. 17. 47.

(G. pont.) Hermisda Romanæ æcclesiæ 50us presidet. Hic clerum composuit, et psalmis erudit. Hic respectu apostolicæ humanitatis Græcos convicti hereticorum maculatos absolvit per suos nuntios. (G. r. F.) Alaricus rex Ludowico regi insidias molitus, fœdus violat.

509. 17. 29. 25. 30. 18. 15. 21. 18. 48.

(G. r. F.) Ludowicus rex signis divini auxilii animatus ad bellandum — Turonis quippe transiens, equum suum Sancto Martino misit; quem centum solidis redemptum recipere non potuit, missis aliis centum solidis recepit; credens illum bonum esse in auxilio, qui tam carus erat in negotio — insuper accepto victoriæ presagio a clericis cantantibus: *Præcinxisti me virtute ad bellum*, Alarico Wisigothorum regi congregitur, eoque perempto, quicquid Galliarum Wisigothi possidebant, ad partes Francorum transtulit; et invadens Tolosam sedem regni Gothorum, usque ad Pyrineos montes regnum Francorum dilatavit. Fertur etiam muros Ecolismæ urbis ante faciem ejus corruisse. Amalricus filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnat ibi annis 16. (FLOBOARD.) Sigismundus, mortuo patre suo Gundebaudo, regnat in Burgundia. [Gibrianus Scottus cum fratribus et sororibus in Gallia peregrinatus, urbem Remensem et vita et morte sua illustrat *.]

(Vita S. M.) Faustus S. Benedicti discipulus, et ab eo cum Mauro in Gallias hoc anno transmissus, scribit in Vita illius Mauri, S. Benedictum claruisse temporibus Justiini senioris et Hilderici Wandalorum regis; addens, quod eo tempore rex Theodericus Simmachum patricium et Johannem papam occiderit. Scribit quoque, eundem Benedictum hoc eodem anno, quo Maurus ad Gallias tendebat, obiisse, 12 Kal. April., hora diei quasi tertia; quod eo anno in sabbato paschæ proveniens, primum pascha fuisse demonstrat. Se quoque dicit in Gallias venisse tempore regis Theodeberti, nepotis Ludowici regis. Quia ergo ille scripsit, quæ viderat, quomodo hoc consequentiæ hystoriarum conveniat, qui valet advertat, et qui advertit, exponat (163 *).

510. 18. 30. 26. 31. 19. 16. 1. 19. 49.

(G. r. F.) Ludowicus rex ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu et coronam auream cum gemmis et tunicam blatteam accepit, et ex ea die consul et augustus est appellatus. Ipse vero rex misit Romæ S. Petro coronam auream cum gemmis, quæ regnum appellari solet.

VARIAE LECTIONES.

* Iy. ut videtur; rell. Desunt A.

NOTÆ.

(163 *.) Jure suo dubitat Sigebertus. Sed, quæ hanc difficultatem creant notiones temporum, non sunt illæ a Fausto profectæ, sed ab Odone Glannafolicensi interpolatæ, cum sæculo nono novam illius

Vitæ faceret editionem, quam Sigebertus pro genuina Vita habuit. Ita rem bene explicat V. D. Hirsch.

511. R. 19. P. 54. F. 27. L. 32. A. 50. W. 20. W. 17. O. 2. H. 20.

(H. m.) Theodericus rex Italiæ, Iba comite suo contra Francos misso, triginta milia occidit eorum, in vindictam necis Alarici generi sui.

512. 20. 32. 28. 33. 24. 18. 5. 21. 51.

Prima synodus a Francis jussu Ludowici regis Aurelianis habita est, in qua decernuntur multa ecclesiæ utilia. Genovefa virgo Parisiensis octogenaria transit ad Dominum.

513. 21. 33. 29. 34. 22. 19. 4. 22. 52.

(V. Arn.) Sanctus Arnulfus, sancti Remigii in baptismo filius, in Gallia elaret, qui post multos in predicando Christum agones martyrizatus, in silva Parisiorum Aquilina a Scariberga, conjuge quondam sua, tumulatus est.

514. 22. 34. 30. 35. 23. 20. 5. 23. 53.

(G. r. F.) Ludowicus rex, regno Francorum per omnes Gallias dilatato et legitime et pacifice confirmato, moritur. Lotharius filius ejus, compartito regno cum fratribus suis Theoderico, Clodomere et Hildeberto, regnat annis 50°. Sororem ejus Rothildem Amalricus rex Wisigothorum uxorem duxit.

515. 23. 35. 1. 36. 24. 21. 6. 24. 54.

(G. r. F.) Rex Burgundiæ Sigismundus, qui monasterium Agaunensium construxerat, filium suum Sigericum peremit, malo novercæ illius consilio usus. Qui competenti pœnitentiæ se addicens, et martyribus Agaunensibus se totum devovens, quod dignus fuerit venia, testatur crebra post mortem ejus per eum multis concessa sanitarum gratia, et per eum febricitantibus indulta curatio. [Hoc tempore in Alexandria multi utriusque sexus arrepti a demone, repente quasi canes latrabant⁵¹.]

516. 24. 36. 2. 37. 25. 22. 7. 25. 55.

(Gæc. Tur.) Theodericus rex, frater Lotharii, Chlochilaicum regem Danorum Gallias vastantem perimit.

517. 25. 37. 3. 38. 26. 23. 8. 26. 56.

(BEDA.) Anastasius imperator fulmine a Deo percussus perit, post quem Justinus senior annis 11 regnavit. Boetius amittente sibi Simmacho, cum auctoritatem Romani senatus contra Theodericum regem Italiæ tueri nititur, ab ipso exiliatur ibique liberum de consolatione philosophiæ edidit.

518. 1. 38. 4. 39. 27. 24. 9. 27. 57.

(G. r. F.) Theodericus rex, frater Lotharii, ab Ermenfrido rege Thuringorum, ad perimendum fratrem illius Badericum, pactione medietatis regni illius invitatus, Badericum regem perimit. (MAR.) Virgo Dei Brigida Scotta obiit in Scottia.

519. 2. 39. 5. 40. 28. 23. 10. 28. 58.

(P. D.) Johannes Romanæ ecclesiæ 51° presidet. Wacheone Langobardorum rege defuncto, filius ejus Gualtarith regnavit annis 7.

520. 3. 40. 6. 1. 29. 26. 11. 29°. 59.

(G. r. F.) Chlodomeris, frater Lotharii regis, et fratres ejus, instinctu Rothildis matris suæ insurgunt in Sigismundum et Godemarum, filios Gundehaudi regis, ad vindicandam necem aviæ suæ et avi sui Chilperici. In congressu Sigismundus capitur, Goderamus fuga elabatur. (H. m.) Bello orto inter Romanos et Persas, Chuades rex Persarum Zeliobem regem Hunorum, venientem cum viginti milibus auxiliari sibi contra Romanos, inmisso exercitu occidit, et totum pæne ejus exercitum delevit, suspectum eum habens, quod utrinque munera acceperit, et a se contra Romanos, et a Romanis contra se. Abhinc regnum Hunorum annotare cessabo, quia omnes gentis illius reges Kagapos vocatos lego, et nullam distinguendi proprietatem invenio. (Ib.) Trasamundus rex Wandalorum Hildericum filium suum ex Eudoxia, filia Valentiniiani imperatoris a Genserico captivata, astringit sacramento, ne catholicis in regno suo consuleret; qui patre mortuo, antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis jussit revocari, et episcopis ecclesias reformari. Sicque suscepto regno, regnavit annis octo, evolutis septuaginta quatuor annis, ex quo Gensericus avus ejus statum ecclesiæ in Africa profanavit.

521. 4. 41. 7. 2. 30. 1. 12. 30.

(Ib.) Chuade Persarum rege mortuo, Kabades post eum regnavit annis 16. Chlodomeris rex, Sigismundo rege cum uxore et filiis perempto, iterum congressus fratri ejus Godemaro, perimitur ab eo. Boetius longo exilio fatigatus, a Theodorico Gothorum rege perimitur.

522. 5. 1. 8. 3. 31. 2. 13. 31.

(Vita S. Maur.) Ut scribit Faustus, hac ætate, scilicet tempore Justinii senioris et Hilderici Wandalarum regis, revera floruit sanctus Benedictus. Sed nec de vita, nec de morte ejus ratio procedit secundum cyclum Dionisii (164). (H. m.) Zathus rex Lazorum Constantiнопoli baptizatur, et a Justino imperatore susceptus muneratur⁵². Simmacus exconsul a Theoderico rege Italiæ perimitur

523. 6. 2. 9. 4. 32. 3. 14. 32.

(BEDA.) Justinus Arrianos ubique exterminari edicit. Ad quod edictum dedicandum Johannes papa a rege Italiæ Theoderico Arriano et Arrianorum defensore Constantinopolim missus, ante portam urbis cæcum illuminavit; et compos petitionis ad Theodericum regressus, Ravennæ ab eo in carcere excruciatu, fame defecit. (H. m.) Post dies 90

VARIAE LECTIONES.

⁵¹ Ll habent 1. e corr. ut videtur, et A. Reliqui omnes L. ⁵² add. 1., vell. Desunt A. ⁵³ XXVIII et per porro 1. ⁵⁴ Zathus — muneratur desunt A

NOTÆ.

(164) Cf. ad annum 509.

Theodericus subito defunctus, a quodam sancto heremita visus est nudus et discalceatus a Johanne papa et Simmaco patricio in olla Vulcani esse detrusus. Athalaricus, Theoderici ex filia nepos, in regno Italiae et Ostrogothorum succedens, regnat annis 8. (MAR.) Felix Romanae ecclesiae 49us presidet. Hic Gregorii papae atavus fuit.

524. R. 7. P. 3. F. 10. L. 5. 33. A.
W. 4. W. 15. O. 4.

(GREG. TUR., III, 7.) Theodericus rex reposcens ab Ermenfrido rege pactum, cum fratre Lothario insurgit in eum; eoque post nimiam suorum stragem de bello fugato et non multo post mortuo, totam Thuringiam sibi subdunt. Captivata inter alios Radegundem, filiam Bertharii regis olim a fratre Ermenfrido perempti, Lotharius rex suo sociavit matrimonio.

525. 8. 4. 11. 6. 34. 5. 16. 2.

(G. r. F.) Amalricus rex Wisigothorum cum uxorem suam Rothildem indigne tractaret, eo quod Arrianae sectae secum inservire nollet, perimitur in Hispania a fratre Rothildis Childeberto. (ISID.) Theuda regnavit post eum annis 17.

526. 9. 5. 12. 7. 35. 6. 1. 3.

(G. r. F.) Lotharius rex cum fratre Childeberto Augustidunum Burgundiae civitatem obsidens, cunctam fugato Godemaro Burgundiam occupat. (P. D.) Gualtarith Langobardorum rege mortuo, Audohin 9us regnat annis 17us. (MAR.) Acephalorum heresis abdicatur, qui dicunt Paulum apostolum in epistolis suis precepisse feminas diaconas debere fieri, quia eas commemorat post diaconos; et dicuntur acephali, sine capite, quia auctor hujus erroris nescitur. (H. m.) Kabades rex Persarum, dolens filium suum Phatsuarsan in Manicheorum sectam inductum, omnibus Manicheis quasi a se munerandis coactis in unum, immisso exercitu occidit multa millia eorum. (P. D.) Inter Thurismodum regem Gepidarum et Audohin regem Langobardorum conserto prelio, Albuin filius Audohini Thurinsindum filium Thurismodi extinguit, et victoria Langobardis cedit. Thurismodus preponens fidem irae et dolori, eidem Albuino postea ad se sub fide venienti dedit arma filii sui Thurisindi ab eo perempti.

527. 10. 6. 15. 1. 36. 7. 2. 4.

(G. pont.) Bonifacius Romanae ecclesiae 52us presidet⁸⁵. (BEDA.) Justinus, Justiniano suo ex sorore nepote in regno substituto, moritur. Is Justinianus imperat annis 39. Hic Persas ab irruptionibus in partes Romanorum per Bilisarium repressit. (P. D.) Audohin Langobardos in Pannoniam duxit; in qua habitaverunt annis 42us.

A 528. 1. 7. 14. 2. 37. 8. 5. 5.

(Ann. Leod., MARIAN.) Cassiodorus senator, post monachus, Arator poeta, Priscianus grammaticus, Victor Capuanus episcopus, qui cyclos paschales scribens Victorii errores redarguit, Gregorius Lingonensis, Nicetius Treverensis, Domitianus Tungricus florent. (PROSP., app.) Gylemer, perimens Hildericum regem, annis 4 regnat post eum super Wandalos; qui tantae crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret.

529. 2. 8. 15. 3. 38. 1. 4. 6.

(BEDA.) Corpus Antonii monachi divinae revelatione inventum et Alexandriam est delatum.

530. 3. 9. 16. 4. 39. 2. 5. 7.

(G. pont.) Johannes Romanae ecclesiae 53us presidet⁸⁶. Franci extorquent de manu Athalarici, quicquid Galliarum avus ejus Theodericus rex Italiae tenuerat. (VICT. VIT.) In Africa quidam orthodoxi episcopi, linguis sibi excisis radicibus a Wandalis, postmodum clare loquendo multis miraculo fuere; quod miraculum unus eorum auxit, qui in elationem⁸⁷ versus; statim privatus divino dono obmutuit.

531. 4. 10. 17. 5. 40. 3. 6. 8.

(JORD.) Athalarico, rege Italiae et Ostrogothorum mortuo, Amalsuinda mater ejus Theodatam, Theoderici patris sui ex sorore nepotem, asciscit secum in regnum. (G. r. F.) Chlodoaldus filius Chlodoemeris regis, fratribus suis impie a patruo suo Lothario olim extinctis, mundanam nobilitatem transferens ad nobilitatem divinae servitutis, in clericali gradu preminet exemplo sanctitatis. (V. Ved.) Vedastus primus Atrabatensium episcopus ordinatur a sancto Remigio.

532. 5. 11. 18. 6. 4. 7. 1. 41.

(CF. BEDA, MAR.) [Hoc anno expletus est Christi nativitate magnus annus annorum 532. Ab hoc etiam anno Dionysius abbas orditur ciclum suum ciclorum quinque decennovennialium. Et quia secundus annus operis hujus concordare debet in ratione compoti primo anno nativitatis Christi, debet 35us annus cycli Dionysii concordare in ratione compoti 53° anno nati Christi, scilicet ut 16ma luna Aprilis occurrat 9 Kal. Aprilis in 5 feria; passio Christi 8 Kal. Aprilis in 6 feria, resurrectio 6 Kal. Aprilis in dominica die. Sed quia non ita occurrit, sed luna 14ma Aprilis occurrit eo anno 12 Kal. Aprilis in 4 feria, dominica vero dies paschae in 5 Kal. Aprilis, ideo improbat, quia repugnat evangelicae veritati⁸⁸.] (P. D.) Justinianus impera-

VARIAE LECTIONES.

⁸⁵ ita 1. F1. 3. et primo fortasse C1; at LH habent B4. C1. e corr. C2. 3. D. F2., et L e correctura B5. ⁸⁶ a. XVII. desunt A. ⁸⁷ ita omnes. ⁸⁸ Audohin—42 desunt D. ⁸⁹ ita ipse Sigebertus statim correxit ex LIII, quod prius scripserat: LVIII corr. LIII. D. ⁹⁰ vel luxuriam superscripsit Anselmus. luxuriam. F1. 2. fornicationem A. ⁹¹ Haec primo quattuor lineis expresserat auctor. Sed iis erasis, ea ita ampliavit Ans., ut videtur, rell. praeter unum A., qui haec ita habet: Quia antiquitus delegatum erat Alexandrino pontifici, ut diem celebrandi pascha annuatim denunciaret Romano pontifici, et per eum caeteris ecclesiis occidentalium, qui sepe de pascha celebrando aut dubitabant aut errabant. nunc Romanorum errorem aut ignorantiam non

tor libros legum Romanarum abbreviavit, in uno volumine, quod Justinianum vocatur.

533. R. 6. P. 12. F. 19. L. 7. A. 42.

W. 5. W. 8. O. 2.

(G. pont.) Agapitus Romanæ ecclesiæ 54us presidet⁶¹. (H. m.) Bilisarius patritius a Justiniano imperatore ex jussu Dei ad Africam liberandam: de manu Wandalorum missus, noctu cum plaustris rusticorum urbem introeuntibus ingressus. Carthaginem cepit, pecunias infinitas recepit, Glimerem ex fuga ad deditionem reductum imperatori Constantinopolim duxit. Sic Wandalorum regnum destructum est; sic tandem illa Wandalica rabies cum ipso nomine funditus extincta est. (Ib.) Theodatus rex reginam Amalsuindam, imperatoris tutelæ commissam exiliat, eaque non multo post in balneo strangulata immisso Theodati, solus super Ostrogothos anno uno regnat. (G. pont.) Qui sciens per hoc se itan imperatoris incurrisse, Agapitum papam Constantinopolim misit, pro impetranda hujus facti impunitate. Agapitus inveniens ibi Anthemium Constantinopolitanum episcopum Euticianæ esse heresis, eo excommunicato et exiliato, Menam fecit ei substitui. Agapitus ibi moritur Romamque refertur. (P. D.) Justinianus imperator Constantinopoli æcclesiam S. Sophiæ incomparabili opere exedificat⁶².

534. 7. 15. 20. 8. 45. 9. 1.

(G. pont.) Silverius 55us Romanæ ecclesiæ a Theodato substituitur. Bilisarius contra Theodatam mittitur, Theodatus a Gothis exstinguitur; Witigis in regno substituitur. Bilisarius Neapolim exterminat; Romam, fugientibus Gothis, intrat. Witigis Romam obsidet; fames Italiam urget. Witigis capitur, et imperatori dirigitur. Silverius, quia Anthemium revocare noluit, exiliatus defecit. (Jonn.) Eldepadus ab Ostrogothis rex ordinatus regnat anno uno. [(FLOBOARD.) Theodericus abbas, discipulus sancti Remigii, et Theodolphus abbas discipulus ipsius Theoderici, in Francia clarent⁶³.]

535. 8. 14. 21. 9. 44. 10. 1.

(G. p.) Vigilus Romanæ ecclesiæ 56us presidet. (H. m.) Eldepadus preempto, Erarius regnat anno uno. (GREG., Dial.) In Gallis clarent [fratres uterini, uno et eodem die nati, et pontifices consecrati, Medardus ad titulum Noviomensem, Gildardus ad Rothomagensem, et uno die absoluti a sæculo, et assumpti a Christo, in Italia episcopi Sabinus Canusinus, Cassius Narniensis, Fulgentius Utricolsensis, Serbonius Populonii⁶⁴.]

536. 9. 15. 22. 10. 45. 11. 1.

(H. m.) Erario preempto, Totila, qui et Baduilla,

A super Ostrogothos regnat annis 11; qui mox Italiam invadit, et a sancto Benedicto Casinensi futura audit sibi. *Multa, inquit, mala facis, multa fecisti, jam aliquando ab iniquitate compescere. Et quidem mare transiturus es, Romam ingressurus; novem annis regnabis, decimo morieris.* Hoc anno quidam dicunt eundem sanctum Benedictum obiisse.

537. 10. 16. 23. 11. 46. 12. 1.

(H. m.) Apud Persas regnat Chosroe annis 37. (G. r. F.) Theodericus rex frater Lotharii obiit; Theodebertus filius ejus ei succedit. (Narr. de Theoph.) Hoc⁶⁵ tempore in una urbium Cilitiæ quidam Theophilus vicedominus tam prudenter et utiliter secundas partes ecclesiasticæ dispensationis sub episcopo agebat, ut mortuo episcopo omnium ore dignus episcopatu esse acclamaretur. Qui contentus vicedominatu, alium ordinari maluit episcopum. A quo a vicedominatu injuste amotus, ad tantam impatientiam est delapsus, ut conducto sibi Hebreo quodam mago, per eum opem ad dignitatem suam recuperandam expeteret a principe demoniorum; et ab eo jussus abnegare Christum filium Dei ejusque matrem Mariam cum omni christianismi proposito, et ipsam abnegationem scripto firmare et scriptam signare et signatam sibi tradere, ejus se servitio addixit. Qui in crastinum recuperato vicedominatus honore, non multo post ad se reversus, per dies 40 omni penitendi modo se affligens, primo piam Dei matrem Mariam sibi reconciliavit; eaque sibi apparente, abrenuntians diabolo, Christumque verum Dei filium verumque Deum et hominem ex Maria virgine natum, et omni christianismi propositum profitens, per eam etiam Christi filii ejus gratiam recepit; et ad indicium indultæ sibi veniæ, rursus ibi dormienti apparens Christi mater, etiam scriptum abrenuntiationis, quod signatum diabolo dederat, reposuit super pectus ejus. Que Theophilus recepto, in crastinum, dominica scilicet, coram episcopo et omni ecclesia pandens ordinem rei, omnes ad stuporem et laudem Dei et genitricis suæ Mariæ commovit; et in eodem loco, quo sibi pia Christi mater apparuerat, perstans, ibidem post triduum mortuus et sepultus est.

538. 11. 1. 24. 12. 47. 13. 2.

(H. m.) Chosroe fines Romanorum incurSAT. In Campania Italiæ Benedictum juniorem sanctitate clarum rex Totila pro Christo persequens, cum eum cum cella sua comburere voluisset, nec valuisset, in cibanum ardentem eum projecit; qui inde altero die illesus, illesis etiam vestibus, exivit.

VARIÆ LECTIONES.

ferens Dionisius abbas Romanus cyclum magni anni annorum scilicet quingentorum triginta duorum ab hoc anno orditur. qui etsi ab omnibus recipitur. in eo tamen improbat. quod passionem Domini 12. Kal. Aprilis et resurrectionem 5. Kal. Aprilis ponens. veritati evangelicæ contraire videtur. *Hæc igitur Sigebertus primo scripserat; postea correxit, ut supra dedimus.* ⁶¹ LV. e corr. D. et sic porro. ⁶² Justin. — exedificat addidit Sigeb. curis secundis. ⁶³ add. manus incerta, fortasse Sigeb. cur. sec. vell.; desunt A. ⁶⁴ in rasura 13. ut videtur, reliqui præter A., qui hæc ita habet: In Gallis clarent Medardus episcopus et Germanus Parisiensis, in Italia episcopi R. C., C. N., F. U., Cerbonius Populonii. Ita igitur Sig. primo ediderat. ⁶⁵ Sequentia Sigeb. ipse in scedula assuta addidit.

539. R. 12. P. 2. F. 25. L. 13. A. 48. W. 14. O. 3.

(H. m.) Justinianus imperator duos Bulgarum reges Traciam depopulantes occidit cum multis milibus Bulgarum.

540. 13. 3. 26. 14. 49. 15. 4.

(H. m.) Chosroe Anthiochiam capit. (G. r. F.) Childebertus rex cum fratre Theodeberto in fratrem Lotharium insurgit, sed matre eorum Rothilde satis agente apud Deum, ne inter fratres fieret civile bellum, horrenda tempestate coerciti, cum super Lotharium ne signum quidem apparuerit horroris huiusmodi, reddunt se fraternæ paci.

541. 14. 4. 27. 15. 50. 16. 5.

(H. m.) Chosroe jam quarto Romanos infestantem, Bilisarius compellit redire inefficacem. (GREG. TUR.) In diversis Galliarum locis diversa signa visa sunt. Cometes apparuit; die paschæ cælum ardere visum est; verus sanguis ex nube defluxit in vestimentis hominum; domus cujusdam ab intus sanguine respersa apparuit; et secutæ varæ clades et malæ valetudines cum pustulis et vesicis populos afflixerunt.

542. 15. 5. 28. 16. 51. 17. 6.

(H. m.) Bilisarius ad Africam remissus, Guintherit super reliquias Wandalorum regnantem cum suis extinguit. (G. r. F.) Lotharius et Childebertus fratres, obsessa in Hispaniâ Cesar Augusta, civibus Deum orantibus et circumlata Vincentii martiris tunica, accepta ab eis pro munere ipsius martiris stola, redouit, adquisita Hispaniæ parte maxima. (H. m.) Theuda Wisigothorum rege a suis perempto, Theudegisibus regnat post eum annis 2. (V. MAURI.) Maurus in Gallia claret, sancti Benedictus discipulus.

543. 16. 6. 29. 17. 52. 1. 7.

(H. m.) Vigilius papa quia eocundum suam promissionem noluit Anthemium revocare, Constantinopolim mittitur ignominiose. Thotila rex Ostrothorum capta Roma, habitavit aliquandiu cum Romanis quasi pater cum filiis, mansuefactus, ut creditur, sancti Benedicti monitis. (PAUL. D.) Audobia mortuo, Albuin filius ejus regnat super Langobardos in Pannonia annis 24.

544. 17. 7. 30. 1. 53. 8.

(GREG., Dial.) Herculanus Perusinus episcopus a Totila rege, secto capite, martirizatur; post mortem vero caput ejus corpori unitum invenitur. (H. m.) Totila Siciliam invadit. Narses eunuchus Romanorum patricius ordinatur et contra Totilam destinatur. (FRED.) Theudegisilo inter convivandum a suis perempto, Agilan regnat super Wisigothos annis 9.

545. 18. 8. 31. 2. 54. 1. 0.

(H. m.) Narses Albuino regi Langobardorum con-

A fœderatur. (Vita R.) Obiit sanctus Remigius Remorum episcopus (165).

546. 19. 9. 32. 3. 55. 2. 10.

(H. m.) Vigilius papa exiliatur. Narses patricius auxiliantibus sibi Langobardis Totilam regem perimit; Ostrogothorum gente usque ad internationem deleta, regnum Ostrogothorum penitus destruit. Itaque regnum Gothorum, quod, ut ait Jordanis (166), per annos circiter 2400 duraverat, defecit in Ostrogothis, sed in Wisigothis in Hispania regnantibus incolume remansit. Teias regnum Ostrogothorum resuscitare nisus, regnat annis 2.

547. 20. 10. 33. 4. 56. 3. 1.

(PAUL. DIAC.) Conserto prelio inter Cunimundum regem Gepidarum et Albuin regem Langobardorum, corruerunt utrinque sexaginta milia eorum. Ubi Albuin Cunimundum peremit, et ex testa eius ejus poculum sibi ad bibendum fecit, filiamque ejus captivatam uxorem sibi accepit. Hunis vero terras Gepidarum invadentibus, destructum est regnum Gepidarum penitus.

548. 21. 11. 34. 5. 57. 4. 2.

(G. r. F.) Theodebertus rex per se et per ducem suum Buccellinum Italiam vario belli eventu inquietare non desistit, et ab Italia et a Sicilia aut spolia aut tributa accipit. Tejas rex a Narsete perimitur, et cum eo Gothorum reliquæ extirpantur.

549. 22. 12. 35. 6. 58. 5.

(GREG. TUR.) Agericus Viridunensis episcopus sanctitate claret. (P. D.) Narses patricius Sinduald regem Brittonum, ex amico sibi rebellem, bello victum et captum suspendit.

550. 23. 13. 36. 7. 59. 6.

(G. r. F.) Theodebertus rex obiit, cui Theodebaldu filius ejus succedit. (GREG. TUR.) Arboris, que dicitur sambucus, flores, grana et fructus in flores, grana et fructus vitis transformantur.

551. 24. 14. 37. 8. 60. 7.

Quinta synodus universalis Constantinopolim celebratur: in qua epistola, quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobat, et Theodorus personam mediatoris Dei et hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur (cf. ANSELMUS LEOD.). Hucusque Jordanis episcopus historiam con-

D texuit.

552. 25. 15. 38. 9. 61. 8.

(G. pont.) Pelagius Romanæ ecclesiæ 57us presidet. Hic insimulatus de morte Vigilli papæ, tenens sancta evangelia et crucem, jurejurando publice satisfecit. (GREG. TUR., De gl. mart. x.) Hoc tempore in oriente pater quidam Judæorum filius, cum a coevis suis christianorum filiis ad hoc adductus fuisset, ut in ecclesia sanctæ matris Christi Jesu corpus et sanguinem Christi perciperet, propter hoc

VARIE LECTONES.

⁶⁶ Balsarius 1. ⁶⁷ arboris transformantur add. Sigeb. curis tertiiis.

NOTÆ.

(165) Obiit potius a. 555; cf. Acta SS. Oct. 1, 68. (166) Errat Sig. Jordanis enim De reb. Get. in

sine hunc annum millesimum et trecentesimo regni Gothorum dicit. HIRSCH.

patre suo projectus in Tornacem ardentem, illesus a Britanniæ christianis extractus est, asserens quod mulier, quæ in illa æcclesia puerum tenens depicta erat, pallio suo flammam ignis a se evenisset ⁶⁸.

553. R. 26. P. 16. F. 39. L. 10.

A. 62. W. 9.

(FRED.) Agñan cum insolenter in suos ageret, Athanagildus, auxiliantibus sibi Romanis, eo perempto, regnat annis 22.

554. 27. 17. 40. 11. 63. 1.

(G. TUR.) Rothildis regina moritur. Hiems nive et glacie ita exasperatur, ut volucres et feræ indomitæ manu capi possent.

555. 28. 18. 41. 12. 64. 2.

(P. D.) Buccellinus et Amingus duces Francorum a Narsete perimuntur. (H. m.) Quasi species lanceæ in cælo apparuit a septentrione in occidentem ⁶⁹.

556. 29. 19. 42. 13. 65. 3.

(G. r. F.) Theodebaldus rex obiit. Lotharius rex Francorum rebellantes contra se Saxones et auxiliantes eis Thuringos gravi pugna et excidio perdomuit. (ANM. LEOD.) Obiit sanctus Medardus Noviomensis episcopus, et Suessionia sepelitur.

557. 30. 20. 43. 14. 66. 4.

(GREG. TUR.) Radegundis regina, uxor quondam Lotharii regis, mutata veste claret sanctitatis nobilitate.

558. 31. 21. 44. 15. 67. 5.

(VITA G. M.) Gregorius [filius Gordiani senatoris ⁷⁰] Romæ adolescit; qui, sex monasteriis in Sicilia fundatis, et septimo Romæ in domo sua, ex pretore urbano factus monachus, sapientia et scientia, doctrina et sanctitate claruit (H. m.) Terre motus terribilis nimis per decem dies factus est ⁷¹.

559. 32. 22. 45. 16. 68. 6.

(G. r. F.) Childberto rege mortuo, monarchia regni Francorum cedit fratri ejus Lothario.

560. 33. 23. 46. 17. 69. 7.

Hoc tempore Judeus quidam imaginem Jesu salvatoris de æcclesia furtim deponens, eam telo transfixit; et eam clam ad domum suam deferens, cum eam flammis vellet exurere, se sanguine imaginis cruentatum videns, pre stupore eam abscondit. Quam christiani requirentes, et per vestigia sanguinis invenientes, eam sanguinolentam receperunt, Judeum vero lapidaverunt. (P. D.) Miserabilis in Italia mortalitatis pestilentia.

561. 34. 24. 47. 18. 70. 8.

(BEDA, H. e.) Anglorum in Britannia tertius Edilbertus regnat annis 56. (V. S. MAEL.) Hoc tempore in Scottia Brendanus claruit; qui Fortunatas insulas septennali navigatione requirens, multa miraculo digna vidit. A quo Macutes, qui et Mactovus, regulariter educatus et insius navigationis socius, in

Britannia sanctitate et miraculis claruit; qui a Britannis exacerbatus, eis maledictis transivit ad Gallias, et sub Leontio Santonum episcopo multo tempore virtutibus claruit. Britannos vero propter suam maledictionem variis cladibus addictos, data rursus benedictione absolvit et sanavit ⁷².

562. 35. 25. 48. 19. 1. 9.

(H. m.) Constantinopoli quidam imperatorem extinguere moliti, extinguuntur. Cujus criminis Bilsarius quoque accusatus ab imperatore absolvitur. (GREG. TUR.) In Gallia mons super Rodanum fluvium multis diebus dans mugitum, tandem ab alio monte sibi vicino discissus, cum æcclesia et domibus, hominibus et bestiis, in Rodanum precipitatus est ⁷³.

563. 36. 26. 49. 20. 2. 10.

(G. r. F.) Lotharius rex Chramnum filium suum diu contra se rebellantem et multa mala in regno suo facientem in Britannia persecutus, ei ejusque auxiliario duci Brithonum Chonobro bello occurrit; et Chonobrum quidem peremit, Chramnum vero captum igni cum uxore et filiabus consumi fecit.

564. 37. 27. 50. 21. 3. 11.

(MAR.) Johannes Romane æcclesiæ 58us presidet. (G. r. F.) Lothario Francorum rege mortuo, Chilpericus filius ejus, compartito regno cum fratribus suis Heriberto, Guntranno et Sigiberto, regnat annis 22.

565. 38. 28. 1. 22. 4. 12.

(BEDA) Justiniano imperatore mortuo, Justinus minor imperat annis 12. (P. D.) Multa signa in sole et luna apparuerunt ⁷⁴.

566. 1. 29. 2. 23. 5. 13.

(P. D.) Narses patricius accusatione Romanorum patriciatu degradatus, et quia eunuchus erat, exprobrante sibi Sophia augusta, ut iret in geneceum dividere pensa puellis, respondens, talem se eidem orditurum telam, qualem ipsa dum viveret, deponere non posset, invitat Langobardos ad possidendam Italiam. (BEDA, H. e.) Sanctus Columba presbiter veniens de Scotia, clarus habetur in Britannia. [(V. MAEL.) Sanson Dolensis archiepiscopus, consanguineus sancti Maclovi, et successor Sansonis Maclorius, qui de transmarina Britannia ad cismarinam transierant Britanniam ⁷⁵ cent sanctitate et doctrina ⁷⁶.]

567. 2. 30. 3. 24. 6. 14.

(G. r. F.) Sigebertus rex Hunos partes Francorum depopulantes in Thuringia bello devincit. Chilpericus frater ejus interim terminos illius incursat, et Remis urbem occupat. (P. D.) Hastæ igneæ in cælo visæ sunt, portendentes irruptionem Langobardorum in Italiam. [(GREG. TUR.) Sanctus Basolus abbas et Sindulfus presbiter et reclusus in Francia clarent ⁷⁷.]

VARIE LECTIONES.

⁶⁸ Hoc — evenisset add. Sig. ipse curis sec. ⁶⁹ Quasi — occidentem add. Sig. cur. tertiis. ⁷⁰ f. G. s. addit supra lineam 1β. ut videtur, vell., desunt A. ⁷¹ T. t. n. p. d. d. f. e. addit Sig. cur. tertiis. ⁷² Britannos — sanavit Sig. ipse statim addidit. ⁷³ In G. — est Sig. curis tertiis. ⁷⁴ M. s. i. s. e. l. a. Sig. cur. tertiis. ⁷⁵ in summa pagina add. 1δ. vell. Desunt A. ⁷⁶ add. 1δ vell. Desunt A.

568. R. 3. P. 31. F. 4. L. 23. A. 7. W. 15. A Cleb subrogatus regno Langobardorum, regnat annos 2.

(P. D.) Albuinus rex, Saxonibus aliisque gentibus sibi ascitis et Pannonia ex conducto commendata amicis Langobardorum Hunis, ad Italiam contendit cum omnibus Langobardorum familiis, ibique 6 annis regnavit. Sigebertus rex desertas Saxonum terras pervadit, easque Suavis ad habitandum tradit. Hanc mali novitatem nova in caelo signa multo ante tempore portenderant.

569. 4. 32. 5. 1. 8. 16.

(MAR.) Armenii fidem Christi suscipiunt. (G. r. F.) Sigebertus rex fratri suo Chilperico repugnat, et Successionis sedem regni ejus occupat. Theodebertum filium ejus ibi captum exiliat; ipsum Chilpericum pressio victum fugat, et terminos suos ab ejus insolentia liberat. (G. Fr.) Ipse uxorem ducit Brunam⁷⁷, filiam Athanagildi regis Wisigothorum, [quæ et Brunichildis dicta est.]

570. 5. 33. 6. 2. 9. 17.

(A. Leod.) Sanctus Vedastus obiit. (P. D.) Italia a Langobardis nullo obsistente pervasa atteritur; insuper fame et pestilentia consumitur.

571. 6. 34. 7. 3. 10. 18.

(GREG. TUR.) Huiusmodi Sigiberto congressi et magicis artibus pene victoriam adepti, recedunt, Sigeberto in omni vita ejus confœderati.

572. 7. 35. 8. 4. 11. 19.

(P. D.) Gregorius Turonensium ordinatus episcopus, clarus habetur in omnibus Langobardi, Papa post triennii obsidionem per deditionem accepta, et præter Romam et Ravennam pene tota potius Italia, dominantur ibi cum potentia.

573. 8. 36. 9. 5. 12. 20.

(H. m.) Inter Romanos et Persas pugna commissa, Romanis cedit victoria. (GREG. TUR.) Heribertus rex moritur. Hispani et Franci de pascha celebrando dissentiunt, Hispanis 12 Kal. Aprilis, Francis vero 14 Kal. Maii pascha celebrantibus. Sed Francos recte celebrasse per hoc divinitus claudit, quod fontes in Hispania, qui in sabbato sancto paschæ ad baptizandum divinitus sponte repleti solent, non in Hispanorum, sed in Francorum pascha repleti sunt⁷⁸.

574. 9. 37. 10. 6. 13. 21.

(P. D.) Apud Persas Hormisda regnat annis 18. Albuinus rex Langobardorum ab armigero suo perimitur, fraude uxoris suæ, cujus patrem Cunimundum Gepidarum regem ipse olim in bello peremerat, et ex testa capitis ejus sibi pateram ad bibendum fecerat; quam cum uno die ei porrigeret dicens; *Bibe cum patre tuo!* illa femineo furore accensa, illum ab armigero ipsius in lecto perimi fecit.

575. 10. 1. 11. 1. 14. 22.

(G. pont.) Benedictus Romanæ ecclesiæ 59us presidet. (V. Greg.) Ab hoc Gregorius ad predicandum Angliis abire permissus, sed populo tumultuante retractus, septimus levita est ordinatus. (Isid.) Athanagildo rege Wisigothorum mortuo, Levigildus cum fratre suo Leuva et post solus regnat annis 16. (P. D.) Fortunatus poeta veniens ab Italia, clarus in Gallia.

576. 11. 2. 12. 2. 15. 1.

(Ib.) Cleb mortuo, Langobardi sub ducibus fuerunt annis 10. Fame Romam urgente, multi Romanorum se Langobardis dedunt.

577. 12. 3. 13. 1. 16. 2.

(H. m.) Justino imperatore mortuo, Tiberius regnat annis 6. Hic, missa ab Ægypto frumenti copia, Romam liberat ab inedia. (G. r. F.) Chilpericus rex Francorum fratrem suum Sigebertum nimis et per se et per filium suum Theodebertum, urget plus quam civili bello.

578. 1. 4. 14. 2. 17. 3.

(Ib.) Sigebertus rex fratri suo Chilperico pugna congruitur, ibique Theodebertus filius Chilperici perimitur. Francis vero pro Chilperico sibi exoso Sigebertum super se regem levare volentibus, a duobus pueris, a Fredegunde Chilperici uxore immisissis, Sigebertus perimitur. [(FRED.) Brunichildis uxor ejus cum filio Childeberto vel Childeberti filiis regnum gubernans, propter insolentiam morum, adeo intolerabilis erat Francis, ut merito crederetur, Sibillam de ea vaticinatam esse: *Veniet, ait, Bruma de partibus Hispania, ante cujus conspectum gentes vel gentium reges peribunt; ipsa vero calceibus equorum dirupta peribit.*] Quæ quamvis ita esset insolens, tamen ecclesias Dei honorabat. Plura etiam sanctorum cenobia fundavit, et edificia ammirandi operis construxit, ut miraculo fuerit, tanta ab ea fieri potuisse.] (G. r. F.) Sanctus Germanus Parisiensis episcopus obiit. (P. D.) Duces Langobardorum urbes et ecclesias exterminantes indiscrete, subjugant sibi quod supererat Italiæ⁷⁹.

579. 2. 5. 15. 3. 18. 4.

(H. m.) Thiberius, quia liberalis in pauperes fuit, liberalitatem ejus Deus juvit, dum multos thesauros ei invenire dedit. Chilpericus rex Brunichildem relictam Sigeberti cum filiis exiliat. (G. r. F.) Menas solitarius in Italia claret.

580. 3. 6. 16. 4. 19. 5.

Ormisda rex Persarum incursans provincias Romanorum, ignominiose victus a Romanis; proposuit

VARIE LECTIONES.

⁷⁷ Sig. primum scripserat Brunichildem; sed ipse post correxit atque addidit verba quæ et B. d. e. Ita vell. Brunichildem A., cuj q. e. B. d. e. desunt. ⁷⁸ Hispani — sunt in marg. Sig. cur. tertiis. ⁷⁹ Verba Fredegunde — Italiæ, erasis quæ Sigebertus scripserat duabus lineis, ita ampliavit Isid. vell. præter A., cui uncinis inclusa desunt, reliqua leguntur, ut nos dedimus, at in fine additur: Childebertus filius Sigeberti regnum patris accipit. Ita igitur Sig. primo scripserat

edictum, ne rex Persarum per se ultra exeat ad A prelium. (GREG. TUR.) Ignis per celum discurrere visus est ⁸⁰.

581. R. 4. P. 7. F. 17. L. 5. A. 20. W. 6.

(G. pont.) Pelagius Romanæ æcclesiæ 60us presidet. Hic obsidentibus Romam Langobardis, ordinatur absque jussione principis. Hic decrevit cotidianam sacramentorum prefationem ad missas novem tantummodo prefationibus secundum antiquum Romanorum ordinem esse commutandam; scilicet in natale Domini, in apparitione, in pascha, in ascensione, in pentecoste, de apostolis, de sancta trinitate, de sancta cruce, de jejuniis quadragesimali. (BEDA) Ab hoc Gregorius Constantinopolim apocrisiarius directus, hortatu Leandri Hispanensis episcopi libros *Moralium in Job* composuit, et ibidem Eutitium Constantinopolitanum episcopum male de resurrectione dogmatizantem, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile ventis aereque subtilius esse futurum, in presentia imperatoris Tiberii confutavit, et illo non multo post mortuo penitus extinxit. (P. D.) Duces Langobardorum Gallias aggrediuntur, et vario bellandi eventu nunc Franci, nunc Langobardi inter se colliduntur. Hospitius famulus Dei in Gallia claret, qui etiam Langobardorum adventum predixerat.

582. 5. 8. 18. 6. 21. 7.

(GREG. TUR.) Saxones in Italia a Langobardis recedentes, et terras suas in Germania repetere nitentes, a gentibus a Sigeberto illuc immissis usque ad viginti milia eorum cæsis, sero destiterunt a bellis. (Ib.) Winochus Britto veniens de Britannia sanctitate clarebat in Gallia. Lupi Burdegalam urbem ingressi, neminem metuentes, devoraverunt canes ⁸¹.

583. 6. 9. 19. 7. 22. 8.

(H. m.) Tiberio imperatore in Armeniam incurrente et non multo post mortuo, Mauricius imperat annis 21. (P. D.) Erminigildus, Levigildi regis Wisigothorum filius, filiam Sigiberti regis uxorem duxit, per quam ad orthodoxam fidem conversus, iram patris sui Levigildi Ariani inrecoverabiliter incurrit. (GREG. TUR.) Turonis verus de fracto pane sanguis effluxit ⁸².

584. 1. 10. 20. 8. 23. 9.

(H. m.) Chaianus rex Avarum, id est Hunorum, pacem cum Mauricio imperatore solvit. (GREG. TUR.) Persæ Armeniam predis, incendiis, captivitate episcoporum ac populorum perturbant; æcclesiam tamen 48 martyrum apud Armeniam sub Licinio passorum nullo modo incendere potuerunt,

585. 2. 11. 21. 9. 24. 10.

(Ib.) Mauricius imperator per pretorem suum contra Persas fortiter agit. Antiochia divinitus subvertitur hoc modo. Quidam civis illius adeo elemosinis

et hospitalitati deditus, ut nullo unquam die sine paupere aut hospite comederet, cum uno die usque ad vesperam urbem circumisset, ut pauperem vel hospitem inveniret, offendit virum seniore in veste alba cum duobus sociis stantem in medio civitatis; et invitans eum ad hospitium, hoc responsum accepit ab eo: *Non poteris, o homo Dei, cum vestro Symeone hanc urbem salvare, ne subverteretur?* Et hoc dicto, sudarium, quod in manu tenebat, excussit super unam medietatem urbis; statimque ipsa medietas cum habitaculis et habitatoribus subversa est. Et volens adhuc excutere sudarium super aliam medietatem urbis, vix ab illis duobus sociis suis multa prece flexus est, ut parceret residuæ urbis medietati. Sicque virum, qui hæc aspiciebat, attentum consolatus ex salvatione suæ domus, discessit, et ultra non comparuit. (P. D.) Guntramnus Francorum rex in venando fessus, dum in gremio armigeri sui dormiret juxta rivum aquæ, vidit armiger de ore regis parvum animal exire; cui volenti rivum transire nec valenti, armiger, gladio trans rivum posito, viam ei eundi et redeundi paravit. Quo iterum in os ejus intrante, rex expectatus et stupefactus dixit, se per somnium per pontem ferreum transisse, et sub monte quodam multos thesauros vidisse. Ubi cum perrexisset secundum fidem somnii, thesauros magnos invenit, eosque acceptos sanctæ æcclesiæ usibus delegavit ⁸³.

586. 3. 12. 22. 10. 25. 11.

(P. D.) Langobardi Aucthari regem sibi statuerunt, eumque ob dignitatem Flavium appellaverunt, a quo omnes Langobardorum reges Flavii sunt appellati. (FRED.) Levigildus rex Wisigothorum filium suum Erminigildum hostili persequens animo, eum damnat exilio. (Ibid.) Hoc tempore etiam Miro rex Gallicæ moritur.

587. 4. 13. 23. 1. 26. 12.

(G. r. F.) Chilpericus rex Francorum immissu uxoris suæ Fredegundis perimitur. Lotharius filius ejus infans 4 mensium in regno sublimatus, regnavit annis 45.

588. 5. 14. 1. 2. 27. 13.

(P. D.) Childebertus rex a Mauricio imperatore pro expellendis ab Italia Langobardis pecuniam accepit. Sed id frustra fuit, quia nunc confœderatus eis rediit, nunc eis congressus inferior eis cessit, nunc etsi superior eis fuit, ab expulsionem tamen eorum munimen civitatum eum prohibuit.

589. 6. 15. 2. 3. 28. 14.

(BEDA) Levigildus rex Wisigothorum Erminigildum filium suum, quia Arrianæ communioni participare noluit, nocte sancta paschæ in carcere securi occidit. (FRED.) Childebertus Lotharii exercitui congressus victus evasit.

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰ I. p. c. d. v. e. add. Sig. cur. sec. ⁸¹ Lupi — canes Sig. cur. sec. ⁸² T. v. f. p. s. e. Sig. cur. sec.

⁸³ Guntramnus — delegavit Sig. cur. sec. in rasura et marg. inferiore.

590. R. 7. P. 16. F. 5. L. 4. A. 29. W. 15.

(P. D.) Rex Langobardorum Aucthari uxorem ducit Theudelindam, filiam Garibaldi regis Bajoariorum. Nimis pluviam inundant, ut omnes dicerent, quia aquae diluvii superinundarent; et tanta clades fuit, ut nullus graviores a seculo fuisse meminerit. Magnus etiam draco in modum validae trabis cum innumerabili serpentium multitudine per Tiberim in mare descendit: a quibus suffocatae bestiae maris et ad litus projectae, putredine aerem corruerunt.

591. 8. 17. 4. 5. 30. 16.

(H. m.) Ormisdam regem Persarum a Persis exsecratum, filius ejus Chosroe occidit, et ad Mauritium imp. confugit, ejusque virtute Persas debellans, regnum Persarum accepit, et annis 39 regnavit. (FRED.) Levigildo Wisigothorum rege mortuo, Richaredus filius ejus regnat annis 15. (P. D.) In Italia facta diluvio pene ultra fidem omnium, post multam confusionem rerum subsequuta est per cladem inguinarum indicibilis mortalitas hominum, quae primum percussit Pelagium papam. Gregorius ad papatum electus, interim dum imperatoris assensus expectatur, instituit per septiformem letaniam placare iram Dei: et in procedendo octoginta hominibus hac plaga percussis, tandem ira Dei quievit.

592. 9. 1. 5. 6. 31. 1.

Gregorius Romanae ecclesiae 60us praesidet. Hic inter cetera pietatis opera animam Trajani Romanorum quondam imperatoris, quamvis pagani, a poenis inferni liberari, miserando et plorando a Deo optinuit. Hic inter multa, quae utilia ecclesiae fecit et instituit, antiphonarium regulariter centonizavit et utiliter compilavit; Kyrieleyson a clero ad missas cantari precepit; Alkeluia ad missas extra quinquagesimam dici fecit. In canone hostiae tria verba superaddidit: *Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi et in electorum tuorum jubeas grege numerari.* Orationem quoque dominicam post canonem super hostiam censuit recitari. (P. D.) Auctari regis Langobardorum mortuo, Langobardi, permissa Theudelindae reginae optione, sibi virum et Italiae regem eligendi prefeecerunt sibi regem Agilulfum, qui regnavit annis 25.

593. 10. 2. 6. 1. 32. 2.

(GREG. TUR.) In Gallia quidam in silva caedens ligna, adeo a muscis infestatus est, ut per biennium amens fieret. Deinde sub religionis habitu se exhibebat pseudopropheta, deinde magum, deinde etiam sanitates super infirmos faciens, Christum se esse dicebat, et pro Christo se adorari jubebat; nolentes se adorare, cum populo qui ei multus adhaerebat, impetebat hostiliter. Qui postea a quodam fidei occisus est: et ita sequaces ejus dispersi sunt.

A Richaredus rex Wisigothorum terminos Romanorum infestat. Hucusque Gregorius Turonensis historiam Francorum digessit. [Hoc tempore regnabat in Hibernia insula Philtanus, et in Scotia regnabat Brendinus, cui frater erat nomine Adellus; de cujus Adelli filia, quae vocata est Gelgebes, genuit rex Hiberniae Philtanus sanctum Fursecum et fratres ejus Foillanum et Ultanum ⁸¹.]

594. 11. 3. 7. 2. 33. 3.

(FRED.) Tunica Domini nostri Jesu Christi in civitate Zaphat, non longe a Hierosolima, confessione Symonis Judei inventa, et ab episcopis Gregorio Antiocheno et Thoma Hierosolimitano et Johanne Constantinopolitano Hierusalem in loco, ubi crux Christi veneratur, est posita. Gaugericus Cameracensis episcopus claret ⁸².

595. 12. 4. 8. 3. 34. 4.

(H. m.) Constantinopoli nascitur puer quadrupes, et alter duos vertices habens; quae prodigia portentunt adversa locis, in quibus nascuntur. (FRED.) Richaredus rex Wisigothorum synodo 62 episcoporum apud Toletum congregata, ibique Arriana heresi abdicata et anathematizata, se cum tota Wisigothorum gente confirmat in fide catholica. (P. D.) Tassilo a Childeberto ordinatus rex Bajoariorum, devictis Sclavis, optinuit triumphum.

596. 13. 5. 9. 4. 35. 5.

(P. D.) Agilulfus rex Langobardorum in Romanos insurgit; sed agente Theudelinda regina, non multo post cum eis foedus init. Huic reginae Gregorius papa libros Dialogi sui misit. (FRED.) Sed a mane usque ad meridiem minoratus est usque ad tertiam sui partem.

597. 14. 6. 10. 5. 36. 6.

(BEDA, II. e.) Gregorius papa, quod ipse olim facere intenderat, Augustinum cum aliis ad predicandum destinat in Angliam. (FRED.) Guntrannus rex sanctitate clarus dormit in Christo; regnum ejus cessit fratri ejus Childeberto.

598. 15. 7. 11. 6. 37. 7.

Richaredus rex Wisigothorum regibus Francorum confederatur, eique soror Childeberti regis uxor datur. (BEDA, II. e.) Sanctus Columba abbas et presbiter, doctor Scottorum et Pictorum, obiit, qui posteris suis multa sanctitatis monumenta reliquit; preterquam quod rustica simplicitate pascha dominico die debere celebrari neque didicit, neque docuit. [Marculus abbas Bajocasinensis sanctitate claret in Gallia ⁸³.]

599. 16. 8. 12. 7. 38. 8.

(BEDA.) Edilbertus rex Anglorum, qui Cantuarii vocantur, predicante Augustino eum gente sua baptizatur. Porro gens Anglorum, qui Mercii dicuntur

VARIÆ LECTIONES.

⁸¹ in marg. inf. 13. rell. Desunt A. ⁸² A. addit: Severus Aquileiense episcopus cum a nullo nec ab ipso Gregorio papa posset revocari ab Arriana heresi clerus et populus Aquileiense annitente Gregorio papa divisionem fecerunt, et Arriani quidem apud Aquileiam ipsi Severo adhaeserunt. orthodoxi vero apud Gradus sedem sibi episcopii statuerunt. et ita ex una metropoli facti sunt duo metropolitae. et licet post mortem Severi ecclesia redierit ad unitatem fidei. numquam tamen postea ad pristinae conjunctionis unitatem potuit reformari. ⁸³ add. 17. rell. praeter A.

et gens Nordanybrorum, qui quod ad aquilonarem partem Ymbrae fluminis habitent, ita vocantur, sub regibus Edilfrido et Ælle nondum audierant verbum vitæ.

600. R. 17. P. 9. F. 13. L. 8. A. 39. W. 9.

(BEDA, H. e.) Sanctus Goar veniens ex Aquitania, claret in Gallia. Augustinus ab Etherio Arelatensi consecratur Anglorum episcopus. (FRED.) Childebertus rex Francorum moritur, qui Theodebertus et Theodericus filii ejus subrogantur.

601. 18. 19. 14. 9. 40. 10.

Contentio inter Romanam æcclesiam et arrogantiam Johannis episcopi Constantinopolitani, universalis pathriarchæ non sibi usurpantis, sub Pelagio papa concepta et a Gregorio jam inde non leniter exagitata, non antea quiescere potuit, quam Johannes ipse subita morte obiit. (P. D.) Huni cum Francis fortiter bellant in Thuringia. Fredegundis regina moritur. Agilulfus Theoderico confœderatur. (H. m.) In Nilo Ægypti flumine visa sunt animalia humanæ formæ, vir scilicet et mulier, usque ad lumbos super aquam extantes; qui ab hominibus per Deum adjurati, a mane usque ad nonam se videndos prebuerunt.

602. 19. 11. 15. 10. 41. 11.

(BEDA, H. e.) Augustinus episcopus Anglorum, habita synodo cum Brittonum et Scottorum episcopis, quia sacerdotes et monachos invenit adversarios æquitatis, quos voluit habere socios predicationis, terruit eos vaticinio futuræ super eos calamitatis. (V. Col.) Sanctus Columbanus ex Hibernia in Burgundiam venit, ibique permissu Theoderici regis cœnobium Luxovium ædificare cœpit.

603. 20. 12. 16. 11. 42. 12.

(H. m.) Mauricius imperator se cum suis a Phoca interficiendum divinitus prædisit; et malorum pœnitens, ea sibi hic retaliari per se et per servos Dei instanter exposcit. (G. r. F.) Theodericus rex aviam suam Brunichildem ab Austrasiis ejectam recepit.

604. 21. 13. 17. 12. 43. 13.

(H. m.) Mauritius imperator cum uxore et filiis a Foca perimitur; et imperat Focas annis 8. (BEDA, H. e.) Orientales Angli cum rege suo Sigeberto per Mellitum episcopum ad Christum convertuntur.

605. 1. 14. 18. 13. 44. 14.

(H. m.) Cognita morte Mauricii, grassantur per Romanorum provincias hinc Persæ et inde Huni. (G. r. F.) Lotharius et Theodericus prelio inter se colliduntur, in quo plus quam 30 milia cæsa referuntur; Theodericus tamen victoria potitur. In hoc prelio angelus Domini evaginatam gladium super populum tenens visus est.

606. 2. 15. 19. 14. 45. 15.

(GRÆC. TUR. De gl. conf.) Sabinianus Romanæ æcclesie 62us presidet. Hoc tempore pauper quidam a nautis elemosinam peteret nec acciperet,

A dicente nauclero: *Desiste elemosinam petere a nobis, qui nihil hic preter lapides habemus!* cum subjecisset pauper: *Omnia ergo vertantur in lapides;* quidquid manducabile in navi erat, in lapides conversum est, colore et forma rerum eadem permanente⁸⁷. Fame Romam aggravante, Romani Gregorio papæ jam defuncto derogantes, quod thesauros æcclesie sua nimia liberalitate dissipasset, cum non adesset persona, in quam exardent, memoriam nominis ejus in libris illius delere volebant. Ac per hoc libros Gregorii papæ Romanis exurere volentibus obstitit Petrus diaconus, prodens se Spiritum sanctum in specie columbæ super caput Gregorii tractantis sedentem vidisse sepius; idque confirmans jurisjurandi sacramento, mox moriens ex conducto, fidem fecit suo testimonio. (FRED.) Post Richardum apud Wisigothos regnat Betericus annis 7.

607. 3. 16. 20. 15. 46. 1.

(V. Greg.) Sabinianus papa cum et ipse liberalitati Gregorii predecessoris sui derogaret, et sub hoc optentu manum egenis subtraheret, Gregorius eum per visum ter pro culpa tenaciæ et hujus derogationis increpatum, quod non respisceret, etiam quarto horribiliter increpans et comminans in capite percussit; quo ille dolore vexatus, paulo post mortem obiit. (G. pont.) Post quem⁸⁸, Bonifacius Romanæ æcclesie 63us presidet. Hic optinuit apud Phocam imperatorem, ut æcclesia Romana caput esset omnium æcclesiarum; quia æcclesia Constantinopolitana scribebat se esse primam omnium æcclesiarum. Hic in concilio septuaginta duorum episcoporum decrevit sub anathemate, ut nullus vivente episcopo civitatis suæ audeat loqui, aut partes sibi facere, sed tertio die depositionis ejus hæretice a clero et populo electio sacerdotis. (G. r. F.) Theodericus et Theodebertus fratres et reges Wascones sibi subjugant⁸⁹.

608. 4. 17. 21. 16. 47. 2.

(FRED.) Corpus sancti Victoris Thebei apud Salodorum cum sancto Urso passi invenitur. (P. D.) Secundus famulus Dei in Italia claret. (FRED.) Desiderius Viennensis episcopus a Theoderico exiliatur. (BEDA, H. e.) Augustinus primus Anglorum episcopus moritur, eique Laurentius substituitur.

D 609. 5. 18. 22. 17. 48. 3.

(G. pont.) Bonifacius Romanæ æcclesie 64us presidet. (P. D.) Hic panthæon Romæ a Foca imperatore impetratum vertit in æcclesiam sanctæ Mariæ et sanctorum martyrum, et in Kalendis Novembrijs ibi instituit solemnitatem omnium Sanctorum.

610. 6. 19. 25. 18. 49. 4.

(BEDA.) Persæ Romanorum provinciis graviter incubant. (P. D.) Agilulfus Langobardorum rex Mantuam, Cremonam et alia Italiae castella capit.

611. 7. 20. 24. 19. 50. 5.

Alexandriæ Johannes episcopus claruit, qui ob

VARIAE LECTIONES.

⁸⁷ Sabinianus — permanente Sig. curis secundis. ⁸⁸ Sabinianus — quem Sig. curis tertijs in margine; coll. ⁸⁹ esset omnium — subjugant Sig. curis sec. in rasura, cum antea paulo brevius scripsisset.

eximiam in Christum liberalitatem nomen Eleemosi-
narii meruit.

612. R. 8. P. 21. F. 25. L. 20. A. 51. W. 6.

(H. m.) Heraclius ad imperium electus, Foca
perempto et cremato ignibus, regnavit annis 51.
(FRED.) Desiderius Viennensis episcopus consilio
Brunichildis a Theoderico rege lapidibus obrutus
martyrizatur.

613. 1. 22. 26. 21. 52. 7.

(H. m.) Persæ a Romanorum insecutione non
desistunt. (FRED.) Betterico Wisigothorum rege
mortuo; Sisebodus regnat annis 29°. Virtus et no-
men sancti Johannis baptistæ miraculis declaratur
apud urbem Galliarum Mauriennam, de reliquiis corpo-
ris ipsius hoc modo divinitus illustratam. In ea olim
mulier sancto baptistæ nimis devota expetebat a
Deo, donari sibi aliquid de membris ejus; et in hac
orandi instantia per triennium persistens, cum alter
quavis jam posset desperare, ipsa spem in Deo po-
nens juravit, se non manducaturam, donec quod
petebat, acciperet. Et sic septem diebus jejunans,
septima tandem die desuper altari pollicem miri
candoris apparere videns, leta donum Dei accepit.
Ad quod adorandum tres episcopi venientes, cum de
hoc sancto pignore partem elicere vellent, tres sa-
guinis guttas ex eo stillare in linteo supposito
stupuerunt, et singuli singulas se meruisse letati
sunt^o.

614. 2. 25. 27. 22. 53. 1.

(MAR., H. m.; BURCH. XVII, 44.) Deus dedit Ro-
manæ æcclesie 65° presidet. Hic constituit secun-
dam missam in clero. Hic etiam secundum instituta
majorum suorum decrevit, ut si qui viri vel mulie-
res suos ipsi filios quocumque modo de sancto la-
vacro susceperint, separentur ab invicem; vel si
quis vir commatrem suam, vel si qua mulier com-
patrem suam a primo dono Spiritus sancti, quod est
pabulum salis sacrati, usque ad septimum donum
Spiritus sancti in conjugium duxerit, separentur;
mulier tamen maritalem dotem recipiat, et post ex-
pletum annum alteri, si vult, nubat^o. (FRED.) Sanctus Columbanus a Theoderico rege instinctu Brunichildis aviæ expellitur Francia. Qui post, relicto Gallo discipulo suo in Alemannia, cœnobium Bobium construxit in Italia. (V. Am.) Sanctus Aman-
dus Elnonensis per Gallias miraculorum et predica-
tionis gratia clarescebat. Alowinus etiam, qui et Bavo, per eum ex predone conversus et Gandavi solitarie reclusus, sanctitatis exemplum erat omnibus.

615. 3. 24. 28. 23. 54. 2.

(BEDA, H. e.) Edilfridus rex Nordanybrorum regem Scottorum Ean cum omnibus pene suis in

A bello extinguit (167). Hæc calamitas Scottis contigit secundum vaticinium Augustini episcopi qui interminatus est Scottos ab Anglis fore perimendos, qui Anglos ad vitam converti egre ferebant; in monachos quoque Scottorum Augustino rebelles ira Dei seviente, qui cum rege suo ad hoc bellum ex more euntes, ut rege armis pugnante, ipsi orando pro eo pugnarent, perempti sunt ab Anglis mille ducenti, tantum quinquaginta per fugam elapsis. Glodesindis Mettensis claret, quæ sponsum fugiens, velamine captis misso sibi a Deo per angelum, se et sua Deo delegavit.

616. 4. 25. 29. 24. 55. 3.

(H. m.) Persæ Syriam incursantes, Damascum capiunt. (BEDA, H. e.) Edilbertus rex Cantuariorum obit (168); post quem Ealdbald filius ejus annis 25° regnavit. Raduald autem rex orientalium Anglorum, Edilberto mortuo, illam super Anglos regnandi potentiam quartus accepit, ut sub nutu ejus alii Anglorum reges regnarent. Edilfrido quoque Nordanybrorum rege a Radualdo rege perempto, Eduinus regnum Nordanybrorum suscepit. (PAUL. DIAC.) Huni Longobardos in Italia debellant, et Forum Julii proditione captum dissipant. (V. S. Lupi) Sanctus Lupus Senonensis episcopus claret, cui aliquid eucharistiam consecranti gemma de cælo a Deo in calice descendit.

617. 5. 26. 30. 25. 1. 4.

(H. m.) A Persis Palestina bello premitur. Sancta quoque civitas capitur; in ea usque 90 milia virorum perimuntur; Zacharias patriarcha captivatur; crux ipsa dominica sancta asportatur. (G. r. F.) Inter fratres Theodericum et Theodebertum reges, in sinetu aviæ eorum Brunichildis, plus quam civile bellum oritur; pugnaque commissa, post inestimabilem stragem Theodebertus capitur (BEDA, H. e.) Per Ealdbaldum et filios Sibercti ad idolatriam Angli revolvuntur. (P. D.) Agilufus Langobardorum rege mortuo, Adaloaldus filius ejus regnat annis 12.

618. 6. 27. 31. 1. 2. 5.

(G. pont., MAR.) Bonifacius Romanæ æcclesie 66° presidet. (Ivo, Decr. VII, 22.) Hic decrevit, ut nullus trahatur violenter de æcclesia. Hic decrevit, ut monachi in officio sacerdotalis gradus utantur potestate ligandi atque solvendi^o. (FRED., BEDA, H. e.) Theodericus rex Francorum moritur. Ealdbaldus rex idolatriæ abrenuntiat. Lotharius rex filios Theoderici regis in bello captos occidit. Brunichildem quoque reginam uno pede et brachio multatam, ad caudam equæ indomitæ religatam, membratim discerpi fecit; imputans ei, quod decem reges per eam fuissent extincti. Et sic monarchia regni Francorum ad eum redit. (G. r. F., G. pont.) Eleuthe-

VARIE LECTIONES.

^o in loco raso ampliavit Sig. curis secundis. ^o Hic etiam — nubat in marg. Sig. curis tertiis. ^o XXIII. Cl. 3. XXII. ex corr. D. ^o H. d. u. m. i. o. s. g. u. p. l. a. s. in rasura Sig. curis secundis; vell.

NOTÆ.

(167) Beda hoc factum dicit a. 605.

(168) Beda a. 613.

rius patricius affectans Romanorum imperium, A Romæ periit. Hoc tempore terremotus major mense Augusto; et secuta est clades in populo, percussio scilicet scabierum, ita ut nullus posset agnoscere mortuum suum. (A. Leod.) Johannes Elemosinarius obiit. (H. m.) Persæ Ægyptum incursantes, Alexandriam capiunt⁹⁴.

619. R. 7. P. 28. F. 52. L. 2. A. 3. W. 6.

(H. m.) Persæ Libiam incursantes, Carthaginem capiunt. (FRED.) Lotharius rex tributum 12 milium solidorum, quod Langobardi Francis solverant, relaxat, Langobardis perpetuo sibi confœderatis. (BEDA, H. e.) Laurentius secundus Anglorum episcopus obiit.

620. 8. 29. 33. 3. 4. 7.

(H. m.) Chosdroe rex Persarum pacem cum Romanis facere nullo modo ammittit. (BEDA.) Anastasius Persa ex mago christianus et monachus, a Persis captus, post verbera, vincula et carceres, post diutinam appensionem per unam manum, tandem absciso capite, cum aliis 70 martyrizatur. [(V. Far.) Virgo Christi Fara claret in Francia. Ejus etiam sanctitatem imitatus frater ejus Faro, ex comite clericus, et ex clerico Meldensium episcopus claret.⁹⁵

621. 9. 50. 54. 4. 5. 8.

(FRED.) Sisebodus rex Wisigothorum contra Romanos fortiter agit; provinciam aliasque civitates a Francis extortas ad Wisigothorum jus redigit.

622. 10. 31. 35. 5. 6. 9.

(G. p., MAR.) Honorius Romanæ æcclesiæ 67us presidet. (V. Col.) Sanctus Columbanus obiit. Discipulus ejus Gallus in Alemannia claret.

623. 11. 32. 36. 6. 7. 10.

(H. m.) Chosdroe successu elatus, in effusione humani sanguinis et maxime christianorum ultra modum grassatur. Heraclius imperator Hænis confœderatur.

624. 12. 33. 37. 7. 8. 11.

(H. m.) Heraclius ad Persas debellandos proficiscens, virilem Dei figuram in manibus accipiens, quam manus non depinxerunt, sed in icona verbum, quod omnia format atque componit, sine picturæ formam velut sine semine partum eduxit, Persidam aggreditur, eamque per sex continuos annos potenter depopulatur. (V. Col.) Eustasius abbas Luxoviensis et Attila Bobiensis post Columbanum clarent.

625. 13. 34. 38. 8. 9. 12.

(FRED.) Pippinus filius Karlomanni, major domus regis Lotharii, principabatur. Pippino in disponenda re publica cooperabatur sanctus Arnulfus, filius Arnoldi, filii Ansberti, ex Blithilde, filia primi Lotharii regis. (BEDA, H. e.) Mellitus tertius Anglorum episcopus obiit.

626. 14. 35. 39. 9. 10. 13.

(H. m.) Heraclius imperator Persas levibus præliis frequenter fundit.

627. 15. 36. 40. 10. 11. 14.

Florebant in Galliis Austrigisilus Bituricensis, et sub eo Sulpicius, Chunibertus Coloniensis, et Johannes Tungrensis⁹⁶. In Hispaniis Isidorus Spalensis tum sanctitate, tum doctrina clarebat.

628. 16. 37. 41. 11. 12. 15.

(H. m.) Heraclius Persas gravi prelio contrivit, in quo pretorem Persarum omnesque pene principes peremit; et Persidem pervagatus, miranda Persarum palatia combussit et dejecit. (FRED.) Lotharius rex filium suum Dagobertum in regno ascitum Pippiæ et Arnulfo committit ad Austrasiis regnandum. (BEDA, H. e.) Eduinus rex Nordanybrorum a Paulino episcopo baptizatur, et post Radoaldum potentius cæteris super Anglos principatur.

629. 17. 38. 42. 12. 13. 16.

(H. m.) Syrohis cum Persarum principibus contra patrem suum Chosroem insurrexit, et pace cum imperatore Heraclio confirmata, patrem suum cum filiis ipsius peremit, et anno uno regnavit. (V. Dag.) Dagobertus iram patris sui Lotharii regis meritis, quia consiliarium ejus cesum et detonsum debonestaverat, Parisius ad ecclesiam sancti Dionisii confugit; et quia inde nullo modo extrahi potuit, locum illum semper coram habuit.

630. 18. 39. 43. 13. 14. 17.

(A. Leod.) Obit sanctus Bavo. (H. m.) Heraclius, Perside devicta et pace inter Romanos et Persas confirmata, rediit cum gloria. Syrohi rege mortuo, Adesfr regnavit post eum. (P. D.) Adadolaldo rege Langobardorum extincto, Rotharith regnavit post eum annis 16. (BEDA, H. m.) Erpualdus rex, qui cum patre suo Radoaldo a fide Christi apostataverat, suasu Eduini regis cum gente sua idolatriæ abrenuntiat. (H. m.) Hoc tempore Arabum sive Saracenorum princeps erat Muhammad, qui pseudopropheta ex orphano et inope, per heresis suæ prestigia ad regnum proventus est. Hic de progenie Ismahellis ortus, cum esset pauper, et orphanus ad quandam cognatam suam predivitem nomine Chadigam, primo ut mercenarius, deinde ut sponsus se conjungens, per eam ditatus est. Quæ cum ægre ferret, illum epileptico morbo vexari, ille dicebat hoc non esse morbum, sed visionem archangeli Gabrihelis se interim videre, et quia aspectum ejus ferre non posset, mente defecta cadere. Hic communicabat christianis et Judæis, ex eorum scripturis suam pseudopphetiam in aliquibus confirmans. Hic docebat, quod hi qui inimicum occidunt vel qui ab inimico occidunt, paradysum ingrediuntur. Paradysum vero esse carnalis cibi ac potus; ibique esse fluvium vini, lactis ac mellis, et mixturam feminarum non presentium, sed aliarum, multo tempore futuram, et affluentem voluptatem, et multa hujusmodi. Hic est Muhammad, cui gentiles adhuc cultum deitatis exhibent. Hic in regno

VARIE LECTIONES.

⁹⁴ Johannes — capiunt Sig. cur. sec. in rasura; rel. ⁹⁵ addit 13. rel.; desunt A. ⁹⁶ Tungrensis Sig.

Saracenorum quatuor pretores statuit, qui amirei A vocabantur. Ipse vero amiras dicebatur vel protosymbolus. (G. r. F.) Dagobertus rex Saxonibus bello occurrit; cui pater Lotharius rex accurrens auxilio, interfecto Bertaldo duce Saxonum, victoriam optinuit; et pervagans omnem Saxoniam, nulum omnino Saxonum, mensuram gladii sui excedentem, dimisit viventem ⁹⁷.

631. R. 19. P. 40. F. 44. L. 1. A. 15. W. 18.

(H. m.) Heraclius imperator, Perside devicta, Zachariam patriarcham cum captivorum populo Hierusalem reducit; et sanctam crucem Domini reportans, cum regio scemate ornatus portam vellet intrare, per quam Jesus ad crucem subeundam exivit, porta divinitus clausa est; eique rursus ad motum angeli humiliato et discalceato, porta ultro B aperta est; et ita cruce relata, celebritatem exaltationis ejus annuatim dedicavit. Apud Persas Ormisda regnat annis 10 sub Saracenis. (G. r. F.) Lothario mediano Francorum rege mortuo, Dagobertus filius ejus regnat post eum annis 14 ⁹⁸.

632. 20. 41. 1. 2. 16. 19.

(H. m.) Saraceni, qui hactenus fuerant sub Persarum regno, eos bello victos versa vice sub suo redigunt dominio. Ab hinc pro regno Persarum titulandum est regnum Saracenorum. Muhammad, amiras Saracenorum moritur; post quem Ebubeher tribus annis principatur. (Ib.) Terremotus factus est, et per triginta dies apparuit in caelo signum in modum gladii, portendens imminentem Saracenorum potentatum. (BEDA, H. e.) Eduinus rex Nordanybrorum a Penda et Ceduala rege Brittonum perimitur, et fides Christi in Anglia concutitur.

633. 21. 1. 2. 3. 17. 20.

(G. p. MAR.) Severinus Romanae ecclesiae 68us, et post eum Johannes LXVIII^{us} presidet. Heraclius imperator incidens in heresim Monothelitarum, id est unam operationem in Christo credentium, confudit ecclesiam et imperium; contra malitiam ejus pugnante perturbatione omnium rerum. (H. m.) Inter Romanos et Saracenos bellum impacabile oritur hac de causa, quia cum quidam spado imperatoris Heraclii distribuere rogaret militibus, cum inter alios etiam Saraceni sub imperatore militantes venissent ad accipiendam rogam, spadone indignanter eis dicente: *Vix sufficit imperator dare militibus rogas: quanto magis canibus istis, illi dolore et pudore incitati, totam Saracenorum gentem ad rebellandum incitant. Amirei Saracenorum Romanos aggrediuntur, et cum multis tres amirei a Romanis perimuntur. (V. S. Am.) Sigibertus infans filius Dagoberti regis a sancto Amando baptizatur; ubi tacentibus cunctis, ipse infans 40 dierum Amen respondit, et Amandus Trajectensium episcopus ordinatur.*

634. 22. 2. 3. 4. 18. 21

(BEDA, H. e.) Romani et Saraceni vario eventu confligunt. Successores Eduini regis ad idolatriam revoluti, mox sunt a Ceduala rege precepti. [(FRED.) Dagobertus rex Sclavos bello devincit ⁹⁹.]

635. 23. 3. 4. 5. 19. 22.

(H. m.) Ebubeher amiras moritur, post quem Haumar annis 12 principatur. Saracenis Syriam instantibus, Heraclius crucem sanctam Domini ab Hierusalem Constantinopolim transtulit. (BEDA, H. e.) Oswaldus filius Ediffridi regis, regno Nordanybrorum post Eduinum suscepto, Cedualam regem Brittonum perimit; et quia fidem Christi tenuit, super omnes Britanniae reges emittit, et quatuor linguarum gentes, Pictos, Scottos, Brittones et Anglos, sub ditione accepit. Aidan episcopus, sancti Columbæ discipulis, a Scottia veniens, apud Anglos clarebat sanctitate et doctrina. [(FRED.) Dagobertus rex Wascones bello devincit ¹⁰⁰.]

636. 24. 1. 5. 6. 20. 23.

(G. pont.) Theodorus Romanae ecclesiae 70us presidet. (H. m.) Saraceni capta Damasco, Fenicem et Aegyptum occupant.

637. 25. 2. 6. 7. 21. 24.

[(ANON., IV, 41.) Florebant in Francia hoc tempore tres fratres, Ado, Rado, Dado, qui et Audoenus dictus est; qui suam erga Deum devotionem ostenderunt singuli singula cenobia fundando. Ex quibus Dado fuit referendarius Dagoberti regis. Referendarius autem dicebatur, ad quera publicae inscriptiones referebantur, ut per eum anulo seu sigillo regis confirmarentur. Hos ad hoc animavit Eligius aurifex, jam dudum in aula regis Lotharii clarus, qui etiam ex dono Dagoberti regis ¹⁰¹, Solemniacum monasterium construxit, ubi sanctus Remaculus ab Aquitania veniens, se in Christi tirocinio sub eo exercendum dedit. Sancta Aurea claruit, quam Eligius monasterio virginum a se Parisius constructo prefecit. [Sanctus vero Dado cenobium intra Briegensem saltum construxit, quod Resbacia dicitur; in quo sanctum Agilum primum abbatem prefecit ¹⁰².]

638. 26. 3. 7. 8. 22. 25.

(V. Am.) Sanctus Amandus, Tungrensi episcopatu posthabito, verbi insat officio. Sub hoc sanctus Landoaldus floruit, qui filium Apri viri illustri Lambertum, post episcopum et martyrem futurum, a puero imbuens, in viam Dei induxit. (A. m.) Saraceni Hierusalem biennio obsessam capiunt. Romaricus abbas et Goericus Mettensium episcopus claruit.

VARIAE LECTIONES.

⁹⁷ quae sequuntur usque ad a. 652 exiderunt F5. ⁹⁸ totum annum Sig. cur. sec. in rasura scripsit. ⁹⁹ addit 17. 70 rell. praeter A. ¹⁰⁰ add. 19. rell. praeter A. ¹⁰¹ partim in rasura, partim in ima pagina ita ampliavit 17. rell. praeter A., qui habet: Eligius aurifex jam dudum in aula regis Lotharii clarus ex dono regis Dagoberti adhuc laicus Solemniacum. Ita igitur Sig. primo edidit. ¹⁰² addit 17. rell. praeter A.

639. R. 27. S. 4. F. 8. L. 9. A. 23. W. 26.

(H. m.) Saraceni Syriam occupant. Judæi in Hispania christiani efficiuntur. Sisibutus enim Gothorum rex gloriosissimus, plurimas in Hispania provincias Romanæ militiæ urbes sibi bellando subjecit, et Judæos in suo regno ad fidem Christi convertit.

640. 28. 5. 9. 10. 24. 27.

(Vita Clod.) Sanctus Arnulfus ex majore domus Mettensium episcopus, et ex episcopo solitarius, dormit in Christo. Clodulfus filius ejus, post Mettensis episcopus, sanctitatem patris imitatur. Doda mater ipsius Clodulfi, Treveris reclusa, Christo ancillatur. (G. r. F.) Saraceni Anthiochiam capiunt. (H. m.) Dagobertus rex Sigibertum filium suum Austrasiis regem mittit, sub tutela Pippini et Chluniberti episcopi. (BEDA, H. e.) Ealdboldo Anglorum rege mortuo, Earcombertus filius ejus post eum regnavit annis 24. Hic in Anglia primus idola decorum destruxit, et fidem Christi dilatavit, et jejunium quadragesimæ in Anglia legaliter observari edixit.

641. 29. 6. 10. 11. 1. 28.

(H. m.) Saraceni, Persis iterum bello victis, fugato rege eorum Ormisda, totam Persidem sibi subjungant.

642. 30. 7. 11. 12. 2. 29.

(H. m.) Heraclius imperator moritur. Constantinus filius ejus substituitur, et quarto mense imperii sui a noverca sua Martina et Pyrrho patriarcha veneno extinguitur, et Martina cum filio suo Heraclione imperium arripit. (FRED.) Sisebodo Wisigothorum rege mortuo, Suintilan succedens, regnat annis 2. (H. m.) Dagobertus, Saxonibus contra Winiolos sibi auxiliantibus, annum quingentarum vaccarum tributum eis indulget.

645. 1. 8. 12. 15 5. 4.

(H. m.) Heraclionas, absciso sibi naso, et Martina mater ejus abscisa lingua exiliatur; et Constantinus, qui et Constantinus dicitur, filius Constantini, regnavit annis 26¹⁰². (BEDA, H. e.) Oswaldus rex Nordaunbrorum a Penda Merciorum rege perimitur; cujus filius Oswi regnat post eum annis 28. (FRED.) Dagobertus Wescones subigit. Judæcil rex Brittonum gratiam ejus sibi redimit. [Virgo Christi Reginnilla sanctitate claret in Galia¹⁰³.]

644. 4. 9. 15. 14. 4. 2.

(H. m.) Haudmar amiras templum sibi Hierusalem ædificat, et quia nullo modo structura consistere poterat, suggestione Judæorum crucem desuper montem Oliveti tolli imperat, et sic structura

A templi stare potuit. (FRED.) in Hispaniis Suintilana ob crudelitatem suam a Wisigothis reprobato, Sisenandus per auxilium Dagoberti sublimatus in regnum, regnat annis 20.

645. 2. 10. 14. 15. 5. 1.

Dagobertus rex Francorum moritur; de quo per visionem cuidam revelatum est, quod anima ejus ad judicium Dei rapta sit, et multis sanctis contra eam pro expoliatione suarum æcclesiarum reclamantibus, cum eam jam mali angeli vellent ad poenas inferni rapere, interventu sancti martyris Dionisii Parisiensis, cui ipse maxime devotus fuerat, a poenis liberata est. Clodoveus filius Dagoberti regnavit post eum annis 17, Sigiberto fratre ejus jam regnante in Austria. [Huius Clodovei maior domus B fuit Erchanoaldus¹⁰⁴.]

646. 5. 11. 1. 16. 6. 2.

(P. D.) Rotharith Langobardorum rege mortuo, Rodoaldus filius ejus regnat annis 5. (A. Leod.) Sanctus Remachus ordinatur Trajectensium episcopus. [(Vita S. Gertr.) Rodoaldus frater Itæ et avunculus sanctæ Gertrudis, archiepiscopatum Trevirensis doctrina et sanctitate sua illustrat. Soror quoque ejus Severa abbatissa in eadem urbe a fratris sanctitate non degenerat¹⁰⁵.]

647. 4. 12. 2. 1. 7. 3.

(H. m.) Persa quidam simulans se velle adorare Haumar amiram Saracenorum, infixæ in ventrem ejus gladio percutit eum; cui Hotmen substitutus, annis 10 principatur. (G. r. F.) Pippinus major domus moritur (169). Grimoaldus filius ejus in aula Sigiberti regis potenter principatur.

648. 5. 1. 5. 2. 8. 4.

(H. m.) Saraceni Africam occupant. (BEDA.) Sanctus Furseus in Hibernia claruit; qui peregrinationem pro Christo aggressus, ad Gallias usque pervenit, [et a Chlodoveo rege honorifice susceptus, Latiniacum cœnobium fundavit¹⁰⁷.] Quem non multo post fratres sui Foillanus et Ulanus pari peregrinandi voto secuti, per Gallias claruerunt. Ex quibus Foillanus deo Gertrudis virginis Fossense monasterium postea fundavit, ubi etiam martyrio coronatus quiescit. (G. pont.) Martinus Romanæ ecclesiæ 71us presidet. (FRED.) Sigibertus rex Radulfo Turingorum duci bello concurrit.

649. 6. 2. 4. 5. 9. 5.

Eligius Novioni, Audoenus, qui et Dado, Roto-magi clarent episcopi, et Philibertus et Richarius Pontivensis abbates. Ansigisus etiam filius sancti Arnulfi clarebat, cui Beoga soror Grimoaldi nupsit.

650. 7. 3. 5. 4. 10. 1.

(V. Gertr.) Itta relicta Pippini instinctu sancti

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰² ita 1. (corr. ex XXVII.) D. XXVII A. XXV. B4 C5. ¹⁰³ add. 1β.; rell. ¹⁰⁴ add. 1β.; rell. præter A. ¹⁰⁵ add. 1. aut Ans. aut 19.; rell. præter A. ¹⁰⁷ add. aut Ans. aut 1β.; rell. præter A.

NOTÆ

(169) Errat Sig.; obiit circa a. 640.

Amandi se et sua Deo devovens, monasterium Nivialense fundavit, eique filiam suam Gertrudem Deo dignam virginem prefecit. Autbertus Cameracensis episcopus claret.

651. R. 8. S. 4. F. 6. L. 5. A. 11.
W. 7.

(P. D.) Rodoaldo Langobardum rege perempto, Aripert regnat annis 9¹⁰⁶. (V. S. Rem.) Rex Sigibertus de posteritate prolis desperans, duodecim monasteria hinc inde Deo construxit, in quibus Stalulula et Mahmundarium eminebant, cooperante sibi in his majore domus Grimoaldo et Trajectensium episcopo Remaelo. Qui Remaelus non multo post pertesus secularium tumultuum, in ipso Stalulula monachicæ vitæ assumpsit habitum. His diebus multi utriusque sexus in Galliis claruerunt, qui ad testimonium sanctitatis suæ in ædificandis Deo monasteriis operam suam navaverunt. Ex his in nostra vicinia tunc florebant Landelinus, qui et Morosus, ab Autberto episcopo ex predone ad Christum retractus, fundator cœnobii Lobiensis; Gisleus Cellensis; Madelgarius dux qui et Vincentius Allmontensis et Sonegiensis, ejusque conjux Waldedrudis Castrilocensis; sororque Waldedrudis Aldegundis Melbodiensis. Trudo etiam Hasbaniensis in tyronem Christi adulescebat. Preter hos et alii multi de Anglia vel Scottia in Galliis peregrinantes, verbum Dei seminabant, multumque fructum Deo faciebant, scilicet Etto, Bertuinus, Eloquius. (Transl. S. B.) Cœnobium Floriacense a Leodeboldo abbate fundatur, et non multo post corpus sancti Benedicti abbatis, ab Agulfo monacho a castro Cassino delatum, illuc transportatur. Corpus vero sororis ejus sanctæ Scholasticæ Cynomannis transfertur.

652. 9 5. 7 1. 19. 8.

(Beda.) Constantinus Imperator a Paulo Constantinopolitano deceptus, exposuit typum contra fidem catholicam, nec unam nec duas voluntates aut operationes in Christo desinens esse confitendas; quasi nihil velle vel operari credendus sit Christus. Ob hoc Martinus papa congregata Romæ 405 episcoporum synodo, anathematizavit hereticos Cvrum, Sergium, Pyrrum, Paulum quoque presentis persecutionis incentorem, æcclesiam aperta et occulta infestatione vexantem. Sigibertus rex Hildebertum filium Grimoaldi majoris domus adoptat in filium et in regnum.

653. 10. 6. 8. 2. 13. 9.

Judochus regis Brittonum filius, spreto regno et mundo, peregrinus et eremita, in pago Pontivo requievit in Christo¹⁰⁹. (G. pont.) Constantinus imperator misso exarcho ad Italiam, impugnat Dei æcclesiam.

654. 11. 7. 9. 3. 14. 10.

(H. m.) Ignis de cœlo cecidit, et timor magnus super homines venit. Pestilentia gravissima tribus

æstivis mensibus grassata est; cunctis visibiliter apparente, bonum et malum angelum noctu civitatem circumire, et quoties jussu boni angeli malus angelus venabulo, quod manu ferebat, ostium cujuscunque domus percussisset, tot ex eadem domo sequenti die interibant. [Hoc tempore sanctus Foillanus Fossensis martyrizatur¹¹⁰].

655. 12. 8. 10. 1. 15. 11.

(H. m.) Saraceni capta Rhodo famosum ejus colossum everterunt; ex cujus ære 900 cameli onerati sunt.

656. 13. 9. 11. 5. 16. 12.

Constantinus imperator Saracenis navah pugna congressus, ignominiose vincitur. (Ib.) Sigibertus rex Austrasiorum moritur, Dagoberto filio suo admodum parvulo fidei Grimoaldi commendato, ut in regnum ejus auxilio promoveatur. (Beda, H. e.) Oswi rex Nordanybrorum, facto Deo cœli voto, Pendæ Merciorum regi concurret cum exercitu non multo; et inter nimiam Merciorum stragem ipsum regem Pendam perimit, gentemque Merciorum ad Christum converti fecit. Pictos quoque regno Anglorum subdidit.

657. 14. 10. 12. 6. 17. 13.

(G. pont.) Olympius exarchus ad regendam Italiam ab imperatore Constantino missus, et Martinum papam occidere jussus, cum aliter non posset, traxit; ut inter missarum solemniam, cum sibi ipse papa sanctam communionem porrigeret, illum spatarius suus perimeret. Sed spatarius hora sanctæ communionis papam nullo modo videre potuit. Exarchus vero paulo post in Sicilia a Saracenis turpiter victus, turpius periit. (H. m.) Hotmen amira Saracenorum perempto, Muharias ex amireo amiras factus, principatur annis 24. (G. r. F.) Grimoaldus major domus, domino suo Dagoberto Sigiberti filio attonso et per Didonem Pictavensem episcopum in Scottiam directo, Hildebertum filium suum facit Austrasiorum regem

658. 15. 1. 13. 7. 18. 14.

(Ib.) Franci dolentes super infidelitate Grimoaldi contra filium Sigiberti, captum cum presentant Parisiis judicio Chlodovei; quem Chlodoveus vinculum amara in carcere fecit morte consumi; filiumque suum juniorem Hildricum regem fecit Austrasiorum. (V. Gertr.) Obiit Ita mater sanctæ Gertrudis. (V. Lamb.) Theodardo episcopo martyrizato, sanctus Lambertus filius Apri comitis episcopatum Trajectensem illustrat gloria nobilitatis et gratia sanctitatis. Atrabatis dum corpus sancti Vedasti transfertur a Vindiciano¹¹¹ episcopo, presentibus Lamberto Tungrensi et Audomaro Tarwauensi aliisque sanctis episcopis et abbatibus, Audomarus, qui pro senio cecus erat, dum precibus presentium episcoporum et meritis sancti Vedasti illuminatus esset, egre terens se liberatum esse a cecitate, quam pro

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁶ VII. C3. ¹⁰⁹ add. 17. rell. ¹¹⁰ add. aut Aus. aut 13. rell. præter A. ¹¹¹ Autberto B2. 5. Cl. 5. D., quod rectum

salute sua sibi a Deo immissam esse gaudebat, rursum ad votum suum excecatus est ¹¹² (cf. *Bald.* I, 19).

659. R. 16. S. 2. F. 14. L. 8. A. 19. W. 15.

(*G. pont.*) Martino papa pro confessione fidei, jussu Constantini exiliato ibique defuncto, Eugenius 72us Romanæ æcclesie presidet. (*H. m.*) Constantinus Sclaviam sibi subigit ¹¹³.

660. 17. 3. 15. 9. 20. 16.

(*H. m.*) Muhavias Saracenorum amiras cum Constantino imperatore firmat pactum, ut Saraceni Romanis solvant tributum, scilicet per singulos dies nomismata mille et servum et equum. Chlodoveus rex corpus sancti Dionysii Parisiensis discooperiens, minus religiose, licet cupide, os brachii ejus fregit et rapuit; moxque in amentiam perpetuam incidit. (*P. D.*) Aripert Langobardorum rege defuncto, Godebertus et Bertarith filii ejus annum agunt non tam in regno componendo, quam de regno contendendo.

661. 18. 4. 16. 1. 21. 17.

(*G. pont.*) Vitalianus 75us Romanæ æcclesie presidet. (*A. Leod.*) Obiit sanctus Amandus Elnonensis. (*H. m.*) Constantinus imperator Theodosium fratrem suum occidit. (*P. D.*) Grimoaldus, dux Taurinatum, Godebertum, filium Ariperti regis Langobardorum, dolo perimit, et ejus regnum arripit, sororemque Godeberti uxorem ducit, regnavitque annis 9. [*A. Laub.*; *Flob.*] Sanctus Nivardus Remensis archiepiscopus, et Reolus successor ejus, Bercharius quoque martyr, qui fuit abbas primus Autuillarensium, sancta etiam Berta martyr et abbatissa, sanctitate clarent in Francia ¹¹⁴.]

662. 19. 5. 17. 1. 22. 18.

(*P. D.*) Constantinus imperator Italiam petit, multasque Langobardorum urbes capit, Beneventum obsidet, ibique Grimoaldus rex exercitum ejus graviter atterit. (*G. r. F.*) Chlodoveus rex Francorum obiit, et Lotharius filius ejus succedit et 4 annis regnat. Hujus major domus post Erchanoaldum fuit Ebroinus. (*V. Balth.*) Balthildis regina, mater Lotharii, Corbeiana et Chalam monasteria Deo construxit. (*P. D.*) Abhinc Francorum regibus a solita fortitudine et scientia degenerantibus, regni potentia disponebatur per majores domus, regibus solo nomine regnantibus: quibus moris erat principari quidem secundum genus, et nil agere vel disponere, quam irrationabiliter edere et bibere, domique morari, et Kalendis Maii presidere coram tota gente, et salutare et salutari, obsequia et dona accipere et rependere, et sic secum usque ad alium Maium habitare.

663. 20. 6. 1. 2. 23. 19.

(*Ib.*) Constantinus imperator Romam venit; de qua omnibus pæne, quæ ad ornatum urbis erant, ablatis ad Siciliam vadit.

664. 21. 7. 2. 3. 24. 20.

Constantinus imperator imperium in urbem Romam transferre nititur, sed a Constantinopolitanis ei resistitur. (*Beda, H. e.*) In Anglia inter Anglos et Scottos magna de observatione paschæ fit disceptatio, mediante Oswi rege glorioso, qui etiam assensus est Anglis pascha celebrantibus more Romano. (*Fred.*) Sisenando Wisigothorum rege mortuo, regnat Chintilan annis 16. (*V. Gertr.*) Obiit sancta Gerdrudis Nivalensis (170).

665. 22. 8. 3. 4. 25. 1.

(*A. Leod.*) Obiit sanctus Eligius Noviomensis episcopus. (*Beda, H. e.*) Earconbert rex Anglorum obiit, et filius ejus Egbert regnat post eum annis 9 ¹¹⁵.

666. 23. 9. 4. 5. 1. 2.

(*G. r. F.*) Lotharius rex Francorum moritur. Theodericus frater ejus ab Ebroino majore domus in regnum sublimatur.

667. 24. 10. 1. 6. 2. 3.

(*Ib.*) Theodericus rex propter insolentias Ebroini a Francis repudiatur, et frater ejus Hildricus, qui in Austria regnabat, a cunctis ad regnandum evocatur. Porro Theodericus et Ebroinus tonsorantur, et Theodericus Parisius in cœnobio sancti Dionysii, Ebroinus in Luxovio relegantur. Hildrici major domus erat Vulfoaldus. Hic in parochia Viridunensi supra Mosam cœnobium sancti Michaelis archangelifundavit

668. 25. 11. 1. 7. 3. 4.

(*Beda.*) Theodorus archiepiscopus et Adrianus abbas a Vitaliano papa in Angliam diriguntur.

669. 26. 12. 2. 8. 4. 5.

(*H. m.*) Constantinus imperator, qui et Constans, omnibus suis exosus, Syracusis a suis in balneo est occisus. Mizius quidam in Sicilia tyrannidem meditatus, mox extinguitur. Constantis filius Constantinus post patrem imperat annis 17.

670. 1. 13. 3. 9. 5. 6.

(*G. pont.*) Adeodatus 74us Romanæ æcclesie presidet. (*Beda, H. e.*) Oswi Nordanybrorum rege defuncto, Egfridus filius ejus regnat annis 15. (*P. D.*) Grimoaldus rex Langobardorum, cum nono die post fleotomum accepto arcu columbam percutere nisus esset, vena brachii ejus disrupta est, et superponentibus ei medicis venenata medicamina, defunctus est. At Bertarith filius Ariperti regis, divinitus a pe-

VARIAE LECTIONES.

¹¹² prius breviora ita in rasura ampliavit ipse Sig. cur. sec. una cum anno sequenti. ¹¹³ totum annum in rasura scripsit Sig. cur. sec.; LXXI. R. e. p. (C. S. s. s. desunt) habet A. ¹¹⁴ ita in rasura dimidia linea et in margine 4 γ. rell. præter A., qui habet: et Bertarith fratrem ejus peregrinari cogit. Ita igitur Sig. princeps edidit. ¹¹⁵ VIII. A. C1. 3. D.

NOTÆ.

(170) Eam a. 659 obiisse profat Hirsch. p. 64

reginatione reuocatus et a Langobardis in regnum A
relocatus, regnavit annis 18¹¹⁶. Hoc tempore claruit
sanctus Prejectus Arvernensis civis et episcopus, qui
etiam martirizatus est ab ipsius urbis primoribus in
ultionem Hectoris Massiliensium patricii, ab Hildrico
Francorum rege perempti propter injustitias Arver-
nensi ecclesiae ab eo illatas. (BALD.) In territorio
Cameracensi virgo Dei Maxelendis pro voto virgini-
tatis Harduinum amatorem suum fugiens, ab eo mar-
tirizatur. Qui mox excecatus, post triennium ab ea
illuminatur.

671. R. 2. S. 14. F. 4. L. 1. A. 6. W. 7.

(H. m.) Constantinus imperator fratres suos ha-
bens suspectos, ne conregnarent, nasos eorum ab-
scidit. (BEDA, H. e.) Hoc tempore quidam in Britan-
nia a morte resurgens, multa, quae vidit de locis pœ-
narum et purgatorii ignis loco, enarravit.

672. 3. 15. 5. 2. 7. 8.

(BEDA.) Saraceni Italiam invadunt, et omnibus
direptis Alexandriam redeunt. (V. S. Am.) Amatus
episcopus Senonensis a rege Theoderico gravi et in-
revocabili exilio diu tribulatur¹¹⁷.

673. 4. 16. 6. 3. 8. 9.

(BEDA, H. e.) Egberth rex Anglorum obiit; cui
Lothere frater ejus succedens regnat annis 12. (H. m.)
Hyris apparuit in caelo mense Marcio, et tremuit
omnis caro, ita ut omnes dicerent, quod consumma-
tio esset¹¹⁸.

674. 5. 17. 7. 4. 1. 10.

(BEDA, H. e.) Theodorus in Anglia synodo habita,
constituit multa ecclesiae utilia. Hic Theodorus
scripsit poenitentialem librum, mirabili et cauta
discretionem distinguens modum singularum culpa-
rum.

675. 6. 18. 8. 5. 2. 11.

(H. m.) Stulus Saracenorum contra Constanti-
nopolim applicuit. Qui dum per aliquot annos chris-
tiani inaniter concurrissent, in redeundo ex multa
parte dimersi interierunt.

676. 7. 19. 9. 6. 3. 12.

(V. S. Leod.) Hildricus rex levitate morum accen-
dit in se odia Francorum. Sanctus Leodegarius Au-
gustidunensis episcopus ab eo in Luxovio retrudi-
tur. (P. D.) In Italia tantae pluviae et tonitrua fuerunt,
quales nulla aetas hominum memorat, ut etiam ho-
mines et peculia fulgure interirent. Et nisi per leta-
nias, quas quotidie faciebant, Dominus esset propi-
tius, non potuissent homines triturare vel in hor-
reis frumenta recondere; in tantam ut ex ipsis plu-
viis denuo legumina renascerentur et ad maturita-
tem devenirent¹¹⁹.

677. 8. 20. 10. 7. 4. 13.

(G. pont.) Donus 74us Romanae ecclesiae presi-
det¹²⁰. (H. m.) Saracenis et Arabibus cum Roma-
norum exercitu congressis, occiduntur Saracenorum
30 milia. (G. pont.) Ab Augusto per tres menses stella
radiis caelos penetrans, a parte orientis a galli cantu
usque in mane apparebat, et maxima mortalitas a
parte orientis subsecuta est.

678. 9. 21. 11. 8. 5. 14.

(H. m.) Kallinicus architectus ab Heliopoli Syriae
ad Romanos confugit, ignemque marinum adinve-
nit; quo usi Romani naves Saracenorum exusse-
runt, et una cum animabus prorsus incenderunt, et
ita victoria potiti sunt.

679. 10. 22. 12. 9. 6. 15.

(G. pont.) Agatho 75us Romanae ecclesiae presi-
det. (G. r. F.) Bodilo Francus, quem Hildricus liga-
tum ad stipitem caedi praecipit, Hildricum in vena-
tione exceptum, cum Blithilde uxore ejus pregnantem
interficat. Theodericus regno restituitur. Leudesius
filius Erchonoaldi, consilio Leodegarii episcopi a
Luxovio revocati aliorumque principum, major do-
mus constituitur. (H. m.) Inter Romanos et Sarace-
nos in 30 annos pax est confirmata, ut Saraceni
Romanis auri libras tria milia et viros captivos 50
et equos nobiles 50 annuatim solvant.

680. 11. 23. 1. 10. 7. 16.

(H. m.) Gens Bulgarum, quae et ipsa a Scithia
egrediens passim debachabatur, per Thraciam Ba-
thia duce grassatur. Quibus Constantini imperato-
ris occurrens exercitus, ab eis turpiter fugatus, gra-
viter est attritus; et adeo per Romanam rem publi-
cam eorum invaluit excursus, ut imperator pace cum
eis facta, annua paeta eis prebere sit coactus.
(G. r. F.) Ebroinus a Luxovio egressus, vires resu-
mit, insidiatores suos premit, super Theodericum
regem irruit, thesauros ejus et ecclesiae diripit, Leu-
desium majorem domus perimit, Chlodoveum quen-
dam fingens esse filium Lotharii regis regem sibi fa-
cit, ad ejus sacramentum quos potest poenis, minis
et blanditiis impellit. (FABD.) Chintiliane rege defun-
cto, Tolgan filius ejus adhuc puer, in regno Wisigo-
thorum succedens, regnat annis 4. Abhinc regnum
Bulgarum adnotandum est, quorum rex Bathiaas
erat. (G. pont.) Agatho papa suscepit divalem jus-
sionem principum, ut suggessit, per quam relevata
est quantitas, quae solita erat dari pro ordinatione
pontificis facienda; sic tamen, ut si contigerit post
ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari,
qui electus fuerit, nisi prius decretus generalis in-
troducatur in regiam urbem secundum antiquam

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁶ XVII A. C1. 3. D. *Sequentia Hoc — illuminatur in marg. add. Sig. cur. tertiis; rell.* ¹¹⁷ Amatus —
tribulatur *Sig. cur. tertiis; rell.* ¹¹⁸ Hyris — esset *Sig. cur. sec., rell.* ¹¹⁹ A. hic exhibet verba S. Andoenui
qui et Dado R. e. o. ex a. 690, ubi ea omittit. ¹²⁰ ita errore lapsus *Sig. hic scribit, et in eodem errore
pergit in sequentibus; B1. 5. habent LXXV et sic porro; C1. 3. et iidem Donum vocant LXXV, Agathonem
LXXVI. et Leonem item LXXVI, ita ut abinde cum Sigeberto iterum convenient; D., qui jam inde ab a. 550
Sigebertum uno numero praecesserat, Donum vocat LXXVI, Agathonem LXXVII, Leonem iterum LXXVII e
sic deinceps.*

consuetudinem; et cum eorum scientia et jussione A
debeat ordinatio provenire.

681. R. 12. S. 24. F. 2. L. 11. A. 8.

W. 1. Bulg. 1.

(BEDA.) Sexta synodus universalis Constantino-
poli congregatur, in qua Georgius Constantinopo-
litanus episcopus ab errore monothelitarum revo-
catur; Macharius vero Antiochenus et cuncti duas
voluntates et operationes in una Christi persona
negantes, anathematizantur. In hac synodo fuerunt
episcopi 289 (171).

682. 15. 25. 3. 12. 9. 2. 2.

(Cont. Fred.) Sanctus Leodegarius Augustidu-
nensis episcopus ab Ebroino capitur, et cum fratre
suo Gerino graviter affligitur. Gerinus non multo
post lapidibus obruitur. (H. m.) Muhavias Sarace-
norum amiras moritur; post quem Gizid filius ejus
tribus annis principatur. (G. pont.) In Italia tribus
æstatis mensibus gravissima hominum mortalitas
facta est.

683. 14. 1. 4. 13. 10. 3. 3.

(BEDA.) In Anglia claret Ediltrudis regina, quæ
tribus viris nupta, virgo permansit. Cujus mortuæ
corpus post 11 sepulturæ suæ annos incorruptum
inventum est.

684. 15. 2. 5. 14. 11. 4. 4.

(G. pont.) Leo junior 76us Romanæ æcclesie pre-
sident. Ravennas æcclesia censura imperatoris, sub
ordinatione sedis apostolicæ restituta est, scilicet
ut qui in ea electus fuerit episcopus, in urbem Ro-
mam veniat ordinandus. (BEDA, H. e.) Egfridus rex
innoxiam Hiberniæ gentem graviter depopulatur.
(Fred.) Tolgane a Wisigothis propter pueritiæ levitate
reprobato et in clericum tonsorato, Chintasi-
ndus regnat post eum annis 20.

685. 16. 3. 6. 15. 12. 1. 5.

(G. pont.) Benedictus 77us Romanæ æcclesie pre-
sident. (H. m.) Gizid mortuo Marhuan principatur
Saracenis anno 1. (V. Lamb.) Theodericus rex
Ebroinum in gratiam recipit ejusque consilio syno-
dum episcoporum cogit, et in hac multos eorum, ex
sententia Ebroini, episcopatu privat, aliquos etiam
iurevocabili exilio damnat. Sub tam procelloso do-
mesticæ persecutionis tumultu sanctus etiam Lam-
bertus a Trajectensi amotus episcopatu, in cœnobia
Stabulae monachicæ quietis exepit portum, ibique
per septem annos habitavit secum. (V. Leod.) San-
ctus Leodegarius diu ab Ebroino tormentatus, post
famem et carceris squalorem, post oculorum evul-
sionem, post plantarum concisionem, post linguæ et
labiorum excisionem, tandem consummavit marty-
rium per capitis abscisionem. (BEDA, H. e.) Ansigi-
sus pater Pipini a Gunduino perimitur, quem ipse
inventum et nutritum de sacro fonte susceperat, et

ad maximos militiæ honores provexerat. Lohere rex
Anglorum moritur; et Egfridus rex Nordanybro-
rum a Pictis perimitur. Picti, Scotti et Brittones An-
glos nimis premunt, et libertate, quam olim per An-
glos perdididerant, recepta, multam Angliæ partem
invadunt. Post Lohere regnavit Edrich annis duo-
bus. Egfrido vero succedens frater ejus Alfrid re-
gnavit annis 20. (V. Kil.) Sanctus Chilianus Scot-
tus Wirziburgensis episcopus claret.

686. 17. 1. 7. 16. 1. 2. 6.

(G. pont.) Johannes Romanæ æcclesie 78us pre-
sident. ((H. m.) Constantino imperatore mortuo, Ju-
stinianus filius ejus imperat annis 10. Saracenis
principatur Habdalan anno uno. Beggâ relicta An-
sigisi se et sua Deo mancipat, et monasterium An-
dennense fundat.

687. 1. 1. 8. 17. 2. 3. 7.

(G. pont.) Conon Romanæ æcclesie 79us presi-
det. (H. m.) Habdimelech amiras principatur Sara-
cenis annis 22. Inter Justinianum et Habdimelech
pax convenit, ut solvant Saraceni Romanis singulis
diebus mille nomismata et servum et equum. (G. r.
Fr.) Vulfoaldo majore domus mortuo, Pippinus
filius Ansigisi principatur in Austria cum duce Mar-
tino. Quibus congressus Ebroinus, victoria potitur;
Martinus fugiens ab Ebroino perimitur. (P. D.)
Pertarid Langobardorum rege mortuo, Cunipert
filius ejus regnat annis 12. (BEDA, H. e.) Edrich An-
golorum rege mortuo, externi reges regnum Angliæ
disperdunt et discindunt annis 4. Sanctus Cuthber-
tus Anglorum episcopus obiit.

688. 2. 1. 9. 1. 1. 4. 8.

(G. pont.) Sergius 80us Romanæ æcclesie presi-
det. Hic in sacrario sancti Petri portionem magnam
dominicæ crucis invenit. Consequentia missam ce-
lebrandi jam ad integram composita ab apostolis et
apostolicis viris, epistolas quippe et evangelia reci-
tabat æcclesia ex antiquorum traditione, quæ digesta
sunt in libro, qui appellatur comes, quem ad Con-
stantinum Hieronimus scripsisse dicitur; Alexander
autem sextus papa, qui instituit aquam benedici et
aspergi, qui instituit oleum singulis annis benedici
ab episcopo, et vetus propter novitatem sacramenti
incendi. (BURN., v, 3.) Hic inseruit memoriam do-
minicæ passionis ad consecrationem eucharistiæ, et
sicut de latere crucifixi Jesu effluxit sanguis et aqua,
ita aquam vino misceri in ipsa consecratione insti-
tuit, nec vinum sine aqua, nec aquam sine vino of-
ferri debere decernens. Primus Xistus 1us 7us papa
ymnum Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, Teles-
forus 8us papa quadragesimæ jejunium septem heb-
domadibus ante pascha instituit, ymnum angelicum
Gloria in excelsis Deo addidit. Damasus 35us papa
Credo in unum Deum sollempnibus diebus cantari in-

VARIÆ LECTIONES.

¹¹¹ qui i. oleum — Xistus in rasura prius aquam primo scripserat lineæ, et in maraine Sig. cur. tertiis;
rell.

NOTÆ.

(171) CL. BEDA

stituit et decreto secundæ universalis synodi, a 150 A
episcopis Constantinopoli celebratæ. Cælestinus 41us
papa introitus, gradualia, offertoria et communiones
ex psalmis modulari antiphonatum instituit. Gela-
sius 47us papa collectas et prefationes compo-
suit. Gregorius 61us papa *Kyrieleyson*, *Chri-
ste eleyson* et *Alleluia* extra quinquagesimam et ora-
tionem dominicam, per quam solam apostoli conse-
crabant, post canonem consecrationis addidit. (*G.
pont.*) Ad hæc omnia hic Sergius hoc ultimum ad-
didit, ut inter communicandum *Agnus Dei* a clero
cantetur. Constituit etiam, ut in annuntiatione Do-
mini, in festivitate quæ dicitur ypapanti Domini, in
nativitate et assumptione sanctæ Mariæ exeant le-
tantiæ. Hic corpus primi Leonis papæ divina revela-
tionem transposuit. (*V. Leod.*) Innocentia et meritum
sancti Leodegarii multis miraculis declarantur. (*H.
m.*) Imperator pacem cum Saracenis pactam sol-
vens, mala eis intulit, et pejora ab eis pertulit. (*G.
r. F.*) Ebroinum majorem domus Neustriæ, Francos
insolenter opprimentem, Ermenfridus perimit, et ad
Pipinum confugit. Waratho pro Ebroino major do-
mus statuitur ¹²².

689. R. 3. S. 2. F. 10. L. 2. A. 2.

W. 5. B. 9.†

(*H. m.*) Justinianus pacem cum Bulgaribus pactam
solvit, eisque concurrens primo vicit, post ab eis
exceptus vix evasit. (*Cont. Fred.*) Inter Pipinum et
Gissemarum filium Warathonis apud Namucum ca-
strum pugna committitur. Nec multo post Gisse-
maro divinitus punito, Warathone quoque mortuo,
Bertarius gener Warathonis fit major domus sub rege
Theoderico.

690. 4. 3. 11. 5. 3. 6. 10.

(*G. r. F.*) Sanctus Audoenus Rotomagensis epi-
scopus obiit ¹²³. (*BEDA, H. e.*) Theodorus archiep-
scopus Anglorum obiit. (*Cont. Fred.*) Franci Berta-
rio aversi, affectant per obsides amicitiam Pipini,
eumque instigant contra principatum Bertarii.

691. 5. 4. 12. 4. 4. 7. 11.

Theodericus rex cum Bertario, Pipino congressus,
vincitur; Bertarius a suis perimitur. Theodericus
rex a Pipino capitur. Pipinus Neustriam sibi subju-
gat, et sub Theoderico solus toti regno principando
statum rerum meliorat. Sanctam quoque Lambertum
in Trajectensi presulatu relocat. (*BEDA, H. e.*)
Sanctus Remaclus hoc anno obiisse dicitur. Wich-
tred filius Egberti regis, religione et industria con-
fortatus, gentem Anglorum ab oppressione extere-
rum liberat, et super eos 53 annis regnat.

692. 6. 5. 13. 5. 1. 8. 12.

(*P. D.*) Alahis dux fuga: Chunipert regnum Lan-
gobardorum arripit; cui Chunipert bello congressus,
eum perimit, regnumque recipit. (*BEDA, H. e.*) Wil-
librordus cum sociis 12 veniens ab Anglia, sanctitatem
claret in Gallia. Sanctus Wandrigrisilus, qui et Wan-
do, Ansigisi majoris domus ex Walchiso fratre ne-
pos, hoc tempore claruit, qui cenobia Fiscannum et
Fontinellam Deo construxit ¹²⁴.

693. 7. 6. 14. 6. 2. 9. 13.

(*Cont. Fred.*) Theodericus rex Francorum obiit.
Chlodoveus filius ejus regnat post eum annis 4. (*H.
m.*) Saraceni Romanos gravissimo bello atterunt.
(*BEDA, H. e.*) Evaldus albus et Evaldus niger pre-
sbiteri, venientes ab Anglia, martyrizantur in Gal-
lia, et jussu Pipini sepeliuntur in Agrippinensi Co-
lonia.

694. 8. 7. 1. 7. 3. 10. 14.

(*Ib.*) Pipinus Rabbodum ducem Fresonum bello
vicit; et Willibrordum genti illi ad predicandum di-
rigit. Kyliani Wirziburgensis episcopi discipulus Ar-
nual in Gallia, Adamanus abbas, Adhelmus et Wit-
frid episcopi clarent in Anglia ¹²⁵.

695. 9. 8. 2. 8. 4. 11. 15.

(*G. pont.*) Justinianus imperator sanctam syno-
dum infirmare nititur, et Sergium papam in hoc sibi
resistentem ecclesia deturbare frustra molitur. (*H.
m.*) Defectio solis facta est hora diei tertia; ita ut
quædam clare stellæ parerent ¹²⁶.

696. 10. 9. 3. 9. 5. 12. 16.

(*H. m.*) Leo patricius Justinianum regno privat,
cumque naso et lingua truncatum in exilio relegat.
Beta presbiter et monachus clarens in Anglia, tri-
cesimum ætatis annum agit, et reliquum tempus
vitæ legendo, tractando et exponendo sanctam scri-
pturam utiliter exigit.

697. 1. 10. 4. 10. 6. 13. 17.

(*G. r. F.*) Mortuo Clodoveo, Hildebertus frater
ejus regnat post eum annis 16. (*BEDA, H. e.*) Willi-
brordus a Sergio papa Clemens agnominatus, et ad
predicandum genti Fresonum episcopus consecratus,
ex dono Pipini principis sedem episcopalem statuit
in loco Vultaberech dicto, qui nunc Vultrajectum
a nomine gentis Vultarum et Trajecto compositum,
quasi Vullarum oppidum. Non Trajectum lingua
Gallica oppidum dicitur. (*Vita Kil.*) Apud Wirzi-
burch castrum Ostrofranciæ sanctus Chilianus cum
discipulis suis Colomanno et Tolmanno clam mar-
tyrizatur a Geilana, uxore Gozberti principis Wirzi-
burgentium, quæ timebat separari a viro suo, ar-

VARIE LECTIONES.

¹²² Post hæc erasa est linea una et dimidia, incipiens: Ansigisus. . . . Exhibet ea unus A. ita: An-
sigisus pater Pippini a Gunduino perimitur. Quem ipse inventum et nutritum et a sacro fonte susceptum,
ad maximos militiæ honores provexerat. Sed post deleta sunt; cf. a. 685. ¹²³ S. A. R. e. o. desunt A., ubi
a. 676 leguntur; C3; in fine anni habent B3. D., in sequenti anno C4. ¹²⁴ In Gallia — construxit in rasura
Sig. cur. tertiis. ¹²⁵ Post hæc una linea erasa, 17. adscriptis: Gens — convertitur, quod una cum reliquis
in 17. additionibus dabimus. Erasa unus A. exhibet ita: Begga relicta Ansigisi se et sua Deo mancipat, et
supra Mosam monasterium Andenense fundat. Hæc igitur Sig. primo scripserat, sed in secunda editione su-
vressit. ¹²⁶ Defectio — parerent addit Ans. ut vid.; vell. præter A.

gente eum Caeliano, quod eam uxorem quondam fratris ejus, etiam ipse uxorem haberet. Quorum mors cum diu omnes lateret, Geilana et percussoribus martyrum a dæmonio arreptis, eorum confessione divulgata est.

398. R. 2. S. 11. F. 4. L. 11. A. 7. W. 14. B. 18.

(BEDA.) Sanctus Ursmarus per interventum Hildulfi ducis Lobicense cœnobium a Pipino principe ad regendum suscepit. Synodus Aquileie facta quintam universalem synodum a Justiniano imperatore et Vigilio papa Constantinopoli celebratam suscipere distulit; quam Sergius papa salubriter redarguit et ad concordiam reducit. (Vita S. L.) Sanctus Lambertus Pipinum principem increpare ausus, quod pelicem Alpaidem suæ legitimæ uxori Plictrudi superdlexerit, a Dodone fratre ipsius Alpaidus Leodii martyrizatur, et Trajecti tumulatur, eique sanctus Hubertus episcopus subrogatur. (H. m.) Absimar, qui et Tilerius, Leone ab imperio pulso eique naso absciso et in custodia retinso, imperat annis 7. (A. Leod.) Sancta Begga, mater Pipini, ad Dominum transit (172).

699. 1. 12. 2. 12. 8. 15. 19.

(Cont. Fred.) Drogo filius Pipini, dux Campanensium, moritur. Grimoaldus frater ejus a patre Pipino in aula Hildeberti regis major domus statuitur, eique filia Rabboði Fresonum ducis in uxorem despondetur. (P. D.) Mortuo Chunipert Langobardorum rege, Liutpert filius ejus puer in regnum succedit, Ansprandum habens tutorem. (V. Lamb.) Dodo interfecto sancti Lamberti pessimo languore cruciatus, a vermibus consumitur, et ob intolerantiam fœtoris in Mosam fluvium demergitur; omnesque hujus culpæ complices infra annum divinitus puniuntur. Percussor vero sancti martyris fratri suo congressus, alter ab altero perimitur.

700. 2. 15. 3. 1. 9. 16. 20.

(H. m.) Romani pervagantes Syriam, perimunt 200 milia Saracenorum. (P. D.) Reginbertus dux Taurinensium Ansprandum tutorem regis Liutperti bello superat, et anno uno regnat. Therbellis Bulgaribus dominatur.

701. 3. 14. 4. 1. 10. 17. 1.

(P. D.) Mortuo Reginberto, Aripertus filius ejus, Ansprando in congressu victo, Liutpertum regem D capit et perimit; Ansprandum in Bajoariam fugere compellit, filiumque ejus juniorem Liutprandum ad patrem fugere permittit, et annis 9 regnat. Chyntasindus senio confectus regnum Wisigothorum dimittit; regnatque post eum filius ejus Flavius Reccinundus.

702. 4. 15. 5. 1. 11. 1. 2.

(G. pont.) Johannes 81us Romanæ ecclesiæ præ-

A sidet. (H. m.) Justinianus de exilio fugiens, ad Cajanum regem Avarum se contulit.

703. 5. 16. 6. 2. 12. 2. 3.

(BEDA, H. e.) Sanctus Benedictus abbas Anglorum obit. (H. m.) Cajanus pecunia corruptus a Leone imperatore cum vellet Justinianum ei prodere, Justinianus ab eo ad Therbellum regem Bulgarum fugit.

704. 6. 17. 7. 3. 13. 3. 4.

(G. pont.) Johannes 82us Romanæ ecclesiæ præsidet. (BEDA, H. e.) Alfrid No. danymbrorum rege mortuo, Osred regnat annis 11.

705. 7. 18. 8. 4. 14. 4. 5.

(H. m.) Justinianus auxilio Therbellis Bulgarum regis imperium recipit; Leonem et Tyberium usurpatores imperii in medio cyrci jugulat; Callinicum patriarcham excecaturum exillat; et tantam adversarios ultionem exercet, ut quoties a naso sibi absciso, defluentem reumatis guttam detergeret, pæne toties aliquem ex his, qui contra eum conspiraverant, jugulari preciperet. Imperavit ergo secundo annis 7.

706. 1. 19. 9. 5. 15. 5. 6.

(G. pont.) Sysinnus 83us et Constantinus 84us Romanæ ecclesiæ president, Sclavi Italiam infestant.

707. 2. 20. 10. 6. 16. 6. 7.

(BEDA, H. e.) Choered et Opha reges Anglorum Romam veniunt, ibique in monachos attonsi, regi regum militaverunt.

708. 3. 21. 11. 7. 17. 7. 8.

(H. m.) Justinianus imperator pacem cum Bulgaribus pactam solvit, eisque congressus, vix evasit. (BEDA, H. e.) Adrianus abbas Anglorum obiit. Picti et Scotti catholicum paschalis observantiæ ritum suscipiunt.

709. 4. 22. 12. 8. 18. 8. 9.

(H. m.) Habdymelich amiras Saracenorum moritur, post quem Ulid annis 7 principatur. (App. S. Mich.) Childeberto monarchiam regni Francorum tenente, archangelus Michael apparens Auberto Abrincatensi episcopo, monuit semel et iterum, ut in loco maris, qui propter eminentiam sui Tumba vocatur, fundaret ecclesiam in memoriam sui, volens talem venerationem exhiberi sibi in pelago, qualis exhibetur in monte Gargano. Interim taurus a latrone furtim raptus, in loco illo religatur. Unde episcopus tertio admonitus, ut in illo loco fundamenta jaceret, ubi taurum religatum inveniret, et sicut eum terram pedibus protrivisse videret, sic ecclesiæ ambitum duceret, ecclesiam in honore sancti archangeli constituit. Et ex illo tempore, sicut in monte Gargano, ita etiam in illo loco, quod

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁷ LXXXIII. corr. LXXXV. et sic porro D.

NOTÆ.

(172) A. 689 secundum Ann. Leo. I. Sed eam jam a. 694 vel 695 obiisse probat Hirsch p. 64

modo dicitur In periculo maris, veneratio archan- A
geli frequentari cepit¹²⁸.

710. R. 5. S. 1. F. 13. L. 9. A. 19. W. 9. B. 10.

(BEDA.) Justinianus imperator fidem orthodoxam amplexus, Constantinum papam ad se Constantino- poli invitat, eumque venientem et redeuntem gloria apostolico digna honorat. (V. Lamb.) Sanctus Huc- bertus cælitus ammonitus, corpus sancti Lamberti a Trajecto Leodium cum magna miraculorum gloria refert, sedemque episcopalem in eandem urbem transfert. (P. D.) Ansprandus cum Bajoariis Italiam repetit, cum Aripeth configit, eoque fugiente et in fluvium demerso, regnum Langobardorum recipit. Ansprando post tres menses mortuo, Liutprandus filius ejus regnat annis 32.

711. 6. 2. 14. 1. 20. 10. 11.

Sancta Oda, uxor Boggis ducis Aquitanorum, sanctitate claret in Gallia, quæ æcclesias Dei sua ditavit munificentia, et moriens in Leodicensi quie- rit parochia.

712. 7. 5. 15. 2. 21. 11. 12.

(H. m.) Philippicus, qui et Bardanius, Justinia- num imperatorem jugulat, et post eum annis 2 im- perat. (G. pont.) Constantinus papa populusque Ro- manus nomen, litteras et figuram Philippici heretici imperatoris suscipere respuit.

713. 1. 4. 16. 3. 22. 12. 15.

(Mett. [Fred.]) Sanctus Ursmarus episcopus et abbas Lobienensis cœnobii obiit, eique sanctus Er- minus in regimine succedit. Grimoaldus major do- mus Leodii ante altare sancti Lamberti orans, a Raingario, satellite Rabbodi ducis Fresonum, peri- mitur, et Theodoaldus filius Drogonis (173) ab avo suo Pipino major domus statuitur.

714. 2. 5. 17. 4. 23. 13. 14.

(H. m.) Artemius, qui et Anastasius, Philippicum privans imperio et oculis, imperat annis 2. (G. pont.) Gregorius Romanæ æcclesiæ 84us presidet¹²⁹. Hic constituit, ut tempore quadragesimæ 5 Feria je- junium et celebritas missarum fieret in æcclesia, quod non fiebat antea. (P. D.) Petronax civis Brixi- anus, divino instinctu et Gregorii papæ hortatu animatus, cœnobium sancti Benedicti apud castrum Cassinum nobiliter reædificat, et sub regimine suo multos ad regulariter serviendum Deo aggregat, expletis plus 110 annis, ex quo a Langobardis deso- latum fuerat. (Cont. Fred.) Pipinus princeps obiit, et filium suum ex Alpaide Karolum, Tudetem sive Martellum cognomento, principatus sui heredem reliquit. Plectrudis relicta Pipini Karolum privignum suum captum in Colonia urbe custodiæ mancipat; et cum nepote suo Theodoaldo majore domus prin- cipatum regni usurpat.

715. 1. 6. 18. 5. 24. 14. 15.

(Ib.) Mortuo Hildeberto Francorum rege, Clodo- veus, filius ejus, regnat annis 4. Franci contra Theodoaldum damnoso utrimque bello configunt, eoque victo Raginfredum majorem domus et Chil- pericum regem statuunt. Karolus de custodia no- vercæ divino nutu eripitur, moxque principatum suum de manu Raginfredi extorquere nititur; pri- moque Rabodum ducem Fresonum Raginfredo sola- tantem aggressus, multum exercitus damnum con- sequitur. (A. Xant.) Sanctus Ægidius veniens a Grecia, sanctitate claret in Provincia.

716. 2. 7. 1. 6. 25. 15. 16.

(H. m.) Theodosius Anastasium de imperio de- ponens eumque presbiterum ordinans, imperat anno uno. Qui cum fuisset iners et idiota et publi- corum negotiorum exactor, vi compulsus est ab exercitu imperium assumere. (Ib.) Ulid amiras mor- ritur, post quem Zuleymen annis 3 Saracenis prin- cipatur. (BEDA, H. e.) Osred Nordanybrorum rege perempto, Coenred regnat annis 4. Eberth veniens ab Hibernia, sanctitate et doctrina claret in Anglia. Sanctus Germanus a Cyzico transfertur ad episco- patum Constantinopolitanum.

717. 1. 1. 2. 7. 26. 16. 17

(H. m.) Theodosius imperium deponit. Post quem Leo 24 annis imperavit (G. pont.) Gregorius papa Bonifacium a Britannia venientem episcopum con- secrat, et per eum in Germania verbum Dei predi- cat. (Ib.) Romæ inundatio aquarum nimia nimis- que calamitosa facta est. Sed Gregorio papa crebris letaniis Deum placante, post 8 dies repressa est.

718. 1. 2. 3. 8. 27. 17. 18.

(H. m.) Zuleymen amiras cum amireis suis et stolo navium pæne trium milium Constantinopolim triennio obsidet. Bulgares Saracenorū triginta mi- lia perimunt. (Cont. Fred.) Karolus in pago Came- racense apud Vinciacum dominico ante pascha, quod erat 13 Kal. Aprilis, Chilperico et Raginfredo congregitur. Raginfredus victus in fugam vertitur; Karolus eos usque Parisius peræquitur. (Vita S. Wlfr.) Rabbodus dux Fresonum predicatione Vul- franni episcopi ad hoc adductus, ut baptizari debe- ret, cum unum pedem in lavacro intinxisset, alterum pedem retrahens interrogavit: *Ubinam plures suorum majorum essent, in inferno an in paradiso?* et audiens, plures esse in inferno, intinctum pedem extrahens, *Satius est, inquit, ut plures, quam pau- ciores sequar.* Et ita ludificatus a dæmone, pro- mittente quod ei tertia abhinc die incomparabilia bona daret, ipsa tertia die subita et æterna morte periit.

VARIE LECTIONES.

¹²⁸ Childeberto — cepit in marg. add. Anselmus, ni forte Sig. curis tertiis; rel. ¹²⁹ ita Sig. B4^a C1. 5.; octoesimus sextus et sic porro F1.; LXXXVI. corr. LXXXVII. et sic deinceps D.

NOTÆ.

(173) Falso; Grimoaldi, ut habent Annales Mettenses et Cont. Fred.

719. R. 2. S. 3. F. 4. L. 9. A. 28. W. 18. B. 19.

(H. m.) Zuleymen amiras moritur. Post quem Haumar principatur Soracenis annis 2. Constantinopolitani instantia orandi et constantia preliandi fortiter resistunt Saracenis. Saraceni fame, frigore, bello, pestilentia sine numero pereunt. Mortuo rege Dagoberto, Lotharius regnat annis 2. (Beda, H. e.) Post Coenred regnat Nordanymbris Osrich annis 11. (H. m.) Constantinus filius Leonis imperatoris Iuma baptizatur a patriarcha Germano, cacans in sancto iavachre, magnum dat presagium quod futurus esset ecclesie Dei in scandalum.

720. 3. 1. 1. 10. 29. 19. 20.

(Ib.) Saraceni ab obsidione Constantinopolis confusi desistunt, ipsis cum navibus suis partim marino igne consumptis, partim demersis; partim igne grandinis tempestate consumptis; et ex tanta copia navium vix quinque residuis, potentia Dei cunctis innotuit populis. Intra civitatem vero 300 milia hominum pestilentia perierunt. Haumar christianos persequens, multos eorum Christi martyres fecit. (Cont. Fred.) Hilpericus et Raginfredus Eudonem ducem Aquitanie auxilio sibi asciscunt; qui in congressu a Karolo victi, vix fuga evadunt. Eudo rediens Chilpericum secum abducit. Saraceni, ex Africa, duce Abdyrama filio Muhavia amirei, in Hispaniam transfretant, eamque sibi vindicant. Ita regnum Wisigothorum et Suevorum destructum est et redactum sub Saracenis, annis plus minus 346 evolutis, ex quo a Scithia expulsi sunt ab Hunis; ex quo vero cedentibus Wandalis et devictis Suevis ceperunt regnare in Hispaniis, annis circiter 256 evolutis. Regnum vero tertie partis Hispaniarum, quod dicitur Gallitiensium, quod nec tunc Wisigotharum, nec postea Saraceni potuerunt subigere, adhuc viget incolume, et Dei protegente fide manet inexpugnabile.

721. 4. 2. 2. 11. 30. 21.

(H. m.) Haumar amiras moritur; post quem Gizid Saracenis principatur annis 4. (Cont. Fred.) Mortuo Lothario rege, Karolus Chilpericum ab Eudone per legatos recipit, eumque sibi regem facit. (Beda.) Ossa S. Augustini Ipponensis episcopi, olim translata ad Sardiniam, vastata modo a Saracenis Sardinia, Liuthprandus rex Langobardorum dato magno pretio transfert Papiam.

722. 5. 1. 1. 12. 31. 22

(G. pont.) Leo imperator sepe et multum laboravit, ut Gregorius papa perimeretur, sed frustra, Italiam et Langobardis pro defendendo papa instanter imperatori resistentibus. (A. Xantens.) In Campania Italiae frumentum combustum et hordeum et legumina quasi pluvia de caelo ceciderunt. (A. Mett.) Karolus Raginfredum persequens, Andegavis obsidet, eamque captam victo Raginfredo ad habitandum concedit, et totius regni principatum recipit.

VARIE LECTIONES.

¹²⁰ Korolo Sig. Rigobertus — noluit in fine anni habet BA'

PATROL. CLX.

A (P D.) Liuthprandus rex Ravennam obsidet; Classen Ravennatum civitatem captam destruit.

723. 6. 2. 2. 13. 32. 23.

(Cont. Fred.) Karolus Saxones debellat. Rigobertus episcopus Remensis a Karolo¹²⁰, suo in baptisate filio, ab episcopatu deponitur, pro eo quod illi contra Raginfredum eunti urbem Remensem pro timore Raginfredi aperire noluit. Eucherius quoque Aurelianensis episcopus pro simili causa episcopatu privatus, et apud Sarchinium Hasbanie vicum exiliatus, in conobio sancti Trudonis in sanctitate consummatus est.

724. 7. 3. 3. 14. 33. 24.

(H. m.) Judeus quidam maleficus promittens Gizid, eum 40 annis principaturam, suadet ut in toto regno suo Dei sanctorumque imagines deponi edicat. Qui spe diu regnandi seductus, edictum quidem proponit, ipse tamen mox obit. Post quem Elvelith principatur Saracenis annis 20. (A. Fuld.) Karolus Bajoarios armis subjugat.

725. 8. 4. 4. 15. 34. 25.

(H. m.) Leo imperator a quodam Beser refuga a dei seductus, contra imagines Christi et sanctorum ejus bellum indicit, easque ubique deponi et incendi edicit. Pro quo errore eum Gregorius papa scriptis multum quidem, sed in vanum redarguit. Karolus contra Lanfridum Alamannorum ducem dimicat, eoque victo Alemanniam sibi subjugat.

726. 9. 5. 5. 16. 35. 26.

(Cont. Fred.) Mortuo Chilperico, Karolus Theodericum sibi regem facit, qui annis 13 regnat. Karolus Saxones debellat.

727. 10. 6. 1. 17. 36. 27.

Constantinopolitani contra Leonem imperatorem pro depositione imaginum Dei tumultuantur; aliqui etiam pro hoc martyrizantur. (Cont. Fred.) Karolus Suevos et Bajoarios debellat. (Beda, H. e.) Wictreth rex Anglorum obit, filiumque suum Edilbertum heredem regni reliquit. Cormesius Bulgaribus dominatur.

728. 11. 7. 2. 18. 1. 1.

(Cont. Fred.) Karolus Lygeri transit, Eudonem ducem Aquitanie bello victum fugat, et Aquitaniam graviter devastat.

729. 12. 8. 3. 19. 2. 2.

(H. m.) Gregorius papa, quia Leonem imperatorem incorrigibilem vidit, Romam et Italiam et Hesperiam totam ab ejus jure descire facit, et vectigalia interdicit.

730. 13. 9. 4. 20. 3. 3.

(Cont. Fred.) Eudo dux, Karolo inferior per omnia, Saracenos contra eum invitat ab Hispania. (H. m.) Sanctus Germanus Leoni imperatori pro impietate sua aversus, a sede episcopali est dejectus. (Beda, H. e.) Obiit sanctus Echberth Anglorum presbiter. (Cont. Fred.) Saraceni cum omnibus familiis suis quasi in Gallis habitaturi, Garunnam

transeunt, omnia devastant, æcclesiasque Dei cremant. Quibus Karolus Dei auxilio fretus bello concurret; et ex eis 375¹¹¹ milia cum rege suo Abdyrama premit, et 1500 suorum amisit. Eudo quoque Karolo reconciliatus, castra Saracenorum diripuit, et reliquias eorum contrivit. (Beda, H. e.) Mortuo Osrich rege Nordanybrorum, Cednulfus ei succedit.

731. R. 14. S. 10. F. 5. L. 21. A. 4. B. 4.

(H. m.) Gregorius 85¹¹² Romanæ æcclesiæ presidet; qui et ipse Leonem imperatorem erroris redarguit, et populum Romanum et vectigalia Hesperia ab eo avertit. (A. Xant.) In Anglia Beda presbyter et monachus sanctitate et scientia clarus obit. (Cont. Fred.) Karolus Lugduno aliisque civitatibus captis, Burgundiam sibi subjugat. Raginfredus moritur.

732. 15. 11. 6. 22. 5. 5.

(H. m.) Constantinus filius imperatoris Hyrenen, filiam Cajani Avarum regis, uxorem ducit; quæ baptizata, viro suo apostatante, rectam fidem tenuit. Karolus in Wasconia cum Eudone pugnat, eumque principatu et vita privat. Liuthprandus rex de jure Romani pontificis multas urbes et castella tulit. (P. D.; Cont. Bedæ.) Cednulfus rex Nordanybrorum capitur, et in clericum tundetur, et post hæc in regnum remittitur.

733. 16. 12. 7. 23. 6. 6.

(G. pont.) Gregorius papa synodum 905 episcoporum Romæ congregat, et venerationem sanctorum imaginum confirmat, earumque violatores generali sententia anathematizat. Karolus, Waifero et Hunaldo filiis Eudonis dimicando victis Aquitaniam sibi subjugat.

734. 17. 13. 8. 24. 7. 7.

(A. Fuld.) Karolus Fresiam aggressus, Poponem ducem Fresonem cum multis perimit, et Fresiam sibi subigit.

735. 18. 14. 9. 25. 8. 8.

(A. Leod.) Obit sanctus Hucbertus. (Cont. Fred.) Karolus Avennionem Gallia urbem a Saracenis dolo et consensu Mauruncii Provinciae ducis captam obsidet, eaque fortiter recepta, Saracenos usque ad interneconem delet. Abhinc regnum Anglorum annotare supersedeo, quia hystorias majorum, quas sequar, non habeo¹¹³.

736. 19. 15. 10. 26. 9.

(Ib.) Saracenorum rege Athima obsesso intra Gallia urbem Narbonam a Karolo, Saraceni ex Hispania cum alio rege Amor ei occurrunt subsidio. Qui congressi Karolo, ambobus regibus premissis et civitate recepta ab eo, ultimo pene atriti sunt exterminio; eoque fugientes insequente, residui demersi sunt in profundo.

737. 20. 16. 11. 27. 10.

(A. Leod.) Sanctus Erminus episcopus et abbas Lobiensis obit. (Cont. Fred.) Karolus Nemausum, Agathen aliasque Gothicae regionis urbes a Saracenis invasas capit et solo tenus destruit.

738. 21. 17. 12. 28. 11.

(Ib.) Arelato urbe Galliarum capta a Saracenis, et omnibus circumquaque demolitis, Karolus ascito sibi ad auxilium Liuthprando rege Langobardorum eis occurrit, eosque terrore nominis sui in fugam vertit. Sic Saracenis, qui totam pene Asiam, totam Libiam multamque partem Europæ invaserant, Karolus Dei auxilio, sua industria Francorumque fortitudine omnem spem invadendi Gallias abstulit. (P. D.) Trasamundus dux Spoleti contra Liuthprandum rebellans, ad Romanos confugit.

739. 22. 18. 13. 29. 12.

(Cont. Fred.) Karolus Mauruncium Provinciae ducem, qui invitaverat Saracenos, debellat, et Provinciam sibi subjugat. (G. pont.) Liuthprandus rex pro refugio Trasamundi Romam graviter vexat.

740. 23. 19. 14. 30. 13.

(Cont. Fred.) Karolus Saxones sibi tributarios facit. (A. Mett.) Signa in sole et luna et stellis apparent¹¹⁴.

741. 24. 20. 15. 31. 14.

(H. m.) Post Theodericum regem Francorum regnat Hildricus annis 10. Leone imperatore mortuo, Constantinus filius ejus annis 37 imperat. (Mett.) Pacato et dilatato regno Francorum, Karolus bellicosus princeps obit, et filios suos Karlomannum et Pipinum principatus sui successores reliquit. (G. pont.) Zacharias 86¹¹⁵ Romanæ æcclesiæ presidet. Hic quia rem publicam perturbatam a Langobardis invenit, statim benivolentia sua beue omnia composuit, et cum Langobardis in 20 annos pacem firmavit. Hic libros Dialogorum Gregorii de Latino in Grecum vertit. (H. m.) Constantinopolis terræmotu per integrum annum nimis gravatur.

742. 1. 21. 1. 32. 15.

(MAR.) Sanctus Bonifacius archiepiscopus Moguntiae cœnobium Fuldense in Bocconia silva fundat. (P. D.) Liuthprandus rex Langobardorum moritur. Hildebrando, quem ipse regem designaverat, a Langobardis reprobato, Rachus regnat post eum annis 7. (Mett.) Pipinus princeps Hunaldo duci Aquitanie sibi rebellanti obviat; Karlomannus vero Alemaniam devastat. (H. m.) Arthabasus contra Constantinum imperium arripit.

743. 2. 22. 2. 1. 16.

(Mett.) Ogdilo dux Bajoariae, rapta sorore Pipini, contra eum rebellat; quem Pipinus pugna quamvis damnosa superat. Karlomannus Saxoniam petit, castrum Hoscoburch capit, Theodericum Saxonem pacis obsidem accipit.

VARIE LECTIONES.

¹¹¹ CCCLXXXV G1. 3. D. ¹¹² Hæc E. lepide ita immutavit : A. r. A. a. non s. q. h. m. q. sequar habeo, annosque regum Anglorum continuat. ¹¹³ post hæc manus quædam, non Sigeberti, in margine scripserat : Anselmus vir illustris cujus soror erat. . . . . Sed hoc loco erasa anno 752 adjecit 18.; tell. ¹¹⁴ LXXXV. A.

744. R. 3. S. 23. F. 3. L. 2. B. 17.

(H. m.) Elvelid amiras moritur; Gyzid Saracenis anno uno principatur. Constantinus Arthabasdum capit, et ei multisque amicorum ejus oculos eruit. (A. Xantens.) Cinis de caelo cecidit.

745. 4. 1. 4. 3. 18.

(H. m.) Gyzid perempto, Hisces principatur Saracenis anno uno. (Mett.) Pipinus Theodoaldum filium Gofridi ducis debellat. Persecutione post lapidationem Stephani prothomartiris mota, Maximinus, unus de 70 Christi discipulis, ad Gallias transiens, Mariam Magdalenam secum adduxit. Eam etiam apud Aquensem urbem, cui presidebat, defunctam sepelivit. Aquensi vero urbe a Saracenis desolata, corpus ipsius Mariae a Gerardo comite Burgundiae ad cenobium Viceliacum a se constructum transfertur (Cf. A. Xant.), Quoniam aliqui scribant, quod hec aqua Ephesum quiescat, nullum super se tegimen habens. (H. m.) Petrus Damascenus episcopus et Petrus Majumenus in Syria a Saracenis martyrizantur.

746. 5. 2. 5. 4. 49.

(Vita S. Kil.) Athalongus presbiter, per illatam sibi caecitatem admonitus querere corpora sanctorum Chilianorum sociorumque ejus inventis sanctorum corporibus visum recepit. Eaque re sanctus Bonifacius Moguntiae episcopus ab Athalongo ad se relata, castrum Wirziburch ad honorem Chilianorum martyris, qui ad predicandum ibi a papa Conone episcopus ordinatus fuerat, ibique mortis et quietis locum a Deo acceperat, episcopalis sedis privilegio insigniri decrevit; primumque ibi episcopum sanctum Burchardum ordinavit. (H. m.) Marvan principatur Saracenis annis 6. (Mett.) Karlomannus, frater Pipini regis, Romae a Zacharia papa in monachum attonsus, primo in Serapiti monte in cenobio quod ipse fundavit, deinde apud castrum Cassinum, laudabili vita aenituit.

747. 6. 1. 6. 5. 20.

(Mett.) Pipinus Griphonem fratrem suum contra se rebellantem persequitur. (H. m.) Saraceni intestino bello colliduntur.

748. 7. 2. 7. 6. 21

(A. Lauriss.) Pipinus Griphonem in Saxonia et ejus complices Tassilonem, Lantfridum et Suidiger bello victos capit; et Tassilonem quidem Bajoariae ducem facit; Griphoni vero in Neustria 12 comitatus concedit. Quod illi non sufficit, sed ad Waifa-

rium in Aquitaniam fugit. (H. m.) In Calabria et Sicilia ut pestilentia et mortalitas hominum nimia. In vestibulis hominum et in velis ecclesiarum apparent cruculae quasi oleo designatae.

749. 8. 3. 8. 7. 22.

(G. pont.) Rachis rex Langobardorum dum rupto foedere Romam inquietare nititur, a Zacharia papa non solum a malo reprimitur, sed etiam ejus instinctu cum uxore et filiis Romam veniens, monachus efficitur. Cui Haistulfus frater ejus substitutus, regnat annis 7.

750. 9. 4. 9. 1. 23.

(A. Lauriss.) Hildricus rex Francorum in monachum tonsoratur; Pipinus vero princeps auctoritate apostolica et Francorum electione a sancto Bonifacio Moguntiae archiepiscopo in regem ungitur et consecratur, et regnavit annis 18 [post annos circiter octoginta octo, postquam majores domus ceperunt principari super reges Francorum].

751. 10. 5. 1. 2. 24.

(Ib.) Pipinus rex contra Saxones pugnat. Gripho frater Pipini perimitur. [Frater ejusdem Pipini regis Remigius, Redomensis archiepiscopus, in Gallia claret. Pipinus rex Galliarum ecclesias cantibus Romanae auctoritatis suo studio melioravit].

752. 11. 6. 2. 3. 25.

(G. pont.) Stephanus 87us Romanae ecclesiae praesidet. (H. m.) Marvan amira perempto, Muhamath principatur Saracenis annis 5. Haistulfo Langobardorum rege contra Romanos adeo exardescente, ut tributum exigeret ab uniuscujusque capite, Stephanus papa ad expetendum Pipini regis auxilium cogitur in Franciam venire. Cui in veniendo in una noctium apparuit magnum signum in caelo, globus scilicet igneus a parte australi, declinans a Galliae finibus in partes Langobardorum. (Lauriss.) Mittitur etiam Karlomannus monachus ab Haistulfo ad fratrem suum Pipinum regem, ad perturbandam apostolicam petitionem. (A. Mett.) Pipinus a Stephano papa cum filiis suis Karlomanno et Karolo in regem ungitur, et per eos generatio eorum in hereditatem regalis successione in perpetuum benedicitur, et omnis alienigena ab ejus invasione apostolice anathemate interdicatur (174). Anselmus vir illustris, cujus soror erat uxor Haistulfi regis, transfert corpus sancti Silvestri papae ad cenobium Nonantulam a se fundatum].

753. 12. 1. 5. 4. 26.

(Cont. Fred.) Pipinus rex Italiam aggreditur;

VARIÆ LECTIONES.

¹²² addit manus Sigeberti simillima; rell. præter A. ¹²³ in rasura duarum linearum 13.; rell. præter A. ¹²⁴ in rasura duarum linearum 13.; rell. præter A., qui habet: Pipinus rex totas Galliarum ecclesias cantibus Romanae auctoritatis suo studio melioravit. Vir nobilis Anselmus corpus sancti Silvestri papae transfert a Roma ad Nonantulam cenobium a se fundatum. Hæc igitur Sigebertus vrimo ediderat.

NOTÆ.

(174) Hæc nec Ann. Mettenses habent, nec Regino. Auctor tractatus De investitura (Waltramum vocant), qui hunc locum excerpit, ea ita exhibet: Unxit — fratrem ejus confirmans stirpem illorum in regia et

in imperatoria dignitate. Eadem sed verbis aliis concepta dicit Folcuinus in chartulario S. Bertini, p. 56 ed. Guerd

exercitus Haistulfus a Francis vincitur. Haistulfus pacem facere cum Romanis ad nutum Francorum compellitur. (*Transl. S. B.*) Karlomannus monachus ossa sancti Benedicti abbatis ab ecclesia Floriacensi, ubi olim translata fuerant, tollere nititur, ut ea ad castrum Cassinum referret. Miraculis a Deo ostentis et Francis obsistentibus, ab incepto prohibetur. (*H. m.*) Hoc tempore terremotus terribilis factus, quo urbes aliae quidem ex toto, aliae ex parte subversae sunt, aliae autem a montanis ad subiecta campestria cum muris et habitationibus suis integræ et salvæ plus quam ultra sex miliaria transmigraverunt. In Mesopotamia etiam terra disrupta usque ad duo miliaria, alia terra minus alba et arenosa de profundo ejus ascendit; et ex ea animal mulinum ascendit incontaminatum, humana voce loquens pronuntians incursionem gentis ab heremo adversus Arabes.

754. R. 13. S. 2. F. 4. L. 5. B. 27.

(*Mett.*) Karlomannus monachus Vienne moritur. (*Mar.*) Sanctus Bonifacius Moguntiae archiepiscopus cum sociis suis in Fresia ab inimicis fidei martyrizatur; et in Fulda cœnobio, quod ipse in Turingia fundavit, honorifice tumulatur.

755. 14. 3. 5. 6. 28.

(*H. m.*) Constantinus imperator Constantinopoli simulodum 350 episcoporum congregat; in qua edicto promulgato de imaginibus Dei et sanctorum ejus deponendis, ecclesiam Dei nimis scandalizat, et contra orthodoxos tyrannizat. (*Mett.*) Haistulfus rex rupto pacis fœdere Romam obsidet. Pipinus rex Italiam repetens, eum Papie inclusum obsidet, et invitum ad fœdus pacis repetendum compellit, et sancto Petro quæquæ sui juris erant, restitui fecit. Fulradus abbas de sancti Dionisii Parisiensis corpus sancti Viti martyris a Roma Parisius transtulit.

756. 15. 4. 6. 7. 29.

(*Lauriss.*) Tassilo dux avunculo suo Pipino regi reconciliatur. Haistulfus rex Langobardorum judicio Dei moritur; cui Desiderius substituitur, et regnat annis 19.

757. 16. 5. 7. 1. 30.

(*G. pont.*) Paulus 88us Romanæ ecclesiae presidet. (*Lauriss.*) Habdallas principatur Saracenis annis 21. Pipinus fortiter Saxonum munitiones irrumpit, et post multam stragem eos sub tributo redigit.

758. 17. 1. 8. 2. 31.

Corpus sanctæ Petronillæ, Petri apostoli filia, et Paulo papa transponitur; in cujus marmoreo sarcophago ipsius apostoli Petri manu sculptum legeba-

A tur: *Auræ Petronillæ dilectissimæ filia.* (*P. D. gesta ep. Mett.*) Walpertus abbas in Italia, Chrodegangus Mettensium episcopus, Pipini regis ex Landrada sorore nepos, clarent in Gallia; qui Gorziam cœnobium fundavit in Mettensi parochia. (*Laur.*) Waiferus, filius Eudonis, dux Aquitaniae, res Francorum injuste vezando, iram Pippini incurrit; eoque Aquitaniam aggresso, fœdus fictæ pacis init.

759. 18. 2. 9. 3. 32.

(*Mett.*) Habdalla persequente, ecclesia Dei perturbatur. Waifero a pacis fœdere averso, Pipinus rex Arvernium pagum depopulando premit, et multa castella ipsamque urbem Arvernens capit, et Bladinum urbis comitem cum multis abducit. Sanctus Gengulfus claret in Burgundia, qui etiam martyrii claruit gloria.

760. 19. 3. 10. 4. 33.

(*Mett.*) Pipinus Bituricas urbem capit, et captam munit. (*H. m.*) Telezas Bulgaribus dominatur.

761. 20. 4. 11. 5. 1.

Caput Johannis baptistæ in Emesa civitate transferitur. Chilpingus Arvernensis et Ammingus Pictaven- sis comites congressi militibus Pipini, perimantur cum multis¹²⁸.

762. 21. 5. 12. 6. 2.

(*H. m.*) A Constantino imperatore multi martyri- zantur. Theletis Constantino imperatori congres- sus, cum multo Bulgarum damno et opprobrio vin- citur, et ob hoc a Bulgaribus reprobatus, cum prin- cipibus gentis ab eis perimitur. (*A. Lauriss.*) Tas- silo dux a rege Pipino omnino avertitur. Sabinus Bulgaribus dominatur. (*H. m.*) Turci a Caspiis portis erumpentes, Armeniam infestant. In quorum patria cum antiquo tempore pestilentia orta fuisset, suasu christianorum in modum crucis se totonde- runt, et quia per hoc signum salutis patriæ reddita fuerat, hunc ritum tondendi tenuerunt¹²⁹. (*Mett.*) Waiferus diffidens suis rebus, muros urbium Aqi- taniae subvertit solo tenus; quos restaurans Pipi- nus, ad suorum tutelam, fids commisit principibus.

763. 22. 6. 13. 7. 1.

(*H. m.*) Gelu magnum a Kalendis Octobris usque ad Februarium¹³⁰. (*Cont. Fred.*) Pipinus rex Lemo- vicinam regionem cœle et incendio depopulatur. (*H. m.*) Sabinus Bulgar cum Romanis fœdus init, pro quo a suis repudiatus ad imperatorem fugit, paganus Bulgaribus dominatur. (*Ib.*) Stellæ subito visæ de cælo cecidisse, ita omnes exterruerunt, ut putarent finem mundi imminere.

764. 23. 7. 14. 8. 1.

(*Lauriss.*; *Gesta epp. Mett.*) Chrodegangus epi-

VARLÆ LECTIONES.

¹²⁸ ita Sigebertus scripserat; at manus 17. simillima manus 18. ea deleuit, Comites duo Chilpingus — cum multis anno 759. adscripsit, et annum 761. in rasura et in margine ita ampliavit: Caput — ditavit, quibus 12. addidit: Idem rex — vocatur; quas interpolationes infra edituri sumus cum reliquis additamentis Gemblacensibus. E codicibus B3. F1. 2. 3. habent, quæ interpolatores scripserunt, reliqui omnes ea quæ Sigebertus. ¹²⁹ add. 17.; rell. præter A. cf. a. sequentem. ¹³⁰ post hæc erasa linea plus quam dimidia. Turci a Caspiis portis erumpentes Armeniam invastant add. A. Hæc igitur Sig. primo habuerat, sed in secunda editione anno præcedenti adscripsit ampliata.

scopos corpora martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii Roma ad Gallias transtulit, et Gorgonium quidem in Gorzia, Naborem vero in Hylliriaco cœnobio, Nazarium autem reposuit in cœnobio Lorisham, quod Canthuyr comes illustris a se fundatum, Mettensi æcclesiæ priori anno tradiderat.

765. R. 24. S. 8. F. 15. L. 9. B. 2.

(*Cont. Fred.*) Pipinus rex Agennum, Petrogoricas et Engolismam urbes Aquitanizæ devastat, multamque Aquitanizæ partem sibi subjugat. Chrodegangus Mettensium archiepiscopus obit. Tempore Constantini imperatoris et Hyrenæ uxoris ejus, in Syria civitate Beritho, quæ subjacet Anthiochiæ, Judæi imaginem Jesu salvatoris nostri invenientes in domo cujusdam Judæi, ibi relictam a quodam christiano, qui ibi manserat, eam injuriose deposuerunt, et omnia opprobria, quæ Judæi Christo Jesu intulerunt, imagini ejus inferebant, illudentes ei, in faciem conspuentes, eam percutientes, criminoſe convitantes, manus et pedes ejus clavis configentes, acetum et fel ei porrigentes; tandem lancea latere ejus aperto, exivit de eo sanguis et aqua. Quod illi supposita ampulla suscipientes, ad experimentum, utrum fuerint vera miracula, quæ Jesum fecisse audierunt, omnes infirmos in synagoga sua collectos hoc sanguine aspergebant; et a quocumque languore detinebantur, omnes sanabantur. Unde Judæi tandem compuncti, ad Adeodatum civitatis episcopum omnes concurrerunt, eique re enarrata, imaginem cum sanguine ei dederunt. Quibus baptizatis, episcopus sanguinem per ampullas divisum longe lateque dirigens, predicabat magnalia Dei; obtestatus omnes, ut singulis annis 5. Idus Novembris celebretur passio dominicæ imaginis (*Cf. A. Xant.*).

766. 25. 9. 16. 10. 3.

(*H. m.*) Constantinus imperator et Habdallas amiras pari vesania in orthodoxos deserviunt, multosque eorum pro Christo perimunt. Constantinus in super ægre ferens gloriam sanctorum miraculis coruscantium, etiam lipsana eorum ubique jubet effodi et jactari in profundum. In præsentia Pipini regis inter Grecos et Romanos celebratur sinodus de sancta Trinitate et sanctorum imaginibus. (*Cont. Fred.*) Pipinus rex Remistanium fratrem Eudonis, patrum scilicet Waiferi, qui a Waifero ad se et a se ad Waiferum transfugerat, captum a suis in bello suspendit in patibulo. (*Ib.*) Rex Saracenorum Amyrmonon ab Hispania misis legatis, et muneribus datis et acceptis, affectat gratiam et amicitiam Pipini regis.

767. 26. 10. 17. 11. 4.

(*Lauriss.*) Pipinus ultimo exterminio Aquitaniam atterit, Sanctonas capit, ibique Waiferi matrem, sorores et neptes captas secum abducit. (*G. pont.*) Romæ Paulo papa mortuo, Constantinus quidam subito ordinatus sacerdos ex laico, tyrannica ambi-

atione papatu invaso, æcclesiæ Dei magno fuit scandalo. [*Contra hunc Philippus a quibusdam Romanorum papa constituitur, et non multo post deponitur* ¹⁴¹.]

768. 27. 11. 18. 13. 5.

(*Cont. Fred.*) Longa contentio inter Pipinum et Waiferum finitur, quia Waiferus a suis malorum pertæsis in gratiam Pipini perimitur; et non multo post Pipinus moritur. Karolus, filius ejus, pro felicitatis magnitudine agnominatus Magnus, compartito cum fratre suo Karlomanno regno, regnat post eum annis 47. (*G. pont.*) Constantino pseudopapa per zelum fidelium ab æcclesia deturbato oculisque privato, Stephanus 89us Romanæ æcclesiæ presidet. Hic tam a Gallia quam ab Italia episcoporum synodum Romæ congregat, in qua omnia a Constantino ordinata exordinat præter baptismum et chrismam; decernente synodo, ut episcopi ab illo consecrati ad gradum, quem ante hanc consecrationem habebant, redirent, et si digni judicarentur, iterum electi iterum consecrarentur; presbiteri vero ac diaconi ab illo consecrati similiter ad priorem gradum redirent; et ipsi si digni essent, iterum quidem consecrarentur, sed ad altiorem gradum vel ordinem nunquam ascenderent; laici vero ab illo in diaconos vel presbiteros ordinati omnino degradarentur, et in religioso habitu perseverarent. Venerationem etiam sanctorum imaginum confirmat, earumque profanatores anathematizat. Constituit etiam, ut in omni die dominico ad missam *Gloria in excelsis Deo* canatur.

769. 28. 12. 1. 15. 6.

(*Mett. [Laur.]*) Hunaldo rebellionem in Aquitania meditante, Karolus Aquitaniam petit, omnesque Aquitanos et Wascones in deditionem accipit. Hunaldum, qui ad Lupum Wasconum ducem fugerat, a Lupo sibi cum uxore remissum abducit; et sic Aquitanicum bellum finit. Desiderius rex Langobardorum sub optentu orandi Romam ingressus, aliquos nobilium Romanorum captos excecavit.

770. 29. 13. 2. 14. 7.

(*H. m.*) Constantinus imperator omnino a Deo aversus, virum sanctum Stephanum per 60 annos inclusum, etiam gentilibus reverendum, amara morte martyrizavit. Omnes sibi subjectos jurare coegit super sanctæ crucis lignum, ne aliquam Dei sanctorumque ejus imaginem venerarentur. Eos qui Dei genitricem invocabant, eos qui vigiliis Deo agebant, eos qui æcclesiis assueti religiose vivebant, eos qui a juramentis et immunditiis abstinebant, eos qui reliquias sanctorum penes se habebant, hos et hujusmodi damnans, patrimoniis privabat et omnibus modis cruciabat; qui reverentiores erant, eorum barbæ cera et pice illitis, eos amburebat; monachos ut uxores, monachas ut viros ducerent, cogebat. Quod multi vitantes, martyrium

VARIÆ LECTIONES.

¹⁴¹ addit 13.; *rell. præter A.*

meruerunt. Nec sub alicujus gentilis persecutione A plures, quam sub hoc martyrizati sunt. Thelerigus Bulgaribus dominatur.

771. R. 30. S. 14. F. 3. L. 15. B. 1.

(A. Lob.) Karlomannus rex, regis Karoli frater, obit; pars regni ejus partibus Karoli se unit; uxor ejus cum filiis et Authario Franco ad Desiderium regem Italiae confugit. Hunaldus dux Aquitaniae Romanus, quasi ibi perseveraturus, venit; qui ad Langobardus fugiens apostatavit, ibique non multo post lapidibus obrutus male periit. (H. m.) Constantinus imperator contra Bulgares navali prelio pugnaturus, navibus suis fere duabus milibus impetu aquilonis contritis, totum paene amisit exercitum.

772. 31. 15. 4. 16. 2.

(G. pont.) Adrianus 90us Romanae ecclesiae pre- B sidet. Hic ad reprimendam rabiem hereticorum imagines Dei sanctorumque execrantium nimis laboravit; et libro adversus eos edito multis scripturarum inductionibus roborato, errores eorum infirmavit, fidemque rectam solidavit. Hic in offertoriis et offertorium versibus, quod geminatum est, geminavit (Mett. [Laur.]) Karolus rex ad Saxonum bellum animum intendit, Hereshurch castrum Saxonum capit, Normensul fanum destruit; ibique siti laborante exercitu, subito in torrente largissimae aquae effusae sunt divino nutu; votique compos Karolus obsides pacis accepit a Saxonibus.

773. 32. 16. 5. 17. 3.

(Ib.) Adriano papa contra Desiderium regem con- C querente de multis injustitiis, Karolus Italiam petit, et Desiderium intra Papiam clausum obsidet ^{na}.

774. 33. 17. 6. 18. 4.

(Laur.) Saxones rupto pacis foedere Francorum fines premunt igne et caede; sed tamen ecclesiam in Fritislar nequeunt incendere, quam sanctus Benefacius benedixit, eamque nunquam igne cremendam praedixit. (Jon. Vita Gregor. M. II, 9.) Karolus rex offensus dissonantia ecclesiastici cantus inter Romanos et Gallos, et judicans justius esse de puro fonte, quam de turbato rivo bibere, duos clericos Romanam misit, ut autenticum cantum a Romanis discerent et Gallos docerent. Et per hos primo Mettensis ecclesia, et per illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani cantus revocata est. (Mett. [Laur.]) Inter obsidendum rex Karolus diviso exercitu, multas urbes ultra Padum comprehendit; inter quas Veronam cepit, in qua Autkarius Francus cum uxore Karolomanni et filiis ejus latens, se cum eis regi dedit; Adelgisus vero Desiderii regis filius, qui illic fugerat, inde elapsus Constantinopolim fugit. (A. Leod.) Obsidionem Papiensium pestilentia mortalitatis aggravante, civitas regi Karolo aperitur.

Desiderius rex cum uxore et filia et cunctis principibus capitur, et perpetuo exilio ad Gallias Agilfredo Leodiensium episcopo dirigitur. Quidquid per multa tempora Langobardi Romanis abstulerant, Karolus eis restituit; regno vero Langobardorum destructo, totam Italiam sub jure regni Francorum redigit. Taliter Langobardi victi regnare destiterunt post annos 204, ex quo in Italia regnare coeperunt. Karolus rex Saxoniam repetens, tripartito exercitu occurrit Saxonibus, eique victoria provenit in omnibus.

775. 34. 18. 7. 5.

(H. m.) Constantinus imperator contra Bulgares vadit; sed pax inter eos convenit. Non multo post autem rupto a Bulgaribus pacto, imperator eos ex improvise aggressus, nobiliter de eis triumphavit. (Mett. [L.]) Karolus rex Sigiburch castrum Saxonum capit: ter cum eis configit, et victor obside pacis ab eis accepit.

776. 35. 19. 8. 6.

(H. m.) Constantinus imperator plaga pessimi incendii divinitus percutitur, et clamans adhuc vivus: *Igni sum inextinguibili traditus*, miserabiliter moritur. Post quem filius ejus Leo annis 5 imperat. Habdallas etiam amiras moritur, post quem Mady annis 9 Saracenis principatur. (Mett. [L.]) In Italia quibusdam rebellionem meditantibus, Italiam repetit Karolus; urbem Forum Julii capit, et ducem ejus Rothgandum rebellionis incentorem decollari praecipit; capta quoque Tarvisio urbe, caeteris majestate sui nominis terrorem incutit. (Mett. [Reg.]) Saxonibus Hereshurch castrum obsidentibus, gloria Dei super ecclesiam apparuit omnibus, duobus scilicet scutis sanguineo colore flammantibus quosdam motus, ut in bello, per aera dantibus. Karolus Saxoniam velut tempestas proterit, munitiones irrumpit, et ad hoc eos impellit, ut se et patriam ei dedant, et datis obsidibus se christianos futuros spondeant.

777. 1. 1. 9. 7.

(Mett. [L.]) Winthichindus dux Saxonum in Northmanniam fugit. Saxones baptizati paciscuntur, ut ingenuitatem suam et sua omnia perdant, si unquam a fidelitate Christi et regis desistant.

778. 2. 10. 8.

(Ib.) Karolus in Hispania Caesaraugustam vastando delet, Pampilonam obsidet, ejusque captae muris destructis Wascones duosque Saracenorum regulos sibi subigit, aliquasque urbes in deditionem accipit. Saxones suasu Winthichindi Franciam atterunt; sed a Karolo victi fuga sibi consulunt. (H. m.) Thelericus Bulgar ad Leonem imperatorem fugit; quem baptizatum imperator patrium facit. (Ib.) Chardamus Bulgaribus dominatur.

VARIAE LECTIONES.

¹²² Interpolationem hujus anni a scriba Aquicinensi factam videsis infra in additamentis Aquicinensibus. In 1. rasura, quam Hirsch p. 471. supponit, additionisve ne levissimum quidem vestigium; unde qui interpolationem istam a Sigeberto fabricatam dixerunt, falsi sunt.

779. R. 3. S. 3. F. 11. B. 1.

(Mett. [L.]) Leo imperator Siriam incursat. Karolus rex in Saxonia Westfalos sibi subjugat. Hiltbrandus dux Spoleti Karolo regi se subdit, ejusque gratiam multis muneribus redimit.

780. 4. 4. 12. 2.

(Ib.) Karolus rex Albiam fluvium transgreditur, ibique in ejus gratiam Bardogavenses et Nortliutæ baptizantur. Tassilo dux Bajoariæ contra Karolum regem rebellat, hortatu uxoris suæ, quæ filia erat Desiderii regis, et exilium patris sui per maritum suum vindicare temptabat. [Obiit sanctus Stormius primus abbas Fuldensis ¹¹³. (cf. MAR.)]

781. 5. 5. 13. 3.

(H. m.) Leo imperator cum insaniret cupiditate circa pretiosos lapides, adamavit magnæ æcclesiæ coronam, et accipiens portavit eam; et exierunt carbunculi in capite ejus, et captus a febre mortuus est. Post quem uxor ejus Hyrene cum filio suo Constantino imperat annis 10. (Mett. [L.]) Mady amiras multos utriusque sexus pro Christo martyrizat. Karolus rex orationis causa vadit Romam, ibique filii ejus unguuntur in reges: Pipinus super Italiam, Ladowicus super Aquitaniam. (Ib.) Tassilo dux Bajoariæ ab Adriano papa Karolo regi reconciliatur.

782. 1. 6. 14. 4.

(H. m.) Constantinopoli quidam lapideam auream invenit et in ea virum jacentem cum hac scriptura: *Christus nascetur ex virgine Maria, et credo in eum. Sub Constantino et Hyrene imperatoribus, o sol, iterum me videbis.* (Mett. [L.]) Saxones rebellant, et a Karolo bello victi, seditiosos usque ad 4500 ei tradunt, et obsides ei tribuunt.

783. 2. 7. 15. 5.

(Ib.) Saxones rebellant, et a Karolo rege victi, pæne usque ad internecionem delentur.

784. 3. 8. 16. 6.

(Ib.) Saxones et Fresones rebellant et vincuntur. Westfali a Karolo Karoli regis filio debellantur.

785. 4. 9. 17. 7.

(H. M.) Mady amiras moritur; post quem Moyses Saracenis annis duobus principatur. (Mett. [L.]) Karolus Saxoniam depopulatur Wintichindus et Albion duces Saxonum Karolo reconciliati baptizantur, et motus Saxonum reprimuntur.

786. 5. 1. 18. 6.

(Ib.) Karolus rex Adulfum synescaleum suum contra Brittones ¹¹⁴ mittit, et per eum multa Brittonum castra et principes eorum capit. (MAR.) Signum crucis in vestibus hominum apparebat.

787. 6. 2. 19. 9.

(Mett. [L.]) Moyses amiras moritur; post quem Aaron frater ejus Saracenis annis 23 principatur.

A Karolus rex Romam venit, et contra Heregisum Beneventi ducem vadit. Heregisus muneribus et obsequiis datis, gratiam ejus redimit. Bellum inter Francos et Avars oritur (MAR.) Sanguis de celo et terra profluxit.

788. 7. 1. 20. 10.

(Mett. [L.]) Tassilo dux Bajoariæ contra Karolum regem reus majestatis adjudicatur; unde a Karolo attonsus, cum filio ejus Theodone in monasterio relegatur. In Italia inter Grecos et Romanos pugnatur. Secundo in Italia inter Francos et Avars pugnatur. Tertio inter Avars et Bajoarios pugnatur. Quarto inter Avars et Francos pugnatur, et in omnibus Karolus suis provenisse victoriam lætatur. (H. m.) Instantia Tharasi patriarchæ Constantinopolitani et Adriani papæ secundo apud Niceam universalis synodus 350 episcoporum congregatur; in qua fides catholica in presentia Hyrenes et filii ejus Constantini, cunctorum subscriptione roboratur, et heresis execrantium imagines Dei in perpetuum abdicatur. Conjunctio valida facta est ab Austrasiis contra Karolum regem, auctore Harderico. Qua detecta, multi aut membris truncantur, aut exiliantur.

789. 8. 2. 21. 11.

(Mett. [Rc.]) Karolus Coloniae super Rherum (175) pontes duos construit et munit, et Sclaviam ingressus, eam sibi subigit. (H. m.) Adelgisus, filius Desiderii regis, qui victo patre suo ad Grecos confugerat, animatus auxilio Grecorum ad Italiam venit, aut ad repetendum regnum, aut ad inferendam ultionem; qui inito bello cum Francis, tentus ab ea amara morte peremptus est.

790. 9. 3. 22. 12.

(Einn.) Karolus rex honestati æcclesiasticæ omnino intentus, legendi et psallendi disciplinam diligenter correxit (Jon., V. Greg. M., II, 10). Perpendens enim, iterum Gallos a Romanis in cantando discrepare, Mettenses vero sola naturæ levitate paululum quid dissonare, per cantores rursus sibi ab Adriano papa a Roma directos dissonantiam cantus correxit. (Einn.) Circa pauperes etiam sollicitus, non solum in regno suo, verum etiam trans maria in Ægypto, in Syria, in Africa, precipue in Hierosolimis, liberalitate elemosinarum christianis pauperibus solatiabatur; transmarinorum regum amicitias ob hoc maxime expetens, ut christianis sub eis degentibus esset revelatio. (Ib.) Alchuinus de Britannia oriundus, magister deliciosus regis Karoli, scientia litterarum prepollet in Gallia, cujus precipue magisterio ipse rex omnes liberales artes didicit. Hic multa scripsit, inter quæ eminent libri de sancta Trinitate scripti ad ipsum regem. [Hic etiam jussu ipsius regis divinam historiam correxit ¹¹⁵.]

VARIE LECTIONES.

¹¹³ addit. 13. : *rell. præter A. (qui ea a. 829. habet) C2.* ¹¹⁴ bittones Sig. ¹¹⁵ add. 13.; *rell. præter A.*

NOTÆ.

(175) Albis fuit; vide Reginonem et Ann. Mett.; cf. Mon. SS. II, 223, nota.

791. R. 10. S. 4. F. 23. B. 13.

(*H. m.*) Constantinus matrem suam Hyrenen imperio privat, solusque annis 6 imperat. (*Mett. [L.]*) Karolus rex regnum Avarum terra marique impetit, eisque in sola fuga spem evadendi reliquit.

792. 1. 5. 24. 14.

(*H. m.*) Constantinus imperator congressus Charadamo Bulgari, turpiter victus dehonestatur; Charadamo sublato regio omni apparatu ditatur. Pipinus, Karoli regis ex concubina filius, gibbo deformis, a quibusdam Francorum primoribus promissione regni illectus, contra patrem conjuravit. Unde convictus tonsoratur, et in Prumia cœnobio retrusus usque ad finem vitæ Deo militavit. Complices vero conjurationis alii exiliantur, pauci perimuntur.

793. 2. 6. 25. 15.

(*Mett. [L.]*) Felicianæ heresis condemnatur et in presentia Adriani papæ ab ipso Felice auctore abdicatur. Hæc heresis asserebat, filium Dei in divina natura verum Deum esse, in humana vero natura nuncupativum; item in divina natura eum esse verum filium Dei; in humana vero adoptivum, unam, personam Dei et hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii et adoptivi. Saxones in fide et fidelitatis regis vacillant.

794. 5. 7. 26. 16.

(*H. m.*) Constantinus imperator multos principum sibi suspectos oculis privat. (EINH.; — MARIANUS.) Karolus rex, non solum patria lingua, sed etiam peregrinis linguis eruditus, barbara et antiquissima carmina, quibus veterum regum bella et actus canebantur, scripsit et memoriæ mandavit. Inchoavit etiam grammaticam patrii sermonis; mensibus anni juxta propriam, id est Teutonicam, linguam vocabula imposuit; ventos etiam duodecim propriis nominibus appellavit, cum antea quatuor tantum cardinales venti nominarentur.

795. 4. 8. 27. 17.

(*Mett. [L.]*; EINH.) Saxones virtute Karoli conterriti, reddunt se Christi et regis fidelitati. Karolus rex christianam religionem sancte ac pie colens, ecclesias Dei omnimodis honorabat, et ornatu sacris vasis ac vestibus, edicens, ut ne janitoribus quidem liceret communi habitu in ecclesia ministrare. Extruxit etiam Aquisgrani basilicam plurimæ pulchritudinis, ad cujus structuram a Roma et Ravenna columnas et marmora devehit fecit.

796. 5. 9. 28. 18.

(*G. pont.*) Leo 9^{mus} Romanæ ecclesiæ presidet. Qui mox clavim confessionis sancti Petri cum vexillo Romanæ urbis Karolo regi misit. (*Mett. [L.]*) Withan rex Abrotidorum a Saxonibus perimitur.

797. 6. 10. 29. 19.

Henricus dux Foro-Julianorum expoliato in Pannonia Avarum principe Yringo (176), inestimabilem thesaurum ejus misit regi Karolo. (*ib.*) Thudun

(176) Hic nunquam existit; fecit eum Regino, non intelligens vocem annalium Laurissensium

A princeps Avarum se et patriam suam Karolo regi dedit, et gratiam baptismi percipit.

798. 7. 11. 30. 20.

(*H. m.*) Hyrenæ imperatrix super erepto sibi imperio fœmineo dolore abusa, Constantinum filium suum oculis et imperio privat, et sola annis 5 imperat. Thatun Hispanus Barcinonæ prefectus se Karolo regi dedit, et Barcinonam, quæ ab illo desciverat, reddit. (*Mett. [L.]*) Karolus rex Saxones gravi prælio vincit. Adelphon rex Galithiæ regi Karolo multa munera mittit. (*H. M.*) Sol obtenebratus est per dies 17.

799. 1. 12. 31. 21.

(*H. m.*) Constantinus imperator moritur. In Hispania Barcinona Saracenis reddita, a Karoli militibus est obsessa. Leonem papam celebritatem letaniæ majoris agentem Romani capiunt, et linguam ei oculosque evellunt. Cui voce et visu reddito divinitus, iterum ei oculos et linguam eruunt radicatus. Qui de manu eorum erutus, ad Karolum fugit quantotius. (*Mett. [L.]*) Henricus dux Foro-Julianorum a suis perimitur.

800. 2. 13. 32. 22.

(*Mett. [L.]*) In mense Julio contra naturam aspera et gelu concreta bis fuit pruina, sed nihil fructibus nocuit. Karolus rex Leonem papam in sede Romana relocat; ipse quoque Romam properat, causas examinat, reos legaliter damnat, sicque omnes Romanorum motus sedat. (*ib.*) Gens Avarum a fide deficit. Baleares insulæ auxilio Francorum a Saracenis defensantur. Per Widonem Karoli ducem Brittones vincuntur et in deditionem recipiunt. Geroldus dux Bajoariæ in Pannonia Avaribus congressus perimitur; de quo in visione Wetini legitur, quod inter martyres annumeratus sit.

801. 3. 14. 33. 23.

Romani, qui ab imperatore Constantinopolitano jamdiu animo desciverant, nunc accepta occasione opportunitate, quia mulier excecato imperatore Constantino filio suo eis imperabat, uno omnium consensu Karolo regi imperatorias laudes acclamant, eumque per manum Leonis pape coronant, casarem et augustum appellant; Pipinum vero, filium ejus regem Italiæ ordinatum collaudant. (*Mett. [L.]*) Amymurlyn rex Persarum Karolo imperatori elephantum et munera multa mittit. Barcinona capitur. In Italia quoque Theate civitas a Francis capitur. Sanctus Salvius episcopus veniens ab Aquitania ad fiscum Valentianus, a Winigardo, filio Gerardi procuratoris ipsius fisci martyrizatur. Et super ejus corpore requirendo Karolus Magnus imperator divinitus tertio ammonitus, corpus quidem inventum honorifice sepelivit, interfectores autem ejus gravi pœna multavit; nec tamen per hoc in eos ultio Dei cessavit. Immutato ordine regnorum, immutandus est etiam ordo titulorum; quia abhinc sub uno

NOFÆ.

hring i: q. circulus. Ex eo transit in Annales Mettenses, Sigeberti fontem.

comprehendendum est regnum Francorum et Romanorum, et Constantinopolitanum regnum distinguendum est a regno Romanorum. Ex quo Byzantium Traciæ civitas a primo Constantino in novam ampliata et in regiam urbem est exaltata, et translata in illam omni Romanæ dignitatis gloria, in sedem Romani imperii dedicata et nova Roma est appellata; evolutis annis circiter 468, diviso a Constantinopoli Romano imperio, Karolus primus Francorum imperavit Romanis annis 14.

802. R. 1. F. 34. C. 4. S. 15. B. 24.

(Mett. [L.]) In Italia civitates Ostona et Luceria contra Karolum sentientes, in deditionem accipiuntur. Karolus imperator per omne imperium suum legatos ad faciendum iudicium et justitiam cunctis dirigit, et legis capitula 23 instituit (177). Legati imperatoris Karoli ab Aaron amyra venientes, inter cetera munera etiam ossa Cypriani Kartaginiensis martyris et Sperati primi Scillitanorum martyrum, et caput Pantaleonis martyris in Frantiam afferunt. (H. m.) Nicephorus Hirenen imperio depositam exilio relegat, et Constantinopolitanis annis 8 imperat.

805. 2. 35. 1. 16. 25.

(H. m.) Hyrene imperatrix in exilio moritur. Nicephorus imperator Saracenis congressus, pessime vincitur ¹⁴⁶. (Mett. [L.]) Karolus imperator omnes Saxones trans Albiam morantes in Franciam transiit, pagosque eorum Abroditis dedit. (H. m.) Aaron amiras cum trecentis milibus contra Nicephorum imperatorem ascendit; quem non ferens Nicephorus, turpe foedus inicit, pactus se ei daturum annuatim tricena milia nomismatum, et tria nomismata in tributum capitis imperatoris, et tria pro capite filii sui. Karolus per omne imperium justitias facit, et legis capitula 29 instituit (178).

804. 3. 36. 2. 17. 26.

(Mett. [L.]) Leo papa ad Karolum imperatorem in Franciam venit. (H. m.) Nicephorus imperator foedere cum Saracenis soluto, multa incommoda contulit imperio suo. Godefridus rex Danorum multa contra vicinas gentes abutens insolentia, pacem ab imperatore Karolo expetit. Avars, qui et Huni, longo contra Francos bello perdomiti, adeo a fortitudinis sua et potentia sunt diminuti, ut qui alios ultro solebant lacescere, jam nec se ab aliis valeant tueri; quia in hoc bello omnis eorum gloria et nobilitas periit, et quidquid pecuniarum et thesauri per tot sæcula orbem terrarum vincendo sibi congesserant, totum modo victoriae Francorum cessit, et nullo unquam bello tam multa spoliiorum quantitate Francia ditata fuit.

805. 4. 37. 3. 18. 27.

Karolus imperator, indignantibus contra se imper-

A ratoribus Constantinopolitanis propter invidiam imperatorii nominis a Romanis sibi impositi, magna patientia et magnanimitate eos tulit; et quia suspectam habebant suam potentiam, crebris ¹⁴⁷ legationibus sibi eos firmissimo foedere conciliabat. (Mett. [L.]) Avars non ferentes infestationem Sclavorum, a Karolo imperatore inter Sabariam et Karantanum impetraverunt habitandi locum, ibique sine regni nomine resederunt sub ditione Francorum. (Ib.) Karolus, filius imperatoris Karoli, Behemos rebellantes devicit, et Lethonem eorum ducem peremit.

806. 5. 38. 4. 19. 28.

(Ib.) Karolus inter filios suos partitionem regni facit, et inde testamentum factum, sua et Leonis papæ auctoritate roboravit. (Ib.) Behemani Sclavis auxiliantibus ubique grassantur, sed a Karolo imperatoris filio fortiter debellantur.

807. 6. 39. 5. 20. 29.

(H. m.) Chumeyd amyreus missus ab Aaron ad excindendam Lyciam, cum venisset Myream, nisus sancti Nicolai contere archam, pro ea contrivit aliam, et pro temeritate incurrens Dei vindictam, subsequente inevitabili tempestate, classim amisit totam. Karolus imperator per manum Pauli diaconi sui decerpens optima quequæ de scriptis catholicorum patrum, lectiones unicuique festivitati convenientes, per circulum anni in ecclesia legendas compilari fecit ¹⁴⁸. (Mett. [L.]) Rex Persarum Karolum imperatorem pretiosis muneribus per legatos honorat. Saraceni Sardiniam depopulantur, sed a Pipine rege Italiæ superantur. (H. m.) Chrumnus Bulgaribus dominatur.

808. 7. 40. 6. 21. 4.

(Mett. [L.]) In Britannia Eardulf rex Nordanymbrorum patria et regno pellitur; sed ad Karolum imperatorem veniens, per eum regno et patriæ restituitur. (H. m.) Aaron amiras moritur; post quem Muhamad annis 5 principatur.

809. 8. 41. 7. 1. 2.

(A. Leod.) Walchaudus episcopatum Leodicensem suscipit, qui in Ardenna Andagium cœnobium construxit. (Mett. [L.]) Pipianus rex Italiæ Venetiam bello sibi subigit, et non multo post Mediolani obit; et Karolus imperator Venetiam Nicephoro reddit. Nicephorus imperator novis et injustis legibus omnes suos exacerbavit, et Dei in se iram exaggerat. (Ib.) Godefrido Danorum rege mortuo, Hemingus, filius ejus, pacem expetit ab imperatore Karolo.

810. 9. 42. 8. 2. 3.

(Mett. [L.]) Karolus in tres partes regni sui tres exercitus misit, unum trans Albiam, qui Hiltiones debellavit, unum in Pannoniam, qui reliquias Hunorum et Sclavos compressit, unum contra Brit-

VARIE LECTIONES.

¹⁴⁶ N. i. S. c. p. v. *deest* CR. D. ¹⁴⁷ crebis 1. ¹⁴⁸ Karolus — fecit in *marginè* add. Sig. cur, *tertia*. Mon. SS. II, 223.

NOTÆ.

(177) Aquisgrani. Mon. Leg. I, 90.

(178) Mon. Leg. I, 114. cf. SS. II, 223.

lous, qui eorum perfidiam contudit; et ubique sibi victoria provenit. (EINH.) Karolus rex, filius imperatoris major matu, obit. (MARIANDS) Karolus imperator rerum suarum heredem Christum testamento facit, et quicquid in re mancipi habebat, in tres partes diviso, tertiam eorum pauperibus et famulantibus palatio delegavit, duas vero partes in partes viginti et unam subdivisit, et metropolitanis episcopis, qui totidem sibi suberant, distribuit, ut metropolis ecclesia tertiam assignatæ sibi partis haberet, et duas inter suffraganeos episcopos divideret. Nomina archiepiscopaliū civitatum, quæ erant sub Karolo: Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum Julii quæ et Aquileia, Gradus, Colonia, Moguntia, Juvavum quæ et Salzburg, Treveris, Senonis, Vesontio, Lugdunus, Vienna, Rotomagus, Remis, Arelas, Darantasia, Ebrodunum, Burdegala, Turonis, Bituricas. (H. m.) Nicephorus imperator Bulgariam ingreditur; et quia victoriæ temperare nescivit, a Bulgaribus cum multo senatorii ordinis numero perimitur. Stauratius filius ejus post eum anno uno imperat.

814. R. 10. F. 43. C. 1. S. 3. B. 4.

(H. m.) Stauratio deposito, Michael imperat post eum annis 3. (Mett. [L.]) Hemingus rex Danorum moritur. Post quem duo inter se de regno contententes bello colliduntur, in quo pæne 11 milia Danorum perimuntur. (EINH.) Moguntia pons quintorum passuum longitudinis trans Rhenum, quem Karolus imperator per decem annos ingenti labore et mirabili opere de lignis construxerat, ita ut perpetuo durare posse videretur, ita tribus horis conflagravit, ut ne una quidam astula super aquam remaneret.

812. 11. 44. 1. 4. 3.

(Mett. [L.]) Karolus imperator Ludowico filio suo coronam imperialem imponit, et Bernardum, filium Pipini regis, regem Italiae facit. (Elev. Am.) In Francia apud cœnobium Elnonense sanctus Amandus a Lothario elevatur, a depositione ejus anno circiter centesimo quinquagesimo secundo. Cujus corpore adhuc integro invento, cum ejus capilli et ungues, qui excrevisse videbantur, succiderentur, et de ejus ore dentes adhibita forcipe extraherentur, sanguis inde profluxit, qui ad memoriam posterorum adhuc servatur.

815. 12. 45. 2. 5. 6.

(Mett. [L.]) Karolus imperator per totas Gallias concilia super statu ecclesiarum ab episcopis celebrari edicit; unum fuit Moguntia, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Caballonis, quintum Arelati. (H. m.) Muhamad amiras fratri suo Haddalæ congregitur; a quo superatus, eum sibi conregnare iavitus patitur; et hoc bello regnum Saracenorum per aliquot annos discinditur. (Mett. [L.]) Michael imperator Chrumno Bulgari congressus, de bello victus fugit, et ex desperatione rerum monachus factus, imperium deponit. Post quem Leo annis 8 imperavit.

A 814. 13. 46. 1. 1. 7.

(Mett. [L.]) Karolus imperator gloriosus, regno et imperio suo ampliato et pacato, statu quoque ecclesiae sancte et religiose ordinato, moritur, et sepelitur Aquis, anno ætatis suæ 72; qui pro magnitudine operum agnominatus est Magnus, cujus vitam Einardus descripsit. Post quem Ludowicus, filius ejus, imperavit annis 26.

815. 1. 2. 2. 8.

(Mett. [L.]) Inter Ludowicum et Leonem imperatores pax firmatur. Harioldus rex Danorum, patria et regno pulsus a filiis Godefridi, ad imperatorem Ludowicum veniens implorat opem recuperandi. Chrumnus successu lætatus, Constantinopolitanos incursat insolentius, et usque ad portas urbis vagatur crebris incursibus.

816. 2. 3. 3. 9.

(G. pont.) Stephanus 92us Romanæ ecclesiae presidet. Hic mox in Franciam venit, et Ludowicum in imperatorem coronavit. (Mett. [L.]) Ludowicus imperator exercitum contra Danos mittit, et per eum obsides accipit.

817. 3. 4. 4. 10.

(G. pont.) Pascalis 93us Romanæ ecclesiae presidet. (Mett. [L.]) Wascones ab imperatore Ludowico desciscunt, sed ab ejus exercitu edomiti cito resipiscunt.

818. 4. 5. 5. 11.

(Ib.) Scloumyr rex Abrotidarum ab imperatore Ludowico deficit et ad Danos transit.

819. 5. 6. 6. 12.

(Ib.) Ludowicus imperator Brittones sibi subigit. Murmanus dux eorum, qui nomen regis sibi usurpaverat, ab eis perimitur. (Ib.) Bernardus rex Italiae conspirationis contra imperatorem factæ accusatur, et reus majestatis adjudicatus, primo regno et oculis, dehinc vita privatur. (Ib.) Harioldus in regnum Danorum a Ludowico remittitur.

820. 6. 7. 7. 13.

(Ib.) Scloumyr rex Abrotidarum et Lupus dux Wasconum damnati capitis ab imperatore Ludowico exiliantur. (Cap. Aquisg.) Aquisgrani generali conventu habito, per dispositionem imperatoris Ludowici episcoporumque et abbatum aliqua capitula ad usum regularium monachorum addita sunt; et multa sanctarum scripturarum compilatione facta, clericorum et clericalium sanctimonialium regulæ constitutæ sunt. Deficiente historiæ relatione, cessat etiam relatio de regno Bulgarum et Saracenorum.

821. 7. 8.

(G. pont.) Paschalis papa corpus sanctæ Cecilie virginis ipsa revelante invenit, aureis velatum indumentis sanguine ipsius adhuc infusus; et ipsam et corpora sanctorum Valeriani sponsi ejus et Tyburtii et Maximi, Urbani quoque papæ, in ecclesiam a se eis edificatam transposuit. (Mett. [L.]) Ludowicus imperator partitionem regni inter filios suos factam confirmat sacramentis optimatum suorum. (Ib.) Leo imperator Grecorum perimitur in palatio suo

conspiratione optimatum suorum, et precipue Michaelis domesticorum comitis, et ipse Michael imperavit annis 9.

822. F. 8. C. 1.

In Turingia cespes longitudine pedum quinquagenum, latitudine quatuordecim, altitudine sesquipedali, sine manibus de terra precisus et sublatus est, et ultra pedes 25 translatus est. In Saxonia tellus in modum aggeris limite unius leugæ intumuit.

823. R. et F. 9. 2.

(A. *Leod.*) Elevatio sancti Ursuari confessoris Lobiensis celebratur ¹⁰⁰. (*Mett.* [L.] Drogo, frater Ludowici imperatoris, fit Mettensium episcopus. (Ib.) Lotharius, filius imperatoris, a patre in Italiam dirigitur; qui a Paschale papa consecratus, coronam regni et imperatoris atque augusti nomen accepit. (Ib.) Romæ quidam nobilium perimuntur, pro eo quod prouiores justo esse viderentur ad fidelitatem Lotharii imperatoris. Quod crimen cum etiam in ipsum papam Paschalem intorqueretur, papa se apud imperatores excusat, et de hoc crimine coram populo et legatis imperatoris Romæ cum magno episcoporum numero se iurejurando expurgat. (Ib.) Terræmotus factus est; multæ villæ et domus cælesti igne cremantur; homines et animalia ictu fulminum examinantur; fruges grandine vastantur; cum ipsa grandine veri lapides immensi ponderis cadant; et hæc prodigia grandis hominum mortalitas subsequitur. In territorio Tullense villa Comerziaco puella duodeennis, post sacram communionem in pascha a sacerdote susceptam, primum per decem menses pane, deinde omni cibo et potu per triennium abstinuit, et postea ad communem hominum vitam rediit.

824. 10. 3.

(G. *pont.*) Eugenius Romanæ æcclesie centesimus ¹⁰⁰ presidet. (*Mett.* [L.] Corpora sanctorum Severi Ravennatum episcopi et uxoris ejus Vincentiæ et filie Innocentiæ ab Otgario archiepiscopo Moguntiam translata sunt. (MAR.) In Gallia ante solstitium æstivale, aere in tempestatem repente converso, ingens fragmentum glaciæ cum grandine cecidit; cujus longitudo pedes quindiesim, latitudo sex, grossitudo duos pedes habebat. (*Mett.* [L.] Legati Michaelis imperatoris inter cetera munera detulerunt Ludowico imperatori libros Dionisii Areopagitæ, ab eo conscriptos de hierarchia, id est sacro principatu, petente ipso Ludowico de Greco in Latinum translatos. Qui libri Parisius in ipso sancti martyris festo missi, cum gaudio suscepti sunt; quod gaudium virtus sancti martyris auxit, decem et novem egrotis in ipsa nocte ibi sanatis. (A. *Leod.*) Walcaudus Leodicensis episcopus corpus sancti Huc-

berti transfert a Leodio ad Andagium monasterium. (A. *Fuld.*) Rabanus sophista et sui temporis poetarum nulli secundus, fit abbas Vuldensis; qui multa de sanctis scripturis disseruit, qui etiam librum de laude sanctæ crucis, figurarum varietate distinctum, difficili et mirando poemate composuit, et Sergio papæ sancto Petro offerendum misit.

825. 11. 4.

(*Mett.* [L.] Herioldus rex Danorum cum uxore et filiis et sua parte Danorum Moguntia baptizatur; et ab imperatore muneribus et parte Fresiæ in beneficium sibi data honoratur. (Ib.) Hilduinus, abbas de Sancti Dionisii sacrique palatii archicapestanus, Romam mittens a papa Eugenio sancti Sebastiani martyris corpus accepit, et Suessionis in basilica sancti Medardi collocavit. Ubi dum adhuc inhumatum in loculo, in quo allatum fuerat, jaceret, tanta signorum et virtutum gratia in nomine ejusdem martyris enituit, ut a nullo mortalium vel enumerari vel enarrari possint. Quorum quædam tantæ stuporis esse dicuntur ut humanam fidem excedant, nisi certum esset, Deum, pro quo idem martyr passus est, omnia facere posse.

826. 12. 5.

(Ib.) Corpora Marcellini et Petri martyrum de Roma sublata in Franciam translata, multis signis clarificata sunt. Corpus etiam sancti Gregorii papæ ad urbem Suessionis translatum esse dicitur.

827. 13. 6.

(G. *pont.*) Valentinus Romanæ æcclesie 101us presidet. Quo post quadraginta pontificii dies defuncto, quartus hujus nominis papa Gregorius Romanæ æcclesie 102us presidet, qui etiam quartus Leo dictus est. Rabanus abbas tractatus in libro sapientiæ et in Æcclesiastico ad Oggarium archiepiscopum edit. Amularius librum de officiis æcclesiasticis ad imperatorem Ludowicum scribit. (*Præf. Ans.*) Angelomus etiam ad eundem imperatorem tractatus in libro regnum edit. Ansigisus abbas Lobiensis edicta imperatoris Karoli Magni et Ludowici filii ejus ad æcclesiasticam legem pertinentia in duobus libellis digessit. Idem edicta eorundem ad mundanam legem pertinentia in duobus eque libellis digessit ¹⁰¹.

828. 14. 7.

(*Mett.* [L.] Italicus Ludowici imperatoris exercitus classe in Africam transvectus, conserto prelio magnam Afrorum stragem fecit. (Ib.) In Wasconia annona de cælo pluit, frumento similis, sed grana breviora et rotundiora habens. (MAR.) Corpora sanctorum Valentini et Genesii in Augiam monasterium translata sunt.

829. 15. 8.

(*Mett.*) Contra Ludowicum imperatorem commotio

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰ E. s. U. c. L. c. desunt D., sub anno præcedenti exhibet Ck. ¹⁰¹ ita Sig. (iterum errans; cf. a. 817.) B4. Cl. 3. 4. XCVI. corr. XCVII. et sic porro corrigens D.; XCIV. et sic porro B3. ; XCV. et sic porro C2. ¹⁰¹ Idem — digessit desunt D.

et similtas filiorum ejus et optimatum exoritur. Hoc anno, qui est annus ab initio mundi 4888, finitur nonus annus magnus ab initio mundi, qui est annorum 532 ¹⁵².

830. R. et F. 16.

C. 9.

Apud Constantinopolim Theophilus imperat annis 45. Gregorius papa, dolens, crebris Saracenorum incursionibus vexari suburbium Romanæ urbis circa æcclesiam apostolorum principis Petri, intendit illic urbem novam ædificare; ad quod consilio et auxilio imperatorum animatus novam fabricam cœpit.

831. 17.

1.

(*Transl. S. B.*) Saraceni Siciliam incursantes, etiam Lipparim insulam devastant, ubi corpus Bartholomei apostoli quiescebat; quod olim loculo plumbeo injectum et in mare demersum a paganis, non ferentibus illud propter nimiam signorum claritatem ab omnibus venerari, ab India usque ad hanc insulam ultro delatum fuerat. Cujus ossa modo a Saracenis huc illucque dispersa, et a quodam monacho ipso revelante collecta, Beneventum transferuntur. (*Fuld.*) Ludowicus imperator adversantes sibi alios exauctoravit, alios exiliavit, alios bonis privavit; ac per hoc filios et optimates suos magis contra se exacerbavit.

832. 18.

2.

(*Fuld.*) Gregorius papa in Galliam veniens, contra imperatorem cum filiis agebat. Imperator uxorem suam Judith, quasi causam malorum, abdicavit.

833. 19.

3.

(*Fuld.*) Ludowicus imperator a suis desertus ac proditus et in potestatem filiorum redactus, episcoporum judicio arma deposuit, et ad agenda penitentiam inclusus est. Sol et luna per eclipsim deficiunt.

834. 20.

4.

(*Fuld.*) Ludowicus imperator relaxatus, arma, imperium et uxorem recipit, ac filium Lotharium in Italiam redire cogit.

835. 21.

5.

Monente Gregorio papa et omnibus episcopis assentientibus, Ludowicus imperator statuit ut in Gallia et Germania festivitas omnium Sanctorum in Kalendis Novembris celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii papæ celebrabant. (*Wid.*) Hoc tempore reliquæ Viti martyris a Parisius ad Corbeiam Saxonie transferuntur; unde ipsi Franci testati sunt, quod ab illo tempore gloria Francorum ad Saxones translata sit. (*Requino.*) Ebbo Remorum archiepiscopus deponitur; alique multi, qui cum eo in defectionem Ludowici imperatoris conspiraverant, damnantur et exiliantur.

836. 22.

6.

Gregorius papa consummatam novæ urbis fabri-

cam solemniter dedicavit, eamque urbem Leonianam appellavit, vel a Leone tertio hujus nominis papa, qui hujus operis fundamenta olim jecerat, vel a se ipso, quia et ipse Leo quartus dictus est.

837.

23.

7.

(*Fuld.*) Northmanni Gallias graviter infestant, Dorrestatum vastant; Andoverpum oppidum et Witlant emporium situm juxta ostium Mosæ incendunt, a Fresonibus tributum accipiunt. (*G. pont.*) Gregorius papa plures Italiae urbes aut vetustate aut hostilitate dirutas novis fabricis aut muris restaurat ¹⁵³. Saracenis ad depredandum usque ad portum Romanum venientibus, Romani instantia Leonis papæ, auxiliantibus sibi etiam Neapolitanis, eos bello excipiunt, et cooperante sibi divinitus gravi turbine ventorum, usque ad internationem ¹⁵⁴ pæne victos delent.

838.

24.

8.

(*Fuld.*) Cometes in signo Libræ apparet. Northmanni Walacram insulam vastant, et tributum exigunt.

839.

25.

9.

(*Mett. [Fuld.]*) Ludowicus imperator filio suo Lothario sub fide ad se venienti reconciliatur, eique dignitatem imperii et regni coronam tribuit. Cometes in signo Arietis apparet, et per aliquot dies plurimi instar stellarum igniculi per cælum discurrere videntur.

840.

26.

10

(*Mett. [F.]*) Ludowicus imperator moritur, et Lotharius solus imperium usurpans, imperat annis 15.

841.

1.

11.

(*Mett. [Rec.]*) Karolus et Ludowicus, filii imperatoris, dolentes se a fratre suo Lothario debita regni parte privari, contra eum insurgere parant.

842.

2.

12.

(*Mett. [F. R.]*) Cometes in signo Aquarii apparuit. Tribus fratribus de regni partitione discordantibus, conseritur inter eos pugna in pago Alciodorensis, apud villam Fontiniacum; et tanta cedes utrimque facta est, ut nulla ætas meminerit tantam stragem hominum factam fuisse in gente Francorum, et ita eorum vires ibi attenuatæ sunt, ut jam nec suos terminos ab externis tueri possint. Victoria tamen Karolo et Ludowico provenit.

843.

3.

13.

(*Mett. [F.]*) Fratribus nondum a bello desistentibus, consilio optimatum tandem de pace agitur, et de partibus singulorum 40 primores eliguntur, qui in unum convenientes regnum æqualiter dividerent; et ita pax in annum sequentem induciatur. Ludowicus interim pergens in Saxoniam, validissimam libertorum conspirationem dominos suos opprimere volentium fortiter percussit, auctoribus factionis capitali sententia damnatis.

VARIE LECTIONES.

¹⁵² post hæc in 1. erasmo: Obiit sanctus Sturmi primus Fuldensis abbas. Idem addit unus A., deest reliquis. Cf. a. 780 ¹⁵³ Gregorius — restaurat desunt D1 ¹⁵⁴ u. adinternationem Sig.

844. R. et F. 4. C. 14. A aliquos sacri ordinis ad se inclinaret; quæ ab archiepiscopo correpta, confessa est, se per suggestionem ejusdem presbiteri quæstus causa hoc fecisse.

(G. pont.) Sergius Romanæ æcclesie 103us presidet. Ad hujus electionem confirmandam Ludowicus filius imperatoris Lotharii a patre missus, ab eodem papa in regem Langobardorum unctus est. (Mett. [F.]) Mauri Beneventum occupant ¹⁰⁰. Descripto in tres partes regno, fratres ad urbem Gallie Viridunum conveniunt, et inter se pacificantur; et datis et acceptis invicem sacramentis, quisque ad descriptas sibi partes regni tuendas revertuntur. (Mett. [R.]) Karolus accepit occidentalia regna a Britanico oceano usque ad Mosam fluvium; in qua parte extunc et modo nomen Francie remansit. Ludowico orientalia regna cesserunt, omnis scilicet Germania usque ad Rheni fluentem, et aliquæ trans Rhenum civitates cum adjacentibus pagis, propter vini copiam. Lotharius, qui major natu erat et imperator appellabatur, omnia Italie regna tenuit cum ipsa Roma, nec non et Proventiam, et mediam partem Francie inter Scaldim et Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia. Post factam ergo divisionem Karolus regnat in Francia annis 34, Ludowicus frater ejus in Germania 35.

845. R. 5. F. 1. C. 15. (Mett. [F.]) Ludowicus rex Germaniæ Abrotidos a se deficere molientes, bello perdomuit, occiso rege eorum, eorumque terram et populum sibi divinitus subjugatum per duces ordinavit. Apud Constantiopolim Michael et Theodora imperant annis 11 ¹⁰⁰.

846. 6. 2. 1. (Mett. [F.]) Northmanni regnum Karoli graviter infestant, et usque Parisius navigio veniunt; cum Fresonibus tribus preliis configunt, in primo victi, in duobus victores existunt. Karolus cum Brittonibus infeliciter pugnat. Ludowicus rex quatuordecim duces Boemanorum cum suis baptizari fecit.

847. 7. 3. 2. (G. pont.) Leo quintus hujus nominis papa, Romanæ æcclesie 104us presidet. Hic decrevit, ut dum missarum sacra solemniter celebrantur, nullus ex laicis in presbiterio stare vel sedere vel ingredi presumat, nisi tantum sacra plebs, quæ ad ministracionem sacri officii constituta est. Decrevit etiam, ut octavæ assumptionis sanctæ Mariæ in æcclesia Romana celebrentur, quod ante non fiebat.

848. 8. 4. 3. Rabanus abbas Fuldensis, ordinatus Moguntie archiepiscopus, celebrata synodo Moguntie jussu Ludowici regis, multa æcclesie utilia decrevit. (Mett. [F.]) Quædam pseudoprophetissa dicens instare diem judicii, Moguntiam sollicitabat, ita ut etiam

849. 9. 5. 4. (Ib.) Godescalcus hereticus a Rabano archiepiscopo rationabiliter, ut multis visum est, convincitur; sed tamen in suo perseveravit errore. (Transl. S. H.) Sancta Helena imperatrix, a filio suo Constantino Magno primo hujus nominis imperatore Rome in ecclesia sanctorum Marcellini et Petri martyrum in mausoleo purpureo sepulta, ad Franciam a Theogiso monacho transfertur, et in diocesi Remensi magna Francorum veneratione excolitur ¹⁰⁷.

850. 10. 6. 5. (Mett. [F.]) Franci a Boemanis prelio graviter vincuntur. Cui bello spiritus malignus se prefuisse, per os abreptitii publice protestatus est, et per se et per suos socios, spiritus scilicet superbiæ et discordiæ, egisse, ut Franci terga verterent.

851. 11. 7. 6. Reliquiæ sancti Hermetis martyris per Lotharium imperatorem in Gallias mittuntur, et apud Idam monasterium honorifice conduntur. (Ib.) Fames valida Germaniam attrivit, ut etiam pater filium suum devorare voluerit; quo tempore Rabanus archiepiscopus multam pauperibus benivolentiam exhibuit.

852. 12. 8. 7. (Ib.) Karolus rex Francorum filios fratris sui Pipini regis, Pipinum et Karolum, regnum inquietantes capit, et in monachum tonsos in monasterium trudit.

853. 13. 9. 8. (Mett. [R.]) Northmanni per mare Britannicum ostia Ligeris ingressi, urbem Namnetem invadunt, episcopum sabbatho sancto paschæ baptismum celebrantem trucidant, clerum et populum perimunt. Inde Andegavis, deinde Turonis occupant, et ut tempestas omnia diruunt templum etiam sancti Martini incendunt.

854. 14. 10. 9. (G. pont.) Hincmarus Remorum archiepiscopus in Francia claret, qui vitam sancti Remigii scripsit. Benedictus 105us Romanæ æcclesie presidet. Hoc conspiracione quorundam malignorum deposito, Anastasius presulatum invadit. Sed (Mett. [F.]) Anastasio a legatis imperatoris Lotharii dejecto et in carcere truso; Benedictus honorifice relocatur. Northmanni qui per 20 annos Franciam nimis attriverant, in patriam suam reversi, intestino inter se bello usque ad internecionem delentur, ut de regia eorum stirpe nullus nisi unus puer remaneret (179).

854. 14. 10. 9. (G. pont.) Hincmarus Remorum archiepiscopus in Francia claret, qui vitam sancti Remigii scripsit. Benedictus 105us Romanæ æcclesie presidet. Hoc conspiracione quorundam malignorum deposito, Anastasius presulatum invadit. Sed (Mett. [F.]) Anastasio a legatis imperatoris Lotharii dejecto et in carcere truso; Benedictus honorifice relocatur. Northmanni qui per 20 annos Franciam nimis attriverant, in patriam suam reversi, intestino inter se bello usque ad internecionem delentur, ut de regia eorum stirpe nullus nisi unus puer remaneret (179).

854. 14. 10. 9. (G. pont.) Hincmarus Remorum archiepiscopus in Francia claret, qui vitam sancti Remigii scripsit. Benedictus 105us Romanæ æcclesie presidet. Hoc conspiracione quorundam malignorum deposito, Anastasius presulatum invadit. Sed (Mett. [F.]) Anastasio a legatis imperatoris Lotharii dejecto et in carcere truso; Benedictus honorifice relocatur. Northmanni qui per 20 annos Franciam nimis attriverant, in patriam suam reversi, intestino inter se bello usque ad internecionem delentur, ut de regia eorum stirpe nullus nisi unus puer remaneret (179).

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰ M. B. o. desunt D. ¹⁰⁶ Primo in 1. fuit XIII seu XIII; sed jam radendo in XI mutatum est. XIII A. ¹⁰⁷ totum annum in rasura scripsit Sig. cur. tertiis; quibus 1n addit: recondita in cenobio S. Petri, quod Alam Vyleyr dicitur. Horum loco A. post diocesi addit: in Altuillari.

NOTÆ.

(179) In nullo quem noverimus Sigeberti codice occurrit locus famosus de Johanna papissa, quem hoc loco editio princeps exhibet. Qui nisi ab editore insertus est, quod addubito, a monacho Votensi originem traxisse oportet; at codice E8h. jam deperdito, certi ea de re nil jam habemus. Videsis quæ infra ad Auctarium Ursicampinum dicturi sumus.

855. R. 15. F. 11. C. 10.

(*Ib.*) Terræmotus, aeris insolita commotio, turbines, tempestates, grandines, fulmina, multa multis modis incommoda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne cælesti consumptus est, veste illesa manente. (*Ib.*) Lotharius imperator partito inter filios regno abrenuntiat sæculo, et in Prumia monasterio habitu monachi suscepto, non multo post dormivit in Domino. Ludowicus, filius ejus, olim a Sergio papa in regem unctus, imperat annis 15. Lotharius vero frater ejus Lotharingiam tenet ¹⁸⁸.

856. 1. 12. 11.

(*Ib.*) Rabanus egregiæ vitæ et scientiæ archiepiscopus obiit. Maginradus eremita martirizatur. (*Mar.*) Apud Constantinopolim Michael solus imperat annis 12 ¹⁸⁹

857. 2. 13. 12.

(*G. pont.*) Nicholaus 106us Romanæ ecclesiæ presidet; cujus ordinationem Ludowicus imperator sua presentia roboravit. (*Mett.* [F.]) Coloniz orta tempestate, populo in basilicam sancti Petri confugiante, fulmen subito instar ignei draconis basilicam scidit ac penetravit, et tres homines diversis quidem locis, sed uno ictu in mortem dejecit. Alios etiam sex eodem impetu semivivos reliquit.

858. 3. 14. 2.

(*Ib.*) Franci super credulitate Karoli regis sui apud Ludowicum fratrem ejus expostulant, et eum ad regnandum super se contra Karolum invitant. Quod ille inconsulto aggressus, turpiter alienis excessit finibus. (*Ib.*) In parochia Moguntina malignus spiritus evidens nequitiz suæ indicium dedit. Nam primo lapides jaciendo, et parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiam prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat. Denique animos omnium contra unum hominem commovit, quasi pro ejus peccatis cæteralia paterentur. Cujus fruges in unum coacervatas incendit; qui ubicunque intrasset, statim domus illa exurebatur, ut jam ei nisi in agris locus manendi nullus esset. Propter hoc presbiteris letanias agentibus et benedictam aquam spargentibus, inimicus multis lapides jaciendo cruentatis, tandem aliquandiu quievit. Presbiteris recedentibus, inimicus flebiliter ululans, tandem presbiterum quendam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius quasi familiaris sui latuisse professus est; accusans eum cum filia procuratoris concubuisse. Sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

859. 4. 15. 3.

(*Ib.*) Probus presbiter obiit, cujus conversatio et

A studium Moguntinam æcclesiam illustravit. Ludowicus rex Germaniæ plurima prelia contra Sclavos strepue gessit; et capto principe eorum Rastrix nomine, propter violatam fidem oculos eruere jussit. (*Ib.*) Principibus Karoli regis inter se discordantibus, Brittones destitutam auxilio terram iuvadentes, usque Pictavis omnia vastando veniunt. Quos redeuntes rex Karolus prodecutus, Britanniam intrat, et pugna concerta Franci vincuntur, Brittones in cæde eorum grassantur (180).

860. 5. 16. 4.

(*Ib.*) Numeneus rex Brittonum dum instaret regnum Francorum depopulari, visum est ei assistere sibi sanctum Maurilionem, Andegavensis urbis olim episcopum; a quo in capite baculo percussus, iram Dei morte persensit (181). (*Widm.* 1, 16.) Hoc tempore Leutulfus dux Saxonum, pater Ottonis ducis, avus autem Heinrici regis, corpus sancti Innocentii papæ a Roma in Saxoniam transtulit (182).

861. 6. 17. 5.

(*Mett.* [R.]) Herispous, filius Numenei, rex Brittonum, Karolo regi confederatur, et muneratus ejus se dominationi subdit.

862. 7. 18. 6.

(*Fuld.*) Lotharius rex Lotharingiæ Waldradam pellicem superducens conjugi suæ Tietbergæ, consentientibus sibi archiepiscopis Gunthario Coloniensi et Tietgaudo Trevirensi, magnam sibi calamitatem paravit.

863. 8. 19. 7.

(*Mett.* [R.]) Hugbertus abbas et dux, frater Tietbergæ reginæ, pro repudio sororis suæ contra Lotharium insurgit. Guntharius et Tietgaudus archiepiscopi Romæ a papa Nicholao pro adulterio Lotharii regis examinati, cum et suis synodalibus gestis, quæ preferebant, et suo etiam ore convicti luisent, episcopatu et sacris gradibus exordinati anathematizati sunt, eisque tantum laicalis communitio concessa est.

864. 9. 20. 8.

(*Ib.*) Excommunicata pelice Waldrada a legato apostolico, videns Lotharius rex etiam sibi excommunicationem intentari, Tietbergam uxorem recepit. Sed id non multum profuit, quia non multo post ea repudiata pelicem recepit, nec ultra ullo correctionis modo ab ea separari potuit.

865. 10. 21. 9.

(*Adon., Martyrol.*) Corpora sanctorum martyrum Eusebii et Pontiani dono Nicholai papæ ad Gallias translata, in monasteriis voto religiosorum sancto Petro collatis honorifice tumulantur. (*Mett.* [R.]) Rex

VARLE LECTIONES.

¹⁸⁸ A. hic exhibet verba : Hoc t. c. Remigius i. m. e. s. n. ex a. 895, ubi ea omittit. ¹⁸⁹ XIII Cæ. 3. 4. D.

NOTÆ.

(180) A. 849. hoc narrant Ann. Bertin., a. 860. Reg. a 848. Chron. Britann.

(181) A. 851. Ann. Bert.
(182) A. 844.

Bulgarum ad christianismum cum sua gente conversus, missis ad eum a sede apostolica ministris sacri ordinis, acceptis etiam a rege Ludowico subcidiis, adeo in fide solidatur, ut non multo post filio majore in regnum ordinato, ipse abrenuntians sæculo monachus factus sit. Sed cum filius ejus juveniliter agens ad gentilitatis cultum vellet redire, militiæ cingulo et cultu regio resumpto, filium persecutus cepit et oculis ejus effossis eum in carcerem trusit; et filio juniore in regnum locato, sacrum habitum recepit, et in eo usque ad finem vitæ perseveravit ¹⁰⁰.

866. R. 11. F. 22. C. 10.

(*Ib.*) Herispoo a suis perempto, Salomon filius ejus super Brittones regnat, et Karolo contra se venienti confœderatur (183). (*Ib.*) Northmanni Galliam repetentes, Namnetis, Andegavis, Pictavis et Turonis terminos depopulantur. Quibus occurrentes dux Aquitanix Ramnulfus et Ruothbertus fortis marchio, dum ipsi incaute preliantes perimuntur, cæteri a Northmannis ut oves a lupis acervatim sternuntur.

867. 12. 23. 11.

(*Ib.*) Saracenis Beneventanam regionem incurstantibus, Ludowicus imperator viriliter occurrit. Ad cujus auxilium Lotharius frater ejus properans, multa quidem prelia cum eis strenue gessit, sed exercitu suo propter intemperiem aeris morbis et morsibus araneorum nimis gravato, cum multe suorum dispendio rediit.

868. 13. 24. 12.

(*G. pont.*) Adrianus Romanæ ecclesiæ 107us presidet. (*Fuld.*) Cometes manifestissime apparet. Michael Grecorum imperator sensu diminutus adeo mente excedebat, ut familiares suos juberet occidi; quos tamen ad se rediens, sibi representari exigebat.

869. 14. 25. 13.

Basilius, quem Michael imperator pauperem ex familia unius abbatis sibi asciverat, et cubicularium factum ad tantos honores provexerat, ut alter ab imperatore appellaretur, sæpe ab imperatore per insaniam occidi jussus, timens ne tali occasione occideretur, elegit magis ipse imperatorem interficere, quam ab eo interfici; et imperavit annis 17. (*O.onis transl. S. M.*) Corpus sancti Mauri, qui fuit discipulus sancti Benedicti, asportatum a Glandifolio in Burgundiam propter timorem Normannorum, transfertur ad Fossatense cenobium, quod construxit sanctus Babolenus, sancti Columbani discipulus ¹⁰¹.

870. 15. 26. 1.

(*Mett.* [R.]) Lotharius rex Romam ad Adrianum papam se excusatum vadit. A quo dum pro com-

A probatione innocentix suæ ad examinationem corporis et sanguinis Domini tam ipse quam optimates regni invitati essent: et ipse et omnes, qui corpus Domini cum eo temere accipere presumpserunt, infra ipsum annum perierunt, ipso statim in redeundo Placentiæ defuncto.

871. 16. 27. 2.

(*Fuld.*) Colonix celebrata synodo ad dedicationem ecclesiæ a tribus Lotharingæ metropolitibus, Liutperto Moguntino, Bertulfo Trevirensi, Williberto Coloniensi, cum ab eis etiam major ecclesia, quæ est sancti Petri, deberet dedicari, precedente nocte audite sunt voces malignorum spirituum, inter se dolendo conquerentium, se a possessis diu sedibus debere expelli. (*Mett.* [R.]) Karolus rex Francorum, defuncto fratruel suo Lothario, dum Lotharingiam solus usurpare nititur, per moderantiam et industriam fratris sui Ludowici Germanorum regis ad hoc attractus est, ut æqualiter inter se regnum fratruelis dividerent. (*Fuld.*) Ab exe. citu Ludowici Germanici vario eventu varia bella contra Sclavos geruntur.

872. 17. 28. 3.

(*Mett.* [R.]) Karolum regem Francorum domestica calamitas in filiis suis affixit. Siquidem Karlomannum in clericatu usque ad diaconatus officium provectum, ipse pater cepit et excecavit, pro eo quod ad apostasiam conversus et omni genere nocendi regnum perturbans, alter quidam Julianus effectus erat. Porro alter filius ejus Karolus dum inconsulte voluisset experiri expertam cujusdam Albuini militis fortitudinem, et solus soli congressus fuisset, ab eodem Albuino, ignorante quis esset, peremptus est. (*Fuld.*) Basilius imperator Grecorum inter cætera munera mittit Ludowico regi Germanorum christallum miræ magnitudinis, mire auro gemmisque ornatam, cum parte non modica sanctæ crucis.

873. 18. 29. 4.

(*Mar.*) Johannes 108us Romanæ ecclesiæ presidet. Ad hunc Johannes, Romanæ ecclesiæ diaconus, vitam primi Gregorii papæ scribit, in quatuor libellis laudabiliter editam. (*Mett.* [R.]) Adalgisus dux Beneventanorum a Grecis seductus contra Ludowicum imperatorem rebellat, et multas Italiæ urbes ab eo deficere fecit. Cui imperator viriliter repugnans, Beneventum et Capuam capit. Sed dolis Adalgisi persuasus exercitum dimittere, ita ab eo est circumventus, ut non posset evadere, nisi turpi fœdere facto compulsus jurasset Adalgiso, se nunquam in vita sua Beneventi fines intraturum. Ob hoc Adalgisus a senatu Romanorum reus majestatis et hostis publicus dijudicatus et bello contra se decreto, in Corsicam fugit. (*Fuld.*) Karolus junior

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰ A. *hic exhibet verba*: Hoc tempore — Gimniacensem ex an. 895, ubi ea omittit. ¹⁰¹ in rasura 17.

rell. præter A.

NOTÆ.

(183) A. 857. Ann. Bert.

Ludowici Germanorum regis filius a daemone graviter in praesentia patris et optimatum ejus vexatur, et in ipsa vexatione confitetur, hoc sibi ideo contigisse, quia contra patrem suum conspirationem facere moliebatur.

874. R. 19. F. 30. C. 5.

(*Ib.*) In Italia Brixæ tribus diebus ac noctibus sanguis de caelo pluisse narratur. Northmanni etiam a regno Ludowici Germanorum regis tributum exigentes, ab exercitu illius graviter cesi vincuntur. (*Mett.* [R.]) Locustæ Galliam depopulantur innumerabiles, cæteris locustis majores, sena alarum remigia, sex pedes, duos dentes lapide duriores habentes, ut castrorum acies turmatim volantes, duces cum paucis itinere unius diei premitentes ad metanda loca venturæ multitudini, circa horam nonam ad locum previsum venientes, ibique solis ortum expectantes, per spacium unius diei aerem velabant, ipsum solis splendorem obnubilantes; ore lato, extenso intestino, omnia viridia in herbis et arboribus vastabant, spatium diurni itineris quatuor aut quinque milibus extendentes. Hoc miserabili spectaculo usque ad mare Britannicum pervenientes, tandem flatu ventorum in profundum maris demersæ sunt; sed estu oceani ad litus rejectæ, ex putredine sua aere corrupto, multos perire fecerunt. (*Fuld.*) Secuta fames valida multos consumpsit inedia, ut pene tertia pars hominum consumpta sit.

875. 20. 31. 6.

(*Ib.*) Hiems solito asperior et prolixior; nix et gelu a Kalendis Novembris usque ad vernale æquinoctium. (*Ib.*) Ludowico regi Germanorum apparuit in somnis genitor suus Ludowicus olim imperator, adjurans eum per nomen sanctæ Trinitatis, ut eum eriperet a tormentis, in quibus detinebatur, ut tandem æternam requiem mereretur habere. Ob hoc ad diversa monasteria elemosinis destinatis, obnixè filius succurrebat patri. Unde dabatur intellegi, quia licet idem imperator multa Deo et hominibus placita fecisset, plura tamen Deo contraria in regno suo fieri consensit. In quibus graviora videbantur, quod heresi Nicholaitarum non restitit, et monita Gabrielis archangeli, duodecim capitulis comprehensa, quæ Emarcus¹⁰⁹ ei legenda et observanda optulit, servare non studuit. (*Mett.* [R.]) Northmanni urbem Andegavis, quasi in ea habitaturi, cum suis omnibus occupant. Ad quam oppugnandam Karolus rex, ascito Salomone Britonum rege, multis diebus eam obsedit. Sed cum Northmanni ad desperationem adducti fuissent, rex invito exercitu, pecunia ab eis accepta, egressum eis annuit, eisque hoc pacto pejora faciendi locum dedit (184).

876. 21. 32. 7.

(*Fuld.*) Cometes solito rutilantior apparuit. Subita

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁹ ita Sig. corruptit nomen Einardi, quod in Ann. Fuld. legebat.

NOTÆ.

(184) A. 873. Reg.

A et nimia aquarum inundatio facta est in Junio, ita ut in Saxonia villa quedam longe a torrentibus et fluminibus remota, in momento cum hominibus et bestiis, cum arboribus et ædificiis, cum ecclesia et altari penitus absorpta sit, et nullam habitationis remanserit vestigium. (*Mett.* [R.]) Ludowicus imperator in Italia moritur, et patruus suus Karolus rex Francorum Romam pergit, et Johanne papa et Romanis per munera sibi conciliatis, imperator creatur, et imperat annis tribus. Sed ei statim a Ludowico fratre suo bellum paratur, quod se inconsulto solus imperium fratruelli usurpaverit. (*Ib.*) Britones rege suo Salomone mortuo, pro contentione regnandi intestino inter se bello colliduntur; sicque inviti cessant a Galliæ exterminio. (*Fuld.*) Karolus imperator post adeptum imperium ultra se elatus, consuetudines Francorum vilipendens, Grecas glorias et insolitos habitus affectabat, et talari dalmatica indutus et desuper balteo accinctus pendente usque ad pedes, capite vero involuto velamine serico, et diademate superimposito, procedebat. Et cum esset lepore timidior, et hostes fugere quam fugare paratior, fratrem suum Ludowicum lacescebat, minatus tantas copias se conducturum, ut ab equis flumine exhausto, ipse per aridum alveum Germaniæ regnum intraret.

877. 1. 33. 8.

Heiricus monachus vitam sancti Germani Antisiodorensis, heroico metro in sex libellis luculenter exaratam, Karolo imperatori obtulit. (*Mett.* [R.]) Ludowicus rex Germanorum moritur, relinquens tres filios suos heredes, Ludowicum juniorem et Karolum, qui non multo post imperavit, et Karolmannum patrem Arnulfi imperatoris. Karolus imperator de morte fratris sui gavisus, injustitiam, quam contra fratrem conceperat, contra filios fratris perficere paratus, cum quinquaginta et eo amplius hominum milibus regnum eorum aggressus, Coloniæ usque venit, filiis Ludowici alias occupatis. Ludowicus junior legatione ad patruum missa rogabat ea, quæ pacis sunt. Quod cum impetrare non posset, viriliter eum bello excepit, eumque victum cum nimio exercitu damno et multo dedecore fugere compulit. (*Fuld.*) Ingruente in Germania pecorum pestilentia, dum canes undique collecti cadaveribus incumbere, ita disparuerunt, ut nec vivi nec mortui reperirentur.

878. 2. 34. 9.

(*Mett.* [R.]) Karolus imperator Romam secundo profectus, Bosoni, germano uxoris suæ, neptem suam, filiam Ludowici imperatoris, uxorem dedit, et data ei Provincia, in regem eum coronavit, ut etiam regibus imperare videretur. Qui audiens fratruelles suos Karolmannum et Karolum contra se exercitum adducere, pavore solutus reditum parat,

et inter redeundum a quodam Sedechia Judæo male potionatus, Mantuæ moritur. Filius ejus Ludowicus cognomento Balbus, secundus post divisionem regnat in Francia annis duobus. Junior vero Karolus filius Ludowici Germanorum regis, imperium adeptus est, annitentibus sibi quibusdam nobilibus Romanorum; Johanne autem papa satagente imperium transferre ad Ludowicum Balbum, filium recens defuncti Karoli imperatoris.

879. R. 1. F. 1. C. 10.

(Fuld.) Johannes papa a Romanis injuriatus, ita ut etiam in custodia teneretur, pro eo quod Karolo non favebat, in Franciam veniens cum rege Ludowico Balbo pæne annum moratus est. Northmannorum plus quam quinque milia a Francis in Gallia cæsa sunt. Hoc tempore (185) clarebat Milo monachus de sancti Amandi, qui vitam sancti Amandi metricè edidit, et librum de sobrietate ad Karolum Calvum scripsit. Sub hoc Milone adolescebat etiam nepos ejus Hübaldus, qui in septem liberalium artium peritia clarus, egregie præter cætera in musica claruit, et de multis sanctis cantus dulci et regulari modulatione composuit.

880. 2. 2. 11.

(Fuld.) Sol hora diei nona ita obscuratus est, ut stellæ in cælo apparerent. (Mett. [R.]) Rex Francorum Ludowicus Balbus moritur, uxorem suam ex se gravidam relinquens. De regno ejus Francis varie sentientibus, aliis illud filius Ludowici Balbi ex concubina deberi judicantibus, aliis Bosoni Proviatiæ regulo ad illud injuste invalendum assentientibus, aliis vero illud regno Germaniæ resociare volentibus, nascitur interim ex legitima uxore Ludowici Balbi filius, qui ex nomine avi Karolus nominatus est. Filii tamen Ludowici Balbi ex concubina, Ludowicus et Karlomannus dicti, interim regnum Francorum inter se dividentes, regnant annis quatuor¹⁰⁰, et Bosonem semper persecuti sunt. (Ib.) In silva Franciæ Carbonaria plus quam novem milia Northmannorum a Francis cæduntur.

881. 1. 1. 12.

Karolus imperator, fratre suo Karlomanno defuncto, et non multo post Ludowico altero fratre suo immatura morte precepto, post claras de inimicis victorias regnum Germaniæ optinuit (Cf. *ib.*).

882. 2. 2. 13.

(Mett. [R.]) Karolus Romæ a papa Johanne in imperatorem benedicitur. (A. Vedast.) Northmanni, adjunctis sibi Danis, Franciam et Lotharingiam per-

vagantes, Ambianis, Atebatjis, Corbejam, Cameracum, Tarvennam, fines Morinorum, Menapiorum, Bracbatensium, omnemque circa Scaldam fluvium terram, monasteria sanctorum Walarici et Richarii, ferro et igni devastant. (Mett. [R.]) Inde Wal fluvium ingressi, totam Batunam, palatium etiam Neomagi incendunt. Eodem anno Godefridus et Sigifridus reges Northmannorum cum inestimabili multitudine juxta Mosam in loco Haslon (186) consistentes, Leodium, Trajectum, Tungris, Coloniam Agripinam, Bunnam¹⁰⁰ cum adjacentibus castellis comburunt; Aquis in palatio equos stabulantes, oppidum et palatium incendunt; præterea monasteria Stabulaus, Malmundarium, Indam, Prumiam. (Fuld. 884) Sacri ordinis in utroque sexu ministri, ubi poterant oportunitus, latebant, et sanctorum corpora et pignera locis tutioribus absconderant. (A. Ved., 879) Ad hæc mala Hug, filius Lotharii regis ex Waldrada pellice, in Lotharingia, et Boso suprascriptus in Burgundia tyrannizabant.

883. 3. 3. 14.

(Mett. [R.]) Northmanni urbem Treverim incendunt, et Mettim usque pertendunt, ibique conserto prelio christianos vincunt. In hoc prelio Walo Mettensium episcopus cæsus est.

884. 4. 4. 15.

(Ib.) Karolus imperator a Gallis et Germanis ad auxiliandum regno evocatus, Northmannos olsidet. Cum quo Godefridus rex facto foedere, ut sibi Fresia provintia et Gista filia Lotharii regis uxor daretur, baptizatus est, et ab imperatore de sacro fonte susceptus est. Sigifrido quoque rege nimis munerato, eos a regno suo recedere fecit. Qui mox Franciam repetentes, post multas incursiones a Karlomanno rege Francorum duodecim milia argenti probati prætributo exigunt, et sic in duodecim annos pacem promittentes, mare repetunt. (Flob.) Hoc tempore Rodulfus quidam corpus sancti Calisti pape et martyris a Romana urbe in Franciam transfert; qui Calistus jejunium quatuor temporum celebrari instituit¹⁰⁰.

885. 5. 5. 16.

(Mett. [R.]) Karlomanno Francorum rege mortuo, cujus frater Ludowicus jam priori anno obierat, Northmanni Franciam repetunt, dicentes se cum rege Francorum tantum, non cum Francis pacis pepigisse pactum. Hinc compulsi Franci Karolum imperatorem ad auxiliandum sibi invitantes, Franciam ei subiciunt. Qui contra Northmannos apud Lovanium castra metatos semel et bis exercitum misit,

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁰ quinque B3. C1. 3. 4. D. ¹⁰⁰ hunnam C5. 4. D. ¹⁰⁰ Hoc — instituit Sig., ut vid., cur. *tertiis; rell.*

NOTÆ.

(185) Multum errat Sigebertus in tempore. In necrologio enim S. Amandi Elnonensis s. X, nunc bibl. Valentianensis B. 5, 66, legitur: 10. Kal. Oct. obitus Milonis anno Domini 872. atque: 8.

Kal. Oct. ordinatio Hucbaldi in sacerdotem anno Domini 880.

(186) Cf. Mon. SS. 1, 396.

sed nihil dignum fecit. Regnavit ergo Karolus etiam in Francia annis 4¹⁰⁰. Hincmarus Remorum archiepiscopus obiit.

886. R. 6. F. 1. C. 17.

(MAR.) Marinus Romanæ æcclesiæ centesimus nonus presidet. Apud Constantinopolim Basilio imperatore mortuo, Leo filius ejus imperat annis 18¹⁰⁷. (Mett. [R.]) Hug, filius Lotharii regis ex Waltrada pelice, paternum Lotharingiæ regnum rebellando assequi sperans, Godefrido Northmannorum regi, cui soror sua Gisila nupserat, medietate affectatæ regni promissa persuadet, ut ab imperatore imperiales fiscos ad libitum suum sibi addi peteret, per hoc utrinque imperatorem circumveniri putans: si daret, Northmanni hostes regni in visceribus regni immitterentur; si negaret, justam rebellandi causam habere videretur. Ad hoc tractandum jussu imperatoris Heinrico duce et Godefrido in Batuam ex conducto convenientibus, inter agendum Godefridus cum suis perimitur. Nec multo post etiam Hug ab Heinrico captus excecatur, et novissime in monachum Prumiæ attondetur.

887. 7. 2. 1.

(Ib.) Normanni a Lovanio exeuntes, Parisius obsident. Contra quos Henricus dux exercitum ducens, dum incaute equitat, in foveam quam Northmanni factam quisquiliis operuerant, lapsus trucidatur. (Ib.) Hug dux et abbas miræ potestatis et prudentiæ moritur.

888. 8. 3. 2.

(MAR.) Agapitus Romanæ æcclesiæ 110us presidet. Hic in aliquibus libris non annumeratur. (Mett. [R.]) Karolus imperator cum Northmannos nequiret expellere, tandem facto fœdere concessit eis regiones, quæ erant ultra Sequanam, quarum iacolæ contra se rebellabant. Que pars Franciæ a Northmannis Northmannia denominata est¹⁰⁰.

889. 9. 4. 3.

(MAR.) Adrianus Romanæ æcclesiæ 141us presidet. (Mett. [R.]) Karolus imperator zelatus uxorem suam, pro eo quod plus justo familiariter ageret cum Liutwardo Vercellensi episcopo, protestatur in contentione, se nunquam cum ea coisse; illa vero se virginem esse gloriata, accepto repudio monasterium petiit.

890. 10. 5. 4.

(Ib.) Karolus imperator corpore et animo deficiens, ab optimatibus regni repudiatur, et Arnulfus filius Karolomanni regis, fratruelis ejus, in regnum sublimatur, et regnavit annis 12. Hic Arnulfus patruo suo Karolo, ex imperatore etiam necessariis egenti, fiscos in Alemannia delegavit; qui sequenti anno obiit. (Ib.) Romanum imperium et regnum

Francorum misere discerpitur. In Italia nempe Berengarius et Wido de regno contendunt. Franci vero, neglecto Karolo filio Ludowici Balbi, pueri vix decenni, regem sibi preseciunt Odonem, filium Rotberti ducis, quem a Northmannis occisum supra diximus. Rodulfus autem corona sibi imposita rex Burgundionum statuitur, quod regnum multo tempore duravit.

891. 1. 1. 5.

(MAR.) Ab hoc tempore Liutprandus diaconus Ticinensis æcclesiæ, hystoriam suam orditur. Basilius Romanæ æcclesiæ 112us presidet. Hic in aliquibus libris non invenitur. (Mett. [R.]) Normanni Parisius expugnare non valentes Burgundiam aggrediuntur, et Senonis urbem oppugnant, sed non expugnant. (LUDP.) In Italia Saraceni castrum quoddam Fraxinetum occupantes, magno exitio Italiæ esse cœperunt.

892. 2. 2. 6.

(Mett. [R.]) Northmanni a Senonis Parisius repelunt, et inde repulsi, per Matronam fluvium Treacas urbem incendunt, et usque Virdunum et Tullum urbes cuncta depopulantur. (LUDP.) Wido Berengarium bis victum ex prelio fugat. (A. Vedast. 888) Odo rex Danos super Axonam fluvium bello vincit.

893. 3. 3. 7.

(LUDP.) Arnulfus rex Zuendebaldo duci Marabersium ducatum Boemavorum addens, et Boemanos per hoc sibi infestos fecit, et Zuendebaldo per adjectionem potentiæ materiam contra se rebellandi dedit. Ad quem debellandum cum non sufficeret, apertis clavis gentem Ungarorum Deo inimicam regno immisit, eorumque auxilio Zuendebaldum devicit et tributarium fecit. [Sanctus Uldaricus in Bajoaria nascitur¹⁰⁰.]

894. 4. 4. 8.

(Mett. [R.]) Northmanni iterum a Parisius repulsi, fines Brittonum incessunt, et primo victores, postea a Brittonibus vincuntur, in duobus preliis duodecim milibus suorum peremptis. (Ib.) Odone rege per consilium Francorum in Aquitania demorante, Franci Karolum puerum duodennem Ludowici Balbi filium in regnum paternum revocant, et Remis a Folcone archiepiscopo in regem benedici faciunt; et oritur longa concertatio inter eum et Odonem.

895. 5. 5. 9.

(MAR.) Stephanus Romanæ æcclesiæ 113us presidet. (Mett. [R.]) Northmanni Lotharingiam repentes, circa Leodium cum christianis pugnant et vincunt. Sunderoldus Moguntia archiepiscopus a Northmannis Wormatiæ martyrizatur. Arnulfus rex audita cæde suorum, a Bajoaria contra Northmannos pugnaturus properat cum valido exercitu; quos su-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁰ quinque C1. 3. 4. D. ¹⁰⁷ XVIIA. ¹⁰⁸ Q. p. F. a N. N. d. e. Sig. cur. tertius addidit; sed manus similissima 13. eraso denominata est scripsit: est dicta, quamvis esset ejus regio propria; sed non ita ut nunc est dilatata. Idem habent B3. Fl. 2. 3; reliqui Sigebertum sequuntur. ¹⁰⁹ in rasura addit 48 vell. præter A. Sub anno sequenti habet C4., qui cum D. legit Valdeicus.

pra fluvium, qui Thilia (187) dicitur, pedestri prelo adortus, tantam ex eis stragem fecit, ut ex innumerabili multitudine vix superesset, qui ad classem adversum nuntium ferret. Northmannorum residui transvadata Mosa Ribuariam et Arduennam vastando pervagantes, trans mare recedunt. Hoc tempore claruit in Burgundia Berno, ex comite abbas Gigniacensis cœnobii a se fundati, qui etiam ex dono Avæ comitissæ construxit Cluniacum cœnobiū in cellam Gigniacensem. Claruit hoc tempore Remigius Autisiodorensis, in exponendis scripturis divinis et humanis studiosus¹⁷⁰. (Cf. Sig. *De Vir. ill.*)

896. R. 6. F. 6. C. 10.

(*Mett.* [R.]) Arnulfus rex Zuendebaldum filium suum ex concubina facit regem Lothariensium. (*Ann. Ved.*) Karolus rex opem Arnulfi regis contra Odonem implorat; ad cujus auxilium Arnulfus rex exercitum misit, sed parum commodi contulit. (*Ib.*) Karolus rex Hundem regem Northmannorum baptizari fecit, cumque de sacro fonte suscepit.

897. 7. 7. 11.

(*LIUDB.*) Arnulfus rex a Berengario Italico interpellatus ad auxilium sui contra Widonem; Zuendebaldum filium suum cum exercitu mittit in Italiam; sed Guido viriliter agens et primores exercitus donis corrupens, eos inefficaces redire fecit.

898. 8. 8. 12.

(*Ib.*) Arnulfus rex Langobardiam potenter ingressus, Pergamum urbem armis cepit, cujus eomitam Ambrosium ante portam urbis laqueo suspendens, cæteris urbibus terrore incusso, ad obsequiam suam omnes adduxit. Odo musicus ex clerico Turonensi monachus proficitur sub Bernone abbate¹⁷¹.

899. 9. 9. 13.

(*Ann. Ved.*, 898.) Odo rex Francorum moritur, optestatus primates, ut Karolum in regno reciperent. Karolus regno Francorum toto recepto, regnavit annis 26. (*Mett.* [R.]) Apud Triburias celebrata synodo contra laicos, qui auctoritatem episcopalem inmanuere temptabant, plura super statu sanctæ ecclesiæ decreta sunt (188).

900. 10. 1. 14.

(*LIUDB.*) Formosus Portuensis episcopus Romanæ ecclesiæ 114as presidet contra voluntatem quorundam Romanorum, qui Sergium diaconum Romanæ ecclesiæ papam facere voluerant, sed non prevaluerant. Ille Formosus cum aliquando in sinistram suspicionem venisset octavo Johanni papæ, timore

A ejus fagiens episcopatum Portuensem reliquit; et quia revocatus a papa redire noluit, anathematizatus est; et tandem ad satisfaciendum papæ in Galliam veniens, usque ad laicalem habitum degradatus est (189), jurans se non amplius Romam intraturum, nec episcopatum suæ urbis repetiturum; confirmans etiam propriæ manus subscripto, se in laicali communione perseveraturum. Post a Marino successore Johannis in episcopatu contra datum sacramentum restitutus, non solum Romam intrauit, sed etiam Romanæ ecclesiæ papatum suscepit. Propter quod cum multo scandalo multa per multos annos questio et controversia agitata est in ecclesia; aliis ejus et ab eo ordinatorum consecrationem irritam esse debere prejudicantibus, aliis e contra, qualiscunque fuerit Formosus, tamen propter sacerdotalis officii dignitatem et fidem eorum qui ordinati fuerant, omnes consecrationes ejus ratas esse debere saniori consilio judicantibus; presertim cum ipse Formosus a Marino papa absolutus fuerit a sacramenti perjurio. Ab hoc Formoso Arnulfus rex invitatus Romam venit, sed non admissus, Romam Leonianam obsedit. Lepusculo forte versus urbem fugiente, et exercitu cum clamore nimio sequente, Romani timentes se de muro prociunt, et hostibus per factos acervos murum ascendendi locum faciunt. Sic Roma capta, illos qui papam injuriaverant, decollari fecit, et a papa in imperatorem benedicitur (190). (*Mett.* [R.]) Fulco Remorum archiepiscopus perimitur a Wenemaro satellite Balduini Flandrensium comitis, pro eo quod abbatiam sancti Vedasti Atrebatensis a Karolo in beneficium acceperat, quam Balduinus jam per aliquot annos, quamvis nullo concedente, invaserat.

901. 11. 2. 15.

(*LIUDB.*) Wido rex Arnulfum imperatorem se usquequaque persequentem non ferens, quippe cui nec urbes nec castra natura munita resistere poterant, dum se fagiendo tutarentur, imperator uxorem ejus obsedit (191); quæ jam rebus suis diffidens, per unum imperatoris familiarem, multa pecunia corruptum, ei poculum mortiferum dedit; quo hausto per triduum excitari non potuit, apertis oculis nil sentire aut loqui valens. Quæ res eum repedare coegit. Quem recedentem Guido persecutus, a Domino percussus obiit. (*MAR.*) Bonifacius Romanæ ecclesiæ 115as presidet.

902. 12. 3. 16.

(*LIUDB.*) Arnulfus imperator longa egritudine dis-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁰ Hoc t. — studiosus Sig. ut vid. cur. tertius, vell. præter A., qui ea jam a. 855. et 865. habet.
¹⁷¹ Odo — abbate Sig. ut vid. curis tertius; vell. præter A. In sequentis anni initio habet C4'.

NOTÆ.

(187) Dyle in Brabantia.
 (188) A. 895, Regino.
 (189) Hæc ex continuatione quadam Gestorum pontificum hausta esse, probare nititur Hirsch, p. 76. Aliqua etiam sumpsisse potest ex epistola Joan-

nis VIII, apud Pagium, ad Baronii Annales, a. 876, 885, 891. Cæterum cf. Köpke de Liutprando (Berol. 1842, 8.) p. 78.
 (190) A. 896.
 (191) A. 896.

solutus, vel ut quidam ferunt afflicto a minutis ver- A
mibus, quos pedunculos vocant, adeo in corpore
ejus scaturientibus, ut a nullo medicorum minui
possent, moritur (192); et Ludovicus filius ejus
post eum regnat annis decem. (MAR.) Stephanus
116us Romanæ ecclesiæ presidet mensibus quatuor.
Hic primum a Formoso papa episcopus Anagninæ
ecclesiæ ordinatus, ipsum Formosum persequitur,
et omnes ordinationes ejus irritas esse debere de-
cernit, et alia horribilia dictu in eum fecit. Legitur
enim (193), quia ipse, non Sergius, corpus Formosi
à sepulchro in concilio protractum et papali veste
exutum laicali induit, et abscisis duobus digitis
dexteræ manus ejus in Tiberim precipitari fecit.
(MAR.) Romanus 117us Romanæ ecclesiæ presidet.
(LIUDP.) In Italia pro Guidone filius ejus Lambertus
contra Berengarium regnat.

903. R. 1. F. 4. C. 17.

(MAR. AUXIL.) Theodorus 118us Romanæ eccle-
siæ presidet. Hic contra Stephanum papam sen-
tiens, reconciliavit ordinationes a Formoso, quos
Stephanus per vim intus Romæ et non foris exor-
dinaverat, nec tamen presumpserat eos iterum
consecrare. His reconciliatis Theodorus papa libel-
los abrenuntiationis reddidit, et igni cremari pre-
cepit (194). (MAR. AUXIL.) Johannes 119us Romanæ
ecclesiæ presidet. Hic etiam ad confirmandam For-
mosi ordinationem, quam Stephanus deposuerat, syn-
odum 74 episcoporum (195) presentibus Francorum
archiepiscopis et rege apud Ravennam statuit; et
coram eis combusta est synodus, quam Stephanus
in damnationem Formosi fecerat. (LIUDP.) Lam-
berto filio Guidonis mortuo, Berengarius regno
potitur. (Ib.) Ungarorum gens barbara, quæ qui-
busdam clavis remota nec ad meridianam nec ad
occidentalem plagam exeundi antea habuerat facul-
tatem, per Arnulfum ruptis clavis emissis, quæ
Arnulfo vivente aliquantulum temperaverat rabiei
suz, modo eo mortuo per totam Galliam, Germa-
niam Italianamque, ut fera tempestas, diffunditur.
(Ann. Lob.) Zuendebaldus rex a Lothariensibus
in bello perimitur; in qua conspiratione et bello
quicumque vulneratus est, aut mortem non evasit,
aut nunquam sanari potuit. (Ib.) Francone Leodi-
censium episcopo mortuo, Stephanus episcopus
subrogatur, vir sanctitate et scientia clarus, qui
vitam et passionem sancti Lamberti martyris ad
Herimannum archiepiscopum urbanus edidit; (AN-
SELMUS) cantum quoque nocturnum de eodem mar-
tyre, cantumque de sancta Trinitate, et de inven-
tione Stephani prothomartyris dulci et regulari
modulatione composuit. (A. Lob.) Conradus comes,
pater Conradi, qui post Ludovicum regnavit, peri-
mitur in bello a comite Alberto.

904. 2. 5. 18.

(MAR.) Benedictus Romanæ ecclesiæ 120us pre-
sident. Ludovicus rex conserto cum Ungaris prelio
miserabiliter vincitur. Apud Constantinopolim Leone
imperatore mortuo, Constantinus filius ejus et
Alexander frater ipsius Leonis imperant anno uno.
905. 3. 6. 1.

(Ib.) Leo Romanæ ecclesiæ 121us presidet. Hunc
post 30 dies ordinationis suæ Cristoforus presbiter
suus capiens et in carcerem trudens, per invasionem
Romanæ ecclesiæ 122us presidet. Ungari superioris
anni victoria elati, regnum Ludovici sub tributo
redigunt. (Cf. Mar.) Apud Constantinopolim Alexan-
dro imperatore mortuo, Constantinus imperat an-
nis 39.

B 906. 4. 7. 1.

(LIUDP.) Ungari victos Grecos sub tributo redi-
gunt. Apud Grecos Romanus humilis quidem genere,
sed quia leonem ferocem occiderat, expertæ fortitu-
dinis habitus, et per hoc a Leone imperatore dux
navalis exercitus constitutus, volens fieri tutor
Constantini imperatoris, qui admodum puer erat,
tutorem a patre illi deputatum et omnes principes
palatii ad se extra urbem arte evocatos capit et pala-
tio eliminat, et sibi faventes officiis curialibus hono-
rat. Focas autem qui terrestrem exercitum contra
Symeonem Bulgarum regem duxerat, hoc nuntio
perterritus fugit a bello et omnes fugere fecit;
sicque animos et vires Bulgaribus addidit Grecos
acrius debellandi. Et ipse a Romano captus, oculis
privatur.

907. 5. 8. 2.

(MAR.) Sergius Romanæ ecclesiæ 123us presidet.
(LIUDP.) Iste est Sergius diaconus propter Formosum
a papatu reprobatus, qui ab eodem Formoso epi-
scopus factus, ad Francos tamen se contulit, et
eorum auxilio Cristoforum invasorem capiens et in
carcerem trudens, latenter Romam ingressus, pa-
patum invasit; et Romanos minis et terroribus
perpulit, ut omnes ordinationes Formosi irritas
haberent; et in ultionem suæ repulsæ, quod dictu
nefas est, Formosum sepulchro extractum in sedem
pontificatus sacerdotaliter indutum decollari prece-
pit, et insuper tribus digitis abscisis in Tiberim
jactari fecit, et omnes quos ille ordinavit, injuste
exordinavit, et injustius reordinavit. Quem a pisca-
toribus inventum et in basilica apostolorum prin-
cipis loculo deportatum, quædam sanctorum imagi-
nes adorasse et venerabiliter salutasse palam om-
nibus visæ sunt. (Ib.) Apud Grecos Romanus pater
Basileus factus, ut securius ageret, matrem Con-
stantini imperatoris uxorem duxit, suam vero filiam
ipsi Constantino despondit. (Ib.) Ungari Bulgares
victos tributarios sibi faciunt.

NOTÆ.

(192) A. 899. Dec. 8.

(193) Et recte quidem, cf. Baronium et Acta SS.
Maii iv, 147.

(194) Nescimus unde hæc sumpsit Siegbertus.

Cf. Mansi Concil. XVIII, 482.

(195) A. 898; cf. de hac synodo Baron. xv,
529. Mansi xviii, 324

908. R. 6. F. 9. ¹⁷³. C. 3. A 914. 2. 15. 9.
(LUDP.) Romanus, impetrato a principibus, ut etiam indumenta imperialia et diadema imperii acciperet, non jam tutor imperatoris, sed super imperatorem imperator videbatur esse; qui etiam Christoforum filium suum in imperio ascitum, Constantino imperatori in procedendo preferebat. Sed Christoforus non multo post obiit.

909. 7. 10. 4.
(Ib.) Ungaris Italiam depopulantibus rex Berengarius bello congressus, miserabiliter vincitur. Romanus Grecorum imperator Bulgares, Grecos fortiter debellantes, facto fœdere mitigavit.

910. 8. 11. 5.
(Ib.) Saraceni ex Africa a rege suo missi in Italiam, ut Apuliam et Calabriam contra Romanum imperium rebellantes sub ditione illius redigerent pugnando, Apulis et Calabris fortiter debellatis, Romam versus girantes Garelianum montem occupant; ibique munitione sibi facta, multas Italiæ urbes debellaverunt. Regio abbas Prumiensis chronicam suam a nativitate Domini inchoatam usque ad hunc annum perduxit ¹⁷³ (196). (Ib.) Adelbertus quidam ex primoribus Austrasiarum per septennium Ludowico regi rebellis, dolo Hattonis Moguntini archiepiscopi ad regem deductus decollatur.

911. 9. 12. 6.
(A. Lob.) Ungari Germaniam vastant. (LUDP.) Ludowicum, filium Bosonis ex filia Ludowici imperatoris, ab Italiensibus a Burgundia invitatum in regno, Berengarius excipiens bello, jurare illum compulsi, ut si redire permitteretur, non ultra in Italiam veniret.

912. 10. 13. 7.
(A. Lob.) Ludowicus rex Germaniæ moritur, qui propter tyrannorum in Italiam insolentiam et multam malorum inagrumentiam non meruit imperialem benedictionem. Cui succedens Conradus regnavit annis 7; qui et ipse caruit benedictione imperiali. (Testa. Bern.) Berno abbas moriturus Odonem olim musicum constituit abbatem Cluniacensis cœnobii ea conditione, ut ecclesia Cluniacensis solveret annuatim ecclesiæ Gigniacensi censum duodecim denariorum (197) ¹⁷⁴.

913. 1. 14. 8.
Ludowicus ab Italiensibus ad regnandum reinviatus, tam cito oblitus juramenti in Italiam contra Berengarium vadit, et eo expulso regnum Italiæ usurpat.

(LUDP.) Contra Conradum regem potentiores regni principes rebellionem meditati, scilicet Arnoldus de Bajoaria, Burchardus de Suevia, Everardus de Francia, Gisilbertus de Lotharingia, et horum omnium præcellentior Heinricus dux de Saxonia et Turingia, tam sapientia quam fortitudine regis ad gratiam ejus reducuntur. Solus Arnoldus ad Ungarios cum uxore et filiis fugiens, usque ad mortem regis ibi mansit.

915. 3. 16. 10.
(Ib.) Ludowicus Veronæ captus, a Berengario a custodibus urbis auro corruptis in urbem immisso oculis privatur (MAR.) Ungari Berengario confœderati Alemanniam vastant, et a Bajoariis et Alemannis graviter cæduntur.

916. 4. 17. 11.
(A. Lob.) Karolus rex Francorum regnum Lotharingiæ recepit. (LUDP.) Saraceni a Fraxincto et Gareliano monte exeuntes, Calabriam, Apuliam, Beneventum, Romanorum quoque urbes ita occupant, ut unamquamque mediam Romani, mediam Saraceni tenerent: et gravissime Italiam premebant.

917. 5. 18. 12.
(MAR.) Anastasius 124us et post hunc Lando 125us Romanæ ecclesiæ president, (Ib.) Ungari Alemanniam totam devastantes, usque Fuldam perveniunt.

918. 6. 19. 13.
(LUDP.) Romanus Grecorum imperator filios suos Stephanum et Constantinum, cum domino suo Constantino imperatore Imperare constituit; ipso Constantino imperatore opere manuum suarum, picturam scilicet pulchre exercendo, sibi victum querente, (WID.) Hattonem Moguntinum episcopum, cujus dolo olim Adelbertus perierat, rex Conradus sollicitat etiam contra Henricum Saxonum ducem, propter potentiam ipsius sibi suspectum. Ad quod cum jam torquem auream episcopus fabricasset, quæ collo ducis secum convivantis injiceretur, dolo prodito frustratus est; et post triduum morbo et angore, vel ut alii dicunt fulminis ictu periit. Complices consilii etiam a duce patria eliminati sunt. Misso autem exercitu a rege contra Henricum, tanta cæde Saxones debaccati sunt in eos, ut a mimis declamaretur, ubinam esset tantus ille infernus, qui tantam cæcorum multitudinem capere posset. (MAR.) Ungari per Alemanniam in Alsatiam, et usque ad Lotharingiam perveniunt.

919. 7. 20. 14.
(Ib.) Johannes Ravenas episcopus 126us Ro-

VARIE LLECTIONES.

¹⁷³ VIII errore 1, et sic deinceps errans usque a. 927. ¹⁷⁴ Regino — perduxit desunt D. ¹⁷⁴ qui et ipse — denariorum in rasura dimidiæ lineæ Sig. cur. tertiis, vell. Unus C2. verba: Berno — denariorum prorsus omittit; A. eadem sub anno demum 914. ita exhibet: Berno abbas Gygniacensis fundator Cluniacensis cœnobii Odonem musicum et ex clero Turonensi monachum constituit post se abbatem Cluniaci, eo pacto ut a. C. s. a. a. G. c. d. denariorum. quibus præponit: Hoc tempore corpus sanctæ Fidis et martyris ab Aginno urbe transfertur ad monasterium quod dicitur Conchas. In 1. nullum rasuræ vestigium, quare hæc a monacho Viridunensi addita videntur.

NOTÆ.

(196) Ad a. potius 906.

(197) A. 926; cf. Mab. Acta SS. Ben. v, 88,

manæ ecclesiæ presidet. (Wid.) Conradus rex moriens coram principibus regni regem designat Henricum, filium Octonis Saxonum ducis. Ille ergo regnat annis 17.

920. R. 1. F. 21. C. 15.

(LIUDD.) Henricus rex contra Arnoldum ab Ungaris regressum cum exercitu in Bajoariam profectus, eum virtute et sapientia sua ad gratiam suam inflexit, addens ei ordinationem episcoporum totius Bajoariæ. (Wid.) Burchardum etiam ducem Alemanniæ bello deterritum ad se inflexit. (A. Lob.) Rotbertus dux, frater Odonis regis, appetens regnum Francorum contra Karolum, inquietabat Franciam, rursusque instinctu omnes pæne primores Franciæ adversabantur Karolo.

921. 2. 22. 16.

(Ib.) Stephano Leodicensium episcopo defuncto, Richarius vir catholicus a Karolo per auctoritatem papæ Romani ordinatur episcopus, repudiato Hilduino, qui pecunia data duci Gisleberto, ambiebat ab eo sibi dari episcopatum. (Vita Guib.) Hoc tempore clarebat inter nobiles Lotharingiæ sanctus pater noster Guibertus, qui nostrum, Gemmelacense scilicet ¹⁷⁸ cœnobium fundavit; qui divitiis, nobilitate et potentia clarus, cingulum mundanæ militiæ deponens, cingulo sanctæ religionis in monachico habitu se accinxit. (V. Wenc.) Ziptineus dux Boemiæ ad fidem Christi conversus, iuste et religiose in Boemia principabatur, et post eum Watizlaus filius ejus; post Watizlaum Wencezlaus filius ejus, justitia et sanctitate preclarus, cui frater suus Bolizlaus nimis adversabatur.

922. 3. 23. 17.

(MAR. LIUDD.) Ungaris Franciam, Alsatiam, Alemanniæ, Saxoniamque depopulantibus, Henricus rex juxta urbem Meresburhe congressus, vovens Deo, pro adipiscenda victoria se heresim symoniacam de regno suo eradicatorum, inestimabili cæde eos usque ad interitionem pæne delevit. (Wid.) Rex Henricus quoscumque fures, latrones aut sicarios manu fortes et bellis aptos esse videbat, indulta eis venia agros et arma dabat, et legionem ex eis faciens ad debellandos barbaros exponebat, edicens omnino, ut civibus tantummodo parcerent. (A. Lob.) Karolus rex Francorum eum auxilio Lothariensium juxta urbem Suessionis pugnans contra Rotbertum fratrem Odonis regis, qui contra se regnum Francorum invadabat, (Wid.) eum cum multis peremit, et se et Franciam Henrico regi submittit, eique in pignus perpetui fœderis et amoris mittit manum preciosi martyris Dionisii Parisiensis, auro gemisque inclusam.

923. 4. 24. 18.

(A. Lob.) Reges Henricus et Karolus apud Hunnam ¹⁷⁶ confœderantur; et Karolus reddit Henrico

A regi regnum Lotharingiæ, episcopis et comitibus utrinque jurando rem confirmantibus. (MAR.) Sanguis Domini crucifixi venit in Augiam; forte ille sanguis, qui de imagine Domini fluxit, cum secundo Dominus in imagine sua a Judæis priora pateretur ¹⁷⁷. (LIUDD.) Africani, qui per munitionem Gareliani montis totam Italiam laniabant, per militiam Johannis papæ et per auxilium Romani Grecorum imperatoris conserta cum eis pugna ita atteruntur, ut ne unus quidem superfuerit, qui non aut trucidaretur aut caperetur; multis testantibus, apostolos Dei Petrum et Paulum in illo bello visos fuisse ad auxilium christianorum.

924. 5. 25. 19.

(Wid.) Rex Henricus pacem cum Ungaris in novem annos firmat. (A. Lob.) Karolus rex Francorum a comite Heriberto captus, in custodiam Perronæ traditur, ob necem Rotberti ducis ab eo perempti. (LIUDD.) Rodulfus rex Burgundionum ab Italiensibus ad regnandum contra Berengarium invitatus, conserta cum Berengario pugna, eoque victor expulso, regnum Italiæ 3 annis tenuit.

925. 6. 26. 20.

Rex Henricus urbem Sclavorum Brennaburch capit, et victis Sclavis tributum imponit. (Wid.) Rex Henricus agrarios milites recensens, edixit ut octo eorum in agris, nonus vero in urbe moraretur; ut octo et sibi et nono in agris laborarent, nonus vero in urbe tertiam partem omnium frugum illorum reservaret in edibus a se ad hoc extractis; ut in bello nihil alicui eorum deesset, urbesque rebus et viris plenæ essent. (LIUDD.) Berengarius rex ab Italiensibus impie perimitur. Ungari Salardo duce Italiam pervagantes, Papiam obsident et incendunt.

926. 7. 27. 21.

(A. Lob.) Karolus rex Francorum sub custodia Heriberti exul et martyr moritur. Rodulfus regnat in Francia annis 2. (LIUDD.) Symeon Bulgar, qui ex philosopho monachus, ex monacho miles factus dominabatur Bulgaribus, Grecos graviter atterit; sed Romanus Grecorum imperator ejus insaniam facto fœdere mitigavit.

927. 8. 1. 22.

(Wid.) Post mortem Karoli regis nolentibus Lotharingis Henrico regi subesse, quidam Lotharingus nomine Cristianus simulata infirmitate Gislebertum ducem ad se dolo evocatum cepit regique misit, ut per eum Lotharingiam sibi subiceret. At rex inspecta industria et potentia Gisleberti, filiam suam Gerbergam ei despondet, et eum iterum Lotharingiæ prefeit. (A. Lob.) Ludowicus, filius Karoli regis, insidiantes sibi fugiens, per mare transit [in Angliam. Mater enim ejus fuerat filia regis Anglorum ¹⁷⁸.] (LIUDD.) Rodulfus rex ab Italiensibus repu-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁶ pater noster et nostrum et scilicet hic et ubi in talibus omittunt A. C1. 4. D. ¹⁷⁶ hunnam C1. 3. A. D. deest B3, ¹⁷⁷ d) Sanguis — pateretur deest D. ¹⁷⁸ Sig. primo ediderat: fugiens mare transit. Rodulfus etc. At postea 18. ante mare interposuit per, et erasis vocibus Rodulfus — subrogatur, rasuræ superscripsit in Angliam — subrogatur. Ita igitur Sig. locum ampliaverat, quum secundam editionem pararet.

diatur, et Hugo comes Arelatensium in regnum sub-rogatur.

928. R. 9. F. 2. C. 23.

(A. Leb.) Ludovicus in Franciam reversus, et licet erumpose, tamen in regno restitutus, regnat annis 27. (LIUDF.) Rex Hugo quosdam Italiensium suspectos sibi consilio et virtute Samsonis comitis circumventos sibi substravit. (Ibid.) Ratherius Lobiensis monachus, vir nimie simplicitatis, sed experientia liberalium artium nominatus, cum Hilduino, qui in Lotharingia episcopatum Leodiensem olim ambierat, in Italiam ad Hugonem regem profectus, Veronæ episcopus ab Hugone constituitur, Hilduino Mediolani archiepiscopo ordinato. (WID.) Rex Henricus Granam¹⁷⁹ urbem Dalamantiæ capit, et Dalamancis tributum imponit.

929. 10. 1. 24.

(LIUDF.) Lanceam mirandi operis et clavisi Christi crucifixi sanctificatam, quæ dicitur primi et magni Constantini imperatoris fuisse, donatam Rodolfo regi Burgundionum et Italiæ a Samsone comite, rex Henricus precibus, minis, muneribus, addita etiam parte provincie Suevorum, a Rodulfo comite extorquet; et hanc ad insigne et tutamen imperii posteris reliquit.

930. 11. 2. 25.

(Ibid.) Johannes papa a militibus Guidonis marchionis captus et in custodiam trusus, cervicali super os ejus posito pessime strangulatus est. In cujus loco alter Johannes subrogatus est, frater Alberici, Romam expulso Hugone regentis. Alibi legitur hoc in loco Leo papa presedisse. (MAR., WID.) Vencezlavus princeps Boemie, a rege Henrico in Praga urbe obsessus, se et urbem regi dedit, et impositam Boemie multam tributi solvit.

931. 2. 3. 26.

(MAR.) Henricus rex reges Northmannorum et Abrotidorum christianos facit. (A. Laub.) Hubaldus monachus et philosophus de Sancti Amandi Elnonensis obiit¹⁸⁰ (198). (WID.) Redarii usque ad 200 milia hominum conspirantes contra Henricum regem rebellant, et regnum ejus graviter infestant, et vicinas gentes ad rebellandum animant. Sed a ducibus regis Bernardo et Tietmaro gravi bello victi, omnes pene perimuntur, aut fugientes in mari vicino demerguntur; et hoc facto vicinæ gentes a rebellionem deterrentur.

932. 13. 4. 27.

(LIUDF.) Arnoldus¹⁸¹ dux Bajoariorum in Italiam contra Hugonem regem veniens a Veronensibus suscipitur, et cum Hugone conficiens vincitur. Ratherius episcopus a rege Hugone episcopatu pulsus,

quia Bajoariis faverat, Papie exiliatur, ubi et librum de suis erumnis luculenter edidit. Scripsit et alia multa legentibus utilis.

933. 14. 5. 28.

(MAR.) Stephanus Romanæ ecclesie 128us presidet. (LIUDF.) Beneventani contra Grecos bellum agentes, quotquot Grecorum capiebant, eunuchizabant.

934. 15. 6. 29.

(WID., MAR.) Ungari tributum a Saxonibus repetentes, ab exercitu Henrici regis occiduntur aut capiuntur; eisque ad internecionem delictis, tributum quod repetebatur, Deo pro gratiarum actione in ecclesiis et pauperibus exsolvitur. Otto filius regis Henrici uxorem ducit filiam Eathmundi regis Anglorum.

935. 16. 7. 30.

(Ibid.) Johannes Romanæ ecclesie 129us presidet. (LIUDF.) In Genuensi urbe fons sanguinis largissime effluxit, portendens forte urbis ipsius imminentem ruinam, quæ eodem anno ab Africanis, cum classe illic venientibus, capta, cunctis civibus exceptis parvulis et mulieribus captis aut occisis, etiam thesauris suis est evacuata. (WID.) Rex Henricus Danos, qui per piraticam Fresones incursabant, vincit et tributarios facit, et Chiupam regem eorum baptizari facit.

936. 17. 8. 31.

(MAR.) Leo Romanæ ecclesie 130us presidet. (LIUDF.) Rodulfus rex Burgundie moritur. (Ibid.) Inger rex Russorum, sciens exercitus Grecorum esse ductos contra Saracenos et ad insularum custodias dispersos, ad expugnandam Constantinopolim cum mille et eo amplius navibus venit, adeo de victoria jam securus, ut Grecos non occidi, sed capi preceperet. Quibus imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, circumcirca Greco igni injecto pene omnes cum navibus exussit, paucis evadentibus, omnesque captivos decollari jussit.

937. 18. 9. 32.

(WID.) Hoc anno prodigia apparuere. Sol sereno cælo obscuratur; per fenestras vero domorum radios quasi sanguineos emittebat. Mons, ubi postea rex Henricus sepultus est, flammis multis in locis evomebat. Hominis cujusdam sinistra manus ferro amputata, post annum pæne integrum ei dormienti restituta est; qui pro signo miraculi linea quasi sanguinea loco conjunctionis notabatur. Henricus rex moritur, qui licet in vincendis inimicis gloriosus fuerit, quia tamen pacificus erat, nullam operam dedit, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quasi conductivi mercennarii alter alteri succedentes impe-

VARIE LECTIONES.

Inde idem habent reliqui omnes præter A., qui primam Sigberti editionem sequitur. Rodulfus — subrogatur desunt B4. 4°. 179 Gana 1. sed correctum; Cf. 5. 4. D. 180 Hubaldus — obiit desunt D. 181 Arnoldus Sig.

NOTÆ.

(198) A. 950, secundum Annales Laubienses.

rium dilaniabant, benedictionem imperialem accepisset. Post quem filius ejus Otto ex Mathilda, filia Theoderici ducis Saxonum, imperavit annis 36¹⁸². [(Wid.) Obiit sanctus Odo primus abbas Cluniacensis; succedit ei Ademarus¹⁸³.]

938. R. 1. F. 10. C. 33.

(LUDP.) Contra Ottonem imperatorem rebellant Everardus comes palatii et Gislebertus dux Lotharingiae, qui Gerbergam sororem ipsius imperatoris uxorem habebat. (MAR.) Ungari per Austrasiam et Alemanniam, multis civitatibus igne et gladio consumptis, Wormaciae Rheno transito, usque ad oceanum Gallias vastant, et per Italiam redeunt. (V. Wenc.) Princeps Boemiae Wenczelus vir sanctus martyrizatur a fratre suo Bolizlao, ambitione praeiipiendi principatus seducto; (Wid.) in eius ultionem rex Otto bellum Bolizlao indixit, et longa inter eos concertatio per quatuordecim annos protracta est.

939. 2. ff. 34.

(LUDP.) Everardus et Gislebertus Henricum fratrem imperatoris obsessum capiunt, eumque pellatiam¹⁸⁴ sua ab imperatoris fidelitate se junctum factioni suae applicant, suggerentes ei, regnum magis competere illi in patris regno nato, quam Ottoni ante regnum nato. (MAR.) Ungari a Saxonibus graviter caeduntur. Otto imperator interim a Bajoariis sibi resistentibus rediens, Everardum exiliat, iterumque Bajoarios aggressus, omnes sibi subdidit, praeter unum filium Arnoldi. Rex Otto construit urbem Magathaburch, quae et Parthenopolis, id est virginum civitas, dicitur. (FULCU., c. 24.) Italiam vexat heresis andropomorfitarum, id est corpoream formam Deum habere dicentium; contra quam RATHERIUS Veronensis episcopus et verbis et scriptis reclamabat¹⁸⁵.

940. 3. 12. 35.

(MAR.) Otto imperator in Lotharingiam usque ad Capremontem venit. (LUDP.) Berengarius junior, Berengarii senioris ex filia nepos, timens regem Ilugonem se persequentem pro eo quod contra eum regnum Italiae affectaret, ad Herimannum Suevorum ducem, et per eum ad Ottonem regem fugit. (Wid.) Rex Otto Bolizlaum bello superat; at Bolizlaus pro victoria securos circumveniens, principem militiae regis cum multis trucidat. Rex vero Boemiam devastat.

941. 4. 13. 36.

(MAR.) Ludovicus rex Francorum Lotharingiam invadens, usque ad Alsatiam venit, ductu Everardi et Gisleberti. (LUDP.) Rex Hugo misso sibi Greco igne ab imperatore Grecorum Fraxinetum oppugnat, et navibus Saracenorum exustis illud expu-

gnat, et inde eos fugat. (Wid.) Tangmarus, frater Ottonis regis, ab eo ad hostes ejus transit, et inter cetera mala Hereshurch castrum regis capit, ibique a rege conclusus, telis intra ecclesiam confossus perit.

942. 5. 14. 37.

(MAR.) Marinus Romanae ecclesiae 131¹⁸⁶ praesidet. (V. Ud.) Ad hunc sanctus Udalricus¹⁸⁷ Romam veniens, ab eo agnovit se futurum episcopum Augustae Vindelicorum; quod post annos 15 factum est. (LUDP.) Gislebertus et Everardus cum Henrico fratre imperatoris juxta Rhenum contra imperatorem bellum parantes, milites imperatoris offendunt, et multi cum paucis congressione facta, interim imperatore in alio Rheni litore ante clavos Domini lanceae suae infixos in oratione prostrato, victi terga dederunt, Henrico in brachio insanabiliter vulnerato. (Wid.) Orta dissensione inter principes de varietate legis, utrum deberent avis superstitibus filii filiorum post patres defunctos hereditare, an exheredatis fratruelibus deberet hereditas ad patruos redire, ex regis Ottonis omnium principum sententia cognitio veritatis commissa est gladiatorio iudicio. Cessitque victoria his, qui omebant fratrum filios debere cum patribus hereditare.

943. 6. 15. 38.

(LUDP.) Otto rex obsedit Brisagam oppidum Alsaciae, quod Ludovicus rex per milites Everardi et Gisleberti tenebat¹⁸⁷. In qua obsidione suasu Frederici Moguntini episcopi, qui animo jam ab imperatore defecerat, multi ab imperatore defecerunt; eaque re aliis territis, solus rex interritus manet. Interim fideles regis, Udo videlicet et Conradus, frater Herimanni Suevorum ducis, Everardum et Gislebertum predando regno secure intentos, juxta Rhenum inopinato aggressi, acerrime debellant. Everardo, gladiis perempto, Gisleberto autem Rheni undis submerso, caeterorum vix aliquis fugit, qui non aut trucidaretur aut caperetur. Hoc nuntio infideles regis corde franguntur, et Ludovicus ab Alsatia discedit, et rex et fideles ejus cum ipso grantantur. (Wid.) Uxorem Gisleberti Gerbergam, sororem scilicet Ottonis imperatoris, Ludovicus rex duxit uxorem; filiam vero Gisleberti neptem suam D imperator Bertakdo duci Bajoariorum despondet. (LUDP.; Wid.) Ducatus ejus Ottoni datur. {Ademarus Cluniacensium abbas substituit sibi abbatem Maiolum¹⁸⁸.

944. 7. 16. 39.

(MAR.) Otto dux Lothariensium obiit. Conradus, gener regis Ottonis, succedit. (LUDP.) Stephanus et Constantinus imperatores, filii Romani imperatoris, egre ferentes se justa patris sui severitate a juvenili

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸² XXXVII. Sig. primo, A.; XXXVI. jam 1. e corr., rell. ¹⁸³ add. 1c. rell. praeter C2., qui prorens desunt, et A. qui habet tantum: Obiit Odo abbas Cluniacensis. In 1. nil erasum fuit. ¹⁸⁴ bellaria C1. 5. 4. deest D. ¹⁸⁵ Italiam — reclamabat Sig. cur. iertus; rell. ¹⁸⁶ Waldricus C4. D. ¹⁸⁷ p. m. E. e. G. desunt C4. qui abhinc usque ad finem chronicae tot tantaque omittit, ut ea indicare jam inutile videatur, quod semel hic monitum volumus. ¹⁸⁸ add. 1c. rell. praeter A. C2.

levitate coerceri, dispositis in palatio insidiis, ignorante altero Constantino Leonis imperatoris filio, patrem de palatii solio deponunt, et tonso ei ut moris est capite, ad vicinam insulam, in qua cœnobita philosophabantur, transmittunt. Sed horribilem eclipsim¹⁸⁹ passus est feria 6, hora diei tertia. Quo die in Hispania Addaram rex Saracenorum a Radamiro christianissimo rege Galitiæ in bello superatus est. In Italia cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens famem, quæ secuta est. (WID.) Rex Otto corpus Innocentii martyris in urbem Maguhaburch transfert.

945. R. 8. F. 17. C. 1.

(MAR.) Otto imperator totam Lotharingiam sibi subjugavit, resistente sibi solo Mettensium episcopo B Adalberone, fratre ducis Frederici. (LIUDP.) Stephanus et Constantinus, videntes, post patris sui depulsionem, Constantinum filium Leonis imperatoris ab omnibus sibi preferri, et se jam vix in secundis haberi; cum deliberarent, hoc quod de patre fecerant, etiam de Constantino facere, publico eorum consilio per Diabolinum incitorem hujus consilii, cum ad convivium ex condito consedisent, et de prioratu sedendi inter se consulto decertarent, dato signo a viris Constantini, ambo fratres sollo deturbantur, et tonsis capitibus ad idem monasterium, ad quod patrem transmiserant et ipsi ad philosophandum cum monachis transmittuntur. Ita evacuato palatio abusivis imperatoribus, ipse Constantinus et Romanus filius ejus ex filia Romani imperatoris imperant annis 17⁹⁰. (WID.) Barharos occasione intestini belli undique irruentes, Gero comes fortiter ac frequenter debellat. (BALD.) Rex Otto Burgundiam sibi subjugat. (WID.) Regi Francorum Ludowico Hugo comes Parisiensis nimis adversatur. [Hic Hugo filius fuit Rotberti tyranni, in bello Successione percempti a Karolo rege⁹⁰¹ (cf. *Fiod.*)]

946. 9. 18. 2.

(MAR.) Agapitus Romanæ ecclesiæ 152⁹¹ presidet, et Benedictus 153⁹². (WID.) Henricus, frater imperatoris, in urbe Meresburch a fratre obsessus, projectis armis ad pedes ejus procidens et misericordiam implorans, in custodiam includitur. (LIUDP.) Fridericus etiam archiepiscopus Moguntia a civibus excluditur. Rex Otto multos contra se rebellare molientes capit aut occidit. (WID.) Mortuo Bertaldo duce, rex Otto fratri suo Henrico dat ducatum Bajoriæ, et sic eum reprimat a rebellione.

947. 10. 19. 3.

(LIUDP.) Berengarium a Suevia in Italiam reversum videns rex Hugo ab Italiensibus se deserto recipi, Lotharium filium suum, ut saltem Berengario

A conegnet, Italiensium fidei committat; ipse Arclatum, unde venerat, repetit.

948. 11. 20. 4.

(*Ib.*) Rege Hugone mortuo, Lotharius filius ejus in Italia solo nomine regnat; Berengarius, actu et potestate rex, et cunctis acceptus, per Italiam tyrannizat. (WID.) Dux Bajoriæ Henricus Aquileiam in Italia capit, Ungaros his superat, Ticinum transit, et cum multis manubiis redit. (V. *Guib.*) Immunitas nostræ⁹², Gemmelacensis scilicet, ecclesiæ hoc anno imperiali confirmatur edicto, et anuli impressione corroboratur. Erluinus, primas ejus loci abbas a sancto patre nostro Guicherto electus, in sanctitate et religionis fervore claret. (WID.) Ludowicus rex Francorum a decibus suis circumventus, a Normannis capitur, et consilio Hugonis Lugdunum missus, publica custodia traditur. Karolomannus vero, major filius ejus, a Normannis abductus, Rotomagi moritur.

949. 12. 21. 5.

(LIUDP.) Taxis rex Ungarorum in Italiam veniens, decem milia annorum a Berengario pro reditu accipit. (WID.) Rex Otto cum triginta duabus legionibus Franciam ad liberandum Ludowicum aggreditur. Ludowicus ejus metu a custodia relaxatur. Rex Otto Lugdunum capit, Hugonem intra Parisius concludit, Remis capit; Hugonis nepote, qui episcopatum usurpaverat, expulso, legitimum episcopum restituit; usque Rothomagum potenter accedit, et castellis ac urbibus, quas ceperat, Ludowico redditis, in Saxoniam redit (199).

950. 13. 22. 6.

(MAR.) Per loca Galliæ et Germaniæ plurimi et magni terremotus facti sunt⁹³. (WID.) Rex Otto in Boemiam contra Bolizlaum proficiscitur; Bolizlaus vero regi reconciliatur, eique tandem fideliter subjicitur. Rege Ottone secundam expeditionem in Franciam parante, Hugo virtutem ejus non ferens, ei juxta fluvium Charum occurrit, et pacto pacis secundum nutum regis facto, manus ei dedit (200).

951. 14. 23. 7.

(MAR.) Moguntia ab Ottone imperatore obsessa est (201). (WID.) Fridericus archiepiscopus captus et in custodiam trusus, non multo post per indulgentiam regis relaxatus est. Rex Otto filium suum Liudulfum, natum ex filia regis Anglorum, testamento regem post se designat.

952. 15. 24. 8.

(WID.) Liudulfus, filius Ottonis imperatoris, instructo Conradi ducis cum eo contra patrem suum rebellavit; Reinesburch capit, et multas alias urbes et principes a patre ad se avertit. Rex illum intra Moguntiam conclusum obsidet.

VARIÆ LECTIONES

¹⁸⁹ eclipsin Sig. ¹⁹⁰ ita Sig. (at postea correctum est XVI.), Cf. 3. D. (hic corr. XVI.) XVIII. A. ⁹⁰¹ add. 18. rell. præter A. ⁹⁰² et B. 153⁹⁰ desunt D. ⁹⁰³ nostræ et scilicet desunt A. B1. 3. 5. C1. 2. 3. Immunitas — claret desunt C4. D. ⁹⁰⁴ Per — sunt desunt D.

NOTÆ.

(199) A. 946.

(200) A. 947.

(201) A. 955.

953. R. 16. F. 25. C. 9. *(Ib.)* Bellum fuit super Mosam inter Conradum et Raginerum Haginoensium ¹⁹⁵ comitem. (V. *Brun.*) Mortuo Wicfrido Coloniensium archiepiscopatum suscepit vir gloriosus Bruno, frater Ottonis imperatoris; qui quantus qualisve fuerit apud Deum et homines, lector ediscat in vita ipsius, quam Rogerus luculenter descripsit. Hujus studio translata sunt a Roma Colonia corpora sanctorum Elifii, Patroli, Privati, Gregorii, cum baculo sancti Petri ¹⁹⁶.

954. 17. 26. 10. (FULCUM.) Ratherius bis episcopatu Veronensi depulsus, Leodicensium episcopus per Brunonem archiepiscopum ordinari post Farabertum. (V. *Guib.*) Immunitas nostræ ¹⁹⁷, Gemmelacensis scilicet, ecclesie etiam apostolica auctoritate a Benedicto papa corroboratur, anno septimo pontificii ejus. (WID.) Rex Otto uxorem secundam ducit relictam Ludovici Italorum regis, et per eam Papiam accipit.

955. 18. 27. 11. (FULC.) Liedulfo ad gratiam patris reducto, conradus dux, Dei et imperatoris transfuga, ad Ungaros se conferens, eos in Lotharingiam usque ad Carbonariam silvam perduxit; et virtute Dei apud Lobias contra eos ostensa, ultra prodire prohibiti, impune redeunt. (A. *Lob.*) Ludovico Francorum rege mortuo, Lotharius, filius ejus ex Gerberga sorore imperatoris, regnavit annis 32. (WID.) Berengarius rex Italiae in Germaniam ad regem Ottonem venit, eique suis sui que filii manibus datis, se ei committit. (Ib.) A Bajoariis contra Sclavos prospere pugnatur.

956. 19. 1. 12. (Ib.) In Italia lapis miræ magnitudinis tonitruo ac tempestate turbulenta de caelo jactus, ingens miraculum videntibus prebuit. Tempa plerisque in locis valida tempestate concussa sunt. Utriusque ordinis sacerdotes ictu fulminis interierunt, et plura horrenda dictu portenta monstrata sunt. (MAR.) Friderico Moguntiae archiepiscopo mortuo, Guillelmus, filius Ottonis imperatoris, substituitur. (A. *Lob.*; FULC.) Ratherio ab episcopatu Leodicensium ejecto, Baldricus annitente avunculo suo Raginero comite Montense episcopus substituitur.

957. 20. 2. 13. (V. *Brun.*) Liedulfus, filius Ottonis imperatoris, in Italia moritur. Ungaris iterum regnum Ottonis imperatoris ductu Conradi ducis depopulantibus, imperator eos bello excepit, Conrado ab Ungaris ad eum penitendo refugiente et orante Deum, ut pro peccata perfidiae suae in ipso bello ab Ungaris perimeretur. (WID.) Quo bello in tantum sunt Ungari victi

A et attenuati, ut ultra jam nec muttire ausi fuerint. In tantum quippe contriti sunt, ut nullus aut rarus eorum evaderet. Conradus tamen secundum votum suum ibi occubuit. Tres reguli Ungarorum in bello capti, suspendio perierunt. (V. *Brun.*) Bruno archiepiscopus, et ducatum Lothariensium post Conradum adeptus, coenobium sancti Pantaleonis Coloniae construxit. (WID.) Henricus dux Bajoariae, frater regis Ottonis, moritur; filius ejus Henricus ei succedit.

958. 21. 3. 14. (A. *Leod.*) Erluinus primus abbas Gemmelacensis lumine oculorum privatur ¹⁹⁸. (V. *Brun.*) Bruno archiepiscopus plures Nortmannorum cum principibus eorum baptizari fecit. (WID.) Guicmannus rebellis a facie regis Ottonis trans Albiam fugiens, Sclavos in regnum ejus conduxit; quos rex fortiter debellavit, occiso regulo eorum cum multis, et 700 captivis capite cæsis.

959. 22. 4. 15. (MAR.) Johannes Romanæ ecclesie 134th praesidet ¹⁹⁹. (FULCUM.) Bruno archiepiscopus et archidux Lotharingiae, secundas partes in regno fratris sui potenter et industrie administrans, Raginerum Montensem comitem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentianas evocatum capit et inrevocabili exilio damnavit pro eo quod regnum bellis inquietabat; vel quod verius fuisse dicitur, pro eo quod mortuo Gisleberto duce consanguineo suo, ea quae Gislebertus uxori suae Gerbergæ sorore imperatoris in dotem contulerat, violenter ei auferre praesumebat. (BALD., I, 94) Bonis Ragineri ad fiscum publicatis, filii ejus Raginerus et Lambertus ad Lotharium Francorum regem confugerunt. Prodigiosa res multos terret et a vitis coerces, notis crucis in veste plurimorum apparentibus, quorundam autem vestibus quasi lepra sordentibus. [Obiit sanctus Gerardus fundator Broniensis coenobii ²⁰⁰.]

960. 23. 5. 16. (BALD.) Hoc tempore per industriam Ottonis meliorato imperii et ecclesiae statu, multa monasteria et coenobia ad laudem Dei et honorem sanctorum aut restaurantur, aut ampliantur, aut aedificantur. (ANSELM.) Inter quos et Euracius, post Baldricum episcopus Leodicensium factus, duo in urbe monasteria construxit, ad titulum sancti Pauli apostoli, et ad titulum sancti Martini episcopi ²⁰¹.

961. 24. 6. 17. (MAR.) Apud Constantinopolim Romano imperatore defuncto, Nicephorus imperat annis 10. (LUDWIG.) Sanctus Udalricus ²⁰² Augustæ Vindelicorum episcopus sanctitate claret in Gallia et Germania. Gallia et Germania jam bene pacata, intendens imperator

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹⁵ Baginoensium C1. 3. D. ¹⁹⁶ E. P. P. G. c. h. s. P. addit Sig. cur. tertiis; rel. ¹⁹⁷ nostræ et scilicet desunt A. Immunitas — ejus desunt B1. 5. C1. 2. 3. 4. D. ¹⁹⁸ E. p. a. G. I. o. p. desunt B1. 5. C1. 2. 3. 4. D. ¹⁹⁹ Johannes — praesidet desunt D. ²⁰⁰ addit B3.; rel. praeter A. ²⁰¹ Inter — episcopi desunt D. ²⁰² waldricus B3. C2. Sanctus — Germania desunt D.

Otto etiam Italiam pacare, presertim eum ad hoc A auxie evocantibus Johanne papa cæterisque Italiae episcopis, ut eos liberaret de manibus tyrannorum Berengarii atque Adelberti; (A. Lob.) filium suum Ottonem puerum septennem Aquisgrani die sancto pentecostes in regem inungi fecit; (V. Brun.) eoque commendato archiepiscopis fratri Brunoni et filio Guillelmo, ad Italiam tendit.

962. R. 25. F. 7. C. 1.

(V. Guib.) Sanctus pater noster Guibertus, fundator nostri, Gemmelacensis scilicet, ⁹⁶² cœnobii, apud Gorziam, ubi Deo militabat propter amorem ferventis ibi sanctæ religionis, in Christo dormivit; et qui omnia reliquerat, centuplum et vitam æternam recepit ⁹⁶². Corpus vero ejus relatum est ad cœnobium Gemmelacense ⁹⁶².

963. 26. 8. 2.

(LUDP.) Otto imperator Italia pervagata, et tyrannis Italiae majestate nominis sui ita exterritis, ut in locis natura munitis laterent aut Saracenorum patrocinia quærerent, Romæ a Johanne papa in imperatorem benedicitur; tyranni a papa Johanne et a Romanis abjurantur. Eo repatriante, Adelbertus a papa Johanne e Fraxineto Romam revocatur; sed imperatore redeunte refugium. Collecto in tota Italia episcoporum concilio, Johannes de nefariis causis infamatur. Qui tertio evocatus, dum se excusatum venire cunctatur, post multa tandem eo a cunctis prejudicato, Leo adhuc laicus, electione omnium et (202) consensu imperatoris papa substituitur. (BERNARD.) Sic Leo presidens apostolicæ sedi, fecit ordinationes et alia quæ erant apostolica. Nec longum, Romani alterata fide apud imperatorem, papam recipiunt Johannem. Ille synodo collecta Leonem deposuit, et ejus gesta cassavit. Statutumque est publico omnium judicio, synodum a Leone habitam nec nominandam synodum, sed prostibulum favens adulteris. Quicumque igitur eo ordinante erant damnati, jussi sunt suam ipsorum proseriptionem presentare in carta hæc continente verba: *Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dedit.* Et sic depositi, remanserant in illis gradibus, si quos habuerant nondum a Leone ordinati. Si qui autem digni judicantur, ut non accepta prius consecratione ordinantur, indicto illis eodem decreto, quod et damnatis a Constantino neophito. (LUDP.) Romani a papa Johanne pecunia illecti, imperatorem cum

A paucis Romæ morantem subito aggressi, ita ab exercitu imperatoris sunt attriti, ut ⁹⁶² nisi ab imperatore et papa Leone milites imperatoris a cæde revocarentur, usque ad internationem Romani delerentur. Romanis per Leonem papam imperatori reconciliatis, post abscessum imperatoris Leo papa insidias sibi parari sentiens, ad imperatorem fugit. Johannes ex papa se cum uxore cujusdam oblectans, a diabolo in tempore percipitur, ac sine viatico dominico moritur. Romani contra juramentum, quod imperatori fecerant, se nunquam electuros papam sine ejus et filii ejus Ottonis consensu, Benedictum papam sibi statuunt. Imperator Roma obsessa Romanos cæde et fame adeo afflixit, ut Leonem papam se recepturos promitterent. Benedictus rejectus non solum papatu, sed etiam sacerdotio a Leone exordinatur.

964. 27. 9. 3.

(Vita Deod.) Adelberone Mettensium episcopo mortuo (203), Deodericus consobrinus Ottonis imperatoris episcopus subrogatur. Ille, ut legitur, inspiciens primas litteras nominum omnium Mettensium episcoporum, quas angelus Domini dicitur dedisse sancto Clementi primo Mettensium episcopo, et notans, alias auro, alias villore metallo pro meritum qualitate esse annotatas; cum videret etiam litteram sui nominis argento esse prenotatam, dixisse fertur se in episcopatu tanta bona fore facturum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro annotari. Cujus bonæ intentionis initium ostendit in cœnobio sancti martyris et levitæ Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. (BALD. 1, 99) Arnulfo sene Flandrensium comite mortuo, Lotharius rex Francorum graviter Flandrias infestat et vastat ⁹⁶⁴.

965. 28. 10. 4.

(V. Brun.) Otto imperator pentecosten Aquisgrani (204) celebravit, concurrentibus ibi a Francia sororibus suis, regina scilicet Francorum Gerberga, matre Lotharii regis et Karoli ducis, et Hathuide uxore Hugonis Parisiorum comitis, quorum filius fuit Hugo, qui post regnavit in Francia. Ubi omnis illa regalis prosapia tanto adinvicem congratulationis jubilo est affecta, ut in omni vita eorum vix aliquid gaudii huic lætitiæ potuerit equiparari. Otto Italiam repetit. Bruno dux et archiepiscopus in Franciam pergens ad pacificandos nepotes suos, Lotharium regem et filios Hugonis, ubi Compen-

VARIE LECTIONES.

⁹⁶² p. n. et nostri et scilicet desunt omnibus præter 1. ⁹⁶² et — recepit desunt C1. 3. 4. D. ⁹⁶² C. 7. e. r. e. a. c. G. addit Sig. cur. tertiis; rell. ⁹⁶² adhuc laicus — attriti ut primo duabus lineis comprehensa, ita partim in rasura, partim in margine ampliavit Sig. cur. tertiis; rell. Obfuscata ea recentior manus redintegrare studuit, sed potius corrupit. Verba autem ut non a. p. consecratione atque Romani a papa — sunt attriti ut abscisa sunt, quum sec. XVII. ex. omnes bibl. Gemblacensis codices nova ligatura induerentur. Quæ erant apostolica — attriti ut omittit F3. spatio relicto. Reliqui omnes habent quæ 1. ⁹⁶⁴ Arnulfo — vastat Sig. cur. tertiis; rell.

NOTÆ.

(202) Ex epistola Bernardi monachemensis ad Adalbertum in Ussermannii Prodomo Germaniæ sacre II, 208, ubi hæc iisdem verbis leguntur. HIRSCH.

(203) A. 962; cf. Vitam Deoderici c. 3, et Anu.

brevis. Mettenses in Mon. SS. II, 155, qui Deodericum jam a. 963 successisse dicunt.

(204) Errat Sig.; Colonix fuit; vide Vitam Brunonis c. 42.

dium venit, febre correptus Remis redit; ibi quicquid habuit in re maucipi, per testamentum æcclesiis sanctorum delegato, mortuus est. Corpus ejus a Deoderico Mettensi episcopo Coloniam refertur ²⁰⁰.

966. R. 29. F. 11. C. 5

(MAR.) Guillelmus filius imperatoris archiepiscopus Moguntiaë moritur. (WID.) Hoc tempore Danis, qui Christum Jesum et idola simul colebant, cum Popone clerico in convivio altercantibus super cultura Dei et deorum, Danis asserentibus Jesum Christum quidem esse Deum, deos vero majores et antiquiores illo esse, Popone econtra affirmante, Jesum Christum solum verum Deum esse, unum in substantia, trinum in personis: rex Danorum Araldus condixit clerico, ut fidem propositam a se probaret testimonio veritatis. Quod annuente clerico, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imponitur; quod cum clericus usque ad placitum omnium tulisset absque ulla lesione, rex penitus abjecta idolatria, se suosque ad colendum verum solum Deum convertit; clericus vero ad episcopatum promotus est.

967. 30. 12. 6.

(MAR.) Johannes Romanæ æcclesiæ 136us presidet ²⁰⁰. (WID.) Guigmannus diu contra imperatorem Ottonem rebellis, a Misacha Sclavorum regulo, imperatoris amico et milite, perimitur. (LIUDPR.) Hoc tempore Bulgaribus dominabantur filii Symeonis Petrus et Bajanus; quorum Bajanus in arte magica adeo valebat, ut quoties vellet, lupus vel quælibet fera fieri videretur,

968. 31. 13. 7.

(A. Lob.) Otto minor a patre evocatus Romam, a Johanne papa in imperatorem benedicitur. (MAR.) Otto imperator Beneventanos duces potentia sua ad subjectionem sui inflexit. (WID.) Otto imperator in terra Saxonica venas auri et argenti primus industria sua aperuit.

969. 52. 14. 8.

(V. Deod.) Quidam comes Ottonis imperatoris ei familiaris, Romæ ante oculos omnium a diabolo arreptus, ita ut se ipsum dentibus decerperet, jussu imperatoris ad papam Johannem adductus, ut catena sancti Petri collo ejus circumdaretur, dum a fallacibus clericis semel et bis alia catena furenti adhiberetur, nec quicquam remedii proveniret, ubi nihil orat virtutis: tandem vera sancti Petri cathena allata et collo furentis circumdata, diabolus spumans et multum clamans abscessit. Quam cathenam Deodericus Mettensis arreptam, cum diceret se eam nisi manu abscisa non dimissurum, tandem imperator sedato litigio a papa Johanne optinuit, ut anulum hujus catenæ exsectum episcopus mereretur. (WID.) Imperator Otto dum partem exercitus ad Grecos misisset, ut uxorem filio suo Ottoni acciperent, Greci super eos irruunt, castra diripiunt, plures oc-

cidunt, plures capiunt et Constantinopolim mittunt. Ad hoc dedecus vindicandum imperator Otto eminentiores ex suis in Calabriam mittit; qui Grecos aggressi, plures occidunt, plures naribus truncatis dehonestant, et per Apuliam et Calabriam a Grecis tributum exigunt. Constantinopolitani audientes a suis male pugnatum esse in Calabria, contra imperatorem suum Niceforum insurgunt.

970. 33. 15. 9.

(V. Deod.) Deodericus Mettensium episcopus, imperatori sanguine, dilectione ac familiaritate cæteris devinctior, dum in Italica expeditione per triennium sub eo militaret, multa corpora et pignora sanctorum de diversis Italiae locis quocumque petuit modo collegit. Primum a Marsia sanctum Elpidium confessorem, cujus socium Euticium ipse imperator jam sustulerat: ab Amiternis Euticetem martyrem cum reliquiis Maronis et Victorini sociorum ejus, a Fulginis Felicianum episcopum et martyrem; a Perusio Asclepiotatum martyrem, a Spoleto Serenani martyrem cum Gregorio Spoletino martyre; a Corduno pignera Vincentii martyris et levitæ, ab Hispania olim a duobus monachis Capuam, a Capua vero illuc deportata; a Mevania alterum Vincentium episcopum et martyrem; a Vincentia Leontium episcopum et martyrem; a Florentia Miniatem martyrem, ab urbe Tudertina Fortunatum episcopum et confessorem; a Corfinio Luciam Syracusanam virginem et martyrem; a Faroaldo duce Spoletinorum olim a Syracusis illuc translata; a Sabinis partes corporum Proti et Iacincti martyrum. Hæc omnia cum parte catenæ S. Petri apostoli, cum capillis ejusdem, et sanguine sancti Stephani prothomartyris, et parte de craticula sancti Laurentii martyris a papa Johanne sibi donata, cum aliis multis sanctorum pigneribus presul Deodericus in Galliam hoc anno transtulit, et in æcclesia sancti Vincentii martyris a se in insula urbis constructa locavit.

971. 34. 16. 10.

(MAR.) Apud Constantinopolim Nicephorus imperator timens a filiis suis imperio expelli, quia senex erat, volebat eos eunuchizare. Quorum mater regina, quia nullo alio modo poterat eos liberare, suscitavit Johanni Nicephorum occidere et imperare. Johannes itaque occulte cum funibus intravit palatium, et occiso Nicephoro imperavit.

972. 35. 17. 1.

(A. Lob.) Otto imperator Romæ Ottoni coimperatoris suo neptem Johannis Constantinopolitani, Theophanu nomine, a Johanne papa coronatam in legitimo matrimonio sociavit. (ANSELM.) Notgerus ordinatur episcopus Leodicensium. Hic urbem muro circumduxit, edificiis honestavit, majorem æcclesiam corpore sancti Lamberti insignitam a fundamento renovavit, cœnobium sancti Johannis evangelistæ in insula fundavit ²⁰⁰.

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁰ post hæc in 1. linea et dimidia erasa est. Reliqui nil ibi habent. ²⁰⁰ Johannes — presidet desunt D. ²¹⁰ Notgerus — fundavit in inferiore margine Sig. curis tertiis; rell. Hic cum quaternione desinit, quæ hucusque omnia scripsit, Sigeberti manus. Sequitur quaternio a manu secunda exaratus.

973. R. 36. F. 18. C. 2.
 (MAR.) Stephanus ¹¹¹ Romanæ ecclesiæ 157us presidet. (BALD., 1, 94.) Otto senior imperator obiit, cujus vitam Guindichindus monachus descripsit, qui etiam hystoriam Saxonum usque ad hunc annum conscripsit. Otto secundus imperat annis 10. (A. Leod.) Raginerus et Lambertus, filii Ragineri Longicollis, paulatim resumptis viribus a Francia redeunt, et cum Guarnero et Rainaldo, qui comitatum patris eorum occupaverant, bello apud Perronam configunt, eosque cum multis perimunt; et super Hagnam (205) fluvium castello Buxude (206) munito Lotharingiam infestant. (V. Wenc.) Guentzelus princeps Boemiarum a fratre suo Bolizlao propter præripiendam principatum martyrizatus, urbem Pragam, ubi requiescit, multis miraculis illustrat.

974. 1. 19. 3.
 (A. Leod.) RATHERIUS, de quo est hoc monasticum: *Veronæ presul, sed ter RATHERIUS exul,* apud Lobias moritur. (BALD. 1, 95.) Contra Ottonem imperatorem rebellat patruelis ejus Henricus dux Bajoariorum. Otto imperator castellum Buxudis obsidet, captum diruit, captos in eo exiliat. Nec tamen Raginerus a rebellionē desistit.

975. 2. 20. 4.
 (A. Leod.) Gelu magnus a Kalendis Novembris usque ad æquinoctium vernale. (BALD. 1, 94.) Otto imperator Henricum ducem sibi subjugat. Majolus abbas Cluniacensis sanetitate et religione clarat.

976. 3. 21. 5.
 (MAR.) Obiit sanctus Udalricus ¹¹¹ Ausburgensis ¹¹¹ episcopus; cujus vita qualis fuerit, mox miraculorum gloria patefecit. (BALD. 1, 100.) Otto imperator contra Sclavos proficiscitur. (Ib. 95.) Filii Ragineri Longicollis, auxilio Francorum et maxime Karoli postea ducis freti, lacessunt bello Godefridum et Arnulfum comites, qui post Guarnerum comitatum Montensem invaserant. Montem Castilicum obsident. Multis utrimque in conflictu fuis, obsidio remota est. Victoria anceps; datur tamen palma comitibus.

977. 4. 22. 6.
 (V. Adalb.) Sanctus Guithicht Pragensis episcopus, cognomento Adelbertus, sanctitate et doctrina apud Winidos claret. Gens Liutitorum ad idolatriam revolvitur ¹¹¹. (BALD. 1, 100.) Ducatus Lotharingiæ datur Karolo fratri Lotharii regis Francorum,

A multis insuper conducto beneficiis, ut et ipse ab insolentibus desistat, et fratris sui Lotharii motibus obsistat. (Ib.) Filii Ragineri ut pro se viriliter agerent, animati Francorum auxilio et affinitate — Raginerus quippe Hathuidem filiam Hugonis postea regis, Lambertus vero Gerbergam filiam Karoli ducis duxere uxores (207) — in terra patrum suorum relocati sunt.

978. 5. 23.
 (BALD. 1, 96.) Pacato undique regno, cum Otto imperator Aquisgrani moraretur, Lotharius rex Francorum subito ad invadendam Lotharingiam contendit; et valente imperatore, quia ad pugnam imparatus erat, rex post multam vastationem repatriavit. Quem cum inestimabili exercitu imperator prosecutus, conducto die, scilicet Kalendis Octobris, Franciam intravit; quam usque ad Kalendas Decembris pervagatus, fines Remensium, Laudunensium, Suessionum, et Parisiensium diversa clade vastavit, æcclesiis tantum Dei omni immunitate concessa. In redeundo tamen circa Axonam fluvium partem impedimentorum amisit. (ALPERT.) De his quidam reclusus predixit, quod omnes hujus mali inceptores ante septennium morerentur (208).

979. 6. 24.
 Ignæ acies visæ sunt in cælo per totam noctem 5 Kalendas Novembris. Hoc anno complentur mille anni a nativitate Christi, secundum veritatem evangelii, qui secundum cyclum Dionisii anno abhinc 21 finiuntur; sicque in anno dominicæ passionis veritati evangelicæ contrahitur.

980. 7. 25.
 (A. Leod.) Otto imperator et Lotharius rex convenientes super Karum fluvium (209) pacifcantur, datis invicem sacramentis; et rex Lotharius Lotharingiam abjurat. (BALD. 1, 103.) Otto imperator Italiam petit. (Transl. S. L.) Corpora sanctorum Landoldi, Adriani, Amanii et aliorum, a Wentreshova, Hasbaniarum vico transferuntur Gandavum cum multa miraculorum gloria (210).

981. 8. 26.
 (MAR.) Stephanus Romanæ ecclesiæ 158us presidet ¹¹¹. Otto imperator Apuliam et Calabriam Italiæ provincias ad jus regni Grecorum appendentes transferre ad imperium Romanum conatur; maxime propter affinitatem, quam per uxorem suam Theophanu cum imperatore Grecorum habebat.

VARIAE LECTIONES.

¹¹¹ Donus habet D. ¹¹¹ waldricus D. ¹¹¹ Ansburgensis B3. C2. D. ¹¹¹ G. L. a. i. r. in rasura f.; desunt C2. et A., qui eorum loco habet: qui apud Brutios martirizatus, multis miraculis glorificatur. Ita igitur Sig. primo ediderat. ¹¹¹ Stephanus — presidet desunt D.

NOTÆ.

(205) La Haine.
 (206) Boussôit prope Binche.
 (207) Hæc unde sumpta, non constat. Error inesse videtur, cum neque Hugo, natus post a. 938, neque Karolus, natus a. 945, hoc tempore filias nobiles habere potuerint. HIRSCH.
 (208) Verba De his — morerentur, quæ non le-

guntur apud Baldericum, Sigebertus sumpsit e fragmento Balderici, 1, 95-97, quod s. xi inscriptum fuit folio vacuo codicis Gemblacensis, nunc Bruxell. 5468, de quo cf. Archiv. viii, 497. Eadem narrat Alpertus, Mon. SS. iv, 697.

(209) Le Cher.

(210) Acta SS. Mart. iii, 43.

982. R. 9. F. 27.

(ALPERT.) Greci infensi, quod imperator Otto provincias Grecorum invaderet, conducto sibi Saracenorum auxilio, imperatori in Calabria bello congregiuntur; in quo bello omnes Romanorum copiae usque ad internecionem pæne deletæ sunt. Imperator natando evadere nitens, a nautis ignorantibus eum capitur, et a quodam eorum, qui negotiator Sclavorum erat, agnitus nec proditus, per illum re delata ad imperatricem et Deodericum Mettensem episcopum, qui in civitate Rhosan rei eventum prestolabantur, difficulter per Sclavum et episcopum liberatur. Nautis quippe ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus, imperator ascenso equo vix evasit. Omnibus pro infortunio rei publicæ animo consternatis, sola imperatrix feminea et Greca levitate insultabat eis, quod ab exercitu suæ nationis victi essent Romani; ac per hoc cœpit primatibus exosa haberi.

983. 10. 28.

(*Ib.*) Otto imperator tedio et angore animi deficiens, Romæ moritur, et de imperatore substituendo inter primates dissentitur, aliis filio ipsius Ottoni imperium deberi certantibus, aliis odio imperatricis a filio ejus imperium transferre volentibus ad Heinrichum ducem, filium Heinrichi, qui fuit pater primi Ottonis. (BALD. I, 104.) Ille Heinrichus ipsum Ottonem puerum factiose raptum in custodia tenet; sed principes puerum de manu Heinrichi extorquentes²¹⁶, in regno sublimant; et imperavit annis 18.

984. 1. 29.

(*Ib.*) Lotharius rex Francorum ad invadendam Lotharingiam rursus laborans, urbem Viridunum et Godefridum ipsius urbis comitem capit. (ALPERT.) Deodericus Mettensium episcopus obiit; et secundam prophetiam viri Dei vix aliquis principum, qui in bello Calabrico evasit, diu supervixit. Episcopatum Mettensem suscepit Adelbero, vir sanctus et nobilis, filius Friderici ducis.

985. 2. 30.

(BALD. I, 104.) Lotharius rex, videns Ottonem imperatorem virtute militum suorum proficere, urbem Viridunum et Godefridum comitem reddidit.

986. 3. 31.

(*A. Leod.*) Lothario Francorum rege mortuo, Ludovicus filius ejus regnat in Francia anno uno.

987. 4. 1.

(*A. Leod.*) Ludovico Francorum rege mortuo, Francis regnum transferre volentibus ad Karolum ducem, fratrem Lotharii regis, dum ille rem ad consilium differt, rem Francorum usurpat Hugo, filius

A Hugonis Parisiensis ex Hathuide sorore primi Ottonis imperatoris, et regnavit annis 9. (*G. abb. Gembl.*) Herluinus primus nostri Gemmelacensis scilicet, cœnobii abbas, longo in longa cecitate martyrio cruciatus moritur²¹⁷ (211).

988. 5. 1.

Inundatio aquarum frequens et ultra solitum ac diutina. Estas postea ferventissima et pluribus²¹⁸ pernicioza, unde et fruges minoratæ sunt. Karolus dux regnum Francorum, ex paterna et avita successione sibi debitum, contra Hugonem regem suum nepotem repetit, eumque bello perurgens, Laudunum urbem capit. Hugo rex Karolum in Lauduno obsidet, sed secundo obsidionis mense obsessi prosilientes, castra obsidentium incenderunt, et ipse rex Hugo, plurimis suorum peremptis, turpiter fugiens vix evasit.

989. 6. 2.

(MAR.) Marinus Romanæ ecclesiæ 139us presidet. Siccitas magna vernalis, unde et satio primitiva impedita, et fames ingens secuta est. Fertur annonam pluisse de cælo in Hasbanio. Alii etiam pisciculos parvos de cælo pluisse ferebant²¹⁹. Nix nimia decidit; imber postea continuus, qui autumnalem sationem omnimodo denegaret. Karolus dux Montemacutum expugnat; Suessionis usque vastando peraccedit; inde Remim aggreditur, et Laudunum multa cum preda revertitur.

990. 7. 3.

C Karolus dux Remim occupat; archiepiscopum, quem Hugo rex prefecerat, et quosdam primates capit et Lauduno relegat.

991. 8. 4.

Karolus dux moritur. Otto, filius ejus, succedit ei in ducatu Lothariensium.

992. 9. 5.

(BALD. I, 110.) Remis synodo totius Franciæ congregata, Arnulfus, nepos Karoli ducis, quem ipse Karolus (212) episcopum Remis substituerat, omnium judicio exordinatus dampnatur, et Adalgarius presbyter, qui urbem prodidit et portas Karolo aperuit, insolubiliter excommunicatur. (GERBERT.) Gerbertus substituitur episcopus; sed quibusdam causam ventilantibus, non potuisse degradari Arnulfum absque scientia et auctoritate papæ Romani, Gerbertus depositus ad Ottonem imperatorem se contulit. Quem imperator receptum, primo eum Ravennæ archiepiscopum, et postea constituit papam Romanum; unde est illud ejus monasticum: *Scandit ab R. Gerbertus ad R. post papa vigens R.*

VARIE LECTIONES.

²¹⁶ et de imperatore — extorquentes C4' ita decurtavit: principes filium ejus Ottonem adhuc puerum. ²¹⁷ Herluinus — moritur desunt C2'. 4'. longo i. l. c. m. c. desunt B5. C1. 3. D. nostri et scilicet desunt A. B1. 3'. 5. C1. 3. D. ²¹⁸ Inundatio — pluribus in inferiore margine scripsit 1n., erasis tribus ante ea lineis. Reliqui omnes idem habent. ²¹⁹ Marius — presidet et Fertur — ferebant desunt D.

NOTÆ.

(211) iv Id. Aug

(212) Falsum; Hugo fuit.

993. R. 10. F. 6.

(*Vita Od.*) In Burgundia Odilo Arvernæ oriundus, ex clerico Brivatensi monachum professus in Cluniacensi cœnobio, post Majolum preficitur ipsi cœnobio; quod per annos 56 miro religionis fervore rexit et provexit. Qui egregie præter cetera pietate insignis, non solum vitæ exemplis, sed etiam miraculis in vita sua claruit. Qui cum reprehenderetur, quod in peccantes misericordior justo esse videretur, *Si damnandus sum, inquit, malo damnari de misericordia, quam de duritia. Quo in imperatorem benedicitur* (213).

994. 11. 7.

Florebant hoc tempore in scientia litterarum in Lotharingia Herigerus abbas Lobiensis, Adelboldus episcopus Vultrajectensis; in Francia, Fulbertus episcopus Carnotensis, Abbo abbas Floriacensis, qui super calculum Victorii commentatus est.

995. 12. 8.

Gerbertus, qui et Silvester, Romanæ ecclesiæ 140us presidet, qui et ipse inter scientia litterarum claros egregie claruit. Quidam transitio Silvestro Agapitum papam hoc in loco ponunt; quod non otiose factum esse creditur. Quia enim is Silvester non per ostium intrasse dicitur; — quippe qui a quibusdam etiam nichromantiæ arguitur; de morte quoque ejus non recte tractatur; a diabolo enim percussus dicitur obisse; quam rem nos in medio relinquimus; — a numero paparum exclusus videtur. Unde lector queso, ut et hic et alibi, si qua dissonantia te offenderit de nominibus, vel annis, vel temporibus paparum, non mihi imputes, qui non visa, sed audita vel lecta scribo.

996. 13. 9.

(*A. Leod.*) Hugone Francorum rege mortuo, Rotbertus filius ejus regnat in Francia annis 35.

997. 14. 1.

(*Vita Her.*) Heribertus ordinatus Coloniensium episcopus, multa sanctitate claret. (ALPERT. I, 11.) Clarebat etiam hoc tempore inter Gallos Ansfridus; qui cum fuisset comes Bratuspantium, non minus justitia quam potentia seculari famosus, deposito militiæ cingulo tonsoratus in clericum, eo provectus est, ut ordinaretur episcopus Vultrajectensis ecclesiæ.

998. 15. 2.

(MAN.) Agapitus Romanæ ecclesiæ 141us presidet²²⁰. (*Vita Od.*) Hoc tempore quidam religiosus ab Hierosolimis rediens, in Sicilia reclusi cujusdam humanitate aliquandiu recreatus, didicit ab eo inter cetera, quod in illa vicinia essent loca eructantia flammarum incendia, quæ loca vocantur ab incolis Oïke Vulcani (214), in quibus animæ reproborum

A luant diversa pro meritorum qualitate supplicia, ad ea exequenda deputatis ibi demonibus; quorum se crebro voces, iras et terrores, sepe etiam ejulatus audisse dicebat, plangentium quod animæ damnatorum eriperentur de manibus eorum per clemosinas et preces fidelium, et hoc tempore magis per orationes Cluniacensium, orantium indefesse pro defunctorum requie. Hoc per illum abbas Odilo comperto, constituit per omnia monasteria sibi subiecta, ut sicut primo die Novembris solemnitas omnium sanctorum agitur, ita sequenti die memoria omnium in Christo quiescentium celebretur. Qui ritus ad multas æcclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam solemnizari facit.

999. 16. 3.

(*Glab. Rod. 1, 4.*) In Italia Crescens patriciatus Romanorum arrepto contra Ottonem imperatorem rebellat.

1000. 17. 4.

(*A. Leod.*) Anno Jesu Christi millesimo secundum supputationem Dionisii multa prodigia visa sunt. Terræmotus factus est permaximus; cometes apparuit; 19 Kalendas Januarii circa horam 9 fisso cælo quasi facula ardens cum longo tractu instar fulguris illabitur terris, tanto splendore, ut non modo qui in agris erant, sed etiam in tectis, irrupto lumine ferirentur. Qua cæli fissura sensim evanescente, interim visa est figura quasi serpentis, capite quidem crescente, cum ceruleis pedibus.

1001. 18. 5.

Octavianus secundum quosdam Romanæ ecclesiæ 142us presidet²²¹ (cf. *Mar.*). (*Glab. Rod. 1, 4.*) Otto imperator Romæ Crescentem patricium bello aggreditur; sed victus Crescentem et ex fuga retractus, capitur, vilique jumento averse impositus circumducitur, et paulatim membris truncatus, ad ultimum ante urbem suspenditur.

1002. 19. 6.

Otto imperator degens Romæ, dum cum Romanis se remissius agit, tractans qualiter jura regni et ecclesiæ ad antiquum statum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, subito contra eum conspirant, et aliquot militum ejus peremptis, eum in palatio obsident. Unde per industrium Heinrichi ducis Bajoariæ et Hugonis marchionis Italiæ simulato pacto vix extractus, Roma decedit cum Silvestro papa. Et quia uxor Crescentis imperatorem spe regnandi ad amorem suum pellexerat, dolens pro ejus discessu, venenum ei misit; quo ille consumptus, inter remeandum in Italia moritur. Milites transalpini corpus imperatoris defuncti cum insignibus imperii ad Galliam referentes, crebris Italorum incursibus lacessiti, armis sibi viam parant. Sed

VARIÆ LECTIONES.

²²⁰ Agapitus — presidet *desunt* D. ²²¹ Octavianus — presidet *desunt* D.

NOTÆ.

(213) D. 23 Mai. 996.

(214) Hæc desunt in Petri Damiani Vita S. Odilonis, c. 17. Addidit ea Sigebertus ex a. 532; cf. *Glab.*

Rod. II, 7. Fons omnium hujusmodi narrationum est Greg. Dial. IV, 30.

cum jam res in tuto esse putaretur, dux Bajoariæ Heinricus, injuriato Heriberto Colonienſium archiepiscopo, a cujus ore omnes pendebant, insignia regni ab eo violenter extorsit, quasi jure hereditario sibi competentia. Fuit quippe filius Heinrici ducis, qui fuit genitus de Heinrico fratre primi Ottonis imperatoris. (MAR.) Heinricus dux conciliatis sibi animis quorundam principum regni, ungitur in regem a Willigiso Moguntino archiepiscopo, et imperat annis 22.

1005. R. 1. F. 7.

(ALPERT. 1, 5.) Heinricus imperator potentiores regni viros, bella sibi concitare volentes, celeriter devincit, et reges gentilium in interiori Germania commorantes, qui Winidi dicuntur, tributarios sibi facit. [(GLAB. ROD. III, 3.) Abbo abbas Floriacensis in Wasconia martyrizatur ***.]

1004. 2. 8.

Gerardus Cameracensium episcopus (215) et Adelboldus Vultrajectensis episcopus magni in ecclesia et in palatio habentur. Heinricus imperator Babenbergensem ecclesiam episcopalis sedis honore sublimat, et quia liberis carebat, eam omnium suarum rerum heredem facit. Unde Deodericus Mettensium episcopus, dolens dotem et patrimonium sororis suæ Cunigundis imperatricis delegari ab imperatore ecclesie Babenbergensi, rebellat.

1005. 3. 9.

(ALP. 1, 6.) Cometes horribili specie flammam huc illucque jactans, in australi parte visus est. (BALD. III, 7.) Mortuo Ottone duce, ducatus Lotharingie datur comiti Godefrido, filio Godefridi Ardennensis (216). Chilpericus librum de ratione compoti hoc anno scripsit, ut apparet ex argumento ad inveniendos annos Domini per indictiones: *Si vis, inquit, scire quot sint anni incarnati Christi, 66 ordines indictionum, qui fluxerunt ab ejus incarnatione, multiplica per 15, sunt 990. His adde duodecim, quia tertia indictione natus est Christus. Adde indictionem presentis anni, id est tres. Ecce habes hoc anno annos Christi 1005 (217).*

1006. 4. 10.

(ALP. 1, 6.) Fames et mortalitas tam graviter per totum orbem invaluit, ut telio sepelientium vivi adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis. (BALD. 1, 114.) Castrum Valentianas, situm in marcha Francie et Lotharingie, quod Balduinus comes Flandrensium invaserat, imperator Heinricus obsi-

det, concurrentibus ad auxilium ejus Roberto rege Francorum et Richardo comite Nortmannorum.

1007. 5. 11.

(16.) Heinricus imperator, quia de obsidione Valentianensi inefficax redierat, contra Balduinum profectus, castrum Gandavum invadit, et depopulata terra aliquot Flandrensium primores capit. Unde Balduinus perterritus imperatori satisfacit, Valentianas reddit, datisque obsidibus cum sacramento fidelitatis, manus ei dedit. Postea imperator seditione suorum coactus, Valentianas Balduino beneficiavit, ut sibi contra motus suorum auxilio esset. Postea ei etiam Walachras addidit (218).

1008. 6. 12.

(A. Leod.; G. abb. Gembl.) Baldricus Leodicensium episcopus ordinatur. Burchardus quoque fit Wurmacensium episcopus, qui in scripturis studiosus, magnum illud canonum volumen edidit, scripturarum sententiis undique compilatis defloratum, collaborante sibi in hoc magistro suo Oberto abbate, viro undecunque doctissimo.

1009. 7. 13.

(MAR.) Leo Romane ecclesie 143us presidet. (A. Leod.) Eclipsis solis facta est hora diei secunda. (ALPERT. 1, 8.) Nortmanni Fresiam infestantes, Thile oppidum incendunt. Heinricus imperator Mettim urbem obsidet propter Deodericum fratrem uxoris suæ contra se rebellantem, qui episcopatum ipsius urbis usurpaverat. Dux enim Mosellanorum Deodericus post fratrem suum Alberonem dato episcopatu Mettensium filio suo adhuc puero, tutorem ei substituit ipsum Deodericum; qui puero urbe excluso et episcopatu usurpato, ipsum etiam Deodericum ducem bello cepit. Urbe ergo per obsidionem pene desolata, tandem pax convenit.

1010. 8. 14.

(MAR.) Bruno episcopus martyrizatur. (ALP. 1, 9.) Nortmanni Fresiam repetunt, et multis cæsis, Vultrajectum opidum incensum est. Gens Ungarorum hactenus idolatrie dedita, hoc tempore ad fidem Christi convertitur per Gislam sororem imperatoris, quæ nupta Ungarorum regi, ad hoc sua instantia (219) regem adduxit, ut se et totam Ungarorum gentem baptizari expeteret. Qui in baptismo Stephanus est vocatus; cujus merita per Ungariam multa miraculorum gloria commendat.

1011. 9. 15.

(BALD. III, 8.) In Lotharingia juxta montem Castrilocum fonticulus aquæ multis saluberrimus in-

VARIÆ LECTIONES.

*** addit 13. rell. præter A. C2. 4.

NOTÆ.

(215) Episcopus fuit demum a. 1012.

(216) Baldricus hæc suadente Gerardo ep. Cameracensi, itaque post a. 1012, acta tradit.

(217) Cf. Sigeb. De vir. ill. c. 145. Mabilon. Annal. p. 431.

(218) Post a. 1012; cf. Bald. III, 2. HIRSCH.

(219) Hoc ni falsum, quam maxime tamen du-

bium; cf. Acta SS. Septembr. 1, 490. Nupta fuit Gisa Stephano jam ante a. 1003. Cæterum e com memoratione miraculorum, quæ post elevationem regis a. 1085 celebratam fieri cœperunt, apparet hanc chronice partem a Sigeberto non ante a. 1085 conscriptam esse.

sanguinem conversus est. Quod probavit mulier, A quæ faciem suam ex hujus fontis aqua lotam ostendit multis sanguinolentam.

1012. R. 10. F. 16.

Olbertus nostræ, Gemmelacensis scilicet, æcclesiæ ordinatur abbas, vir moribus, religione, gemina scientia, bonis doctisque viris aut conferendus aut preferendus ²²². (ALPERT. II, 10.) Heinricus imperator Godefridum ducem cum exercitu in fines Bratuspantium mittit, [ad obsidendum castrum Lovanium, sed inefficax rediit ²²³.]

1015. 11. 17.

(BALD. III, 17.) Heinricus imperator Italiam petens ut subveniret suis, quos Greci premebant circa Beneventum, Salernum et Capuam debaccantes, Trojam civitatem capit (220). (Ib., 5.) Baldricus episcopus cum in villa Huguardis dicta (221) castellum muniret, Lantbertus comes Lovaniensis eum aggreditur, et episcopus, Lantberto vincente, multis suorum captis et occisis, gravi atteritur infortunio. (ANSEL. Leod.) Terramotus factus est maximus circa meridiem 14 Kal. Decembris.

1014. 12. 18.

(MAR.) Heinricus rex in imperatorem benedicitur. (ANSEL.) Baldricus episcopus in insula Leodicensi cenobium sancti Jacobi apostoli fundavit, ubi Olbertus abbas primus prefuit (222). (BALD. III, 11.) Dux Godefridus Gerardum comitem multis modis regnum inquietantem bello vicit; in quo filio ejus cum multis occiso, complices ejus deterruit.

1015. 13. 19.

(BALD. III, 12.) Hoc tempore sanctus Guictheht, qui et Adelbertus, Pragensis episcopus, apud Brucios martirizatur ²²⁴.] Godefridus dux comitatum Montensem depopulatur; quem Raginerus cum patre suo Lantberto Lovaniensi insecutus, apud Florinas pugnam conserunt, ubi plus quam quadringenti viri occisi sunt, et ipse Lantbertus occubuit. Ubi res mira contigit. (A. Leod.; BALD.) Cum Lantbertus spem victoriæ jam haberet — habebat quippe flacterium a collo usque ad pectus pendens, sanctorum reliquiis refertum, quorum patrocinio se in periculis tutum fore credebat, — instante ei termino vitæ flacterium illud a collo ejus exiens, super tumulum campi exiit; et mox comes antea invictus perimitur. Quidam militum flacterium accipiens, in caliga abscondit; sed coxa ejus et crure

VARÆ LECTIONES.

²²² nostræ et scilicet *æsum* A, B5. C1. 2. 3. D. F2. vir — preferendus *desunt* C1. 2. 3. 4. D. cui et sequentia in hoc anno *desunt omnia*. ²²³ addit 18. *rell. præter* A. ²²⁴ in rasura unius lineæ scripsit Anselmus, ut videtur, et *rell. præter* A. ²²⁵ Bened. — presidet *desunt* D. ²²⁷ Post hæc F3. continuo calamo interponit: Relatio miraculi in regione Saxonum facti tempore Heriberti Coloniensis archiepiscopi omnibus etc.; Pippinus rex fecit fontem etc. quæ anno 761 addiderunt Gemblacenses; Dicta Gregorii de ratione sacrificii etc. Legebat ea procul dubio in codice, quem descripsit, inserta folio vacuo, quod errore hic positum scriba F3. inepte in textum Sigeberti recepit.

NOTÆ.

(220) Hæc a. 1022 gesta sunt.
(221) Hougarde, prope Tirlemont.
(222) Gemblacensis, 1024-1048.
(223) Herimannum Baldericus vocat, cujus forma diminuta est *Hezelo*.
(224) D. 1 Jun. 1035.

PATROL. CLX.

intumescente, rem prodidit, et flacterium domino suo Hetheloni (223), fratri ducis, dedit.

1016. 14. 20.

(V. Sim.) Symeon Siracensis Siciliæ oriundus, et postea monachus in monte Syna, hoc tempore clarebat. Qui Hierosolimam veniens, longam pro Christo peregrinationem suscepit, et cum Poppone Trevirorum archiepiscopo ad Gallias veniens, Treveris in altitudine turris inclusus est ibique post multas hominum persecutiones, post multas demonum temptationes, beato sine quievit (224). Cujus merita frequens miraculorum gloria declaravit.

1017. 15. 21.

(MAR.) Benedictus Romanæ æcclesiæ 144us presidet ²²⁵. (BALD. III, 19.) Cometes solito mirabilior in modum trabis maximæ per 4 menses apparuit.

1018. 16. 22.

(A. Leod.; BALD.) Guolbodo in episcopatu Leodicensium Baldrico succedit. (ALPERT. II, 21.) In Fresonia Deoderico comite, filio Arnulfi Gandavensis, debellante Fresones in vindictam patris sui ab eis occisi, Godefridus dux ad eum debellandum ab imperatore mittitur; et conserto prelio, repente voce nescitur unde emissa, *Fugite, fugite*, cunctis fugientibus, multi a paucis Fresonibus perimuntur; dux vero capitur.

1019. 17. 23.

(Ib.) Godefridus dux impetrata Fresonibus ab imperatore totius injustitiæ impunitate, a captivitate solvitur, et non multo post moritur (225). Frater vero ejus Gothelo in ducatu substituitur.

1020. 18. 24.

(ALPERT. II, 14.) Rodulfus rex Burgundiæ, insolentis Burgundionum irritatus, regnum Burgundiæ Heinrico imperatori dare tractat; sed eum ab hac intentione revocat simulata Burgundionum satisfactio. (MAR.) Benedictus papa in Gallia (226) ad Heinricum imperatorem venit ²²⁷.

1021. 19. 25.

(Vita Her.) Heinricus imperator Coloniæ natalem Domini celebrans (227) Heribertum archiepiscopum olim a se injuriose tractatum humili satisfactione placat. Cui reconciliatus archiepiscopus predixit se propediem moriturum; et non multo post mortuus, magnis cœpit clarere virtutibus. Pilegrimus ei in episcopatu succedit. (A. Leod.; Epit. Dur.) Duran

(225) A. 1023. ex ann. Blandin.
(226) I. e. Franconia, ut a. 1094. Convenerunt Babenbergæ in festo paschæ.
(227) A. 1020; nam Sigebertus in natali Domini annum incipit.

dus fit episcopus Leodicensium; quod quasi fabula A in theatro mundi fuit, quod vir ex humillimo et pauperissimo servilis conditionis genere dominis suis carnalibus dominabatur (228).

1022. R. 20. F. 26.

(BALD. III, 36.) Aquisgrani conventu regali et synodali per aliquot dies celebrato, tanta siccitas et intemperies aeris excanduit, ut multi præ nimio ardore deficerent, multa etiam animalia subito deficerent, pavimento et marmoreis columnis tantomodore sudantibus, ut aqua esse respersa crederetur a nescientibus.

1023. 21. 27.

(Ib.) Heinricus imperator, Robertus rex Francorum super Karum fluvium apud Evosium conveniunt, de statu æcclesiæ, regni et imperii tractaturi; et conducto, ut super his confirmandis etiam papam Romanum simul ambo Papiæ oportune convenirent, imperator regem et suos, multos etiam qui tantum ad demiramdam imperatoriam majestatem conveniant, tanta liberalitate donavit, ut epibus regum Persarum aut Arabum posset comparari imperatoris munificentia. In pascha eclipis solis facta est.

1024. 22. 28.

Heinricus imperator consulentibus se principibus super substitutione regni designans (229) Conradum, virum regii generis et egregiæ libertatis, quippe qui nunquam se submiserat alicujus servituti, moritur. Hujus vitam Adelboldus episcopus Vultrajectensis scripsit. Cono dux prepotens cum ad imperium aspirare vellet, repudiatur instinctu Arbonis Moguntini archiepiscopi et aliorum regni primatum; et Conradus ad imperium sublimatus, imperavit annis 15.

1025. 1. 29.

Johannes Portuensis episcopus, frater Stephani papæ nuper defuncti (230), presidet Romanæ æcclesiæ 145us. (V. *Odil.*) Huic Stephanus papa frater suus (231) apparens, dixit se infernalibus poenis cruciari, sed sperare se interventu Odilonis abbatis veniam posse consequi. Pro quo Odilo tandiu omni

orandi genere laboravit, donec sibi revelaretur, se pro illo exauditum esse. (A. *Leod.*) Raginardus Leodicensium ordinatur episcopus, qui Leodii in monte publico cenobium sancti Laurentii instituit, eique Stephanum virum sanctæ memoriæ abbatem primum prefecit.

1026. 2. 30.

Robertus rex Francorum ad invadendam Lotharingiam animum intendit, sed cito ab hoc conatu destitit (232). Gothelone duce, qui propter privatum odium (233) gravabat regnum Conradi, et aliis principibus ad pacis unitatem adductis (234), regi prosperitas et regno accrevit tranquillitas

1027. 3. 31.

(Ib.) Cuonradus rex filium suum Heinricum adhuc B puerum in regnum sublimat Aquis (235). Ipse in pascha Romæ in imperatorem consecratus, quorundam Itolorum contra se sentientium motus compeccit. Florebat hoc tempore æcclesiastica religio per abbates nominabiles; in Francia quidem et Burgundia per Odilonem Cluniacensem pietate insignem, per Guilelmum Divionensem severitate reverendum; in Lotharingia per Richardum Virdunensem, pia gravitate et gravi pietate discretum, per Poponem Stabulensem, per Heliam Coloniensem¹¹⁷, per Olbertum et Stephanum Leodicenses, per Bernoam Augiensem.

1028. 4. 32.

Claruit hoc tempore in Italia Guido Aretinus, multi inter musicos nominis, in hoc etiam philosophis preferendus, quod ignotos cantus etiam pueri C facilius discunt per ejus regulam, quam per vocem magistri aut per usum alicujus instrumenti; dum sex litteris vel sillabis modulatim apposis ad sex voces, quas solas regulariter musica recipit, hisque vocibus per flexuras digitorum levæ manus distinctis, per integrum diapason se oculis et auribus ingerunt intentæ et remissæ elevationes vel depositiones earundem sex vocum.

1029. 5. 33.

(Ib.) Cuonradus imperator rebellantibus Sclavis, ad eos debellandos proficiscitur (236).

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁷ pia—Col. desunt L.

NOTÆ.

(228) Hæc sumpsit Sigebertus ex versu epitaphii, quo Stephanus abbas S. Laurentii tumultum Durandi decoraverat:

Pauperis in nido patrimonii natus et altus,

Ingenio summos evolat ad proceres.

Quos tulerat dominos, hisdem famulantibus usus,

In theatro mundi fabula quanta fuit! HIRSCH.

(229) Hoc valde dubium. Cf. Stenzel *Frankische Kaiser*, I, 9.

(230) Falsum. Neque Portuensis episcopus fuit Joannes IX, nec frater Stephani, sed Benedicti VIII. Petrus enim Damianus in Vita S. Odilonis c. 2, dicit: *Huic (Benedicto VIII) plane mox ut obiit, germanus ejus Joannes in apostolica dignitate successit. Jam vero postquam humanis rebus exemptus est jam dictus papa (Benedictus), Joanni Portuensi episcopo et aliis duobus, quorum nomina nobis nota non sunt,*

D *per speciem nocturnæ visionis apparuit etc. et paulo post: Protinus idem Joannes Portuensis episcopus, auctoritatis apostolicæ fultus epistolis, concito gradu Papiam usque pervenit; unde Sigebertus videre poterat, Joannem IX et Joannem Portuensem episcopum duos fuisse. Cæterum Joannes jam mense Augusto a. 1024 electus fuit, non a. 1025, ut noster habet.*

(231) Benedictus VIII habet Vita Odilonis.

(232) A. 1025.

(233) Conradus cum fratre ejus Godefrido bellum habuerat.

(234) Aquisgrani, teste Bald., III, 50. Ibi Conradus, a. 1025, Natale Domini celebravit.

(235) Hoc sequenti demum anno 1028, April. 14 factum, quem annum habent etiam Ann. Leodienses. (236) Mense Junio.

1030. R. 6. F. 34.
(*Ib.*) Cuonradus imperator rebellantibus Ungaris, ad eos debellandos proficiscitur ²²⁸.

1031. 7. 35.
(*Ib.*) Rotberto Francorum rege mortuo, Heinricus filius ejus regnat in Francia annis 30 ²²⁹. (BALD. III, 51.) Hoc tempore jussu Cuonradi imperatoris regali et synodali conventu apud Triburias inter cætera episcopi hoc capitulum decernere voluerunt, ut si quando jejunium primi mensis eveniret infra ebdomadam, qua caput jejunii in quarta feria constat, amborum jejuniorum celebritas unius officii explezione completeretur. Sed Gerardus Cameracensis et pauci cum eo (237) huic multorum decreto contradicentes, optinuerunt, ut jejunium primi mensis in altera ebdomada, in qua habetur officium, celebretur secundum antiquorum consuetudinem.

1032. 8. 1.
(*Mar.*) Sanctus Bardo ordinatur Moguntiae archiepiscopus (238). Robertus et Richardus, minuendæ dæmo multitudinis causa hoc tempore a Nortmannia Francorum digressi, Apuliam expeunt; et Italis inter se dissentientibus, dum alteri contra alterum auxilium prestant, hac oportunitate Italos callide et fortiter debellant, et successus urgendo suos, nomen suum dilatant, et futuræ prosperitatis sibi viam parant.

1033. 9. 2.
(BALD. III, 52.) Eclipsis solis facta est circa meridiem 3 Kal. Julii. Istiusmodi decretum a Franciæ C episcopis datum est servari subjectis sibi populis. Unus eorum dixit, celitus sibi delatas esse litteras, quæ pacem monerent renovandam in terra. Quam rem mandavit cæteris, et hæc tradenda dedit populis: Arma quisquam non ferret, direpta non repeteret, et sui sanguinis vel cujuslibet proximi ultor minime existens, percussoribus cogeretur indulgere. Jejunium in pane et aqua omni 6 feria observarent, et in sabbatho a carne et liquamine abstinerent; soloque hoc contenti jejunio in omnium peccatorum remissionem, nullam sibi scirent aliam adjiciendam pœnitentiam; et hæc se servare sacramento firmarent. Quod qui nollet, christianitate

A privaretur; et exeuntem de seculo nullus visitaret nec sepulturæ traderet. Alia quoque importabilia quamplura dedere mandata, quæ oneri visa sunt replicare. Hanc mandatorum novitatem cum multi cupidi novarum rerum libentius justo amplecterentur, Gerardus Cameracensis, qui solus Lothariensium appendebat ad parochiam Francorum, nullius hortatu potuit adduci ad hæc suscipienda, sed singula capitula refellebat, dicens genus hominum ab initio trifariam esse divisum, in oratoribus, pugnatoribus, agricultoribus, et unum duorum, et duos unius egere auxilio. Ideo debere arma ferre, et rapinas reddi per auctoritatem legis et gratiæ; ultorem percussi vel occisi non exacerbari cogendo; sed secundum evangelium ei reconciliari; jejunium ei 6 vel 7 feria nec omnibus unum esse imponendum, quia non est una omnibus possibilitas, nec omnes hoc uno jejunio contentos esse, quia non est una omnibus penitendi qualitas. Hæc sacramento firmare vel sacramenti violationem perjurio augere, non esse utile; his contradicentes excommunicari, infirmis visitationem vel mortuis sepulturam negari, esse detestabile. Sufficere autentica patrum decreta, et super his neglectis impositum congruenter penitentiæ modum.

1034. 10. 3.
Friderico Mosellanorum duce mortuo (239), quia mares filios non habebat, quibus ducatus competeret, Gothelo dux impetrato ab imperatore etiam Mosellanorum ducatu, in Lotharingia potentius principatur.

1035. 11. 4.
Burgundionibus non desistentibus a consueta contra regem suam insolentia, rex Rodulfus regnum Burgundiæ Conrado imperatori tradidit (240), quod a tempore Arnulfi imperatoris per annos plus quam 130 gentis suæ reges tenuerant; sicque Burgundia iterum relacta est in provinciam.

1036. 12. 5.
Odo Campanensis regnum Rodulfi regis, avunculi sui, a Cuonrado imperatore nepote suo repetens, ut sub eo regat Burgundiam efflagitat ²³⁰. (A. Leod.) Heinricus rex filius Cuonradi uxorem

VARIE LECTIONES.

²²⁸ hunc annum C4. omittit, C1. 3. D. præcedenti jungunt, sequentem numerantes 1030 et sic porro usque ad a. nostrum; 1036, qui ipsis est 1035. ²²⁹ XXV habent 1. e corr., A. ²³⁰ Hic novum annum incipiunt A. B3. 4. 4. 5. C1. 2. 3. 4. D. E. sequenti anno Herimannus etc. inscribentes XIII. VII (at C1. 2. 3. 4. D. E. quia supra jam a. 1030 præcedenti junxerant, scribunt XIII. VII.) et sic deinceps. Idem primo fuerat in 1., et consequenter anno In mense Aprili etc. scriba ipse in margine apposuerat numerum MXL. anno Leo papa, etc. ML., anno Fridericus, etc. MLX. et sic porro per totum Sigeberti opus (anni enim Domini per decennia tantum notantur in margine, ante a. 972, manu ipsa Sigeberti, post a scribis). Sed 1n., qui scribere cepit a. 1137, numeros istos XIII. VI. ante Heinricus, rex, etc. delevit, et sequentes correxit ita ut nos dedimus, Romanorum usque a. 1039, Francorum usque a. 1060. Idem 1n., annos Domini in margine erasi omnes. ipseque anno cuius sequenti apposuit, ita ut nunc annus Heinricus imperator etc. sit MXL., annus Sanctus Tithbaldus etc. ML. et sic porro usque ad. a. Eclipsis solis etc. MCXL. Quod quum unice rectum sit nos quoque dedimus; at numeros qui prius fuerant scripti in 1., uncinis inclusos apposuimus.

NOTÆ.

(237) Et p. c. eo de suo addit Sigebertus, cf. ejus epistolam de jejunio Quatuor Temporum apud Martene Thes. 1, 298. Herimannus Augiensis hanc synodum a. 1035 ponit.

(238) Hoc factum. d. 29 Jun. 1031; cf. Vitam.

S. Bardonis c. 11.

(239) De tempore cf. Stenzel. Fränk. Kaiser II, 115, qui tamen minus recte hæc anno 1033 tribuit.

(240) A. 1027, mense Julio. Rodulfus mortuus est 6 Sept. 1032.

ducit filiam regis Anglorum (241). Odo contra imperatorem bellans, Lotharingiam incurSAT, castella oppugnat, urbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obsidet, et in nullo temperat furori suo (242).

1037. R. 15. (14.) F. 6. 7.)

(*Ib.*) Herimannus Coloniz ordinatur archiepiscopus²⁴¹. Odo Barum castrum obsidet et capit. Gothelo dux ægre ferens insolentiam Francorum, cum Lotharingis occurrit Odoni; et conserto prelio apud Barum (243), Odo perimitur, et Francorum exercitus gravi cede attritus, a Lotharingia fugere compellitur.

1038. 14. (15.) 7. (8.)

Nortmanni in Apulia copiis suis a Nortmannia paulatim adauctis, ad invadendam Apuliam fortitudine sua et Itolorum imbecillitate animati, castellis et urbibus aut dolo aut virtute captis, in Apulia potenter agunt, vicinisque gentibus terrorem sui nominis incutiunt. [Heinricus Lovaniensis comes domi suæ perimitur a captivo Harmano, eique succedit filius suus Otto. Cui immatura morte prevento, successit patruus ejus Baldricus, qui et Lambertus²⁴².]

1039. (1040.) 15. (16.) 8. (9.)

(BALD. III. 55.) In mense Aprili, 8 Idus, visa est in cælo inter australem et orientalem plagam ignea trabes miræ magnitudinis, quæ currens super solem jam ad occasum vergentem, visa est in terram cadere; cujus vestigia diu videri potuerunt. (*Ib.*) Cuonradus imperator Italiam adit, ut rebellionem meditantes debellaret (244). Et quia omnes Langobardi conjuraverant, ut non paterentur quemlibet dominum, qui aliud quam ipsi vellent, contra se ageret, quosdam episcopos in vincula conjecit, et quia episcopus Mediolanensis fuga lapsus est, imperator suburbia Mediolani incendit. Die pentecostes (245), cum imperator in parva æcclesia secus urbem ad missam coronaretur, tam gravia fuerunt tonitrua et fulgura, ut aliqui mente excederent, aliqui exalarent. Bruno vero episcopus, qui missam canebat, et secretarius imperatoris cum aliis tribus dixerunt, se inter missarum sollempnia vidisse sanctum Ambrosium, imperatori indignando comminantem. Imperator Italia decessit (246). Pridie Idus Maii eclipis solis fuit, et pridie Nonas Junii imperator obiit. Post quem Heinricus, filius ejus, imperavit annis 17.

1040. 4. 9. (10.)

(*A. Leod.*) Heinricus imperator vadit ad debellan-

VARIÆ LECTIONES.

²⁴¹ H. C. o. a. desunt D. E. ²⁴² add. Anselmus; *rell. præter A.*

NOTÆ.

(241) D. 29 Jun. 1036.

(242) A. 1037.

(243) D. 15 Nov. 1037.

(244) Exente jam. a. 1036.

(245) D. 29 Maii 1037.

(246) Exente mense Augusto a. 1038.

(247) A. 1044.

(248) *Privatus paterno jure*, Ann. Leod. Errat Sigebertus hic et a. 1048; Mosellanorum enim ducatum Godefridus Barbatas jam patre vivente habuerat; at nunc etiam ducatum fratri debitum (i. e.

A dum Odelricum Boemanorum ducem; sed Boemans viriliter resistentibus, inefficax redit.

1041. 2. 10. (11.)

(*Ib.*) Heinricus imperator per orationes sanctorum virorum auxilio Dei sibi procurato, superioris anni infortunium ultus, Odelricum ducem Boemiz subjugat.

1042. 3. 11. (12.)

Inter Ungaros bello intestino moto, Petrus rex ab eis depulsus regno (247), auxilium Heinrici imperatoris interpellat; qui potenter ei patrocians, Ungariam devastat. (ANSELM.) Guatho ex clero sancti Lamberti, vir spiritu sapientiz et scientiz et fervore religionis insignitus, ordinatur Leodicensium episcopus.

B 1043. 4. 12. (13.)

Apud Constantinopolim Constantinus Monachus imperat. (*A. Leod.*) Heinricus imperator iterum Ungariam ingressus, cum paucis Obbonem regem de bello fugavit, et lanceam, insigne regis, recepit; Petrum vero, quem Obbo expulerat, Ungarorum regno restituit, et Ungariam sibi tributariam fecit.

1044. 5. 13. (14.)

(*Ib.*) Fames valida Galliam et Germaniam profligat, Gothelo dux obiit, cujus filius Godefridus, dum ei ducatus Mosellanorum denegatur (248), altero ducatu repudiato, contra imperatorem rebellat.

1045. 6. 14. (15.)

(*Ib.*) Godefridus hortatu quorundam Dei fidelium ad recuperandam imperatoris gratiam adductus, ab imperatore capitur et custodiæ mancipatur (249); sed filium suum obsidem dans, relaxatur (250). Quo defuncto in obsidatu, ad rebellandum grassatur. Benedictus Simoniace papatu Romano invaso (251), cum esset rudis litterarum, alterum ad vices ecclesiastici officii exequendas secum papam consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tertius superducitur, qui solus vices duorum impleret.

1046. 7. 15. (16.)

Æcclesia sanctæ Gertrudis Nivigellensis (252), quæ ante aliquot annos post negligentiam et incuriam effusi sanguinis Domini concremata fuerat, in novam reædificata, benedicitur presente Heinrico imperatore. Romæ uno contra duos et duobus contra unum de papatu altercantibus, rex Heinricus contra eos Romam vadit (253); et eis canonica et imperiali censura depositis, Suidigerus Babenber-

NOTÆ.

Lotharingiz inferioris contra fas a rege sibi obtinere voluit, ut ait Herimannus Augiensis a. 1044; cf. Stenzel, II, 117.

(249) Mense Julio, a. 1045.

(250) Aquisgrani, mense Maio 1046, teste Herimanno Aug.

(251) A. 1033. Sequentia non recte noster narrat; cf. Stenzel Franck. Kaiser I, 104 sqq. Ad verbum eadem exscriptis Waltramus.

(252) Nivelles, in Hannonia.

(253) Advenit ibi d. 23 Decembris 1046.

gensis episcopus, qui et Clemens, Romanæ æcclesie 146us presidet, et ab eo Heinricus in imperatorem benedicatur (254), jurantibus Romanis, se sine ejus consensu nunquam papam electuros. (A. Leod.) Instinctu Godefridi comes Flandrensium Balduinus (255), contra imperatorem rebellat. Deodero Mettensium episcopo defuncto, succedit Adelbero^{us} fratruelis ejus, vir magnæ prudentiæ et sanctitatis.

1047. R. 8. F. 16. (17.)

(MAR.) Poppo, qui et Damasus, Romanæ æcclesie 147us presidet (256). (A. Leod.) Godefridus palatium Neomagi incendit et inreparabiliter destruit. Urbem quoque Claborum, quæ Viridunus dicitur, cum majori sanctæ Mariæ æcclesia incendit (257). (ANSELM.) Franco scolasticus Leodicensium et scientia litterarum et morum probitate claret; qui ad Herimannum archiepiscopum scripsit librum de quadratura circuli, de qua re Aristoteles ait: *Circuli quadratura, si est scibile, scientia quidem nondum est, illud vero scibile est.* (MAR.) Nix tanta in occidente cecidit, ut silvas frangeret.

1048. 9. 17. (18.)

Viri religiosi et illustres sanctitate in Christo dormiunt, Odilo abbas Cluniacensis (258), Poppo Stabulensis (259). (A. Leod.) Guatho episcopus Legiensis (260), Olbertus sanctæ memoriæ abbas Gemmelacensis (261). Guathoni Deoduinus in episcopatu succedit. Albertus, qui ducatum Mosellanorum Godefrido negatum (262) susceperat, a Godefrido perimitur (263). (MAR.) Ducatum ejus Gerardus de Alsatia, alterum vero ducatum Fridericus optinet^{us}. (Wib. V. Leon.) Bruno Leucorum episcopus Romanæ æcclesie 148us presidet (264), qui vocatus Leo, nonus hujus nominis papa. Hic cum ad capessendam sedem apostolicam Romam tenderet, audivit voces angelorum canentium: *Dicit Dominus, ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis.* Hic de multis sanctis cantus composuit, et multa fecit et scripsit æcclesie utilia. Hic cum in papatu pauperem leprosum ante fores offendisset, eum fotum diligenter in lecto suo collocavit; quem cum reserato ostio non invenisset, in paupere se Christum suscepisse obstupuit.

1049. (1050.) 10. 18. (19.)

Leo papa in Gallias veniens, ut motus imperii a Balduino et Godefrido concitatos sedaret, Godefridum quidem imperatori reconciliavit; (A. Leod.) Balduino pertinacius agente, contra eum imperator

A exercitum duxit. Sed tandem Balduinus flexus, condito die Aquis imperatori satisfacit (265). (Vita Leon.) Leo papa in Gallia et Germania synodis habitis, statum æcclesie meliorabat^{us}.

1050. 11. 19. (20.)

(V. Tietb.) Sanctus Tietbaldus inter nobiles Francorum non infimus hoc tempore clarebat; qui mundo et semetipso abnegato secutus Christum, in Vincentia Venetiæ urbe reclusus, ibi 12 conversionis suæ anno beato sine quievit. Quæ quam accepto servierit Deo, post mortem ejus miraculorum prodidit magnitudo. Ossa ejus in Gallias translata, multam multis in locis venerationem meruerunt. Leo papa dum Nortmannos a Romanorum terminis deturbare satagit, multam calamitatem incurrit, quia cum multis etiam ipse capitur (266); sed tamen relaxari noluit, nisi etiam suis relaxatis. (MAR.) Bardo Moguntie episcopus obit (267), cujus sanctitas per multam miraculorum gratiam patuit.

1051. 12. 20. (21.)

(A. Leod.) Balduinus Flandrensium in vaso Hagionensium comitatu contra imperatorem rebellat. Francia turbatur per Berengarium Turonensem, qui asserebat eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse revera corpus et sanguinem Christi, sed figuram corporis et sanguinis Christi. Unde contra eum et pro eo multum a multis et verbis et scriptis disputatum est.

1052. 13. 21. (22.)

(V. Leon.) Rex Ungarorum ab imperatore Heinricho dissentit; pro quo reconciliando Leo papa ad imperatorem venit; sed amicis discordiæ inturbantibus, id frustra fuit. Leo papa Gerardum, Leucorum supra se quintum episcopum sanctitate vitæ mirabilem, synodo habita per auctoritatem apostolicam decrevit in numerum sanctorum confessorum in æcclesia solemniter habendum.

1053. 14. 22. (23.)

(A. Leod.) Balduinus comes terminos Lotharingæ incurans, Hoiium opidum incendit. Godefridus iterum rebellat, quia ducta uxore Bonifacii marchionis, jussu imperatoris a Langobardia excluditur. (HUMB.) Grecis in heresim multiformem declinantibus, auctore Michaelæ patriarcha Constantinopolitano et Leone Acridano Bulgarum archiepiscopo, Leo papa errores eorum redarguens, scribit contra eos librum firmis scripturarum testimoniis roboratum. Nicetas etiam monachus Constantinopolitanus, qui agnominabatur Pectoratus, scripsit contra Ro-

VARIÆ LECTIONES.

²⁵⁵ Adebbero 1. F3. ²⁵⁶ Viri — optinet desunt D. ²⁵⁷ totum annum præcedenti jungit B3.

NOTÆ.

- (254) D. 25 Dec.
 (255) Balduinus V, Insulanus.
 (256) Consecratus d. 17 Jul. 1048. Clemens II obierat d. 9 Oct. 1047.
 (257) D. 24 Octobris.
 (258) Kal. Jan. 1049.
 (259) D. 16 Jun. 1048.
 (260) D. 8 Jul. 1048.
 (261) D. 14 Jul. 1048.

- (262) Vel potius ablatum, teste Herimanno Augiensi a. 1047, cujus ducatum imperator Adalberta cuidam tradit; cf. Stenzel II, 118.
 (263) Mense Octobri.
 (264) Consecratus d. 12 Febr. 1049.
 (265) Mense Julio.
 (266) D. 18 Jun. 1052.
 (267) Die 11 Jun. 1051.

manos librum plenum erroris et stultitiæ, pretitutum : *De Azimo, de sabbato, de nuptiis sacerdotum.*

1054. R. 15. F. 23. (24.)

(*Ib.*) Leo papa per epistolam ad imperatorem Constantinum scriptam animum ejus sibi concilians, apocrisarios sucs, Humbertum videlicet cardinalem episcopum Silvæ candidæ (268), Petrum Amalfitanorum archiepiscopum, Fridericum quoque septimum levitam et cancellarium, Constantinopolim dirigit ad confutandas Greecorum hereses, qui ut simoniaci donum Dei vendebant, ut Valesii hospites suos castratos etiam ad episcopatum promovebant, ut Arriani rebaptizabant Latinos baptizatos in nomine sanctæ Trinitatis, ut Donatistæ in sola Grecia orthodoxam esse æcclesiam jactabant, ut Nicholaitæ nuptias sacerdotibus concedebant, ut Severiani maledictam dicebant legem Moysi, ut Pneumathomagi professionem Spiritus sancti a simbolo absceiebant, ut Nazareni Judæismum observabant. Parvulos morientes ante octavum a nativitate diem baptizari, mulieres in partu vel menstruo periclitatas communicari, vel si paganæ essent baptizari prohibebant; Latinos vocabant Azimitas, et eos nimis persequentes, eorum æcclesias claudiebant; de fermentato sacrificabant; in filiis suis Romanam ecclesiam anathematizabant, eique ecclesiam Constantinopolitanam preponebant. Ab imperatore ergo benigne habiti, Nicetam monachum ante eum vicerunt, adeo ut librum, quem contra Romanos scripserat anathematizaret et incenderet. Michael patriarcha nolente eis colloqui, carta excommunicationis coram clero et populo super altare sanctæ Sophiæ posita, recedunt. Michael cartam ipsam corrumpens populoque legens, illos ab imperatore revocatos ad synodum absente imperatore convocavit, ut a populo lapidarentur. Quod imperatore prohibente, Michael commovit populum contra eum; sed convictus cartam excommunicationis falsasse, Michael omnesque sui a gratia et palatio imperatoris remoti sunt. Humbertus episcopus Silvæ Candidæ hæc descripsit, et scripta Nicetæ monachi et Leonis Acridani Bulgarum archiepiscopi confutavit; quæ de Latino in Grecum translata, jussu imperatoris Constantini a Grecis recepta sunt. (BALD. III, 68, 70.) Heinricus imperator filio suo Heinrico puero quinquenni in regem sublimato Aquis (269), contra Balduinum proficiscitur. Qui Scaldim fluvium Balduino fugiente

A transiens, omnia depopulatur; et insuper apertis sibi Clausulæ (270) portis, multam cædem inimicorum facit; et ultra progressus, Lambertum comitem (271) Balduini satellitem cum multis perimit; multos etiam Flandrensiu primates exercitum suum prosequentes concludit intra urbem Tornacum, et obsessos capit (MAR.) Leo papa moritur (272).

1055. 16. 24. (25.)

Gebahardus Eistedensis episcopus, qui et Victor, Romanæ æcclesiæ 149us presidet (273). Anno ordinatur Coloniæ archiepiscopus (274). Imperatore in Italia constituto, milites ejus Sclavis et Lutitanis bello congressi, multi capiuntur aut perimuntur. Balduinus Flandrensis cum Godefrido avunculum suum Fridericum ducem intra Andoverpum obsidet, sed concurrentibus Lotharingis, ab oppugnatione desistit. Cujus meriti Leo papa nonus apud Deum fuerit, cunctis patuit, cum multis ad sepulcrum ejus Romæ miraculis ostensis Deus eum clarificavit.

1056. 17. 25. (26.)

Victor papa in Gallias veniens, gloriose ab imperatore suscipitur; (*A. Leod.*) et eo presente, non multo post imperator Heinricus moritur (275), et post eum filius ejus Heinricus imperat annis 50us.

1057. 1. 26. (27.)

Coloniæ generali conventu habito (276), Balduinus et Godefridus mediante Victore papa ad gratiam regis et pacem reducuntur, et omnes bellorum motus sedantur.

1058. 2. 27. (28.)

In Fresonia captis ab imperatore Heinrico aliquibus castellis, Fresones a rebellionem refrenantur. (MAR.) Paderbrunna Germaniæ civitas combusta est cum majori æcclesia. In monasterio autem Monachorum Scottus quidam monachus, nomine Paternus, multo tempore reclusus, qui etiam hoc incendium sepe predixerat, propter propositum reclusionis exire nolens, se comburi passus est.

1059. (1060.) 3. 28. (29.)

Fridericus, filius Gothilonis ducis, ex clerico sancti Lamberti septimus levita Romanæ æcclesiæ, quia exosus erat imperatori Heinrico pro odio fratris sui Godefridi ducis, post legationem Constantinopolitanam apud Casinenses monachus, et postea abbas factus, electione Romanorum Romanæ æcclesiæ 150us presidet, alteratus nomine Stephani (277).

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁶ in 1 primo fuit : imperat annis , loco numeri vacuo relicto ; nil erasum. In hoc spatium manus alia cœva postmodum inscripsit quinquaginta, quod et reliqui habent omnes. Unus A. verba annis quinquaginta omittit, unde apparet, ea in prima Sigeberti editione nondum extitisse.

NOTÆ.

(268) a. e. Humberti legatio, apud Baronium xi, 210; cf. pag. 198. Legit eam noster in codice S. Laurentii Leodiensis, jam Bruxell. 9706 sæc. xi.

(269) D. 17 Julii.

(270) Ecluse, sive Sluys.

(271) Lensensem.

(272) D. 19 Aprilis.

(273) Consecratus d. 15 Aprilis.

(274) D. 3 Mart. 1056.

(275) D. 5 Octobris.

(276) Mense Decembri 1056.

(277) Abbas electus fuit d. 24 Maii 1057. papa d. 2 Aug. 1057, mortuus d. 29 Mart. 1058.

In pago Brachatensi juxta Tornæum multitudines A colubrorum altrinsecus congregatæ, prodigioso prelio inter se concurrunt; et multis utrinque occisis, victa pars fugiens in cavo arboris se abscondit, altera pars vincentium more insequens, cum sibilo circumstrepibat, donec circumjecto ab hominibus igne omnes concrematæ sunt.

1060. R. 4. F. 92. (30.)

(Cl. Mar.) Gerardus Florentiæ episcopus, qui et Nicolaus, Romanæ ecclesiæ 154us presidet (278) (A. Leod.) Heinricus rex Francorum obit (279), Philippus filius ejus post eum regnat annis 49us.

1061. 5. 1.

(MAR.) Marianus chronographus²²² claret; qui a Scottia in Gallias veniens, Coloniz factus monachus, primo apud Fuldam, postea apud Moguntiam reclusus est.

1062. 6. 2.

Anno episcopus Coloniensis consilio primorum r.gni indigne ferentium, per Agnetem matrem imperatoris Heinrici regnum non viriliter gubernari, puerum violentè et industrie captum sub tutela sua accepit, et imperii regimen a matre ejus amovit; et de hac re coram cunctis ratione reddita, gratiam domini sui imperatoris recepit, et per ipsum filium ad gratiam matris ejus rediit. At imperatrix necessitatem vertens in voluntatem, ut obstrueret os loquentium²²³ de se iniqua, non solum honore regni, sed etiam onere seculi rejecto, Romæ ad limina apostolorum se contulit (280), ibique usque ad finem vitæ (281) omnibus bonis exemplo et miraculo fuit.

1063. 7. 3.

Hoc anno finitur magnus ciclus²²⁴ annorum 532, continens ciclos decennovenales 28, qui ad omnem rationem paschalis compoti omnino utilis, ab evo in evum in semet ipsum sine errore revolvitur.

VARIE LECTIONES.

²²² numerus utrum eadem manu, qua reliqua, fuerit scriptus, an postea suppletus, non jam certo apparet; quam ante duo fere sæcula hæc atramento superducto renovata sint, ut melius legerentur. ²²³ ita 1. Cl. 3. heronografus D. ²²⁴ lequentium 1. ²²⁵ posthæc dionisii erasum in 1. ²²⁶ add. 15. rell. præter A. ²²⁷ ita 1 rell.; CLX.D. ²²⁸ Post hæc erasis lineis duabus et dimidia, Anselmus rasuræ inscripsit: Dominus Herimannus, nobili Alemannorum prosapia procreatus, hoc anno suum compotum edidit, et famosissimam de naturalium lunæ discursu questionem subtilissime investigatam absolvit; qui a prima fere ætate a renibus deorsum contractus, et toto vitæ suæ tempore ambulandi usu privatus, quia hoc Dei flagellum patientissime tulit, et insuper ei gratias egit, absque humano magisterio in omni liberali scientia novus Dei dono philosophus apparuit. Erat autem moribus tranquillissimus, caritate diffusus, scientia, quod apud alios rarum est, benivolus, affabilis omnibus, pauperum cura sollicitus, virginitatis castitate integerrimus. Leguntur eadem in B3. 4. 4us. F1. 2. 3. et ab alia manu margini inscripta in B1.; at desunt reliquis omnibus. Quare dubium esse non potest, quin Sigeberti non sint. Eorum loco A. habet, quæ infra a. 1067 omittit: Sed Mantuæ collecta synodo, mediante Annone archiepiscopo Coloniense, Alexander se jurejurando de symonia expurgans, in sede apostolica subrogatur, Cadelo vero ut symoniacus repudiatur. Hæc igitur Sigebertus primo ediderat sub anno 1064; at in altera revisione ad a. 1067 transposuit. Ceterum in codice S. Laurentii Leod. nunc Brux. 10563 chart. s. XV, qui inter varia opuscula continet etiam Hermanni computum, huic superscripta, hæc leguntur: Epylogus de vita domni Herimanni contracti. Anno d. i. 1061. agente sextum imperii annum Henrico quarto, domnus Herimannus valde nobili etc. ut supra edidimus, usque ad castitatem integerrimus. Ego Henricus Wiziburgensis ecclesie a Dogeherto constructe monachus indignus, qui eum vidi et audivi, scire volentibus censcripsi. Num hic est fons Anselmi?

NOTÆ.

(278) Electus d. 28 Decembr. 1058.

(279) D. 29 Jun.

(280) A. 1067, ut colligere licet ex Lamberto ad a. 1072. Die 6 Martii 1067, fuit adhuc cum filio Ratisbonæ; cf. Hund Metrop. Salisb. i 245.

(281) D. 14 Decbr. 1077.

Sed hoc in eo reprehensibile esse videtur, quod annis dominicæ incarnationis ei inconsiderate prescriptis, discordat a veritate evangelii in anno dominicæ passionis, preferens 14 lunam Aprilis eo anno in prima feria fuisse; quod omnino falsum est, quia secundum fidem evangelii eo anno luna 14 Aprilis fuit in 5 feria, et in 6 feria luna 15 [8 Kal. Aprilis²²¹] Dominus passus est. Exercitus multus a Gallis in Hispanias ad debellandos Saracenos proficiscitur; sed omni regione a Saracenis vastata, urgente fame inefficax revertitur.

1064. 8. 4.

(MAR.) Ciclus magnus annorum 532 bis a Christi nativitate exactus, tertio incipit. Alexander Lucensis episcopus Romanæ ecclesiæ 153us presidet (282). B Contra quem Cadelo Parmensis episcopus papatum ambiens, magno scandalo ecclesiæ fuit; quia longa inter eos concertatio etiam usque ad homicidia prorupit²²⁴.

1065. 9. 5.

(Ib.) Friderico duce mortuo, Godefridus ducatum recepit (283). Herardus rex Anglorum obit, eique Araldus succedit. Multi usque ad septem milia orandi voto Hierosolimam petentes, ab Arabitis in parasceve in quodam castello obsessi sunt, et ita occisi aut vulnerati sunt, ut de septem et eo amplius milibus vix duo milia reversi sint.

1066. 10. 6.

(Ib.) Cometes apparuit tota paschali ebdomada. C Harwich rex Nordanybrorum (284) cum mille pene navibus venit in Angliam regnaturus, et in urbe Eburaci plus quam mille laicos, centum presbiteros de Anglis occidit. Cui Aroldus rex Anglorum cum septem legionibus superveniens, eum cum multis occidit. Interim Guillelmus comes Nortmannorum cum Francis Angliam intrat, et conserto

(282) Consecratus 30 Sept. 1061. Cadelo Basileæ electus fuit die 28 Oct. 1061.

(283) Lotharingiæ inferioris; cf. a. 1048, 1070.

(284) Araldus, qui et Arbach vocabatur, rex Nordmannorum Marianus.

cum Anglis prefio, Araldum, cum multis milibus A imperatoris, cujus soror nupserat Salomoni, refrenantur.

1067. R. 11. F. 7. A. 1.

(V. S. *Conr.*) Cuono, qui et Conradus, primicerius Coloniensis, ab imperatore Heinrico ad suscipiendum archiepiscopatum Trevirorum missus, capitur a comite Trevirorum Deoderico, et a satellitibus ejus in silva ductus, de rupe tertio precipitatur, et adhuc illesus, gladio transverberatur. Corpus ejus foliis silvæ optegitur; quod a rustico inventum ad villam defertur et sepelitur; inde a Deoderico Virduvensium episcopo transportatum ad Tolegium monasterium, multis statim miraculis a Deo glorificatur (285). Romæ duobus de papatu contententibus, Mantuæ synodus colligitur (286); et mediante Annone Coloniense archiepiscopo, Alexander se jurejurando de symonia expurgans, in sede apostolica subrogatur, Cadelo vero ut symoniacus repudiatur ²⁸⁸.

1068. 12. 8. 2.

Deodericus comes Trevirorum, de martyrizato Conone apud Deum et homines reus, exiliatur ab imperatore; et suscepta peregrinatione Hierosolimam eundi, quid de eo et de omnibus, qui in comitatu ejus pergebant, actum sit, adhuc nescitur. (MAR.) Hinc Francis, hinc Scottis Angliam infestantibus, Angli fame consumuntur, multi eorum etiam humanis carnibus vescuntur.

1069. (1070.) 13. 9. 3.

Fluminibus glaciali rigore constrictis, imperator Heinricus terram Lutitianorum ingressus; eos nimia cede prosternit, et terram nimium depopulatur.

1070. 14. 10. 4

(A. *Leod.*) Gerardus dux Mosellanorum moritur. Moritur etiam dux Godefridus (287). Gerardo filius ejus Deodericus, Godefrido succedit filius ejus Godefridus Gimbosus, etsi corpore exiguus, tamen animo eximius. Ungari contra Salomonem regem suum rebellionem meditantur; sed terrore Heinrici

1071. 15. 11. 5.

Treviris in æcclesia sancti Paulini confessoris in cripta subterranea invenitur corpus sancti Paulini, quod olim a Frigia, ubi exulaverat, reportatum ibi a Felice episcopo ²⁸⁹, catenis ferreis fuerat suspensum, et juxta eum multa corpora sanctorum; ad dexteram scilicet ejus, Palmatus consul et patricius Trevirorum; ad sinistram Tyrus, unus de principibus Thebæ legionis, cum multis Thebeorum in hac urbe a Rictiovaro martyrizatus; ad caput septem senatores urbis, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, et tres fratres Leander, Alexander, Sother; ad pedes Ormisda, Papirius, Constans, Jovianus. Et cum multi alii ibi jacerent, horum tantummodo nomina et tempus et dies Passionis aureæ litteræ in pariete scriptæ signabant; eosque omnes sub Rictiovaro passos fuisse docebant. Godefridus dux ultiores Fresones bello aggressus, eos pene ad interuiccionem delet.

1072. 16. 12. 6.

B Balduino juniore Flandrensi comite defuncto ²⁸⁷, Rothbertus, frater ejus, consensu Flandrensi contra Arnulfum fratrualem suum Flandriam occupat. Arnulfus cum Philippo, Francorum rege occurrit patruo suo Rothberto; et pugna conserta, Arnulfus perimitur, Philippus rex fuga liberatur, et multis occisis, hinc Richildis, Arnulfi mater, illic Rothbertus capitur; et altero pro altero relaxato, bellam inter eos vario eventu protrahitur.

1073. 17. 13. 7.

C (MAR.) In hoc anno duobus magnis annis a 15 anno Tyberii cesaris reuolutis, omnia secundum cursum solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Jesus Christus; id est 8 Idus Januar., die dominico epiphaniæ, initium jejunii ejus in secunda feria, temptatio ejus 15 Kal. Mart. in 6 feria (*Id.*) Hildibrandus archidiaconus Romanorum, qui et Gregorius, Romanæ æcclesiæ 153us presidet (288).

VARIÆ LECTIONES.

²⁸⁸ addit manus pulchra, fortasse Anselmi; *rell. præter A., qui ea jam sub anno præcedenti ita habet: Obiit sanctus Tietbaldus heremita et monachus. 288 Romæ — repudiatur desunt uni A. In 1. eodem, quo reliqua, exarata sunt et calamo et atramento; neque in margine ibi additum quicquam, nec erasum. 289 ita interpungit 1. 287 B. i, F. c. d. desunt B3. 4., qui reliqua hujus anni initio præcedentis collocant, præcedentis verba Godefridus. — delet sub anno ponunt.*

NOTÆ.

(285) Occisus fuit a. 1064, secundum Marianum; Kal. Jun. 1066, secundum Vitam S. Conradi auctore coævo Theoderico monacho Tholeiensi, in Actis SS. Jun. i, 127, ex qua hæc omnia noster excerpit. Quæ autem sub insequenti anno narrat de Deoderico, neque ex Vita, neque ex Lamberto aliove auctore superstitite sumpsit. Apud Marianum legebat: *Ipse comes penitentiam agens Jerosolimam pergens, vitam finivit, et omnes consentanei ejus mala morte perierunt; in Vita ante a. 1090 scripta: naufragium passus, motus incurrit maris. Idem Bernodus tradit. Hæc igitur opinio tunc plurimum vigeat, neque ignota fuerit Sigeberto, qui Vitam legit atque excerpit. At considerans, de naufragio,*

D quod nemo vidisse potest, credi quidem posse, sciri non posse, ipse laudabili circumspectione nil tradere voluit, nisi quod certum erat: *quid de eo actum sit, adhuc nescitur.*

(286) Cf. Stenzel Fränk Kaiser, II, 137. Giesebrecht Annales Altahenses, in appendice. E codicebus apparet Sigebertum hanc synodum primum a. 1064 ascripsisse, deinde ad a. 1067 transposuisse. Omnino tamen in tempore rebus gestis ascribendo Sigeberti auctoritatem nullam esse, plurimis jam in locis vidimus; cf. a. 1092.

(287) Lotharingiæ inferioris, d. 24 Dec. 1069.

(288) Electus d. 22 April., consecratus d. 29 Junii.

Herimannus Leodicensis fit Mettensium episcopus. A Duobus fratribus Russorum regibus de regno contendebus, alter eorum a consortio regni pulsus, interpellat Heinricum imperatorem (289), se et regnum Russorum ei submittere, si ejus auxilio regno restitueretur. Sed id frustra fuit; quia gravissima in imperio Romano orta dissensio monebat magis sua tueri, quam aliena acquirere. Saxones enim multis et magnis injuriis et injustitiis ab imperatore affecti, contra eum rebellant; ad quos debellandos imperator instanter intendit.

1074. R. 18. F. 14. A. 8.

(Cf. *Stg. ep. De presb. conjug. ex Marino.*) Gregorius papa celebrata synodo symoniacos anathematizavit, et uxoratos sacerdotes a divino officio removit, et laicis missam eorum audire interdixit²⁸⁹, novo exemplo, et ut multis visum est inconsiderato prejudicio, contra sanctorum patrum sententiam (289°), qui scripserunt, quod sacramenta quæ in æcclesia fiunt, baptismus scilicet, crisma, corpus et sanguis Christi, Spiritus sancto latenter operante eorundem sacramentorum effectum, seu per bonos, seu per malos intra Dei æcclesiam dispensentur, tamen quia Spiritus sanctus mystice illa vivificat, nec bonorum meritis dispensatorum amplificatur, nec malorum peccatis attenuantur. Unde est: *Hic est qui baptizat.* Ex qua re tam grave oritur scandalum, ut nullius heresis tempore sancta æcclesia graviore scismate discisa sit (289°), his pro justitia, illis contra justitiam agentibus; aliis a symonia non declinantibus, aliis notam avaritiæ honesto nomine pretextentibus dum hoc quod se gratis dare jactant, sub caritatis nomine vendunt, et ut de Montanis dicit Eusebius, sub no-

VARIÆ LECTIONES.

²⁸⁹ sequentia hujus anni desunt C3. 4. ²⁹⁰ Deoduinus — Sigeburgense desunt D.

NOTÆ.

(289) Demetrius, anno 1075 ineunte.
 (289°) Errat graviter Sigebertus et in facto et in iure. In facto, quando asserit papam Gregorium VII credidisse sacramenta ab excommunicatis presbyteris confecta, nulla et irrita esse, et ideo papam vetuisse laicis ut ne assisterent sacrificiis conjugatorum ab ipso excommunicatorum. Et antedicens et consequens falsum est. Id jam sæculo XI demonstravit Bernaldus Constantiensis presbyter in *Apologética, scripto pro hoc interdicto Gregorii VII*, De non assistendo sacrificiis excommunicatorum, quod interdictum vere a pontifice latum fuit anno 1074, in synodo, eo ex fine ut conjugati presbyteri salubri rubore perfunderentur ad poenitentiam de sua incontinentia, sicuti cujusvis excommunicationis finis est, evitatio omnis commercii cum excommunicato juxta apostolos Paulum et Joannem. Causa vero a Sigeberto vel ficta, vel aliunde accepta, falsissima est, cum nullus pontifex sacramenta excommunicati irrita esse censuerit. Romani pontifices baptismum ab hæretico, imo a Judæo et ethnico collatum semper validum censuerunt. Item si quis presbyter in hæresi aut schisma lapsus fuisset, ut ut excommunicatus, eucharistiam valide potuisse conficere, nemo unquam negavit. Idem Baronius in *Annal.* ad hunc annum 1074, numero XL, paucis, sed evidenter demonstravit, et probationes facti certi afferre supervacaneum est. Nihil igitur contra Patrum sententiam, nihil inconsiderati est in eo Gregoriano interdicto. HARTZHEIM. *Concil. Germ.*, t. III, p. 254.
 (289°) Ex eo interdicto schisma fuisse ortum gravis

error est. Schisma est ortum anno 1076, in conventu Wormatiensi et Brixiensi an. 1080, in quo rex et xxx episcopi Guibertum excommunicatum, Ravennatensem archiepiscopum, constituerunt antipapam contra Gregorium VII, a se ipsis ante agnitionem papam. Causa autem quæ Henricum impulit ad hoc schisma, non fuit interdictum incontinentiæ clericali, quod non tangebatur regem, sed interdictum Simoniacæ collationis dignitatum Ecclesiæ, quas a se vitandas promiserat, poenitens de invasione Ecclesiarum, scriptis litteris anno 1074 Henricus IV, qui Gregorius VII et Ecclesiæ se obsecuturum spondit. Hinc promissioni cum rex non staret, citavit eum papa Romam ad dicendam causam; et hæc citatio fuit ultimus stimulus ad unitatem rumpendam et antipapam obtrudendam. — Scandala quæ ex rebellionem perduellium subditorum sequuntur ad promulgationem justæ legis, non debent papam deterrere ab officio suo. Sic Christus D. N., publicato vel instaurato primo edicto de monogamia viri unius, et uxoris unius, polygamus Judæos graviter offendit et Pharisæi sua ex malitia fuerunt scandalizati, usque adeo ut palam diceretur, non expedire matrimonium, si ea est causa et obligatio conjugum. An propterea Christus cessit polygamie introductæ per conniventiam Mosaicam? Sic Gregorius VII ubique urget et inculcat interdictum *juxta decreta Ss. Patrum in conciliis Nicæno et aliis*, quæ Bernaldus et alii dudum congesserant. *Id. ibid.*

1075. 19. 15. 9.

(A. Leod.) Henricus imperator Saxones gravissimo prelio vincit (290), eosque iterata expeditione perurgens, cunctos eorum principes, episcopos, duces, comites ceterosque potentes, ad deditionem coegit. Ungari contra imperatorem rebellant, regemque suum Salomonein regno deturbatum, sub diutina custodia excruciant. (Ib.) Deoduinus episcopus Leodicensium obit, cui Henricus vita et genere nobilit succedit. (MAR.) Anno archiepiscopus Coloniensis obit (291), quia parochiam suam rebus et monasteriis a se fundatis ampliavit, inter quæ preminet cenobium Sigeburgense²⁹⁰.

(290) Ad Unstrutam, d. 9 Junii 1075.

(291) D. 4 Dec. 1075.

1076. R. 20. F. 16. A. 10.

Gregorius papa totus in Heinricum imperatorem invehitur, et quoscunque potest ab eo verbis et scriptis avertit; animum etiam Agnetis matris ipsius ab eo alienat. (*A. Leod.*) Sicarius in Fresonia Godefridum ducem perimit ²⁹² (292). Hoc anno, qui est 13 annus primi decemvennalis cicli in repetito magno anno Dionisii, duobus magnis annis a passione Domini revolutis, omnia quæ ad cursum solis et lunæ spectant, anno dominicæ passionis concordant. Unde apparet, quod Dionisius non recte annos Domini ciclo suo annexuit. Quia enim ab anno Domini 532 ciclum suum orditus est, nimirum intendit, Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni; ac per hoc hic annus anno dominicæ passionis concordans, debuisset esse magni cicli annus non 13, sed 33, quia is fuit annus passionis Domini. Et per hanc consequentiam solaris et lunaris cursus, concordantem evangelicæ veritati, Dionisius posuit nativitatem Christi viginti uno annis tardius quam debuit. (*Ib.*) Gelu magnum a Kalendaris Novembris usque ad æquinocmium vernale ²⁹¹.

1077. 21. 17. 11.

(*MAR.*) Heinricus imperator coacto Wormaciæ concilio 24 episcoporum et multorum primatum regni decerni jubet (293), omnia decreta et facta Hildibrandi ²⁹³ papæ irrita esse debere; ibique omnes preter paucos Hildibrandum abjurant, eumque papatu abdicandum esse judicant. (*Ib.*) Hildibrandus contra imperatorem Heinricum Romæ excommunicat (294), sub hoc optentu, ut primates regni quasi justa ex causa excommunicato regi contradicant. Dominica palmarum circa horam sextam sereno celo stella apparuit. Principibus Saxonum, qui in deditioñe imperatoris erant, relaxatis per eos quibus commissi erant, Saxones rebellant instinctu Hildibrandi papæ. Ipse papa occurrens imperatori in Langobardia, sub falsa eum pace absolvit (295). Omnes enim qui prius Hildibrandum abjuraverant, perjurio perjurium cumulantes, imperatorem abjurant, et Rodulfum ducem Burgundionum super se regem statuunt (296); corona ei a papa missa, cui erat inscriptum: *Petra dedit Petro, Petrus diudema Rodulfo*. (*MAR.*) Hunc Sigifridus archiepiscopus

A Moguntia in regem benedixit; et facta a Moguntinis seditione contra eos, Rodulfus cum archiepiscopo noctu an fugit. Hildibrandus papa omnes adversantes imperatori absolvit ab infidelitate et perjurio. Imperator, Alpium aditibus contra se ubique munitis, omnes eorum insidias frustratus, statim per Aquileiam venit Radisponam (297), et Rodulfum adortus, eum fugere compulit, et iterata expeditione Sueviam depopulat.

1078. 22. 18. 12.

(*MAR.*) Heinricus imperator Sueviam pervagatus, castella frangit, et omnia depopulando, inimicis suis formidinem, amicis addit fortitudinem, et multos, qui ex desperatione rerum a se defecerant, ad se retrahit. Herimannus episcopus, Hildibrando papæ ad animam confederatus ac per hoc imperatori rebellis, Mettensi urbe pellitur.

1079. (1080.) 23. 19. 13.

(*MAR.*) Hoc tempore in oriente Turci super Arabes et Saracenos invaluerant, et Armeniam et Siriam incursantes, multas urbes et ipsam Antiochiam capiunt. (*Ib.*) Heinricus imperator in pentecoste (298) conventu habito Moguntia, decernit Hildibrandum a papatu esse deponendum; et Langobardiam petens (299), Guicbertum Ravennæ archiepiscopum pro Hildibrando papam designat.

1080. 24. 20. 14.

Hildibrandus papa quasi divinitus revelatum sibi predixit, hoc anno falsum regem esse moriturum (300). Et verum quidem predixit, sed fellellit eum de falso rege conjectura secundum suum velle super Heinrico rege interpretata ²⁹³. (*A. Leod.*) Rex enim Heinricus Saxonibus gravi prelio congreditur, et in congressu falsus rex Rodulfus cum multis Saxonie principibus extinguitur (301). (*MAR.*) Moguncia magnum terræmotum persensit Kalendaris Decembris.

1081. 25. 21. 15.

(*Ib.*) Moguncia ex maxima parte incendio conflagavit. Magnus terræmotus cum gravi terræ mugitu factus est 6 Kal. Aprilis (*A. Leod.*) prima hora noctis, portendens forte imminens malum, quod in toto orbe insonuit, et unde terra doluit et dolet. (*Ib.*) Heinricus enim imperator ad debellandum papam Hildibrandum Italiam petit; contra quem papa

VARLÆ LECTIONES.

²⁹² in rasura unius lineæ 18. ut videtur; *rell. præter A.* ²⁹¹ in medio Aprilis mensis superscripsit alia manus equalia. Ita legunt B5. CA. 2. 3. 4. Posthæc deleta sunt quædam, quæ inter hunc et sequentem annum interposita fuerant. A. ea ita exhibet: Godefridus dux in Fresonia a sicario perimitur. ²⁹³ Gregorium ab hoc inde anno constanter vocat B5. ²⁹³ Hildibrandus — interpretata desunt B4. 4.

NOTÆ.

(292) Androverpiæ id perpetratum tradunt alii. D prius transeundum, quam in cunctorum notitia certissime clareat, illum iustissime esse excommunicatum. Bonizo, totus Gregorio VII deditus: *In secunda feria post pascha apud S. Petrum, cum regem excommunicasset, adjecit: Omnibus vobis notum sit, quod si usque ad festivitatem S. Petri Henricus non resipuerit, mortuus erit aut depositus. Quodsi hoc non fuerit, mihi credi amplius non oportet.* (Ufese SS. Boic. I, 819.)
 (293) D. 24 Januar. 1076.
 (294) Mense Febr. 1076.
 (295) D. 28 Jan. 1077.
 (296) D. 15 Mart. 1077.
 (297) Mense Maio.
 (298) D. 12 Maii.
 (299) Vel potius Brixinam, d. 25 Jun. 1080.
 (300) Gregorius VII. ipse scripsit episcopo Tridentino (Eccard. II, 176): *Festum beati Petri non*

(301) D. 15 Oct. 1080

urbibus et castellis munitis, se ad rebellandum accingit, eumque Romam hostiliter adveniens non recipit.

1082. R. 26. F. 22. A. 16.

Heinricus imperator expugnatis urbibus et castellis, quæ contra se pro Hildibrando erant, Romam Leonianam obsidet. (*Ib.*) In Gallia (302) Herimannus, miles Herimanni episcopi, corona sibi imposita (303), post Rodulfum in Saxonia tyrannidem exercet. Marianus Scottus chronicam suam a Christi nativitate inchoatam usque ad hunc annum perduxit, qui erat ætatis suæ annus 56, multum laborans corrigere errorem de annis Domini, qui invenitur in ciclo Dionisii; quod facile est videre, hinc positus ab eo annis Domini secundum cyclum Dionisii, altrinsecus autem secundum veritatem evangelii.

1083. 27. 23. 17.

(*Ib.*) Heinricus imperator Roma Leoniana capta, Romam obsidet. Condita inter imperatorem et papam die ad causam inter eos discernendam, cum pax dissimulante papa inter eos non conveniret, Romani et multi Italiæ episcopi a papa desciscunt; qui fugiens ad Nortmannos se contulit (304).

1084. 28. 24. 18.

(*Ib.*) Romani imperatorem Heinricum urbe recipiunt (305); et eorum iudicio Hildibrandus papa abdicatur, et Guibertus Ravennarum archiepiscopus in ædem apostolicam intronizatus (306) Clemens nominatur; his qui pro imperatore erant, contententibus, iuste Hildibrandum esse depositum tanquam majestatis reum, qui contra imperatorem alium regem ordinaverit, et rebellandi audaciam adsumperit; his autem qui contra sentiebant, reclamantibus, universalem papam non universali concilio, paucorum iudicio, laicali censura, imperiali potentia, non posse a pontificatu amoveri; et

VARIÆ LECTIONES.

²²¹ his qui pro — genus desunt D. ²²² Hic in 1. cum quaternione, quem integrum scripsit, desinit manus secunda. *Sequentem duernionem exaravit tertia, perpulchra.*

NOTÆ.

(302) Rhenana.
(303) Goslaris, d. 26 Dec. 1081. Electus fuerat d. 9 Ang. 1081.

(304) A. 1084.

(305) D. 21 Mart.

(306) D. 24 Mart.

(307) D. 31 Mart.

(308) D. 4 Mai. 1085.

(309) Ineunte Julio.

(310) Septembri.

(311) 25 Mai. Sequens epistola falsa quidem est, nec tamen a Sigeherto ipso efficta; nam legitur quæ apud Florentium Wigorniensem ad a. 1084 (ubi initio deest: *Volumus v. s. q. e. c. s. estis*, in fine additur: *teste Moguntino archiepiscopo, nec multo post obiit cf. Mon. S. S. v, 563*). A nostro igitur non sumpsit Florentius. Utrique notam fuisse credo non ex libro quodam, sed eo modo quo multa talia vulgata et propagata videmus illis temporibus, ut vacuo codicis ejusdem spatio inscripta cum hoc servarentur, propagarentur; quo modo tot decreta pontificum, epistolas varias, leges, notitias de bellis sacris, etc., servatas habemus. Eodem modo primæ

A quod gravius est, in loco viventis episcopi atque suffectum contra canonicam auctoritatem agere; et cetera id genus ²²⁴. Heinricus rex patricius Romanorum constituitur, (*A. Leod.*) et a Clemente in imperatorem benedicitur ²²⁵ (307).

1085. 29. 25. 19.

Heinricus imperator Moguncie regali et synodali conventu coacto (308), exigit ab omnibus, ut Hildibrandi depositionem et Guiberti ordinationem subscripto approbent. Cui aliqui manu et ore faventes, corde tamen Hildibrando adherebant. Herimannus Mettensis, sibi absentis abjudicato episcopatu, iterum urbe pellitur. Imperator in episcopatu Mettensi unum et alterum mercennarium supposuit, sed oves Christi non audierunt vocem alienorum. (*Ib.*)

B Imperator Saxones aggreditur (309); illi pacem petunt et impetrant, pacti ut omnibus pro hac rebellionem proscriptis sua restituantur. Quod quia factum non est, iterum rebellant (310), incensore precurtis Egberto comite, imperatoris consanguineo. Gualcherus ex clero sancti Lantberti in Anglia episcopus, Anglorum odiis innocens impetitur, et in celebrando missam ab eis quasi alter Stephanus papa martirizatur. Hildibrandus papa apud Salernum exulans, moritur (311). De hoc ita scriptum reperiri: *Volumus vos scire, qui ecclesiasticæ curæ solliciti estis, quod dominus apostolicus Hildibrandus nunc in extremis suis ad se vocavit unum de 12 cardinalibus, quem multum diligebat pre ceteris, et confessus est Deo et sancto Petro et toti ecclesiæ, se valde peccasse in pastoralis cura, quæ ei ad regendum commissa erat, et suadente diabolo contra humanum genus odium et iram concitasse, postea vero sententiam quæ in orbe terrarum effusa est, pro augmento christianitatis cepisse dicebat. Tunc demum misit predictum confessorem suum ad imperatorem, et ad totam ecclesiam, ut optaret illi indul-*

paginæ inscripta legitur eadem epistola in codice Musæi Britannici Cotton. Nero C. v. qui jam s. xi esse perhibetur; cf. Archiv. vii, 73. — Hæc palinodia Gregorii morientis tam certo conficta est quam certum est Victorem III successorem, qui morienti astitit, et Urbanum II, testatos esse Gregorium inhæsisse et immortuum suis anathematis contra Wicbertum, Henricum, et Simoniacos, et incontinentes clericos, nisi respiscerent, quam certo ab omnibus historiographis referitur hæc fuisse suprema morituri verba: *Dilexi justitiam et odi iniquitatem, propterea morior in exilio.*

Illustrissimus Baronius credit a Wiberto aut Wiberti gregali aliquo in suo conciliabulo confictam fuisse hanc penitentiam S. Gregorii VII, cujus miracula orbi illucescebant (*Annal.* tomo XI, ad annum 1084, n. 12). Adversarii sancti Gregorii, anno 1085 in Quedlinburgensi synodo excommunicati, erant Hugo Blancus, seu Albus cognominatus, Joannes Portuensis exepiscopus, Petrus excaucellarius pseudocardinales, Guiberti antipapæ fautores: Liemarus Bremensis, Udo Hildenesheimensis, Otto Constantiensis, Burchardus Basilcensis, Hutzman-

gentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat. Et tam cito induebat se angelicam vestem, et dimisit ac dissolvit vincula omnium bannorum suorum imperatori et omni populo christiano, vivis et defunctis, clericis et laicis; et jussit suos abire de domo Deoderici, et amicos imperatoris ascendere.

1086. R. 30. F. 26. A. 20.

Saxones urbem Wirziburch obsidentes, ut episcopum ipsius Albreronem a civibus expulsam restituunt sedi suæ, Henricus imperator aggreditur. Sed exercitus ejus divinitus exterritus cessit, et ceciderunt ex eis plus quam 4 milia, a parte Saxonum 14 tantum occisis (312). Nimia aquarum inundatio multis in locis damno et periculo fuit. In Italia tanta diluvies fuit, ut rupes liquore aquarum dissolutæ, plures villas ruina sua exterminarent. Casinensium abbas Desiderius, qui et Victor, contra Clementem fit papa, sed dissenteria dissolutus, non multo post moritur (313). Anselmus Lucensis episcopus, Hildibrandi papæ cooperatore indefessus, apud Mantuam exulans moritur (314); qui in Hieremiam et in Psalmos tractatus edidit, et doctrinam Hildibrandi libro luculento confirmavit; cujus sanctitas miraculis declarata est. Domesticæ aves, pavones, gallinæ et aueæ, a domibus se extraneantes, fiunt silvaticæ.

1087. 31. 27. 21.

Inter imperatorem et Saxones vario eventu plus vice simplici pugnatur. (*Transl. S. Nic.*) In Italia Venetianis meditantibus auferre corpus sancti Nicholai a Myrea Lyciæ a Turcis desolata, preoccupaverunt eos Varense civis numero 47, et ab Antiochia Myream venientes, à 4 monachis tantum ibi inventis extorserunt sibi ostendi tumbam sancti; qua effracta, ossa sancti in olei liquore natantia integro numero extraxerunt, et Varim cum gloria attulerunt. Facta est hæc translatio anno 745 a depositione sancti Nicholai (315). Pisces in aquis moriuntur³¹⁶.

1088. 32. 28. 22.

In Hispania rex Galliciæ Amsul Saracenos fortiter debellat, et Toletum, maximam eorum urbem, per aliquot annos obsessam tandem expugnat, et cultum christianitatis in ea dilatat. Odo ex monacho Cluniacensi episcopus Ostiensis, contra imperatorem et Guibertum fit papa, et Urbanus nominatur³¹⁷ (316). Hinc in æcclesia scandala et in regno auge-scunt discidia, dum alter ab altero dissidet, dum re-

gnum et sacerdotium dissentit, dum alter alterum excommunicat, alter alterius excommunicationem aut ex causæ aut ex personæ prejudicio despicit; et dum alter in alterum excommunicandi auctoritate magis ex suo libitu, quam ex justitiæ respectu abutitur, auctoritas illius, qui dedit potestatem ligandi ac solvendi, omnino despicitur (cf. *Ep. Sig.*). Nimirum, ut pace omnium bonorum dixerim, hæc sola novitas, ne dicam heresis, necdum in mundo emer-serat, ut sacerdotes illius, qui dicit regi apostata, et qui regnare facit ypocritam propter peccata populi, doceant populum, quod malis regibus nullam debeant subjectionem, et licet ei sacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen fidelitatem debeant, nec perjuri dicantur, qui contra regem senserint; imo qui regi paruerit pro excommunicato habeatur, qui contra regem fecerit, a noxa injustitiæ et perju-rii absolvatur.

1089. (1090.) 33. 29. 23.

(*A. Leod.*) Colonia post Siguinum Herimannus ordinatur archiepiscopus (317). Godefrido (318), Godefridi Gimposi ex sorore nepoti, tandem datur ducatus Lotharingiæ. (*Ib.*) Annus pestilens, maxime in occidentali parte Lotharingiæ; ubi multi, sacro igni interiora consumente computrescentes, exesis membris instar carbonum nigrescentibus, aut miserabiliter moriuntur, aut manibus et pedibus putrefactis truncati, miserabiliore vitæ reservantur, multi vero nervorum contractione distorti tormentantur.

1090. 34. 30. 24.

Henricus imperator ad debellandos adversantes sibi Italiam repetit (319). Herimannus tyrannus a Saxonia Lotharingiam repetens, ad concitandos regni motus laborat. Qui dum muro castelli cujusdam incaute approximatur, jacto de turri saxo in capite percussus, et moritur (320). Mettis corpus sancti Clementis, primi episcopi ab apostolis illic ordinati, inventum levatur. Herimannus episcopus permissu imperatoris a Mettensibus urbe receptus, dum post prandium liberaliter celebratum in lecto se reclinasset, mortuus invenitur³¹⁸ (321). In Saxonia Egbertus comes, dum fideles imperatoris bello insequitur, et ipse perimitur. Sterilitas frugum terræ augecit, et fames paulatim irrepit.

1091. 35. 31. 25.

(*Ib.*) Henricus imperator in Italia castella et munitiones adversantium sibi expugnat, Mantuam quo-

VARIÆ LECTIONES.

³¹⁶ Posthæc in 1. inter hunc et sequentem annum quedam inscripta erant, jam erasa. ³¹⁷ *Sequentia hujus anni omnia desunt B3. C4.* ³¹⁸ Herimannus — invenitur desunt D.

NOTÆ.

nus Spirensis, Wecilo Moguntinus invasor, Sigefridus Augustensis, Norbertus Curiensis, cum ardentibus candelis anathematizati: teste Bertoldo. Hi sat erant astuti, ad palinodiam Gregorio VII affingendam in sequente conciliabulo Moguntino. HARTZHEIM, *Conc. Germ.* III, 234.

(312) D. 11 Aug. 1086.

(313) D. 24 Maii 1086 electus, moritur d. 16 sept. 1087.

(314) D. 19 Mart.

(315) Auct. Joanne archidiacono Barensis, in Mosandri append. ad Surium p. 399.

(316) D. 12. Mart.

(317) D. 25. Jul.

(318) De Bullonio, filio Idæ comitissæ.

(319) M. Mart.

(320) M. Sept. 1088, teste Bernoldo

(321) D. 4 Maii.

que obsidet et capit (322). Bonæ memoriæ Heinricus A Leodicensium episcopus, amator pacis et religionis obit (323), eique Otbertus ex clero ejusdem æcclesie succedit.

1092. R. 36. F. 32. A. 26.

Guilelmus rex Anglorum, vir singularis censuræ et severitatis, obit (324). Guilelmus filius ejus succedit. Incentoribus Saxonici belli omnibus pene perceptis, Saxones pertesi malorum, composita inter se pace quiescunt ab omni motu bellorum. Westfali Fresoniam aggressi, omnes pene a Fresonibus perimuntur ³²⁵ (325).

1093. 37. 35. 1.

Conradus filius imperatoris Heinrici in Italia se ad patris sui adversarios contulit; et multis se a patre ad filium vertentibus, hæc res priores patris B viciarias multum offuscat, et vires ejus attenuat. Jaculum ignitum a meridie ad aquilonem per cælum ferri visum est Kalendis Augusti, prima hora noctis.

1094. 38. 34. 2.

(A. Leod.) In Gallia et Germania gravis hominum mortalitas facta est. In Italia illi, qui se ad imperatorem ab hostibus ejus transtulerant, eo ad Galliam (326) reverso, omnes pene ad hostes ejus rursus transeunt, et munitiones ab eo expugnatas contra eum muniunt.

1095. 39. 35. 3.

(Ib.) Fames diu concepta validissime ingravatur, et fit annus calamitosus, multis fame laborantibus et pauperibus per furta et incendia ditiores C graviter vexantibus. Cum valido ventorum turbine etiam terræmotus factus est media nocte, 4 Idus septembris. Rex Anglorum a fratribus suis bello sollicitatur in Normannia et Anglia. In multa terrarum parte pridie Nonas Aprilis circa diluculum stellæ per plures simul de coelo in terram cecidisse visæ sunt; inter quas unam maximam labi in terra cum quidam in Francia stuperet, et notato loco ubi labi visa est, cum aquam ibi fudisset, fumum cum fervoris sono inde exire magis stupuit. Heinricus comes Lovaniensis perimitur. In comitatu Namucensi panem subcinericium quasi sanguine infectum vidimus. Rex Ungarorum moritur ³²⁶. (Ib.) Urbanus per Burgundiam et Franciam habitis conciliis, Hil D dibrandi decreta renovat et confirmat; Philippum regem Francorum, qui vivente uxore sua superdixerat alterius viventis uxorem, excommunicat.

1096. 40. 36. 4.

Eclipsis lunæ facta est 3 Idus Februarii. Rur-

sus 7 Idus Augusti eclipsis lunæ facta est. (Ib.) Occidentales populi, dolentes loca sancta Hierosolymis a gentilibus profanari, et Turcos etiam terminos christianorum jam multa ex parte invasisse, innumerales una aspiratione moti, et multis signis sibi ostensis, alii ab aliis animati, duces, comites, potentes, nobiles ac ignobiles, divites et pauperes, liberi et servi, episcopi, clerici, monachi, senes et juvenes etiam pueri et puellæ, omnes uno animo, nullum ullo angariante, undique concurrunt, ab Hispania, a Proventia, ab Aquitania, a Britannia, a Scottia, ab Anglia, a Normannia, a Francia, a Lotharingia, a Burgundia, a Germania, a Langobardia, ab Apulia et ab aliis regnis; et virtute et signo sanctæ crucis signati et armati, ultum ire parant injurias Dei in hostes christiani nominis. Et quanto quisque hactenus ad exercendam mundi militiam erat pronior, tanto nunc ad exercendam ultro Dei militiam fit promptior. Firmissima pace interim ubique composita, et primo Judeos in urbibus, in quibus erant, aggressi, eos ad credendum Christo compellunt, credere volentes bonis privant, trucidant, aut urbibus eliminant. Aliqui post ad Judæismum revolvuntur. Eminebant in hoc Dei hostico dux Lotharingiæ Godefridus et fratres ejus Eustatius et Balduinus, Balduinus comes Montensis, Robertus comes Flaudrensis, Stephanus comes Ble-sensis, Hugo frater regis Francorum, Rotbertus comes Normanniæ, Reimundus comes de Sancti Egidii, Bojamundus dux Apuliæ.

1097. 41. 37. 5.

(Ib.) Cometes in occidente apparuit tota prima ebdomada Octobris. Nimia aquarum inundatione autumnalis satio impeditur, et sterilitas frugum terræ sequitur. Exercitus Dei aggressus terminos paganorum, viriliter agit; primumque eis fuit bellum apud pontem Pharphar fluminis, 9 Kal. Martii, ubi multi Turcorum occisi sunt (327). Secundum eis fuit bellum apud Niceam, 3 Nonas Martii (328), in quo etiam pagani victi sunt. (Ep. crucif. [329].) Capta ergo Nicea, capta etiam Laodicia, cum essent plus quam trecenta milia armatorum in exercitu christianorum, tanta eis omnium rerum suppetebat copia, ut aries uno nummo, bos vix 12 nummis venderetur.

1098. 42. 38. 6.

(Ib.) Obsessa Antiochia in tantum attenuati sunt christiani propter omnium rerum penuriam, ut in toto exercitu vix centum boni equi invenirentur. Et tamen quamvis ex desperatione rerum multi se subtraxerint, multi etiam repatriaverint, nono obsidio-

VARIÆ LECTIONES.

³²⁵ Westfali — perimuntur. desunt D. Totus annus deest A. ³²⁶ R. U. m. desunt B3. C4.

NOTÆ.

(322) D. 10 April.

(323) D. 31 Maii.

(324) A. 1087.

(325) D. 21 Jul.

(326) I. e. Germaniam ut 1020, 1056.

(327) Hoc falsum; cf. Hirsch 130.

(328). Errat Sigebertus; factum mense Maio-
HIRSCHII.

(329) Ad verbum desumpta ex epistola cruciferorum ad Paschalem papam a. 1100 data, aoud Dodechinum a. 1100; cf. Ekkehar a. 1098.

nis mense capta Antiochia, christiani a paganis versa vice obsessi, tanta fame afflicti sunt, ut vix aliqui ab humanis carnibus se abstinerent. Sed confortati a Deo per inventam ipsius lanceam, a tempore apostolorum non visam, ipsa lancea eos precedente, obsessi obsessioribus concurrerunt 4 Kal. Julii, et hoc tertio bello victoriam adepti sunt. Quartum bellum fuit eis in Romania Kalendis Julii, et ibi Turci victi sunt (330). Commissa Antiochia duci Bojamento, christiani propter vitandum tedium et famem et maxime propter discordias principum, proficiscuntur in Syriam, et expugnatis Marra et Barra urbibus Saracenorum et multis regionum castellis, tanta ibi rursus fame afflicti sunt, ut corpora Saracenorum jam fetentia comedere compulsi sint.

(A. Leod.) Cuonradus Vultrajectensis episcopus feria 4 pasce post missam a se celebratam a quadam suorum in domo sua perimitur ³³¹ (331). Multis in locis 5 Kal. Octobris coelum quasi ardere visum est nocturno tempore, et secuta est gravis animalium pestilentia, et segetes nimio imbre et aurugine corruptæ sunt.

1099. (1100.) R. 43. F. 39. A. 7.

(A. Leod.) Coloniz post Herimannum Fredericus ordinatur archiepiscopus ³³² (332). (Ep. crucif.) Exercitus Dei divino monitu in interiora Syriæ profectus, larga Dei manu refocillatus est, quia cives et castellani illius regionis legatos cum multis donariis premittebant, parati etiam opida vel urbes eis tradere. A quibus christiani securitate accepta et indicto urbibus tributo, interim etiam multis eorum, qui se subtraxerant, ad eos apud Tyrum recurrentibus, tandem perveniunt Hierusalem. Eaque obsessa, cum laborarent pre victus et maxime pre aquæ inopia, omnes ex communi decreto nudis pedibus cotidie orando circumstant urbem. Octavo ergo talis humiliationis die, obsidionis autem die 39, capta est Hierusalem, Id. Julii in 6 feria; et in templo Salomonis et in porticu ejus christiani cum paganis quinto bello conserto, tanta in eis cede debaccati sunt, ut in sanguine occisorum equitarent usque ad genua equorum. Cum ordinatum esset, qui Hierusalem deberent retinere, principibus jam de patriando agentibus, ecce rex Saracenorum ad debellandos eos venit Ascalonam, cum centum milibus equitum et quadragentis milibus peditum. Quibus cum occurrisset exercitus Domini, in quo non plus quam 5 milia equitum et 15 milia peditum erant, Deo pro

servis suis ad se clamantibus pugnante, et nube eos ab estu solis defendente, Saraceni solo christianorum inpetu territi, omnes projectis armis fugerunt. Et in hoc sexto bello 4 Kal. Augusti facto (333) cæsa sunt centum milia paganorum; in porta vero Ascalonæ suffocati sunt ad duo milia; ad eorum qui in mari perierunt, et qui inter spineta silvarum consumpti sunt, numerus nescitur. Duce Godefrido electo ad principandum remanentibus in Hierusalem, ceteri principes repatriant. Capta est autem Hierusalem post annos circiter 460, ex quo sub Eraclio imperatore secunda vice capta, possessa est a Saracenis ³³³. Sanctus Guibertus in cenobio Gemmelacensi a se fundato ad sepulchrum suum magnis clarescit miraculis ³³⁴.

B 1100. R. 44. F. 40. A. 8. H. 1.

Guibertus et Urbanus, qui de papatu Romano contendebant, moriendo finem faciunt suæ contentionis (334). Raginerus, qui et Paschalis, Romanæ æcclesiæ 158as presidet (335). Guilelmus rex Anglorum moritur, eique succedit in regno frater ejus Henricus. Godefridus dux Lothariensium et princeps Hierosolimitanorum moritur (336). Balduinus frater ejus in principatu ei succedit ³³⁷.

1101. 45. 41. 1. 1.

Conradus filius Henrici imperatoris adhuc patri rebellis, in Italia moritur (337). Henricus imperator Henricum Lamburgensem adversantem sibi debellat, et expugnatis ejus castellis, eum ad deditionem cogit. Sed imperator ei multa summa gratiam suam redimenti, etiam ducatum Lotharingiæ donat.

1102. 46. 42. 2. 2.

Roberto Flandrensium comite inquietante urbeni Cameracum, Henricus imperator contra eum proficiscitur; et aliquibus ejus castellis expugnatis, asperitate instantis hiemis redire compellitur.

1103. 47. 43. 3. 3.

Henricus imperator sedatis Saxonum motibus. pacem in quadriennium constituit ³³⁸ (338). Leggia generali conventu habito, Robertus comes Flandrensium in gratiam imperatoris recipitur (339).

1104. 48. 44. 4. 4.

Hierosolimitæ Accaron urbem capiunt. Hierosolimitæ innumerabilem paganorum multitudinem gloriosa victoria conterunt. Filius imperatoris Henrici a patre aversus (340), quosquos po-

D 1105. 49. 45. 5. 5.

VARIE LECTIONES.

³³¹ Cuonradus — perimitur *desunt* D. ³³² C. p. H. F. o. a. *desunt* C4. D. ³³³ Capta—Saracenis *desunt* A. ³³⁴ Sanctus — miraculis *desunt* A. Bl., 5. Cl. 2. 3. 4. D. *In codice 1. eadem manu ecarata sunt, qua reliqua.* ³³⁵ moritur, post quem frater ejus Balduinus principatur A. ³³⁶ Henricus — constituit. *desunt* D.

NOTÆ.

(330) Quartum — sunt de suo addidit Sigebertus; sed falsa sunt. HIRSCH.
 (331) D. 13 April. 1099.
 (332) D. 23 Aug.
 (333) Potius prid. Id. Aug.
 (334) Urbanus II obiit d. 29 Julii 1099. Guibertus mense Sept. 1100.

(335) Electus d. 13 Aug. 1099.
 (336) D. 15 Jul.
 (337) Mense Julio 1102.
 (338) Moguntiz, d. 6. Jan.; cf. Mon. Legg. 11, 60.
 (339) D. 29 Jun.
 (340) D. 12 Dec. 1104.

test ab eo avertit, et sub optentu meliorandæ rei publicæ et restaurandæ æcclesiæ, in eum insurgit²⁶⁷. Excerptum epistolæ directæ Heinrico imperatori a Guarnero principe Anconitano: *Quidam Romanæ æcclesiæ clerici, qui pro religiosis et sapientibus habebantur, qui etiam Hildibrando papæ, Odardo et Rainero familiariter adhererant, relicta illorum secta, quam erroneam esse tandem intellexerant, ad satisfactionem sanctæ æcclesiæ venerunt. Hujus rei maxima causa fuit, quia Rainerus papam pollutum esse symoniaca heresi pro certo compertum habebant. Infamabatur enim publice ipse Rainerus, quod dum fuisset abbas Sancti Laurentii, prioratum ejusdem æcclesiæ vendiderit cuidam monacho 20 solidis; quod ipse diffiteri non potuit. Infamabatur etiam, quod post Odardum ambiens papatum, promiserit pacto et sacramento Gregorio comiti Tusculanensi et filio ejus Theodolo et Petro de Columna, se daturum eis centum libras denariorum Papiensium, et unciam confessionis, et tres Romanæ æcclesiæ curias, scilicet Nimpham, Ziberam, Arithiam, si assentirentur ejus electioni; et ita electus, dederit in hac summa solvenda calicem aureum æcclesiæ et purpuream planetam; reliquum vero summæ solverit pro eo Petrus Leonis et Albertus Stephani; libram etiam auri dederit scriniario. Ob hoc Romani se subtrahentes ab ejus communione, factis inter se conciliis cum episcopis et cardinalibus, monebant eum, ut de tanta infamia se sponte purgaret. Quod dum Rainerus ferret indigne, et se magis ad furorē quam ad satisfactionem accenderet, et accusatoribus tormenta et mortem intentaret, Romani eum vere hereticum et scismaticum protestantes, protulerunt in eum sententiam justæ damnationis. Preminebat inter Romanos quidam Maginolfus archipresbiter, qui quia erat laudabilis vitæ, et in utraque scientia adprime eruditus, longo tempore prelatus Romano clero, diligebatur a cuncto Romano populo, tamquam pater a filiis. Cum etiam hic zelo Dei accensus contestaretur publice, Rainerum esse hereticum, tunc vero omnes fere Romani conclamabant, Rainerum ut symoniacum esse deponendum, Maginolfum vero ut veritatis testem esse substituendum in sede apostolica. At Maginolfus, et insidias hominum et onus apostolici honoris fugiens, in munitissimum locum se contulit. Berto vero, caput et rector Romanæ militiæ, quasi causa audiendi verbi vitæ ad eum accedens cum expeditione cleri et populi, eum inde extraxit, et ad Warnerum principem Anconæ in Tiburtinam urbem adduxit; et sic electus,*

A 4 Non. Novembris (341) in sedem apostolicam promotus et Silvester quartus appellatus est. Pascalis papa interim transiens ad Gallias, exercet synodales causas, et non apparente nota simoniæ a Romaris sibi injuste injecta, honoratur apostolica dignitate. At Maginolfus invasionis reus, non multo post reprobat a Romanis, et fama nominis ejus evanuit.

1106. R. 50. F. 46. A. 6. H. 6.

B 4 Non. Februarii stella per diem visa est in cælo, ab hora tertia usque ad horam nonam, quasi cubito distans a sole. 2 Idus Februarii apud Barum Italiae stellæ visæ sunt in cælo per diem, nunc quasi inter se concurrentes, nunc quasi in terram cadentes. Toto pene mense Februario cometes apparuit²⁶⁸. Heinricus filius imperatoris, contra jus naturæ et fas legum in patrem insurgens, quam indigne eum tractaverit, declarat epistola ex ore ipsius patris scripta ad Philippum regem Francorum²⁶⁹ (342): *Princeps clarissime, et omnium, in quibus post Deum speramus, amicorum nostrorum fidelissime, primum et precipuum²⁷⁰ inter omnes vos excepi, cui conqueri et deplorare calamitates et omnes miseras meas necessarium duxi, etiam genibus restris advolvi, si liceret salva majestate imperii. Primum quidem est, quod non solum nobis, sed etiam totius christianæ professionis omnibus gravissimum et intolerabile arbitramur, quod de illa apostolica sede, unde usque ad memoriam nostri temporis salutifer fructus consolationis, dulcedinis et salvationis animarum oriebatur, modo persecutionis, excommunicationis et omne perditionis flagellum in nos emittitur, nec ponunt ullum modum sententiæ, tantum ut satisfiat voluntati indiscretæ. Hujus voluntatis suæ intemperantia adeo usque nunc abusi sunt in me, ut nec Deum, nec quid aut quantum mali inde proveniat pensantes, per se et per suos omnimodis invehantur²⁷¹ in me, cum obedientiam et omnem debitam subjectionem sepe obtulerim apostolicæ sedi, si tamen reverentia et honor debitus, sicut antecessoribus meis, ab apostolica sede exhiberetur et mihi. Quid autem intendant, oportunitus ipse significabo vobis, si quando optati colloquii copiam Deus dederit nobis. In hac igitur persecutionis et odii inflammatione cum parum viderent se proficere, contra ipsum jus naturæ laborantes, quod sine maximo cordis dolore, sine multis lacrimis dicere non valeo, et quia dicitur vehementer contremiseo, filium meum, meum inquam Absalon dilectissimum, non solum contra me animaverunt, sed etiam tanto furore armaverunt, ut in primis contra fidem et sacramen-*

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁷ *Sequentia hujus anni omnia desunt B1. C1. 2. 3. 4. 5. D. E. erasa sunt in B5. adsunt in 1. AB3. 4. 4. F1. 2. 3.* ²⁶⁸ 4 Non.—apparuit desunt D. ²⁶⁹ sequens epistola deest C2. D. ²⁷⁰ precipium 1. ²⁷¹ ita 1. rel.

NOTÆ.

(341) A. 4100.

(342) Hanc epistolam publicarunt etiam Urstisius SS. 1, 396, Ecard. corp. historic. 11, 222, et ex Urstisio Baronius ad a. 1106. Ob argumenti similitudinem adjiciamus, quæ Martene coll. 1, 609, edidit ex codice quodam Stabulensi:

Versus Heinrici imperatoris ad filium suum.

*Sum quoniam pauper, non est me vilior alter
Heu mihi! quid faciam? quo me vertam? cui credam?
Suevulus et Saxo concedunt nunc tibi falso,
Perfida gens vere, per quam multi priore.
Quod si depellor, et tu pelleris, et error
Pejor erit primo. Mi fili dulce, caveto!*

tum, quod ut miles domino juraverat, regnum meum invaderet, episcopos et abbates meos deponeret, inimicos et persecutores meos substitueret, ad ultimum, quod maxime vellem taceri, aut si taceri non potest, vellem non credi, omnem naturæ affectum abjiciens, in salutem et animam meam intenderet, nec pensi quicquam haberet, quocumque modo vel vi vel fraude ad hanc periculi et ignominie suæ summam aspiraret. In hac tanta mali sui machinatione, cum essem in pace et in aliqua salutis meæ securitate, in ipsis dominici adventus sanctissimis diebus in locum qui *Confluentia* dicitur, ad colloquium evocavit me, quasi de communi salute et honore filius tractaturus cum patre. Quem ut vidi, ilico ex paterno affectu tactus intrinsecus dolore cordis mei ad pedes suos procidi, admonens et obtestans per Deum, per fidem, per salutem animæ, ut si pro peccatis meis flagellandus eram a Deo, de me ipse nullam maculam conquireret animæ, honori et nomini suo; quia culpæ patris vindicem filium esse nulla divinæ legis unquam constituit sanctio. Ad ille jam pulchre, immo miserrime institutus ad malitiam, quasi abhominabile et execrabile scelus cepit detestari; prociens et ipse ad pedes meos, de preteritis cepit veniã precari, in reliquum ut miles domino, ut patri filius, cum fide et veritate per omnia se michi obauditurum cum lacrimis promittere, si solummodo sedi apostolicæ vellem reconciliari. Quod cum promptissime annuissem, et deliberationi suæ et consilio principum in hoc totum me mancipandum promississem: in presenti natiuitate se perducturum me Moguntiam, et ibi de honore et reconciliatione mea quam fidelius posset se acturum, et inde in pacem et securitatem me reducendum promisit, in ea veritate et fide, qua patrem a filio honorari et filium a patre precipit Deus diligere. Hac promissione, quæ etiam gentili observanda est, securus, illorsum ibam, et filius meus aliquantulum precesserat me; cum quidam fideles mei occurrentes, verissime affirmabant, me deceptum et proditum sub falsa pacis et fidei sponsione. Revocatus autem filius meus, et iterum instantissime a me admonitus, sub ejusdem fidei et sacramenti obtestatione animam suam pro anima mea fore promisit jam secunda vice. Cum ergo ad locum qui *Binga* dicitur pervenissemus, jam existente die *Veneris* ante natiuitatem, numerus armorum suorum jam satis augebatur, jam fraus ipsa detegi videbatur. Et filius ad me « Pater, » inquit, « nobis cedendum est in vicinum castellum; quia nec episcopus Moguntinus in civitatem suam admittet vos, quamdiu in banno eritis, nec vos in pacatum et inreconciliatum audeo ingerere inimicis vestris. Illic natiuitatem cum Dei honore et pace ageris »; quoscunque placuerit vobis, vobiscum habeatis. Ego interim quanto instantius, quanto fidelius potero, pro nobis utrisque laborabo, quia causam vestram esse meum

A estimo. » At ego « Mi, » inquam, « fili, testis et iudex sermonum et fidei adsit inter nos hodie Deus, qui quomodo te in virum perfectum et heredem meum produxerim, quantis laboribus et tribulationibus meis honori tuo inservierim, quot et quantas inimicitias pro te habuerim et habeam, solus est conscius. » Ille autem iterum jam tertio, sub ejusdem fidei et sacramenti obtestatione, si ingrueret occasio periculi, caput suum pro capite meo fore promisit michi. Sic postquam clausit me in eodem castello, quia omnia in corde et ²⁷² corde erat locutus, manifeste ostendit rei eventus. Ex omnibus meis ego quartus sum iaculus; nec admitti potuit quilibet alius. Custodes deputati, qui vitæ meæ erant atrociores inimici. Benedictus per omnia Deus, exaltandi et ²⁷³ humiliandi quemcunque voluerit rex potentissimus. Cum igitur ipso sacratissimo die natiuitatis suæ, omnibus redemptis suis ille sanctus sanctorum puer fuisset natus, michi soli filius ille non est datus. Nam ut taceam obpropria, injurias, minas, gladios in cervicem meam exertos, nisi omnia imperata facerem; famen etiam, et sitim quam ferebam, et ab illis quos injuria erat videre et audire; ut etiam taceam, quod est gravius, me olim satis felicem fuisse: illud nunquam obliviscar, nunquam desinam omnibus christianis conqueri, quod illis sanctissimis diebus sine omni christiana communione in illo carcere fui. In illis pœnitentiæ et tribulationis meæ diebus, a filio meo missus venit ad me quidam principum *Wicbertus*, dicens nullam vitæ meæ esse consilium, nisi sine ulla contradictione etiam regni insignia redderem, ex voluntate et imperio principum. At ego, et si omnis terra, quantum inhabitatur, regni mei esset terminus, volens ²⁷⁴ vitam regno commutare; quia vellem nollem sic agendum et sic definitum intellegebam, coronam, crucem, lanceam ²⁷⁵, gladium misi *Moguntiam*. Tunc communicato consilio cum inimicis meis filius meus egrediens, relicto ibidem fidelibus et amicis nostris, quasi me eo adducturus, sub multa frequentia et custodia armorum me eductum, ad villam quæ *Ingelhem* vocatur, fecit me ad se adduci. Ubi maximam inimicorum multitudinem collectam inveni, nec ipsum filium cæteris meliorem michi repperi. Et quia firmiter et stabiliter eis videbatur esse, si propria manu cogere me regnum et omnia regalia exfestucare: simili modo et ipsi omnes minabantur, nisi omnia imperata facerem, nullum vitæ meæ consilium fieri posse. Tum ego « Quia, » inquam, « de solo vita agitur, qua nichil pretiosius habeo: ut saltem vivens penitentiam exhibeam Deo, quicquid imperatis, ecce facio. » Cumque inquirerem, si saltem sic de vita certus et securus esse deberem? ejusdem apostolicæ sedis legatus, qui ibidem aderat, non dico qui hæc omnia ordinaverat, respondit, me nullo modo eripi posse, nisi publice confiterer, me injuste *Hildibrandum* persecutum esse, *Wicbertum*

VARIE LECTIONES.

²⁷² et c. desunt C4. ²⁷³ agens C1. ²⁷⁴ ex correct. additum 1. ²⁷⁵ D. et e. C1. ²⁷⁶ nolens C1.4. ²⁷⁷ Ec-card. cor., sceptrum, chlamydem, lanc. *Urstis*: cor., sceptrum, crucem, lanc. cf *Hirsch* p. 445.

injuste et superposuisse, et injustam persecutionem in A Leoditum veni, in quibus locis viros fideles in-
apostolicam sedem et omnem ecclesiam hactenus exer-
cuisse. Tunc cum maxima animi contritione humi
prostratus, cor: per Deum, per ipsam justitiam orare,
ut locus et tempus michi daretur, ubi in presentia om-
nium principum, unde innocens essem, et iudicio me
purgarem, et inde de principibus regni, de fidelibus
meis, quoscumque obsides vellet, darem. At ille
idem legatus diem et locum michi abnegavit, dicens,
aut ibi lotum debere ⁷⁷⁸ determinari, aut nulla spes
michi esset evadendi. In tantâ tribulationis articulo
cum interrogarem, si confiterer omnia quæ impera-
bantur, an confessio mea, ut justum est, veniam et ab-
solutioem consequeretur? idem legatus respondit, non
esse juris sui me absolvere. Et cum ego ad hæc dicerem:
« Quicumque confitentem audet recipere, confes-
sum debet absolvere », si vellem, inquit, absolvi,
Romam irem satisfacere apostolicæ sedi. Sic spoliatum
et desolatum — nam et castella et patrimonium et
quicquid in regno conquisieram, eadem vi et arte sua
extorserant a me — in eadem villa reliquerunt me. In
qua cum aliquo tempore moratus essem, et filius meus
ex eodem fraudis suæ consilio demandasset, ut eum
expectarem: superveniens quorundam fidelium meo-
rum legatio premonuit, ut siquidem ad momentum ibi
remanerem, aut inde in perpetuam captivitatem raperer,
aut in eodem loco decollerer. Quo nuntio satis
etiam tunc ceteris diffusus, ilico aufugiens, fugiendo veni
Coloniam, et inibi aliquot diebus commoratus, postea

Leoditum veni, in quibus locis viros fideles in-
veni ⁷⁷⁹.

Imperatore Heinrico morante Leodii, filius ejus
Aguasgrani venit; et volens venire Leodium contra
patrem suum 5. feria dominicæ cœnæ, premisit suos,
preoccupare pontem apud Wisatum (343), ne quis sibi
venienti obstaret. Sed militibus patris concurrentibus
ad exoccupandum pontem, milites filii a ponte re-
pelluntur, alii eorum captis, alii in Mosam de-
mersis, aliis occisis; inter quos etiam Bruno comes
occisus est. Sic filius contra patrem veniens, rediit
inglorius. Coloniensibus fidem imperatori servanti-
bus, at eorum archiepiscopo filium imperatoris con-
tra patrem suum animante, Colonia obsessa oppu-
gnatur, nec tamen expugnatur. Interim Henricus
imperator Leodii moritur (7 Aug.), eique succedit
filius æquivocus ejus ⁷⁸⁰. Dux Henricus, qui ab im-
peratore ad filium ejus animo transiens, eum con-
tra patrem suum consilio suo armavit, et a filio ad
patrem rediens, partes filii debellavit, mortuo im-
peratore se ut reum majestatis filio regis ⁷⁸¹ dedit,
et ab eo captus custodiæ traditur; de qua ipse per
indusfriam suam evasit. Ducatus ejus datur Gode-
frido comiti Lovaniensi.

1107. R. 1. F. 47. A. 7. H. 7.

Henricus exdux affectans repetere ducatum, oc-
cupat oppidum Aquasgrani contra Godefridum du-
cem. Sed hoc non ferens dux Godefridus, oppidum
C. Aquense violenter intrupit, oppidanos a favore Hein-

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁷⁸ deest Cl. ⁷⁷⁹ A. addit: Horum cæterorumque fidelium regni consilio usus. vobis fiducialius et ho-
nestius habeo deplorare has omnes miseras meas. fiducialius tamen propter mutæ consanguinitatis vel
antiquæ amicitie debitum. honestius autem. propter tanti regni nomen gloriosum. Vos autem per fidem.
per amicitiam rogatus. in tantis tribulationibus meis acsi in vestris. propinquo consulētis. Quæ fidei et
amicitiæ vincula etsi inter nos non essent. vestrum tamen et omnium regum terræ est injuriam et contem-
ptum nostrum vindicare et tam nefariæ proditiōis et violentiæ exemplum de superfiçie terræ extirpare.
cooperante domino nostro Jhesu Christo. cui est honor et gloria in secula seculorum amen. quæ exceptis
cooperante — amen leguntur etiam in editionibus hujus epistolæ. Videtur itaque Sigebertus ea primo edidisse,
unde A. ea habet, sed post delevit, unde reliquis desunt. In 1. rasuræ vestigium nullum. — Eadem epistola
legitur etiam in codice S. Mariæ in Villari, jam civitatis Bruxellensis, s. XII. ex. post tractatus S. Bernar-
di, descripta e Sigeberto, ut rubrum docet ibi præfixum: Henricus filius imp. II. contra jus naturæ et fas
legum in patrem insurgens. Scriba sequentem Sigeberti narrationem ita in finem epistolæ convertit: fideles
inveni. Me vero commorante Leodii, filius meus A. v. e. v. v. L. c. me p. s. 5. f. d. c. p. s. p. p. a. W. n.
q. s. v. o. S. m. meis c. a. e. p. m. illius a p. r. etc. usque ad rediit inglorius. ⁷⁸⁰ Interim — ejus A. ita
exhibet: Imperator Henricus exhereditatus imperio. et inreconciliatus apostolicæ sedi. 7. Idus Augusti
Leodii moritur. Hic in ipso mortis articulo mandaverat regi filio suo contra se Coloniam oppugnanti. ut
Spira sepeliretur. cui et anulum suum per Borchardum Monasteriensem episcopum misit. Sed eo interim
sepulto in æcclesia sancti Lamberti. ex auctoritate apostolica per Henricum Magaburgensem episcopum
apostolicæ sedis legatum ipsi æcclesie divinum interdicatur officium. quoadusque corpus ab æcclesia ipsa
ejecteretur effossum. Quod in æcclesia nondum consecrata et extra urbem in Cornelio monte sita 18. Kal.
Sept. translatum et reconditum est. quoadusque absolute apostolica regiam sepulturam mereretur. Jam
nono abhinc transacto die venientibus legatis qui eum deferrent ad filium. rursus effoditur. et immoderato
favore concurrentis vulgi et obsequio in urbem relatus. ecclesie quoque sancti Lamberti. obsistente clero.
iterum inferitur. Ibi sunt ei a quibusdam pauperibus clericis mercede conductis noctis unius vigiliæ celebra-
tæ. vacante a divino officio æcclesia. et canonicis a facie furentis populi latentibus. Postera die cum priori
sepulchro perstrepente eum debere restitui. et hoc ipsi facere aggredierentur. qui una cum predictis paupe-
ribus clericis circa corpus extractis gladiis vigilaverant. quorundam seniorum consilio vix potuerunt re-
primi. Nam tantum exarserant in ejus immoderatum favorem. ut quotquot illius tetigissent feretrum. se
sanctificatos ab eo crederent. Nonnullis etiam terram sepulchri ejus unguibus proptis scalpentibus. et per
agros suos domosque quasi pro benedictione spargentibus. alii frumenta vetera feretro ipsius superjacobant.
ut una cum novis immixta illa sererent. sperabant enim taliter fertilem sibi messem profuturam. Vix tan-
dem redditus legatis non sine dolore et contradictione populi. clamabant enim ejus absentiam periculum
et desolationem fore civitatis. ad illum defertur. Spira ut petierat sepeliendus. Dux etc. Nescimus utrum
hæc a Sigeberto primum ita edita fuerent e' postmodum suppressa, an pro additamento monachi Virdunensis
sint habenda. ⁷⁸¹ ita omnes.

NOTÆ.

(343) Viset inter Leodium et Trajectum.

PATROL. CLX.

rici exterruit, aliquos comites et multos potentes et nobiles cepit. Ipse Henricus cum filiis suis vix fuga evasit; uxorem ejus capere dux indignum duxit. Comites et honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem sub se militandi sibi conciliatos ad fidelitatem suam adduxit.

1108. R. 2. F. 48. A. 8. H. 8.

Henricus imperator contra Rotbertum Flandrensem vadit (344), et pacto pacis magis utrinque simulato quam composito, pene inefficax redit. Bojmundus dux Apuliæ, contracto undeunde exercitu, accingitur ad invadendum Constantinopolitanum imperium.

1109. (1110.) 3. 49. 9. 9.

In parrochia Legiensi porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est etiam pullus gallinæ quadrupes. Imperator Henricus contra Ungaros vadit (345); sed facto pacto redit. Philippus rex Francorum obiit (346). Ludovicus filius ejus post eum regnat.

1110. 4. 1 10. 10.

In mense Junio cometes apparuit, radios dirigens ad austrum, multis continentibus hoc signo portendi futuram regis Henrici quinti expeditionem Italiam versus. Sanctus Wibertus, fundator Gemmelacensis cenobii, ubi et sepultus requiescit, quem Deus multis et magnis miraculorum signis per annos 12 longelateque clarificaverat, auctoritate venerabilis Frederici Coloniensium archiepiscopi et assensu generalis synodi, a domno Obberto Legiensi episcopo elevatur. Quæ elevatio innumerabili concursu et mirabili gaudio populorum celebrata est 9. Kal. Octobris.

1111. 5. 2. 11. 11.

Henricus quintus hujus nominis rex Romam vadit, propter sedandam discordiam quæ erat inter regnum et sacerdotium; quæ cepta a Gregorio nono

A hujus nominis papa, qui Hildebrandus nominatus est, et exagitata a successoribus Gregorii, Victore et Urbano, et pre omnibus a Pascali, magno scandale erat toti mundo. (Ep. Heinr.) Rex uti volens auctoritate et consuetudine et auctoribus privilegiis imperatorum, qui a Karolo magno, qui primus de regibus Francorum imperavit Romanis, jam per trecentos et amplius annos imperaverant sub sexaginta tribus apostolicis, dabat licite episcopatus et abbatias et per anulum et per virgam (347). Contra hanc majorum auctoritatem censebant papæ synodali judicio, nec posse nec debere dari per virgam vel per anulum episcopatum aut aliquam æcclesiasticam investituram a laicali manu; et quicumque ita episcopatum aut aliam æcclesiastici juris investituram accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc precipue causam rex Romam tendebat; et si qui Langobardorum quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos proterebat.

Quid vel quomodo inter papam et regem conveniret, cum multa a multis dicantur, hoc tantum a nobis dicitur, quod in epistola ab ipso rege scripta legimus. (Ep. Heinr.) Instabat omnimodis papa, ut averteret regem a potestate dandi episcopatus vel abbatias, nec per anulum nec per virgam. Regi quærenti per internuntios a papa, his omnibus sibi ablatis quomodo constaret regnum, quoniam fere omnia regalia antecessores sui concesserant et traderant æcclesiis? respondit: *Sacerdotes decimis æcclesiæ et oblationibus contenti sint, rex vero omnia predia et regalia, quæ a regibus collata sunt æcclesiis, recipiat, et detineat sibi et successoribus suis.* Rege per internuntios respondente se nolle violentiam et injustitiam inferre æcclesiis, promisit papa, et suis pro se jurantibus affirmavit, se dominica instantis quinquagesimæ omnia regalia cum justitia et auctoritate apostolica ab episcopis et æcclesiis

VARIÆ LECTIONES.

100 f. e. succedit habet A. annis XXVII add. B3. annis XXXVIII add. B4. annis XXVIII add. B4. D. 100 Sanctus — Octobris desunt C4. D. totus annus deest A. 100 q. h. n. desunt D. 100 baculum A. 100 Hic in 1. desinit manus tertia, in media pagina duernionis ultima, cujus reliqua pars vacua est relicta. Apparet inde, totum duernionem insertum fuisse, postquam sequentia folia jam scripta fuerunt, et quidem insertum fuisse loco aliorum aliquot foliorum excisorum. Sequitur folium unum, a manu quarta, prorsus alia, nitida, quæ simillima quidem est Anselmi, nec tamen ipsius esse videtur. Duæ priores linæ delete sunt; prior fuerat: et si qui Langobardorum quoquomodo ei resistere volebant, potenter eos proterebat, altera: VI. III. XII. XII., tertia jam incipit: Quid vel etc. Hic novum annum VI. III. XII. XII. superscriptum incipiunt et sic deinceps pergunt quoque A. B3. 4. Idem fuerat in 1. sed jam correctum per 12, ut nos dedimus. Sequentia omnia in D. E. ita contracta leguntur: In reconciliatione autem, quæ facta est inter imperatorem et papam, (nam ipsum papam cum episcopis et cardinalibus ceperat) die Paschæ Henrico in imperatorem coronato, post lectum evangelium, tradidit ei papa ante altare apostolorum Petri et Pauli, in oculis omnium principum, privilegium, de investitura episcopatum vel abbatiarum, tam per anulum quam per virgam, scilicet, ut regni ejus episcopis vel abbatibus, libere preter violentiam et symoniam electis, investitionem virgæ et annuli conferat, post investitionem vero canonice consecrationem accipiat ab episcopo, ad quem pertinuerit. Confirmatio pacis inter apostolicum et imperatorem, dum in celebratione missæ traderet ei corpus et sanguinem domini nostri Jesu Christi: Domine imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta et apostolica tenet æcclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me et te. Datum est Idibus Aprilis, indictione quarta. Denique C4. his omnibus Contra hanc majorum — indictione quarta omissis, nil habet nisi: Facta est qualiscumque reconciliatione inter papam et imperatorem, qui ipsum papam cum episcopis et cardinalibus ceperat.

NOTÆ.

(344) Exeunte Octobr. 1107. Rediit n. Januario 1108. cf. Mon. Legg. II. 64.

(345) Exeunte Sept. 1108. Rediit ineunte Novembri.

(346) D. 29 Jul. 1108.

(347) Rex uti — virgam et paulo post Instabat — negotio (pag. 374. lin. 7.) sumpta sunt ex Helarici encyclica Mon. Legg. II, 70.

auferre et regno reddere, id est civitates, ducatus, A marchias, comitatus, monetas, thelonea, advocarias, omnia jura centurionum vel villicorum, curtes et villas, cum omnibus pertinentiis suis, quæ regni erant, militiam et castra. Hanc conventionem in karta descriptam regi dedit, hoc addens, quod ipse regem et regnum ulterius non inquietaret, et privilegio sub anathemate confirmaret, ne posteri sui eum inquietare præsumant; regem benigne et honorifice susciperet, eumque in imperatorem coronaret, et ad tenendum imperium auxilio officii sui adjuvaret. Pro his omnibus implendis papa regi obsides dedit. Internuntii regis, quamvis scirent hoc nullo modo posse fieri, affirmaverunt, si papa hæc compleret, regem quoque investituras æcclesiarum, uti querebat, refutaturum.

(Ib.) Hac spe promissionum regi Romam tendendi, Pascalis papa primo per suos, postea ipse cum primoribus Romanorum extra urbem occurrit, nullamque causam resistendi ostenderunt. Vix civitatis portas ingressus erat, cum militibus ejus intra civitatis mœnia secure vagantibus, alii vulnerati, alii occisi, omnes vero pene capti aut spoliati sunt. Rex tamen, quasi pro levi causa non motus, tranquilla mente usque ad januas æcclesiæ beati Petri apostoli cum processione pervenit. Ubi volens ostendere nullam æcclesiarum Dei disturbancelem ex suo velle procedere, in oculis et auribus omnium astantium hoc decretum promulgavit: *Ego Henricus imperator augustus affirmo Deo et sancto Petro et omnibus episcopis et abbatibus et omnibus æcclesiis: omnia quæ antecessores mei reges vel imperatores concesserunt, vel quoquo modo tradiderunt Deo, ego nullo modo subtrahere volo.* Hoc decreto lecto et subscripto, petiit a papa ut adimpleret ei quod in karta conditionis scriptum erat. Ipse etiam rex conventionem suam ad papam firmavit, jurantibus quatuor comitibus, quod proxima quarta vel quinta feria rex principes suos amicitiam jurare faceret, et obsides daret, eo tenore, si papa proximo dominico die adimpleret regi per omnia, quod in karta conventionis ejus scriptum erat. Cum ergo rex insistere, ut papa cum justitia et auctoritate promissam sibi conventionem de reddendis sibi regalibus confirmaret: universis tam suis quam nostris, scilicet episcopis, abbatibus, et universis æcclesiæ filiis in faciem ei resistentibus, et decreto suo plenam heresim inelamantibus, voluit papa, si salva pace æcclesiæ potuissent, hoc privilegium proferre: Ne sacerdotes, abbates aut clerici sæcularibus occupentur, neve ad comitatum accedant, nisi pro damnatis eruentis, neve militiam exercent, quæ vix aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis et homicidiis exhibentur, neve ministri altaris sicut ministri curiæ, neve accipiant a regibus ad regnum pertinentia. Regi autem sive imperatori censuit esse dimittenda omnia ad regnum pertinentia a tempore Karoli Magni et ceterorum imperatorum; interdicens sub anathemate, ne quisquam episcopo-

rum invadat ad regnum pertinentia. Interdixit etiam sub anathemate, ne illi, qui post eum in apostolica sede sessuri sunt, audeant regem aut regnum ejus inquietare super hoc negotio.

In reconciliatione autem, quæ facta est inter papam et imperatorem, qui ipsum papam cum episcopis et cardinalibus coeperat, hoc fuit juramentum regis: *Ego Henricus rex 4. vel 5. feria proxima haberos dimittam dominum papam et episcopos et cardinales et omnes captivos et obsides; et papæ et fidelibus ejus et Romanis pacem et securitatem servabo, tam per me quam per meos, et in personis et in rebus, eique obediám, salvo honore regni vel imperii.* Hoc juramentum juraverunt etiam episcopi et principes circiter 14. Juramentum ex parte papæ hoc fuit: *Dominus papa Pascalis non inquietabit dominum regem nec regnum ejus de investitura episcopatum vel abbatiarum, neque de injuria sibi et suis illata in personis, in bonis; neque aliquod malum reddet sibi vel alicui personæ pro hac causa; et penitus in personam regis Henrici nunquam anathema mittet; nec remanebit in domino papa quin coronet eum, et regnum et imperium auxilio officii sui eum tenere adjuvabit pro posse suo. Et hoc adimplebit papa sine fraude et malo ingenio.* Hoc juramentum papæ confirmaverunt jurando episcopi et cardinales numero 15 Henrico regi in imperatorem coronato. Post lectum evangelium tradidit ei papa ante altare apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium principum hoc privilegium de investitura episcopatum vel abbatiarum, tam per anulum quam per virgam: *Pascalis episcopus servus servorum Dei karissimo in Christo filio Henrico Teutonicorum regi, et per Dei omnipotentis gratiam Romanorum imperatori Augusto, salutem et apostolicam benedictionem. Regnum vestrum sanctæ Romanæ æcclesiæ singulariter coherere dispositio divina constituit. Prædecessores vestri probitatis et prudentiæ amplioris gratia Romanæ urbis coronam et imperium consecuti sunt. Ad cujus videlicet coronæ et imperii dignitatem tuam quoque personam, fili karissime Henrice, per nostri ministerii sacerdotii majestas divina provexit. Illam igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri vestris prædecessoribus catholicis imperatoribus concesserunt et privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque dilectioni tuæ concedimus, et præsentis privilegii pagina confirmamus, ut regni tui episcopis vel abbatibus libere præter violentiam et symoniam electis investituram virgæ et anuli conferas. Post investitionem vero kanonice consecrationem accipiat ab episcopo ad quem pertinuerit. Si quis autem a clero et populo præter tuum assensum electus fuerit, nisi a te investiat, a nemine consecretur. Sane episcopi et archiepiscopi libertatem habeant, a te investitos episcopos vel abbates kanonice consecrandi. Prædecessores enim vestri æcclesias regni sui tantis regalium suorum beneficiis ampliaverunt, ut regnum ipsum episcoporum vel abbatum maxime præsidium oporteat communiri, et populares dissensiones, quæ*

in electionibus sæpe contingunt, regali oporteat majestate comesci. Quamobrem prudentiæ et potestati tuæ cura debet sollicitius imminere, ut Romanæ ecclesiæ magnitudo et cæterarum salus præstante Domino beneficiis tuis et servitiis conservetur. Si qua igitur ecclesiastica secularive persona, hanc nostræ concessionis paginam sciens, contra eam temerario ausu venire temptaverit, anathematis vinculo, nisi resipuerit, innodetur, honorisque ac dignitatis suæ periculum valiat. Observantes autem misericordia

A divina custodiat, et personam potestatemque tuam, ad honorem suum et gloriam, feliciter imperare concedat. Confirmatio pacis inter apostolicum et imperatorem, dum in celebratione missæ traderet ei corpus et sanguinem domini nostri Jesu Christi: Domine imperator, hoc corpus Domini, natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta et catholica tenet ecclesia, damus tibi in confirmatione veræ pacis et concordie inter me et te. Datum est Id. Aprilis, indictione 4ma.

ANSELMI GEMBLACENSIS CONTINUATIO

1112. R. 6. (7). F. 3. (4.) A. 12. (15).
H. 12. (15)²⁰⁷.

Deo peccatis hominum offenso, multa eveniunt hoc anno. In monte Castriloco æcclesia sanctæ Gualdedrudis cum aliis duabus æcclesiis minoribus et cum toto pæne oppido arsit²⁰⁸. Æcclesia sancti Michaelis de periculo maris fulgurata divinitus arsit²⁰⁹ cum ædificiis sibi appendentibus. Gualdricus episcopus Laudunensis, cives ipsius urbis a sacramento perperam juratæ communitatis revocare nixus, a seditiosis ad arma concurrentibus, quod dictu nefas est, gladio confossus interiit, feria 5. ebdomadæ paschalis, 7. Kal. Maii, in latania majori. Tumultuante etiam impetu confusæ multitudinis, domus episcopi succenditur. Unde etiam ipsa mater æcclesiæ sanctæ Mariæ, et æcclesia sancti Johannis baptistæ in abbatia monialium, cum aliis æcclesiis omnibus e vicino appendentibus concremantur. In auctores seditionis a rege Francorum tam severe est vindicatum, ut tam presentes quam futuros a simili scelere deterrere possit exemplum²¹⁰. Mense Maio sigillines et arbores sacro igne adustæ, fructus sui spem sunt mentitæ: et quedam silvæ insuper arefactæ. Subsecuta est hominum valetudo gravis et diuturna, cum profluvio ventris et mortalitate²¹¹. Dominus Sigebertus, venerabilis monachus Gemblacensis

B cœnobii, vir in omni scientia litterarum incomparabilis ingenii, descriptor precedentium in hoc libro temporum, 3. Non. Octobris obiit, et nobis perpetuum merorem absentie suæ reliquit²¹².

1113. 7. (8.) 4. (5.) 13. (14.) 13. (14.)

Domnus abbas Lietardus 2. Non. Februarii obiit; cui Anselmus octavo loco in Gemblacensi cœnobio succedit²¹³. Feria 3. hebdomadæ paschalis, 6. Idus Aprilis, monasterium Prumiæ crematur cum officinis suis, thesauro et bibliotheca æcclesiæ per Dei providentiam durantibus illesis²¹⁴. In pago Brachateusi 9. Kal. Maii circa Tornacum nix tanta cecidit, ut etiam silvas fregerit. Mense Augusto Balduinus rex Jherusalem cum Rogero Antiochiæ comite contra Turcos vadit. Sed cum Rogerus cum exercitu suo juxta quendam fluvium resedisset, rex cum suis processit, ut adventum Turcorum exploraret. Turci vero montem quendam occupaverant, in quo inaidias per quatuor loca collocaverant, et in singulis insidiis quatuor milia equitum deputaverant; a quibus ex insperato rex undique interceptus, mille quingentis suorum interfectis, miserabili fuga est liberatus. Ascalonitæ cognoscentes abesse regem Balduinum, cum gravi multitudine Jherusalem assiliunt; sed non prevalentes contra eam, partem æcclesiæ sancti Stephani, extra civitatem ubi lapi-

VARLÆ LECTIONES.

²⁰⁷ Hic desinit in 1. in media pagina manus, quæ proxime antecedentia inde a Quid vel quomodo scripserat omnia. Nullo spatio intermisso his statim adjuncti sequentem annum Deo peccatis, etc. manus paulo alia, quæ est Anselmi. Reliqui quoque codices omnes hæc ita exhibent conjuncta; et qui Anselmi continuatione carent, Cl. 2°. 5. 4°. 5. D. desinunt tamen in morte demum Sigeberti. Cf. quæ supra monuimus in præfatione. ²⁰⁸ numeros uncinis inclusos primo habuit Anselmus. Sed in. eos correxit, ut nos dedimus; idem habent reliqui præter Alnensis et B3^o qui usque ad annum 1129. cum Anselmo facit, atque in annis Christi uno semper nos antecedit; sed inde ab a. 1129. nobiscum facit. ²⁰⁹ crematur 1. e correctura. Multa — arsit desunt D. ²¹⁰ comburitur 1. e corr. ²¹¹ Hic novum annum VII. IV. XIII. XIII. inscriptum incipiunt B1. 2. 5. Cl. 2°. 3. 4° D. E. In 1. nova tantum linea incipit, at nequaquam novus annus; nec in A. B5°. 4°. 4°. ²¹² Hucusque Sigebertus cronicam suam perduxit Addunt B3^o Alnensis ²¹³ ita A. aln. et suis p. m. a. s. r. B4°. et s. perpetuam memoriam sui reliquit B4°. et s. gravissimum m. a. s. r. B1. 5. Cl. 2°. 3. 5. D. desunt C4°. In 1. annus integer una manu unoque calamo exaratus, desit primo in voce obiit, neque quicquam post hanc erasum est; at alia manus postmodum adjecit: Qui etiam librum illustrium virorum et multa utilia doctrinæ suæ et librorum monumenta nobis reliquit. Idem habent B5^o et Aln. F1. 2. 3. Posthæc in codice 1. nullo spatio interjecto, in eadem pagina statim pergunt Anselmus; sed ea desunt omnia Cl. 2°. 3. 4°. 5. D. ²¹⁴ Domnus — succedit desunt B3^o et Aln. ²¹⁵ Feria — illesis desunt B5^o.

dates est sita, diruunt, segetes incendunt, et ita inefficaces redeunt. Turci cœnobium monachorum in monte Thabor situm funditus evertunt, et, modicis cum reliquis omnibus interfectis, omnia sibi rapiunt. Rex Jherusalem Balduinus uxorem ducit relictam Rogeri ducis Siciliae (348). Apud Ravennam et Parmam civitates Italiae in agris et infra mœnia sanguis pluit, Junio mense³⁰⁶.

1114. R. 8. (9.) F. 5. (6.) A. 14. (15.)
H. 14. (15.)

Henricus imperator cum magna optimatum suorum et totius regni gloria natale Domini (349) celebrat Moguntiae, ibique uxorem ducit filiam Henrici regis Anglorum³⁰⁷ (350).

1115. 9. (10.) 6. (7.) 15. (16.) 15. (16.)

diebus Novembris in suburbio Antiochiae terra noctu dehiscens, turres multas et adjacentes domos cum habitatoribus absorbit. Quidam autem, ut est illud hominum genus, cum uxore et filiis de locis illis migraverat; sed in redeundo positum idem terræmotus absorbit in loco quo erat (An. 1112). Henricus imperator, dum quicquid libet licere putavit, magnae regni pene totius inimicitias comparavit. Etenim quia superioribus annis Albertum cancellarium et alios quosdam regni principes insidiosè ceperat, et sine audientia et iudicio custodiæ mancipaverat, aliis similia timentibus suspectus erat. Unde etiam Fridericus Coloniensis archiepiscopus ab eo aversus (351), totis viribus insequitur eum et fautores ejus; oppida et castella contra se posita impugnat, et omnia ad eum pertinentia ferro et igni vastat. Henricus imperator promiserat Aquis se pascha celebraturum; ideoque inter alios regni principes dominus Othbertus Leodicensis episcopus ibi prestolabatur ejus adventum. Unus igitur eorum, Arnulfus de Arslot, dum manus suas conficaret, magno omnium miraculo, sine aliqua vulneris aut ulceris lesione, sanguis ab ejus digitis fluere visus est. Quæ res, pro magno portento habita, significabat humani sanguinis effusionem pro indigna regni et principum discordia³⁰⁸.

1116. 10. (11.) 7(8.) 16 (17.) 16. (17.)

Henricus imperator in Italiam accedit propter asperos motus regni, et maxime propter marchiam Malthildis cognatæ suæ, quæ recens obierat (352), hereditatem, quæ sibi jure competeat optinendam.

1117. 11. (12.) 8. (9.) 17. (18.) 17. (18.)

Mense Januario 3. Non. ipsius, 4. feria, in aliquibus locis, sed non usquequaque, terremotus acci-

dit, alias clementior, alias validior; adeo ut quarundam urbium partes cum æcclesiis subruisse dicatur. Mosa etiam fluvius juxta abbatiam quæ dicitur Sustula, quasi pendens in aere, fundum suum visus est deseruisse³⁰⁹. Hoc quoque anno Leodium civitas multis plagis attrita est. Mense enim Maio, nocte inventionis sanctæ crucis, quæ tunc erat vigilia ascensionis, dum in majori æcclesia vesperos celebrant, et illum psalmi versiculum *Quis sicut dominus Deus noster* cantant, subito tonitrus cum terremotu omnia ad terram stravit, et fulmen a leva templi ingressum non modicas crustas de muro hac illac disjecit; deinde turrim ingrediens, multas trabium partes diffudit. Subsecutus est fœtor intolerabilis, adeo ut multo aromatum odore vix potuerit expelli. Item Junio mense, 7. Idus ipsius mensis,

circa horam nonam, nubes pluvie subito rapta, a monte qui dicitur Roberti, subjectam sibi partem civitatis penitus oppressam pessumdedit; adeo ut multas domos dirueret, et immensam annonam perderet, et matrem duos infantes altrinsecus in brachiis amplexam necaret, et alios octo homines diversis in locis opprimeret. Pulsantibus vesperis sabbato, quedam femina caput dum lavat pæro, manus rubent sanguine fluido³¹⁰. Kalendis etiam Julii circa horam 6. turbo nimis vehemens et obscurus civitatem operuit, et nubes ex abrupto scissa ita omne tectum majoris æcclesie devicit, ut et imbribus pateret, et totum pavimentum perfunderet. Illico fulmen a parte aquilonali ingrediens, quendam clericum retro altare sanctorum Cosmæ et Damiani in pulpito legentem, et alterum ante crucifixum orantem, tertium de scriptorio æcclesie proximo egredientem, in ipso æcclesie ingressu extinxit. Ante fores quoque æcclesie, domum episcopi versus, quendam laicum extinxit. 7. Idus Julii ab hora 3. usque ad nonam quattuor turbine a quattuor plagis cœli urbem circulerunt; ventus etiam cum magna vi insonuit, et urbem multo imbre alluit.

3. Non. Augusti, primo noctis conticinio, quædam terrarum cum thonitrus audiretur, et fulgure sepius micarent, et iterum atque tertio id fieret usque mane, in urbem Leodium amplius ipse turbo deseviit, ita ut homines a stratis exilientes templa et æcclesiolas tristi cœtu complerent, et tota nocte supplicationibus intenderent. Summo vero auroræ diluente, a parte orientis ignis cum ingenti flamma civitatem circulavit tantus, ut omnes divinitus cremari extimerint. Post hæc magnus turbo, erum-

supplicationibus intenderent. Summo vero auroræ diluente, a parte orientis ignis cum ingenti flamma civitatem circulavit tantus, ut omnes divinitus cremari extimerint. Post hæc magnus turbo, erum-

VARIÆ LECTIONES.

³⁰⁶ Apud — mense addidit Anselmus postea eodem quo annum 1115. atramento et tempore. ³⁰⁷ abhinc atramentum mutatur. Sequens annus totus continuo calamo scriptus fuit. ³⁰⁸ abhinc atramentum mutatur. ³⁰⁹ Henricus — deseruisse uno calamo. Sequentia Hoc — terruit alio tempore, sed continuo calamo. ³¹⁰ Pulsantibus — fluido et Monstrum — corporis addidit ut videtur Ans. ipse cum nota ad 1068. Item quomodo annum 1123. conscriberet, quo idem atramenti atone manus habitus est. Decurrit solis B4' 4". Attende lumen in sonitu.

NOTÆ.

(348) Adalaidem de Monteferrato.
(349) A. 1113. Anselmus enim annum incipit in natali Domini.

(350) Jan. 7.
(351) Jan. a. 1114 medio.
(352) 1113 Jul. 24.

pens ab occidentē, ipsum ignem visus est aliquantulum obscurasse. Iterum autem quasi victor ignis cum flamma recaluit; et iterum turbine revertente, paululum delituit. Tertio etiam ipse ignis recaluit, et tertio nihilominus turbine victus decidit. Hoc spectaculum a summo mane usque ad horam tertiam civitatem vehementer terruit. Monstrum quoddam Namuci natum est, cui par nunquam vel raro visum est, videlicet biceps infantulus. Qui hoc vidit testis est populus. Hic tam sexu, quam ceteris membris, simplex erat compage corporis. 3. Idus Decembris, ad mediam noctem lucentibus stellis cœlo sereno, 13. luna eclypsim passa est, et contracto orbe, multis coloribus, sed maxime sanguineo, pene integra hora suffusa est³⁵¹. 17. Kal. Januarii, prima hora noctis, igneæ acies a septentrione in orientem in cœlo apparuerunt; deinde per totam cœlum sparsæ, plurima noctis parte videntibus miraculo et stupori fuerunt.

1118. R. 12. (13.) F. 9. (10.)
A. 18. (19.) H. 18. (19.)

Balduinus secundus rex Jherusalem moritur, frater Godefridi ducis Lotharingorum et primi regis Jherosolimitarum. Fuerunt autem filii Eustatii comitis de Bolonia, ex Ida sorore Godefridi Gibbosi, duces Lotharingorum. Quibus de medio factis, tertius regnat Balduinus, filius Hugonis comitis de Reitesta. (Jan. 18.) Paschalis papa moritur; succedit Johannes Gaitanus 119us, qui et Gelasium se nominat. Cum vero Henricus imperator tunc temporis agens in Italia, Romam tenderet ad eligendum papam, Johannes præsentiam ejus veritus, jam electus (353) et ordinatus secessit Capuam (354). At imperator quia electioni non interfuerat, nec ordinationi consensit, sed, aliquibus Romanorum annitentibus, Hispanum quendam Burdinum nomine, satis clericum et superordinari fecit. (Mart. 9.) Johannes interim transiens ad Gallias, per Burgundiam et Gothiam, quæ provincia sancti Egidii dicitur, agit synodales causas³⁵² (Sept. 2.) Henricus imperator ab Italia in Lotharingiam repatriat, et secundum illud *Qui a multis timetur, necesse est ut multos timeat*, conjuratos in se regni principes modo iniuis, modo blanditis, modo vi, modo satisfactione ad pacem invitat³⁵³. Deficiente penitus naturali prole Flandrensium

A comitum, Karolus, Roberti comitis ex sorore nepos, comes substituitur, filius regis Danorum.

1119. 13. (14.) 10. (11.) 19. (20.) 1.

(Jan. 29.) Johannes Gaitanus, qui et Gelasius papa, Cluniaci moritur et sepelitur. Consensu omnium episcoporum tam Germaniæ quam Galliæ cum Romanis habito, dominus Guido Viennensis archiepiscopus in papam eligitur, et Calistus vocari designatus, Cluniaci benedicatur 160us (Febr. 4)³⁵⁴. Postea mediante Octobrio mense Remis synodum congregans, multos in utroque regno episcopos consecrat; inter quos etiam dominus Fredericus in episcopum Leodiensium ungitur. Interim Henricus imperator Ivosium (355) venit; et dum pro reconciliatione regni et sacerdotii legatio nunc a rege ad papam vadit, nunc a papa ad regem vicissim redit, dissensu quorundam invidorum lux pacis turbatur, et imperator cum sibi faventibus excommunicatur (Oct. 30)³⁵⁵.

1120. 14. (15.) 11. (12.) 20. (21.) 2.

Dominus papa Calistus, Romam proficiscens, ab omni senatu et populari turba gloriose excipitur, et in sede apostolica confirmatur 160us (Jan. 3). Burdinus pseudopapa Sutrii positus, dum peregrinos Romam euntes vel redeuntes turbat et deprædatur, tandem (356) ut vilissimus apostata capitur et in monachum attundetur. Major ecclesia episcopii Monasteriensis, eo quod episcopum repudiassent, ab ipso episcopo Theoderico et Leudone³⁵⁶ duce Saxonie cum tota civitate exuritur³⁵⁷.

1121. 15. (16.) 12. (13.) 21. (22.) 6.

Dominus Fredericus episcopus (357) obiit; ad cuius sepulcrum multa signa visa a plerisque conjiciuntur. Mense Octobrio Henricus imperator Quintilburch (358) venit, et hinc inde optimates regni, legati etiam apostolicæ sedis, tractaturi de controversia, quæ est inter imperatorem et regnum, seu etiam contra dominum apostolicum. Cum autem diu disceptatur de statu regni et de investituris ecclesiarum et de hereditate Sicfridi comitis palatini et de aliis negotiis, partim favendo regi, partim differendo causam usque ad presentiam apostolici, dissimulato federe incertiores redeunt quam venerant. Terremotus in secunda epdomada adventus Domini, sabato hora tertia, 4. Idus Decembris, alias clementior, alias inclementior accidit³⁵⁸.

VARIE LECTIONES.

³⁵¹ Abhinc atramentum et habitus manus mutatur. ³⁵² Paschalis — causas sub antecedenti anno exhibent B⁵. 4. 4us. ³⁵³ Sequentia usque ad finem a. 1121. alia manus, eadem quæ a. 1095—1111, scripsit, sed Anselmus eam correxit. Deficiente — Leodiensium ungitur desunt B⁵. 4. 4us. qui eorum loco habent quædam ex Ann. Bland. ³⁵⁴ postea additum; deest A. ³⁵⁵ Post hæc in 1. scripserat Anselmus ipse: Cœnobium Prumicæ cum omnibus appenditiis arsit, salvo thesauro et bibliotheca, et alia quædam, jam prorsus deleta, lineæ spatia comprehensa. Sed postea erasa sunt; cf. a. 1113. Habent ea soli A. et Aln., desunt reliquis omnibus. ³⁵⁶ Leodero A. ³⁵⁷ Major — exuritur in rasura Anselmus ipse, rell. ³⁵⁸ Terremotus — accidit Anselmus ipse post addidit, eodem tempore quo sub annis duobus præcedentibus verba Cœnobium, etc. et Major etc. Post hæc tres lineæ erasæ, quarum prima non jam legi potest; altera fuit; H. imperator pasca Domini Aquisgrani celebrat. Inde Leodium contendit. H..... cuidam... bur. t. E reliquis nullus hæc habet sed

NOTE.

(353) D. 25 Jan.
(354) Primo Gaetam, ubi consecratus fuit d. 10 Martii.
(355) Jovis, haud procul a Sedan.

(356) April. 1121.
(357) Leodiensis.
(358) Errat Anselmus; Wirziburgi fuit; cf. Mon. Legg. II, 74.

1122.

R. 16. (17.)

F. 13. (14.)

A. 21. (23.)

H. 4.

Optimates regni cum episcopis convenientes Henricam imperatorem, Deo sibi propitio id egerunt saluberrimo consultu, ut inter ipsum et apostolicum controversia de investituris æcclesiarum tandem finiretur. Legantur inde Romam ex parte imperatoris Bruno Spirensis episcopus, et Arnulfus abbas Fuldensis. Interim Henricus imperator pascha Domini Aquisgrani celebrat (*Mart.* 26), deinde Leodium contendit. Hic querela apud eum facta de insolentiis cujusdam Gothuini, castrum ejus, quod Monsfalconis (359) dicitur, annitente sibi Godefrido duce obsidet, capit, incendit et destruit. Æcclesia Hamoniensis cum omnibus appendiciis suis seditione advocati sui cum tota villa crematur, salvo tamen thesauro et bibliotheca. Turonis etiam contentione orta inter clericos et laicos, æcclesia sancti Martini penitus est combusta. Dominus apostolicus visa et recepta legatione imperatoris, pertesus et ipse dissonantiae nimium inter eos diutinae, libenter assensit; et tam consulto totius Romani senatus, quam etiam omnium episcoporum Italicorum, mittuntur ex latere apostolici Lambertus Ostiensis episcopus et Saxo cardinalis de monte Celio, et Gregorius alter Cardinalis, ad ordinandam rem tanti negotii. Mense Septembrio, in nativitate sanctæ Mariæ, Henricus imperator cum episcopis et optimatibus regni venit Wormatiæ; ubi occurrerunt ei legati sedis apostolicæ. Diu, ut fit in tanto magnatum consensu, eventitata ratione, tandem gratia antiquæ caritatis redintegratur inter imperatorem et apostolicum Dei ordinatione (*Sept.* 23). Quorum consensus talis est (360): *Ego Calistus episcopus, servus servorum Dei, tibi dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum imperatori Augusto concedo electiones episcoporum, abbatum, Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in presentia tua fieri absque symonia et aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emergerit, metropolitani et provincialium consilio vel iudicio saniori parti assensum et auxilium prebeas. Electus autem a te regalia accipiat per sceptrum, exceptis omnibus quæ ad Romanam æcclesiam pertinere noscuntur; et quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus infra 6 menses regalia per sceptrum a te recipiat. De quibus vero michi querimoniam feceris et auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum auxilium tibi præstabo. Do tibi veram pacem, et omnibus qui in tua parte sunt vel fuerunt tempore hujus discordiæ. Rescriptum Henrici imperatoris: Ego*

A *Henricus, Romanorum imperator augustus, pro amore Dei et sanctæ Romanæ æcclesiæ et domni papæ Calisti, et pro remedio animæ meæ, remitto Deo et sanctis apostolis Dei Petro et Paulo sanctæque catholice æcclesiæ, omnem investituram per anulum et baculum, et concedo in omnibus æcclesiis, quæ in regno et imperio meo sunt, canonicam fieri electionem et liberam fieri consecrationem. Possessiones et regalia beati Petri, quæ a principio hujus discordiæ usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei sive etiam meo, ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ æcclesiæ restituo; quæ autem non habeo, ut reddantur, fideliter juvabo. Possessiones etiam omnium aliarum æcclesiarum et principum et aliorum tam clericorum quam laicorum, consilio principum et iustitia, quæ habeo, reddam; quæ non habeo, ut reddantur fideliter juvabo. Et do veram pacem domino papæ Calisto sanctæque Romanæ æcclesiæ et omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt; et in quibus sancta Romana æcclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo* 309.

1123. 17. (18.) 14. (15.) 23. (24.) 5.

Domnus Adelbero, ex clero sancti Stephani Mettensis electus, Leodicensium ordinatur episcopus. Fundus nostræ proprietatis est 310 antiquus, qui nunc mons sancti Guiberti dicitur; in quo placuit nobis, auspice Christo et assensu omnium vicinorum, novam æcclesiam ædificare. Olim quippe æcclesiola lignea in eo fuerat, habens privilegii sui dignitatem, scilicet baptisterium, sepulturam et decimam. Sed ita per annos plus minusve 60 neglectus erat, ut vix ibi aliqua æcclesiæ vestigia remanerent. Anno itaque Domini 1123. feria 4. pasche corpus sanctissimi patroni nostri Guiberti ibi detulimus (*April.* 18), et Dei favore affluentia plebis utriusque sexus ad 48 milia æstimata est. Visum est nobis redeantibus ibi remanere corpus sancti Guiberti; quod tanta deinceps miraculorum luce claret, ut ab omnibus quaquaversum gentibus et desideretur et frequentetur 311. Balduinus Jherosolimorum rex a Saracenis capitur. Qua de re mente excedentes, undiqueversum evocati ad sexaginta milia conglomerantur, ut christianos a finibus suis exterminent; et apud Ascalon impedimenta sua commendant, scilicet uxores, soboles et victualia. Christiani in arto positi, nihil spei nisi in Deum habentes, exemplo Ninivitarum utriusque sexui jejunium indicunt; pueria etiam, infantibus lactentibus, universo quoque pecori pabula negantur, Dies pagnæ indicitur. Procedunt christiani, cum militibus et peditibus vix ad tria milia æstimati.

VARIE LECTIONES.

eorum loco F1. 2. addunt: Comes Hainocensium Balduinus moritur; cui succedit Balduinus filius ejus. Tertie Anselmus ipse post superscripsit primam sequentis anni lineam; unde videmus, cum hæc tria addimenta fecisset ante finem anni sequentis. 309 Totus annus uno calamo fuit exaratus. Ab hinc habitum manus mutat et atramentum. 310 Gemblaco addit A. 311 Mutat habitum manus. Domnus — frequentetur desunt B3' 4'. 4''. Fundus — frequentetur desunt B1. 5.

NOTÆ.

(359) Vanquembourg.

(360) Mon. Legg. II, 75; codex S. Trudonis ex Anselmo fluxisse videtur.

Principes gradiuntur in fronte, scilicet patriarcha, pro vexillo ferens crucem Christi; abbas olim Cluniacensis Pontius, proferens lanceam transfixam in latere Christi; episcopus Behtleemites, ferens in paxide lac sanctæ Mariæ perpetuæ virginis. Saraceni vero quaquaversum effusi, ex omni latere in orbem circumcingunt christianos, ne quis possit evadere. Dum ita in procinctu herent christiani, vident Deo sibi auspice splendorem scisso aere super paganos subito cecidisse, sed non prosperum, sed satis nocivum; quamvis hunc ipsi Saraceni non viderint. Hic enim omnium virium robore enervati, passim fugientes, ceduntur non solum a viris, sed etiam a pueris et feminis. Perierunt in bello septem milia, submersi sunt in aquis quinque milia. Omnes vero christiani incolames reversi, summum et dulce epy-nichion reboant Domino in excelsis ¹¹².

1124. R. 18. (19.) F. 45. (46.)

A. 24. (25.) H. 6.

Henricus imperator Aquisgrani natale Domini celebrat. Hiems solito acerbior, et aggestu nivis sepius decidentis nimis horrida et importuna. Multi enim pauperum infantes et mulieres nimietate frigoris defecerunt. Mortalitas quoque animalium maxima. In multis vivariis pisces absorti sub glacie perierunt. In Brabantia anguillæ innumerabiles propter glaciem a paludibus exeuntes, quod dictum mirum est, in focilibus fugientes latuerunt; sed ibi etiam pre nimietate frigoris deficientes computruerunt ¹¹³. Hiemi successit intemperies aeris, nunc nive, nunc pluvia, nunc gelu alternatim satis deterrima, usque in medio Martio. Postea diutino frigore et pluvia aeris horrente inconstantia, vix tandem arbores floruerunt Maio mense, vix tandem gratia herbarum et graminum reviguit virore ¹¹⁴. Imber vero singulis mensibus assidue deciduus, sata agrorum pene absorpsit. Nam siligo et avenæ proventum suum satis sunt ementitæ. Multi quoque sacro igne aduruntur. Tyrus Hebræa lingua Sor dicta, urbs maxima Fenicis et antiqua, in corde maris sita, Sydoniorum colonia, negotiatio maris, emporium totius orbis, vaticinio prophetarum celebrata et carminibus poetarum inclita, olim quidem insula, a Nabugodonosor vel ab Alexandro propter expugnationem multis in brevi freto aggeribus comportatis terra continens facta, pridem a Nabugodonosor expugnata et partim captivata, et postea ab Alexandro penitus usque ad solum diruta et destructa, sed juxta prophetas post septuaginta annos reedificata et in antiquum statum resituta, nostris modo temporibus in fine mundi a christianis terra marique obsessa capitur, et Christi imperio subjugatur. (Dec. 12.) Ca-

A lictus papa, qui et Guido, moritur. Succedit Lambertus, qui et Honorius, Hostiensis episcopus.

1125. 19. (20.) 16. (17.) 25. (26.) 7.

Hiems asperrima, sex epdomadibus continua et valde noxia. Fames valida ubique magna multitudine utriusque sexus pereuntibus. In Hasbania ignobilis muliercula monstrum bigemini corporis est inixa, aversis vultibus et corporibus sibi coherens; ante quidem effigies hominis integro corporis membrorumque ordine distincta, retrò vero facies canis, similiter corporis et membrorum proprietate integra. In Brabantia villa Nerisca, alia mulier enixa est quatuor masculos uno partu ¹¹⁵. In Gemblacensi parochia, dum paterfamilias dominica die mixturam segetum pre penuria famis moleret in usus familiæ, subito justa Dei indignatione arsit farina cum putoris nigredine; ad exemplum posteris, ne quid præsumant simile. *Æcclesiæ sancti Dyonisii sita in Brochorensi silva (361), 7 Kal. Maii, in festo sancti Marci, primo crepusculo noctis cum omnibus appendiciis et tota villa penitus concrematur, salvo tamen thesauro et armario. (Mart. 29) Henricus imperator Leodii pascha Domini celebrat. Inde Aquas contendens, morbo dracunculæ, qui sibi erat nativus, molestari cepit; propter quod et ibi aliquot dies remoratus est; deinde Neumaïam (362) venit. Postea quasi pentecosten celebraturus, Vuktrajectum venit; sed cum per dies languor ingravesceret, tandem feria quinta in pentecoste vitam cum regno amisit (Mai. 23). Corpus ejus ejectis intestinis sale respersum, Spiræ relatum est. Rex Jerusalem Baldunus data redemptione a Saracenis dimittitur ¹¹⁶. (Aug. 30.) Mense Augusto in festo sancti Bartolomei apostoli, excellentior dignitas optimatum imperii sive eminentior gloria æcclesiæ, Eurardus et Romanus legati apostolicæ sedis, et archiepiscopi cum episcopis, ex conducto ¹¹⁷ convenientes Moguntia, consultant sibi et toti Romano imperio de substituendo rege. Lotharius dux Saxonum, vir sapiens et industrius, et æcclesiastico juri devotus, prepotens divitiis et victoriis, omnium assensu eligitur. Hic mense Septembrio cum eisdem legatis et duobus archiepiscopis et octo episcopis et multis abbatibus et cum eminentioribus aulæ regalis primatibus Aquasgrani ventens, dominica die, Id. Septembris, a Frederico archipresule Coloniensi in regem benedicitur et ungitur (Sept. 15), omni clero et populo festivo epy-nichion acclamantibus ¹¹⁸.*

1126. 1. 17. (18.) 26. (27.) 8.

Hiems acerrima; vernus etiam periculosus. Rex Lotharius contra Behemones vadens, quorundam

VARIÆ LECTIONES.

¹¹² Post hæc linea erasa. Calamus mutatur. ¹¹³ In multis — computruerunt desunt B5. 4°. ¹¹⁴ Sequentia usque ad medium annum sequentem uno calamo atque atramento exarata sunt. Hic etiam primo occurrit signum † ad sententias distinguendas quo hucusque nunquam abhinc semper fere utitur Amselmus. ¹¹⁵ Calamus paucillum mutatur. ¹¹⁶ mutat' calamus. ¹¹⁷ sive eminentior — conducto et paulo post cum eisdem — veniens desunt B4^o. ¹¹⁸ abhinc atramentum mutatur.

NOTÆ.

(361) Saint-Denis en Broqueroy, in com. Moutensi.
(362) Nymwegen.

suorum principum traditione magnam stragem militum passus est, quingentis videlicet et quadraginta occisis³¹⁰. In Syria hoc anno exercitus Dei bis congressus est Saracenis. In primo prelio de paganis ceciderunt duo milia quingenti, de christianis solummodo 15; in secundo autem non incrementam victoriam habuerunt christiani. Sed quamvis plurima pars eorum perierit, tamen auxilio Dei revigorati, absque numero hostes contriverunt et vicerunt. Hoc anno omnis seges egra, et vineæ cum omni fracta arborum acerrimæ³¹¹.

1127. R. 2. F. 18. (19.) A. 27. (28.) H. 9.

(An. 1126.) Rex Lotharius natalem Domini Colonia celebrat; sed archiepiscopus seu preventus indrimitate, seu simulata, Sigeberge se contulerat. Inde Aquasgrani venit in theophania (Jan. 6.) Ibi legati Karoli comitis Morinorum, scilicet castellanus Gandæ et abbas de sancti Petri (365), ad eum venerunt, nuntiantes dominum suum comitem debitam subjectionem se ei facturum. Veruntamen Lotharingi principes ab ejus presentia abstinerunt. Novæ enim potestati semper res novæ convertuntur; quod ilico et ibi patuit. Nam Aquenses oppidani et rex non bene essentur, sed satis injuriose se tractaverunt. De rege autem et Friderico duce quomodo se habeant, non satis compertum; quia pro voluntate faventium et contradicentium res extenuantur aut extolluntur. Hoc satis patet, quia gravi discidio labuntur³¹².

Anathema in medio terræ, facinus audax et indignum, omnibus seculis vindicandum. Ecce enim solutus satanas terras perambulat. Flandria et Burgundia, longo terrarum situ disjectæ, conjurant in apostasia proditoris Judæ. Quidam rei timentes damnari pro suo scelere, dominum suum Karolum comitem Morinorum Brejeias jugalem in quadam ecclesia (364) ante altare psalmos canentem. Unus atque idem satanas uno eodemque die simile nefas presumit in Burgundia. Damnatici quidam, dum diffidunt suæ salutis, utpote rei majestatis, dominum suum Guilelmum comitem Sedunensium gladiis confodiunt in quadam ecclesia ante altare orantem. Actum secunda epdomada quadragesimæ, feria 3., Kalend. Martii. Homicidæ hac illa diffugientes, diversis injuriis et digno sibi satis fine perierunt. Comitatus Morinorum a Ludowico rege Francorum datur Guillelmo filio Roberti comitis Nortmanniæ, fra-

tris Guilelmi regis Anglorum. Hunc Robertum olim ab Hierosolimis redeuntem, eo quod prestitam pecuniam redibere nequibat, idem frater suus Guilelmus rex Anglorum Nortmannia expulerat, et eam sibi subjugaverat, fratremque in Anglia in custodia libera relegerat. Rex Lotharius Babenberg³¹³ (365) pentecosten celebrat. Ibi dux Bohemiæ cum multis milibus equitum adveniens, domno regi de superiore traditione satisfacit; et omnes, quorum parentes vel amicos occiderat, multa insignium donorum exhibitione reconciliavit sibi. Cenobium sancti Huguerti in Arduenna Nonis Julii, primo conticinio noctis, cum omnibus appendiciis combustum est, salvo tamen thesauro et armario³¹⁴. In pago Lomacensi, villa Gerpinas (366) pauperula mulier in festiva nocte sancti Michaelis ordeum moluit, unde ilico panem faciens azimum coxit. Quem dum frangeret ad edendum, sanguinem et aquam elicuit.

1128. 3. 19. (20.) 28. (29.) 10.

Domnus³¹⁵ Adelbero episcopus Leodicensium obiit. Dominica die, 5. Kalend. Februarii, auditum est tonitruum circa horam nonam. Domnus Alexander archidiaconus ex clero sancti Lamberti 15. Kalend. Aprilis Leodicensium consecratur episcopus³¹⁶. Cum intrante Martio serenus aer arrideret, ipso mense mediante subito totus in nube cogitur, et frigore riget, aquæ gelant, rura torpent, et nunc nive, nunc gelu, nunc pluviis elementa solvuntur. Subsequitur magna mortalitas ovium, agnorum, boum, vaccarum. Tandem, miserante Deo, cuncta ad gratiam redeunt in Istantia majori³¹⁷. 3. Idus Maii feria 2, Colonia grandis tempestas exorta est; fulmen quoque ingressum majorem ecclesiam sancti Petri, dextrum brachium crucifixi discidit³¹⁸. Orta seditione et discidio inter Guilelmum comitem et Morinos, annitentibus Equitio et Daniele majoribus Flandriæ, accessit Theodericus filius Theoderici ducis Alxatiæ, nepos Rotberti comitis Flandriæ, ex sorore Gertrude. Sed dum Godefridus dux Lovaniensis Guillelmo comiti auxiliaretur, congressio facta est utriusque exercitus ante castellum quod dicitur Alost. Ibi Guilelmus comes quendam militem aggrediens monomachia, in dextro brachio lanceatur, et surrepente dracunculo, quinto die moritur.

Comitatus Morinorum Theoderico datur a rege Francorum Ludowico, quia cognatus ejus erat ex matertera Gertrude³¹⁹. Mediante Septembrio gelu

VARIÆ LECTIONES.

³¹⁰ atramentum mutatur. ³¹¹ Hoc — acerrimæ desunt A. B5., et qui in voce « vicerunt » desinit Aln. Abhinc calamus atque atramentum paululum mutatur. ³¹² De rege — labuntur desunt A. Ibi legati — labuntur desunt B4. 4. et B5. cui sequentia quoque Anathema — redegerat desunt. ³¹³ Rex — traditione in rasura auctor ipse scripsit. ³¹⁴ Cenobium — armario desunt B1. 5. Abhinc mutatur atramentum. ³¹⁵ manus habitum mutat. D. A. e. L. o. et statim infra Domnus — episcopus desunt B3. 4. 4. 5. ³¹⁶ mutatur calamus. ³¹⁷ calamus mutatur. ³¹⁸ calamus et atramentum mutantur. ³¹⁹ atramentum mutatur. Orta — Gertrude ita exhibent B5. 4. 4. : Willelmus comes Flandrie cum Godefrido duce Lotharingie castellum Alost obsidione premit; ibique levissimo vulnere, immo non vulnere, sed incisione in manu accepta, male, ut putatur, a medico potionatus, repente moritur, sed unde, nascitur. Theodericus ei succedit.

NOTÆ.

(365) Blandiniensis.
(364) S. Donatiani.

(365) Mersburgi secundum alios.
(366) Gerpines, prope Chartroi.

valde nocivum factum est, in quo legumina et vineæ perierunt, et quicquid exprimi potuit, in acredinem versum est. In Flandria multi fluvii sanguinei facti sunt, et fossata similiter ²⁰⁰. Rex Lotharius longa obsidione urbem Spiram cingit, sed inefficax redit.

1129. R. 4. F. 20. (21.) A. 29. (30.) H. 11.

Cum intrante mense Januario gelu liqueretur, tanta inundatio nivis et pluviae fluvios et vivaria inflavit, ut sata proxima diluerent et excavarent, domos quoque vicinas subverterent, et quæquæ in eis inventa perderent ²⁰⁰. Feria 3. paschæ bovem cujusdam rustici arantem cereus sudor delibuit, in parochia Gemmelacensi ²⁰¹. Prelium apud Duratium (367) inter Alexandrum Leodicensem episcopum et Godefridum Lovaniensem comitem, in quo tanta strages fuit, ut peditum utrinque 824 numero insimul opperierint, exceptis his qui fugientes in segetibus vel in silvis vulnerati perierunt, et his qui in aquis profocati sunt, et his qui ad sua regressi incertis horis et diebus mortui sunt. Horum summa non potuit colligi. Actum 7. Id. Augusti, 4. feria ²⁰². Remis hoc anno in pascha Ludovicus rex Francorum elevavit in regem filium suum post se, in presentia omnium episcoporum et abbatum regni sui. Pestilentia maxima boum, vacarum et porcorum, aprorum, cervorum, capreorum. 16. Kal. Novembris facta sunt fulgura et tonitrua, primo conticinio noctis, prima luna, 5. feria ²⁰³. Hoc anno plaga ignis divini Carnotum, Parisius, Suessionem, Cameracum, Atrebatum, et alia multa loca mirabiliter pervadit, sed mirabilius per sanctam Dei genitricem Mariam extinguitur. Juvenes etenim, senes cum junioribus, virgines etiam teneræ, in pedibus, in manibus, in mamillis, et, quod gravius est, in genis exuruntur, et celeriter extinguuntur ²⁰⁴. Apud Parisius æcclesiola est in honore sancti Martini, in qua quidam hac infirmitate detentus se apportari fecit. Ubi dum pernoctans urgentibus angustiis vociferaretur, primo noctis conticinio adest sanctus Martinus, qua de causa domum suam intrasset sciscitans. Ille infirmitatis suæ angustias demonstrans, orat sibi misereri. Cui sanctus Martinus : *Scito, inquit, in curia superni Judicis terribilem et horribilem datam sententiam, hanc combustionis plagam per Galliam desevire; et matrem misericordiae precibus optinuisse, omnes hac clade laborantes et se invocantes misertum tri. Ideo Parisius in templo ipsius sanctæ Virginis matris deportari et ibi habes sanari. Cui ille: Omnium ore beatus et miraculorum patrator diceris; hac de causa domum tuam sanitatem per te recuperaturus intravi. Et sanctus Martinus: Sine permissione Vir-*

*ginis matris, quæ peperit Deum nostrum, qui ignis consumens est, non poteris extinguere. Discedit sanctus Martinus. Iterum rediens, jussit illum redire ad matrem misericordiae. Et ille: Aut per te sanabor, aut hic moriar. Et sanctus Martinus: Sunat te dominus Jesus Christus precibus matris suæ. Et hoc tibi signum: tu primus, post te sex in hac domo sanabuntur. Ceterum quicumque advenerint, frustra laborabunt. Sanctus Martinus discedit. Ille sanatus predicat sanitatem suam. Multi confluunt; ex magna copia non curantur nisi sex, sicut predixerat sanctus Martinus. Parisius confugiunt ad æcclesiam Virginis matris. Centum et tres uno die sanantur; duo, seu jubente seu permittente Deo, non curantur, sed extinguuntur. Apud Laniacum in die ascensionis dominicæ tres ante aram perpetuæ Virginis extinguuntur. Transeamus ad Suessionum civitatem. Ibi specialius pre omnibus locis per miracula innotescit gentibus Dei genitrix. Ibi muti, ceci, claudi, paralytics curati sunt, mortuus resuscitatus. Vidimus horrendum quiddam. Ignis divinus nasum, labia, mentum cujusdam pauperculæ mulieris exusserat; fetor, horror sentientes et videntes repleverat. Expulsa de domo Virginis matris rediit ad propriam domum; pro expulsionione, pro infirmitate sua dolet, gemit et orat dicens: *Heu michi! mater misericordiae omnes excipit, nullam expellit, preter me solam. Deus, qui factus es filius feminæ propter misericordiam, sana me per feminam matrem tuam propter tuam misericordiam. Oravit, exaudita est. Nocte quæ incrastinascit in sabbatum, recepit sanitatem; restituta est ei caro sua, nasus, labia, mentum; omnia propria sua ex integro recepit. Videres nobile miraculum: caro illa similis facta est carni reliquæ, et, quod mirabilius est, in conjunctione carnis veteris et novæ quasi signum tenuissimi filii pro testimonio apparuit. Adolesceps quidam, quem abbatissa ejusdem æcclesiæ, ubi ista gerebantur, ab infantia pro amore Dei nutrierat, surdus et mutus, dum in æcclesia meridianis horis quiesceret, visum est, quod senior quidam, niveis indutus vestibus, aures et labia ejus manu sua pertractaret, dicens: *Dic, inquit, Deus et sancta Maria, misericordie mei.* Dixit hoc; sanatus agit gratias Deo, et omnis plebs magnificavit Deum. Mulier de Remis civitate veniens cum filio ad domum sanctæ Virginis, dum querit animæ salutem, amittit filium; sed gratia Dei consolatur. Filius enim dum in area luderet, repente in puteum vetustate destructum decidit, et mortuus est. Advesperascente die querit mater filium; sed dum non invenit eum, tristatur et clamat. Accurrunt vicini, turbatur civitas. Dicit**

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁰ calamus mutatur. ²⁰¹ calamus mutatur. ²⁰² mutatur calamus. ²⁰³ Actum — feria postea addidit Anselmus. ²⁰⁴ habitus cum atramento mutatur. *Sequentes duas paginas usque ad finem a. 1132. in rasura scripsit Anselmus ipse, et quidam Hoc anno — cum toto oppido initio anni sequentis, uno calamo, reliqua pluribus vicibus. ²⁰⁵ Sequentia usque ad sufficere posset in fine anni desunt B4. 4., qui illi habent nisi: Parisius in æcl. b. Virginis matris 103 uno die sanantur.*

NOTÆ.

(367) Duras prope Saint-Trond.

quidam, quia vidisset eum super os putei cum pueris A
 A curati sunt, ut omnis homo ad enarrandum elin-
 gnis fiat. Hec precipua loca conscripsimus; sed si
 per alia loca in memoriam ejus dicata vellemus
 evagari, ubi inedicibili potentia cunctos inibi confu-
 gientes mirabilis Domini sanavit potentia, nec sen-
 sus, nec ratio ad hec sufficere posset. Balduinus rex
 Hierusalem moritur ²²⁶.

1130. R. 5. F. 21. (22.) A. 30. (31.) H. 12.

Lotharius rex urbem Spiram alternis annis vicis-
 sim obsessam, tandem capit 3. Nonas Januarii,
 feria 6, immunitate concessa. Lanbertus, qui et
 Honorius, papa moritur (*Febr.* 14). Romanæ eccle-
 siæ pax interpolatur, altercantibus duobus de sede
 apostolica, quodam Gregorio, et altero Petro Leo-
 nis, gente Romano, monacho Cluniacensi. Grego-
 rius privilegium electionis ab Honorio papa adhuc
 vivente consensu quorundam cardinalium sibi usur-
 pat; Petrus, altitudine sanguinis glorians, domum
 Crescentis invadit, cædibus, hominum rapinis, in-
 cendiis grassatur. Ecclesia sancti Petri in Lovanio
 crematur cum toto oppido ²²⁷. Gregorius, veritus
 potentiam Petri, profugus a Sancto Paulo et Spo-
 leto, emenso mari, tandem apud Sanctum Egidium
 appulit ²²⁸. (*Octob.*) Postea venit in Burgundiam, et
 a Cluniaco excipitur, et favore omnium Francorum
 celebratur. Deinde Lotharius rex Alemanniæ, quo-
 rundam suorum episcoporum ambitione delinitus,
 legationem a Francis de Gregorio benigne honorat,
 et in ejus electione conjurat. Parrone ecclesia sancti
 Fursei penitus comburitur ²²⁹. Fulco comes Ande-
 gavensis fit rex Hierusalem ²³⁰.

1131. 6. 22. (23.) 31. (32.) 1. (13.)

Gregorius multo comitatu episcoporum et abba-
 tum a Francia exiens, in Lotharingiam transit, et
 dominica tertia quadragesimæ, quæ est 11. Kal.
 Aprilis, Leodium venit. Ibi a Lothario rege Aleman-
 niæ et multis episcopis et abbatibus tam Lotha-
 ringis quam Transrenensibus veneratur, muneribus
 honoratur; tota civitas in obsequio fervet, saluta-
 tionibus et epulis vacat. Dominica in medio qua-
 dragesimæ Gregorius, sicut hyrcus caprarum in
 Daniele, qui pedibus terram non tangebatur ²³¹, cum
 curribus et redis ab ecclesia sancti Martini in
 publico monte, quasi Romæ via triumphali, usque
 ad capitolium sancti Lantberti ascendit, missam
 celebrat, regem et reginam coronat, conjugatos
 presbiteros excommunicat. Estimati sunt a qui-
 busdam 32 episcopi affuisse, et abbates 53. Quamvis
 in medio duorum vel trium in suo nomine Dominus

VARIÆ LECTIONES.

²²² nisa corr. jussa cod. ²²³ B. r. H. m. anno 1131. supplevit Anselmus, ut ex atramento apparet. Desunt
 A. ²²⁷ Ecclesia—oppido desunt B1. 5. Hic desinit atramentum, quo præcedentia omnia illo anno plaga—
 oppido exarata erant continuo calamo. Sequentia Gregorius—sanctæ Mariæ alio atramento atque calamo uno
 scripsit Anselmus. ²²⁸ Anselmus primo scripserat: profugus per Tusciam et Langobardiam et per S.
 Michaelera in clusis gyrando venit, etc. Sed verbis per—gyrando expunctis, ipse statim superscripsit a S.—
 Postea, quod et reliqui habent omnes. ²²⁹ P. e. s. F. p. c. postea Anselmus addidit a. 1131, tum quum scri-
 beret Hugo—perit et sub anno præcedenti Balduinus r. H. moritur. Desunt A. B1. ²³⁰ F. c. A. f. r. H.
 postea supplevit Anselmus eodem, quo finem hujus anni, calamo. Desunt in uno A. ²³¹ sicut—tangebatur in
 1. erasa sunt, ita tamen ut legi adhuc possint. Desunt B3. 4. 4. ., sed leguntur in A. B1. F1. 2. 3. In B5.
 quoque affuerunt; sed Miræus ibi ad marginem scripsit: Videtur hic locus expurgandus et censura dignus,
 atque tunc vel ipse vel alius quis illa verba sicut—tangebatur erasis.

se dicat adesse, tamen omnis constitutio eorum nec calamo nec carta indiget³²². Civitas Vnltrajectum ex maxima parte concrematur, scilicet palatium episcopi, et major æcclesia sancti Martini, et altera sancti Bonifacii, et tertia sanctæ Mariæ³²³. Hugo Canna avenæ³²⁴ (368), exortis inimicitii contra oppidanos Sancti Richarii (369) in pago Pontivo, totum oppidum cum æcclesia sancti Richarii penitus combussit; in qua æcclesia aliquanti monachi et inestimabilis multitudo promiscui sexus, quod dictu nefas est, simul concremata periit³²⁵. Gregorius, qui et Innocentius papa, Remis post festum sancti Lucæ evangelistæ (Oct. 18) concilium habuit cum episcopis et abbatibus 300; mediante Francorum rege Ludovico cum filio qui secundus erat natu. Nam primus antea coronatus tunc forte Parisius venerat, et, ut fertur, a demone in specie porci ludificatus, dum hæc illac equum girat, subito corruit exanimis. Unde pater valde mæstus Remos adveniens, secundam natu filium secum advexit, et a papa inungi et benedici et coronari in regem impetravit. Frittericus Coloniz archiepiscopus obtit.

1132. R. 7. F. 23. (24.) A. 32. (33) H. 2.

Rex Lotharius natalem Domini Coloniz celebrat. Qui, avaritiz veneno infectus, electionem sanctæ æcclesiz Coloniensis sua calliditate cassavit³²⁶. Iterum tertia ebdomada quadragesimæ Coloniæ veniens, nihil dignum regali serenitate egit. Deinde Aquas veniens in pascha (Apr. 10), nihil de statu regni ordinare valuit, immo omnium rerum querelas in respectu distulit. Radisbona civitas tota pæne est combusta³²⁷. Domnus Bruno, ex clero sancti Petri, Coloniz fit archiepiscopus. Rex Lotharius collectis viribus Romam vadit cum Innocentio papa (Sept.); sed vario eventu rerum multas difficultates in eundo patitur³²⁸.

1133. 8. 24. (25.) 33. (34.) 3.

4. Nonas Augusti, luna 27, meridie facta est eclipsis solis fere dimidia hora, et stellæ visæ sunt in cælo³²⁹. Rex Lotharius veterem Romam ingressus (Apr. 30), Innocentium papam in patriarchio Lateranensi relocat, et ab ipso in imperatorem benedicitur (Jun. 4). Sed Romanorum avaritiam a

A discidio partium nequiens revocare, dissimulato negotio inefficax rediit. Petrus vero pseudopapa in domo Crescentis regnat, et alter in alteram predis, rapinis, incendiis et homicidiis desevit³³⁰. In villa Namuco (370), dum vaccam occisam mango aperit, foetus duorum capitum apparuit³³¹. Legumen et avena hoc anno proventum messis satis ementita³³².

1134. 9. 25. (26.) 34. (35.) 4.

Congregatio Malisnensis æcclesiz, quæ est in Bra-
cbanto, omnibus fidelibus salutem. 12. Kal. Februarii
lupus venenatus et insanus, qui intra corpus suum
tres colubros habebat vivos, consuetas latebras lin-
quens, rura petiit, et innumeram multitudinem por-
corum, ovium, canum, et armentorum morsu venenato
extinxit. Postea vasto impetu homines invadens, plus
quam duodecim morsu suo male mulcavit; quorum
quatuor misera morte defuncti sunt. Hi vero ante
obitum suum nullum liquorem videre vel gustare po-
tuerunt. Tandem a quatuor viris fortissimis compre-
hensus et visceratus, fidem malitiz suæ de colubris
patefecit³³³. Iste annus pre nimia siccitate satis
calamitosus, quia avenæ, ordea et legumina pro-
ventum suum nimis sunt ementita. Theobaldus
comes Blesiensis sive Carnotensis, pre cunctis prin-
cipibus Gallie magno pondere justitiz eminet in
Francia; religiosis monachis et clericis pius ac
familiaris, æcclesiz defensor, pauperum adjutor,
merentium consolator, in commerciis negotiatorum
cautus et discretus, in reis et a recto deviantibus
ultor et vindex³³⁴. Kalendis Octobribus, in tem-
peste noctis silentio, motus magnus factus est in
mari, ita ut litora sua preteriret, et tamen in se
iterum resideret. Sequenti vero nocte primo cre-
pusculo cum omni impetu terminos egrediens, omnia
circumquaque, id est villas, castella, æcclesias, ita
pessumdedit, ut tres comitatus, id est, Walecras, et
Wales, et Bebrant (371), cum homine et pecore
penitus exterminaret.

1135. 10. 26. (27.) 35. (36.) 5.

In³³⁵ civitate Tornaco natus est agnus unius cor-
poris, duum capitum, quatuor aurium, quatuor ocu-
lorum, octo pedum³³⁶. In villa quæ dicitur Bra-

VARIE LECTIONES.

³²² Quamvis— indiget in 1. erasa, ita tamen ut legi adhuc possint; desunt B3. 4. 4°, sed leguntur in A. B1. F1. 2. 3. In B5. idem Miræus margini inscripsit: Videtur hic locus censura dignus, et postea erasa sunt. ³²³ Hic desinit A.; atramentum atque calamus mutatur in 1. Civitas — Mariæ desunt B1. 5. ³²⁴ campus avene B3. 4°. ³²⁵ Post hæc atramentum mutat 1. et primitus novum annum incepit, superscriptum VII. XXIII. XXXIII. XIII. Sed hæc erasa sunt, atque concremata periit rasuræ inscriptum. ³²⁶ ita scripsit Anselmus. At postea alius, cuius manus correctrix et in a. 1140. apparet, verbis Qui— cassavit expunctis superscripsit: Hic tumultuante multorum dissidentium seditione, electio s. æcclesiz Coloniensis diu multumque cassata est. Hæc habent B1. 3. 4. 4°. 5. F1. 2. 3. ³²⁷ R. c. t. p. e. c. postea addita in 1. desunt B1. 5. Post ea habitus mutatur. ³²⁸ Abhinc habitus mutatur. ³²⁹ calamus mutatur. ³³⁰ calamus mutatur. ³³¹ calamus mutatur. ³³² calamus mutatur. ³³³ Abhinc calamus mutatur atque atramentum. ³³⁴ calamus mutatur. ³³⁵ atramentum prorsus mutatur cum calamo. ³³⁶ Post hæc linea et dimidia erasa. Dein atramentum mutatur.

NOTÆ.

(368) Comes S. Pauli.
(369) Saint-Riquier.

(370) Namur.
(371) V. Ann. Fossensens SS. t. IV, 30.

nia (372), mense Aprili natus est infantulus, carens a thaus rex et Fridericus dux Suevorum periscun-
collo et capite, oculos habens in spatulis ³⁰⁷. Lo- tur ³⁰⁸.

VARIAE LECTIONES.

³⁰⁷ calamus mutatur. ³⁰⁸ Hic desinit manus Anselmi. Quam nullo spatio interjecto, sine ulla in-
scriptione in eadem pagina pergens sequitur manus tertia eadem, quæ a. 1085-1111. in. exaravit. Pertingit
ea uno tenore usque ad revocare concordiam.

NOTÆ.

(372) Braine-le-Comte, inter Halle et Mons.

CONTINUATIO GEMBLACENSIS.

1156. R. 11. F. 27. (28.) A. 36. (57.) II. 6. B solum laicales, sed et æcclesiasticæ personæ. [Dom-
nus Adelbero, ex clero Mettensi assumtus, datur
Leodicensium episcopus ³⁰⁹.] Monasterium sancti
Dionisii in Brokoroeth comburitur cum claustro et
omnibus appendiciis et oppido, vii anno 12. anto-
rioris combustionis expleto ³¹⁰. Rex Anglorum Hein-
ricus obiit (1 Dec. 1135), vir pauperibus et æccle-
siis Dei multæ benignitatis, ac per hoc etiam multæ
liberalitatis. [Ludowicus rex Francorum obiit (374);
filius ejus equivocus succedit ³¹¹.] Rex Lotharius
multo regni sui congregato exercitu, Romam se-
cundo proficiscitur (Sept.) duorum de sede aposto-
lica contententium discordiam ad pacis et unitatis
cupiens revocare concordiam ³¹².

C Angli diu habita deliberatione, quem sublimerent
regio nomine et honore, sine liberis defuncto Hein-
rico rege, Stephanum consobrinum ejus constitue-
runt pro eo regnare. Mons Castrilocus (375) cum
templo sanctæ Waldedrudis et toto pene opido con-
crematur ³¹³.

1157. 12. (11.) 1. (27.) 1. - 7.
Rex Lotharius, anno uno et mensibus 5 cum ex-
peditione militari in Italia commoratus, ab ingres-
su abstinuit urbis Romæ, quia duorum de sede
apostolica contententium prelia et seditioes ne-
quivit compescere (Mai). Rogerius Sicilia ducem
sibi resistentem bellica congressione frequenter
atrit; provinciam ejus cede et incendio devasta-
vit; sed tamen eum ad deditionem non compulit.
Dum ergo varius eventus belli esset, et nec hos nec
illos gladius consumeret, rex Lotharius morte
preventus (Dec. 3) bellum cum vita finivit; et pro-
pter incursus undique imminentium hostium non
manifeste, sed quasi occulte a suis relatus, in Saxo-
nia est tumultatus. [Arnulphus ex monacho Sancti
Nichasii Remis datur abbas Gemblacensis ³¹⁴.]

VARIAE LECTIONES.

³⁰⁹ inter lineas addit manus septima eadem, quæ finem codicis inde a. 1145. Remis exaravit; B1. 5. F1.
2. 5. ³¹⁰ qui — strenuus desunt B4^o. ³¹¹ Discordiæ — discordiæ ut desunt B1. 5. Discordiæ — ecclesia-
sticæ personæ desunt B3^o. 4°. 4°. ³¹² addit in 1. manus quinta; B1. 5. F1. 2. 3. desunt B3^o. 4°. 4°.
³¹³ Monasterium — expleto desunt B1. 5.; initio anni post oppidi parte collocant B3^o. 4°. 4°. ³¹⁴ addit
manus quinta. B1. 3°. 4°. 4°. 5. F2. 3.; desunt F1. ³¹⁵ Desinit manus tertia, incipit quinta. ³¹⁶ Mons —
concrematur desunt B1. 5. ³¹⁷ addit inter lineas manus incerta, F1. 3; desunt B1. 3°. 4°. 4°. 5.

NOTÆ.

(373) Godefridus.
(374) Demum Kal. Aug. 1157.

(375) Mons.

(An. 1158. Jan. 25.) Bruno Coloniensium archiepiscopus obiit in expeditione Italica, 6. anno sui presulatus. Petrus Leonis decessit ex hac vita, qui sedem apostolicam retinere conabatur cum violentia. Ecclesie Dei et Gregorio papae pax est reddita, et cessaverunt seditiones et prelia³⁶⁹.

Prudens lector, habeo tibi aliquid dicere, cupiens magis doceri quam docere. Beatus Gregorius dicit, inconueniens esse, ea quae carent gravitatis soliditate, in libris congerere. Studiosis enim lectoribus non sunt utilia, sed fastidiosa. Hoc exemplo nos de multis quae contingunt conscribimus pauca, sed eminentiora; ut habeatur secundum legem chronicae rerum gestarum breviter digesta veritas, et caveatur inutilis et undecunque congesta prolixitas³⁶⁹. Si autem aliquid conscriptione dignum aestimaveris a nobis pretermissum, studiosis scripturarum scias esse dimissum; quia non omnia possumus omnes, nec omnia volunt omnes; et laudatur quidam dixisse prudenter et breviter:

Quid dem, quid non dem? renuis tu, quod jubet ulter.

1138. R. 1. F. 2. A. 2. H. 8.

Rex³⁷⁰ Danorum, audita morte regis Anglorum, cum multo navium apparatu, cum militari et pedestri exercitu, fines Angliae devastabat omni crudelitatis genere; dicens, antecessorum hereditario jure et collimitanei maris vicinitate sibi magis deberi regnum Angliae, quam Stephano regi et Normannis ex Wilhelmi bastardi pervasione. Rex Anglorum reputans periculosum primo impetu cum tam efferato hoste non ex equo configere, habita dilatione et inspecta oportunitate, dispersos longe lateque et inbiantes praedae facili superavit congressione, multisque eorum interfectis aut captis, reliquos compulit cum dedecore ad propria redire. Post mortem regis Lotharii, non ferentes principes Teutonici regni, aliquem extraneum a stirpe regia sibi dominari, regem constituerunt sibi Cunradum, virum regii generis (Febr. 22.) Erat quippe ex sorore nepos Heinrici quinti regis, quarti imperatoris hujus nominis. Heinricus dux Bajoariorum, quia filia Lotharii regis ei nupserat et jam liberos ex ea suscepit, Cunradum regno sublimatum et se alienatum graviter ferebat, et quoscunque poterat, ab ejus amicitia et fidelitate avertebat. Hugo post Brunonem datus Coloniensium archiepiscopus, dum Romanam adiret consecrandus, peregre est defunctus, eique successit Arnulfus. Godefridus Lovaniensis, dux Lothariensium, magnum patriae suae decus, vir suo tempore et tempori et honori sciens se decenter conformare, moritur.

A 1139. 2. 3. 3. 9.

Cunradus tertius rex hujus nominis, Godefridum filium Godefridi ducis facit paterni honoris successorum, ea maxime pro causa, quia suae conjugis sororem ei dederat uxorem. Heinricus dux Bajoariorum, adhuc contrarius existens Cunrado regi, nec attendens illud dictum mundanae sapientiae: *Levius fit patientia, quicquid nefas est corrigere* (Hos., od. I, 24). inremediabili morbo tristitiae pervenit ad extrema vitae. Gentis Anglorum principes a rege suo dissentientes, dum alter alteri varie assentitur, gens tota per eos affligitur, eo deterius, quo cives ut hostes non exterius, sed interius patitur. Paludes et fontes, qui per aliquot annos tanta defecerant siccitate, ut putarentur non posse denuo reflueri, mirantur multi non solum fluere, sed et solito majores aquas emittere³⁷¹.

1140. 5. 4. 4. 10.

Eclipsis solis facta est 4. Non. Aprilis, advesperascente jam die et celo serenissimo existente, sol quasi tetro velamine videbatur circumfusus egyptica caligine. Exorta discordia inter Alberonem episcopum Leodicensem et Heinricum comitem Namucensem, multa hinc inde contigerunt mala, praedae et incendia, cedes et homicidia. Causa hujus discordiae comes Namucensis ex improviso aggressus opidum, quod Fossis dicitur, quia nomen tale sibi dat situs ipse loci, multis captis aut occisis, multa praeda abducta, opidum totum cum monasterio beati Foillani combussit, edificia lapidea quaecumque eminentiora erant, destruxit. Heinricus comes Lemburgensis, dolens se privatum honore ducatus, quem pater suus et avus habuerant, Godefrido duci rebellis erat, contiguos sibi possessionum ejus reditus invadebat, et sicubi prevalebat, nulli amicorum ejus parcebat. Godefridus dux graviter ferens insolentiam ejus, opidum sancti Trudonis cum multo equitum peditumque exercitu obsedit, cives ad deditionem coegit, obsides promissae sibi fidelitatis accepit³⁷². Deinde cum eodem exercitu progressus, et opidum Aquasgrani ingressus, cum multo potentatu per biduum in sede judiciaria resedit, exactiones quas ducem Lotharingiae exigere decebat exegit, opidanos suae fidelitati astrinxit, et ne Heinrici comitis fautores essent, ostentatione potentiae suae deterruit.

1141. 4. 5. 5. 11.

Cunradus rex quosdam regni sui optimates sibi resistentes cogit suo parere imperio, munitiones eorum oppugnando aut expugnando. Rex Anglorum Stephanus, non satis cavens dubios animos principum facta sibi amicitia adherentium, dum quosdam hostes

VARIE LECTIONES.

³⁶⁹ Post haec spatio unius lineae relicto, incipit manus 17. vario tempore scribens usque a. 1145. initium. Prudens — jubet alter desunt B3. 4. 4". ³⁷⁰ atramentum mutatur. ³⁷¹ calamus mutatur. ³⁷² Post haec calamus atque atramentum mutatur. ³⁷³ eadem manus, quae 1132. correxit, et hic verbis civis — accepit expunctis superscripsit: obsidere venit, sed oppidanis obsidionem prevenientibus, placato eorum accepto in gratiam eos recepit. Eadem habent B1. 5. F1. 2. 3. at non B3. 4. 4".

expugnare nititur, a suis derelictus et ab hostibus interceptus, capitur et custodiae mancipatur. Plaga ignis divini multos adurit; sed per intercessionem sanctæ Dei genetricis Mariæ aliorumque sanctorum multis hac egritudine laborantibus misericordia Dei subvenit. Rex Jherosolimitanorum cum suo exercitu, fultus auxilio christianorum, loca sancta, ubi pedes Domini steterant, visitantium, Ascalonitas omni comiteatu excluso terra marique oppugnat, quorundam etiam hostium castra propinquiora expugnat⁷⁷². Adelbero hujus nominis secundus Leodicensium episcopus, dolens fraudulenta invasione comitis Raginoldi jam per 7 annos violenter retineri castrum Bulonium, quod cum omnibus appendiciis suis Othbertus episcopus multa summa argenti adquisierat episcopo Leodicensi, nec ferens tantum honoris et commodi ad presens sibi et in posterum auferri æcclesiæ Dei, oportunitatem expectabat, qua juste repeteret, quod æcclesia injuste amiserat. Deus autem, qui ei ad hoc dederat affectum, bonæ voluntati ejus dedit effectum. Inspecta enim oportunitate, castrum obsedit cum multa equitum peditumque multitudine. Plus tamen de divino quam de humano confidens auxilio, corpus beati Lamberti ad locum obsidionis jussit deferri, sic sperans quod inchoaverat prosperari et accelerari. Nec frustratus est spe sua. In paucis enim diebus castrum recepit cum Dei et sancti Lamberti auxilio, quod multo tempore, multorum labore nimio, vix longa reddidisset obsidio. Quanta ibi contigerint, quanta etiam nunc contingant ad corpus beati Lamberti miraculorum insignia, quia non est hujus operis, prudentioribus relinquimus estimanda vel, si eis placuerit, describenda⁷⁷³.

1142. R. 5. F. 6. A. 6. H. 12.

Rex⁷⁷⁴ Anglorum, quibusdam pacis conditionibus solutus a captione qua tenebatur, iterum Anglicæ genti principatur⁷⁷⁵. Rex Francorum frequenter ammonens et per se et per legatos suos Tietbaldum comitem Blesiensium, no violenter invaderet et retineret aliena, cum ei satis superque possent sufficere propria, animadvertit, eaque ammonendo dicebat, surdis auribus audiri, decrevitque pugnando agere, ne posset contemni. Denique cum multo comitatu aggressus castrum ejus, quod Vitreiacum dicitur, opidanos et milites sibi resistentes aut cepit aut occidit. Opido succenso, in tantum ignis crevit, ut etiam castrum, quod in eo erat valde

A munitum, cum multo inhabitantium periculo concremarit. In hoc prælio vel incendio capti, cæsi aut concremati, ad mille quingentes sunt estimati. In vicinia Lovaniensi mel stillavit de cælo in modum pluviz, quod verum mel fuisse probaverunt multi visu, gustu et contrectatione. Godefridus junior dux Lotharingiæ quartæ anno sui ducatus moritur⁷⁷⁶. Cunradus rex in opido quod Frankenefort dicitur, cum multa frequentia optimatum regni sui, curiam habuit (Jun. 7), et quæ confirmanda erant, eorum consilio et judicio confirmavit, et corrigenda correxit. Deinde cum non multo comitatu aggressus quosdam Sclavorum rebelles regnum inquietantes, non, ut putavit, eos imparatos invenit, ideoque viriliter resistentibus ad horam cessit. Nec multo post B incautis superveniens improvisus, multos eorum cepit aut occidit, multos eorum in fugam versos, in flumen, quod contiguum erat, demersit, reliquos multa summa gratiam suam redimentes ad deditionem compulit. In parochia Gemblacensi natus est puer monstruosus, qui miraculo et horrore se aspicientibus fuit.

1143. 6. 7. 7. 15.

Regnum⁷⁷⁷ Francorum magnam patitur perturbationem bellorum, per discordiam regis et principum, inter quos eminebat Tietbaldus comes Blesiensium. Rex Anglorum, necdum pacato regno suo, contumaces subjugare volebat, sed non valebat, quia tutam fidem nusquam reperiebat, et conatus suos non prosperari sed frustrari dolebat. Cunradus rex concessit filio Godefridi ducis junioris adhuc puerulo, quicquid beneficii vel honoris antecessores ejus habuerant de manu imperatoris. Pagani vicini Hierosolimitanis christianis, pertesi malorum et frequentis oppugnationis christianorum, pactum pacis inierunt cum eis, et terras, quas eis christiani abstulerant, et quæ incultæ erant, sub tributo colenda suscepunt ab eis. Gregorius papa, qui et Innocentius, obiit (Sept. 24). Wido, qui et Cælestinus, papa succedit.

1144. 7. 8. 8. 14.

Hiems hoc anno nimietate pluviz et vento vehementi periculosa extitit et damnosa, in tantum, ut silvas, templa, turres et edificia, quæ putabantur firmissima, aut funditus subverterit, aut magna ex parte destruxerit. Wido, qui et Cælestinus, qui D Romanæ æcclesiæ 163us presidebat, obiit (Mart. 9). Gerardus, qui et Lucius, papa successit. Fames gravissima hoc anno multos afflixit; multos panis

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁷² *Sequentia multum decurtavit B4.* ⁷⁷³ *Hic F2. addit: « Ludovicus rex Francorum adolescentio adhuc concessit ecclesie Buturicensi libertatem eligendi in archiepiscopum quem vellent excepto Petro cognato Hemerici cancellarii, juravitque publice super sancta ewangelia quod se vivente non erat ille futurus archiepiscopus. Qui tamen electus Romam profectus est et consecratus a domino Innocentio dicente regem puerum instruendum et cohobendum ne talibus assuescat, et adjecit veram non esse libertatem ubi quis excipitur a principe nisi forte docuerit coram ecclesiastico iudice illum non esse eligendum. Tunc enim auditur ut alius rex exclusit archiepiscopum redeuntem sed eum comes Theobaldus recepit in terra sua. ei omnes ecclesie obediebant. Indignatus est ob hoc rex comiti Theobaldo. et omnes fere proceres excitavit ut ei cum rege guerram inferrent. »* ⁷⁷⁴ *totum hunc annum alia manus curavit, calamo continuo.* ⁷⁷⁵ *Hic F2. addit: « Comes Radhi regine sororem ducit. relicta conjuge sua. rege procurante per episcopos suos divorcium negata audiencia mulieri. et hoc in invidiam comitis Theobaldi. »* ⁷⁷⁶ *Godefridus— moritur desunt B5. 4. 4.* ⁷⁷⁷ *redit manus in. calamo continuo usque ad vocem destruxerit initio anni sequentia.*

penuria pauperavit. In regno autem Anglorum in tantum dicitur prevaluisse, ut maximam utriusque sexus multitudinem contigerit fame interisse. Nec tantummodo pauperes et mediocres, sed et eorum multi, qui putabantur sibi sufficientes esse, duro famis gladio perurgente coacti sunt alias emigrare, ut malum inopie si non ex toto evitare, saltem possent alleviare. Triticæ messis maturitas et collectio provenit tardius solito; quia, nimietate pluvie impediante, vix potuerunt messorum 8 Kal. Septemb. metere, quod aliquoties vidimus eos 8 Kal. Augusti messuisse. Fulco quartus rex Hierosolimitarum, 15 anno regni sui vita decessit. Balduinus filius ejus ei successit. Rex Francorum sciens quia perturbatio capitis perturbatio est membrorum, ut sedaret perturbationem regni sui, æquievit confœderari Tietbaldo Blesiensium comiti. Cunradus rex sciens per se, sciens religiosorum virorum ammonitione, quantum reverentiæ debeatur ecclesiastico ordini, cui Deus dicit: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei*; si quos elatos fastu secularis potentie contra episcopos vel contra alios ecclesie sanctæ prelatos noverat insolenter agere, regia censura coegit eos ab insolentia desistere, et illis quos offenderant decenter satisfacere³⁷⁹. Vineæ et arbores fructifere non exhibuerunt solitam ubertatem, sed in preventu difficultatem, in fructibus habuerunt raritatem et acerbiteriam³⁸⁰.

1145. R. 8. F. 9. A. 9. H. 1.

Regnum christianorum, quod adquisierunt exterminata multitudo paganorum Hierosolimam et confines ejus urbes possidentium, sui exordii habet hunc annum quinquagesimum primum. Laus est et gloria Christi, quod christiani cum ejus auxilio possident regionem, in qua per semetipsum et per apostolos Christus initiavit christianam religionem³⁸¹. Gerardus, qui et Lucius, papa obiit (Febr. 25). Bernardus, qui et Eugenius, 165³⁸² ei successit.

Remis³⁸³ in cenobio beati Remigii sanctus Gibrinus Scottus multis claret virtutibus, et multo populi concursu frequentatur. Adelbero Leodicensis episcopus vita decessit. Henricus assumptus ex clero sancti Lamberti, secundus hujus nominis presul, ei succedit³⁸⁴. Civitas Edessa, quæ et Roaiz dicitur, multo tempore a christianis possessa, per negligentiam christianorum et insidias paganorum capitur, omnesque qui in ea inventi sunt, perfectæ

etatis christiani trucidantur, adolescentes utriusque ævus per diversas paganorum provincias in servos et ancillas venundantur. Northmanni, qui subditi fuerant Henrico regi Anglorum, parvipendentes successorem ejus Stephanum, subdunt se regimini comitis Andegavensium. Cunradus rex apud Athenarum in vicinia Treverorum pentecosten celebravit (Jun. 3), et quosdam sibi rebelles oppugnando et expugnando ad deditionem compulit.

1146. 9. 10. 10. 2.

Heresis Eunitarum intra Britannias pullulat. Horum princeps erat quidam perversæ mentis, Eunus nomine; qui cum esset idiota, et ipsos apices litterarum vix agnosceret, tamen polluto ore de divinis libris tractabat et disputabat. Hic nefario ausu absque sacris ordinibus missas celebrabat indigne, ad errorem et subversionem perditorum hominum; episcopos etiam et archiepiscopos his qui sibi adherere ordinabat. Multa quoque alia faciebat scelerata et divinæ legi contraria. Ad postremum, diabolico spiritu completus, in tantam prorupit insaniam, ut diceret et credi cogeret se esse filium Dei, affirmans se esse eum per quem sacerdotes in ecclesia generalem collectam solent terminare dicendo: *Per eundem Dominum nostrum*. Quanta autem turpia et execrabilia agant in abscondito heretici isti, qui vocantur Eunitæ, id est sequaces Euni, bonum est silentio tegere, ne horrorem incutiant vel etiam errorem generent infirmis auditoribus. Fames gravissima jamdiu concepta in tantum longe lateque prævaluit, ut excrescentem pauperum multitudinem nullatenus sine magno gravamine sustentare possent hi qui respectu Dei vel pietatis affectu manum misericordie porrigebant eis. Multos etiam, qui victu et aliis necessariis habundabant, malum famis ad mendicitatem deduxit. Occidentales christiani, dolentes de subversione urbis Edessæ, quæ et Rohaisz dicitur, quam pagani superiore anno vastantes, cultum christianitatis in ea omni spurcitiarum genere contaminaverant, in tantum ut etiam princeps eorum in majori basilica super sanctum altare cubile suum exstrueret, et illic ad injuriam et contemptum summi Dei cum meretrice cubaret³⁸⁵: pro his, inquam, omnibus justo dolore commoti, uno animo, pari consensu, ad debellandos eos proficisci deliberavit. In tantum autem erant omnes prompti et alacres ad hanc profectiorem, ut et Cunradus rex Thentonie, et Ludovicus rex Franciæ, religiosorum virorum³⁸⁶ monitis animati, et ipsi prompto animo ad hanc expeditionem sese accingerent.

VARIE LECTIOES.

³⁷⁹ Cunradus — satisfacere desunt B4'. ³⁸⁰ Post hæc F1. 2. addunt: Godefridus comes, frater Balduini comitis, moritur. ³⁸¹ Regnum — religionem desunt B5'. 4'. Post hæc F2. addit: Turonensis archiepiscopus per sententiam domini pape Lucii adversus Dolensem archiepiscopum optinuit subjectionem ecclesie Dolensis, et evicit ab ea usum palii quod diutissime habuerat. Unde verecondatus idem Dolensis redire non ausus est: sed se contulit ad Rogerum Sicilie regem, qui ei dedit Capuanum archiepiscopatum. ³⁸² Abhinc sequitur manus septima, calamo atque atramento continuo pergens usque ad finem codicis. ³⁸³ Adalberto — succedit desunt B5'. 4'. ³⁸⁴ in tantum — cubaret desunt B5'. 4'. 4''. ³⁸⁵ et precipue Bernardi abbatis Clarevallensis addunt B5'. 4'. 4''.

1147. R. 10. F. 11. A. 11. H. 3.

Cunradus rex Heinricum filium suum Aquisgrani in regem sublimat (*Mart.* 30), ne post decessum suum regnum absque principe remaueret, et aliqua rerum perturbatio moveretur. Multi christianorum per mare Anglicum profecti ad debellandos Saracenos, tandem emenso mari in Gallitiam apud Sanctum Jacobum applicuerunt. Et inde moventes exercitum, pervenerunt ad urbem Saracenorum potentissimam, quæ ex nomine conditoris Ulixibona dicitur; ubi vario belli eventu cum Saracenis dimicantes, adjuvante Deo, potiti sunt victoria, et occisis vel exterminatis Saracenis, urbem ipsam et omnem in circuitu viciniam quiete possederunt. Eclipsis solis facta est circa tertiam horam diei, 7 Kal. Novembris. Necdum quoque ad purum redintegrato solari lumine, sed adhuc circumfuso eclipica caligine, stellam conspicabilem in aere multi suspexerunt. Fuerunt etiam alii, qui dixerunt, se in ipso orbe solis majestatem divinam vidisse, eo modo quo a pictoribus in libris depingi solet. In natali Domini fulmen irrupit templum Hierosolymis, et de columna ex lapidibus facta, quæ sepulchro Domini proxima erat, duos lapides grandes excussit. Inde ad locum baptisterii percurrrens, lapidem marmoreis concavum, qui aquam baptismi continebat, minutatim confregit. Indeque in montem Syon pervolans, turrim basilicæ pulcherrimam ex magna parte perfregit.

1148. 11. 12. 12. 4.

Cunradus et Ludowicus reges, qui superiore anno cum infinito exercitu profecti fuerant trans mare, ut paganos debellarent, nichil prospere fecerunt; sed tantis exercitus eorum attritus est infortuniis, tum fame, tum mortalitate, tum ferro hostium, ut de tot milibus tam copiosæ multitudinis vix pauci repatriaverint. Et quamvis occulto, quo nescitur, Dei iudicio hæc acciderint, constat tamen, quia in hostico illo multa scelera, multa illicita et flagitiosa patrata sunt ab eis, et ob hoc ira Dei ascendente super eos, omnis conatus eorum in vacuum cessit. Nec facile invenies sive in hystoriis, sive in annalibus, quod ab exordio christianitatis usque ad tempus istud tanta multitudo populi Dei tam subito et tam miserabiliter deperierit, sicut nunc factum est. Eugenius papa

A ecclesie tractavit et confirmavit. Inter alia statuit, ut decreta Innocentii papæ predecessoris sui ratâ et inconvulsa permanerent; quicquid autem Petrus Leonis pseudopapa statuerat vel ordinaverat, irritum haberetur, promulgans sententiam sic: *Ordinationes factas a filio Petri Leonis et ab aliis scismaticis et hereticis, evacuamus et irritas esse censemus.* In hac synodo adductus est supradictus hereticus Eunnus, et presentatus papæ a quodam catholico Britannie episcopo. Hic igitur in audientia omnium de sua perversa heresi discussus et convictus, vitam quidem et membra, episcopo qui eum adduxerat expostulante, retinuit, sed tamen precepto papæ in custodia relegatus, et ibi post non multam temporis mortuus est. In hac synodo archiepiscopi, episcopi et abbates usque ad mille centum resedisce dicuntur. Terrores de cælo et tempestates ultra solitum, alias clementius, alias inclementius acciderunt. Mense Martio, 8 Kal. Aprilis, cum dies jam ad vesperam inclinaret, gravissima fuere tonitrua, cum ingenti choruscatione et procellosa pluvia. Non autem evenit tunc, quod alio tempore evenire solet, ut sonus ille ad aures hominum paulatim perveniat, ac deinde crescat in majus; sed ita repente et insperate increpuit fragor ille tonitruum, ut omnes qui audierunt, magno metu et admiratione concuteret. Item mense Julio in diversis locis magna tonitruorum et fulgurantium tempestatum detonavit procella; sed in castro Laudunensi plus quam alias vis tempestatum deseivit. Nam in monasterio sancti Vincentii, cum monachi completorium canerent, fulmen irrupit basilicam, et duos monachos in choro stantes percussit et extinxit; inde ad majus altare pervolans, pallas lineas, quæ altare velabant, exussit. Accidit autem ibi quiddam mirabile, quia major palla, quæ desuper totum altare ambebat, aliis pallis ardentibus, ardere non potuit. Dicitur autem, quod alia multa in eadem basilica ex metu fulminis acciderunt; sed sufficiant ista ad cognoscendum, quantus sit terror divinæ districtiois. Cameracus civitas ex magna parte sui incendio conflagravit, et principalis æcclesia cum claustro et palatio episcopi, monasterium etiam beati Auberti. Hoc etiam anno⁹⁹⁹ combustum est cœnobium sancti Sepulcri in eadem urbe, paucis annis a priori ejus combustione transactis.

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹⁹ Hic desinit F3. ultimo folio amisso.

AUCTARIUM GEMBLACENSE

17, manus s. XII scripsit post a. 1151, et ante a. 1157. Eadem habent B3. F1. 2. 3.

771. Caput Johannis baptistæ ab Alexandria in Aquitaniam transfertur hoc modo. Quidam laudabilis vitæ monachus, nomine Felicianus, ex Galliarum partibus, cum paucis sociis Hierosolimam gra-

tia orationis adiit, et post expleta piæ devotionis obsequia, angelica allocutione commonitus, Alexandriam expetivit, et caput baptistæ Joannis a loco, in quo olim a Theophilo, ejusdem urbis episcopo, reconditum fuerat, eodem angelo revelante sustulit, et ad Aquitaniam in territorio Eugolisimo detulit.

Pipinus rex tunc morabatur ibidem in palatio, quod Angriacum dicitur, cernensque, per eum cotidiana indigenis beneficia, sibi que crebras ex hostibus Aquitanicis victorias provenire, regii operis basilicam construxit, non longe a Vulturini fluminis litore, et in ea ciborio constructo mirifici operis, caput decenter adornatum recondidit precursoris. Monachorum etiam cenobium illic constituit, et prediis regiis magnifice ditavit²⁶⁷.

876. Rollo dux Normanniam cum suis penetravit, et 53 annis in ea regnavit. Ab hoc derivatur genealogia ducum Normannorum et regum, qui ex eis nati, prefuerunt postmodum genti Anglorum.

1q. natione Leodiensis, qui et a. 1137-1145 exaravit. Eadem habent B3. (cui desunt 987. 991. 1012. 1037. 1042. 1048. 1072. 1092.) F1. 2. (deest 1042.) 3.

465. (GREG. TUR.) Annus presens, qui est a transitu sancti Martini 64, reverentissimi corporis ejus translatione insignitur. Cum enim ea prerogativa, qua vivens, etiam mortuus incomparabili signorum fulguraret claritate: beatus Perpetuus, Turonicæ civitatis antistes, pro priori edicula templum multæ ambitionis, adeo ut centum et viginti columnarum mira dispositione subnixum totum concameraret, super eum edificavit, corpusque sanctum a sepulchro elevatum, 4 Nonas Julii, annuo videlicet consecrationis ejus in episcopum die, in loco, in quo nunc veneratur, angelico fretus auxilio transtulit, ipsumque templum eodem nichilominus die postmodum dedicavit. Unde fit, ut sub uno die triplici occurrente festivitate, ordinatione scilicet episcopatus, translatione corporis, dedicatione basilicæ suæ, 4 Nonas Julii annuatim beatus Martinus sollempnissima totius comprovincialis populi frequentetur devotione. Locus autem, in quo sacratissimum corpus ejus quiescit, ab urbe Turonica occidentem versus brevi interfacente campi planitie disparatus, castrum novum vocatur, ubi in predicto templo, sub ciborio auro, argento, gemmisque vestito, decenter collocatum, tanta miraculorum illustratur magnificentia, ut toto christianitatis orbe apostolicam gloriam optineat²⁶⁸.

564. Hic Lotharius cenobium sancti Medardi in Suessionis civitate construxit et regia munificentia dotavit, et in eo sepulturæ locum accepit²⁶⁹.

592. Hic (Gregorius) decrevit, ut monachi in officio sacerdotalis gradus utantur potestate ligandi atque solvendi²⁷⁰.

651. Cui (Remaclo) successit in pontificali regimine sanctus Theodardus²⁷¹ (Cf. Ann. Laub.).

688. Innocentius 38us pacis osculum decrevit dari²⁷².

694. (V. Lamb.) Gens Thessandrorum, cum usque ad id temporis idolatriæ erroribus esset dedita, predicatione sancti Lamberti Trajectensis episcopi ad fidem Christi convertitur²⁷³.

710. Extunc Legia exaltata, et in urbem est ampliata²⁷⁴.

711. (S. Oda. . . . quievit) in villa super Mosam sita, quæ dicitur Ammanium²⁷⁵.

714. Sanctus Hubertus construxit et redivitavit monasterium sancti Petri in Leodio²⁷⁶.

735. (Obiit sanctus Hubertus) Succedit Florbertus²⁷⁷.

771. Idem rex (Pippinus) fecit fontem lacunarium, de quo a duobus fere milibus sub terra, per edificia cementaria, in palatium ejus aqueductus influebat, et ipsam dividens aquam, in basilicam sancti Johannis baptistæ, per ferrum et æs introduxit, ita, ut sub ciborio per marmoream columnam interius concavam ebulliret, ibique sacri baptismatis ablutio in honore domini nostri Jesu Christi et sancti Johannis baptistæ fieret, atque iterum in ipsa lacunaria remearet. Hoc cenobium Angelisz vocatur²⁷⁸.

849. (De S. Helena) recondita in cenobio sancti Petri, quod Altumvyleyr dicitur.

890. Franco episcopus adquisivit episcopatu Leigensi abbatiam Lobiensem et preposituram Fossensem cum appendiciis suis.

958. (Erluinus p. a. G.) a quibusdam contrariis sanctæ religioni²⁷⁹ (l. o. p.).

987. Succedit Heriwardus (376).

991. Obiit Hervardus abbas; succedit Erluinus junior.

1012. Abbas Erluinus junior obit.

1037. (A. Leod.) Obiit Reginardus episcopus; succedit Nihardus.

1042. (Ib.) Obiit Nihardus episcopus.

1048. Abbati Olberto succedit Mysac (376).

1072. Obiit abbas Mysac; succedit Tietmarus.

1092. Obiit Tietmarus abbas; succedit Liardus.

10. manus s. XII med.; eadem habent B3. F1. 2. 3.

1010. In cenobio Florinensi pro clericis, qui ad hoc usque tempus deserviebant ibi, monachi sunt constituti.

1015. Baldricus episcopus Florinensem abbatiam adquisivit ei cui preerat Leodicensi episcopatu.

1088. Monasterium sancti Johannis in Florinis concrematur anno sexagesimo secundo suæ consecrationis.

11. manus s. XII ex. Eadem habent F1. 2. 3. (cui deest 1135).

1135. Rex Anglorum Henricus obiit mense De-

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁷ partim in rasura duarum linearum, reliqua in margine. Tum 1q. adjecit: Verte folium ad istud signum θ, et in folii versi margine pergii: θ Idem etc. ut statim dabimus sub 1q. ²⁶⁸ in rasura. ²⁶⁹ in margine. ²⁷⁰ inter lineas. ²⁷¹ in rasura unius lineæ.

NOTÆ.

(376) Gemblacensis.

cembrio, vir pauperibus et æcclesiis Dei multe benignitatis ²⁹².

1134. Hoc anno cepit edificari heremus Montis Dei, 10 Kal. Junii.

1135. Lodovicus rex Francorum obiit; filius ejus equivocus succedit ²⁹³.

1x. manus s. XII ex.; eadem habent F1. 2. 3.

1131. Apud Scathiam insulam Daciæ octo episcopi cum regis sui filio ac multis populis 2 feria pentecostes publica congressione perierunt prelii.

1148. Daci et Westphali ac Saxonum duces consenserunt in hoc, ut aliis euntibus Jerosolimam contra Sarracenos, ipsi vicinam sibi Sclavorum gentem aut omnino deleterent, aut cogerent christianam fieri. Et cum jam ad arma ex utraque parte ventum fuisset, Teutonici accepta pecunia vendiderunt Dacos; ceptoque prelio se subtrahentes, multa milia Dacorum Sclavorum occiderunt gladii.

1l. manus s. XII; eadem B3. 4. (exceptis 1083. 1087.) F2. (exc. 1603. 1130.) F3.

1083. Affligemense — aggreditur ²⁹⁴.

1087. Hoc anno Cnuth, rex Danorum, interficitur.

Domnus Fulgentius Affligemensis cœnobii primus abbas hoc anno electus est in festivitate sancti Martini ²⁹⁵.

1121. Henricus rex Anglorum ducis Godefridi filiam Adeleidam sibi conjugio sociat, et reginam in Anglia constituit. Qui rex magna prudentia rexit imperium suum, omnes quoque tyrannorum motus miro ingenio compescuit, et larga manu æcclesias ditavit ²⁹⁶.

1130. Hugo de Sancto Victore simplicitate et morum honestate precipuus habetur; qui et diversa opuscula conscripsit.

1142: (De puero monstruoso) sed post modicum obiit. Godefridus junior, dux Lotharingie, quarto anno sui ducatus inmatura morte preceptus, epatica passione consumptus, et Lovanii in templo tumulatur. Succedit filius ejus equivocus, primum adhuc agens ætatis annum ²⁹⁶.

Aliæ manus.

1690. Sanctus Bernardus, postea primus abbas Clarevallensis, nascitur in Burgundia ²⁹⁷.

1099. Abhinc annotandum est regnum Hierosolymorum in quarta linea ²⁹⁸.

1104. (Hierosolimitæ Accaron u. capiunt) sed quam adquisierunt per industriam, perdiderunt per negligentiam ²⁹⁹.

AUCTARIUM AQUICINENSE

Quæ in monasterio Aquicinensi (Anchin, prope Duacum) Sigeberto addita sint, codice B. deperdito, jam conjectura tantum assequi licet. Additiones enim reliquorum codicum, quos ex B. fluxisse omnes supra vidimus, aliæ in singulis tantum codicibus leguntur, his ipsis igitur tribuendæ; aliæ nunc in pluribus, nunc in omnibus exstant, quas explicare non possumus, nisi communi isto fonte statuto. Hæc igitur hic damus in unum collectas. Scriptas esse oportet a. 1113, cum codex B. exaratus sit, priusquam Anselmus Sigeberto quidquam præter a. 1112 adjecisset. Alius deinde post a. 1148 addidit continuationem Anselmi, Gemblacensium, et propriam. Hanc etiam e conjectura tantum restituere licuit. B3. enim et B5. in plurimis ad verbum conveniunt; eademque ipsa in B4. 4. leguntur sine ulla additione. Et hæc igitur in communi istorum codicum fonte B. fuisse, veri plus est quam simile. Damus ea ex B3. 5. et 4., hunc maxime secuti, quippe qui ab interpolationibus abstinuit. Continuator primo ad a. tantum 1155. scripsisse videtur; post hunc enim annum Affligemensis ejus vestigia plane deserit. Abhinc eum non novimus nisi ex B4. 5., sed finem ejus ignoramus, cum B4. in media sententia calamum deposuisse pateat. Auctor non raro exscripsit Annales Blandinienses.

651. (Landelinus . . . . . fundator c. Lobiensis) C Alnei, Waslaris atque Crispiniensis, ubi corpore requiescit cum discipulis suis Adelemo et Domitiano ³⁰⁰.

685. Sanctus Amatus a Theoderico rege consilio Ebroini exiliatur ³⁰¹.

690. Obiit sanctus Amatus ³⁰².

773. (Ivonis Panormia.) Adrianus papa ad tuendas res æcclesiæ Karolum Romam accersit. Quo pergens, Papiam obsedit; ibique relicto exercitu, Ro-

mam pervenit, sanctam resurrectionem ibi peregit. Postea rediens Papiam cepit; iterumque Romam rediit, synodum constituit cum Adriano papa aliisque 153 religiosis episcopis et abbatibus, in qua Adrianus papa cum universa synodo dedit ei jus eligendi pontificem et ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatu. Insuper archiepiscopos et episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere diffinivit, et ut, nisi a rege laudetur et investatur episcopos, a nemine consecratur.

VARIÆ LECTIONES.

²⁹² intra lineas, sed minio expuncta. ²⁹³ in rasura. ²⁹⁴ vide in Auctario Affligemensi. ²⁹⁵ in margine. Quæ obliquis litteris expressimus, abscissa sunt. ²⁹⁶ in margine. ²⁹⁷ addit manus s. XIII et e reliquis unus F2. ²⁹⁸ in margine posuit marlus simillima 1l. Eadem exhibent F1. 3. et ab alia manu B1.; desunt reliquis. ²⁹⁹ addit manus s. XII et B3. F1. 2. 3. ³⁰⁰ addunt B1. 4. 4. 3. C1. 2. 3. 4. D. E. ³⁰¹ addunt C1. 2. 3. D. E. ³⁰² addunt B4. 4. C1. 2. 3. 4.

Omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, et nisi resipiscerent, bona eorum publicari ⁴⁰³.

1048. Odiloni Cluniacensi Hugo venerandus substituitur ⁴⁰⁴.

1076. Liethbertus episcopus Cameracensis obit, cui Gerardus succedit ⁴⁰⁵. Balduinus puer, frater Arnulfi occisi ad Donengium, bellavit contra exercitum patris sui Roberti, quem pugnando devicit ⁴⁰⁶. (Gelu . . . usque) in medio Aprilis mensis, cujus soliditas duravit usque Kal. Aprilis ⁴⁰⁷.

1079. Hoc anno inceptum est cœnobium sancti Salvatoris, in insula quæ dicitur Aquicinctus, a viris illustribus Sichero videlicet atque Waltero ⁴⁰⁸. Qui Sicherus habebat uxorem nomine Mathildem, nobilem quidem natalibus, sed nobiliorem moribus; quæ conjugem suum crebrius monendo ad hoc opus aggrediendum incitavit, ideo maxime, quod sanctum quendam Gordanium inibi quondam heremiticam vitam duxisse ferebatur. Unde factum est, ut prefati viri hinc crebro colloquentes se mutuo hortarentur; et deliberantes, Ansellum de Ribodimonte nobilissimum virum: adeunt, et ab eo insulam illam, quia sui erat juris, deprecantur. At Ansellus audita petitione eorum gavisus est valde, et sine dilatione gratis quod petebatur concessit. Itaque ex condito pariter properantes, Gerardum Cameracæ urbis presulem aggrediuntur, ad cujus diocesim tunc locus ille pertinebat; quid animo gerant, pandunt; et quia ejus parochiani erant, ut voto eorum assentiat, exposcunt. Quibus auditis venerandus pontifex libentissime annuit, receptoque fundo de manu Anselmi, quod ab eo in beneficium tenebat, cum harundineto adjacente eis tradidit. Quo accepto, cœnobium illic construere cœperunt, et de suis allodiis competenter prout poterant ditaverunt. Adgregantur ibi Deo devoti viri, se cum facultatulis suis Christo devoventes, ejus grex pusillus esse gestientes. Quorum curam memoratus presul gerens, duos ex monachis Hasnoniensis cœnobii honestæ vitæ ad instituendos eos eis misit; e quibus uni Alardo nomine curam eorum commisit, abbatem ordinavit. De quo quia se occasio prebuit, libet paucis aperire, cujus simplicitatis cujusque bonitatis fuerit. Is etenim, si res exigeret, ut quocumque progredi debuisset, non meliorem equum sibi eligebat, sed et sepe animal, quo vehebatur, capistro pro freno regebat. Residentibus monachis in claustris, in medio eorum sedebat, et veluti quilibet ex eis cum sobrietate se agebat, familiariter eis colloquens, et dominum eorum se esse obliviscens. Si quis ei venerationem impendere voluisset osculando

manus vel genua seu alio quolibet modo, cum quadam animadversione prohibebat, dicens se eis hunc morem indulgere, futurosque post se asserebat hujusce exactores reverentie. Nec ista tamen referentes in eos invehimur, qui hæc more æcclesiastico sibi congruenter sinunt fieri. Prefatus pontifex cernens eosdem fratres hand segniter instare rebus cœceptis, eandem æcclesiam omnimodis quantum prevaluit libertavit, præter quod baculum regiminis in manu sua retinuit, ut ei daret, quem sibi congregatio canonice eligeret. Preterea contulit eis quedam altaria; sed et innumera impendit beneficia. Erat enim in æcclesia sanctæ Mariæ Cameracensi, cui idem Gerardus preerat episcopus, venerabilis decanus nomine Hugo, qui tam eundem episcopum quam alios fideles viros Cameracenses utriusque ordinis animabat, ut liberales existerent prescripto cœnobio. Ipse quoque omnem pene substantiam suam illo convehebat; unde monasterium et habitacula fratrum cum xenodochio primitus ædificavit.

1080. Contigit etiam hoc tempore Deo permittente concremari Aquicinctense cœnobium per incuriam fratrum ⁴⁰⁹, quia quidam e fratribus vespere lecto suo incaute circumferens lumen, repente accendit stramen, moxque paries proximus stratui flamma lambente adurit, et ex eo cætera (cf. *Ann. Aq.*)

1084. Comes Montensis Balduinus uxorem duxit Idam ⁴¹⁰.

1086. Richildis comitissa obit. ⁴¹¹ (*Ib.*) Hoc anno consecrata est æcclesia hujus Aquicinctensis cœnobii, in honore domini nostri Jesu Christi ejusdemque genitricis sanctæ Mariæ, a domno Gerardo Cameracensi episcopo, decretumque ab eodem præule, ut festivas illorum sanctorum, quorum pignora huc allata fuerant, omni anno agatur in hoc loco ⁴¹².

1087. Obit Alardus, primus abbas hujus Aquicinctensis æcclesiæ; (*Ib.*) cui successit Alelmus ex Normannia de cœnobio Becci ⁴¹³.

1088. Obit Alelmus secundus abbas Aquicinctensis cœnobii. (*Ib.*) Qui quantæ bonitatis fuerit, experti sunt fabricantes, dum ad tumulum ejus dormientes, febrem cum somno sæpius deposuerunt. Cui successit Haimericus Atrebatensis monachus, literis eruditus ⁴¹⁴.

1090. Ea tempestate venit Aquicinctum quidam monachus nomine Gelduinus, qui ex monacho Laudunensi abbas Sancti Michaelis de Terrascia, relicta abbacia ob amorem Dei, reclusus efficitur Aquicincti ⁴¹⁵.

1092. Gerardus episcopus Cameracensis obit (*ib.*),

VARIE LECTIONES.

⁴⁰³ addunt B1. 2. 4°. (*in rasura manu, paulo alia, sed plane cœva*) C1. 2°. 3. D. E. *Hirsch p. 42. recte ostendit, Karolum eo anno nequaquam Romæ fuisse; sed errat, quum illum locum a Sigeberto in chronicon receptum, ab insequenti autem quodam monacho deletum putat. Sigebertus nunquam illum habuit. Ceterum cf. Mon. Leg. II. 2. 160. not.* ⁴⁰⁴ addunt C1. 2°. 3. 4°. D. E. ⁴⁰⁵ addunt B1. 2. C1. 2°. 3. ⁴⁰⁶ addunt B1. 2. 4°. 5. C1. 2°. 3. D. E. ⁴⁰⁷ addunt C1. 2°. 3. 4°. ⁴⁰⁸ addunt B2. C1. 2°. D. E. *Eadem habent B1. 4°. 4°. 5. C3., sed hi addunt etiam sequentia, quæ illis desunt.* ⁴⁰⁹ addunt B2. 5. C1. 2°. *Sequentia quia — cætera habet unus B5.* ⁴¹⁰ add. B1. 5. C1. 2°. D. E. ⁴¹¹ add. B1. 2. 4°. 4°. 5. C1. 2°. 3. ⁴¹² add. B2. 5. C1. 2°. *cui hujus, et in honore — Mariæ, et decretumque — loco desunt.* ⁴¹³ add. B5. C1. 2°. ⁴¹⁴ add. B5. C1. ⁴¹⁵ add. B1. 4°. 4°. 5. C1. 2°. 3. D.

[qui nostrum cœnobium valde dilexit et sublimare studuit. Unde statutum est, ut ad missam matutinalem cotidie, si defunctorum est, collecta pro eo et ejus coepiscopis secundo loco dicatur ⁴¹⁶.] Gualcherus ei succedit ⁴¹⁷. In suburbio Tornacensi ad septentrionalem plagam urbis monasterium sancti Martini construere incipit Odo Aurelianensis, 6 Non. Maii, die dominico. Ex conducto namque predicta die eo adveniens, comitante sibi sollempni processione domno Radbodo ejusdem urbis episcopo, et clericis sibi subjectis æcclesiæ beatæ Dei genitricis Mariæ cum populi maxima multitudine, locum ab eodem suscepti episcopo, una cum quatuor fratribus secum ibidem Deo militaturis regula canonica sub habitu clericali. Qui Odo Aurelianus oriundus, Tornaci tunc temporis scolasticus, nullo Cisalpinorum inferior fama celebrabatur dialecticæ artis cæterarumque liberalium scientia. Qua ex re undequaque ad eum clericis confluentibus, unus e peregrina superveniens regione anulum aureum illi optulit, in quo monosticon hoc inscriptum fuit: *Anulus Odonem decet aureus Aureliensem*. Hæc retulimus, ut ex his conciliatur, quantum apud unam regalium æcclesiarum honorem habere posset, si illo tetendisset; dum maluit Christo adherere in loco pauperiei et indigentiae ⁴¹⁸.

1093. *Æcclesia sancti Georgii Hesdiniensis traditur æcclesiæ Aquiciniensi* ⁴¹⁹. Odo Aurelianensis invalescente religionis fervore monachicum habitum una cum ceteris fratribus suscipit secum in hoc monasterio sancti Martini Tornacensis constitutis. Et quia tanta fama viri, ut prediximus, circumquaque diffusa, tantumque lumen sub modio latere diu non potuit: Dei ordinatione, qui eum altius in posterum sublimare disponebat, cuncta congregatio jam Deo largiente numerosior adulta, unanimi voluntate parique voto eundem. Odonem abbatem sibi prefecit, assensu Radbodi jam predicti episcopi. Cui in tantum divina gratia affuit, ut cum ante ejus adventum idem locus per 300 fere annos desertus fuisset, nec quicquam omnino appenditorum haberet, plus quam 70 monachos infra 12 annos in eo congregaverit, constructis sufficientibus eis officinis, tanta agrorum amplitudine acquisita tantaque substantia, que superhabundaret ad necessarios usus tam supervenientium hospitem, quam inhabitantium monachorum ⁴²⁰.

1095. Expulso ab episcopatu Cameracensi Walchero, Manasses ei succedit ⁴²¹.

1096. (eliminant) Aliqui Judeorum zelo tenende

A patrie legis ducti, se multuo trucidant; alii ad tempus se credere simulantes, post ad Judaismum revolvuntur ⁴²². (*inter principes cruce signatos*) Ansellus de Ribodimonte, fundator Aquiciniensis æcclesiæ ⁴²³.

1099. Christianis Turcos fortiter debellantibus, eorumque urbes et castra sibi bellando vendicantibus, contigit apud quoddam munitissimum castrum nomine Archas, cis Hierusalem octo mansionibus situm, multos perire eorum; cum quibus et Ansellus de Ribodimonte lapide percussus in capite occumbit, hoc solummodo post acceptum vulnus ter repetens verbum: *Deus adjuva me* ⁴²⁴.

1100. Rotbertus comes Flandrensium a Hierosolymis repatrians, detulit secum brachium sancti Georgii martiris, quod æcclesiæ Aquiciniensi transmisit ⁴²⁵ [per venerandum Haimericum abbatem ipsius loci illatum Aquicincti 12 Kal. Julii ⁴²⁶ (cf. *Ann. Ag.*)].

1102. (*Ann. Ag.*) Obit Haimericus tercius abbas Aquiciniensis, cui successit Gelduinus ⁴²⁷.

1105. Manasse Cameracensi episcopo accepto monachico habitu, Odo, primus abbas ex cœnobio sancti Martini Tornacensis æcclesiæ, in episcopatu ei succedit ⁴²⁸.

1109. Obit etiam Anselmus archiepiscopus Cantuariæ; et Hugo abbas Cluniacensis; cui successit Pontius ⁴²⁹. Hoc etiam anno Gelduinus, quarto loco Aquicincti abbas, fastidians onus regiminis, potiusque eligens ocium olim actæ reclusionis, reliquit curam animarum, et iterum effectus est reclusus apud Sanctum Bertinum (cf. *ib.*). Cui successit in cura pastoralis Rotbertus, ejusdem cœnobii monachus, qui qualiter electus fuerit, supersedeo narrare, ne quemlibet offendat sermo relationis nostræ ⁴³⁰. Hoc anno sacro igne multi accenduntur, membris instar carbonum nigrescentibus ⁴³¹.

1111. Robertus Aquiciniensis cœnobii quintus abbas, ægre ferens, insectatione quorundam sæcularium vexari æcclesiam sibi creditam, simul quia hoc ei imputabatur, consilio accepto dimisit abbatiam, succedente ei domno Alviso ⁴³² [monacho Sithiensi, postea episcopo Atrebatensi ⁴³³ (cf. *ib.*)].

1130. Domnus Aibertus ex monacho Crispiniensis cœnobii (377) assensu et consensu Lamberti abbatis claret in Gallia reclusus; vir nostris temporibus nulli, aut fere rarissimo comparandus. Hic viginti quatuor annis ab omni pane abstinuit, et totidem ab omni potu, exceptis duobus; quod dictu mirum

VARIE LECTIONES.

⁴¹⁶ qui—dicatur habet unus B5. ⁴¹⁷ add. B1. 2. 4. 4°. 5. C1. 2. 3. D. F3. ⁴¹⁸ add. B1. 2. (*cui fortasse defuerunt* Ex conducto—indigentia) 4. 4°. C3. ⁴¹⁹ add. B4^o. in marg. B5. C1. ⁴²⁰ add. B1. 4. 4°. C3. ⁴²¹ add. B1. 2. 4°. 5. C1. 2. 3. 4. D. E. ⁴²² add. B5. C1. 2. 3. 4. D. E. ⁴²³ add. B1. 5. C2. 3. 4. ⁴²⁴ add. B5? C1. 2. 3. 4. D. ⁴²⁵ add. B1. 2. 4°. in marg. 5. C1. 2. 3. D. E. ⁴²⁶ add. B1. 5. C1. 3. ⁴²⁷ add. B5. C5. ⁴²⁸ add. B1. 2. 4. 4°. 5. C1. 2. 3. 4. 5. ⁴²⁹ addunt B1. 2. 5. C1. 3. 5. D. ⁴³⁰ add. B2. 5. C1. 5. ⁴³¹ add. B1. 2. 5. C1. 2. 3. 5. D. ⁴³² add. B2. 5. C1. 5. ⁴³³ add. C1. 5.

NOTÆ.

(377) Crispin, dioc. Cameracensis.

est. Cujus vitam Robertus Ostrevandensis archidia-
conus diligenti stilo elucidavit ⁴³⁶.

1131. Defuncto domno Roberto Atrebatensi episcopo, successit ei in pontificatu domnus Alvisus, Aquicinensis æclesiæ sextus abbas ⁴³⁷, vir magnæ religionis et singularis severitatis (cf. *ib.*). Cui in Aquicinensi æclesia substituitur domnus Gozvinus septimus abbas ⁴³⁸.

1134. Hoc tempore capella, a domno Aiberto jam pridem cepta, Deo volente et auxiliante est peracta. Ad cuius benedictionem Lietardus Cameracensium episcopus invitatur, et cum magno tripudio eam devote benedixit. Quæ per 40 dies ab omnibus pene partibus regni Dei instinctu ita frequentatur, ut vix aut numquam adhuc ⁴³⁷ hominem mortalem huic similem nemo viderit. Quo tempore similiter apud Oscannum ab episcopo Remensi æclesia consecratur; cui archiepiscopus, episcopi et abbates comprovinciales faventes, multitudinem, domnum Aibertum frequentantem, prohibere ceperunt, et de eo multa infamando dicere, quæ reticere melius putavimus. In tantum enim eorum prevaluit contentio, ut causa probationis ad eum mitterent abbatem Sancti Amandi domnum Absalon, et abbatem Sancti Sepulcri (378) Parvinum, utrum talis ac tantus esset, qualem fama de eo diffusa aures omnium percellerat. Qui ejus sanctitate comperta, per omnia laudantes Deum, ad eos a quibus missi fuerant redire ⁴³⁸.

1135. Obiit domnus Aibertus piæ memoriæ, et nobis perpetuum merorem reliquit absentiæ suæ, anno incarnationis Domini 1135, inclusionis autem suæ 25, die sancto paschæ ⁴³⁹.

1149. R. 12. F. 13. A. 13. H. 5.

Conradus rex Theutonicorum et Ludovicus rex Francorum procinctum solvunt, et sine ullo prosperitatis eventu ab itinere Jherosolimorum revertuntur, numquam audita tanta infelicitate tanti exercitus. (*Ann. Bland.*) Hyemps gravissima quattuor mensibus invaluit et prevahuit.

1150. 13. 14. 14. 6.

Orta est contentio inter Henricum episcopum Leodicensem et Henricum comitem Namucensem. Unde congregato utrinque exercitu congressi, superior factus episcopus, non sine multorum cede victoria potitus est.

1151. 14. 15. 15. 7.

Fructus terra habuit uberes; set pluviarum inundatione a festivitate sancti Johannis usque ad medium Augusti omnia vastante, vix ad maturitatem perduxit. Nam vinum et ceteri fructus ex parte defecerunt; et quod de uvis collectum est, in acorem versum est.

VARIE LECTIONES.

⁴³⁶ add. B1. 5. ⁴³⁷ add. B2. 5. ⁴³⁸ add. B5. ⁴³⁷ ita conjicio; ad B1. ⁴³⁸ add. B1. ⁴³⁹ add. B1. ⁴³⁹ Namque — possessa *desunt* B5.

NOTÆ.

(578) Cameracensis.
(379) D. 7 Julii.

(580) D. 21 Aug.

1152. 15. 16. 16. 8.
(*Ann. Bland.*) Conradus imperator diem ultimum claudit; cui successit Fredericus, consobrinus ejus. In æclesia sancti Nicolai, quæ constructa est in opido Brusellensi, sancta Maria Mater Jesu Christi operata est multa miracula. (*ib.*) Æclesia sancti Bertini cum omnibus appendiciis suis combusta est in ipso festo sancti Bertini, dum matutinorum solemnia agebantur.

1153. 1. 17. 17. 9.

Eclipsis solis facta est 7 Kal. Febr. in 2 feria; 5 Idus Februarii in 2 feria tonitruum auditum est. (*ib.*) Eugenius papa diem ultimum claudit (379); succedit ei Konradus 158us papa, Sanctæ Sabinæ episcopus, Anastasius appellatus, vicarius domini papæ predecessoris sui. Domnus quoque Bernardus, abbas Clarevallensis, qui quasi lucifer exortus, ordinem nostrum illustrabat, migravit ad Dominum (380); cujus vita et doctrina in tantum excellit, ut minus sit, quicquid in ejus laude dictum fuerit. Turbo gravissimæ tempestatis per fines nostros viam molitus, quasi sulcum ducens, unius diei itinere quæque velut flammis depasta consumens, lugenda vestigia reliquit. (*Aug.* 19.) Ascalon capta est ab exercitu Domini, qui est Jherosolimis, et possessa a nostris; multo tamen labore ac diuturno bello, multis etiam periculis et gravibus damnis prius exercitu afflicto. Namque ⁴⁴⁰ diebus sanctæ Dei genitricis purificationis proximis, rex Hierosolymorum procinctum movens, civitatem diffuso exercitu vallavit, et usque in festum assumptionis ejusdem sacratissimæ Virginis moras protraxit. Proxima ergo die illius sacratissimi festi turrim cum suis machinamentis muro admovit; et artificio subterraneo actum est, ut murus cadens latum ingressum nostris præberet. Primus prepositus et dux illius exercitus, qui fraternæ societatis professione templo militant, cum suo cuneo irrupit, et usque ad plateam civitatis agmine suorum stipatus perveniens, gradum fixit; ibi artatus angustiis platearum, maceris cinctus, et superimminentibus tectorum domatibus, et omni parte confluyente turba circumventus, opprimitur, et cum omni turba suorum obruncatur. Quorum capita in unum cumulum sunt congesta, ut regi Babylonæ pro signo victoriæ ostentarent; corpora vero in muro suspenderunt, nobis impropereantes, et verbis blasphemiarum exercitum Dei provocantes. Tandem nostri in Domino confortati, devotissimis supplicationibus se Domino committentes, et sanetæ Dei genitricis vota facientes, tertia die ad murum accesserunt, instrumenta bellica, machinas et balistas admovent, fide constantes. Crux vero dominica in manibus patriarchæ agmen precedebat. Tum vero virtute Domini manifesta, percussi sunt omnes cæ-

itate, ita, ut cum morales lapides balista suo impetu in medio eorum emitteret, nullus lapidem venientem viderit, ut a loco cederet, ictumque lapidis declinaret. Postremo coacti civitatem in manus regis tradunt, et ex illo tempore Asealon nostra facta est, et a nostris possessa ³⁸¹; urbs 150 turribus prævalidis munita, et cœnaculis domatum in plateis suis quasi crypta laqueariis supertecta, et quodammodo inexpugnabilis.

1154. R. 2. F. 18. A. 18. H. 10.

Anastasius papa ex hac vita decessit; succedit ei Nicolaus antea dictus episcopus Albanensis, cuius nomen mutatum est Adrianus papa 159as (cf. *An. Bland.*). Rex in Angliam constitutus est Henricus, cuius avus fuit ille magnus et famosus Angliæ rex Henricus. Filia namque ejus, quæ imperatori nupta imperatrix dicebatur et erat, comiti Andegavensi in conjugio post ejus excessum copulata, hunc de eo suscepit, et fratres ejus. Qui cum adhuc lactens sub ubere nutricis esset, defuncto avo ejus Henrico rege, in Angliam deportatus, electione omnium principum datis juramentis in regno confirmatus est. Electus est comes Stephanus, cognatus ejus, qui regnum regeret et eum educaret (cf. *An. Bland.*). Qui Stephanus a principibus persuasus, regnum invasit et tenuit. Hoc comperto, imperatrix Angliam cum exercitu ingreditur; multis et gravibus preliis commissis, multa audacter opera patravit. Ad ultimum post plurimos annos, jam adulto illo juvene, filio suo, Stephano etiam subito, nec satis nota morte defuncto, filium suum Henricum in regno constituit

1155. 3. 19. 1. 11.

Imperator Fredericus, præterito anno profectus, hoc anno Romam pervenit, multis in itinere laboribus attritus, et diversis hostiliter obsistentibus; quos omnes ad deditionem atque subjectionem compulsi. Sed cum a Romanis principibus minime reciperetur, Romam armata manu ingreditur; papam Adrianum amicum sibi et aptum inveniens, in æcclesia sancti Petri benedictione imperiali confirmatur et coronatur. Interim exercitus ejus, hostium non ignorans insidias, totum procinctum æcclesiæ sancti Petri armatus circumdederat, donec omnibus expletis cum Imperatore egrederetur. Romani quibusdam residuis, quos incautos occupaverant, interfectis, cum imperatore congregiantur: sed mox in fugam versi, ad Tiberis alveum coguntur. Quanti in congressu ceciderint, quanti in flumine submersi sint, scriptis committere non audeo. Imperator victor regreditur. Godefridus junior, dux Lotharingiæ, filiam Henrici comitis Lemburgensis (284), in conjugio sortitus est; per quod tandem rebus

A omnibus pace compositis, contentio longo tempore protracta ea conditione finita est, ut Godefridus confirmatum sibi ducatum, advocatiam Sancti Trudonis, castellum Rode (382) obtineat, atque omnium, quæ possidet idem comes, post decessum ejus medietatem accipiens, hæreditario jure successor fiat ³⁸¹.

1156. 4. 20. 2. 12

Philippus, filius Theoderici comitis Flandrensi-um, filiam Rodulfi Viromandensium comitis Elizabeth uxorem ducit Belvaci (cf. *An. Bland.*)

1157. 5. 21. 3. 13.

(*Ann. Bland.*) Theodericus comes Flandriæ tertio Jherosolimam petit cum Sibilla uxore. Post quorum discessum Philippus, filius eorum, adversus Symonis de Orzi sibi subjici nolentis contumaci- am edmandam exercitum ducit, et Inci castellum obsidet et capit.

1158. 6. 22. 4. 14.

Philippus comes Flandriæ, filius Theoderici, navalem expeditionem ducit adversus Theodericum comitem Hollandiæ et piratas sub ejus tuitione degentes, et acceptis obsidibus victor revertitur, et Beverne (383) comburit.

1159. 7. 23. 5. 15.

Theodericus comes Flandriæ tertia vice Jherosolima revertitur.

1160. 8. 24. 6. 16.

(*An. 1159, Sept.*) Post Adriani papæ mortem orta est dissensio gravis in æcclesia Romana de papatu, Frederico imperatore cum orientalibus Octavianum, qui et Victor, Italiensis vero Rollandum, qui et Alexander, papam sibi rapientibus ³⁸⁴. Obiit Guillelmus Longa Speie comes Boloniensis sine herede. Matheus vero, filius Theoderici comitis Flandriæ, filiam Stephani regis Anglorum, de monasterio (384) ubi erat Deo consecrata raptam, duxit uxorem, et per eam obtinet comitatum Boloniensem. Qua de causa a Samsone Remorum archiepiscopo ejusque suffraganeis episcopis omnibus excommunicatus, et a patre suo Theoderico comite et fratre Philippo obsidione bellica nimium attritus est.

1161. 9. 25. 7. 17.

(*Sept. 21.*) Obiit Samson Remorum archiepiscopus. Succedit Henricus Belvacensium episcopus, frater Ludowici regis Francorum. Belvacensium episcopatum suscipit Bartholomeus, Remensis æcclesiæ archidiaconus. Fames valida. (*An. 1162.*) Fredericus imperator Mæliolanum vicit et in deditionem coegit, 5 annis obsessam.

1162. 10. 26. 8. 18.

Alexander papa concilium Turonis tenet (285). (*Febr. 10.*) Obiit Balduinus rex Jherosolimorum sine

VARIÆ LECTIONES.

³⁸¹ *Sequentia damus ex B4, 5., nam B5. abhinc vestigia hujus continuationis prorsus deserit. ³⁸² ita B4. ³⁸³ Eadem multo ampliavit B5.*

NOTÆ.

(381) Margaretam.
(382) Rhode, prope Waterloo.
(383) Prope Antwerpiam.

(384) Rummesia.
(385) A. 1163.

herede, filius Fulconis regis. Succedit ei Amalricus A Petri quaedam femina, undecim mensibus gravida, frater ejus, comes de Joppe. peperit monstrum, deorsum formatum ut pharetra, sursum ut galea, ibi habens duo cornua. (A. Aquic.)

1163. R. 11. F. 27. A. 9. H. 1. U. 1.

(A. Bland.) Theodericus comes quarto Jherosolimam petit. Obiit Giezo rex Ungarorum (386), succedit Stephanus filius ejus, habens uxorem filiam Heinrici Austrasiarum marchionis, qui erat frater Conradi imperatoris. Giezo, frater ejusdem Stephani, Ungarorum regnum turbat et infestat plurimum, auxilio Manuelis regis, cujus filiam ob hoc duxerat uxorem.

1164. 12. 28. 10. 2. 2.

(An. 1165.) [A. Bland.] Philippus comes Flandrie cum magno exercitu militum pergit Aquis in natali Domini (387) ad curiam Friderici imperatoris, a quo Cameracum suscepit, homo ejus effectus; et magnam pacem Flandrensibus per terram imperatoris eundi ac redeundi obtinuit. Idem a curia revertens, statim patri suo Theoderico comiti a Jherosolima obviam proficiscitur.

1165. 13. 29. 11. 3. 3.

(An. 1166.) [Ib.] Philippus comes Flandriae, et Matheus frater ejus, comes Boloniae, et Godefridus dux Lovaniensis, cum septem fere milibus navium expeditionem movent adversus Theodericum comitem Hollandiae; quem in dedicationem venientem cum suis comes Flandriae diutius tenuit in captivitate. In Gandavo infans natus est trium capitum, habens in collo caudam pecudis. Similiter in villa sancti

Obiit domna Sibylla, Flandrensium comitissa, pia memoriae, postquam 10 annis Hierosolymis apud Sanctum Lazarum servierat.

1166. 14. 30. 12. 4. 4.

(An. 1167.) Bellum inter Ludovicum regem Francorum et Henricum regem Anglorum, pro regni sui terminis. Ludovicus rex, auxilio Philippi Flandrensium comitis, regem Anglorum fugat, et pax inter eos usque in pascha sequentis anni firmatur. Obiit dominus Nicholaus Cameracensis episcopus; succedit Petrus filius Theoderici Flandrensium comitis. (An. 1167.) Ducatu Rainaldi Coloniensis archiepiscopi et Christiani Moguntinensis, Alexandri quoque Leodicensis episcopi, orientalis exercitus Friderici imperatoris stragem fecit quindecim milium de Romanis, reliquos usque ad Tiberim fugat. Supradicti episcopi et multi alii et abbates ibidem pestilentia mortui sunt.

(An. 1168.) Ludovicus rex Francorum et Philippus comes Flandrorum iterum movent expeditionem adversus Henricum regem Angliae. Francis invidentibus et detraherentibus frequentibus bene gestis Philippi comitis, sine laude revertitur. (An. 1168.) Cum Saxonum dux, qui eodem anno filiam Henrici regis Anglorum duxerat uxorem ⁴¹⁸.....

VARIAE LECTIONES.

⁴¹⁸ ita desinit B4* in media pagina. B4** jam desinit in revertitur.

NOTÆ.

(386) D. 31 Mai 1161.

(387) A. 1163.

AUCTARIUM AFFLIGEMENSE

Monachus quidam Affligemensis (Afflighem inter Gandavum et Bruzellas) Sigebertum, Anselmum, Gemblacenses descripsit cum additionibus Gemblacensium præter a. 987, 991, 1012, 1057, 1042, 1048, 1072, 1090, 1092, 1099 omnibus. His ipse additiones fecit ex Auctario Aquicinensi a. 1096, ex annalibus Blandiniensibus a. 606, 610, 639, 640, 645, 658, 662, 664, 665, 674, 676, 678, 684, 695, 697, 698, 720, 763, 772, 806, 807, 812, 836, 851, 855, 870, 879-882, 885, 887, 891, 893, 896, 912, 913, 918, 928, 931, 932, 944, 949, 951, 960, 975, 1002, 1013, 1014, 1020, 1023, 1036, 1038, 1041, 1048, 1057, 1061, 1063, 1067, 1086, 1087, 1093, 1094, 1100, 1106, 1109-1111, 1118, 1145, tum eas quas infra dabimus. Continuationem ita confecit, ut a. 1149-1155 Aquicinensem exciperet, res potissimum Affligemenses ex hujus monasterii Historia illi inserens; postea autem suis vestigiis incederet. Scripsit ante a. 1189, ut docent verba ejus hunc qui modo regnat a. 1154. Usi eo fuerunt Albericus Trium Fontium et Balduinus Ninovensis (388). Edidit primus Miræus, sed quæ de imperatore cum laude dicta inveniebat, tacitus omnia omisit. Secundus Struve Miræi textum fideliter repetiit. Nos damus ex eodem, quo Miræus, unico codice B5*, ejus scriba Eihamensis quum in continuatione nihil de suo monasterio interpolaverit, ea quoque quæ in a. 1005, 1033, 1063, 1139, de hoc narrantur, jam Affligemensi scripta esse crediderim.

397. hic beatus Gregorius interrogatus, cur sancta C azimos, alii fermentatum. Esse namque ecclesiam 4 universalis ecclesia non uno modo ubique terrarum consecret eucharistiam, hanc non valde magnam. sed valde utilem composuit epistolam: Solet plane movere nonnullos, quod in ecclesia alii offerunt panes

NOTÆ.

(388) Qui cum dicat: *Affligemensis monachus chronicam suam perduxit usque ad a. D. 1143, Innocentii papæ XII, Conradi v. Qui plane his qui ante eum scripserunt, non tam considerendus quam etiam referendus, si non scriptorum vitio depravatus fuis-*

set, eundem tamen usque ad a. 1163 ad verbum exscripsit. Simillimum errorem in Roberto quoque et Radulfo supra vidimus col. 33 unde, quid testimoniiis quam certis simis tribuendum sit, edocemur.

mysteriis. Unde fit, ut Romana ecclesia offerat azimos panes, propter quod Dominus sine ulla commixtione suscepit carnem, sicut scriptum est: « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. » Sic azimo pane efficitur corpus Christi. Nam ceterae ecclesiae supradictae offerunt fermentatum pro eo, quod verbum patris indutum est carne et est verus Deus et verus homo, ita ut fermentatum commiscetur farina, et efficitur corpus Domini nostri Jesu Christi verum. Sed tamen tam Romana ecclesia, quam ceterae supranominate ecclesiae pro inviolabili fide, tam azimum quam fermentatum dum sumimus, unum corpus Domini nostri Jesu Christi efficitur. Certissimum autem sicut diximus divinum interest sacramentum, secundum quod legimus in evangelio: « Mulier illa, quae accepto fermento abscondit in farinae sata tria, donec fermentatum est totum ». Mulier videtur mihi esse apostolica predicatio, vel ecclesia, quae de diversis partibus congregata est. Hec tollit fermentum, id est noticiam vel intelligentiam sanctorum scripturarum, et abscondit illud in farinae sata tria, ut spiritus et anima et corpus in unum redacta inter se non discrepent, sed impetrent a patre, quicquid petierint. Amen.

1005. Iste dux Godefridus dictus est Eihamensis. Erat autem Eiham oppidum et castrum munitissimum (389), et sedes principalis ducatus regni Lotharici. Qui dux Godefridus duxit Mathildem, filiam Herimanni ducis Saxonum, viduam relictam Baldewini comitis, qui erat filius Arnulfi magni marchionis. De qua idem Godefridus genuit tres filios, Godefridum, Gozcelonem, Hezcelonem. Hezcelo comes, post mortem ducis, castrum Eiham cum provincia Brabantensi suscepit et diu tenuit. Hic enim genuit filium nomine Herimannum, et filium nomine Berthildem; qui dum adhuc juvenes essent, defuncti sunt, et in ecclesia apud Felseka sepulti. Qui postea multis miraculorum signis claruerunt, sed a Verdunensibus monachis furtive ablati sunt. Alteram quoque filiam tradidit nuptui Reginero, Montensi comiti, simul cum tota provincia Brabantensi. Deinde cum omnia sua ad votum ordinasset, relicto in manus Regineri castro et comitatu, apud Verdunum effectus est monachus.

1007. In Gandavo adventus corporis sancti Livini Hibernensis archiepiscopi et martyris piissimi, 16 Kal. Sept. ^{***}

1030. Comes Balduinus, qui dictus est Barbatus, congregatis marchisiae suae sanctorum corporibus, Bavonis, Wandregisili, Amandi, Vedasti, Bertini, Winnoci, cum aliis innumerabilibus sanctorum reliquiis, presente Hugone Noviomensi episcopo cum aliis pluribus episcopi et abbatibus, congregatis totius regni sui primatibus apud Aldenardum, pacem ab omni populo conjuratam firmari fecit.

VARIÆ LECTIONES.

^{***} Hæc in cod. addit manus paulo recentior. ^{***} Hæc et codice Gemblacensi manus 11 addidit (et inde F3), ut opinor, ex ipso nostro B3.

NOTÆ.

(389) Eenham sive Eenaem, prope Oudenaarde.

(390) Oudenburg prope Ostende; cf. Contin, Ur-

1033. In diebus Regineri Longicolti traditum est fraudulentè castrum quod dicitur Eiham, et datum est Balduino Barbato, qui castrum funditus destruxit.

1065. Hoc in anno cenobium Eihamense a Balduino comite et Athela comitissa constructum est.

1083. (*Hist. Aff.*) Affligemense cenobium tale, auxiliante Deo, sumpsit exordium. Predicante Wetherico, servo Dei, qui quasi stella matutina in medio nebule, effugandis obscuritatibus erroris apparuit, conversi quinque milites suis integre renuntiant. Inter quos Gerardus Niger, qui ceteris excellentior videbatur, doctoris sui consilio animatus, cum sociis locum Affligem dictum, sicut nomine, sic omni barbarie incultum, quippe qui latrocinantium tantum conventiculis aptus erat, edificare et claustrum in eo exstruere aggreditur ^{***}.

1086. (*Ib.*) Affligemensis cœnobii fundatores, qui omnibus abjectis, ita nudi ad edificandum claustrum convenerant, ut nichil secum, præter panes tres, dimidium caseum et pauca ferramenta detulerint, vix tribus annis exactis, a Gerardo Cameracensi episcopo in honore apostolorum Petri et Pauli ecclesiam dedicari faciunt. Comitissa Adela cum duobus filiis suis, Heinrico et Godefrido, ad edificandum inibi cœnobium eundem locum libertate donavit. Predicti fratres monachos, a quibus monachicum ordinem discerent, sibi adsociaverunt (*V. Arnulfi.*) Arnulfus, Suessonicæ civitatis episcopus, spiritu propheticæ, puritate vite, et miraculis venerabilis claruit; Aldenbort (390) in ecclesia sancti Petri Del nutu sepelitur.

1087. Dominus Fulgentius hujus cœnobii primus abbas hoc anno electus est in festivitate sancti Martini ^{***} (*Hist. Aff.*) Hugo abbas Cluniacensis pietate insignis, discretione precipuus, sanctitate et religione clarus habetur.

1088. (*Ib.*) Hoc anno dominus Fulgentius, primus hujus cœnobii abbas, consecratus est in festivitate sancti Georgii.

1091. (*Ib.*) Nobilis vir Heribrandus divina revelatione ammonitus a sancto Petro, se a damnatione videns absolutum, apud Affligem ad conversionem venit. Qui tricesimo die mox a Deo vocatur. Quem secuti quinque filii ejus, frater quoque magni nominis et potentis, nomine Iggebertus, omnes tonsorati ad celestes thesauros terrena patrimonia transtulerunt.

1095. Lanfrancus, Cantuariensis ecclesie archiepiscopus diem ultimum claudit. Cui succedit Anselmus, vita et doctrina precipuus, flos presulum, lux patrie, per omnia imitator magistri, qui et diversa opuscula conscripsit (391).

sicampinam a. 1087.

(391) Cf. Contin. Ursicampinam a. 1097.

1095. (Heinricus comes Lovaniensis) secundus A hujus nominis Tornaci perimitur. Succedit frater ejus Godefridus.

1096 (*Hist. Affl.*) Ida Boloniensium comitissa tradidit nobis ecclesiam, quæ est in villa Genapia, cum decimis et universis ejus redditibus, consentientibus filiis ejus Godefrido duce, Eustachio et Balduino. Idem Godefridus dux, filius ejus, in eadem villa quinque mansos terre nobis donavit, ad quos ipsa postea quasdam partes circumjacentes, plane unum continentes, in augmentum concessit.

1099. (*Ib.*) Cellam Fraxinam dominus Fulgentius abbas suscepit regendam.

1100. (*Ib.*) Cellam sancti Andreæ prope Brugas sitam dominus abbas Fulgentius suscepit regendam. B

1100. Anselmus Laudunensis, doctor doctorum, preclarus habetur; qui non soli sibi laboravit, sed in vita sua multos erudiens post mortem posteros beatos fecit, quos scriptis suis ditavit.

1105. Immunitas Affligemensis ecclesie etiam apostolica auctoritate a Paschali papa corrobatur anno 6 pontificatus ejus. Dominus Fulgentius abbas locum, qui Forest dicitur, suscipit.

1119. Cellam in Bornehem (392) dominus abbas Fulgentius suscepit regendam, tradente abbate, et canonicis ejus monachis factis, quia per eos regi non poterat ***.

1120. Obiit dominus Fulgentius abbas primus Affligemensis, qui bono Christi odore sua ornavit tempora usque ad consummationem vite. Succedit dominus Franco secundo loco abbas constitutus, vere in multis laudabilis. Basilicam Affligemensem fundavit, libris et ornamentis eam decoravit, predia ampliavit, religionem confirmavit ***. C

1122. Norlbertus claruit.

1126. Balduinus Gandensis, primus inter primos Flandrie et Brabantie, principumque princeps, seculo renunciatus tonsoratur, defunctusque in templo Affligemnie sepelitur ***.

1134. Dominus Franco secundo abbas Affligemensis moritur; Albertus succedit ***.

1136. Dominus Albertus abbas Affligemensis pastoralis cure honus deponit; dominus Petrus succedit ***. D

1139. Dejecta est vetusta Eihamensis ecclesia, et incepta est nova, a Snellardo abbate. Ab isto anno cepit fames 12 annos perdurans.

1140. Heinricus comes, filius ducis Godefridi superiore anno defuncti, militie cingulo deposito Affligemensis monachus factus, celestis militie signaculum accepit, et cito vocatus a Deo migravit ***.

1149. R. 12. F. 13. A. 13. H. 5.

(*Auct. Aquic.*) Imperator Conradus et rex Francie Ludovicus sine ullo effectu procinctum solvunt, et ab itinere Hierosolymorum revertuntur, numquam audita tanta infelicitate tanti exercitus. Hiemps gravissima 4 mensibus invaluit et prevaluit.

1150. 13. 14. 14. 6.

(*Auct. Aquic.*) Orta est contentio inter Heinricum episcopum Leodiensem, et Heinricum comitem Namucensem. Comes quidem, ut dominaretur, intendebat; episcopus, ut sui ab ejus dominatione et gravi oppressione liberarentur, satagebat. Milites comitis in quandam villam, que vocatur Hoylon, convenerant, quorum unus, qui potior videbatur, manus in episcopum, ut eum caperet, injecit; sed ipse se ab eo subripiens, iratus suos ad eorum subversionem fortiter incitavit. Tandem, nescio quo infortunio, ecclesia succensa est, et omnes, qui in ea confugerant, combusti sunt, miserabiliterque perierunt. (*Ib.*) Tandem congregato utrinque exercitu, congressi sunt; episcopus superior factus est. Comitem fugavit, de suis potentiores cepit, sed cum miserabili cede multorum victoria potitus est.

1151. 14. 15. 15. 7.

(*Auct. Aquic.*) Fructus terra uberes habuit, sed pluviarum inundatione a festivitate sancti Johannis usque ad medium Augustum omnia vastante, vix ad maturitatem perduxit. Nam vinum et ceteri fructus magna ex parte defecerunt, et quod de uvis collectum est, in acorem versum est.

1152. 15. 16. 16. 8.

(*Auct. Aquic.*) Conradus imperator diem ultimum claudit; cui successit Fredericus Romanorum 60us, consobrinus ejus, concordie principum sententia electus. In ecclesia sancti Nicolai, que constructa est in opido Brusellensi, sancta Maria mater Jesu Christi operata est tanta miracula, quod a temporibus apostolorum adeo magna et frequentia in tam brevi tempore nusquam sint audita. Dum enim consensu abbatis Affligemensis et consilio fratrum, feretrum illud in honore sancte Marie, auro et argento operiendum, ab ecclesia Waverensi (393) cum ceteris reliquiis que in eadem continentur, fuisset allatum, et in ecclesia sancti Nicolai reverenter locatum, statim operante divina virtute, per merita gloriose Virginis ceci visum, surdi auditum, claudi gressum recipiunt, et tot infirmi variis languoribus oppressi, a paschali hebdomada usque in diem nativitatis sancti Johannis, sanitatem optatam consecuti sunt. Si fratres supradicte ecclesie hec per singula stili officio fidelium memorie commendant, non parvum volumen posteris profuturum conscripsissent. Hoc bono odore tota provincia in

VARIE LECTIONES.

*** Hæc et B4*, 4** habent. *** Hæc in B4*, 4** tantum extant, in B3* non leguntur; sed apparet, ea a nomine nisi ab auctore Affligemensi profecto esse; unde hic exhibemus.

NOTÆ.

(392) Inter Alost et Antwerpiam.

(393) Wawre, non procul a Waterloo.

brevi respersa; non solum ex nostris, sed etiam ex A
valde remotis partibus factus est concursus divi-
tum et pauperum; diverse etatis et utriusque sexus
fideles cum oblationibus suis convenerunt, et
tantam pecuniam, que non facile numerari potest,
hac ratione dividendam obtulerunt; partim scilicet
in sustentatione pauperum, partim in restauratione
ecclesiarum, partim in usus fratrum in ecclesia
Haffligemensi vel Waverensi Deo servientium. Abbas
etiam Haffligemensis et fratres ejus pedites usque ad
ipsum opidum convenerunt, ubi albis vestiti et
cappis induti, processionem multitudine monacho-
rum composite et honeste ordinaverunt; et sic can-
taudo, Deum et ejus genitricem collaudando, cum
magna gloria et applausu totius populi, qui ea die
dicuntur fere ad 30 milia convenisse, in ecclesia
sancti Nicolai intraverunt. Attestati sunt fideles,
numquam se aliquo conventu, qui factus sit ali-
quando, sive imperatoris sive jussu Romani pontificis,
tam honestam et tam bene ordinatam processionem
vidisse. Quoddam insuper beneficium, quod non est
silentio pretereundum, imo super cetera commen-
dandum, ipsa gloriosa Domina contulit toto illo
tempore fidelibus suis; per quod bella multa, que
jam instigante maligno concitata fuerant, et sedi-
tiones consopite quieverunt. Dum enim ex diversis
partibus multi convenissent, de quibus auditum
est, quod inimici essent ad invicem, statim sine
ulla exactione pecunie vei qualibet satisfactione,
que inter seculares in hujusmodi negotiis solet fieri,
solo Dei timore et amore piissime matris correpti,
interventu fidelium in pace reconciliati sunt. Hoc
finito tempore relatum est feretrum in supra nomi-
natam ecclesiam cum reliquiis, nec tamen toto illo
anno desiit mater misericordie a ceptis circa infir-
mos beneficiis. (*Ibid.*) Ecclesia sancti Bertini cum
omnibus appendiciis suis combusta est in ipso
festo sancti Bertini, dum matutinorum sollempnia
agebantur.

1153. R. 1. F. 17. A. 17. H. 9.

(*Auct. Aquic.*) Eclipsis solis facta est 7 Kal.
Feb. in 2 feria; 5 Idus Februarii in 2 feria toni-
trum auditum est. Brusellenses opidani injuriam
quam preterito anno abbati et fratribus ejus utpote
homines dura cervice et in sua sententia mentis
obstinate intulerant, hoc anno correxerunt, hoc scilicet
modo: quia ipsi Dominam nostram — sic enim aiunt (394) —
de ecclesia Waverensi devote et humiliter tollentes, cum
honore susceperunt, et suo tempore pacifice et cum gaudio
remiserunt. (*Ibid.*) Eugenius papa diem ultimum claudit;
succedit ei Konradus 158us, Sancte Sabine episcopus,
Anastasius appellatus, vicarius domini pape predecessoris
sui. Domnus quoque Bernardus abbas Clarevallensis,
qui quasi lucifer exortus, ordinem nostrum illustrabat,
migravit ad Dominum; cujus vita et doctrina in tantum
excellit, ut minus sit,

quicquid in ejus laude dictum fuerit. Nec parva mi-
raculi portio est, quod hoc anno tanta sterilitas
agris nostris incubuit, quod vix duorum vel ad
trium mensium nobis victum sufficit omnis copia
mensis nostre. (*Ibid.*) Turbo gravissime tempesta-
tis per fines nostros viam molitus, quasi sulcum
ducens, unius diei itinere queque velut flammis de-
pasta consumens, lugenda vestigia reliquit. (*Ibid.*)
Ascalon capta est ab exercitu Domini, qui est Hiero-
solymsis, et possessa a nostris; multo tamen la-
bore ac diuturno bello, multis etiam periculis et
gravibus damnis prius exercitu afflicto. Namque
diebus sancte Dei genitricis purificationi proximis,
rex Hierosolymorum procinctum movit, portas ob-
sedidit, et muros civitatis diffuso exercitu vallavit,
nocturnis excubiis, diurno bello eis incessanter
imminens, usque in festum assumptionis ejusdem
sacratissime Virginis moras pertrahens, et infati-
gabilis perdurans. Proxima ergo die illius sacratis-
simi festi, turrim cum suis machinamentis muro
admovit; et artificio subterraneo actum est, ut mu-
rus cadens latum ingressum nostris preberet.
Itaque nostri ruunt et irruunt; primus prepositus
et dux illius exercitus, qui fraterne societatis pro-
fessione templo militant, cum suo cuneo irripit,
et usque ad plateam civitatis, agmine suorum
stipatus, perveniens, gradum fixit; ibi artatus
augustiis platearum, maceris cinctus, et su-
perimminentibus tectorum domatibus, et omni
parte confluyente turba circumventus, opprimitur et
cum omni turba suorum obruncatur. Quorum ca-
pita in unum cumulum sunt congesta, ut regi Baby-
lonie pro signo victorie ostentarent; corpora vero
in muro suspenderunt, nobis impropertantes, et
verbis blasphemie exercitum Dei provocantes. Tan-
dem nostri in Domino confortati regi dicebant, ut
viriliter pugnaret, et de Dei misericordia non de-
speraret, cujus tunc maxime adesse solet
auxilium, cum deest nec speratur humanum. Quod
ergo christianorum proprie presidium est, confes-
sione peccatorum, elemosinarum largitate, et de-
votissimis supplicationibus se Domino committentes,
et sancte Dei genitrici vota facientes, tertia die ad
morum accesserunt, instrumenta bellica, machi-
nas et balistas admoverunt, fide constantes. Crux
vero dominica in manibus patriarche agmen prece-
debat, certissimum victorie pignus, quod semper
nostris in omnibus preliis fuit. Tum vero virtus
Domini manifesta fuit, linguas blasphemias edo-
muit, et omnem confidentiam superbiorum dejecit, et
consilio dissipavit. Vir ille qui presens fuit, et omni
tempore obsidionis in exercitu duravit, quod vidit,
nobis narravit. Percussi sunt omnes cecitate, ita ut
cum molares lapides balista suo impetu in medio
eorum emitteret, nullus lapidem venientem viderit,
ut a loco cederet, ictumque lapidis declinaret. Quid
multa? coacti sunt, quam negaverant, Dei confiteri

NOTÆ.

394) Noire-Dame.

virtutem, et quem blasphemabant, suorum esse fidelem protectorem et adiutorem. Ergo ultra differre non valentes, civitatem in manus regis tradunt, et ex illo tempore Ascalon nostra facta est, et a nostris possessa. Istud inter maxime miranda miracula miraculum esse videtur, quod urbs 150 turribus prevalidis munita, et cenaculis domatum in plateis suis quasi crypta laqueariis supertecta, et quodammodo inexpugnabilis, tandem aliquando vinci potuit, quod in hystoriis veterum nusquam legitur.

1154. R. 2. F. 18. A. 18. H. 10.

(Auct. Aquic.) Anastasius papa ex hac vita decessit; succedit ei Adrianus 159us, antea Nicolaus dictus, episcopus Albanensis. Rex in Anglia constitutus est Heinricus, cujus avus fuit ille magnus et famosus Anglie rex Heinricus. Filia namque ejus, que imperatori nupta, imperatrix dicebatur, et erat comiti Andegavensi in conjugio post ejus excessum copulata, hunc, qui modo regnat (395), de eo suscepit, et fratres ejus. Qui cum adhuc lactens sub ubere nutricis esset defuncto avo ejus Heirrico rege, cum cunabulo in Angliam deportatus est, et ibi electione omnium principum, datis juramentis, in regno confirmatus est. Et quia sub manu procuratoris usque ad legitimos annos eum servari oportebat, electus est comes Stephanus cognatus ejus, qui regnum regeret, et eum educaret. Qui Stephanus a principibus persuasus, et eorum adulationibus nimis prono favore se inclinans, supplantator et proditor factus, regnum invasit et tenuit. Hoc comperto mater supra modum mulieris animo attolitur et efforatur, nec mora intercedente, Angliam cum exercitu ingreditur; multis et gravibus preliis commissis, multa audacter opera patravit. Ad ultimum, post plurimos annos, jam adulto illo juvene filio suo, Stephano etiam subito, nec satis nota morte defuncto, filium suum Heinricum in regno constituit.

1155. 3. 19. 1. 11.

(Auct. Aquic.) Imperator Fredericus, preterito anno profectus, hoc anno Romam pervenit multis in itinere laboribus attritus, et diversis hostiliter obsistentibus; quos omnes tam sagacitate quam virtute⁴⁴⁸ superavit, et ad deditionem atque subjectionem compulsi; Romanis principibus mandavit, ut eum cum pace susciperent, et subjectionem non negarent. Quod illi pecunie inhiantes contumaciter rennerunt, dicentes, quod nisi ad quas velent conditiones acquiesceret, ipsos non subjectos, sed hostes sentiret. Imperator semper eorum inexpectatam avariciam respuens, Romam armata manu ingreditur; papam Adrianum amicum et aptum sibi inveniens, in ecclesia sancti Petri benedictione confirmatur et coronatur. Interim exercitus ejus,

A hostium non ignorans insidias, totum procinctum ecclesie sancti Petri armatus circumdederat; donec omnibus expletis cum imperatore egrederetur. Romani, tam pudore quam dolore animo concitato, quibusdam residuis, quos incautos occupaverant, interfectis, cum imperatore congregiuntur; sed mox in fugam versi, ad Tiberis alveum coguntur. Quanti in congressu ceciderint, quanti in flumine submersi sint, scriptis committere non audeo. Imperator victor regreditur. Floret imperium, et dominus rerum sublimis attollitur. Multis annis sterilitate terre et necessariorum penuria nobis laborantibus, hoc anno tritico omnino deficiente, in ultimo discrimine, quid agendum esset, vix anxiiis potuit occurrere. In hoc tamen ad ultimum stetit sententia, ut pecunia mutuo amicorum fide sumpta, emeremus victui necessaria. Misimus ergo fratres nostros in aliam regionem, qui sollicitè injunctum negotium exsequuntur, et remenso itinere, onerata nave iter carpentes ad opidum Aldenardum dictum pervenerunt. Est ibi locus, in quo molendina et cataracte, que aquarum transitum suscipiunt et reddunt, ita angustum et periculosum efficiunt ipsum locum, ut navis nostra transitura, firmissimis funibus ligaturis postea astricta teneretur, donec ipsam caribidum evaderet et pertransiret. Ergo tanta cautela, tanto conamine navis ad illam voraginem et precipitem cursum aque frementis adducta, imo impulsata, in medio fervore insani estus suis presidiis destituitur. Solvuntur retinacula, rumpuntur funes, omnisque conatus frustratur. Navis precipiti cursu violenti amnis rapta, nunc sursum ejecta, nunc in imo precipitata, tandem ad pontem qui proximus erat, undarum concursione et violenta concussione propulsa, impigit in postem firmum et fortem, qui sustentabat pontem; quem pontem confregit, ipsa nullum dispendium passa libero et securo cursu pertransiit. Quid ad hoc dicemus? largitori bonorum omnium gratias agamus. (Ibid.) Godefridus junior, dux Lotharingæ, filiam Heinrici comitis Lemburgensis in conjugio sortitus est; per quod tandem rebus omnibus pace compositis, contentio longo tempore protracta, ea conditione finita est, ut Godefridus confirmatum sibi ducatum, sine ulla contradictione, advocatiam sancti Trudonis, castellum Rode obtineat, atque omnium, que possidet idem comes, post decessum ejus medietatem accipiens, hereditario jure successor fiat. Arnoldus hereticus et scismaticus de Brixia, discipulus magistri Petri Abailart, a quinque apostolicis excommunicatur: tandem sub Adriano papa laqueo suspenditur, corpus ejus igne crematur et combusti cineres in Tyberim projiciuntur.

VARIE LECTIONES.

⁴⁴⁸ sex priores hujus vocis litteras in codice erant Miræus; restitimus eas ex Alberico, cujus lectionem conjectura assecutus erat V. D. Car. Grotfend.

NOTÆ.

(395) Obiit a. 1189.

1156. R. 4. F. 20. A. 2. H. 12.

Fredericus imperator iudicio et consilio episcoporum et archiepiscoporum relicta uxore sua, duxit filiam comitis Burgundionum, Reinaldi nomine, de altra Saonam; quam patruus suus comes Wilhelmus arca turris custodia diu clausam tenuerat, ut eam perderet et hereditatem ejus fraudulenter praperet; sed Deo miserante de manibus ejus liberata, imperatori in conjugium copulata est. Henricus junior rex Anglorum, exercitum copiosum et magnum belli apparatus, quem proposuerat ducere in Hiberniam, ut eam suo dominio subjugaret, fratremque suum consilio episcoporum et religiosorum virorum illi insule regem constitueret, convertit contra regem Francorum; hac scilicet de causa, quia uxorem ejus ab eo relictam in matrimonium duxerat, cujus patrimonium satis magnum et amplum, ducatum scilicet Aquitanie et omnia ipsi subjacentia, rege contradicente, possidere contendebat. Inde gravis et longa contentio inter eos exorta est, ita ut in partibus utriusque regni viderentur urbes destrui, ville et opida cremari, homicidia, depredateones rerum omnium violenter fieri, et a Pyreneis montibus pene ad fines Flandrie hoc malum quasi pestis gravissima intolerabiliter grassari.

1157. 5. 21. 3. 13.

Theodericus comes Flandrie, jam tertio profectus cum quibusdam principibus terre sue, ducta etiam uxore sua zelo pio devotionis accensa, cum quadringentis militibus et copioso belli apparatu Hierosolimam, Philippus filius ejus comitatum suscepit; quem justitia, fortitudo et liberalitas omnibus bonis laudabilem et amabilem fecit. Quam (396) ea tempestate in tanta perturbatione et desperatione invenit, ut jam timerent se finibus suis expelli, loca sancta gentibus prophananda, totamque terram possidendam relinquere. Noradin enim, Sanguinii filius, rupto pacis foedere primo improvisis superveniens, eis congressus superavit. Secundo in vigilia pentecostes congregiendi, fere sexcentos in exercitu probatos, quosdam templi, quosdam regis milites cepit, occidit, regem vix fuga elapsam ceterosque in castrum Belinas impulit, terramque, usque maritima nullo resistente progrediens, multa ex cede vastavit. In tanto timore positos Dominus adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, per comitem supradictum hoc modo consolatus est. Ipse namque Dei confisus adiutorio, et sancte crucis, que in exercitu ferebatur, munitus signaculo, adjuncto sibi rege audacter congressus, Noradin cum suis superavit, superatos humiliavit, humiliatos ad pacem poscendam compulit. Castellum, quod Cavea dicitur, nostris valde infestum, quippe qui per illud infra 7 annos fere 15

A milia de suis amiserant, magna instantia et fortitudine superatum, positus in eo militibus obtinuit. Inde circa natale Domini Antiochiam veniens, duo castella Harenc et Femie acquisivit, tertium destruxit; et quecumque princeps ipsius Raimundus incuria et insolenti temeritate amiserat, Turcis irruentibus cum maxima parte exercitus sui occisus, ipse viriliter agens recuperavit. Deinde progressus in ulteriora, Cesaream Cappadocie obsedit, obsessam quarto die cepit, et quia retinere non potuit, utpote a nostris longe positam, destruxit; et sic omnia prospere agens, ad suos Hierosolimam cum magna gloria et gaudio christianorum reversus, ibidem biennio commoratus est. Uxor ejus Bethanie religionis habitum suscepit. Brandeburch castellum in terra Sclavorum trans Albim, per quod pagani christianos graviter affligebant, Albertus marchio comes in Saxonia obsedit, cepit, positisque in eo militibus Sclavos humiliavit, ac per hoc christianos fines multum dilatavit. Fredericus imperator secundo in Italiam, plenius eam subjugaturus, movit exercitum cum duce Bohemie et ceteris regni sui principibus (397). Cenobium Gemblacense, quod ante annos circiter 20 succensum (398) sed Dei clementia et suffragiis sanctorum, quorum reliquie in illa continentur ecclesia, aquis de alveo vicini fluminis elevatis et monasterio superfusus restinctum, modo tali presidio destitutum, occulto Dei iudicio cum claustrum et ceteris officinis totoque oppido combustum est.

1158. 6. 22. 4. 14.

Frederico imperatore in Italia posito, civitatibus et urbibus subactis, duces, comites et principes terre ad eum partim timore partim amore convenerunt, debitam ei subjectionem et reverentiam ei exhibuerunt (Aug. 6.) exceptis Mediolanensibus, qui sicut predecessores ejus, ita ipsi quoque rebelles existerunt. Ipse absque ulla dilatione sua usus constantia, civitatem obsedit, et quamvis interius haberent, ut dicitur, 60 milia armorum, primo tamen et secundo congressu multa strage humiliatos ad deditionem compulit, ut 200 de nobilioribus civitatis pacis obsides darent, et quamcumque conditionem sibi ab eo impositam susciperent. Quibus acceptis et conditionibus sacramento confirmatis (Sept. 8) quasi securus, exercitum quosdam in propria, quosdam in hiberna dimisit; ipse in Italia se retinens, pius et justus ab omnibus appellatus, et secundus post Karolum Magnum justitia et pietate est habitus. Interim tamen sua ocia piis rei publice perornans negociis, Laudam civitatem, quam Mediolanenses destruxerant, in tutiori loco translatam restruxit. Cumam quoque, quam idem Dei et sui

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁵ Dei et erasit Miræus, ut videtur, qui laudes Friderici et in codice delere studuit; restitimus ¹¹⁵ Alberico.

NOTE.

(396) Hierosolimam scilicet.
(397) Hoc factum demum 1158, mense Junio; anno enim 1157 imperator ultra Burgundiam non

processit.
(398) A. 1136.

hostes pene destruxerant, renovavit et munivit. 1159. R. 7. F. 23. A. 5. H. 15. (Sept. 1.) Adrianus papa diem ultimum claudit. Rolandus cancellarius et Octavianus presbyter cardinalis de papatu contendunt. Bellum gravissimum ortum erat ante annos circiter 20 inter ducem Lovanii Godefridum juniorem, et Walterum cognomento Bertold. Puer quidem Godefridus adhuc in cunis jacebat; turba autem seditiosorum utriusque partis pacem turbabat. Unde magnum malum processit, et quasi quoddam contagium terram utriusque invasit. Agricole enim bonis suis spoliati, miseri et exsules de finibus suis sunt egressi; terra deserta habitatoribus inculta remansit. Erat cernere miseriam, incendia, homicidia, rerum omnium depredationes violenter fieri, fere per annos 20, donec hoc anno quarto bello Grinbergensis (399) urbs antiqua ruit (Virg. *Æn.* II, 363), multos dominata per annos; castrumque magnum et famosum, quod humana virtute vix poterat, justo Dei judicio combustum et ad solum usque dirutum est. Accidit hoc iu festo sancti Remigii. Itaque omni auxilio destitutus, a comite Flandrie derelictus, cui soli innitebatur, cum duce, sero tamen, in pacem rediit. Mediolanenses violatis sacramentis castrum, in quo imperator thesauros suos deposuerat, invadunt, milites custodes castelli capiunt, thesauros diripiunt, ulteriusque progredientes, amicos ejus et confederatos impugnant. Ipse hoc audito, ultra quam credi potest ammirans et exhorrens eorum perfidiam, decrevit Dei et suam injuriam de crimine infidelitatis debito talione vindicandam. (An. 1160.) Obsedit itaque Criminum (400) castrum satis munitum, in quo erat maxima fiducia et fortitudo eorum, obsessum cepit (Jan. 26), captum destruxit, milites qui in eo inventi sunt, vita donatos abire permisit, sed et quecumque Mediolanensium erant, circumquaque vastari precepit.

1160. 8. 24. 6. 16.

Heinricus rex Anglorum filiam Stephani, neptem suam sanctimoniam et abbatissam in claustrum consecratam, contra fas legum Matheo filio comitis Flandrie dedit uxorem, ut per eam comitatum retineret Boloniensem. Et quia sponsa Deo dicata, non sponsum sed adulterum summo regi superduxit, bella et seditiones inimicus inter patrem et filium, inter fratrem et fratrem concitavit. Fridericus imperator cum videret, propter paucitatem exercitus Mediolanenses contra se insolentius agere, misit per omnes fines regni sui, ut venirent ei in auxilium, et juravit, se non necessurum a civitate, donec caperet eam. Ut autem hoc juramentum ratum maneret, designavit, si forte vita decederet, duos imperatores, filium Conradi predecessoris sui, et post eum Heinricum ducem Saxonie.

1161. 9. 25. 7. 17.

Convenerat exercitus magnus ex omnibus parti-

bus regni, preterito anno ab imperatore ter vocatus. Quorum adventu oppido letatus, consilio principum statim obsedit ex omni parte Mediolanum, et ita coartavit eos, ut non haberent potestatem libere egrediendi vel ingrediendi, emendi vel vendendi. Timuit enim propter reverentiam ecclesiarum armata manu ingredi; et ut parceret militibus, qui in congressione, ut assolet fieri, occidi possent, maluit fame cruciatus ad deditionem compelli. Ipse interim cotidie elemosinis pauperum insistebat; decimam partem omnium reddituum suorum pauperibus erogabat, estimans se melius elemosinis pauperum quam armis militum posse vincere. Ipse pius et dilectus omnibus habitus est, ut duces et comites Guillelmi regis Sicilie dominum suum desererent et ad ipsum se conferrent. Baldwinus quintus rex Jherusalem vita decessit; Amalricus frater ejus ei successit.

1162. 10. 26. 8. 18.

Mediolanenses obsidione, fame, inopia, et quod est gravius, seditione coartati, per internuntios petunt ab imperatore misericordiam; tantum ut vita donentur, omnem conditionem ab ipso propositam promittunt se sustinere. Kalendis itaque Martii, omnes per turmas suas exeunt, prius principes, post eos nobiles et milites, gladios manibus tenentes, quasi essent rei majestatis et proditores, deinde promiscuum vulgus, funibus colla innexi, in ciliis, cinere capitibus aspersis ad pedes imperatoris in modum crucis se prosternunt. Imperator, qui proposuerat eos ad terrorem aliorum diversis suppliciis interimere, vita donatos, rebusque necessariis, quantum secum ferre poterant, concessis, per regiones dispersit, ita ut non haberent licentiam in civitatem amplius revertendi; deinde jussit suos civitatem ingredi, muros, turres, alta et superba fastigia et edificia destrui — tribus tamen pepercit ecclesiis, sancte Marie, sancti Mauricii, et sancti Ambrosii, cum officinis clericorum, officialibus ipsorum, domibus et indemnitatem rerum concessa — erarium publicum sibi reservari. Placentini, Bolonienses, Brixienses, Mediolanensibus contra imperatorem confederati, exemplo eorum territi, eandem humilitatis subjectionem, quasi rei majestatis substrati imperatoris pedibus, exhibuerunt, ipsiusque indulgentia veniam optinuerunt. Fames gravissima in tantum prevaluit, ut modius tritici venderetur 30 et eo amplius solidis Lovaniensis monete, multa que milia hominum fame periissent, nisi Dominus pauperis populi afflictionem respexisset. Ipse enim qui percutit et medetur, dedit spiritum bonum in cordibus fidelium suorum, cujus instinctu largam manum ad pauperes extenderunt, eorumque inopiam sua habundantia suppleverunt, et largius quam aliquando nostris temporibus vidimus, sua eos liberalitate sustentaverunt. Imperator Fredericus a rege Francorum invitatus, ut sublato

NOTÆ.

399) Prope Vilvordam occidentem versus.

(400) Cremam.

schismate Romane ecclesie pax firma redderetur, A concilium in territorio Besuntionum Dolo villa super Sennam fluvium, in decollatione sancti Johannis baptiste convocavit; sed in tanto conventu regum, ducum, comitum, archiepiscoporum, episcoporum et abbatum, Clarevallensium consilio et instinctu rege Francie ab imperatore averso, qui que sine effectu, eadem et adhuc graviore permanente discordia, in sua redierunt. Desponsata filia regis Francorum filio regis Anglorum, contentio conquevit, et pax plena inter eos convenit.

1163. R. 11 F. 27. A. 9. H. 1.

Corpora trium magorum a Reinaldo Coloniensi electo de ecclesia quadam civitati Mediolanensi contigua translata sunt, et cum magno gaudio et exultatione totius provincie, processione mirabiliter ordinata nec simili omnibus retro seculis visa vel audita, civitati Coloniensi illata et in ecclesia sancti Petri reposita sunt. Si quis vult scire, quomodo de partibus suis translata sint Constantinopolim, et de Constantinopoli Mediolanum, id in ecclesia sancti Petri Coloniensis inveniet.

CONTINUATIO AQUICINCTINA

De hac continuatione, omnium præstantissima, et in ultimo saltem decennio factis cœva, jam egimus col. 29. Damus primi integram e codice egregio B5, quem tamen non esse autographum auctoris, supra vidimus col. 45.

Brevis epilogus. Eusebius hystoriographus Cæsariensis episcopus scripsit principia hujus voluminis, veraci stilo futuris insinuans successionem regum et seriem temporum, a nativitate Abrahe patriarche usque ad vicesimum Constantini magni principis annum. Scripsit autem Grece; set beatus Jheronimus transtulit Latine. A vicesimo autem anno Constantini usque ad mortem Valentis imperatoris idem beatus Jheronimus digessit. A primo vero anno Gratiani usque ad mortem Valentiniani junioris filii Placidie, Prosper sancti Augustini discipulus composuit. Deinde Sigibertus Gemblaucensis monachus, vir satis litteratus, altius repetens, a primo anno primi Theodosii usque ad septimum annum Henrici quinti hujus nominis imperatoris descripsit. Post hinc Anselmus abbas supradicte Gemblaucensis ecclesie, a septimo anno Henrici usque ad undecimum annum Lotharii imperatoris que secuntur apposuit. Reliqua vero, que ab anno undecimo Lotharii usque ad annum 12^m Conradi regis scripta sunt, quis scripserit ignoramus. A 13° autem anno Conradi regis Theuthonicorum et 14° Ludovici hujus nominis septimi regis Francorum, rogatu quorundam fratrum Aquicincensium, et postmodum auctoritate Symonis ejusdem ecclesie abbatis (401), quidam monachus ejusdem ecclesie familiarissimus, mediocriter litteratus, usque in calcem voluminis sequentia apposuit. Audita magis quam visa scripsit, et que a fidelibus relatoribus audivit, posterorum notice dereliquit. Litterati enim nostri seculi his intendere pro nichilo ducunt, et hujusmodi scripturam vilipendunt.

1149. R. 13. F. 14. A. 14. H. 6.

(Auct. Aquic.) Anno d. i. 1149. Conradus rex Theuthonicorum et Ludovicus rex Francorum provincium solvunt, et sine ullo prosperitatis effectu ab itinere Jherosolimorum revertuntur; nunquam audita tanta infelicitate corporali christiani exerci-

tus. Nam multorum anime, qui ibi a Sarracenis interfecti sunt et fame perierunt, per Dei misericordiam salve facte sunt. Inter Balduinum comitem Montensem et Sibillam comitissam Flandrensem orta discordia, milites Flandrenses in pago Austrebatensi incendiis et rapinis patriam demoluntur. Ad hanc discordiam pacificandam Sanson venerabilis Remensis archiepiscopus cum quibusdam episcopis suffraganeis suis venit; set quibusdam malivolis pacem turbantibus, parum profecit. Ecclesia Hasnoniensis tunc ab eodem archiepiscopo dedicata est. (16.) Hyemps gravissima quatuor mensibus invaluit et prevaluit.

1150. 14. 15. 15. 7.

Theodericus comes Flandrensis revertitur ab Jherosolimis. Qui commotus pro injuria, quam Balduinus comes Montensis preterito anno sue fecerat uxori, contra eum exercitum movit. At Balduinus de suis viribus diffidens, Henricum episcopum Leodicensem et Henricum comitem Namucensem contra Flandrenses adduxit. Set Flandrensis suo more viriliter repugnantibus, inglorii ad sua sunt reversi Namucensis comes et Leodicensis episcopus. (Auct. Aquic.) Orta est contentio inter Henricum episcopum Leodicensem et Henricum comitem Namucensem. Unde congregato utrimque exercitu congressi, superior factus episcopus, non sine multorum cede victoria potitus est.

1151. 15. 16. 16. 8.

Ludovicus rex Francorum consilio domni Bernardi abbatis Clarevallensis Aanordem uxorem suam repudiavit, et ducatum Aquitanie provincie amisit. Erat enim filia ducis Aquitanie. Aanors vero quondam regina Henrico, filio Gaufridi comitis Andegavorum, qui postea in Anglia regnavit, nupsit; sicque predicta mulier de regno ad regnum transiit. Genuit autem ex ea quatuor filios, Henricum regem qui ante patrem obiit, Richardum regem, qui patri

NOTÆ.

(401) A. 1174-1201.

successit, Gaufridum comitum Britannie, et Johannem qui dicitur sine terra; tres quoque filias, quarum una nupsit regi Hispanie, sequens regi Siciliae, tertia duci Saxoniae. Nam de rege Ludovico duas genuerat filias, quorum prima nupsit Henrico comiti Campanensi, sequens Theobaldo fratri ejus comiti Blesensi. Ludovicus rex Francorum secundam duxit uxorem Constantiam filiam regis Hispanie, satis religiosam; ex qua genuit duas filias, quarum una nupsit Henrico regi juniore, filio Henrici Anglorum regis, altera vero filio imperatoris Constantinopolitani. (*Auct. Aquic.*) Fructus terra habuit uberes, set pluviarum inundatione a festiuitate sancti Johannis usque ad medium Augusti omnia vastante, vix ad maturitatem perduxit. Nam vinum et ceteri fructus ex parte defecerunt, et quod de uvis collectum est, in acorem versum est. (*Ib.*) In civitate Atrebatensi post beate memorie domnum Alvisum episcopum, qui in expeditione Jherosolimitana obierat (402), ordinatur Godescalcus quartus episcopus.

1152. R. 16. F. 17. A. 17. H. 9.

(*Auct. Aq.*) Conradus rex diem clausit ultimum. Optimates vero regni et episcopi in unum convenientes, elegerunt (*Mart.* 9) Fredericum illustrem ducem, filium Frederici ducis Suavorum. Hujus avunculi fuerunt Conradus supramemoratus imperator, et Henricus dux Austrasiorum, pater regine Hungarii. (*Ib.*) In ecclesia sancti Nicholai, que constructa est in oppido Brusellensi, sancta Maria mater Jesu Christi multa miracula operata est. Ecclesia sancti Bertini combusta est cum omnibus appenditiis suis, in ipso festo sancti Bertini, dum matutino-
rum sollempnia agerentur, cum magna parte oppidi.

1153. 1. 18. 48. 10.

(*Auct. Aquic.*) Eclipsis solis facta est 7 Kal. Febr. in 2 feria. 5 Id. ejusdem mensis in 2 feria audita sunt tonitrua. Eugenius papa obiit; succedit ei Conradus 166us papa Sabinensis episcopus, Anastasius appellatus, etate grandævus, vicarius domni pape predecessoris sui. Domnus quoque Bernardus abbas Clarevallensis, qui quasi lucifer exortus monachicum ordinem illustrabat, migravit ad Dominum. Cujus vita et doctrina in tantum excellit, ut minus sit, quicquid in ejus laude dictum fuerit. Turbo gravissime tempestatis per fines viam molitus quasi sulcum ducens, unius diei itinere queque velut flammis depastus consumens, lugenda vestigia reliquit. Ascalon capta est a Domini exercitu, qui est Jherosolimis, et possessa a nostris, multo tamen labore ac diuturno bello, multis etiam periculis et gravibus dampnis nostro prius exercitu afflicto. Erat urbs illa 150 turribus prevalidis munita, et cenaculis domatum in plateis suis quasi cripta laqueariis supertecta, et quodammodo inexpugnabilis. Eustachius filius Stephani regis Anglie in Anglia mori-

tur. Huic Constantia, soror Ludovici Francorum regis, nupserat. Mortuo autem Eustachio, comiti Sancti Egidii secundo copulata est matrimonio. Vario eventu adversum Stephanum regem Anglorum a Henrico, filio comitis Andegavorum, pugnatur. Stephanus rex Anglorum Henrico cognato suo reconciliatur.

1154. 2. 19. 19. 11.

(*Auct. Aquic.*) Romane ecclesie 167us ordinatur episcopus Adrianus, qui et Nicholaus, Albanensis episcopus annis 6. Stephanus rex Anglie veneno, ut quidam asserunt, in cibo sumpto subito moritur (*Oct.* 25); cui successit Heinricus nepos ejus (*ib.*), cujus avus fuit ille famosus rex Anglie Henricus. Filia namque ejus, que imperatori nupta imperatrix dicebatur, et erat comiti Andegavensi nupta post excessum imperatoris, supradictum Henricum et fratres ejus de eo suscepit. Qui cum adhuc lactens sub ubere nutricis esset, defuncto avo ejus Henrico rege in Angliam deportatus, electione omnium principum, datis juramentis in regno confirmatus est. Electus est etiam comes Stephanus cognatus ejus, qui regnum regeret et infantem educaret. Qui Stephanus a principibus persuasus, regnum invasit et tenuit. Hoc comperto, imperatrix Angliam cum exercitu ingreditur, et auxilio fratris sui Roberti comitis de Claudiocestria, multis et gravibus preliis commissis, multa audacter opera perpetravit. Ad ultimum post plurimos annos filio suo juvene jam adulto, Stephano subito defuncto, filium suum Henricum regem constituit. Willelmus Yprensensis cognomento Bastardus cum suis militibus, quia Stephano regi faverat, a Henrico rege ab Anglia expellitur. Willelmus comes Boloniensis ad gratiam regis Henrici et pacem reducitur, et omnes bellorum motus in Anglia sedantur.

1155. 3. 20. 1. 12.

(*Auct. Aquic.*) Fredericus rex preterito anno profectus Romam pervenit, multis in itinere laboribus attritus, et diversis hostiliter obsistentibus; quos omnes ad subjectionem et deditioem compulsi. Set cum a Romanis principibus minime reciperetur, Romam armata manu ingreditur; papam Adrianum amicum sibi et aptum experiens, in ecclesia sancti Petri benedictione imperiali confirmatur et coronatur. Interim exercitus ejus totum procinctum ecclesie beati Petri circumdederat, donec omnibus expletis cum imperatore egrederetur. Romani quibusdam residuis, quos incautos occupaverant, interfectis, cum imperatore congregiuntur; set mox in fugam versi, ad Tiberis alveum coguntur. Quanti in congressione ceciderunt, quanti in flumine submersi sunt, scriptis committere non audeo. Imperator victor regreditur. Godefridus junior dux Lotharingie filiam Henrici comitis Lemburgensis in conjugio sortitus est; per quod tandem rebus omnibus pace compositis, contentio longo tempore

NOTÆ.

(402) A. 1147, secundum Annales Aquicinenses

contracta ea conditione finita est, ut Godefridus confirmatum sibi ducatum sancti Trudonis, castellum Rode optineat, atque omnium que possidebat, idem comes post decessum ejus medietatem accipiens, hereditario jure possideat. In insula Aquiciniensi dedicata est ecclesia beate Dei genitricis Marie a Godescalco Atrebatensi episcopo, mense Julio.

1156. R. 4. F. 21. A. 2. H. 13.

Fredericus imperator, consentientibus archiepiscopis et episcopis Theutonici regni, uxorem suam injuste dimisit, et inde magnam sibi calamitatem paravit. Ipse autem imperator aliam duxit uxorem, filiam cujusdam ducis Burgundionum, virginem elegantem. (Auct. Aquic.) Philippus, filius Theoderici comitis Flandrensium, filiam Rodulfi Viromandensium comitis Elizabeth uxorem ducit Belvaci. Fredericus imperator a papa Adriano et Rollando cancellario pro uxoris sue prime divortio vehementer arguitur. Quod ille egre ferens, cardinalibus Romanis introitum civitatum et ecclesiarum regni sui interdixit.

1157. 5. 22. 3. 14.

Adrianus papa et Fredericus imperator, orta inter se similitate pro diversis causis, epistolas nimis mordaci sermone ad alterutrum conscribunt. Epistola Adriani pape ad Fredericum imperatorem: *Adrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio in Christo Frederico Romanorum imperatori, salutem et apostolicam benedictionem. Lex divina, sicut parentes honorantibus vite longevitatem repromittit, ita maledicentibus patri et matri sententiam nichilominus mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. Quapropter, dilecte mi in Domino fili, super prudentia tua non mediocriter admiramur, quod beato Petro et sancte Romane ecclesie illi commisse non quantam deberes reverentiam exhibere videris. In litteris enim ad nos missis nomen tuum nostro preponis; in quo insolentie, ne dicam arrogantie, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro et nobis a te promissa et jurata, quomodo eam observes, qui ab his qui dii sunt et filii Excelsi omnes, episcopis scilicet, hominagium requiris, fidelitatem exigis, manus eorum consecratas manibus tuis innectis, et manifeste factus nobis contrarius, cardinalibus a latere nostro directis non solum ecclesias, sed etiam civitates regni tui claudis? Resipisce igitur, resipisce, tibi consultimus, quia dum a nobis consecrationem et coronam merueris, dum inconcessa captas, ne concessa perdas, tue nobilitati timemus. Data Preneste 8 Kal. Julii. Rescriptum imperatoris ad eundem: Fredericus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, Adriano ecclesie catholice summo pontifici, omnibus adherere que cepit Jesus facere et docere. Lex justice unicuique quod suum est restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostro*

NOTÆ.

(403) Imitatur verba Sigeberti de Gregorio VII, a. 1076.

PATROL. CLX.

A debitum exhibemus honorem, a quibus, videlicet progenitoribus nostris, et regni dignitatem suscepimus et honorem. Nusquam enim ante tempora Constantini Silvester regale aliquid habuisse dinoscitur; set ejus pietatis concessione pacis reddita est ecclesie, libertas restituta, et quicquid hodie papatus vester regale habere dinoscitur, largitione principum optinet. Unde cum Romano pontifici scribimus, jure et antique nomen nostrum vestro preponimus. Ab his autem, qui dii sunt per adoptionem et regalia nostra tenent cur hominagium et regalia sacramenta non exigamus, cum ille noster et vester verus institutor ab homine rege nichil accipiens, et omnia bona omnibus conferens, qui pro se et pro Petro censum cesari persolvit, et exemplum dedit vobis, ut et vos ita faciatis, doceat vos ita dicens: « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. » Aut igitur episcopi regalia nobis dimittant, aut si hec sibi utilia judicaverint, que Dei Deo, et que cesaris sunt cesari reddant. Cardinalibus utique vestris clause sunt ecclesie, ut non pateant civitates; quia non videmus predatores, set predatores; non pacis administratores, set pecunie raptores; non orbis corroboratores, set pecunie ultra modum insatiabiles corrosores. Cum viderimus eos quales requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes cause humilium in equitate, necessariis eos stipendiis et commeatu sustentare non differemus. Humilitatis autem, que custos est virtutum, et mansuetudinis vestre non minimam notam incurritis, cum hujusmodi questiones religioni non multum conferentes secularibus personis proponitis. Provideant itaque paternitas vestra, ne dum talia monet, que digna non ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad umbram serotinam ori vestro aures suas arrigere festinant. Non enim possumus non respondere auditis; cum superbie detestabilem bestiam usque ad sedem beati Petri jam reptasse videamus. Paci ecclesiastice bene providentes, semper valeatis. His relectis, papa totus in imperatorem invehitur, et quoscumque potest, ab eo verbis et scriptis avertit (403). Italienses contra imperatorem rebellant; ipse vero ad eos debellandos Italiam petit. Contra quem Italienses urbibus et castellis munitis, se ad rebellandum accingunt, eumque Mediolanum hostiliter adheutem non recipiunt. Imperator autem, expugnatis munitionibus que contra se erant, Mediolanum obsidet. (Ib.) Theodericus comes Flandrie tercio Iherosolimam petit cum Sibilla conjuge. Post quorum discessum Philippus filius eorum adversus Symonis de Oizi sibi subici nolentis contumaciam edomandam exercitum ducit, et Inci castellum obsidet et capit. Contra Ludovicum regem Francorum commotio et simultas Henrici regis Anglorum exoritur.

1158. 6. 23. 4. 15.

Adrianus papa cum cardinalibus suis habito consilio, Fredericum imperatorem, qui vivente uxore sua aliam superduserat, excommunicat, sub hęc

optentu, ut primates regni quasi iusta ex causa excommunicato regi contradicant. Adrianus papa et omnes cardinales Romani preter quatuor Willelmum regem Sicilie ad regnandum in Italia contra Fredericum imperatorem invitant, misso ei per Rollandum cancellarium beati Petri vexillo. Huic factioni non consenserunt Imerus episcopus Tusculanus, et Octovianus presbyter cardinalis tituli Sancte Cecilie, Wido Cremonensis Johannes de Sancto Martino. (*Auct. Aquic.*) Philippus comes Flandrie, filius Theoderici, navalem expeditionem ducit adversus Theodericum comitem Hollandie et piratas sub ejus tuitione degentes, et acceptis obsidibus victor revertitur, et Beverne comburit.

1159. R. 7. F. 24. A. 5. H. 16.

Henricus rex Anglorum post adeptum regnum intra se elatus, quod diu mente conceperat, contra Ludovicum regem Francorum rebellat. Qui, congregato exercitu, Aquitaniam transiit, et urbem Tolosam obsidione cinxit. Rex autem Francorum cum suis militibus, priusquam obsideretur, civitatem potenter ingressus est, et a comite Sancti Egidii seu civibus cum magno gaudio susceptus est. Quod rex Anglorum cernens, et eorum concordiam et stabilitatem videns, indoluit, veritusque regis potentiam, inefficax rediit. (*Auct. Aquic.*) Theodericus comes Flandrie tercia vice Jherosolima revertitur. Sibilla autem comitissa ibidem remansit, et habitu religionis apud Sanctum Lazarum assumpto, ibidem sancto sine quievit (404).

1160. 8. 25. 6. 17.

Adriano papa defuncto (405), Alexander, qui et Rollandus cancellarius Romanæ ecclesie, ordinatur papa, post beatum Petrum 168as (cf. *Auct. Aquic.*). Contra quem Octovianus presbyter cardinalis tituli Sancte Cecilie, papatum ambiens, magno scandalo universali ecclesie fuit, quia proluxa inter eos contentio etiam usque ad sanguinis effusionem prorupit. Fredericus enim imperator et episcopi Teutonici vel principes Octovianum in patriarchio Lateranensi immantatum Victorem appellaverunt; Italienses vero, qui et Longobardi, Rollandum cancellarium extra Romam in loco qui nuncupatur Cisterna Neronis, in regione Siculi, consecraverunt, et Alexandrum vocitaverunt (*an.* 1159, *Sept.* 20). Alexander et Victor de papatu contententes, legatos in Franciam certatim ad Ludovicum regem et primates regni dirigunt; quorum relatione in civitate Belvacensi audita et examinata (*Jul.*), prefatus rex et omnes episcopi ipsius regni Alexandro pape se submiserunt. Porro Fredericus imperator et omnes Teutonici Victori obtemperabant. (*Ib.*) Obiit Willelmus filius Stephani regis Anglie, comes Bolonie et dapifer regis Anglie, sine herede. Matheus vero filius Theoderici comitis Flandrie, filiam Stephani

A regis Anglorum abbatissam raptam de monasterio urbi erat Deo sacrata per violentiam regis Anglorum, ducit uxorem; et per eam optinet comitatum Bologniensem. Qua de causa a Sansone Remorum archiepiscopo et ab ejus suffraganeis omnibus episcopis excommunicatus est, et a patre suo Theoderico et fratre Philippo propter castellum Lens, quod adversus eos jure hereditario repetebat, nimiam injuriatus. Legatio pro reconciliatione regni et sacerdotum Romanum Fredericum vadit, nunc ab imperatore ad regem vicissim redit.

1161. 9. 26. 7. 18.

(*Auct. Aquic.*) Fredericus imperator civitatem Mediolanensem quinque annis obsessam vicit et in deditionem coegit (406). Corpora trium magorum, qui ab oriente in Bethleem venerunt adorare Dominum, cum quibusdam reliquiis sanctorum in eadem urbe quiescentium, a Rainaldo imperatoris cancellario transferuntur, et in majori ecclesia Sancti Petri in urbe Colonia decenter reconduntur (*an.* 1163). (*Ib.*) Fames valida. Sanson venerabilis Remorum archiepiscopus obiit, et sepelitur in cenobio Igniacensi (407). Cui succedit Henricus episcopus Belvacensis, frater Ludovici Francorum regis. In episcopatu Belvacensi substituitur Bartholomeus ecclesie Remensis archidiaconus. Ludovicus rex Francorum, indignum ducens contra ecclesie statum agi per violentiam imperatoris Frederici, legatum ad eum dirigit Henricum comitem Treccarum, ut eum ad mutuum convocet colloquium. Qui apud castrum Gallie, quod Divion dicitur, quo in loco beatus martyr Benignus requiescit, de pace et unitate sancte et universalis ecclesie loquuturi conveniunt, sed dissensu quorundam luce pacis turbata, nichil dignum vel utile tractantes, unusquisque rediit ad sua (*an.* 1162, *Sept.*). Octovianus, qui et Victor, per totum regnum Frederici imperatoris potenter synodales agit causas; Alexander vero, qui et Rollandus, veritus potentiam imperatoris, profugus ab Italia, emenso mari, venit in Franciam (*an.* 1162). Qui a Ludovico rege et optimatibus ejus gloriose excipitur.

1162. 10. 27. 8. 19.

(*Auct. Aquic.*) Alexander papa collecto generali concilio Turonis (408), excommunicavit Octovianum scismaticum et Rainaldum Coloniensem electum, archiepiscopum quoque Mogontinum, Hugonem etiam abbatem Cluniacensem, cum quibusdam scismaticis auctoribus. In quo concilio quedam ecclesie utilia tractavit, et decreta predecessorum suorum renovavit et confirmavit; ordinationes autem a scismaticis factas evacuavit et irritas esse censuit. Octovianus quoque in civitate Treverensi, tenens concilium cum episcopis Teutonicis et Italicis sibi

NOTÆ

(404) A. 1165. secundum Ann. Aquic et nostrum ad a. 1165
(405) D. i Sept. 1159.

(406) D. 26 Mart. 1162.

(407) Igny, diœc. Remensis.

(408) A. 1165. in octavis Pentecostes.

adherentibus, Rollandum et ejus sequaces anathematizavit. (Ib.) Obiit Balduinus rex Jherosolimorum sine herede, filius Fulconis regis quondam comitis Andegavensis. Succedit ei Amalricus frater ejus, comes de Joppe.

1165. R. 11. F. 28. A. 9. H. 1.

(Auct. Aquic.) Theodericus comes Flaudrensium quarto Jherosolimam petit. Obiit Gyezo, rex Hungarorum; succedit Stephanus filius ejus, habens uxorem filiam Henrici Austrasiarum marchionis, qui fuit frater Conradi imperatoris. Gyezo frater ejusdem Stephani Hungarorum regnum turbat et infestat plurimum, auxilio Manuhelis imperatoris Constantinopolitani, cujus filiam ob hoc duxerat uxorem. (An. 1164, April. 20) Obiit Octovianus pseudo-papa, et in civitate Lucensi sepelitur. Wido Cremensis ab ejus sequacibus eligitur, et Paschalis appellatur. Fredericus imperator in die pentecostes, coacto concilio episcoporum et principum imperii sui apud Wiseburch, Alexandrum papam abjurando se subjecit Paschali. Quid in illo concilio actum sit testatur epistola ejusdem imperatoris missa abbati Sancti Remacli (409). Epistola imperatoris Frederici ad abbatem Sancti Remacli: *Fredericus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus dilecto et fidei suo N. abbati Sancti Remacli gratiam suam et omne bonum. Sicut novit dilectio tua, ad curiam Wiseburch, quam in pentecosten indiximus, nos una cum principibus universis tam secularibus quam ecclesiasticis gloriose convenimus. Ubi inter cetera sancte ecclesie statum, et precipue de negotio domni Paschalis pape, quod in coratibus multorum habebatur dubium, communicato consilio universorum principum et omnium clericorum atque laicorum qui aderant, fideliter et magnifice roboravimus; invocata etiam sancti Spiritus gratia domnum papam Paschalem in hunc modum stabilivimus et confirmavimus, quod nos propria manu nostra super sanctorum reliquias publice juramentum fecimus, quod de cetero Rollandum scismaticum nunquam pro papa recipiemus, et si ipse decesserit, ejus successor m, quem pars adersa substituere, similiter nunquam recipiemus. Domnum vero Paschalem papam de cetero sicut universalem et catholicum patrem cum obedientia et honore et reverentia habebimus et tenebimus, et ab ipso ejusque parte nunquam recedemus, quamdiu ipse viet et nos vivemus. Si autem nos ab hac vita decedere contigerit, noster successor, quem principes universi substituunt, hunc honorem imperii et hanc partem nostram sub eodem juramento tuebitur semper atque tenebit. Hoc idem juramentum omnes archiepiscopi et episcopi et electi qui intererant, numero quadraginta, super sancta Dei evangelia manu propria unusquisque sub stola sua fecerunt et publice firmaverunt. Et ad removendam pro parte nostra omnem ambiguitatem, omnes electi, primus Coloniensis, deinde ceteri, sa-*

A *ros ordines in sabbato quatuor temporum ad laudem Dei et ad honorem imperii apud Wiseburg cum omni devotione susceperunt. Similiter omnes principes seculares, dux Saxonie et Albertus marchio senior et palatinus comes de Rheno, langravius et reliqui omnes, super sanctorum reliquias id ipsum juraverunt. Honorabiles quoque legati regis Anglie amici nostri, ab ipso ad nos transmissi, in presentiu totius curie nostre super sanctorum reliquias ex parte regis juraverunt, quod ipse rex cum toto regno suo in parte nostra fideliter stabit, et dominum papam Paschalem, quem nos retinemus, nobiscum tenebit, et partem nostram manutenebit, et de Rollando scismatico vel ejus parte amplius se non intromittet. Nos itaque de tua dilectione et fidelitate plurimam fiduciam habentes, mandamus tibi attentius monentes et precipientes, quatinus predictum juramentum, quod nos propria manu juravimus coram principibus et ipsi principes juraverunt et firmaverunt, ipse cum omnibus fidelibus ecclesie tue jures et observes, et singulis dominicis diebus et festis in publica missa, sicut edictum est a nobis et a principibus, publicam orationem pro domno papa Paschali nominatim et assidue intus et foris precipias recitari. Edictum itaque et statutum est, ut hec omnia juramenta infra sex hebdomadas compleantur. Quod si aliquis clericorum vel monachorum vel laicorum in imperio nostro huic confirmationi et edicto nostro aliquo modo se opponendo contradixerit, certum sit apud te, quod sicut publicus hostis Dei et imperii absque omni spe recuperationis judicatus est et dampnatus et ab omni officio et honore atque beneficio destitutus. Litteras quidem vocationis tibi transmisimus, et, quia secundum prudentiam tuam nobis in curia valde necessarius fuisses, quod littere nostre ad te non pervenerunt valde dolemus. Interim in partibus tuis nostram presentiam prestolare; ibi enim cum viciniores crimus, si quid justicie tibi defuerit, per omnia complebimus. Vale. Huic imperatoris iam temerario juramento omnes archiepiscopi et episcopi seu abbates vel principes totius regni subscribebant, et idem juramentum faciebant. Aliqui tamen eorum corde Alexandro pape adherabant. Hac de causa in universali ecclesia oritur grave scandalum, et in regno augetur discidium, dum alter dissidet ab altero, et alter excommunicatur ab altero. Ea tempestate ecclesia scindebatur, et navicula Petri gravissimis opprimebatur fluctibus.*

1164. 12. 29. 10. 2.

(An. 1165.) Fredericus imperator natale Domini in palacio suo celebravit Aquis, ad cujus curiam omnes optimates totius regni, sive ecclesiastici seu seculares, ab ipso submoniti convenerunt, et corpus domni Karoli Magni imperatoris, qui in basilica beate Marie semper virginis quiescebat, de tunulo marmoreo levantes, in locello ligneo in medio ejusdem

NOTÆ.

(409) Cf. Mon. Legg. II, 153. Cæterum concilium Wirceburgense atque hanc epistolam ad a. 1165

pertinere constat.

basilice reposuerunt. (A. *Aquic.*) Ibi Philippus comes Flandrie cum magno militum exercitu affuit, et ab imperatore Cameracum suscipiens, homo ejus affectus est, et magnam pacem Flandrensibus per terram imperatoris eundi ac redeundi obtinuit. Idem a curia revertens, statim patri suo Theoderico comiti, a Iherosolima revertenti, obviam proficiscitur (410). Salahadinus, princeps militiae Noradini regis Damasci, cum magna Turcorum et Sarracenorum multitudine, Egyptum sibi subjugaturus ingreditur. Soldanus igitur Babylonie, qui et rex Egypti, de sua suorumque virtute diffidens, Amalricum regem Iherosolimorum, consilio cum suis habito, quesivit sibi adiutorem, ea conditione, ut illi annum persolveret tributum, et christianos qui captivi tenebantur liberaret per totam Egyptum. His conditionibus rex Iherosolimorum assensum prebuit, et Boamundo princepi Anthioceno, cognato suo, tradita cura regni sui, cum exercitu valido in auxilium properavit regis Egypti. Quo comperto Noradinus rex Damasci, collectis undecumque infidelium regibus et populis, castellum principis Anthiocheni, Harenc nomine, obsedit. Princeps autem Antiochenus, contractis undique viribus, egressus Anthiochia, usque ad castellum eum suo exercitu salvus pervenit. Turci vero obsidione relicta, non longe a castello inter angustias substiterunt locorum. Princeps autem Antiochenus altera die Turcos insequutus, infeliciter cum eis pugnavit, ita ut nullus ex eis fere evaderet, nisi quem fortitudo equi aut casus aliquis eripuit. Captus est princeps, retentus est et comes Tripolis, cum multis aliis; alii capiuntur, alii detrunantur. Turci ad castellum Harenc revertentes, summa cum festinatione illud obtinuerunt; et ex pactione debilem multitudinem, tam mulierum, quam infantum et vulneratorum, usque Anthiochiam perduxerunt. Amalricus vero rex Iherusalem cum soldano Egypti Salahadinum Egyptum opprimentem totis viribus populatur; quem in civitate Belbacensi inclusum obsidione cinxit; qui impetum regis ferre non prevalens, missis ad eum nuntiis, reddidit se ejus fidelitati; qui a rege ex consulto cum suis dimissus, in Damascum rediit. Rege quoque in Iherusalem reverso, amiraldi Sarracenorum indigne ferentes soldanum Babylonie christianorum tributarium effectum, omnes in unum conglobati cum predicto Salahadino super eum irruentes, vita simul et regno privaverunt. Salahadinus vero, quod diu concupierat, regnum Egypti invasit, uxoremque soldani a se interfecti, amissionem viri lugere prohibitam, in conjugium suum transire coegit. Noradinus rex Syrie non post multum moritur. Predictus autem Salahadinus, justum regni successorem interficiens, pro eo regnavit. Sic tempestate illa oriens et occidens diversis afficiebatur calamitatibus. Henricus rex, ecclesiarum regni sui jura auferendo, in Anglia tyrannizat; contra quem Tho-

mas archiepiscopus Cantuariensis, pro libertate ecclesie decertans, ab ipso exiliatur; qui mare Britannicum transiens, a Ludovico rege Francorum tam devote quam benigne suscipitur. Godescalcus Attrebatensis episcopus, infirmitate capitis gravatus, episcopatum dimisit, cui successit Andreas quidam abbas de ordine Cisterciensi.

1165. R. 13. F. 30. A. 11. H. 3.

Alexander papa, a Romanis contra Fredericum imperatorem invitatus, Francia relicta, in Italiam revertitur, et in die festivitatis sancti Clementis papae et martyris (Nov.) missa apud beatum Petrum, in Roma Leoniana, ab ipso celebratur. Paschalis, qui et Wido, alter papa, in civitate Italiae que Biterbium dicitur sedem sibi episcopalem statuit, et potentiae imperatoris fultus, peregrinos seu mercatores de terra Francorum per Italiam transeuntes turbat et depredatur. Quod multi timentes, licet inviti, ipsam adorabant et magnis muneribus honorabant. Alexander papa, Romanos habens suspectos, ad Tusculanos se contulit. Paschalis, qui et Wido, assumptis secum imperatoris (410), Cisternam Neronis, ubi Alexander papa fuerat consecratus, totam terre coequavit. (Auct. *Aquic.*) Philippus comes Flandrie, et Matheus frater ejus comes Bolonie, et Godefridus dux Lovaniensis, cum septem fere milibus navium expeditionem movent adversus Theodericum comitem Hollandie; quem in deditionem venientem cum suis comes Flandrie diutius tenuit in captivitate. (Ib.) In Gandavo infans natus est trium capitum, habens in collo caudam pecudis. Similiter in villa sancti Petri quaedam femina undecim mensibus gravida, peperit monstrum, deorsum formatum ut pharetra, sursum ut galea, ibi habens duo cornua (411). (Ib.) Obiit domina Sibilla Flandrensium comitissa, pie memorie, postquam 10 annis Iherosolimis apud Sanctum Lazarum servierat.

1166. 14. 31. 12. 4.

Imperator Fredericus ad debellandos Romanos adversantes sibi exercitum in Italiam mittit. (Auct. *Aquic.*) Bellum inter Ludovicum regem Francorum et Henricum regem Anglorum pro regni sui terminis. Ludovicus rex auxilio Philippi Flandrensium comitis regem Anglorum fugat, et pax inter eos usque in Pascha sequentis anni firmatur. (An. 1167.) Ducatu Rainaldi Coloniensis archiepiscopi et Christiani Magunticensis, Alexandri quoque Leodiensis episcopi, orientalis exercitus Frederici imperatoris stragem fecit quindecim milium de Romanis, reliquos usque ad Tyberim fugat. Supradicti episcopi, excepto Magunticensi, et Karolus dux, filius Conradi imperatoris, cum multis aliis ibidem pestilentia mortui sunt. Ossa vero Rainaldi archiepiscopi Colonie sunt relata, et in ecclesia beati Petri honeste tumulata. Successit ei in episcopatu Philippus archidiaconus ejus, filius Gozvini de Falconis monte. Pie

NOTÆ.

(410) Hæc prior Continuator Aquicinensis ex Ann. Blandiniensibus ad verbum descripsit.

(410 *) -notetur aliquid deesse, E. P.

(411) Primus horum fons Annales Blandin.

memorie domnus Gozvinus, abbas Aquicinctensis septimus, caritate illustris, amator pacis et religionis, 7. Id. Octob. circa mediam noctem, die dominica, luna 11, indictione 14, de hoc seculo transit (cf. *Ann. Ag.*); quo in ecclesia beate Marie semper virginis, in loco ubi orare consueverat, cum magno florum suorum gemitu tumultato, Alexander prior ejusdem ecclesie ei octavus succedit. Magna vini habundantia

1167. R. 15. F. 32. A. 13. H. 5.

Fredericus imperator Italiensis levibus preliis fundit; illi autem pro libertate patrie sue tuenda satis animati, de omnibus pene Italie civitatibus que inter Alpes et Romam consistunt, in unum convenientes, civitatem Mediolanensem egregie munitam reedificant, in contemptum imperatoris. (*Auct. Aquic.*) Ludovicus rex Francorum et Philippus comes Flandrensium iterum movent expeditionem adversus Henricum regem Anglie. Francis invidentibus et detrahentibus frequentibus bene gestis Philippi comitis, sine laude revertitur. (*Id.*) Obit Nicholas Cameracensis episcopus. Petrus, filius Theoderici comitis Flandrensium, in loco ejus eligitur. Ecclesia sancti Bertini valde infestatur a Theoderico comite Flandrensi, astu et persuasione Roberti Ariensis prepositi, ejusdem comitis cancellarii (412). Unde Godescalcus abbas et fratres ejusdem ecclesie animo consternati et humano auxilio destituti, bis in die pro tribulatione illa clamorem ad Deum faciebant prostrati ad missam scilicet et in fine completorii

1168. 16. 33. 14. 6.

Obit comes Theodericus Flandrensis, in villa illa, quam sancto Bertino abstulerat per violentiam Roberti prepositi. Succedit ei in comitatu Flandrensi filius ejus Philippus; qui ante mortem patris sui, defuncto Rodulpho juvene comite Virmandensi, eundem comitatum per uxorem (413) sibi debijum obtinuerat. Balduinus comes Montensis et Philippus comes Flandrie confederantur.

1169. 17. 34. 15. 7.

Fredericus imperator ad comprimendos Italienses ire disposens, Henricum filium suum adhuc puerum in regem sublimat Aquis (*Aug.* 15). Nova iterum Romanis consurgit ruina, quia cum Tusculanis bellum civile ineuntes, pene usque ad internitionem Romani deleti sunt. Hac de causa discordia magna inter Alexandrum papam et Romanos orta est. Alexander papa auxilia militum undecumque contrahens, cum Tusculanis Romanos et imperatoris fideles debellabat. Fredericus autem imperator Christianum archiepiscopum Moguntinum, cancellarium

Asuum, virum sapientem et magnanimum, cum valido exercitu in Italiam misit; qui imperatoris rebelles viriliter invadens, munitiones eorum destruxit, et civitates cepit, magnamque partem Italie imperatori subegit. Balduinus junior, filius Balduini comitis Haginoensium, uxorem duxit Margaretam, sororem Philippi comitis Flandrensium (414).

1170.. 18. 35. 16. 8.

Henricus, rex Anglie, Henricum filium suum in regem sublimat in Anglia per manus archiepiscopi Eboracensis ejusque suffraganeorum. Inde simultas inter Thomam archiepiscopum Cantuariensem exorta est et Eboracensem archiepiscopum, quia rex Anglorum, juxta privilegia Romanorum pontificum ecclesie Cantuariensi collata, debuerat inungi ab archiepiscopo Cantuariensi. Exceptis aliis causis, hec maxime causa beato Thome contulit passionem. Ludovicus rex Francorum et Henricus senior rex Anglorum ad mutuam convenerunt colloquium; ubi Thomas archiepiscopus Cantuariensis cum utriusque regni optimatibus affuit, et pax inter ipsum et regem Anglie magis palliatur quam confirmetur. Obit Balduinus IV. comes Haginoensis, 6. Idus Novembris, et in monte Castriloco et in ecclesia sancte Waldetrudis ab Alexandro Aquicinctensi abbate sepelitur (415). Succedit ei Balduinus filius ejus, hujus nominis comes quintus. Ipso die ventus vehemens, pluvie mixtus, periculosus et dampnosus extitit, in tantum, ut domos, turres et edificia subverteret, silvasque evelleret. Inter cetera tectum maxime turris sancti Johannis baptiste Lauduni evulsi et longius a templo projecit. Thomas archiepiscopus Cantuariensis a Henrico rege septenni exilio injuriatus, tandem ipsius regis permissu, ante natale Domini, ad suam sedem revertitur.

1171. 19. 36. 17. 9.

Thomas, archiepiscopus Cantuarie ac primas totius Britannie, diu ab Henrico rege injuriis et exilii fatigatione afflictus, die 5. nativitatis dominice, in majori ecclesia, hora nona, ante quoddam altare a satellitibus prefati regis capite mutilato, effusoque cerebro, in congregatione pretiosorum martyrum coronatur a Domino (*an.* 1170); ad cujus sepulchrum mira et inaudita per ejus merita a domino Deo sunt miracula. Alexander papa et omnes episcopi Francie interfectores archiepiscopi anathematysant. Henricus rex Anglie pro interfectione beati Thome ab omnibus ut apostata vilissimus exosus habetur. Christianus, cancellarius imperatoris Frederici, Alexandrum papam et Tusculanos imperatori rebelles obsessurus, Tusculanum pergit. Alexander autem papa, veritus imminet jam cervicibus

NOTÆ.

(412) « De civitate Carnoto ortus, quem de paupere clerico Philippus comes Flandrie ditissimum fecerat, et in Flandria et Vironandia potentissimum. Qui cum omnium fere ecclesiarum in Flandria preposituras obtineret, tamen nomen prepositi de Aria semper habuit, » dicit Gislebertus Hasnoniensis p. 87. ed. De Chasteler

(413) Elizabeth, primogenitam sororem Rodulphi. Totam Rodulphi hereditatem enumerat Gislebertus, p. 65.

(414) M. Aprili; cf. Gislebertum Hasnon. p. 73.

(415) *Septima die a festo Omnium Sanctorum, & D.* 1171, Gislebertus.

suis cancellarium, animo consternatus, de civitate fugere disponit. Hoc ejus propositum omnibus innotuit, quorum custodia detentus de urbe discedere non potuit; cives tamen, accepto salubri consilio, cancellarium magnis obsequiis delinitum maximisque auri et argenti muneribus honoratum de sua civitate ad alias transmittunt.

1172. R. 20. F. 37. A. 18. H. 10.

In Italia homines agrarii marchisi de Montferrat cum quibusdam militibus, terras suas et possessiones relinquentes cum uxoribus et filiis, urbem novam contra Fredericum imperatorem edificant, quam Alexandriam in honorem Alexandri pape nuncupant. Henricus rex Anglie ultra se elatus, inconcessa captans et affectans indebita, regnum Hybernie subjugaturus, et regium diadema, ut putabat, capiti suo impositurus, naves parat militesque de suo regno congregat. (*An. 1171, Oct. 17.*) Ingressus igitur Hyberniam, cum pagenses sensisset ad rebellandum satis paratos, tum panis, quo patria premebatur, timens inopiam, tum ventorum in redeundo cavens discrimina, confusus recessit in sua. Alexander papa legatos in Normanniam ad Henricum regem dirigit, Authbertum videlicet presbiterum cardinalem Sancti Laurentii in Lucina, et Theotimum presbiterum cardinalem tituli Sancti Vitalis. In quorum presentia (416), adstantibus episcopis et regni sui optimatibus, de interfectione beati Thome, tactis sanctorum reliquiis, prefatus rex se purgavit; et ecclesiis sui regni, queque sui erant juris, ad arbitrium cardinalium restituens, a vinculo absolvitur anathematis. Quod factum Francorum regi Ludovico et omnibus optimatibus ejus valde displicuit. Cardinales vero, qui Normannia relicta in Franciam hyemare disposuerant, rex predictus invitos redire fecit in Italiam. Alexander papa, auditis miraculis que Deus per beatum Thomam martyrem suum operabatur, per auctoritatem apostolicam decrevit eum in numero sanctorum martyrum solemniter habendum (*An. 1173, Mart. 12*). Interfectores beati Thome archiepiscopi, penitentia ducti, ad papam Alexandrum pergunt, et sub omnium presentia gravi plectuntur sententia. Obit Godescalcus quondam Attrebatensis episcopus.

1173. 21. 38. 19. 11.

Imperator Fredericus et marchisus de Montferrat exercitum congregant, ut in sequenti anno Alexandrinos et Italienses contra se tyrannizantes expugnent. Contra Henricum regem Anglorum conjuratione uxoris et filiorum ejus, quorundam etiam optimatum ejus exorta, filii ejus ad Ludovicum regem Francorum, contra patrem auxilium petentes, confugiunt. Rex vero (417), assumpto secum Phi-

lippo comite Flandrensi, in Normanniam expeditionem ducit. Exercitu autem eorum in duas partes diviso, Philippus cum suis Flandrensibus tres munitiones (418) summa cum festinatione cepit. Matheus vero comes Bolonie, frater Philippi comitis, sagitta letaliter ibi (419) vulneratus, non multo post obiit, et sepultus est in monasterio sancti Judoci (420). Rex vero Francorum cum suis Francis quoddam castrum cum magna difficultate cepit; sed his qui in arce ejusdem castri erant, viriliter repugnantibus, eam capere non potuit. Rex itaque relicta obsidione castelli, pene inefficax rediit. Henricus rex Anglie adversantes sibi, alios exauctoravit, alios bonis privavit, ac per hoc amicos etiam suos magis contra se exacerbavit. Alexander abbas Aquicinensis preciosas plurimorum sanctorum reliquias de diversis ecclesiarum locis congregavit, quas in theca auro et argento ad hoc preparata decenter locavit. Obit Andreas Attrebatensis episcopus; Robertus Ariensis prepositus in loco ejus eligitur. Alexander papa domnum Bernardum, Clarevallensem abbatem, in numero sanctorum confessorum in ecclesia decrevit honorandum. Hyemps solito asperior; hyemi accedit intemperies aeris. Nam corrupto aere, mense Decembri, homines succumbunt infirmitatibus diversis; multi etiam infirmitate illa moriuntur quam medici vocant catarrum et tussim.

1174. 22. 39. 20. 12.

(*Ann. Aquic.*) Obit Alexander Aquicinensis ecclesie abbas 8us. Succedit ei Symon, monachus ejusdem ecclesie, abbas 9us. Petrus Cameracensis electus, frater Philippi comitis Flandrie, assensu ejusdem fratris sui relicto episcopatu et clericali corona, in ebdomada pentecosten, sabbato qui intitulatur in duodecim lectionibus, armis militaribus accingitur. Sequenti anno uxorem duxit, relictam comitis Nivernorum, eodemque anno diem clausit ultimum. Robertus Attrebatensis electus, industria Philippi comitis ac potestate, Cameracensium episcopus eligitur. In episcopatu autem Atrebatensi Frumaldus arcidiaconus, ipso Roberto annitente, substituitur. Fredericus imperator et marcus de Montferrat post pentecosten (421) Italiam potenter ingressi, novam Alexandriam obsidione cingunt. Ludovicus rex Francorum, Henricus et Richardus, filii regis Anglie, cum Philippo comite Flandrie contra prefatum regem iterum insurgunt; qui in Normanniam profecti, civitatem Rothomagum obsederunt. Pars vero quedam exercitus Flandrensis, instinctu Roberti Cameracensis electi, Angliam depredatura, trans mare mittitur; quorum alii marina tempestate quassati, alii vero ab Anglis militibus

NOTÆ.

(416) Apud Abrincas.

(417) Ludovicus.

(418) Albammarium et Briencourt, secundum Gislebertum et Robertum de Monte.

(419) Ante Briencourt, teste Gisleb. et Roberto de Monte.

(420) In Pontivo, inter Saint-Valery et Boulogne.

(421) Falso; die enim 24 Junii Ratisbonæ, d. 2 Augusti apud castrum Trivels, d. 2. Sept. adhuc Basileæ fuit imperator. Ante Alexandriam castra posuit d. 29 Oct.

viriliter suscepti et ignominiose repulsi, cum de-
 decore ad propria sunt reversi. Hensicus rex Ang-
 glie, cernens se ab omnibus impeti, in se reversus,
 tandem hoc suis imputavit peccatis, et de suis viri-
 bus diffidens, divinum poscit auxilium. Qui Can-
 tuariam veniens, beatum Thomam archiepiscopum,
 olim a se injuriose tractatum, humili et devota sa-
 tisfactione, ad sanctum tumulum ejus uberrime
 flendo, placavit. Que res ei, ut credimus, victoriam
 contulit. Nam mox regem Gualensium, diu sibi rebel-
 lem, et quosdam inimicos suos sub quindecim
 dierum spatio in deditorem coegit, quorundam
 etiam Anglorum contra se sentientium motus com-
 pescuit. Post hec Normanniam reversus, civitatem
 Rothomagum a rege Francorum obsessam circa
 mediam noctem est ingressus. Jacobus de Avesnis,
 quidam miles dives et ingenuus, in obsidione Rotho-
 magensi a Roberto Cameracensi electo contumeliis
 verborum afficitur. Rex Francorum et comes Flan-
 drorum de obsidione illa inefficaces redierunt; sic
 filii contra patrem venientes reversi sunt inglorii.
 Robertus Cameracensium electus a servientibus Jaco-
 bi de Avesnis ignominiose apud Condatum perim-
 pitur (422). Duo Cameracenses archidiaconi ad
 episcopatum per contentionem eliguntur, Rogerus
 scilicet et Alardus. Sed Rogero a Philippo comite
 Flandrorum et saniori parte abdicato, Alardus sub-
 stituitur. Uterque episcopatum desiderans, tran-
 scensis Alpibus certatim ad imperatorem Fredericum
 in Italiam pergit. Imperator itaque visis personis,
 auditaque ratione electionis, visis etiam litteris Phi-
 lippi comitis, pro Alardo petentibus, communicato
 cum episcopis qui ibi aderant consilio, illi episco-
 patum dedit. Philippus comes Flandrie contra Jaco-
 bum de Avesnis, pro interfectione Roberti Camera-
 censis electi, cum exercitu vadit; sed interven-
 tu Henrici Remensis archiepiscopi detentus, pacto pa-
 cis magis utrimque simulato quam composito, in
 Flandriam rediit. Hyems nimis pluviosa exercitum
 Frederici imperatoris Alexandriam obsidentis nimis
 attrivit.

1175. R. 23. F. 40. A. 21. H. 13.

(An. 1174, Sept.) Henricus rex Anglie et filii ejus,
 mediante Ludovico Francorum rege, pacificantur.
 Henricus Remorum archiepiscopus natale Domini
 apud Aquicinctum celebravit; deinde profectus est
 in Flandriam, ad curiam Philippi comitis; ibique
 Jacobus de Avesnis de morte Roberti Cameracensis
 electi, facto secundum judicium curie juramento, se
 immunem ostendit. In die sancto parasceven Phi-
 lippus comes Flandrie, cum multis alijs in Jheru-
 salem profecturus, crucem accepit. Estas pluviosa
 et dampnosa messem Augusti mensis et autumpna-
 lem vindemiam protelavit. Per Galliam et Germa-
 niam panis inopia multos affligit. Sub hac tenipe-

state multi monachi et milites in hac nostra regione
 elemosinas largas pauperibus tribuebant; inter quos
 Valcellenses monachi eminebant. Obiit Henricus
 Remensis archiepiscopus, frater Ludovici regis
 Francorum. Magna circa nativitatem Domini flumi-
 num redundantia, in tantum, ut Sequana, Axona et
 Hysa alveos suos egressi, sub una nocte magnum
 circummanentibus damnum inferrent, multos etiam
 necarent.

1176. 24. 41. 22. 14.

Inter imperatorem Fredericum et Italienses vario
 eventu sepe numero pugnatur. Christianus cancella-
 rius de pace inter imperatorem et papam reforman-
 da valde extat sollicitus. Henricus rex Anglorum,
 missis nuncijs ad Philippum comitem Flandro-
 rum, nescio quibus verbis aut promissionibus ille-
 ctum ab itinere Jherosolimitano detinuit hoc anno.
 Jacobus de Avesnis satis superbus et insolens, con-
 tra dominum suum comitem Haginoensem rebellat;
 at Balduinus comes contumaciam ejus egre ferens,
 castellum ejusdem Jacobi Condatum obsidione cingit,
 auxilio Philippi Flandrie comitis. Jacobus vero
 de suis diffidens viribus, claves castelli invitus co-
 miti reddidit; comes vero accepto castello, murum
 et turrin solo tenuis coequavit (423). Obiit Petrus,
 frater Philippi comitis, apud Hilseldunum (424).
 Orta iterum inter Philippum comitem et Jacobum
 similtate, post messem Augusti, assumpto secum
 comite Hagynoensi, duas ejusdem Jacobi munitio-
 nes, sitas in comitatu Virmandensi, comes Flandrie
 cum summa festinatione cepit; quarum altera (425)
 destructa, alteram (426) sibi retinuit. Sic juxta Sa-
 iononem flagellato pestilente, quietior fuit patria.
 Magna panis et vini abundantia. In civitate Came-
 raco et castro sancti Quintini, in Gandavo et in Be-
 tunia, multe ecclesie et domus sunt incense. Will-
 elmus Senonensis archiepiscopus, frater Elizabeth
 regine Francorum, de Senonensi ecclesia in Remen-
 sem ecclesiam transmutatur. Obiit Amalricus rex
 Jherusalem; succedit ei Balduinus, filius ejus, etate
 impotens et infirmitate.

1177. 25. 42. 23. 1.

Inter Fredericum imperatorem et Italienses pax
 usque in quinquennium firmatur. Italienses impe-
 ratori tumida submittentes colla, magnis eum auri
 et argenti onustant muneribus. (Mai.) Imperator
 degens in civitate Ravenna, et Alexander papa in
 Venetia, legationes alternatim de pace inter ipsos
 reformanda plus vice simplici mittunt. Philippus
 comes Flandrie circa pentecosten Jherosolimam pe-
 tit. Willelmus, filius marchisi de Montferrat, egre-
 gius juvenis, qui filiam Amalrici Jherosolimorum
 regis uxorem duxerat, a transmarinis militibus ve-
 neno extinguitur.

De reconciliatione regni et sacerdoti. Hoc eodem

NOTÆ.

(422) Tempore autumnali, teste Gisleberto p. 87.

(423) Fusius hoc narrat Gislebertus p. 91.

(424) Issoudun, in Berria. Robertus de Monte

Petrum a 1177 mortuum dicit.

(425) Leschières.

(426) Guise.

anno 9 Kal. Augusti facta est leticia magna in universali ecclesia, quia discordia que inter regnum et sacerdotium per viginti annos fuerat exagitata, et magno scandalo toti mundo erat, auctore Deo in hac die est pacificata (427). Christianus enim archiepiscopus Maguntinus, qui et cancellarius, et optimates regni cum episcopis convenientes, Fredericum imperatorem ad domnum papam Alexandrum, discalciatum et regiis ornamentis nudatum, in Venetia in loco qui Altus rivus nuncupatur, adduxerunt. Ipse vero cum tanta humilitate, quod ei fuerat indictum, implevit, ut illius extitisse opus sine dubitatione credatur, de quo dicitur: *Cor regis in manu Dei; ubi voluerit, convertet illud*. Sane quam timoratum Deo, quam obedientem ecclesie et domno pape se curaverit exhibere, lacrimis pedes ejus deosculando et regiis muneribus honorando magnifice demonstravit. Sequenti vero die, in festivitate scilicet sancti Jacobi apostoli (Jul. 25), domnus papa cum cardinalibus suis et episcopis missam sollempniter celebravit, et predictum imperatorem a vinculo anathematis absolutum, corpore et sanguine domini nostri Jesu Christi, in confirmatione unitatis et pacis communicavit. Tota civitas letatur, et imperatorem muneribus honorans, conviviis vacat. Alexander papa, de pace recepta et de honore a Deo sibi collato gaudens, epistolas ad omnes episcopos Galliarum dirigit, continentes seriem hujusmodi. Epistola Alexandri pape: *Alexander episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Willelmo Remensi archiepiscopo, apostolice sedis legato, et suffraganeis ejus, et dilectis filiis abbatibus in Remensi provincia constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum per auxillium, potentiam et favorem karissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris Francorum regis et regni sui, sacrosancte Romane ecclesie ac nobis recognoscamus gloriosa et magnifica beneficia provenisse, dignum est et consentaneum rationi, ut illi et vobis, quorum auxilio potenter sumus in necessitatibus nostris adjuti, prosperos et felices pacis successus significemus; indubitata veritate tenentes, quod post Deum idem rex simul cum regno suo cooperatus est honori et exaltationi sancte ecclesie, et ei magnum contulit incrementum. Quod quidem, sicut verbo recognoscimus, ita opere et sermone omni tempore, auctore Deo, recognoscemus. Notum sit autem sollicitudini vestre, quod karissimus in Christo filius noster Fredericus, illustris Romanorum imperator, per inspirationem divine gratie deposito vanitatis errore, ad viam veritatis conversus, ad obedientiam ecclesie et nostram reverenter et devote, sicut decessit, rediit, et illam beato Petro in nobis reverentiam et devotionem exhibuit, quam antecessores ejus nostri consueverunt antecessoribus exhibere, et se de cetero exhibiturum promisit. Super quo utique laudes Altissimi aqimus, et consequenter regi et regno oratis*

(427) Cf. Mon. Legg. II, 151 sqq.

(428) Hæc epistola iisdem prorsus verbis legitur

A copiosas referimus, de eo quod ecclesiam et nos ipsos in tribulationibus et persecutionibus nostris nequaquam deseruit, sed usque in finem magnifice juvit et defendit. Monemus itaque dilectionem vestram et hortamur attentius, quatinus ecclesie et nobis in prosperitatibus congaudentes, in devotione beati Petri et nostra, sicut hactenus firmiter perstitistis, perseveretis, et regem, ut in eodem cum regno suo persistat, monere propensius et inducere studeatis. Data Venetie in Rivo alto, 6 Kal. Augusti (428).

Nono Kal. Augusti, die dominica, ipso die quo pax inter imperatorem et papam facta est, dedicata est Marcianensis ecclesia, in honore sanctorum apostolorum Petri et Pauli, a Willelmo Remensi archiepiscopo, apostolice sedis legato, et duobus episcopis ipsius suffraganeis, Frumaldo scilicet Atrebatensi et Everardo Tornacensi. Estas nimium fuit sicca et calida. Messis triticea provenit uberius solito. Post finem mensis Augusti, autumpnus nimis extitit pluvialis. Vindemia etiam ipsius temporis multis in locis corrupta est. Nam quadam matutinali nebula uve contacte atque ita putrefacte sunt, ut vinum ex eis expressum magnam bibentibus attulerit incommoditatem. Multi etiam in hac nostra regione diversis laborant febribus, multi et moriuntur. Ludovicus rex Francorum et Henricus senior rex Anglorum magnifice confederantur. Henricus comes Treacarum, cum multis aliis in Iherusalem profecturus, crucem accipit. Philippus comes Flandrie a transmarinis principibus seu militibus cum magno honore suscipitur. Paucis autem, postquam illuc venerat, evolutis diebus, inter ipsum et Templarios pro quibusdam regni negotiis orta similitate, Palestina relicta, Antiochiam Syrie, a principe ipsius civitatis invitatus, proficiscitur. Initium hyemis frequentibus pluviis et ventorum flabris satis molestum.

Princeps Anthiochenus et Philippus comes Flandrie, congregato undecumque exercitu copioso, castellum Harenc, christianitati superioribus annis violenter ereptum, omni ex parte obsident. Quo nunciis intervolutis comperto, Salahadinus princeps Damasci, putans omni militum solatio Iherosolymorum civitatem destitutam, congregatis Turcorum seu Sarracenorum admirandis a Damasco, civitatem Iherusalem, prout superbo cogitabat animo, capturus, et totam delecturum christianitatem, adjuncta secum sagittariorum et rusticorum innumera turba, Gazam pervenit. Exin Iherosolymorum iter arripens, regem ipsius civitatis, et Templarios milites cum cruce dominica, parvoque armatos milite, sed fide Christi animatos, obvios excepit. A quibus victus, confusus et confutatus, omnibus pene suis gladio seu flumine, qui interfluebat, consumptis, totus sanguineus suorum militum cede, in Damasco sanguinea regreditur. Actum est hoc a christianis

NOTE.

etiam in codice s. XII Marchianensi, jam inter Duacenses n. 302.

victoriosum bellum feria 6. ante natale beati Andree apostoli, Philippo comite, et principe Anthiocheno cum suis exercitibus in obsidione Harenc laborantibus. Pridie Kal. Decembris, in nocte festivitatis beati Andree apostoli, ventus vehemens ab Affrico veniens, multis in locis dampnosus exstitit. Obiit Alardus Cameracensis episcopus (429), et Valcellis sepelitur. Electio episcopi, facta ad apostolicam sedem appellatione, in sequentem annum differtur.

1178. R. 26. F. 43. A. 24. II. 2.

Circa finem Januarii mensis, cum gelu et nix liquarentur, inundatio fluminum per totas Gallias talis erupit, que scelus vivariorum et structuras molendinorum rapido impetu secum ferret, domos everteret, multos etiam necaret. Rogerus Cameracensis archidiaconus, dono ab imperatore Frederico accepto, ipsius urbis donatur episcopo. Eclipsis lune facta est 5. Nonas Marcii, die dominica, prima noctis hora sequentis secunde ferie. Eodem die Rogerus, Laudunensis episcopus, cum pagenses episcopi sui a communionem, inter se assensu Ludovici regis perperam jurata, minime retrahere posset, malo accepto consilio, militum auxilia undecumque contrahens, 2. Non. Marcii, in diebus scilicet quadragesima, eos aggressus est. Ubi quidam interfecti, multi etiam capti, quidam autem eorum, dum fugerent, in quodam flumine necati sunt (430). Philippus comes in obsidione Harenc parum proficiens, procinctum solvens circa diem paschalem, ob visionem sacri ignis Iherosolimis remcavit. Celebrata ergo ibidem paschali sollempnitate, marina timens discrimina, per Hesperiam, Trachiam et Pannoniam seu Saxoniam, rediit ad propria. Estas sicca nec nimis calida usque ad 5. Non. Julii extitit. Abhinc pluvie erumpentes, usque in ipsis Kalendis Januarii homines affligerunt. Nam fenum secare, triticum metere, vinum colligere, semen jacere vix potuerunt. Eclipsis solis facta est Idibus Septembris, ante 6 horam. Alexander papa subdiacones cardinales ad submonendum concilium, in quadragesima anni sequentis celebrandum per totum pene christianissimum dirigit. Philippus comes Octobri mense reversus, a suis Flandrensibus favorabiliter est susceptus. Inter quos Brugenses oppidani piscem monstrosum, jam pridem a piscatoribus captum et sale conditum, ei obtulerunt. Habebat enim ad similitudinem avis rostrum permaximum, et super caput cartilaginem, gladio simillimam.

1179. 27. 44. 25. 3.

Secunda ebdomada mensis Januarii nives copiose ceciderunt; subsequitur gelu maximum, usque in medium mensem Februarium, nimis molestum. Reliqui dies ejusdem mensis, Marcus quoque et Aprilis, vento flante continue subsolano, gelidissimi fuerunt nimis. Hoc istius anni inicio carissima pecudum fuit annona; ita ut quod retroactis annis

A tribus comparabatur denariis, nunc tribus vendetur solidis, feni videlicet et straminis. Subsequuta est mortalitas ovium seu boum.

De concilio. (Mart. 5.) Generale concilium apud Romam, in patriarchio Lateranensi Alexander papa celebravit, in quo plus quam 300 episcopi cum quibusdam transmarinis affuerunt. Quidam etiam episcopi de Gretia legatos suos ibidem transmiserunt. Abbatum etiam interfuit innumera pene multitudo. Ibi dominus papa ordinationes factas ab Octaviano et Guidone heresiarchis et Johanne Strumensi, qui eos fuerat secutus, irritas esse censuit. Decreta ipsius concilii, quia multa sunt, et penes multos habentur, in hac cronice brevitate scribere non fuit utile.

B Symon abbas Aquicinctensis in reditu ipsius concilii Clarevallis divertit, et reliquias domni Bernardi, ejusdem cenobii abbatis, petitas obtinuit, et in hoc Aquicinctensi monasterio decenter reposuit. Messis triticea solito fuit rarior; porro avena seu tercii mensis semina suprascripta reparare dampna. Ludovicus rex Francorum, assumpto secum Philippo comite Flandrensium, mare transnavigans, Cantuariam pergit, sanctumque martyrem Thomam diversis muneribus honoravit. Heinricus senior rex Anglorum honorifice eum suscepit. Autumpnus perpulcher et calidus usque 5. Nonas Octobris extitit. Ludovicus rex Francorum filium suum Philippum in regem sublimat Remis, in festivitate omnium sanctorum. Sequenti dominica Guillelmus Remensis archiepiscopus, cardinalis presbiter tituli Sancte Sabine et apostolice sedis legatus, convocatis episcopis et totius secunde Belgice personis, concilium tenet, tractans cum suis coepiscopis de rebus sibi vel ecclesie necessariis.

C Iterum Romana ecclesia scismaticorum affligitur violentia. Nam post reconciliationem Frederici imperatoris cum Alexandro papa, Johannes Strumensis, apostolice nominis presumptuosus invasor, de suis suorumque diffidens viribus, ad pedes domni pape corruit ultroneus. Cui dominus papa, obtentu cancellarii, veniam clementer indulgit, eumque prepositum Beneventane ecclesie constituit. Porro scismatici quietem non ferentes ecclesie, iterum quendam clericum de progenie illorum, quos Frangipanes Romani vocant, contra papam Alexandrum antipapam statuunt, quem mutato nomine Innocentium tertium vocitarunt. Quem quidam miles, frater Octaviani, qui per contentionem cum Alexandro proventus fuerat, propter odium pape manutenebat tradita ei turri vel munitione sua, quam juxta Romanam civitatem fortissimam habebat. At istius violentia supra ceteros scismaticos afflictus papa, communicato cum cardinalibus suis consilio, paco cum cardinalibus propinquis predicti Octaviani reformata, pefatam munitionem a predicto milita

NOTÆ.

(429) 8 Id. Dec. secundum Necrologium S. Gaugerici Cam.

(430) Gislebertus pag. 94. hoc an. 1177 factum tradit.

magno precio comparavit. Sicque per industriam Hugonis diaconi cardinalis, qui et ipse inter Romanos nobilissimus erat, predictam cepit cum sepefatis pseudopapa munitionem. Qui, ad pedes domni pape adductus, in cavea est perpetuo clausus. Hoc anno christianis transmarinis magnum accidit infortunium; quia suis omnibus pene militibus occisis vel vulneratis, munitionem Vadi Jacob perdidit. Dux Saxonie (431), malo a malis hominibus accepto consilio, contra dominum suum, imperatorem videlicet Fredericum, rebellat.

1180. R. 28. F. 45. A. 26. H. 4.

Fredericus imperator, anno superiori undecimque contracto exercitu, super ducem Saxonie hostiliter vadit. Hic enim filiam Henrici regis Anglorum habebat in conjugio; qui imperatori rebellis, non solum insolens extitit, sed et superbus. Nam in expeditione Italica nimis laboriosa et dampnosa, ab ipso imperatore ter commonitus, venire contempsit, set nec nuncium nec milites in auxilium sui domni direxit. Unde imperator ultra quam dici potest commotus, civitates, castella, oppida, terras auferendo, eum viriliter debellat. Colonienses cives, qui et ipsi imperatori in Italiam proficiscenti adversi aliquantum extiterunt, audito infortunio ducis Saxonie imperatorem pertimescentes, civitatem suam vallo mire latitudinis et profunditatis muniunt, et aquas Rheni fluminis in circuitu urbis nobilissime circumducunt. Christianus archiepiscopus Maguntinus, imperatoris cancellarius, in Italia negocium exequens sibi injunctum, docto filii marchisi de Montferat capitur. Philippus, filius Ludovici regis Francorum, uxorem ducit Elizabeth, filiam Balduini comitis Montensis, quæ fuit filia Margarete sororis Philippi Flandrensium comitis. Celebrate sunt he nuptie Bapalmis a Rogero Laudunensi episcopo; ubi affuerunt comites Philippus Flandrensium, Balduinus Montensis, Henricus Namucensis, Clarimontis, Suesionensis, Pontivensis, Sancti Pauli. Ludovicus rex senior reginam in die ascensionis Domini juxta morem antiquum in basilica sancti Dyonisii martyris per ⁴⁴⁰ archiepiscopum Senonensem ejusque suffraganeos coronari fecit. Hoc anno per hanc nostram Galliam profert humus frumentum, hordeum, legumina et sufficientem avenam. Henricus comes Campanensis a partibus transmarinis per Asiam minorem et Illiricam repatrians, insidiis quorundam magnum passus est detrimentum, amissis non solum suis facultatibus, sed etiam suis interfectis seu captis omnibus pene hominibus. Ludovicus rex Francorum septimus, per annum paralis dissolutus, tandem mense Septembri morbo et vita caruit, qui regnum Francorum per 45. annos satis justo moderamine gubernavit; cui successit filius ejus

A Philippus, hujus nominis rex secundus. Dominus abbas Symon Aquicinctensis nonus, communicato cum fratribus suis consilio, ecclesiam sancti Salvatoris mense Septembri deponit, eo quod non sufficeret tam parva basilica magno conventui Aquicinctensi. Et hoc multociens a tempore domni Gozui abbatis successorisque ejus Alexandri premeditatum fuerat et preloquutum, set aliis dissolutionem ordinis, aliis operis magnitudinem et quandam preudentibus difficultatem, aliis vero alias intentis. hoc opus usque ad hec Symonis abbatis tempora est protelatum. Tandem omnes unanimes, corde magno et animo volenti, veterem, ut dictum est, deponunt basilicam, venturo anno incepturi novam. Igitur missa de sancta Trinitate in majori ecclesia devotissime celebrata, 15. Kal. Octobris majus altare cum multorum lacrymis deponunt, et inchoationem nove ecclesie propter instantem hyemem in sequentem annum differunt.

1181. 29. 1. 27. 5.

Anno verbi incarnati 1181. indictione 14. luna 13. concurrente 3. epacta 3. anno a prima constructione ejusdem ecclesie 103. mense Marcio, die 2. ejusdem mensis, id est feria 2. dominice secunda quadragesime, jacta sunt fundamenta istius nove Aquicinctensis ecclesie. Missa igitur de sancta Trinitate celebrata, Symon abbas, assumptis secum duobus abbatibus, Johanne videlicet Sancti Amandi et Nicholao Maricolensi (432), cum sanctorum reliquiis, crucibus, turibus et cereis, cum tota congregatione cappis sollempnibus induta processit ad locum. Ibi aderat Balduinus comes istius pagi cum multitudine militum et aliorum Christi fidelium. Primum lapidem in fundamento comes manibus suis cum cemento posuit, et in eadem ecclesia magnum gaudium fuit. Ipsa dies, quod pretereundum non est, set attentius notandum, valde clara et perpulchra extitit, cum ceteri mensis transacti dies valde pluviosi et nimborum extiterint. Henricus comes (433) his diebus quadragesime a transmarinis partibus ad propria reversus, a nepote suo rege Francorum ceterisque regni optimatibus cum magno favore excipitur. Philippus rex Francorum et Philippus comes Flandrensium, ab Henrico rege Anglorum ante Henrici comitis reversionem sollicitati, ut super Fredericum imperatorem propter ducis Saxonie exheredationem secum ducerent exercitum, a comite supra dicto consilio accepto, a tali avertuntur facto. Comes enim Henricus, utpote sapiens vir, dixit, non esse regi utile vel justum, ut imperatorem pro sui ducis lesione aggrediretur, cum nec ipse nec pater ejus unquam fuisset ab imperatore lesus. In Saliaco villa beatæ Rictrudis (434) natus est agnus habens duo capita et septem pedes. Henricus comes infra

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁴⁰ *deest cod.*

NOTÆ.

(431) Henricus Leo.
(432) Marcuilles.

(433) Treccensis.
(434) Marchiancusis.

7. dies sue reversionis apud Treca diem obiit (*Mart.* A 17). Hugo Cameracensis quondam decanus, qui ecclesie Aquicinctensi in principio sue profectionis magno fuit amminiculo, a proprio removetur sepulchro; nam nove ecclesie fundamentum per ipsum recto tramite suum dirigebat cursum. Lapis in Sepulchro ejus repertus est, in quo hoc scriptum continebatur: *Hic est sepultum corpus Hugonis decani sancte Marie Cameracensis ecclesie, qui construxit claustrum cum porticu ejusdem ecclesie, capellamque sancti Ginguifi. Insuper, ut cetera taceamus, multis annis a carne abstinuit, super plumam non jacuit, nisi forte in hoc monasterio jussu abbatis. Hic construxit claustrum, porticum, elemosinarium, capellamque beate Marie, et multa alia beneficia fratribus contulit. Hic in festivitate omnium sanctorum, postquam missam celebrasset, gravi infirmitate percussus, monachus effectus, obiit in bona confessione et vera fide, anno Domini 1093. 6. Idus Novembris.*

Fredericus imperator Henricum cognatum suum, ducem Saxonie, debellans, omnia pene ipsius castella sibi subjugavit, et eum in quamdam insulam, que Brunswick lingua Saxonica nuncupatur, fugere compulit. Henricus Anglorum rex, ducis Saxonum exheredationem et sue filie egre ferens, nuncios ad imperatorem dirigit, et ut ab oppressione prefati ducis animum retrahat, munera auri et argenti magni ponderis repromittit. Sed imperator ingenita sibi et consueta leonina constantia contra suum honorem munera despexit, aures clausit, et ducem quondam sibi rebellem victoriosis attritum preliis ad deditio- nem coegit. Alexander papa senex et plevus dierum, vicesimo ferme ab urbe miliario, in quadam Romane ecclesie possessione diem clausit ultimum (*Aug.* 30). Cujus obitu quidam insipientes Romani audito, ei non, ut debuerunt, obviam cum ad urbem deferretur venerunt; et ei maledicentes, luto etiam et lapidibus lecticam, in qua portabatur, lapidantes, vix cum in patriarchio Lateranensi sepehri permiserunt. Cui successit Humbaldus Ostiensis episcopus, Alexandro etate senior, quem alterato nomine Lucium tertium appellaverunt. Qui Romane ecclesie 169us presidet. Philippus puer rex Francorum et Philippus comes Flandrensium, post festivitatem omnium sanctorum, instante hieme, quæ in isto anno et hoc mense nimis extitit pluviosa, inter se dissentiunt, et cum ipsis omnes primores Francorum. Hujus mali in- centores fuisse feruntur comes Clarimontis (455), Rodulfus etiam de Cociaco (436), et filii Roberti cognomento Clementis, regis consilarii. Insurgit igitur primus comes in regem, et rex versa vice in comitem. Incendia et rapine exercentur, ecclesiarum expoliationes, burgensium oppressiones, pauperum destructiones usque ad adventum Domini grassan- tur. Tandem, appropinquate die nativitatis domi-

nica, sapientibus viris cum rege tractantibus, usque ad octavas epyphanie istius guerre inducie dan- tur (457).

1182. R. 30. F. 2. A. 28. H. 6.

in ipsis diebus nativitatis dominice, Fredericus imperator nuncios cum epistola in Franciam dirigit, regi consilium datus, ut cum comite faciat pacem. Quod si nollet facere, sciret pro certo, se suo homini, comiti scilicet Flandriæ, auxilium pro posse ferre. Post octavas epyphanie, induciis finitis, milites plures numero, quam prius, utrimque armantur, rapine, cedes, incendia absque ullo remedio perpetrantur. In regis procinctu isti erant signiferi, Henricus rex Anglorum junior et Richardus, frater ejus, dux Aquitanus, comes Clarimontis, et Rodulfus de Cociaco. Comitibus vero Flandriæ aderant Balduinus comes Hainoensis, Hugo comes de Sancto Paulo, Jacobus de Avesnis, et Hugo de Orsi castellanus Cameracensis. Universa Gallia hoc vento agitata hac illacque curvatur; nec fuit citra Alpes locus qui se absconderet ab auditu topitruvi hujus. Instantibus autem sancte quadragesime diebus, religiosis viris hinc inde discurrentibus, iterum induciæ usque in pascha optinentur. Philippus comes dominica 3. quadragesime ad colloquium Henrici regis juvenis, filii Frederici imperatoris, Leodium vadit, seque injuste conquestus est a domino suo, rege scilicet Francorum, vexari. Henricus autem rex, ut domino suo humiliter satisfaciat, comitem cohortatur, promittens ei sub sacramento, suum non defuturum auxilium, si rex Francorum suum renueret audire consilium. Elizabeth Elandrensium et Viromandensium comitissa, post nimias tribulationes et corporis infirmitates die sancto parasceve defuncta (*Mart.* 26), sequenti die, astante Philippo comite, cum magnis plurimorum lacrimis, in ecclesia beatissime Dei genitricis Marie Atrebati honorifice est tumulata. Post pascha Henricus rex Anglorum senior, mari transita, in Normanniam venit; nam filii ejus, sicut supra diximus, Henricus rex et Richardus dux, regi Franco- rum contra comitem Flandriarum auxilium ferabant. Dux autem Burgundie et comitissa Campanie (458), soror regis, quondam uxor Henrici comitis, Philippo comiti associati, debellabant regem. Guillelmus vero Remensis archiepiscopus et comes Blesensium Theobaldus, regis avunculi, reformande paci intende- bant. Igitur transactis induciis inter regem et comi- tem, pax non sperabatur, sed bellum. Ex insperato Henricus senior rex Anglorum et Philippus rex Fran- corum, Philippus etiam comes Flandriarum, me- diante Henrico Albanensi episcopo, apostolice sedis legato, cum archiepiscopis, episcopis, abbatibus et Francorum proceribus, inter Crispeium et civitatem Silvanectensem ⁴⁵¹, et nunciis pacis intercurrenti-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁵¹ deest conveniunt vel tale quid.

NOTÆ.

(455) Radulfus.

(456) Choisi-sur-Bac, in com. Viromandensi.

(457) Cf. Gislebertum p. 107.

(458) Maria.

bus, pax inter eos firma firmatur (459). Nunquam nostra etate audivimus tantum belli incendium tam parva pacis scintilla extinctum. Balduinus rex Iherusalem, regio morbo laborans, et fastigia regni fastidians, templarii quoque et transmarini milites, sepe numero nuncios transmittentes, regem Francorum et Anglorum obsecrant, ut regnum Hierosolimitanum ordinantes, et terre succurrentes, de corona regni suum velle faciant. Ad supradictum quippe colloquium idem nuncii affuerunt. Fredericus imperator sollempnitatem pentecostes apud Maguntiam cum magna celebrat gloria. Ad hanc imperatoris curiam omnes pene optimates Teutonici regni affuerunt; Philippus quoque comes Flandrie cum suis baronibus affuit, qui se liberalissimum super omnes regni principes, sua dando, non sine admiratione multorum exhibuit. Ibi Henricus dux Saxonie trienni condempnatur exilio; qui de regno coactus exire, ad Henricum regem Anglorum se cum sua contulit uxore. Tandem pietate imperatoris quosdam terre sue redditus ad sui exilii sustentationem habere permittitur. Mauricius Parisiense civitatis episcopus, vas utile et oliva fructifera in domo Dei, floret inter coepiscopos suos in Gallia. Preter illa enim que intrinsecus sunt, que solus novit Deus, exterius claret litteratura, verbi Dei predicatione, elemosinarum largitione et bonorum operum exhibitione. Ecclesiam beatissime Dei genitricis Marje, in qua ipse residet episcopus, propriis magis sumptibus quam alienis, decentissimo et sumptuoso opere renovavit, plateam ante ipsam ecclesiam inter utrumque pontem dilatavit, redempto magno pretio a civibus loco, multis mansionibus prius occupato; mansiones renovavit episcopi; duas abbatias, unam canonicorum, sanctimonialium alteram construxit. In ecclesia magis est assiduus quam frequens. Vidi enim eum in quadam non sollempni festivitate, cum hora vespertina decantaretur, non in cathedra episcopali, ut moris est, sed cum ceteris psallentem et sedentem in choro, vallatum plus quam centenario clericorum numero. Henricus etiam Silvanectensis episcopus justitie dicitur in victus esse amator et juste severitatis tepax. Luna mensis Augusti et in accessu et in discessu nimis extitit pluviosa et admodum frigida; que magnam incommoditatem per multa generavit loca. Nam segetes humide in horreis sunt recondite; fenum nundum resecatum nec collectum vix potuit colligi; et, quod plus omnes pene dolent, vini maturitas et collectio tardius provenit. Quatuor heretici in Atrebatensi civitate deprehensi, a Frumaldo ejusdem civitatis episcopo in carcere sunt reclusi. Quorum unus dicebatur Adam litteratus, alter Radulfus eloquentissimus laicus; sequentium nomina nesci-

mus. Horum judicium episcopus, jam parali laborans, archiepiscopo reservavit.

1185. R. 31. F. 3. A. 29. H. 7.

Transactis diebus nativitate dominice, Willelmus Remensis archiepiscopus et comes Flandrie Philippus in civitate Atrebatensi, de secretis suis locuturi, conveniunt. Ibi multarum heresium fraudes per quamdam mulierem in terra comitis sunt detecte. Ibi heretici nullius heresiarche muniuntur presidio; quidam dicunt Manicheos, alii Catafrigas, nonnulli vero Arrianos, Alexander autem papa vocat eos Paterinos⁴³³. Sed quicquid sint, oris proprii confessione convicti sunt heretici immundissimi. Multi sunt in presentia archiepiscopi et comitis accusati, nobiles, ignobiles, clerici, milites, rustici, virgines, vidue et uxorate. Tunc decretalis sententia ab archiepiscopo et comiti prefixa est, ut deprehensi incendio traderentur, substantie⁴³⁴ vero eorum sacerdoti et principi resignarentur. Hic apparuit preclara virtus confessionis. Nam, ut ab his, qui interfuerunt, veraciter probatum est, multi ante in heresi culpabiles, per Dei misericordem gratiam a ferri cauterio et aque periculo evaserunt incolumes. In castro Ypreusi duodecim ad iudicium ferri sunt adducti, sed per eandem confessionis virtutem omnes salvati. Obiit Frumaldus episcopus Atrebatensis (440); ecclesiam predicta episcopo anno vacavit integra. Manuele imperatore Constantinopolitano mortuo, filius ejus satis puer post eum imperat. Hic, vivente patre, filiam Ludovici Francorum regis uxorem duxerat. Qui morem patris imitatus, Grecos parvipendens, Latinos diligebat; horum consilio utebatur, horum auxilio sustentabatur, et clericali scientia et laicali iustitia. Hec fuit causa interitus ipsius, sicut sequens demonstrabit annus. Henricus junior rex Anglie et Gaufridus frater ejus, comes Britannie, insurgunt super Richardum fratrem suum comitem Aquitanie. Quo audito Henricus rex senior, pater eorum, indigne ferens, quod talia sine assensu suo facere presumpsissent, Richardo filio suo contra fratres suos militum copiam misit in auxilium. Certatum est multis diebus utrimque, donec immatura morte preventus Henricus rex juvenis belandi finem fecit (Jun. 3). Qui cum multis lacrimis et incomparabili omnium luctu — nam diligebatur nimis ab omnibus — Cenomannis defertur, et ibi sepelitur. Quod pater audiens — non enim interfuerat morti nec sepulture — iterato planctu et multiplicato, ab ipso Rothomagum defertur, et ibi cum patribus suis, cum magno gemitu, secundo sepelitur. In civitate Atrebatensi Petrus abbas Cisterciensis episcopus eligitur.

1184. 32. 4. 30. 8.

Fredericus imperator Italiam proficiscitur (Sept.).

VARIE LECTIONES.

⁴³³ lege Paterinos, i. q. Peterenos. ⁴³⁴ substantie cod.

NOTÆ.

(459) Conditiones habet Gislebertus p. 117

(440) 13 Kal. Mai. secundum Necrol. Aquicinctinum,

Romani Lucium papam parvipendentes, et clerum A despicientes, in contumeliam cardinalium excogitant inauditum flagitium. Nam extra urbem quosdam clericos forte inveniētes comprehenderunt, et omnes execaverunt, preter unum. Quos super asinorum dorsa aversos imponentes, eis nomina cardinalium imposuerunt. *Hic est, inquit, cardinalis Sancte Marie majoris, hic vero Sancti Laurentii foris murum; iste autem Sancti Johannis et Pauli, tu vero Sancti Georgii ad velum aureum.* Et sic de ceteris. Tunc per eum, cui pepercant, papæ direxerunt. Quod intuens papa ingemuit, et eōs qui hoc scelus perpetraverant, perpetuo feriens anathemate, cum suis exiit ab urbe: Qui veniens Verone; ibi resedit usque ad diem mortis sue. Cardinalium autem quidam sequuti sunt eum; quidam vero, quorum parentes scelus predictum perpetraverant; in urbe remanserunt. Philippus rex Francorum, consilio quorundam baronum suorum, Philippo comiti Flandrie invidentium, reginam vult dimittere. At illa ad Deum conversa; tantam erga Dei genitricem in civitate Silvanectensi exhibuit devotionem; humilitatem et contritionem, ut omnes pene intuentes ad lacrimas commoveret. Nam nudis pedibus per plateas civitatis incedens; et cerebros in manibus portans; elemosinamque omnibus indigentibus affluenter dispertiens; intravit beate Dei genitricis ecclesiam. Ubi diutius oravit, et ipso die omnes civitatis pauperes laute refecit, quibus ipsa ministravit. Quod rex et omnes optimates ejus audientes, compassi sunt, et penitentia ducti, ab incepto destiterunt. Philippus tamen comes tam archiepiscopum Remensem quam omnes qui hujus consilii complices fuerunt, quos dudum colebat ut amicos, nunc veretur ut inimicos. Propter hanc causam et alias inter regem et comitem pax est turbata. Post pentecosten rex et comes cum suis exercitibus in marchis terrarum suarum conveniunt. Regis exercitus equitibus, porro comitis agminibus peditum optime armorum precellebat. Standardum altissimum, drachonem desuper preferentem, comes secum super currum quatuor rotarum duci fecit; quod rex cum tota Francia valde indigne tulit. Tamen, mediante Henrico Anglorum rege, ab instanti festo sancti Johannis usque in annum protelantur inducie. In his induciis Balduinus comes Hainoensis a rege ponitur, unde Philippus comes valde est indignatus. Kalendas Maii signum circa horam sextam in sole apparuit. Nam ejus pars inferior tota est obscurata, in medio vero quasi trabem suboscuram habebat, reliqua autem pars tota erat pallida; ita ut omnes videntes eundem colorem in vultu preferrent. Quod signum multos perterruit, quia quidam magister Odo hoc futurum perfixerat,

qui de futuri venti periculo litteras ad archiepiscopum Remensem direxerat. Philippus comes Flandrie et Balduinus comes Montensis, in loco qui nuncupatur Mons sancti Remigii (441), ad mutuum veniunt colloquium. Ubi Balduinus eum obsecrat quatinus contra Henricum ducem Lovaniensem, se exheredantem, auxilium ferat; quod comes renūns, discordes discedunt ab invicem. Balduinus comes Montensis super Henricum ducem Lovanie cum exercitu in loco qui dicitur Lembecca (442) vadit; sed ducem imparatum non inveniēns, et, ut quidam asserunt, a suis proditus, inefficax rediit. Mense Augusto Philippus comes Flandrie secundam duxit uxorem, filiam regis Portugalsensis Adefonsi, nomine Tharasiam (443) Petrus abbas Cisterciensis ordinatur episcopus Attrebatensis, Verone in ecclesia beati martyris Zenonis. Greci, indigne ferentes quod imperator eorum Francos eis proponeret, Andronicum cognatum ejus domo mandant, uti veniat, et imperatorem, utpote puerum; quasi vir sapiens manuteneat. Qui nunciis gratanter susceptis, assumptis secum Sarracenis Yconiensibus, civitatem ingressus est. Die sequenti palacium ingreditur cum paucis; imperatorem adorat et salutatur; at ille eum magnifico honorat, et sese illius tuitioni commendat. Quent ille in sua suscipit fide. Qui curiam curiose pensans; quod diu cupierat mente, perficit opere. Paucis enim elapsis diebus, palacium armato milite stipatus ingreditur, Grecos, Francos, Anglos, quos ibi invenit, omnes interfecit; ipsum denique imperatorem cum sua matre capiens, in carcere clausit; quos post modicum in mare perductos, crudeliter innocentes necari fecit, et omnes ejus familiares, qui in urbe remanserant, interfecit. Tunc imposito sibi diademate, imperat civitati nobilissimæ, non ut imperator, sed sicut tyrannus. Deinde his pro nichilo ductis, nuptias facit illicitas, uxorem cognati sui, imperatoris scilicet domini sui, filiam regis Francorum accipiendo. Philippus comes Flandrie Balduinum comitem Montensem per nuncios septennumero convenit, ut sibi et suæ utili concordaret voluntati. Ille vero minime adquiescente⁴⁴¹, mense Novembrio Philippus archiepiscopus Colonie ab oriente, Philippus comes Flandrie a meridie, porro Duacenses et Pabulenses ab occidente, terram ejus ingressi, incendiis et rapinis eam sunt demoliti. Balduinus vero comes, congregatis septingentis armatis, terram comitis virtute militum irrumpere cupiens, eum ad villam que Obercicurtis dicitur, armatus cum armatis venisset, mutato consilio regressus, milites a se conductos abire permisit. Die autem nativitatis dominice propinquante, inducie dantur utrimque.

1185. R. 33. F. 5. A. 31. H. 9.

Multi per loca diversa in Francia et Flandria et

VARIE LECTIONES.

⁴⁴¹ adquiescentu cod.

NOTÆ.

(441) Seu Warda S. Remigii.

(442) Lombeke prope Ninove. Cf. de his Gislebertum, p. 131, sqq.

(443) Mathildem vocat Gislebertus, Beatricem Raulfus de Diceto.

Hainau discordiam principum et guerram pertimescentes, unusquisque civitatem suam, castellum seu villam muro circumdat, vallo firmat. Cum autem inter regem et comitem (444) inducie finiendo essent, et comes Flandrensis suam prepararet expeditionem, Balduinus (445) comes terram Jacobi de Avenis virtute irrumpens, veteris memor injurie, incendio tradit. Ille enim incensor discordie inter utrumque comitem esse ferebatur. Post festivitatem sancti Johannis induciis finitis, rex et comes exercitus militum et peditum armorum producunt; qui in pago Ambianensi residentes, rei finem expectabant. Tandem Dei nutu, ut credimus, comes ad gratiam regis rediit, antequam aliquis caperetur, vulneretur vel perimeretur. Tunc regi reddidit quendam castella comitatus Viromandensis, inter que eminebant Causiacus, Torota, Mons Desiderii, Calmaeus, et comitatus Ambianensis. Ibi pacificantur comes Flandrensis et Hainoensis, set nondum corde firmo (446) Ille annus habundat frumento et vino. Francigenae vilipendunt Philippum comitem in presentia regis apud Compendium, verbis nugacibus irritantes eum. Qui in Alemania pergens ad regem Henricum, ejus consilio animatus, et auxilio, si necesse fuerit, corroborandus, hylaris in Flandriam revertitur. Andronicus Constantinopolitanus tyrannus et apostata — dudum enim christianitatem abnegaverat — interficitur in palatio a quodam probo milite regii generis, quem dolose occidere disponebat. Qui, animatus auxilio parentum suorum et civium Andronicum odientium, occidere se volentem occidit, et consentientibus pro eo imperavit; qui imperatricem, filiam scilicet Ludovici regis Francorum, clausit, et ei condigno honore ministrare precepit. Lucius papa apud Veronam mortuus est (Nov. 24.); quem in ecclesia beate Marie, in sepulchro marmoreo ante majus altare sepeliverunt; cui successit Hubertus Mediolanensis archiepiscopus, quondam Bituricensis archidiaconus, qui, iuxta morem predecessorum suorum nomine mutato, vocatur Urbanus tercius; qui, iuxta numerum superscripte cronice, Romane urbi presidet 170as 145.

1186. R. 34 F. 6. A. 32. H. 10.

Imperator Fredericus dies dominice nativitatis cum Henrico rege, filio suo, apud Papiam celebres egit. Illis diebus fecit imperator nuptias filio suo (Jan. 27), despondens ei filiam Rogeri, ditissimi quondam regis Sicilie et ducis Apulie, regis Francorum cognatam. Hec enim nata est ex filia comitis de Reitesta. His nuptiis interfuit comes Flandrie Philippus, cum plurimis imperii Romani optimatibus. Qui in eundo Franciam dimittens, per Germaniam iter fecit; revertens vero per Franciam venit, ne regi Francorum esset suspitioni. Rex autem, ad-

A ventu ejus audito, nuntios fideles ad eum dirigit, mandans ei et designans locum, ubi ad secretum convenirent colloquium. Rex cum honorifice suscipit, mutuo collocuntur, et pax inter eos firma firmatur. Urbanus papa et imperator Fredericus inveteratum inter se odium dissidentes ad invicem renovant. Multimode fuerunt cause dissentionis; precipua, quod patriarcha Aquileiensis et quidam episcopi interfuerunt absque consensu pape coronationi Henrici regis, die quodam sollempni, in Italia. Quos omnes papa a divino suspendit officio. Alia, quod Formosum electum Treverensem, electum canonice, sabbato sancto pentecostes in presbiterum cardinalem, et crastino die in archiepiscopum, contra votum imperatoris consecravit. Nam alter electus perperam fuerat, quem imperator manebat. Illis et aliis causis intercurrentibus inter papam et imperatorem, in Italia pax turbatur (Jan.), Fredericus imperator Cremonenses, sibi rebelles, auxilio Mediolanensium in suum invitos cogit servitium. Imperator relinquens Henricum filium suum in partibus Beneventanis, in Germaniam redit (an. 1187, Febr.). Henricus rex, imperatoris filius, quendam Urbani pape servientem et multas secum auri et argenti pecunias deferentem obvium ex insperato habens, aurum et argentum auferens, in contumeliam pape nasum ei precidit. Balduinus comes Hainoensis et Henricus avunculus ejus, comes Namucensis, super Godefridum ducem Lovaniensem vadunt, et ejus terram incendunt. Villa Gemblacensis peroptima cum ecclesia sancti Wiberti tunc est incensa. Philippus rex Francorum et Philippus comes Flandrie, contrahentes undecumque copiosum exercitum, hostiliter vadunt super ducem Burgundionum, et juste; injustissimus enim erat; qui mercatores regis et comitis in fide sua tuendo suscipiens, latronibus suis expoliandos donabat. Qui, fortitudinem regis et comitis non sustinens, quibusdam castellis perditis, ad pedes regis veniens, semet ipsum dedit. Pridie Kal. Julii turbo gravissimus et tempestas valida, ab Africo veniens et ad subsolanum tendens, per multa loca fruges et omnia sata pessumdedit. Nam lapides ovo galline majores per loca diversa ceciderunt, qui pecora in campis et aves in aquis ceciderunt, fenestras quoque vitreas ecclesiarum, et domorum tegulas confregerunt; stipula quoque, que in agris remanserat, ita erat fetens et inutilis, ut nec pastui esset apta bestiis. Obiit Gaufridus comes Britannie, filius Henrici regis Anglie. 15. Kal. Oct. quando sol stat in libram, magni venti periculum antea prophetatum per Dei gratiam evasimus. Futura enim nemo novit nisi Deus, et cui ipse dignatus fuerit revelare. Nec ipsius ut credimus sapiens dispositio subjecta est alicui astrologo nec

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁸ CLXXX^{us} codex, et ita porro.

NOTÆ.

(444) Flandrensem.
(445) Montensis.

446) Hæc fusius narrat Gisbertus p. 145.

Toletano nichromantico (447). Vindemia in pago A Belvacensi et Noviomensi per tempestatem supra-scriptam tota pene perdita, non solum in his locis, sed etiam in Arida Gamantia (448) vel Humida, in comitatu quoque Ostrevandensi et Hainoensi; et ubicumque transivit, flenda et dolenda reliquit vestigia.

1187. lacrimabilis nobis. R. 35. F. 7. A. 33. H. 11.

Anno Domini 1187, anno 26. Frederici imperatoris, et 7. Philippi Francorum regis, porro Henrici Anglorum regis 33, incomparabilis dōlor et tristitia ineffabilis universe accidit christianitati. Nam Balduino rege Iherosolimorum filio Amalrici defuncto, successit ei Balduinus puer, ejus ex sorore nepos; filius Willelmi marchisi de Montferrat, quem supra diximus veneno extinctum. Tutela pueri et regni ex cōsilio primatum totius provincie committitur comiti Tripolitano. Mater autem pueri satis astuta extorsit a patriarcha et ceteris principibus regni, ut si puer decederet morte immatura, sibi redderetur corona regia. Balduinus rex Iherosolimorum sub tutela comitis Tripolitani moritur; mater vero ejus comitissa de Joppe, a patriarcha et militibus templi et hospitalis et ceteris provincie primoribus coronam regni sibi hereditario jure competentem expetit. Qua recepta, capiti viri sui Guidonis comitis de Joppe imposuit. Is enim Wido erat genere Aquitanus, de castello Lesinone (449), a semine regio alienus. Quod factum multis principibus displicuit, maxime comiti Tripolitano. Rex vero predictus cum hominū requireret a prefato comite, ei dēnegavit; insuper et Salahadinum regem Babylonis et principem Damasci super eum invitavit, et fœdus pacis, quod cum christianis per duos annos pepigerat, dirumpere fecit. Salahadinus audita eorum discordia gavisus est, et contracto undecumque Turcorum et Sarracēnorum innumerabili exercitu, ante mensem Augustum prope montem Thabor castra locavit. Guido autem rex, congregato exercitu christianorum comparatione paganorum parvissimo, juxta civitatem Nazareth tentoria fixit. Comes autem Tripolitanus, facti penitens, ad regem venit; et videns exercitum christianorum imparatum et parvum, consilium dat regi, ut ad tempus recedat, et civitates et castella totius regni muniat. Cui rex minime acquievit. Comes autem statim cum suis inde recessit, et terram suam munivit et custodivit. Guido vero rex nondum duo menses in regno transegerat. Initur bellum miserabile, et omnibus christicolis valde lamentabile. Bethleemites episcopus ferebat crucem dominicam; in quo conflictu ipse sacerdos occiditur, crux dominica a paganis auferitur, et heu! translata est gloria ab Israel, ut de arca Domini re-

A fertur. Rex capitur et omnes principes aut occiduntur vel capiuntur, vulgus innumerabile perimitur. Sicque omni terra pene a suis defensoribus vacuata; Salahadinus terram perambulat, civitates capit, castella aut sibi retinet aut destruit, monasteria evertit, monachos, presbiteros, clericos interficit, sanctimoniales debonestat et occidit. Rex cum ceteris captivis et cruce dominica Damascum ducitur; Armenii, Greci; christiani, magno dato auri precio sepulchrum Domini cum sua ecclesia et Domini templum a Salahadino redemerunt. Hæ sunt civitates, qui christianis remanserunt: Antiochia Syrie, fortitudine principis sui et inhabitantium custodita; Tyrus civitas Fenicie, per industriam filii marchisi de Montferrat, fratris Willelmi, quem supra retulimus extinctum veneno, retenta; Tripolis etiam per comitem et inhabitantes servata. Obiit comes Tripolitanus, hujus mali inceptor.

Urbanus papa a Verona secedens, et Venetiam ire disponens, apud Ferrariam venit civitatem. Ibi audito gravi nuncio de perditione transmarine christianitatis, in infirmitatem decidit (Oct. 19). Quo mortuo et ibidem tumultato, succedit ei Authbertus cancellarius ejus, qui alteratō nomine vocatus est Gregorius VIII, papa 171us 446. Qui post consecrationem suam Romam ire disponens, in ipso itinere Januis moritur (Dec. 17), et post septuaginta dies sacerdotii sui ibi in ecclesia beate Marie sepelitur. Cui succedit Paulus Prencestinus episcopus, qui mutato nomine vocatur Clemens III, in ordine pontificum 172us 447. Richardus Aquitanie dux, filius Henrici Anglorum regis, injuriam sepulchri dominici vindicaturus, primus omnium principum regni Francorum crucem assumit, ante natalem Domini.

1188. . 56. 8. 54. 1.

Post nativitatem Domini, Philippus rex Francorum et Henricus rex Anglorum et Henricus episcopus Albanensis, legatus Romanus, et multi alii tam episcopi, quam duces et comites, in marchis utriusque regni convenerunt; ubi inter eos de diversis causis sunt tractata diversa, maxime de ecclesia transmarina. Ambo reges cum multis sui regni principibus, episcopis et militibus, nobilibus et ignobilibus, trans mare profecturi, cruces accipiunt. Richardus Aquitanie dux insurgit contra dominum suum regem Francorum. Quem rex totis viribus excipiens, compulit ad deditionem. Pace autem inter eos firmata, contra Henricum regem Anglorum exercitum ducunt, et ejus castella diripiunt et incendunt; nam semper Francorum regibus rebellis extiterat (Mart. 27). Dominica media quadragesime, apud Maguntiacum generali curia congregata, Fredericus imperator cum multis episcopis et totius

VARIE LECTIONES

446 CLXXXI. cod. 447 CLXXXII. cod.

NOTÆ.

(447) Innuat vaticinium, quod legitur apud Robertum de Monte a. 1179.

(448) Est silva in pago Atrebatensi. Humida

Gamantia inferior ejus pars erit ad Sambram.

(449) Lusignan.

regni sui principibus et innumerabili multitudine Theutonicorum cruces sumunt. Comes Namucensis Henricus filiam suam unicam, adhuc lactentem, dat Henrico comiti Treccarum, et cum ea post suum decessum omnem terre sue comitatum. Balduinus comes Hainoënsis, ex sorore nepos ejus, hoc audiens et videns, indoluit, quia eundem comitatum valde affectabat; et pro eo adipiscendo tam imperatori Frederico, quam ceteris de curia, multas dederat pecunias. Cum autem ante mensem Augustum in guerra regis Francorum Henricus comes Treccensis inexcusabiliter occupatus esset, et Henricus comes lecto decumberet, Balduinus undecumque contracto exercitu; castrum milite nudatum et defensoribus repperiens, inexpugnabile castrum Namucense, ut putabatur, fortuna sibi arridente cepit. Mediante autem mense Augusto ultra progreditur, et castellum fortissimum Boviniense (450) obsidione cingens, post diem 15. viriliter cepit, et omnem terram citra Mosam comitatus Namucensis sibi subdidit. Paucis vero diebus transactis, comes Namucensis canonicos de ecclesia Florella ejiciens, contra impetum Balduini castellum sibi fecit, et milites cum suis satellitibus ibi constituit (451).

1189. R. 37. F. 9. A. 35. H. 2.

Fredericus imperator cum suo exercitu post dies pasce arripuit iter, et cum magno exercitus sui detrimento transiit per Hungariam, Traciam et Greciam, et pervenit usque ad fluvium Syrie nominatissimum Farfar. Porro nostri milites, Jacobus scilicet de Avenais, Hellinus dapifer, et multi alii diverse dignitatis et ordinis, per Apuliam incedentes, mare transeunt, et urbem Achon, quam Tholomaidam Scriptura divina vocat, obsidione cingunt. Eodem tempore obiit Willelmus pie memorie rex Apulie, christianorum transmarinorum protector et defensor, absque herede; qui, congregatis totius regni sui principibus, heredem regni designat Henricum regem, filium Frederici imperatoris, qui ejus amitam habebat in conjugio. Qui omnes cum sacramento, fide interposita, promiserunt sua predicto regi colla submissuros. Post mortem vero regis Willelmi, fidem et sacramentum, quod fecerant, parvipendentes, quandam Trancedum ex semine regio sibi regem creaverunt. Philippus rex Francorum, assumpto secum Philippo comite Flandrie et Richardo Aquitanie comite, castella et villas regni Henrici regis Anglie et incendit et destruit. Rex vero Anglie ad conflictum non sustinebat eos, sed eorum adventu audito, quasi fugiens de loco ad locum secedebat. Tandem Genomannis pervenit. Ibi eum rex Francorum et Richardus comes insecuti sunt; qui insperatum eorum audiens adventum

ultra quam credi potest contristatus, in infirmitatem decidit. Cumque apud castellum quod vocatur Cinon venisset, ubi pars thesaurorum ejus custodiebatur, langore ingravescente, moritur. Qui apud Fontem⁴⁴⁹ Ebraldi deportatus, vix necessarios sumptus ille quondam dives et prepotens ad sepeliendum habens, ibi in monasterio virginum tumulatur. Cui succedit Richardus comes Aquitanus, filius ejus. Obiit Hugo castellanus Cameracensis. Elizabeth Francorum regina, satis religiosa, ad Dominum migravit (*Mart.* 15), et cum nimio Francorum planctu in ecclesia beate Marie Parisius sepelitur. Civitas Attrebatensis, cum ecclesia sancti Vedasti, incendio conflagratur.

1190. 38. 10. 1.

Circa festivitatem sancti Joannis, Philippus rex Francorum et Richardus rex Anglorum trans mare profecturi, iter arripiunt; rex Francorum portum Jante civitatis expetiit; et rex Anglorum Massiliam venit. Pridie Kal. Augusti, christiani qui Achon obsederant, inconsultis exercitus principibus, infeliciter pugnaverunt adversus Salabadinum, instigante eos Elberto presbitero, Duacensi decano, ut relatum est nobis ab his qui interfuerunt. Ibi occisus est idem Elbertus; et multi alii usque ad sex milia interierunt. Cum rex Francorum in Janua ventum ad transfretandum expectaret aptum, quadam die in eadem civitate fulgur de celo quinquies cecidit; quod regem valde perterruit. Tandem omnibus necessariis preparatis, in die festivitatis sancti Laurentii relicto portu, velificavit; cumque prosperè navigarent, et jam multa maris spacia transvolassent, repente ventus surgens contrarius, regem retrogradare coegit. Multe naves confracte sunt, equi amissi, instrumenta lignea, que secum ducebat ad capiendas munitiones, sunt perdita. Milites etiam multi submersi et perditii. Sicque rex Francorum suo frustratus conatu, in Messana Apulie civitate cum rege Anglorum, transitum sequentis anni expectans resedit. Comes autem Flandrie Philippus mediante Augusto (452) profectus est, et in Italia hyemavit. Ipso anno magnus christianis nostris accidit dolor. Nam Fredericus piissimus imperator, cum in flumine Farfar prope Anthiochiam lavandi et refrigerandi causa nataret, violentiam aque non sustinens, ter in ejusdem aque profundo demersus est, et cum magno militum labore inde est extractus. Qui triduo supervixit elinguis, et corpore dominico accepto cum sacra unctione, diem ultimum clausit (*Jun.* 10). Corpus ejus conditum aromatibus, adhuc insepultum custoditur. Cui successit in regno Henricus filius ejus. Porro exercitum ejus, qui in Syria remanserat. rexit Conradus dux Suevorum, filius

VARIE LECTIONES

⁴⁴⁹ frontem *cod.*

NOTÆ.

(450) Prope Dinant.

(451) Fusius hæc omnia narrat Gisleb. p. 161 — 166. 170. 177 — 186.

(452) Mense Septembri profectum dicit Gislebertus.

ipsius, miles inclitus. Obiit Ewardus Tornacensis A episcopus. In ebdomada, que precessit natiuitatem dominicam, factum est prelium in Hyspania inter reges Hyspaniarum et Sarracenos, in quo christiani Deo auxiliante victores facti, innumerabilem eorum multitudinem peremerunt.

1191. R. 1. F. 11. A. 2.

Multi tam principes quam episcopi, et innumera- bilis multitudo vulgi, qui urbem Acram obsidebant, mortui sunt, tam propria morte, quam Sarraceno- rum telis; Balduinus archiepiscopus Cantuariensis, Rogerus Cameracensis episcopus, Fredericus dux Sueuorum miles acerrimus, Theobaldus comes Ble- sensis, et Stephanus frater ejus, Hellinus quoque dapifer Flandrensis, et multi alii, quorum nomina scribere nolimus, quia diversi relatores, dubia et incerta nunciantes, nos fecerunt incertos. Philippus rex Francorum, Richardus rex Anglorum, Philippus comes Flandrie, post mensem Martium cum suis exercitibus mare transeunt. Richardus rex Anglo- rum antequam transiret, uxorem duxit filiam regis Navarre, contempta sorore regis Francorum, quam sponderat. Clemens III papa 7 Kal. Aprilis obiit; succellit ei Jacinctus diaconus cardinalis Sancte Marie in scola Greca, genere nobilissimus, etate propectus, et vocatus est Celestinus III. Qui Romane ecclesie presidet 173⁴ 499. Henricus rex, filius Fre- derici imperatoris, in imperatorem in sollempnitate paschali ab eo coronatur (Apr. 15); qui in sua pro- motione multas contradictiones tam a Romanis, quam a cardinalibus sustinuit; tandem cernens re- gnum perturbationem et Apulensium erga se re- bellionem, pro tempore tam cardinalibus satisfacit, pape restituens multa, que antecessores ejus eccle- sie abstulerant, Romanis vero munitionem Tuscu- lanam tradens, quam pater ejus pape abstulerat. Qua Romani accepta, in coronatione imperatoris prebu- erunt assensum.

Philippus comes Flandrie in obsidione urbis Achre, indigentibus et maxime militibus qui sua stipendia consumperant, sua erogando, nimium liberalis ex- titit. Si mille haberem linguas, non potero proferre necessitates famis, frigoris et estus, quas in qua- drienna urbis obsidione exercitus Dei sustinuit. Phi- lippus comes Flandrie inclitus Kalendis Junii obiit, D tercio mense transfretationis sue, et sepultus est in basilica sancti Nicolai, foris murum Achre; ubi etiam tumulati sunt plus quam quinquaginta tam episcopi, quam duces et comites. In cuius obitu dolor incomparabilis christianis fuit, gaudium vero Sarracenis et Turcis. Eclipsis solis facta est 9 Kal. Julii, die dominica, hora 6 in vigilia beati Johannis baptiste, fulgore ejus in aquilonari parte remanente, juxta quantitatem terciarie lune. Post festiuitatem

sancti Johannis Philippus rex Francorum et Richar- dus rex Anglorum cum suis exercitibus vallum, quem Sarraceni in circuitu civitatis munitissimum fece- rant, cum magno labore muro civitatis oequave- runt, et petriarias decem prope murum erexerant. Sarraceni vero et Turci, impetum eorum non feren- tes, et de civitatis retentione diffidentes, eam regi Francorum et exercitui christiano 5 Kal. Julii reddi- derunt. Quam rex ea conditione recepit, ut omnes inde sani exirent, si et Salahadinus sanctam cru- cem et 2600 captivos redderet christianos. Post discessum vero regis Francorum predicta conditioe infirmata, rex Anglorum, qui ibidem remanserat, 2600, paucis de nobilioribus retentis, per quos sanctam crucem et quosdam captivos recuperare spera- bant, diversis interfecit tormentis.

Henricus imperator contra Tancredum regem Apulie dimicans, civitatem Neapolitanam obsedit (Mai.); in qua obsidione Philippus archiepiscopus Colonie et multi alii duces et comites mortui sunt, et omnis exercitus ejus incommoditate aeris pene consumptus est. Quo comperto cives Salernitani, et ipsum imperatorem etiam mortuum existimantes, qui ei antea favebant, ob gratiam Tancredi recupe- randam, imperatricem, quia in eadem urbe degebat, ceperunt, et custodie honeste mancipaverunt. Imperator autem, amisso exercitu et uxore, in Italiani- batiorem rediit cum tristitia et dolore. In civitate Cameracensi Johannes, ejusdem ecclesie archidia- conus et Attrebatensis decanus, eligitur episcopus.

Richardus rex Anglorum, post regressum regis Francorum, et ruinis murorum civitatis Achre pro tempore reparatis, divisus exercitibus suis in tribus turmis, versus Aschalonem tendit. Tractus autem vie inter Achram et Aschalonem longus erat. In ul- tima turma, que precedentes muniebat, multi ceci- derunt Salahadini insidiis et Turcorum telis. Tan- dem Cesaream pervenerunt, et ibi paululum quie- verunt. Cum autem de Cesarea pergerent apud Joppen, Salahadinus cum suis sit eis obuius, in sab- bato vigilie natiuitatis beate Marie. Mira Dei virtus ostensa est in illa die. Nam Salahadinus cum exer- citu suo, nostris persequentibus, fugam arripuit, tantamque stragem de nobilioribus Sarracenis, quos secum habuerat, die illa prope Assur nostri fece- runt, quantam omni tempore principatus sui non sustinuit una die. De nostris autem nullus cecidit, nisi Jacobus de Avesnis, miles egregius et uni de Machabeis comparandus (453). In mense Septembri, relatio verax de morte Philippi comitia, qui comi- tatum Flandrie 24 annis strenue rexerat, venit. Omnes timent, omnes dolent, tam clerus quam po- pulus. Succedit ei Balduinus comes Hainoensis he- reditario jure. Nam Margaretam filiam Theoderici

VARIE LECTIONES.

NOTE.

(453) 1192. *Jacobus de Avesnis, miles egregius et uni de Machabeis comparandus, in bello a Saracenis marti- izatur.* Ann. Aquic.

comitis, sororem Philippi, habebat in conjugio; ex qua genuerat Elizabeth Francorum reginam et filios Balduinum, Philippum et Henricum. Philippus rex Francorum, ante dies nativitatis dominice, in Franciam venit. Videntes autem quidam milites, Deum minus diligentes, ejus repatriationem, laboris et ceraminis pro Christo impatientes, et cum filiis Effrem in die belli terga hostibus dantes, non ut milites, sed ut lepores timidi, ad suam eternam confusionem ad propria sunt reversi. Non sic Jacobus de Avesnis, non sic; sed quia perseveravit usque in finem, ut credimus, salvus erit, et cum sanctis martyribus in celis triumphabit.

1192. B. 2. F. 12. A. 3.

Henricus imperator dies nativitatis dominice apud Wormatiam cum optimatibus regni celebravit; ibi in presentia totius curie confirmavit electionem Johannis Cameracensis electi. Philippus etiam rex Francorum Parisius cum suis eosdem dies celebravit. Ad cujus curiam Balduinus comes Flandrie, litteris ipsius precipientibus, venit. Rex autem nec humane nec benigne eum suscepit. Quod cernens comes, rege insultato, clam a civitate discessit (454). 18 Kal. Febr. 4 feria, post solis occasum, in ipso noctis crepusculo, visa est a multis species ignis terribilis, totum orbem ad partem borealem occupans. Subsecuta est in multis locis in partibus illis plaga ignis divini. Unde in episcopatu Tornacensi et multis locis indictum est jejunium 6 ferie exceptis infirmis et infantibus universis. Balduinus comes, sibi et terre sue consulens, ad recuperandam regis gratiam, abbatem Symonem Aquiciniensem et Danihelem de Camberon ad eum direxit. Tandem post mediante Willelmo Remensi archiepiscopo et Petro Attrebatensi episcopo, pax inter regem et comitem formata est, apud Perronam et apud Attrebatum firmanda. In 7 ebdomada ante pascha, rex Perronam cum suis episcopis et baronibus venit. Ibi Balduinus comes cum suis affuit, et hominum regi faciens, partem Flandrie orientalem possedit, rex vero occidentalem, Sanctum Audomarum, Ariam, Attrebatum, Bapalmas, comitatum Hesdiniensem et Lensensem, hominagium Bolonie, et Sancti Pauli, et Gisenense et Linense (455). Reliqua Balduino cesserunt. Hec omnia superscripta dedit Philippus comes regi, quando ei neptem suam Elizabeth, filiam Margarete sororis sue, Hainoensis comitisse, legali matrimonio conjunxit (456).

Cum marchisus Conradus Tyrum, Syrie Phenicis civitatem nobilissimam, justo moderamine regeret, machinatione cujusdam potentissimi principis christiani, prohibiti et felicitati ipsius invidentis, hoc modo occisus est. In diebus enim paschalibus 3 Kal. Maii, cum princeps ipse quadam die in loco civitatis, ubi monetarii crant, super equum sedens ad eos

A intenderet, subito duo ex illo genere hominum, quos hystoriographi Arsacidus vocant, a prefato perfido principe transmissi, utrumque latus ejus ambierunt; qui nullum timentes, clara die, astante populi frequentia, cultellis quos improprie misericordias vocant crudeliter lateribus ejus infixis, heu! nobilissimum principem interfecerunt. Illi statim a populo necati, ut dignum erat, transmittuntur ad tartara; miles digne digno planctu plangitur, et sepulchro tanto principe digno sepulture traditur. Proh dolor! principes et milites ineluti gladio corruunt et moriuntur, Fredericus scilicet imperator, Fredericus dux Suavorum, filius ejus, Jacobus de Avesnis, Hellinus dapifer, Philippus comes Flandrensium, Theobaldus Carnotensis, Stephanus Blesensis, et innumerabiles alii (457); et militie scoria nec nominanda, que crucem Christi assumpserat, illa projecta, fugiens reversa est, non sagitta persequente nec lancea vel gladio, sed sicut canis ad vomitum revertens, et ut lupus rapax et insatiabilis hianti ore bona ecclesie comedit et substantiolas pauperum crucifixi.

Richardus rex Anglorum et dux Burgundie, vel ceteri principes, templi quoque et hospitalis milites, communicato ad invicem consilio, Henricum comitem Campanensem principem totius christianitatis transmarine, excepto principatu Antiocheno, constituerunt, et ei uxorem marchisi in conjugio tradiderunt. Hec enim erat orta de regali genere; filia enim Amalrici regis mater ejus extitit. Guidoni vero quondam regi dedit rex Anglorum insulam opulentissimam Cypri. Ordine utor prepostero, sed hoc fecit oblivio. Precedenti enim anno, cum rex Francorum cum suis ad urbem transfretasset Acconam, rex Anglorum ad Cyprorum navigavit insulam. In ea namque quidam prepotens contra imperatorem Constantinopolitanum tyrannizabat, et nomen sibi imperiale usurpaverat. Contra hunc ascendit rex Anglorum cum suis de mari; quem viriliter debellans, cum tota sibi subegit insula. Quem cum uxore et liberis captivum, cum auri et argenti et rerum ceterarum copiis, secum adduxit, et ad exercitum Domini, in obsidione urbis Accone fame diuturna laborantem, pervenit, eorumque inopiam de opibus secum adductis magnifice relevavit. Filiam hujus principis, quem secum vinctum adduxerat, dedit rex Anglorum Guidoni quondam regi, cum tota Cypri insula. Comes vero Henricus, si Deus nobis restituerit Hierusalem, rex futurus (458), Tyrum, Ascalonem, Acchonem, Cesaream, Joppen et cetera castella super litus maris stantia possedit.

Tancredus Apulie tyrannus nuncios suos ad Celestinum papam et Romanos dirigit, spondens se redditurum sancto Petro, quicquid Apulienses duces ab antiquis diebus illi abstulerant, si fidem,

NOTÆ.

(454) Cf. Gisleb., p. 230.

(455) Insulense.

(456) Paulo alia narrat Gislebertus, p. 233

(457) Plures nominat Gislebertus, p. 232.

(458) Hæc igitur scripta sunt ante mortem Henrici, quam ipse auctor a. 1197 narrat.

quam habebant cum Henrico imperatore, ad se transferrent. Quod audiens papa Celestinus, valde est indignatus; qui versa vice nuncios suos, duos scilicet cardinales, ad eum direxit, mandans, ut imperatricem de custodia educens imperatori remitteret; si vero hoc facere nollet, anathemate perpetuo se feriendum cum parte provincie, que illi favebat, pro certo sciret. Radulfo Leodicensi episcopo, qui cum Frederico imperatore crucem assumpsit, in itinere anno superiori mortuo, duo per contentionem in predicta ecclesia sunt electi, Autbertus scilicet, frater ducis Lovaniensis, et Autbertus, frater comitis de Reitesta. Verumtamen Lovaniensi Autberto justior pars, sanior et multiplicior favebat. Henricus autem imperator ab expeditione Appuliensi reversus, electionem utriusque cassavit, et Lotharium Bonnensem prepositum ditissimum ad civitatem dirigens, palacium episcopi, villas et castella episcopii ei tradidit; clerum quoque cum populo ei obedire precepit. Hec omnia, ut quidam existimant, fecit imperator consilio Balduini comitis Hainoensis (459). Nam propter ipsius ducis superbiam et inveteratum erga se odium infestum habebat ipsius fratrem. Ipse vero Autbertus frater ducis, videns in se factam injusticiam, timore imperatoris habitu pauperis viatoris assumpto, ad pedes Celestini papae Lateranis pervenit. Audita autem papa electionis ratione et concordia, electo litteras suas tradidit, archiepiscopo mandans Comoniensi, ut ei munus conferat consecrationis. Lotharius tamen imperatoris electus, per ecclesias, castella et ejusdem episcopii villas pontificales agebat causas. Luna mensis Augusti crescens et decrescens nimis extitit pluviosa et tempestuosa, et metentibus nimis molesta; tamen subsequens luna mensis Septembris fuit gratiosa, unde messis triticea et vindemia mediocriter fuit bona. Richardus rex Anglorum, supra naturam humanam cupidus et avarus, et omni christianitati inivisus et rebellis, a Salabardino magno precio auri suscepto, Aschalonem nominatissimam christianorum civitatem subvertit. Tancredus Apulie tyrannus a Celestino papa compulsus imperatricem de custodia relaxans, imperatori remittit.

Willelmus Remensis archiepiscopus, litteris a Celestino papa acceptis, Autbertum Leodicensem electum in civitate Remensi mense Septembri episcopum consecravit. Archiepiscopus etiam Coloniensis, ab ejus consecratione se excusans, ut ei munus consecrationis imponeret, per litteras suas optinuit. Henricus imperator audiens, quod Autbertus Leodicensis electus gratiam consecrationis a papa et Romanis contra suum propositum impetraverit, nimium indignatus Leodium venit (Sept.), et

domos clericorum, qui ei adherabant, subvertit, et regni sui introitum eidem episcopo interdixit. Tancredus Apulie tyrannus moritur. Celestinus papa, morte ejus audita, contra Henricum imperatorem, quem propter Autbertum Leodicensem episcopum et alias latentes causas infestum habebat, filium Tancredi in Apulia, Calabria et Sicilia regem sublimat. Eclipsis lune accidit 11 Kal. Decemb. luna 12, hora noctis 8, duabus ejusdem partibus obscuratis, in suo fulgore parte tertia permanente. Subsequenti die Autbertus Leodicensis episcopus, a quibusdam proditoribus extra urbem Remensem eductus, inaudita mortis crudelitate vir justus ab impiis et proditoribus innocenter perimitur. Nam Henricus imperator, qui Lothario favebat, quem in sede Leodicensi intruserat, eum a regno suo expulerat. Willelmus autem Remensis archiepiscopus et omnes cives Remenses, eum detinentes ibidem, magnum ei honorem et reverentiam exhibebant. Sepultus est autem cum magnis omnium lacrimis in ecclesia majori beatissime Marie Dei genitricis, in loco ubi Leatus Nichasius archiepiscopus pro Christo occubuit. Qui fuerunt interfectores episcopi, et a quo missi, ignoratur (460); hoc tamen scitur, quod de Germania venerint, et illuc aufugerint. Ve illis, quia via Cain abierunt, qui fratrem suum Abel justum in agro interfecerunt, e tabernaculo extractum. Cujus sequaces isti, patrem suum et dominum de civitate Remensi callide educentes, ut liberius perpetrarent flagitium, secundo mense consecrationis ejus vix elapso, caput sancti sacerdotis mucrone impio mutilaverunt. Prudens lector, nota inauditam proditorum versutiam. Pridie enim quam ista agere deliberarent, hominum ei fecerunt, ne eos haberet suspectos. Ve impiis traditoribus, quorum impietatem celi revelabunt, et terra adversus eos consurget in die furoris Domini, nisi fuerint Domino prestante conversi. Inter Richardum regem Anglorum et Salahadinum, christianos quoque et Sarracenos transmarinos, inducie trium annorum firmantur, misera condicione interposita, ut civitas Aschalon nobilissima subverteretur a nostris. Hugo dux Burgundionum ibidem moritur; cui in ducatu Burgundionum successit Odo, filius ejus. Multi milites armis strenui hoc anno trans mare sunt mortui, quidam Sarracenorum gladiis interempti, alii vero morte naturali. Residui autem excepto Henrico rege et suis, parum ibi proficientes, ad propria sunt reversi.

1193. R. 3. F. 13. A. 4.

Mense Januario peregrini transmarini ad nos reversi sunt, de recuperatione terre perditae, quod nos letificaret vel scripto dignum esset, nichil nunciantes. Richardus sancte memorie conversus Aquicinctensis moritur, et in eodem monasterio sepeli-

NOTÆ.

(459) Nequaquam; Balduinus enim pro consobrino suo Alberto de Reitesta multum laborabat, cui et imperator episcopatum promiserat, sed postea accepta nimia pecunia, Lothario contulit. Cf. Gisl-

bertum, quem Balduinus pro Alberto ad imperatorem delegavit, p. 217, 221, 224, 228 sq. 235-246.
(460) Dux Lovaniensis id imperatori imputat.

tur. Hujus viri mira fuit cybi et potus abstinencia, lectus nullus aut durus, vestis abjecta, compassio erga pauperes et monachos claustrales eximia (461). Henricus dux Lovaniensis et Henricus patruus ejus, dux Ardennensis, insurgunt contra comitem de Ostada (462) et Lotharium fratrem ejus, quem Henricus imperator in sede intruserat Leodicensi, pro interfectione Autherti episcopi nominate urbis. Omnia ejus castella, que circa Renum possidebat, capiunt, et quedam destruunt et incendunt. Ipse autem comes cum fratre suo ad imperatorem fecit confugium. Celestinus papa omnes interfectores episcopi anathemate perpetuo innodavit. Cum Richardus rex Anglie ante dies quadragesime de transmarinis partibus reverteretur, suspectas habens quasdam regiones, Apuliam scilicet et Calabriam, Corsicam et Italiam, propter interfectionem Conradi marchisi de Montferrat, que illi, nescio si juste, imponeretur, paucis secum assumptis sociis, ut secretius ad nepotem suum ducem Saxonie pervenire posset, terram ducis Austrie ingressus, ab ipso duce capitur, et custodie mancipatur. Nam cum esset idem dux in obsidione urbis Acre, rex Anglorum frequenter illum verborum contumeliis affecerat. Quem aliquanto tempore secum detinuit, et postmodum ad imperatorem in Alemanniam direxit. Qui eum secum, quocumque pergeret, ducebat sub honorabili custodia. Dum Richardus rex Anglorum ab imperatore detineretur, Philippus rex Francorum, undecumque collecto ex omni regno sibi subiecto copioso exercitu, post paschalem sollempnitatem mense Aprili in Northmanniam vadit, eam depopulaturus; castella Wilcassini territorii, Gisorium scilicet et alia multa, cepit. Civitatem Northmannie metropolitanam Rotomagum obsidione cinxit; sed civibus viriliter repugnantibus, commotus ira que ei inest nativa, petrariis et ingeniis, quibus urbem vallaverat, incensis, ab assultu inglorius rediit. Salahadino apud Damascum mortuo, filii ejus in principatu Syrie et Babylonis ei succedunt. Ecclesie Anglie et Northmannie et monasteria monachorum a thesauris suis ob redemptionem regis Anglorum spoliuntur. Lotharius Leodicensis intrusus, causa interfectionis Autherti ejusdem urbis episcopi ab omni prelatione ecclesie a Celestino papa privatur (463). Henricus imperator de morte episcopi supradicti parentibus ejus satisfaciens, motus principum regni, qui adversus eum propter hanc causam insurrexerant, sedat; ea conditione, ut duci Lovaniensi et Ardennensi (464) cum consilio capituli liceret, quem voluerint eligere episcopum in sede Leodicensi. Qui auctoritate imperiali freti, elegerunt Symonem, filium ducis Ardennensis. Philippus rex secundam duxit uxorem Ingelburgem regis Dacie filiam, in vigilia assumptionis sancte

Marie, Ambianis. In die autem assumptionis ejusdem die dominica, presente Willelmo archiepiscopo Remensi, Petro Attrebatensi, Johanne Cameracensi, Theobaldo Ambianensi, Lamberto Morinensi, Stephano Tornacensi et aliis suffraganeis archiepiscopi, et multis Francie principibus astantibus, regio diademate coronata est, in totius civitatis gaudio et conspectu. Octogesimo autem et secundo die post has nuptias, quorundam consilio, apud Compendium rex cum suis archiepiscopis, episcopis et baronibus colloquium habuit. Ibi quidam episcopi et milites consurgentes, consanguinitatem inter primam regionem et secundam juraverunt. Quo juramento rex accepto, absque ulla dilacione et consilio dimisit eam. A Kalendis Marcii usque ad lunam Decembris mensis, omnes lunationes in incisiis mensium nimis extitere pluviales, mense Octobri excepto. In nocte festivitatis sancti Martini eclipsis lune fuit. Hee littere translate sunt a partibus transmarinis in Galliam: *Frater Gaufridus, Dei gratia sancte domus hospitalis Jherusalem humilis magister, una cum universo ejusdem domus capitulo, karissimo et dilecto in Domino fratri Willelmo de Vileruns, preceptoris ultramarino, salutem et fraternam dilectionem. Quoniam de his, que in terra Jherosolimitanorum aguntur, credimus vos certos rumores desiderare, notum vobis facimus, quod proximo post Septembrem quidam de gente pagana, nobilis genere et armis famosus, nomine Mestoc, vitam suam terminavit. Deinde mortuus est vetus dominus Assyriorum; deinde mortuus est sultanus de Yconio, et eo mortuo, ira et discordia exorta est inter filios suos; deinde in prima septimana Martii, die que dicitur Mercurii, mortuus est persecutor roster Salahadinus; in cujus morte genti sue factus est timor et perturbatio, et inter filios ejus exorta est ira et dissensio. Quilibet enim illorum, quorum alter est in Halapia (465), alter in Damasco, alter in Babylonia commoratur, se fratri suo subjectum esse fastidit, sed alter ad dominium alterius et terre ejus potius intendit. Unde veraciter cognoscimus, quod a tempore perditionis terre, hereditas Christi sic de levi non potuit recuperari. Terra quam tenet christianitas in treugis, manet fere penitus habitatoribus destituta. Factum anno Domini 1193 in exitu Aprilis.*

1194. R. 4. F. 14. A. 5.

Richardus rex Anglorum, post annuam captivitatem, magno et, ut ita dicam, infinito argenti redemptus precio, ab imperatore Henrico honorifice et cum gratia, pace etiam inter eos firmata, in Angliam remittitur. Qui navibus in portu Andoverpi preparatis, transfretavit cum favore magno a suis suscipitur, et in regni solio decenter relocatur. Illos qui fideles sibi exiiterant, honoribus sublimavit, proditores vero exauctoravit, quosdam etiam oc-

NOTÆ.

(461) *Richardus* — eximia iisdem verbis leguntur in *Annalibus Aquincinctinis*.

(462) *Seu Hochstaden*.

(463) *Excepta prepositura in Confluentia*.

(464) *Henrico de Limburg*.

(465) *Aleppo*.

cidit. Inter quos unum, qui dapifer Johannis fratris
 (j)us fuerat, cujus consilio, ut dicebatur, ab eo de-
 fecerat et ad regem Francorum transierat, exco-
 rriavit. Et quia dies quadragesime instabant, inter
 ipsum et regem Francorum Philippum treuge usque
 ad octavas pentecosten componuntur. Balduinus
 comes Flandrensium et Hainoensium, in ipsis diebus
 quadragesime exercitum congregans copiosum, con-
 tra Henricum duces Lovanie et quosdam Flan-
 drensensibus sibi rebelles hostiliter vadit, set parum pro-
 ficieus pene inefficax rediit; et inducie vix optinen-
 tur usque ad medium mensis Augusti. Quidam ab
 Anglia venientes in Northmanniam, homines regis
 Francorum injuriis lacessentes, pacem terre tur-
 baverunt; ob quam causam rex Francorum turbatus,
 indutias usque ad octavas pentecosten, juxta
 conductum, minime expectavit, sed undecumque
 collecto grandi exercitu, castellum munitissimum
 regis Anglie, quod Venonium (466) vocant, circa
 ascensionem Domini obsedit. Richardus rex An-
 glorum hoc audiens, mare transfretavit, et cum
 multis militibus et viris fortissimis ad obsidionem
 castelli non imparatus venit. Obsessi et sua multitu-
 dine et fortitudine, castelli etiam fortissima muni-
 tione confisi, viriliter resistebant, januis apertis
 relictis, in contemptum exercitus regis Francorum.
 Cum itaque rex Francorum ibi sederet, rex Anglorum
 milites electos ad civitatem Ebroicensium misit,
 qui homines regis Francorum, castellum
 ejusdem civitatis custodientes, per proditorem
 civium omnes interfecerunt. Nam retroacto anno,
 cum rex Anglorum detineretur in Alemannia, ean-
 dem civitatem cum quibusdam Northmannie cas-
 tellis rex Francorum ceperat. Audita igitur Philip-
 pus rex hominum suorum nece, ultra quam dici
 potest, iratus, castelli Vernolii relicta obsidione,
 cum electis militibus ad civitatem Ebroicensium
 venit, et ipsam totam cum templo sancti Taurini et
 aliis monasteriis funditus subvertit, in sollempnitate
 Spiritus sancti. Rex autem Francorum preceperat
 principibus, ut exercitum in obsidione castelli tene-
 rent; sed eo discedente nullus potuit eum retinere.
 Henricus imperator contra Apulienses sibi rebelles
 exercitum ducit (Sept.). In civitate Attrebatensi qui-
 dam clericus et soror ejus, ob reatum homicidii,
 incendio sunt adjudicati. Accensus est in Balduini
 monte ignis, astante innumera frequentia populi.
 Frater et soror ad stipitem ligantur, et ignis in cir-
 cuitu eorum copiosus accenditur. Mulier cum valido
 cordis clamore et ineffabili contritione et oris con-
 fessione sanctam Mariam Dei genitricem invocans,
 et idem fratrem facere admonens, illo in flammis
 mortuo, meritis beatissime Dei genitricis Marie
 liberatur ab incendio. Mira res; facies ejus et loquela
 non est immutata, capillus ejus nec pilus adustus,
 nec etiam odor incendii remansit in ea. Cum autem

A inquiretur ab ea salvationis modus, dicebat spe-
 ciosissimam dominam secum fuisse, et ab igne ex-
 traxisse. Post hec in civitatem ad ecclesiam beate
 Marie liberatricis sue reducit; tota pene civitas
 congregatur, et in presentia domni Petri episcopi et
 cleri laudes omnium attolluntur, et tam grande mi-
 raculum, nostris temporibus inauditum, a prefato
 reverendo episcopo auctorizatur. Actum hoc anno
 apud Attrebatum, in sollempnitate Spiritus sancti.

B Henricus imperator Apulienses, Siculos et Cala-
 broses, per violentiam Tancredi quondam sibi rebel-
 les, partem etiam quamdam Africe, absque sangui-
 nis effusione sibi victoriose subjugavit. Civitatem
 Panormitanam, expulsis habitatoribus, pene totam
 destruxit, eo quod eorum factione imperatrix capta
 fuerit anno superiore. Optimates etiam illius regio-
 nis, qui contra eum conjuraverant et illum interfi-
 cere disponebant, cepit et incarceravit. Margareta
 Flandrensium et Hainoensium comitissa moritur, et
 in templo sancti Donatiani, juxta Karolum comitem,
 Brugis sepelitur; cui successit in comitatu Flandrie
 Balduinus filius ejus. Sicque comitatus reversus est
 ad justum heredem Balduini Hasnoniensis, anno
 Domini 1194, qui ab anno 1072 possessus fuerat a
 successoribus Roberti Callotensis (467) comitis, per
 annos 100 et 23. Successores fuerunt hujus Ro-
 berti: Robertus filius ejus, Balduinus filius ejus,
 Karolus cognatus ejus, Willelmus Northmannus,
 Theodericus, Philippus filius ejus. Hii omnes orti sunt
 de genere Roberti, qui apud Casletum in bello oc-
 cidit Arnulfum nepotem suum, filium Balduini Has-
 noniensis fratris sui, et sic Flandrensium invasit
 comitatum.

1195. R. 5. F. 15. A. 6.

Mensis Januarii, Februarii et Aprilis nimis
 fuerunt pluviales. 5 Kal. April. in pago Cameracensi,
 tempestas cum tonitru horribili cecidit, que unani-
 villam cum templo ita destruxit, ut vix in ea parve
 remaneret reliquie. Henricus imperator ab Apulia
 victor cum triumpho revertitur (Mai.), adducens
 secum uxorem et filium Tancredi et principes, qui
 contra eum conspiracy fecerant, in custodia;
 magnam etiam copiam auri et argenti et aliarum
 etiam rerum secum adduxit. Mense Julio Sarraceni
 ab Africa venientes, super regem Hispanie, quem
 Parvum vocant, et ejus exercitum irruerunt, et ex
 eis magnam stragem fecerunt. Rex autem Hispanie
 in crastino, viribus per Dei gratiam receptis, plus
 quam viginti milia eorum interfecit; in quo prelio
 archiepiscopus Sancti Jacobi occubuit. Electio Sym-
 onis Leodicensis a Celestino papa cassatur, et
 Autberti (468) confirmatur. Tamen ad mitigandum
 ejusdem Symonis dolorem a papa ei quedam cardi-
 nalitas confertur. Clerici qui cum eo Rome vene-
 rant, omnes fere mortui sunt; ipse etiam intrante
 mense Augusto ibidem defunctus est. Autbertus au-

NOTÆ.

(466) Verneuil.

(467) I. e. Casletensis.

(468) De Cuch, qui electus fuit Namuci, mense
 Novembri 1194.

tem a roma cum munere electionis reversus, apud A Cistercium veniens, aliquantulum infirmus ibi est detentus. Rumor autem falsus perlatus apud Leodium, nunciavit canonicis, illum esse mortuum; qui statim elegerunt quendam illustrem canonicum (469), Philippi de Falconis monte filium. Sic post interfectionem Auberti episcopi, Remis occisi, ecclesia Leodicensis in electione episcopi fluctavit. Pluvia mensis Augusti metentibus nimis fuit molesta, Septembris vindemiam colligentibus gravis, Octobris seminantibus nimis incommoda. Sexto Idus Octobris ventus vehemens post noctem mediam ab Africo veniens, domos evertit, turres destruxit, ruina domorum plurimos stravit, quercus annosas et arbores fructiferas evulsit, et in multis locis nimis dampnosus extitit. Multi de regno Theutonico, Lotharingi, Alemanni, Saxones, hortatu imperatoris Henrici cruces assumunt (April. 17), episcopi, duces, comites, milites, et de reliquo populo innumera multitudo. Philippus rex Francorum et Richardus rex Anglorum post longam discordiam tandem redeunt ad concordiam. Obiit Balduinus marchio Namucensis et comes Hainoensis 16 Kal. Januarii (670), et sepelitur apud Castrilocom cum patribus. Succedit ei Balduinus filius ejus, comes Flandrie; sed quia in superiora hujus cronice parum declaratur, ex qua hii comites Hainoenses oriundi fuerint stirpe, id breviter declarare legentibus dignum duximus. Originem enim ducunt ex sanguine imperiali Romanorum et regali Francorum (*Gen. c. Fland.*). Balduinus Insulanus comes Flandrie, ortus de genere Karoli Calvi imperatoris Romanorum et regis Francorum, duxit uxorem Adelam, filiam Roberti regis Francorum, et genuit ex ea Balduinum Hasnoniensem, comitem Flandrensium et Hainoensium, et Robertum Casletensem, fratrem ejus. Balduinus Hasnoniensis duxit uxorem Richeldem, relictam Herimanni comitis Montensis, que erat de sanguine imperiali, et soror sancti Leonis pape noni; et genuit ex ea Arnulfum comitem Flandrensem, quem Robertus patruus ejus interfecit in bello Casletensi, et Balduinum Jherosolimitanum, comitem Hainoensem, fratrem ejus. Balduinus Jherosolimitanus duxit uxorem Idam, filiam Henrici imperatoris quarti, et genuit ex ea Balduinum; cui abstulit Robertus comes Flandrie Duacum castrum. Hic duxit uxorem Yolendem, filiam Gerardi comitis de Wasseberga, et genuit ex ea Balduinum, qui Valentianenses sibi rebelles optime optinuit, et alia utilia comitatu adauxit. Hic quoque duxit uxorem Ermensendam, sororem Henrici comitis Namucensis; ex qua genuit Balduinum marchionem, cui etiam multociens accesserunt felices successus; qui duxit uxorem Margaretam, sororem Philippi comitis Flandrie; que ei genuit Balduinum comitem Flandrensium et Hai-

noensium, Philippum quoque et Henricum. Duxit autem Balduinus adhuc vivente patre uxorem Mariam, filiam Henrici comitis Campanensis, quam genuit ex filia Ludovici VIII, Francorum regis.

1196. R. 6. F. 16. A. 7.

Heuricus imperator hyeme transacta, iterum ad Siciliam et Apuliam proficiscitur (*Aug.*); et quicquid in regno corrigendum erat, ab eo corriguntur. Preparantur etiam naves et cetera, que Theutonicis, qui superiori anno cruces assumpserant, ad transfretandum erant necessaria. Quibus prefecit archiepiscopum Maguntinum, virum prudentissimum. Philippus, rex Francorum, filiam cujusdam comitis Alemannici (471) Ingelburgi regine superinduct. Pax inter Philippum regem Francorum et Richardum regem Anglorum iterum turbatur; unde Philippus rex, collecto undecumque grandi exercitu, castellum regis Anglorum in Northmannia, quod Alcamarla vocatur, obsedit, et post sex ebdomadas cepit et destruxit. Multi, et maxime juvenes, acuta febre moriuntur; inter quos et Johannes Cameracensis episcopus, cum ad regem in Northmannia proficisceretur, Ambianis mortuus est. Gravissima panis penuria hoc anno multos afflixit et multos pauperavit. Ab Apennino monte usque ad mare Oceanum, per totam Galliam et Germaniam, fames in tantum prevaluit, ut maximam utriusque sexus multitudinem contigerit interisse. Nam triticum 40 vel 50 solidis venundabatur, quod pro quatuor aut quinque ante hanc pestem dabatur; unde accidit ut multi, qui putabantur sibi sufficientes esse, diro famis gladio perurgente, coacti sunt alio emigrare. Sicque factum est, ut exerescentem pauperum multitudinem sine magno gravamine sustentare possent hii, qui respectu Dei manum misericordie eis porrigebant. Carnes quoque jam fetentium animalium et radices inusitatas herbarum compulsi sunt manducare. Non tantum panis, sed etiam cetera res manducabiles, inaudito nobis precio venundabantur. Lupi circa Alpes in itineribus et in villis in unum congregati, absque ullo timore multos devorant. Triticea messis et avene collectio ultra estimationem hominum fuit rarissima.

1197. 7. 17. 8.

Menses Januarius, Februarius, Martius quoque et Aprilis, hoc anno fuerunt naturales et hominibus gratissimi. Verumtamen fames, annis superioribus concepta, nullum habuit temperamentum, quia superioris anni annonae rara collectio nullum potuit conferre levamentum. Nam usque hodie fame moriuntur milia milium; multi enim hac necessitate constricti, contra consuetum vivendi usum latrones effecti, laqueo sunt suspensi. Sed vernalis temporis temperies gratiosa, et seminum ut videtur pulchra processio, sit expectantibus non minima consolatio.

NOTÆ.

(469) Ottonem; sed ipse Alberto se subiecit. Cf. Gisleb. p. 265.

(470) 12. Kal. Januarii, octava scilicet die ante

festum nativitatis Domini. Gisleb.

(471) Ducis Boemiarum Moraviaeque, Mariam. MIR.

io Henricus episcopus Belluacensis capitur a militibus Richardi regis Anglorum, et apud Rothomagum gravi custodie mancipatur. Inter Philippum regem Francorum et Balduinum comitem Flandrie pax turbatur, instinctu Richardi regis Anglorum. In mense Julio Balduinus comes, contracto undecumque exercitu copioso, contra regem Francorum per pagum Tornacensem et Cameracensem vadit, et omnia ejusdem pagi castella cepit, sicque ad civitatem Attrebatensem tendens, eam a parte orientali obsedit; secundo obsessionis die subito inde recessit. Philippus rex Francorum hoc audiens et indigne ferens, congregat sui regni episcopis, abbatibus, equitum quoque et peditum magna copia, contra Balduinum proficiscitur, et in vigilia assumptionis beate Marie apud Duacum ex insperato venit; sed utili nobis accepto consilio, eadem die recessit. Deinde per pagum Leiguan (472), transiens, apud Ariam pontem fluminis qui dicitur Lis transiens, in terram comitis, eam vastaturus, intravit; set quibusdam tactus infortuniis, cum comite extra Ipse colloquium habuit, set infecto negotio ad terram suam rediit. Multi qui adventum eis sperniderant, discessum inefficacem riserunt. Inter duos reges inducie per annum jurantur. Viudeunia per totam Franciam, in pago scilicet Remensi, Laudunensi, Suessionensi, Noviomensi et Belvacensi, rara fuit et tarda; unde accidit ut rustici, qui vineas colebant et pecuniam super vinum futurum mutuaverant, non valentes vinum reddere, compulsi sunt fugere. Henricus imperator in Apulia moritur (Sept. 28). Hic statura personalis non fuit, sed litteratura ejus, magnanimitas, justicia et prudentia pulchritudinem Absolonis superavit. Luget mundus mortem ejus, Syria, Sycilia, Apulia, Calabria, Africa, Italia, Alemannia, Saxonia, Bajoaria, Scavia, Frisia, Austria, Lotharingia. Nam de ejus morte omnes sunt turbate. Filius ejus puer parvulus a Siculis in regem jure paterno suscipitur; porro Philippus, frater Henrici imperatoris, tutor pueri constituitur. Lacrimabilis fortuna accidit in urbe Achra. Nam Henricus comes Campanensis et princeps transmarine christianitatis, cum quadam die apud eandem urbem in solarario cujusdam domus fenestram aperire voluisset, per eam ad terram corruit, et cervice fracta, pro dolor! expiravit, 6 anno principatus sui. Cujus mors ineffabilem christianis dolorem, et magnam Saracenis prebuit letitiam. Inter milites christianos, quos Henricus imperator ante obitum suum trans mare miserat, et Turcos sepe numero pugnatur; set certam nostrorum victoriam adhuc minime audivimus.

1198. F. 18. A. 9.

Hyemps mollissima; Januarius, Februarius et Marcus tranquilli et gratissimi fuerunt; porro Aprilis et Maius pluviales et frigidi existerunt.

NOTÆ.

(472) Seu Læticum, ad flumen Lys, ubi oppida Cassel et Aire.

A Celestinus III papa, 6 Kal. Januar., senex et plenus dierum moritur. Lotharius diaconus cardinalis, genere Romanus, vocatus Innocentius, hujus nominis papa tercius, etate juvenis, 184us Romane ecclesie presidet. Fulcho, venerabilis presbiter de territorio Parisiensi, auctoritate apostolica per totam Franciam publice predicat (473) (cf. A. Aquic.). Cum in sermone suo omnia carperet vicia, tamen omnis vis ejus predicationis contra usurarios avaros et cupidos, contra prelatos negligentes et presbiteros incontinentes maxime intonabat. Tota pene patria in melius ejus predicatione mutata est. Maximam quoque mulierum publicarum convertit multitudinem. Potens etiam fuit in miraculis faciendis. Nam cecos illuminabat, claudos curabat, surdis auditum reddebat; et, quod magis omnibus pro miraculo erat, innumerabilis populi multitudo ad eum audiendum, quasi ad aliquem apostolum, undecumque confluebat. Post mortem Henrici imperatoris optimates regni Theutonici, de rege substituendo diffidentes, Suavi, Bajoarii, Alemanni, Apulienses vel Sicilienses, Philippum ducem Suavorum, fratrem Henrici imperatoris, quem supra diximus tutorem pueri constitutum, elegerunt (Mart. 5); Saxones autem et Lotharingi Othonem comitem Pictavensem, filium Henrici ducis Saxonum, in Aquensi palatio in regem sublimaverunt. Hic erat ex sorore Richardi regis Anglorum; cujus consilio et auxilio, et Balduini comitis Flandrie, assentientibus eis archiepiscopo Coloniensi et optimatibus Lotharingis, Aquense palacium obsedit contra Walerannum filium ducis Lembergensis, qui oppidum Aquense cum valida manu militum Philippo duci Suavorum custodiebat. Qui sexta obsidionis septimana, labore multiplici fatigati, nullum ab eo, cui palacium custodiebant, habentes succursum, Othoni salvo in omnibus honore castrum reddiderunt; quem statim Coloniensis archiepiscopus cum suffraganeis suis, oleo sacro inunctum, in solio regni sedere fecerunt (Jul. 12). A diebus enim Karoli Magni sedes regni est Aquisgrani, ubi idem requiescit. Duxit autem Otto rex uxorem filiam Godefridi, comitis Lovaniensis ac ducis Lotharingie.

Philippus dux et Otto rex de imperio contendentes, fluvium Rhenum, qui Lotharingiam et Saxoniam dividit, transire non potuerunt, Philippus ab oriente in occidentem, Otto vero ab occidente in orientem. Unte titulum Romanorum, R. scilicet, et titulum Jherosolimorum, H. omitto prescribere quia post mortem Henrici, filii Frederici, Rome nullus imperat, et in partibus transmarinis post obitum Henrici comitis Campanensis christianus nullus regnat. Post mensem Augustum, Balduinus comes Flandrensiū et Hainoensium, congregata valida tam militum quam peditum multitudine, in Flandriam pergit, ut castella, que sui erant, ut sibi vi-

(473) Venerabilis Fulco presbiter predicat verbum Dei, et multos languidos sanat. Ann. Aquic.

debat, juris, et rex injuste tenebat, suo comitalui A resociaret. Arienses ejus formidantes impetum, pacifice eum recipientes, absque ulla mora se reddiderunt. Deinde exercitum apud Sanctum Audomarum ducens, castrum obsedit. Portas obsessi claudunt, ad regem in Franciam nuncios consensu et consilio ejusdem comitis dirigunt; a quo nullam habentes nec sperantes succursum, castrum comiti reddunt, eumque pacifice et honorifice post sex ebdomadas infra castrum recipiunt. Cum igitur Balduinus comes Sanctum Audomarum obsideret, Richardus rex Anglorum in pago Wilcassino (474), multitudine stipatus militum, super Philippum regem Francorum irruit. Rex Francorum contra veniens, armis mutatis, prope Gisortium in flumen cecidit; qui inde vix extractus, nobilioribus ejus B militibus captis, cum magno labore evasit. Qui statim exercitum copiosum congregans, terram Northmannie, sue vicinam terre, incendio et rapinis totam vastavit. In cujus hoste multo precio veniebatur annona tam pecorum quam hominum.

1199.

F. 19.

A. 10.

Diebus nativitatis dominice transactis, venit in Galliam Petrus cardinalis diaconus Sancte Marie de via lata, ab Innocentio papa transmissus legatus, litteras Philippo Francorum regi deferens, in quibus preceptum continebatur apostolicum, ut Ingelburgem venerabilem reginam, falso consanguinitatis juramento disjunctam, legitime sibi resociaret. Quod si adquiescere nollet, anathematis vinculo subjaceret.

In marchis utriusque regni concilium agitur; C utriusque reges Francorum et Anglorum conveniunt cum multitudine episcoporum, abbatum, comitum, priorum, prepositorum et utriusque ordinis infinita multitudine hominum; de pace inter reges et comitem Flandrie facienda multum laboratur, set ad effectum minime perducitur. Set tamen inducie, in quinquennium tenende, verbo tenus obtinentur, que vix usque in pascha tenentur. In diebus quadagesime in pago Lemovicensi thesaurus inventus est, quem sibi vendicat Lemovicensis comes. Richardus rex Anglorum, summus ipsius terre princeps, thesaurum a comite repetit, set minime obtineit. Inde rex stomachatus, cum armata multitudine castellum ejusdem comitis et ipse armatus obsedit; ubi ietu baliste quendam percutere idem rex cupiens, ab eodem eadem balista in scapula percussus, post dies 7 obiit, et apud Fontem Ebraldi cum patre suo sepulturam accepit. Cui successit in regno Johannes frater ejus; qui guerram, quam frater ejus Richardus contra regem Francorum viriliter et potenter exercuerat, segniter persequutus, ad ultimum cum rege pacem faciens, episcopum Belvacensem et alios captivos solvit. et regi Francorum

remisit. Petrus de Corboilo consecratur Camera-censis episcopus. Messis et vindemia mediocriter abundat. Petrus cardinalis per menses decem in Francia commanens, negotium de divortio regine sibi injunctum tepide exequitur.

Balduinus comes terram regis Francorum, in pago Adartensi vel Tervanensi et Arida Gamantia, vastat rapinis et incendiis. Philippus comes Namucensis, frater ejus, cum aliis quibusdam militibus capitur, qui vinciti ferro regi in Franciam diriguntur. Maria Flandrie comitissa pro pace inter regem et comitem componenda Parisius vadit; quam rex honorifice suscipiens, letam et de pace securam cum quibusdam captivis in pignus pacis ad propria remisit. In diebus adventus domiici Petrus cardinalis apud Divionem Burgundie castrum cum personis ecclesiasticis tenuit concilium. Omnis ab eis ibi facta constitutio non indiget penna vel pergamento.

1200.

20.

1.

Philippus rex Francorum et Balduinus comes Flandrensi in ipsis diebus nativitatis dominice ad colloquium apud Perronam convenerunt; ubi per Marie comitisse industriam firmam inter se juraverunt pacem, que pax et Francie et Flandrie magna fuit causa leticie. Petrus cardinalis pertransiens Burgundiam, transcendit Apenninum montem. Sententiam, quam in Franciam ex domni pape precepto dare debuerat, ibi dedit, et regem cum omni terra sua inaudita severitate interdixit. Interdicti sententiam quidam episcopi ferventissime observaverunt, Parisiensis, Silvanectensis, Suessioensis, Ambianensis, Atrebatensis, et alii quorum non habemus noticiam. Hos papa Innocentius miris per epistolas illis missas effert laudibus, contemptores autem verbis terret miraculis. Philippus rex Francorum et Johannes rex Anglorum, Balduinus quoque comes Flandrie, et multi alii utriusque regni principes, in marchis Francie et Northmannie ad mutuum conveniunt colloquium. Ibi Ludovicus puer, filius regis Francorum, uxorem accepit filiam regis Hispaniarum, que erat filia sororis Johannis regis Anglorum. Et pax firma firmata est inter reges et principes. Nam Johannes rex Anglorum guerpivit (475) castella Wilcassini pagi, Gisortium scilicet et alia, unde tota D guerra jam per multos annos inter utriusque regni reges fuerant exagitata. Octavianus episcopus Hostiensis ab Innocentio papa mittitur in Franciam legatus; quem rex Francorum honorifice suscepit, et Ingelburgem reginam per preceptum domni pape verbo tenus sibi resociavit, superinductam abjuravit, et sic terram regis Francorum ab interdicto absolvit.

1201.

21

2.

Hyemps⁶⁰⁰ nec mollis nec nimis aspera, set inter

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰⁰ Hunc annum eadem manus post addidit, atramento paululum alio. Eadem ex nostro descripta legitur in codice Duacensi n. 840, et inde in Ambianensi n. 586.

NOTÆ.

474) Le Vexin, inter Indellam, Isaram et Sequanam.

(475) Id est, deseruit.

utrumque fuit temperata. Januarius, Februarius, Aprilis et Maius gratiosi fuere et naturales. Mediante mense Martio, Octavianus cardinalis, archiepiscopi, episcopi, cum Philippo rege Francorum, in urbe Suessionica, cum innumera cleri et populi multitudine conveniunt, ut de regis et regine divorcio certum et justum juxta Innocentii pape preceptum agerent iudicium. Sed quia Johannes cardinalis Sancti Pauli, monachus nostri ordinis, nondum advenerat, cui hec causa ab apostolico principaliter commissa fuerat, colloquium protelatur usque ad adventum ejus. Qui adveniens mense Maio, cum magno in predicta Suessionensi urbe a rege, archiepiscopis et episcopis, in ecclesia sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii, excepit gaudium; cui oblata sunt munera a rege, sed ille justus manus suas excussit ab ejus munere. Ad colloquium conveniunt. Rex vallatus et armatus multitudine advocatorum, qui causam suam pro suo velle perorarent, accessit; regina vero sola, pro dolor! nullum preter Deum habens advocatum venit. Cumque in tanta multitudine nullus esset, qui pro ea, metu regis, ligaret, quidam ignotus pauper clericus e medio surgens, licentia regis et cardinalium, causam regine ita litteratissime dilucidavit, ut ipsi regi et cardinalibus omnibusque episcopis fieret admirationi. Qui post nec ante in eadem civitate a nullo dicitur visus fuisse. Rex vero non expectato secundum decreta sanctorum Patrum ecclesiastico iudicio, recessit a colloquio. Cardinales etiam et episcopi reversi sunt ad propria, causa nondum terminata⁶⁵¹.

(A. *Aquic.*) Obiit dominus Symon, noster abbas 9us, cui successit dominus Adam decimus.

1203. Monachi primo intraverunt in magnam ecclesiam, dominica in palmis.

1204. Dominus Adam, noster 10us abbas, obiit; cui successit dominus Willelmus 11us, postmodum abbas Sancti Amandi; et Romam profectus et inde rediens, factus est monachus Clarevalensis. Ipso autem facto abbate Sancti Amandi, dominus Symon abbas 12us ei successit; qui in tempore suo multas veteres officinas prostravit, et novas edificaciones multas construxit, et etiam sedes in choro sumptuosas et laudabiles et honestas. Edificavit etiam capellam in honore beate Virginis, que honestate sua et pulchritudine intuentium oculos potest morosius detinere. Inceptam etiam ecclesiam ab avunculo suo Symone, nono abbate, multo labore et expensis non modicis feliciter consummavit, sicut adhuc potest evidentius apparere, et eandem ecclesiam duo-

bus campanilibus cum undecim campanis studiosius insignivit (A. *Aquic.*). Insuper multos redditus acquisivit. Hoc etiam anno Constantinopolis civitas capta est a comite Balduino, domino Flandrensi et Hainoensi; in qua civitate per Dei gratiam electus et consecratus est imperator et augustus Romanorum.

1208. Hoc anno Willelmus noster abbas 11us, abbas Sancti Amandi efficitur; cui successit dominus Symon abbas 12us, de quo supra diximus.

1212. Fernandus de Portugalli accepit Johannam comitissam Flandrensem et Hainoiensem.

1213. Hoc anno cepit edificare dominus Symon abbas 12us claustrum. Grande bellum fuit inter Philippum regem Francorum et suos ex una parte, et Fernandum et Flandrenses et Othonem imperatorem Alemannie ex alia, apud pontem Bovinarum; sed Franci victoriam habuerunt (*an.* 1214, *Jul.* 27). Qua visa, Otho cum quibusdam de suis recessit; Fernandus autem et Rainaldus comes Bononie, qui cum eo erat, et Wilekinus comes Hollandie, capti fuerunt in ipso prelio. Sed postmodum Fernandus per illustram⁶⁵² uxorem suam Johannam, comitissam Flandrie, a captione regis Francorum precio non modico est redemptus. Comes vero Bononie in quodam castro sito in Sequana, quod dicitur Goulet, sub Vernone⁶⁵³, expiravit (476).

1216. Ludovicus, primogenitus Philippi regis Francie, Angliam intravit, quedam castella cepit; sed anno sequenti per preceptum domni pape Honorii rediit in Franciam.

1218. Monachi Aquicinctenses intraverunt novum chorum, presente venerabili episcopo Ambianensi Everardo, in vigilia natalis Domini.

1219. Honorius papa III concessit domno Symoni abbati Aquicinctensi duodecimo et successoribus ejus usum mitre et anuli, cum quibusdam privilegiis et indulgentiis.

1222. Hoc anno jacta sunt fundamenta ecclesie beate Marie 14 Kal. Maii, feria 2.

1223. Philippus inclitus rex Francie obiit; cui successit primogenitus ejus Ludovicus.

1224. Hoc anno in quadragesima venit quidam ignotus, et tamquam heremita habitavit in foresta de Glauchon juxta Mortaigne (477); et tandem revelavit quibusdam, quod ipse erat Balduinus, comes Flandrie et Hainoie et imperator Constantinopolitanus. Quo audito, quidam nobiles crediderunt verbis ipsius, duxerunt eum Valenchenas cum honore et eum ibi ornatum, sicut decebat imperatorem et comitem, duxerunt per Flandriam; et multi Flandren-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁵¹ Hic desinit manus. *Sequentia scripsit sec. XIII. in. alius quidam omnia uno tractu, nec habitu nec utramento unquam mutato; et verba quidem obiit — decimus in rasura. Ex his ea, quæ litteris minoribus expressimus, ad verbum descripsit ex annalibus Aquicinctinis, ubi eadem multis manibus coævis exarata leguntur.* ⁶⁵² ita cod. ⁶⁵³ sub urone cod.

NOTÆ

(476) A. 1227. Flerique Perrone captam mortuum dicunt.

(477) In regione Tornaccusi.

ses fecerunt ei homagium sicut comiti, et tandem intravit insulam cum maximo comitatu et apparatu. Ludovicus autem rex Francie, fama ejus audita, diem ei apud Peronam assignavit, ut cognosceret eum, qui dicebat se esse avunculum regis predicti, et ut faceret ei debitum homagium de comitatu Flandrensi, si esset comes Flandrie veniendo et redeundo secure. Tandem veniens per horam, et audacter apparens coram rege Ludovico et consilio ejus, in palacio ipsius regis, multis interrogantibus, examinatus est, sed certitudinem nullam respondit. Unde pluribus argumentis est convictus, quod dolose ageret et per omnia mentiretur, et ita recessit cum pudore; et predictus rex districte preceperat eidem, quod de terra sua recederet indilate. Eodem autem die, quo licentiatius est a rege, tam de die quam nocte Valencenas venit⁴⁶⁵ unde furtim et latenter affugavit. Quo audito, Johanna comitissa Flandrensis caute fecit queri eundem; qui tandem repertus est, et ad dictam comitissam adductus apud Insulam; ubi de consilio baronum suorum judicatus est et dampnatus, quod cum equis trahe-retur extra villam, et suspenderetur; et ita vitam infeliciter consummavit.

1226⁴⁶⁶. Ludovicus rex profectus est adversus

A Albigenses cum multis nobilibus, tam episcopis quam principibus, videlicet archiepiscopo Remensi Guillelmo de Jovis villa (478), ...⁴⁶⁶ et Gar-rino Silvanectensi episcopo⁴⁶⁷, Philippo Boloniensi, Guidone Sancti Pauli comitibus, et multis aliis tam clericis quam laicis; qui Avinionem obsederunt et ceperunt. Sed in obsidione comes Guido Sancti Pauli quadam petra mangonelli percussus est et interfectus. Rex vero Ludovicus et multi alii tam clerici⁴⁶⁸ [quam laici in regione illa veneno perierunt; et corpus regis latenter et caute ad ecclesiam beati Dionisii in Francia est delatum, et honore regio tumultatum.

1227. (Ann. Aq.) Dedicata est ecclesia beate Marie apud Aquicinctum a venerabili patre Pontio Atrebatensi episcopo.

1234. (Ib.) Idibus Aprilis obiit pie memorie domnus Simon, abbas noster 12us, vir valde religiosus, honestus et providus, qui ecclesiam Aquicinctensem 25 annis strenuissime rexit. Cui successit domnus Wilhelmus 15us abbas, a predicto venerabili patre susceptus in monachum.

1137. (Ib.) Johanna comitissa Flandrie accepit maritum Thomam fratrem comitis Sabaudie.

VARIE LECTIONES.

⁴⁶⁵ deest cod. ⁴⁶⁶ MCCXXV. cod. ⁴⁶⁷ hic nomen aliquod episcopi erasum. ⁴⁶⁸ ita correctum in cod. ex episcopis ⁴⁶⁹ Hic desinit ultimus codicis quaternio, qui ab initio quatuor tantum fuit foliorum: unde quæ jam perditæ sunt, non ita multa fuisse apparet. Supplevimus ea ex Annalibus Aquicinctinis et ex continuatione Bergensi, statim subjicienda, quæ ad verbum ex nostro codice excepta, Annales ipsos non adhibuit; unde quæ in illa continuatione itemque in Annalibus leguntur, eadem et in B5 fuisse oortet. Sunt autem ea, quæ supra uncinis inclusimus.

NOTÆ.

(478) Joinville.

CONTINUATIO BERGENSIS.

In codice B5, jam deperdito, ex B5 descripto, continuationi illi annorum 1201-1237 supra editæ notas historicas in margine et intra lineas interspersit monachus S. Winnoci Bergensis, nonnunquam sibi ipsi visa narrans, ut a. 1220. Hæc statim postquam scripta sunt, Willelmus abbas Andrensis in Chronicon monasterii sui (479) recepit ad litteram, exceptis tantum iis quæ sub textu indicavimus. Ex Willelmo iterum transumpsit Iperius. Sæculo XVI monachus S. Petri Gandensis B5, codicem Bergensem descripsit inde ab a. 1149; sed tanta cum ignorantia additiones Bergenses, Aquicinensibus procul dubio uti spatium permiseras intersertas, cum his in unum conjunxit, ut summa inde temporum confusio oriretur. Quam nos intactam relinquentes, in margine (479) ubi vis rectos annos ex Chronico Andrensi indicavimus. Idem B5, nostro sine ulla distinctione adjunxit, quasi unum esset, opus plane diversum annorum 1222-1228 conflatum ex Annalibus Blandiniensibus ad verbum descriptis, e Balduino Ninovensi et e Martino Polono, quibus perpauca tantum aliunde petita inseruntur; non digna compilatio quæ edatur.

[1202] Obiit pie memorie Wilhelms Remensis C archiepiscopus.

[1204] Anno Domini 1202. Domnus Adam — Romanorum (480).

[1208] Anno Domini 1203 hoc anno Vilhelmus — supra diximus. [1203] Maria uxor predicti Balduini comitis, neptis Philippi illustris regis Francie, virum suum insecuta, multa gravia perpassa maris

pericula, tandem Accaron applicuit, ibique longa egritudine macerata spiritum exalavit. [1203] Johannes rex Anglie, Normannia et Aquitannia cum universis appenditiis relictis, tamquam ad asilum confugiens, mari velociter transit, in Angliam venit. [1201] Balvotini domum domne Mathildis Portagalensis regine, Flandrensis comitisse, apud Furnis succenderunt et in cinerem redigerunt. Que propter

NOTÆ.

(479) Quod e Chronicis S. Bertini et vicinarum ecclesiarum in unam summam collegimus, ut ipse ait, in Dachery Spicil. II.

(479) Nos in textu, inter uncas. EDIT. PATROL.

(480) Quæ ex Aquicinensi ad verbum descripsit noster, eorum prima tantum ultimaque verba hic posuimus, litteris minoribus expressa, cum integra jam in p. 436, 437 legantur.

dedecus sibi illatum irata, congregato multo exercitu, illos factores quesivit, et apud villam Houthem in loco qui Holin dicitur eos invenit et obsedit.

[1212.] Anno Domini 1204, Fernandus de Portugalli accepit uxorem Johannam comitissam Flandrensem et Hainoensem. [1205.] Balduinus imperator Constantinopolitanus a Johanne cognomento Blake in conflictu inter se commisso captus fuit, nulli postea de suis comparens. [1205.] Obiit Balduinus comes Gisnensis 4 Nonas Januarii, et apud Andrenes sepelitur. Obsessa est villa Bergensis a Blavotingis, contra quos pauci Isengrinorum egressi, ilico in fuga versi sunt, et unus Blavotingorum, Gerardus Fal nomine, videns socios suos ante se currentes. putans esse illos inimicos fugientes, septem occidit ex ipsis. Postea Isengrini, resumtis viribus et audacia, collectis septem viris in unum, quorum dux fuit quidam miles nomine Christianus de Prato, omnes Blavotingos, quorum numerus fuit circiter sex milia virorum, fugaverunt ⁴⁶⁹.

[1213.] Anno Domini 1205 edificare cepit domnus Simon abbas duodecimus claustrum. [1207.] Lambertus Morinensis episcopus moritur, cui successit Johannes archidiaconus nepos ipsius. [1209.] Propter ecclesiam Cantuariensem tota Anglia sub interdico posita est, nullis celebrantibus divina preter Cistercienses. [1208.] In provincia Sancti Egidii heresis Albigenium detecta est, cujus professores virum venerabilem Petrum, apostolice sedis legatum, ob confessionem Jesu Christi nequiter peremerunt. [1208.] Philippus cognomento Suavis ⁴⁷⁰ jam factus rex Alemannie, ad imperium Romanorum aspirans, a quodam suo gladio percussus interit. [1209.] Philippus rex Francie ad petitionem Reinaldi comitis Bolonie terram Arnoldi comitis Gisuensis intravit, et diruto castello quod dicebatur Bonham, positisque custodiibus in aliis castellis ipsius comitis, in Franciam rediit. [1213.] Grande bellum — Goulet sub Vernone expiravit.

[1213.] Anno Domini 1106 Ludovicus — Franciam. [1211.] Reinaldus comes Bolonie a domino suo Philippo rege Francorum de terra sua fugatur. [1212.] Rex Maroch de Africa in partes Hispanie navigio veniens, cum christianos expugnare decrevisset, mox quasi securus de victoria, naves omnes quas adduxerat fecit confringi. [1212.] Maxima pars Francie cruce Christi signata in pectore, et innumera multitudo Flandrie et Alemannie, ad Albigenes incredulos exterminandos ad provinciam Sancti Egidii properaverunt. [1212.] Sequenti hieme Ferrandus filius regis Portugalensis uxorem duxit Johannam, filiam domni Balduini imperatoris Constantinopolis, Flandrie et Hanonie comitis.

[1218.] Anno Domini 1207 monachi — Domini.

[1215.] Philippus rex Francorum collecto exercitu et navigio magno, cum multi eum in Angliam transfretare putarent, ipse, mutato ut videbatur proposito, totum exercitum suum in Flandriam duxit, et acceptis obsidibus a melioribus castris, scilicet Ypra, Gandavo et Brugis, in Franciam rediit. Post cujus recessum comes Flandrie Fernandus castra sua recepit. Postea domnus Ludovicus primogenitus regis Francie villam supra mare, que dicitur Novus portus, et quasdam alias, scilicet Balliolum et Stenfort, pro magna parte combussit et devastavit, ubi capti fuerunt innumerabiles utriusque sexus homines. Deinde paucis evolutis diebus, comes Flandrie civitatem Tornacensem cepit. Honorius — indulgentiis. [1219.] In territorio Sancti Pauli mense Augusto tanta inundatio pluvie facta est, ut murum ipsius castri pro magna parte everteret, aliis villis cum domibus universis submersis ⁴⁷¹. [1214.] Johannes rex Anglie cum magno exercitu Pictavum venit, et confederatione facta cum Pictavensibus castrisque redditus, domnus rex Francie nimium exacerbat, domnum Ludovicum primogenitum et marescalem ibidem cum multis militibus ad resistendum ei transmisit. Stipendiarios suos domnus rex Francie de castris Flandrie revocavit. Post hec paucis interpositis diebus, Fernandus comes Flandrie cum magno exercitu terram Arnoldi comitis Gisuensis ingressus est.

[1222.] Anno Domini 1210 jacta sunt fundamenta ecclesie beate Marie 14 Kalendas Maii, feria 2. [1215.] Fredericus rex Apulie Aquisgrani coronatus est in regem, et ibidem cruce signatus, et multi episcopi, duces et comites cum eo.

[1215.] Anno Domini 1215 celebrata est sancta universalis synodus Rome in ecclesia Salvatoris, que Constantiniana vocatur, mense Novembri indictione 3, presente domno Innocentio papa, anno pontificatus ejus 18. Interfuerunt etiam episcopi 412, inter quos extiterunt de precipuis patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus et Hierosolimitanus. Anthiochenus vero gravi languore detentus venire non potuit, sed misit pro se vicarium Anteradensem episcopum. Alexandrinus vero sub Sarracenorum domino constitutus fecit quod potuit, mittens diaconum germanum suum ⁴⁷².

[1225.] Anno Domini 1212 Philippus inclitus obiit; cui successit primogenitus ejus Ludovicus. [1216.] Domnus Ludovicus domni regis Francie primogenitus, secundum quod baronibus Anglie promiserat, cum magno exercitu mare transiens, apud Stenhore in Anglia applicuit. [1216.] Innocentius pontificatus sui anno 18, tertio die mensis ⁴⁷³, scilicet 17 Kalend. Augusti, mortuus est et Pe-

VARIAE LECTIONES.

⁴⁶⁹ Obsessa — fugaverunt non habet Chron. Andrense ⁴⁷⁰ Suavis B5^o. ⁴⁷¹ In terr. — submersis non habet Chron. Andr. ⁴⁷² d. g. s. desunt B5^o; addidimus e Chronico Andr. ⁴⁷³ ita cod.; locus corruptus.

rūsi sepultus: cui successit Honorius tertius, prius A dictus Sinchius ⁴⁷⁴. [1216.] Henricus imperator Constantinopolitanus, avunculus Ludovici primogeniti regis Francie, ab uxore propria intoxicatus, mortis debitum solvit. [1216.] Johannes rex Anglie, dictus sine terra, ultimum spiritum exalavit; cui successit Henricus filius ejus.

[1224.] Anno Domini 1213, in quadragesima — consummavit.

[1225.] Anno Domini 1214 Ludovicus — tenuit.

[1227.] Anno Domini 1215 dedicata — episcopo. [1216.] Petrus comes Antisiodorensis a domino Honorio papa apud Sanctum Laurentium extra muros in imperatorem Constantinopolitanum consecratus est; qui Constantinopolim properat, et a quodam homine suo, qui eum ad videndum quamdam turrin duxerat, in ea per proditionem captus est. Imperatrix autem uxor sua evasit, multis interfectis de suis. [1218.] Otho brevi tempore imperator apud Brunswich moritur et sepelitur.

[1217.] Pridie Noxas Martii obiit Mathildis regina Portugalie, quam Philippus comes Flandrie duxerat in uxorem. Obiit Pontius episcopus Atrebatensis ⁴⁷⁵. [1218.] Apud Albigenes comes Montis fortis Simon propria morte interiit; cui successit Albericus filius ejus, vir inclytus et in fide Christi catholicus.

[1234.] Anno Domini 1217, Idibus Aprilis — monachum. [1218.] Multitudo innumera cruce signatorum tam per mare quam per terram ⁴⁷⁶ Hierosolimam properat; cum quibus Austrasie dux, vir per omnia catholicus, castrum Damiate super fluvium Nili situm obsedit, quod dicebatur clavis Egypti et terre Hierosolimitane. Dominus Albericus Remensis archiepiscopus, de terra Hierosolimorum rediens, apud Papiam obiit; cui successit Lingonensis episcopus. [1218.] Bone memorie domus Gosvini Tornacensis episcopus obiit ⁴⁷⁷. [1219.] Ludovicus domni regis Francie primogenitus cum magno exercitu ad Albigenes iter arripuit cum innumera multitudo. [1220.] Capta est Damata civitas supra Nilum, diu a christianis obessa.

Anno Domini 1218 Ludovicus rex Francorum accepit uxorem filiam comitis Provincie ⁴⁷⁸. [1220.] Eodem tempore inceptum est templum sancti Egidii apud villam. Gloriosi martiris Christi Thome Cantuariensis archiepiscopi gloriosi corporis facta est elevatio a domno Stephano Cantuariensi et domno Wilhelmo Remensi archiepiscopis, astante Henrico rege Anglorum, adhuc puero ⁴⁷⁹, et presentibus episcopis et abbatibus quam plurimis, clericorum quoque et militum et aliorum innumera multitudo. [1220.] Fredericus, cognominatus puer Apulie, Rome

apud Sanctum Petrum a domino papa Honorio in imperatorem est consecratus Romanorum. [1220.] Obiit Radulphus bone memorie Atrebatensis episcopus, cui successit Pontius archidiaconus Atrebatensis. [1220.] Arnoldus comes Gisenensis quod morti debuit exsolvit.

Anno Domini 1222, in crastino sancti Laurentii hora vespertina cenante conventu, turbatus est aer apud nos, et tenebrarum densitas visa et ventorum impetus et fragor tonitruum maximum nobis intulerunt terrorem. Et tanta fuit aeris corruptio, ut ex ipsa corruptione corrupte sint aque nostre et pisces mortui, arbores et nemora quasi igne consumpta, et volucres interfecte, vinea nostra violentia grandinis et grossorum lapidum prope terram amputata, fenestre vitree monasterii irruentibus ventis confracte, quedam etiam longe a monasterio asportate. Tanta etiam fetor erat, quod oportebat nos nares nostras propter fetoris intollerantiam obscurare ⁴⁸⁰. [1221.] Civitatem Damiate aliquanto tempore a christianis possessam Saraceni recuperaverunt. De mandato summi pontificis Gregorii noni venit magister Robertus de ordine predicatorum in regno Francie et in comitatu Flandrie, et multos utriusque sexus examinavit de fide, multos infideles consumpsit flammis ultricibus, multos perpetuo carceri mancipavit ⁴⁸¹. Facta est gloriosa translatio Oswaldi, regis martyris et Yduberge ⁴⁸² virginis et matris, Pippini regis quondam filie, a domno Adam

Morinensi episcopo, supra montem qui dicitur Groneberch. Quorum gloriose reliquie in feretro auro et argento decenter fabricato pariter sunt recondite; ad quorum gloriosam translationem interfuerunt multe venerabiles et gloriose persone: predictus venerabilis episcopus Adam, abbas Johannes de Saneto Bartino, Wilhelmus abbas de Capella, Wilhelmus de Andria, Rogerus abbas Sancti Johannis, Johannes abbas de Alciaco, Wilhelmus prepositus Watinensis, Johannes prepositus Formiselenensis, Egidius prepositus de Lo, Johannes prepositus de Eversham et alii quam plures abbates et prepositi, ecclesiastici ordinis plurima multitudo, et nobilis mulier Johanna Flandrie et Hannonie comitissa cum comitatu plurimo spectabilium personarum, et communis populi numerus infinitus. Hæc translatio facta est tempore domni Ingelmari abbatis Bergensis.

Anno Domini 1211, Johannes filius Petri comitis Britannie, frater comitis Roberti, accepit uxorem filiam comitis Campanie. Unde rex Francie adversus comitem Campanie saisivit duo castra ipsius comitis, Monsterolum in Fordione scilicet et Braum super Secanam ⁴⁸³. [1232.] Eodem vere anno eua-

VARIE LECTIONES.

⁴⁷⁴ Cincius Chron. Andr., quod hæc exhibet paulo breviora ⁴⁷⁵ O. P. e. A. non habet Chron. Andr. ⁴⁷⁶ mare B5^o. ⁴⁷⁷ Bone — obiit non habet Chron. Andr. ⁴⁷⁸ Lud. — Provincie non habet Chron. Andr. ⁴⁷⁹ deest B5^o, supplevimus ex Andrensi. ⁴⁸⁰ Anno — obscurare non habet Chron. Andr. ⁴⁸¹ Hæc in B5^o, post persone demum leguntur, scribæ errore. ⁴⁸² yduberge B5^o. ⁴⁸³ De mandato summi — Secanam non habet Chron. Andr.

naverunt nova instituta a domno papa Gregorio de A correctione nigri ordinis. [1222.] Domnus Petrus de Corbuel, Senonensis archiepiscopus, litterarum scientia non mediocriter imbutus, huic seculo valedixit; cui successit magister Walterus cognomine Cornutus. Siwertus castellanus Bergensis, bone indolis juvenis et moribus maturus, cum lorica et scutum et omnia arma sua paraverat, et deberet in militem promoveri, ne malicia mutaret intellectum ipsius, obiit 6 Nonas Maii. Robertus frater Ludovici regis factus est comes Atrebatensis et dominus de Lens et de Hisdino et de Sancto Audomaro; accepit uxorem filiam ducis Brahancie. Hoc anno Henricus rex Anglorum accepit uxorem comitis

Provincie, sororem regine Francorum. Obiit Godofridus Cameracensis episcopus, et successit ei magister Givardus de Lauduno, Parisiensis cancellarius. [1237.] Eodem anno Balduinus imperator juvenis Constantinopolitanus venit in Franciam, et in Flandriam, et reddita fuit ei terra, que ipsum jure hereditario contingebat ⁴⁸¹. [1237.] Johanna comitissa Flandrie accepit maritum Thomam, fratrem comitis Sabaudie. [1223.] Philippus rex Francie, vir catholicus, domitor inimicorum indomitus, non sine magno gemitu matris ecclesie ultimum spiritum exalavit, et ad cenobium beati Dionisii Ariopagite delatus, ibidem cum honore debito est sepultus.

VARIE LECTIONES.

⁴⁸¹ Siwertus — contingebat non habet Chron. Andr.

AUCTARIUM HASNONIENSE.

Monachus Hasnoniensis, Sigbertum ex codice B. describens hujus additiones recepit a. 631, 690, 773, 1076, 1079, 1086, 1090, 1092, 1093, 1095, 1100, 1105; Affigemenses a. 1119, 1120, 1126, 1128, 1134, 1136, 1140. Gemblacenses a. 1142, 1146. Annales porro Blandinienses exscripsit a. 859, 861-865, 869, 870, 878-882, 885, 887, 889, 891-893, 896, 898, 912, 913, 918, 922, 928, 931-933, 938, 941, 944, 945, 949, 951, 953, 959, 960, 962, 964, 973, 975, 979, 981, 989, 994, 995, 1002, 1009, 1013, 1014, 1020, 1023, 1050, 1052, 1035, 1036, 1038, 1041, 1044, 1045, 1048, 1057, 1058, 1061, 1063, 1067-1069, 1098, 1100, 1103-1114, 1114, 1118, 1133, 1137, 1145, 1159, 1161, 1165. Præterea habet tantum sequentia, que damna ex B4 4°.

610. Prima fundatio ecclesie Marchianensis a B beato Amando et primo abbate ⁴⁸² Sancti Petri Gandensis

670. (*Ex Tomello.*) Fundatum est Hasnonense cenobium a Johanne viro illustri ejusque sorore Eulalia eque illustri, anno humanati verbi 670; presidente apostolice sedi Adeodato papa: Theoderici vero regis, filii Glodovei regis et Balthildis regine, anno 4. Cumque architector extremam operi manum dedisset, evocato venerando Cameracensis ecclesie antistite Vindiciano, Deo sanctisque apostolis Petro et Paulo idem ⁴⁸³ locus attitulatur 3 Kal. Maii. Tunc sancta Syon sponso suo juncta, filios sancte dilectionis peperit, per quos odorem virtutum late respersit, ita ut exultans dicere posset: *Cum esset rex in acubiis suis, nardus C mea dedit odorem suum.*

1068. (*Ibid.*) Restauratio Hasnoniensis cenobii a Balduino sexto marchiso Flandrensium simul et Haionensium comite; qui canonicis secularibus inde submotis, monasticis sanctionibus eundem locum insignivit et amplioribus redditibus locupletavit, presidente apostolice sedi Alexandro papa. Cumque extremam operi manum dedisset, evocatis venerandis episcopis, Deo sanctisque apostolis Petro et Paulo idem locus attitulatur 3 Non. Junii. Dedicatio

Hasnoniensis ecclesie in honore apostolorum Petri et Pauli, que consecrata est a tribus episcopis, videlicet Lielberto Cameracensi episcopo et Rabodone Noviomensi et Rainero Aurelianensi, anno dominice incarnationis 1070, indictione 8, epacta 6, concurrente 4, ciclo 4, presidente apostolice sedi papa Alexandro, qui primitus fuit episcopus in Luca, et regnante Philippo rege Francorum, filio Henrici, et regnante Balduino Flandrensium et Hainoensium comite et reparatore ejus loci. Sancti qui affuerunt: sanctus Marcellus papa de Altomonte (481), sanctus Audomarus Tarwanensium, sanctus Pius martir de Siclinio (482), sanctus Gisleus Cellensis Cenobii, sanctus Salvius martir de Valentianis, sanctus Vincentius Somniacensis (483), sancti Innocentes de Condato, sanctus Bertinus abbas, sanctus Amatus de Duaco, sanctus Winnocus abbas, sanctus Donatianus de Brugis, sanctus Wandregisilus abbas, sanctus Vedastus de Atretrato, sanctus Bavo, sanctus Everardus, sanctus Amandus de Elnone, sanctus Eubertus de Insula, sanctus Landelinus, sanctus Hugo, sanctus Aycadrus, sancta Rictrudis, sancta Eusebia, sancta Aldegundis, sancta Ragenfredis, sancta Regina, sancta Waldetrudis. Nomina abbatum qui interfuerunt; Rollandus primus abbas hujus loci, Lambertus, Adeldardus, Guedericus,

VARIE LECTIONES.

⁴⁸² deest B₂ nos, nusjuz Anni omnia a rubricatore addita sunt in martyne. ⁴⁸³ Id est B4^o.

NOTÆ.

(481) Hautmont, dioc. Camerac.
(482) Seclin, prope Lille.

(483) Soignies, in Hannonia.

Urso, Gualterus, Gualdricus, Remigius, Rainerus, Alone Morinorum, Geraldo Tornacensium episcopis, in honore sanctorum apostolorum Petri et Pauli, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, amen. Factum est hoc tempore domni Fulconis, octavi abbatis ejusdem loci. Consecratum est etiam in eadem die altare dominice crucis in media basilica a domno Goisleno Suessionensi episcopo, et altare in honore beati Andree apostoli in oratorio sancte Marie Magdalene feliciter, amen. Interfuit comes Montanus Balduinus quartus cum suis baronibus. Afuerunt etiam multi alii honesti viri: Boso Remensis orbis archidiaconus, Hugo et Lucas Atrebatenses, Johannes et Aardus archidiaconi Cameracensium, Milo Morinorum archidiaconus, et abbates quam plurimi, Sancti Theoderici (485), Sancti Medardi Humolariensis (486), Sancti Vincentii (487), montis Sancti Martini (488), Sancti Sepulchri, Sancti Autberti, Sancti Andree, Sancti Humberti (489), Sancti Amandi, Sancte Rictrudis, Sancti Martini Tornacensis, Sancti Landelini de Casa Dei que dicitur de Claris fontibus (490), de Pratis (491), de Germalont, de Morimonte (492).

1070. Anno incarnati verbi 1070, 16 Kal. Aug. obiit Balduinus marchio sextus Flandrensium et Haionensium comes, qui dedit arma Philippo regi Francorum, filius Balduini similiter principis Flandrensium ante ipsum, procuratoris ejusdem regis Philippi, in anno tercio regni sui post ¹⁰⁶⁸ excessum patris.

1149. Anno dominice incarnationis 1149, indictione 12, epacta 9, concurrente vero cyclo decennovennali 10, clavi (484) 18, luna octavodecima, 4 Kal. Julii, presidente papa Eugenio, regnante rege Ludovico, dedicatio Hasnoniensis ecclesie facta est sollempniter in die dominica in octavis pentecostes, tota die et tota nocte aere purissimo, qui fere per 15 dies valde pluviosus extiterat, a domno Sansone Remensis ecclesie venerabili episcopo et suffraganeis ejus viris nominatissimis, Goisleno Suessorum episcopo, Nicholao Cameracensium, Mi-

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁷ Fredesensis B4. 4°. ¹⁰⁸ suppleni; deest B4. 4°.

NOTÆ.

(484) Est numerus variabilis ad inveniendâ principia quinque festivitatum mobilium in cyclis paschalibus.

(485) Saint-Thierry du Mont d'Or, diœcesis Remensis.

(486) Homblières, d. Noviom.

(487) Laudunensis.

(488) Prope Castellum, d. Camerac.

(489) Maricolensis.

(490) Clairefontaine, diœc. Suession.

(491) Seu Parcum Dominorum, prope Lovanium.

(492) Diœc. Lingon.

AUCTARIUM SITHIENSE.

Codex C1, præter additiones Aquicinenses a. 651, 685, 690, 777, 1048, 1076, 1079, 1080, 1084, 1086, 1087, 1088, 1090, 1092, 1093, 1095, 1096, 1099, 1100, 1105, 1109, 1111, habet sequentes, ex annalibus quibusdam Sithiensibus petitis; qui annales, ut docent Blandinienses iisdem usi, superstructi fuerunt annalibus quibusdam Sangulicibus. Inde explicatur, quod a. 807, 820, leguntur etiam apud Herimannum Augiensem abbreviatum

640. Monasterium Sithiu a sancto Bertino edificari ceptum in honore sancti Petri.

698. Depositio eximii patris nostri Bertini, anno regiminis sui 54.

807. Hoc anno luna ter obscurata est, et sol semel.

820. Luna defecit 8 Kal. Dec.

AUCTARIUM S. JUDOCI.

Codex C2 præter additiones Aquicinenses a. 651, 685, 690, 773, 1048, 1076, 1079, 1080, 1084, 1086, 1087, 1090, 1092, 1095, 1096, 1099, 1100, 1105, 1109, has tantum habet:

795. Cenobium vero fundavit (493) monachorum sancti Judoci, quod Supra mare dicitur (494).

840. Cujus tempore, dum ipse in Francia regnaret, facta est elevacio sancti Judoci, qui vulgo Supra mare dicitur.

NOTÆ.

(493) Karolus Magnus.

(494) St.-Josse-sur-Mer, diœc. Ambianensis.

CONTINUATIO ATREBATENSIS.

Codicem Sigeberti existisse, unde C1 2, 3, 4, 5, fluxerunt, probare conati sumus supra col. 28. Eumdem continuationem habuisse brevissimam inde apparet quod tres alie, Tornacensis, Laudunensis, Burburgensis,

in primis annis ad verbum fere conveniunt, cum tamen nullam earum ex altera exceptam esse appareat. Ea igitur, in quibus illæ conveniunt, in communi illorum codicum C3, 4, 5, fonte C jam fuisse, plus quam verisimile videtur. Quæ scripta fuisse ante a. 1132 inde apparet quod in Tornacensi omnia usque ad a. 1127 ab una manu exarata sunt, tum statim sequitur a. 1132 ab alia manu. In diœcesi Atrebatensi scriptum fuisse codicem, innuere videtur a. 1115; at nequaquam certum est. Fons fuit continuationum Tornacensis, Laudunensis, Burburgensis. Ceterum plurima ex his et in annalibus Aquiciniensibus et Blandiniensibus iisdem fere verbis leguntur.

1114. Concilium Belvacense celebratur. A quique concilium Remis tenuit.
 1115. Obiit bone memorie Lambertus episcopus Atrebatensis. 1123. Concilium fuit apud Romam, in quo pax inter papam et imperatorem confirmatur.
 1118. Paschalis papa obiit, et Gelasius successit. 1124. Obiit Calixtus papa, et successit Honorius.
 Ventus vehementissimus fuit vigilia natalis Domini. 1127. Karolus comes Flandriæ Brugis interficitur.
 1119. Gelasius papa obiit; cui Calixtus, qui et Guido, prius Viennensis archiepiscopus, successit.

CONTINUATIO TORNACENSIS.

Codex Tornacensis C3. codicem C. fideliter descripsit cum additionibus, quas ibi jam legit, ad a. 651, 685, 690, 773, 1048, 1076, 1079, 1086, 1090, 1092, 1093, 1095, 1096, 1099, 1100, 1103, 1109, et cum continuatione ejus brevi, cui ipse paucissima tantum addidit in a. 1115-1127. Alius deinde annos 1132-1179 adjecit; tertius reliqua.

1114. (*Cont. Atreb.*) Concilium Belvacense. R tum, ut in mari plus quam tribus a littore milibus super glutem via preberetur, et tumescentes fluctus gelu solidati in similitudinem turrium cernerentur. Ante et post idem gelu per multos annos magna frugum penuria fuit, adeo ut aliquotiens apud Tornacum sextarius frumenti 60 solidis venderetur.
 1115. (*Ib.*) Obiit bone memorie Lambertus episcopus Atrebatensis, et successit Robertus de eadem urbe natus. 1153. Ascalonia capitur.
 1117. (*Ib.*) Paschalis papa secundus obiit, et Gelasius successit. 1160. Dominus Gualtherus abbas 4us obiit, et dominus Ivo abbas 5us successit.
 1119. (*Ib.*) Gelasius papa obiit, cui Calixtus, qui et Guido, prius Viennensis archiepiscopus, successit; quique concilium Remis tenuit. 1168. Theodericus comes Flandrensis obiit, filioque suo Philippo comitatum reliquit.
 1123. (*Ib.*) Concilium fuit apud Romam, in quo pax inter papam et imperatorem confirmatur. 1171. Dominus Thomas Cantuarie archiepiscopus martyrizatur a satellitibus Henrici regis Angliæ. Quis quantæ virtutis extiterit, Dominus virtutibus et miraculis declarare non desinit. Eodem anno C Balduinus comes Montensis moritur, et apud Montes sepelitur. Cui succedit Balduinus filius ejus. Eodem etiam anno nobilis æcclesia Tornacensis beatæ Mariæ semper virginis dedicata est ab illustri viro domino Henrico 4us Remensi archiepiscopo, pluribus secum adunatis episcopis.
 1124. (*Ib.*) Obiit Calixtus papa, et successit Honorius. 1172. Hyemps mollis et ventosa, procellis et ymbribus tediosa, et in medio Januarii mensæ choruscationes et tonitrua 4us.
 1127. Obiit dominus Segardus, hujus cenobii 4us abbas secundus, vir vitæ venerabilis, ipsisque secularibus potestatibus valde reverendus. (*Ib.*) Karolus comes Flandriæ interficitur Brugis, in æcclesia sancti Donatiani, coram altari quod est super absidam.
1132. Dedicatio æcclesiæ sancti Martini a domino Simone episcopo.
 1136. Dominus Gualtherus abbas quartus Herimanno succedit. Eodem tempore siccitas magna fuit, et magna frugum abundantia, et ab incommodo quartanæ febris multi mortui sunt.
 1147. Ludovicus rex Francorum Jherusalem ivit, cum magno quidem comitatu; sed inactus rediit. Nix magna, quam vehemens inundatio aquarum est secuta. (*An.* 1146.) Eodem tempore Tornacensis æcclesia propriam recuperavit episcopum.
 1149. Hiemps solito asperior inhorruit, in tau-

VARIE LECTIONES.

4us manus s. XV correxit cenobii sancti Martini Tornacensis. 4us Eodem — Henrico in loco rosso
 4us alia manus addit Explicit; quedam rubro scripta in sequenti columna erasa sunt. 4us cuidam esse videtur in cod.

bus suis pluribusque proceribus regni a Ludovico A imperatore dampnatur exilio. In cuius locatur sede vir venerabilis abbas 10mo nomine Adalardus. Hic primum cepit edificare novam Corbeiam.

821. Adalardus Corbeiensis abbas aliique proceres regni revocantur ab exilio, nisi quos mors vita privaverat, pristinisque honoribus relocantur.

827. Adalardus Corbeiensis abbas celeberrimus inter Francos extitit.

828. Ratbertus cognomento Paschasius, discipulus sancti Adalardi, omnium divinarum scripturarum perscrutator, floret in Gallia.

844. Hic Karolus post imperii divisionem fuit Francorum rex primus. Hic Lotharius fuit pii Ludovici, Karoli magni filii, filius, imperator tertius.

885. Hic Karolus fuit Ludovici Germanorum regis, pii Ludovici imperatoris filii, filius.

CONTINUATIO PRÆMONSTRATENSIS

Damus ex codice B1 continuationem, quæ Laudunensi superstructa, huic ante a. 1126 nil fere inserit nisi magnos centones ex Vita Norberti consutos, in sequentibus permulta addit aliunde petita, quæ magnam cum Valcellensi cognitionem produunt. Post a. 1145 excepit fortasse codicem Vallis Lucentis, de quo cf. supra col. 31. Auctorem ignoramus; facile tamen apparet fuisse Præmonstratensem, diocesis Laudunensis vel Remensis. Scribere cepit non ante a. 1146, quo anno desinit auctarium Laudunense; ultra initium anni 1155 opus non deductum fuisse ab auctore, ostendit continuatio Ursicampina, quæ nostram excepit integram, et ipsa iterum excerpta a Nicolao Ambianensi, Vincentio Roberto Altissiodorensi. Valcellensis etiam atque Burburaensis nostro usæ videntur.

Post Ivonem, qui vita atque doctrina sua Carnotensem æcclesiam illustravit, quique inter cetera opera sua illud volumen, quod decreta Ivonis dicunt, sua industria utiliter compilavit, Giffridus, vite merito ac prudentia venerabilis, Carnotensem æcclesiam rexit. In Remensi quoque metropoli post Manassem illustrem virum, exturbato invasore Gervasio, Radulfus successit (500), qui Viridis cognomen habuit. (*Cont. Laud.*) Waldrico Laudunensi episcopo a sue urbis civibus nequiter perempto, Hugo Aurelianensis æcclesiæ decanus substituitur. Quo post septem menses mortuo, vir illustris Bartholomeus ad episcopatum Laudunice civitatis provehitur. Cujus industria et episcopalis æcclesia, quæ incensa fuerat, in brevi reparata iterum consecratur, et civitatis ac provincię desolatione sublevata, in multis locis, in quibus antea nunquam fuerat, religionis fervor et Dei cultus fundatur, et inde in multas ac remotas et etiam transmarinas regiones propagatur.

1114. R. 8. F. 5. A. 14. H. 4.

(*Cont. Laud.*) In civitate Belvacensi a Conone sedis apostolicę legato concilium celebratur.

1115. 9. 6. 15. 5.

(*Ib.*) Lambertus bone memorie Atrebatensis episcopus obit, eique in episcopatu Robertus succedit.

1116. 10. 7. 16. 6.

(*V. Norb.*) Hoc tempore Norbertus, loci et ordinis Præmonstratensis fundator, de partibus Lotharingę oriundus, genere, divitiis atque facundia ipsis etiam summis principibus familiaris atque notissimus, divino fervore succensus, postposita seculi pompa, repente ad votum suum diaconus et

B presbiter simul ordinatus, paupertatis Christi tunicam induitur; et verbo predicationis ferventissime instans, bajulans sibi crucem nudam, nudus Christum sequitur. Quorundam etiam religiosorum moribus exploratis, artioris vię propositum et tunc temporibus inauditam distractionem arripit; et per aliquantum temporis nudis incedens pedibus in brumali rigore, verbum Dei spargens, multos ab errore convertit.

1117. 11. 8. 17. 7

(*Cont. Laud.*) Anselmus Laudunicę civitatis magister nominatissimus, litterarum scientia clarus, vir morum honestate et consilii maturitate venerabilis, obit; qui utili studio et sollerti industria, inter cetera opera sua, etiam in psalterio glosas marginales atque interlineales de auctenticis expositivis elimata abbreviatione ordinavit.

1118. 12. 9. 18. 8.

(*Ib.*) Paschalis papa obit, eique Gelasius, Romanę æcclesię cancellarius, in pontificatu succedit. Terræmotus factus est apud nos 5 Id. Jan. 4 feria. Ventus vehementissimus in vigilia natalis Domini, per totam diem et noctem durans. (*V. Norb.*) Gelasius papa, indicto Remis consilio, transgrediens Alpes in Gallias venit. Ad quem vir Dei Norbertus, nudis ut erat incedens pedibus, accessit; eique animi sui propositum pandens, licentiam et auctoritatem seminandi ubique verbum Dei ab eo accepit. Inde usque Valentianas rediens, infra quindecim dierum spacium tres socios, quos solos habebat, morte preceptos amisit; et ibidem pro tribus unum recepit, Hugonem videlicet, qui ei in regione Præmonstratę æcclesię successit.

NOTE.

(500) A. 1106.

1131. Philippus rex dum in civitate Parisius, sicut puer, equum suum deduceret, porcus pedibus equi se submittens, equum super ipsum precipitem dedit, et ita puer subita et miseranda morte preventus est, 3 Id. Oct. Suessionis ecclesia beati Medardi ab Innocentio papa consecratur, Id. Oct. Ludovicus, frater Philippi nuper defuncti, adhuc puer consecratur in regem ab Innocentio papa, Remis in concilio 8 Kal. Novbr.

1132. Fara castellum (497) obsessa est a Ludovico rege Francorum, a Nonis Maii usque 7 Idus Julii; nec tamen capta.

1133. Eclipsis solis facta est 4 Non. Aug. feria 6, hora 5.

1134. Henricus rex Angliæ obiit. Stephanus nepos ejus de sorore in regnum succedit.

1135. Ventus nimius 5 Kal. Novembr., qui turres et edificia multa diruit. Mare terminos suos egressum, partem Flandriarum cum habitatoribus suis inopinabile submersit.

1136. Anno 1130, Honorio papa defuncto, factis partibus Gregorius, qui Innocentius dictus est, et Petrus de Leone eliguntur. Sed Innocentio in honore confirmato, Petrus reprobat. Dissensio vero inter illos de papatu extunc orta, durat adhuc in hunc 1136mo annum. Hujus rei causa in ipso 1136° anno imperator secunda vice Romam profectus est. Hic Innocentius anno 1131, pontificatus vero sui secundo, in die palmarum Lauduni ad sanctam Mariam in sede episcopali missam celebravit; in secunda vero feria sequenti in ecclesia beati Vincentii.

1137. Siccatas, quantam nemo, qui tunc viveret, se vidisse vel ab antecessoribus suis se audisse testabatur, ita ut fontes et putei, quidam et de fluminibus siccati sint. Hoc eodem anno comes Pictavensis ad Sanctum Jacobum in Galatia (498) causa orationis profectus, in sancto die parasceve in ipsa ecclesia beati Jacobi ante altare, ubi et sepultus est, obiit. Hujus filium Ludovicus puer rex Franciæ apud Burdegalam, universis optimatibus Franciæ presentibus, quam solempnibus nuptiis duxit uxorem, Ludovico rege patre suo adhuc vivente, qui tamen fere intra eundem mensem Parisius defun-

ctus est, et apud Sanctum Dionysium ante majus altare sepultus, Kal. Aug. Hoc ipso anno Liuterius imperator, post subactam in fidelitate Romanam ecclesiam Apuliam in patriam rediens, mortuus est. Cui Conradus succedit.

1138. Habitaculum servorum Dei in loco, ubi dicitur Ad montem Dei (499), construitur; ubi degentes regulariter vivunt, acquirunt regnum cælorum precibus ac jeuniis, carnis repugnantiam ciliitiis domant asperrimis. Obiit domnus Ehalus, monachus Sancti Vincentii Lauduni, vir in omni litterarum scientia clarissimus.

1139. Tempestas vehemens oritur 6 Non. Julii, quatuor fere continuis perseverans noctibus, cum tonitruis et maximis coruscationibus.

1140. Inter Ludovicum regem Francorum et papam Romanum facta dissensione graviter ecclesia perturbatur, hac videlicet ex causa, quod defuncto Bituricensi archiepiscopo missus est a domno papa eidem ecclesie pastor consecratus; sed a rege et aliis quibusdam repudiatus, in archiepiscopatum nequaquam admittitur.

1141. Ventus vehemens oritur 14 Kal. Febr., pene durans tota die: horribili impetu monasteria domusque subruit, arbores annosas terræ coæquat, iram Dei peccatis exigentibus promeritam erga genus humanum manifestat. [Cujus etiam violentia una turrium ecclesie Corbeiensis debilitata et a suo statu commota corruit, et de sua ruina dampnum pariter et mesticiam habitatoribus intulit ¹¹⁴¹.]

(1143 ¹¹⁴³.) Innocentius papa moritur. Succedit ei Guido, qui et Celestinus.

(1144 ¹¹⁴⁴.) Pax redditur ¹¹⁴⁴ ecclesiis Galliarum. Celestinus papa moritur. Succedit in papatum Lucius. . . ¹¹⁴⁴.

(1145 ¹¹⁴⁵.) Lucio substituitur Eugenius. Hujus Romani jugum detrectant; quique nimis insolescentes ausu feritatis ingentis, patricium sibi statuunt, qui rei publicæ curam gerat, et vices imperatoris eo absente suppleat.

[Sequentem hujus operis seriem require apud Vallem Lucentem ¹¹⁴⁵.]

VARIÆ LECTIONES.

¹¹³⁶ addit manus alia, coarva. ¹¹³⁶ numerus deest. ¹¹³⁷ redditur cod. ¹¹³⁷ ita cod.; ¹¹³⁷ numerus deest. ¹¹³⁷ addit eadem manus, quæ ad a. 1141.

NOTÆ.

(497) La Fère, in confiniis Virmandensium et Marlensium, ad fl. Oise situm.

(498) San Yago de Compostella.
(499) Ord. Carthusiensis.

AUCTARIUM CORBEIENSE

419. Hic ceperunt Franci reges habere, qui prius duos duces vel iudices consueverant habere super re; primumque regem sibi statuunt Pharamundum, Marcomiri sui ducis filium.

662. Hic Lotharius fuit rex decimus.

PATROL. CLX.

664. Floruit Theodefridus primus abbas Corbeiensis.

807. Sanctus Adalardus Corbeiensis abbas nonus, patruelis Karoli imperatoris, pollet in Gallia.

815. Corbeiensis abbas cum fratribus et sorori-

niam, in Gothiam, in Hispaniam, in Burgundiam; A quas omnes provincias per eandem domum bono jam videmus odore respersas. In Vivariensi etiam æcclesia de fratribus suis abbatem tunc ordinari fecit. Ubi cum ad introitum fratrum malignus spiritus hominem quemdam invasisset, et eum per biduum vexasset, per virum Dei expulso demone curatus est. In castro nichilominus Antwerpiensi æcclesiam ordi-
 aandam hac de causa suscepit. Oppidani castri illius a quodam heretico Tanchelmo seducti, paulatim a fide et bonis moribus desciverant, quia idem hereticus nimis subtilitatis, cum tamen esset laicus, sed multis etiam disertis clericis in sermone acutior, sacri ordinis ministros et episcopalem ac sacerdotalem gradum nichil esse dicebat, corporis et sanguinis Christi perceptionem sumentibus ad salutem prodesse negabat; in precioso apparatu et vestibus deauratis incedens, triplici funiculo crinibus intortis, verbis persuasibilibus et convivorum apparatus suos, qui eum circiter tria milia armati sequebantur, alliciebat, et per eos in resistentes sibi cedibus seviebat. Credebant ei et reverebantur eum, in tantum ut aqua, qua corpus laviaset, biberent et pro reliquiis asportarent; cum tamen tantæ continentiæ et inpuritatis esset, ut filias in matrum præsentia, sponsasque maritis intuentibus corrumperet, et hoc opus spirituale esse assereret. Qui tandem post multos errores et multas cedes, dum navigaret, a quodam presbitero in cerebro percussus occubuit. Sed nec post ejus mortem error ipsius tam facile extirpari potuit. Propter quod a clericis loci illius æcclesia cum aliquantibus redditibus per manum episcopi Norberto ordinanda datur, sperantibus, quod per ejus salutarem doctrinam heresis illa de medio tolleretur. Quod et factum est. Siquidem ipso predicante compuncti viri et mulieres, corpus dominicum, quod in cistis et foraminibus per decem annos et amplius reposuerant, attulerunt, et per ejus doctrinam paulatim ad sanam fidem resipuerunt. Radulfo Remorum archiepiscopo obeunte (Jul. 23), Rainaldus succedit in presulatu Remensis æcclesiæ. Venetiani navali exercitu Ascalonem obsidentes, accepta ab Ascalonitis pecuniæ taxatione, recedunt, et Tyrum aliquandiu obsessam in deditionem accipiunt. Balduinus rex Jerosolimorum a Saracenis
 D preventus capitur, et post diutinam captivitatem data pecuniæ estimatione relaxatur. (C. Laud.) Henricus imperator congregata exercitus infinita multitudinæ, fines regni Francorum irrumpere disponit; sed Ludovico Francorum rege cum infinito nichilominus exercitu in occursum ejus properante, consilio principum et episcoporum ab inutili proposito desistit. Et hoc factum est mense Augusto. Henricus imperator Montionem castrum capit, et Rainaldum ejus comitem captum secum abducit.

1125. R. 19. F. 16. A. 25. H. 15.

Fames permaxima grassatur in Gallia, in qua Karoli, inclyti marchionis Flandriæ, liberalis erituit munificentia; qui innumerabilibus diversis in locis pauperibus cotidiana ministrabat victus stipendia.

1126. 20. 17. 26. 16.

(An. 1125.) Henrico imperatore mortuo, quibusdam principibus, maxime de Suevia et Alemannia, nepotem ejus Cuonradum in regnum sublimare volentibus, alii Lutherum Saxonie ducem, virum consilii et bellicosum, in regem provehunt.

1127. 1. 18. 27. 17.

Post mortem Lisiardi episcopi (501), Suessorum fit episcopus Joslenus, vir consilii. Cameraci quoque post Burchardum Herimannus episcopatum tenuit. Quo post triennium extruso, Liardus ei successit; qui et ipse post quattuor annos repudiatus (502), Nicholaum successorem habuit. (V. Norb.) Parthenopolitanæ civitatis archiepiscopo defuncto, cum clerici et cives ejusdem urbis coram imperatore Luthero ad eligendum archiepiscopum apud Spiram convenissent, nutu domni Gerardi Romanæ sedis legati, qui tunc forte aderat, et postea factus est papa Lucius, nec non et Alberonis Metensis primicerii, qui postea factus est Trevirorum archiepiscopus, Norbertum Premonstratæ æcclesiæ patrem, qui pro quibusdam causis eo forte advenerat, in pastorem eligunt, et regali prosequente conventia, ad sacerdotium præfatæ urbis provehunt. Karolus comes Flandriæ, pro executione justitiæ quibusdam suorum perosus, diebus quadragesimæ in æcclesia, ubi missam auditurus venerat, orans cum quibusdam suis proceribus, ab eis interficitur. Quod scelus provinciæ totius zelo et unanimi concursu tanta est severitate viadicatum, ut non facile possit occurrere tam districtæ ultionis exemplum. Willelmus, Roberti Normanniæ quondam comitis filius, electione principum et conventia Ludovici regis Francorum substituitur in principatum. Quem patruus suus Henricus Anglorum rex suspectum habens, eo quod ipso exheredato patrem ejus Robertum captivum teneret, principes Flandriæ adversum eum in rebellionem suscitavit. Qui Theodericum Karoli consobrinum de Alsatia contra eum accersivunt, et Willelmo post biennium per vulnus mortuo, ad principatum provehunt. Fulco successit Balduino in regno Jerosolimitano.

1128. 2. 19. 28. 18.

(C. Laud.) Lauduni in æcclesia sancti Johannis, consilio regis et principum, monialibus, quæ matres infames erant, ejectis, et monachis in earum locum substitutis, Drogo, religione et facundia venerabilis, a Bartholomeo episcopo primus abbas ordinatur; qui postmodum a papa Innocentio Romæ Ostiensis episcopus cardinalis consecratur (an. 1136).

NOTÆ.

(501) D. 18 Oct. 1126 secundum Gall. Christ. 1125 sec. Bouq.

(502) A. 1137.

1129. R. 3. F. 20. A. 29. H. 1.

(V. *Norb.*) Norbertus archiepiscopus in æcclesia sanctæ Mariæ apud Magdeburgh, expositis clericis secularibus, sui ordinis fratres collocavit, et, ut inibi ad tenorem regulæ, quam Premonstrati instituerat, Deo militarent, ordinavit. In Premonstratensi quoque æcclesia successorem sibi domnum Hugonem, qui ab inicio paupertatis suæ socius fuerat, abbatem ordinari fecit. Sed et ad Audwerpiensem atque Florensiensem æcclesiam ad regimen fratrum nominatos patres destinavit. (C. *Laud.*) Anselmus abbas, postmodum episcopus Tornaci, succedit Seifrido in æcclesia sancti Vincentii de monte Lauduno. Philippus puer, Ludovici Francorum regis filius, Remis in regem ungitur, die paschæ, 18 Kal. Maii, patre presente.

1130. 4. 21. 30. 2.

(*ib.*) Honorio papa defuncto, factis partibus, Gregorius et Petrus de Leone ad papatum eliguntur, et Gregorius Innocentii, Petrus Anacteti nomine alterantur. (V. *Norb.*) Sed Petro ob parentelæ suæ fortitudinem apud Sanctum Petrum commorante, Innocentius Roma egressus in Gallias profiscitur, et Gallicana sibi adherente æcclesia, concilii celebratis primo Remis, secundo Pisis, in papatu confirmatur, et Petrus ab omnibus Galliæ et Germaniæ episcopis anathematizatur. Johanues piæ memoriæ Morinorum episcopus obiit; eique Milo abbas de sancti Judoçi ex ordine Premonstratensium successit. Roberto quoque Atrahatensium episcopo defuncto, Alvisus abbas ordinatur episcopus in ejus loco. (C. *Laud.*) Thomas de Marla in suo proprio conducta negotiatores dolo capiens, a rege Ludovico cum exercitu impetitur, et a Radulfo Viromandorum comite vulneratus et captus, Lauduni moritur.

1131. 5. 22. 31. 3

(*ib.*) Innocentius papa Lauduni in æcclesia sanctæ Mariæ dominica in ramis palmarum, et tertia feria sequenti in æcclesia beati Martini divina mysteria celebravit. Philippus puer nuper in regem unctus, dum in civitate Parisius equo vehitur, porcus equi pedibus se forte summittens, equum super ipsum precipitem dedit, et de ejus subita et miseranda morte Francis luctum induxit, 3 Id. Oct. Ecclesia sancti Medardi Saessionis ab Innocentio papa consecratur. Concilio Remis habito, presente Francorum rege Ludovico, filius ejus Ludovicus in regem consecratur a papa Innocentio, 8 Kal. Nov. Sub his temporibus ordo canonicus Premonstratensium, et monasticus Cisterciensium, quasi duæ olivæ in conspectu Domini, pietatis lumen et devotionis pinguedinem mundo ministrabant, et quasi vites fructiferæ, religionis palmites circumquaque propagabant, et per omnes fere christiani orbis terminos bonæ opinionis paulatim odore diffuso, novas abbatias, ubi antea Dei cultus non fuerat, construebant.

A Unde etiam in Syriam et Palestinam de Premonstrato fratres missi, nonnullas abbatias edificaverunt. Eratque circa hæc tempora pulchra ac decora facies æcclesiæ, diversorum ordinum ac professionum circumdata varietate; dum hinc Premonstratenses, hinc Cistercienses, inde Cluniacenses monachi, tum etiam diversi habitus atque professionis sanctimoniales et mulieres Deo devotæ, in continentia atque paupertate sub obedientiæ jugo regulariter viventes, fervore religionis invicem provocarent, et nova certatim diversis in locis monasteria fundarent. Cum his etiam monachi Cartugienses et ipsi paulatim pullulabant; qui pre ceteris continentes, pesti avaritiæ, qua plurimos sub religionis habitu laborare videmus, terminos posuerunt, dum certum numerum hominum, animalium, possessionum, quem eis pretergredi nullo modo liceat, statuerunt; et ipsi singulas singuli cellas habentes, ac raro vel ob Dei cultum, vel ob mutuum in caritate solacium convenientes, perfectius mori mundo et ceteris diligentius vivere Deo elegerunt. Inter quos Gigo, prior Cartusiæ, religione ac sapientia eminentissime floruit; et de eadem domo Hugo, ex priore Gratianopolitanus episcopus, postmodum Viennensis metropolitani, in ipsius religionis districtione insignis claruit. Ad hæc etiam milites templi Jerosolimitani, fratres quoque de hospitali, sub religioso habitu continenter viventes, ubique se multiplicando diffundebant, et quæ poterant, vel de laboribus propriis, vel de fidelium elemosinis, ad opus Deo militantium et infirmorum quorumque ac pauperum Jerosolimam mittebant.

1132. 6. 23. 32. 4.

(C. *Laud.*) Fara castrum a Ludovico Francorum rege obsidione cingitur, a Nonis Maii usque ad 7 Idus Julii; nec tamen capitur. (*ib.*) Eclipsis solis facta est 4 Non. Aug. fer. 6 hora 6 (503).

1133. 7. 24. 33. 5.

(V. *Norb.*) Lutherus imperator expeditionem in Italiam parat; et cum episcopis et archiepiscopis papam Innocentium Romam deducens, contra Petrum Leonis, qui monasterium sancti Petri munierat, eum in episcopo Lateranensi in sede pontificali potenter collocat. Ipsum vero Lutherum Innocentius papa ibidem in imperatorem consecrat.

1134. 8. 25. 34. 6.

(*ib.*) Norbertus archiepiscopus, vir potens in opere et sermone, multorum monasteriorum fundator, et sanctæ religionis eximius propagator, Innocentii papæ catholici equissimus fautor, Petri vero scismatici justissimus execrator, cum imperatore Lithero ab expeditione Italica regressus in civitatem suam, non multo post infirmitate corripitur, et in ea per spatium quatuor mensium laborans, episcopatu sapienter ac fideliter ministrato per annos octo, astantibus fratribus, data benedictione, moritur. Cum de sepultura inter clericos majoris æcclesiæ et

NOTÆ.

(503) A. 1133, ponunt *Laud.* et *Burzburg.*

fratres sanctæ Mariæ contentio fieret, res ad imperatorem delata est, et ex ejus præcepto in æcclesia sanctæ Mariæ cum filiis ac fratribus, quos in Christo genuerat et Christo educaverat, sepultus est. Cujus extitit in Christo dormitio 8 Id. Julii.

1135. R. 9. F. 26. A. 33. H. 7.

(C. *Laud.*) Henricus obit, rex Angliæ, vir in regni sui administratione singularis severitatis atque censuræ. Cui Stephanus de sorore nepos in regnum succedit, sed magna parte regni mutilatus, non multo post totam Normanniam amittit. Filia enim regis Henrici Mathildis, quæ primo nupsit Henrico imperatori, postmodum Giffrido comiti Andegavensi, ope regis Francorum Ludovici Normanniæ ducatum occupat, et in ipsa Anglia magnas ei molestias atque calamitates suscitavit. Quem etiam bello postmodum cepit; sed pro comite Roberto fratre suo, a regina Angliæ captus, eum relaxavit. (*Ib.*) Ventus nimius 8 Kal. Nov. fuit, qui turres et edificiâ multa diruit.

1136. 10. 27. 1. 8.

(*Ib.*) Mare terminos suos egressum, inopinate submersit cum habitatoribus suis partem Flan-driarum.

1137. 11. 28. 2. 9

(*Ib.*) Siccitas tanta fuit in Francia, quantam nemo, qui tunc viveret, se vidisse vel ab antecessoribus suis audisse testaretur, ita ut fontes et putei, quidam etiam fluvii siccarentur. Imperator Liutherus secundam facit expeditionem in Italiam. Comes Pictaviensis Willelmus ad Sanctum Jacobum in Gallia orationis causa proficiscitur, et in 6 feria parasceve in æcclesia beati Jacobi moritur, et ante altare sepelitur. Qui moriturus proceres suos, quos secum habebat, contestatur, ut filia sua major Alienordis Ludovico juniore Francorum regi cum Aquitaniam ducatu uxore tradatur. (*Ib.*) Quam predictus Ludovicus apud Burdegalam, optimatibus regni presentibus, jungit sibi nuptiis quam sollempnibus. Cujus pater Ludovicus intra eundem fere mensem apud Parisys defunctus, in æcclesia beati Dyonisii ante corpus ipsius est sepultus, Kal. Aug. 28 anno regni sui. Liutherus imperator post subactam in fidelitate Romanæ æcclesiæ Apuliam rediens in patriam suam moritur; et Cuonradus, qui ante ipsum imperium affectaverat, Henrici imperatoris de sorore nepos, ad regnum provehitur.

1138. 1. 1. 3. 10.

Obit Drogo bonæ memoriæ Ostiensis episcopus, vir religione ac sapientia clarus. Petrus Leonis, qui per scisma presulatum Romane sedis contra Innocentium invaserat, et æcclesiæ Dei magno scandalo jam per octo annos fuerat, Dei judicio percussus obit (*Jan.* 25); et ab eo ordinatos degradari, nec ultra ad sacros ordines promoveri, Innocentius papa decernit. His temporibus quidam pseudoimperator in partibus Alemanniæ surrexit, qui per aliquot

annos apud Solodorum in reclusionione vivens. egressus inde, imperatorem Henricum se esse meritiendo dixit. Qui cum multos seducendo sibi allexisset, in tantum ut pro eo etiam graves pugnæ et homicidia fierent, aliis eum recipientibus, aliis seductorem palam profitentibus, tandem declarata ejus falsitate, Cluniaci in monachum attonsus est.

1139. 2. 2. 4. 11.

Rainoldo Remorum archiepiscopo defuncto (504), æcclesia Remensis per biennium fere pontifice caruit; et tandem hoc anno Samson de clero Carnotensis æcclesiæ Remensem presulatum suscepit. Florebat hoc tempore Gallicana æcclesia per viros religione ac sapientia illustres, Milonem Morinensem episcopum, humilitatis virtute precipuum, Alvisum Atrebatensem, liberalitate atque consilio et facundia clarum, Godefridum Lingonensem, Hugonem Autisiodorensem, Joslenum Suessionensem, Giffridum Catalaunensem, Albericum Bituricensem archiepiscopum, scientia litterarum atque consilii prudentia clarissimum. Inter hos et alios multos tunc claros scientia viros etiam Bernardus Clarevallensis abbas, vir opinatissimæ religionis, eminentissime clarebat; qui verbi Dei ferventissimus predicator et innumerabilium monasteriorum fundator, multas cotidie animas ad studium religionis et sanctæ paupertatis propositum inbuebat. (C. *Laud.*) Habitaculum servorum Dei in loco qui dicitur Ad montem Dei construitur.

1140. 3. 3. 5. 12.

Hugo Parisiensis Sancti Victoris canonicus, religione et litterarum scientia clarus et in septem liberalium artium peritia nulli sui temporis secundus, obit (505). Qui inter multa quæ utiliter scripsit, etiam librum de sacramentis valde necessarium, duobus voluminibus comprehensum, edidit. Senonis presente rege Ludovico episcoporum et abbatum religiosorum sit conventus contra Petrum Abælardum, qui quadam profana verborum vel sensuum novitate æcclesiam scandalizabat. Qui ab eis interpellatus, cum esset responsurus, de justitia veritus, audientiam apostolicæ sedis appellavit; et sic evadens, non multo post Cabiloni ad Sanctum Marcellum obiit. (An. 1142, April. 21.) Inter regem Ludovicum et comitem Theobaldum (506) simultatis germen pullulat, pro eo quod comes cum rege in Aquitanicam expeditionem proficisci detrectat.

1141. 4. 4. 6. 13.

Rogerus de Sicilia post occupatum Calabriæ et Apuliæ principatum, papam Innocentium bello cepit; et facta cum eo qualicumque pace, ut ab eo in regem coronaretur, obtinuit; sicque primus de Normannorum genere regis sibi nomen usurpavit, et postmodum etiam in Affrica nonnullas civitates sive provincias occupavit. Castrum Bullonium, quod Rainaldus comes injuste tenerat, capitur ab epi-

NOTÆ.

(504) A. 1138 Id. Januar.

(505) D. 11. Febr. a. 1142; cf. Pagium et Mœnsi

ad Baron. a. 1140.

(506) Blesensem.

scopo Leodii. (C. Laud.) Orta dissensione inter papam Romanum et Francorum regem Ludovicum, æcclesia Gallicana turbatur; simultas, quæ sopita putabatur inter regem et ipsum, cepit repullulare. Imperator Constantinopolitanus, Antibochia aliquandiu obsessa, pacem tandem cum principe fecit, et civitatem intravit; sed venationi insistens, dum arcum vehementius intendit, toxicata sagitta a semetipso vulneratus in sinistra manu, obiit, captis ante nonnullis Turcorum pæsidiiis. Et post eum filius ejus Manuel imperium sumpsit.

1142. R. 5. F. 5. A. 7. H. 14.

Radulfus Viromandorum comes uxorem suam dimittit, et sororem reginæ Petronillam ducit. Propter quod instantia comitis Theobaldi mittitur Ivo Romanæ sedis legatus, qui et Radulfum comitem excommunicavit, et episcopos Laudunensem Bartholomæum, Noviomensem Symonem, et Petrum Silvanectensem, qui divortium illud fecerant, suspendit.

1143. 6. 6. 8. 15.

(Ib.) Ventus vehemens 14 Kal. Febr. horribili impetu monasteria domosque subruit, arbores anosas terræ coequans. Ludovicus rex Vitriacum castrum comitis Theobaldi capit; ubi igne admoto, æcclesia incensa, et in ea mille trecentæ animæ diversi sexus et etatis sunt igne consumptæ. Super quo rex Ludovicus misericordia motus plorasse dicitur; et hac de causa peregrinationem Jerosolimitanam aggressus a quibusdam estimatur. Castrum vero Odoni Campaniensi contulit, nepoti comitis Theobaldi, qui patrimonium ab ipso sibi ereptum per regem Ludovicum hac occasione recuperare voluit. Mortuo venerabili Gifrido, Catalauni sit episcopus Guido. (Ib.) Obiit papa Innocentius, cui successit Wido castellanus, Cælestini nomine alteratus. Obiit etiam Fulco rex Jerosolimorum. Qui, dum venationi insistens leporem insequitur ex improvviso sibi apparentem, equus, cui sedebat, super se eum precipitem dedit, ipsumque vita pariter et regno privavit. Post quem filius Balduinus cum matre regnat. (Ib.) Pax reformatur inter papam et regem Ludovicum.

1144. 7. 7. 9. 1. S. 3.

Celestinus papa quinque mensibus et dimidio papatus functus officio, recedit (Mart. 9.) eique Lucius, ex Gerardo cancellario papa factus, succedit. Mediante abbate Clarevallis, simultas, quæ inter regem Ludovicum et comitem Theobaldum incanduerat, sopitur. Inter Stephanum regem Angliæ et fautores Mathildis, Henrici regis filiæ, varia sorte configitur, et regnum illud, quod pre ceteris aliquandiu quietum manserat et opulentum, ferro, flamma, fame misere decerpitur.

1145. 8. 8. 10. 2. 4.

Edessa Mesopotamiæ civitas, in qua erant corpora apostolorum Thome et Thaddei, et quæ ido-

latria sordibus nunquam fuerat polluta, ex quo primitus ad christianismum est conversa, a Turcis obsessa capitur. Ubi episcopo civitatis decollato, et sanctis locis prophanatis, et in eis multis nec dicendis abhominacionibus perpetratis, multa milia diversi sexus et etatis trucidantur, diversis modis cruciantur, captivi abducuntur et servituti adducuntur. Unde christianis metus et tristitia, Christi nominis inimicis fastus crevit et audacia. Et hæc quidem malorum incia. Lucius papa senatores Romanorum contra æcclesiam erectos in Capitolio obsidet; sed inde per Jordanem Petri Leonis perturbatus, infirmitate correptus, infra annum pontificii sui moritur. (Febr. 25.) Cui succedit abbas Sancti Anastasii Bernardus, et papa vocatur Eugenius. Contra quem Romani Jordanem patricium et senatores erigentes, eum ab urbe deturbant. Qui transalpinando in Gallias venit.

1146. 9. 9. 11. 3. 5.

Rex Francorum Ludovicus, captæ a Turcis Mesopotamiæ zelo accensus, sive ut alii putant, Vitriacensis incendii conscientia compunctus, apud Vice-liacum affixo sibi crucis signo, cum principibus regni et multitudine innumerabili transmarinam peregrinationem aggredi proponit. Ecclesia Tornacensis, quæ per annos circiter 600 a tempore beati Medardi sub episcopo Noviomensi sine proprio fuerat sacerdote, hoc anno proprium episcopum cepit habere, Anselmo abbate Sancti Vincentii Laudunensis a papa Eugenio Romæ consecrato et eidem civitati in episcopum destinato. Fames permaxima grassatur in Gallia, in qua æcclesiarum Christi enituit liberalis munificentiæ; quæ in sustentationem pauperum multa expenderunt modiorum milia. Quo tempore in Lingonensi parrochia, apud Mormandum, ubi pauperes innumeri cotidiana stipe alebantur, quidam homines occidisse et eorum carnes coctas vendidisse deprehensus, a pauperibus patibulo est appensus. Guido Catalaunis episcopus obiit.

1147. 10. 10. 12. 4. 6.

Conrado rege in purificatione sanctæ Mariæ Frankefort constituto (Febr. 2), abbas Clarevallensis tam rege quam cunctis fere regni principibus crucis affigit signum, et sotii peregrinationis multiplicatur super numerum. Navalis Dei exercitus, ex Anglia, Flandria atque Lotharingia collectus, 2 Id. Aprilis de Tredemunde (507) portu Angliæ cum 200 fere navibus profectus, 4 Kal. Julii in vigilia apostolorum Ulixisbonam (508) applicuit, et eam post quattuor mensium obsidionem per multas cedes et multam macerationem Dei virtute et sua industria capiunt; et cum de ipsis tantum essent 13000, hostium 200500 superantes, ingressi cum hymnis, æcclesiam dedicantes, episcopum ibi et clericos ordinaverunt. Ad corpora ibi occisorum tres muti recuperaverunt loquendi usum. Conradus

NOTÆ.

(507) Dartmouth in Devonshire.

(508) Lissadon.

rex mense Maio cum multitudine innumerabili et A pna et abrasa. Lauduni 4 Non. Jul. factis ton-
virtute incomparabili peregrinationem aggressus, truis, in monasterio sancti Vincentii monachis diurni
transito prospere Bosforo, dum ad expugnandum officii cursum complementibus, duo ex eis subito ful-
Ieonium inconsulte divertit, consumptis terræ ger- minis ictu corruentes expraverunt; alii quidam
minibus et deficientibus victualibus, suis fame affli- tacti vel territi vix convaluerunt. Fulmine etiam
etis redit, et prosequentibus eos Turcis, multa milia altaris linteum adurente, et sacrarium penetrante,
suorum amittit. Rex Francorum Ludovicus 3 Kal. et de magna cruce partem, partem quoque claustra-
Janii in pentecosten peregrinationem aggressus, lis hostii asportante, tota domus repletur horrore.
cum infinitis et expeditis suorum milibus per Hun- In aliis etiam locis hominibus seu hominum ædificiis
gariam profectus, transito Bosforo occurso Conradi vel animalibus fulmine pereuntibus, mala quæ so-
regis excipitur; qui multis suorum ob inopiam rep- lito graviora christianis contingere, sunt signata. Di-
patriantibus, paucis comitantibus, a Francis be- cunt etiam Jerosolimis in templo Donini sive in
nigne susceptus et cum eis aliquandiu est profectus. monte Oliveti fulminasse, et ejus infortunii hoc
Sed ab imperatore Grecorum a Tiatira revocatus, presagium fuisse. In territorio Gebennensi lupus
navibus ejus Jerosolimam est evectus. Eclipsis solis quidam, corporis magnitudine et animi ferocitate
fuit 8 Kal. Novembris, die dominica, ab hora 2 us- B aliis dissimilis, homines devoravit, et plus quam
que in horam 5. triginta animas diversi sexus et etatis vita privavit.

1148. R. 11. F. 11. A. 13. H. 5. S. 7.

Franci per deserta Asiæ dolo et astu Grecorum et C rebro assultu Turcorum detrimenta maxima pa-
tiantur; et fame nimia oruciati, quidam equorum et asinorum carnibus vescuntur. Sic cum multo la-
bore et dampno, multis fame pereuntibus, vix tan- dem Seleutiam venerunt, et inde Antiochiam et Pa-
lestinam petierunt. Manuel rex Grecorum nuntios regis Siciliæ, quos ad eum pro exequendo pacis fœ-
dere miserat, detinuit mancipatos [carcere. Unde iratus Rogerus, misso navali exercitu, Corinthum
spoliavit cum quibusdam aliis civitatibus et castellis in Grecia; et infinitam sumens diversi generis pa-
ludamentorum et vestis preciosæ substantiam cum auri et argenti copia, captivavit et de Grecis non-
nulla milia. Cepit etiam insulam Curfolium (509), et in ejus portu edificavit forte presidium. Citerio-
res Hispani capiunt Almariam, et sequenti anno Tortosam, insignes civitates Sarracenorum. Alvisus
Atrebatensis episcopus, vir honestate vitæ et scien- tia clarus, apud Philippopolim obit (510). Symon
quoque Noviomensis episcopus apud Seleutiam diem claudit. Amedeus comes Maurianensis in Cipro
insula obit. A papa Eugenio Remis concilium cele- bratur, in quo hereticus quidam de Britannia addu-
ctus dampnatur; qui non prophetam vel magnum quemlibet, sed nomini suo alludens, — Eon enim dicebatur — Per eum qui venturus est judicare vivos
et mortuos et seculum per ignem se esse dicebat, et de suis quosdam quidem angelos, alios autem apo-
stolos faciebat, et propriis angelorum seu apostolo- rum nominibus appellabat. Qui in concilio damp-
natus, sub custodia Remensis archiepiscopi non multo post defunctus, vita pariter caruit et memo-
ria. Contra Gillebertum quoque Pictavorum episco- pam, qui quadam nova verborum subtilitate in
scriptis suis scandalizabat æcclesiam, multa sunt dicta et disputata. Unde et quædam, quæ defendere
non presumpsit vel non potuit, ab ipso sunt dam-

truis, in monasterio sancti Vincentii monachis diurni officii cursum complementibus, duo ex eis subito ful-
minis ictu corruentes expraverunt; alii quidam tacti vel territi vix convaluerunt. Fulmine etiam
altaris linteum adurente, et sacrarium penetrante, et de magna cruce partem, partem quoque claustra-
lis hostii asportante, tota domus repletur horrore. In aliis etiam locis hominibus seu hominum ædificiis
vel animalibus fulmine pereuntibus, mala quæ so- lito graviora christianis contingere, sunt signata. Di-
cunt etiam Jerosolimis in templo Donini sive in monte Oliveti fulminasse, et ejus infortunii hoc
presagium fuisse. In territorio Gebennensi lupus quidam, corporis magnitudine et animi ferocitate
aliis dissimilis, homines devoravit, et plus quam triginta animas diversi sexus et etatis vita privavit.
In aliis etiam locis hoc anno lupi similiter noscuntur operati. Hildefonsus comes de Sancti Egidii
cum navali exercitu Palestinam applicuit, et cum magnum quid facturus speraretur, reginæ ut aiunt
dolo male potionatus, apud Cesaream Palestinæ moritur. Filius ejus adolescens quoddam castrum
comitis Tripolitani patruelis sui ingreditur, sed dolo ejusdem cum sorore a Turcis captivatur. Obsessa
per triduum Damasco a Francis, Germanis ac Jero- solimitanis, captis jam muris exterioribus, qui ortos
ambiebant, cum in brevi civitas capienda putaretur, dolo, ut aiunt, principum Palestinorum obsidio re-
moveretur. Factaque discessione, rex Francorum et imperator, iterum conducto die ad obsidendam Asca-
lonem, cum suis Joppe conveniunt. Sed Jerosoli- mitis minime juxta conductum occurrentibus, impe-
rator Constantinopolim navibus evehitur; rex, suis repatriantibus, cum paucis Jerosolimis per annum
moratur. Rogerus rex Siciliæ exercitum navalem direxit ad fines Affrice; captaque insigni civitate
quæ dicitur Affrica, Suilla, Asfar, Clippea, aliisque castris pluribus, archiepiscopum Affricæ, qui sub
servitute Romæ venerat consecrandus, ad sedem suam remittit liberum.

1149. 12. 12. 14. 6. 8.

Papa Eugenius in Italiam regressus, cum Roma- nis vario eventu confligit. Conradus et Manuel
imperatores convenientes in Grecia, expeditionem parant contra Rogerium de Sicilia. Sed exercitibus
profligatis ob famem et aurarum intemperantiam, Conradus tanquam rediturus repatriavit in Aleman-
niam. Henricus, Ludovici Francorum regis germanus, contempto mundi stemate, pro Christo in Cla-
ravalle indutus monachilli schemate, provehitur ad episcopatum civitatis Beluagicæ. Eclipsis lunæ
fuit 11 Kal. Aprilis circa horam 9 noctis, sabbato ante ramos palmarum; et ventorum intemperies se-
cuta est per quattuor continuos dies. In 4 autem feria ventus maximus et nimis fuit pluviarum. isundan

NOTÆ.

(509) Corfon.

(510) 8 Id. Sept. secundum Necrologium Aquicinense; anno 1147 secundum Annales Aquicinenses.

tin. Qua die in territorio Nerviorum juxta Gandavum sacerdos, missa celebrata, fulmine ictus occubuit, et in territorio Remensi quidam clericus tempestate periit. Tonitrua, fulgura, grandines et tempestates, diversa hoc anno hominibus intulerunt incommoda. Ludovicus rex Francorum a Palestina navigans, ut in patriam rediret, Grecorum naves incurrit. Cumque ab eis imperatori Curfolium obsidenti presentandus deducitur, Georgius dux navium regis Siciliæ eos aggreditur. Siquidem vastatis et spoliatis Grecorum provinciis, usque ad ipsam urbem regiam Constantinopolim accedens, sagittas aureas in palatium imperatoris jecerat, et incensis suburbanis, de fructu ortorum regis violenter tulerat. Unde rediens, naves Grecorum incurrit, captis Ludovicum regem eripuit, sed captos regis obtentu dimittit. Interim Manuel recepto in deditionem Curfolio, Siculorum naves per suos insequitur, et captis nonnullis navibus, rex fuga liberatur, et a rege Rogerio, nec non et papa Eugenio, honorifice suscipitur atque deducitur. Raimundus princeps Antiochiæ, vir cunctis christiani nominis inimicis terribilis, Kal. Augusti contra Turcos egressus, multis suorum captis et occisis in insidiis eorum, et ipse miserabiliter est interfectus. Turci caput ejus circumferentes, omnia fere castra vel civitates, quæ sui juris erant, in deditionem recipiunt, præter Antiochiam. Qui, cum et ipsam nimis infestarent, rex Jerosolimorum Balduinus contra eos egreditur in Syriam; eisque proturbatis in redeundo Saraceno- rum munitionem circa Damascum capit, et Damascenos in triennium tributarios facit. Milites templi Gazam, antiquam Palestinæ civitatem reedificant, et turribus eam munientes, Ascalonitas graviter infestant.

1150. R. 13. F. 13. A. 15. H. 7. S. 9.

Bartholomeus Laudunensis episcopus, trecesimo octavo anno sui episcopatus, contempto mundi scemate, Fusniaci (511) induitur monachili schemate. Habitis per Franciam conventibus, conivente etiam papa Eugenio, ut abbas Clarevallis Jerosolimam ad alios provocandos mitteretur, grandis iterum sermo de professione transmarina celebratur; sed per Cistercienses monachos totum cassatur.

1151. 14. 14. 16. 8. 10.

Illustres religione et prudentia viri obeunt, Sugerus abbas Sancti Dyonisii (512), Rainaldus Cistercii, Odo Sancti Remigii. Lauduni fit episcopus Walterus abbas Sancti Martini; et Godescalcus de monte sancti Martini episcopatur Atebati. Episcopi obeunt moribus et scientia clari, Hugo Autisiodorensis, et Joslenus Suessionensis (513). Gifridus comes Andegavorum post similitates habitas cum rege Ludovico, facta pace, infra unius mensis spatium obit. (An. 1152, Jan. 8.) Obiit etiam nobilis et

A religiosus princeps et pauperum pater comes Theobaldus. Multi quoque nobiles hoc anno moriuntur. 1152. 15. 15. 17. 9. 11.

(Febr. 15.) Conradus Teutonicorum rex obit; qui cum quindecim annis regnaverit, benedictionem tamen imperialem non habuit. Cui Fritericus dux nepos ejus succedit. Adalbero Trevirorum archiepiscopus, vir magnanimus et singularis censuræ, obit. Terræmotus fuit in partibus Italiæ. Rex Francorum Ludovicus, zelotipiæ spiritu inflammatus, jurata consanguinitate uxorem suam repudiat. Quam quia contra ejus voluntatem Henricus dux Normanniæ ducit, magna inter eos simultas excandescit. Regina Jerosolimorum justo familiaris ad inimicos Dei se habente, filius ejus Balduinus rex contra eam insurgit, et obsessis captisque ejus munitionibus, in urbem sanctam intrare ab ipsa secundo prohibitus, tandem violenter ingreditur; eamque in arce obsidens, facta pace, Neapolim ei dimittit, reliquam regni partem sibi retinet. Massamuti, quos quidam Moabitas dicunt, post usurpatum Mauritanicæ regnum regemque patibulo affixum, etiam regem Bulgariæ occidentes, regnum ejus invadunt, ipsamque Siciliam, Apuliam, Romam quoque se invadere minantur. Illustris vir Radulfus comes Vivomandorum obit. Eugenius papa, cum Romanis pace facta, Urbem ingreditur, ibique cum eis hoc anno primitus commoratur.

1153. 1. 16. 18. 10. 12.

Rex Fritericus expeditionem parat in Italiam. (Jul. 7.) Obit Eugenius papa, cui succedit Anastasius. Rex Francorum Ludovicus cum nimio exercitu Normanniæ fines aggressus, castrum Veruon in deditionem recepit. Interim dux Normannorum in Anglia contra regem Stephanum fortiter agens, tandem cum eo pacem facit, ita ut vivente rege post eum secundus in Anglia, mortuo succedat. Rex Jerosolimorum regni integritate positus, Ascalonem Palestinæ caput post longam obsidionem non sine gravi dampno et multa suorum profligatione tandem cepit. Venerandæ memoriæ Bernardus abbas Clarevallensis post claros actus et multarum animarum lucra et innumera fundata monasteria beato fine quiescit. Urbem Cameracum post multorum civium captionem Theodericus Flandriæ comes recepit. Vir religiosus Walterus Laudunensis episcopus, multarum fundator abbatiarum, migrat ad Dominum, et Premonstrati sepelitur, ubi quondam pro Christo paupertatis sumpsit habitum. Cui succedit Galterus Laudunensis decanus.

1154. 2. 17. 19. 11. 15.

Princeps utilis et strenuus et actibus clarus Rogerius rex Siciliæ, post insignes de Saracenis victorias et terras eorum occupatas obit, nec inferiorem se filium Guillelmum, regni et victoriarum successorem derelinquit. Regem Babiloniorum quidam de

NOTÆ.

(511) Foigny, diœc. Laudun
(512) 1152, Jan. 15.

(513) vii Kal. Nov. secundum Necrol. Fidemien-
se; 25 Oct. 1152, sec. Galliam Christ.

suis principibus interfecit, et inde cum infinita thesaurorum copia fugiens, a militibus templi occiditur, et capto filio ejus, omnis illa opulenta et incomparabilis suppellex eorum cedit usibus. Guillelmus rex Siciliae misso navali exercitu, urbem Taneos in Egypto vastat et spoliat; unde magnæ opes auri et argenti ac preciosæ vestis copia multa deducitur. Sed inde revertentes, stolum imperatoris Grecorum offendunt; et cum essent de Grecis circiter 140 naves, Siculi numero pauciores eos vincunt, spoliant et capiunt, et infinitæ opum diversorum copię Siculis inde proveniunt. Massamuti in Italia Puteolis castrum spoliant; quos rex Siciliae per suos navibus persequens, cepit et exterminat. Rex Fritericus transalpinando in Italia fortiter agit (*Nov.*); adversantium sibi castra dejecit. Rex Francorum Ludovicus Henricum ducem Normanniæ ad pacem recipit.

A Qui in brevi, mortuo rege Stephano, Angliam intrat, et regni integritate potitus, pacem antiquam reformat. Robertus de Bova, vir omni plenus nequitia, spiritu zelotipiæ succensus, quendam desuis cum muliercula, quam ei consensisse suspicabatur, intra domum comburendos includit, et injecto igne, consumpta omni materia, nichil eis nocuit incendium, sed sanos et integros propria conservavit innocentia (514). (*Dec.*) Obiit papa Anastasius, et episcopus Albanensis Nicholaus papa fit Adrianus. Luna passa est eclypsim 11 Kal. Jan., in posterioribus partibus geminorum.

1155. R. 3. F. 18. A. 1. H. 12. S. 1.

B In partibus Burgundiæ 15 Kal. Februarii 3 feria, ter in una nocte fuit terræmotus, quo etiam diversa ædificia dicuntur fuisse subversa⁶⁰⁶.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰⁵ Ita codex desinit in media pagina. Auctorem hic re vera calumum deposuisse docet interpolatio hujus continuationis Ursicampina (D¹.), quæ in iisdem verbis desinit.

NOTE.

(514) Cf. infra Anct. Ursic.

CONTINUATIO BURBURGENSIS

Codex beatae Mariæ juxta Burburch, C5., excepit vel potius excerptis codicem C; ex ejus additamentis habet tantum 1102, 1105, 1109, 1111, ea quæ jam B; proprii nil habet nisi continuationem sequentem, eadem, qua totus codex manu exarata. Initium ejus continuationi Atrebatensi innititur. Anni 1122, 1126, 1133, 1134, 1135, 1137, 1138, 1140, 1145 leguntur etiam in chronico S. Bavonis, quod superstructum esse codici Valcellensi supra col. 29 vidimus; unde veri admodum simile videtur, monachum Valcellensem eodem habuisse et fortasse e nostro hausisse.

1114. (*Cont. Atreb.*) Concilium Belvaci celebratur.

1118. (*Ib.*) Paschalis papa obiit, cui successit Gelasius. Magnus ventus factus est 12 Kal. Jan. surbruens castra et campanaria.

1119. Balduinus comes Flandriæ moritur et in ecclesia sancti Bertini sepelitur (cf. *Præm.*). Karolus nepos ejus, filius Cnutonis regis Danorum, ei succedit. (*Cont. Atreb.*) Gelasius papa obiit, cui succedit Calixtus, qui Remis concilium tenuit.

1122. In Flandria apud villam quæ dicitur Hovela, natus est puer in modum piscis, nec brachia habens nec coxas.

1124. (*Ib.*) Hyemps facta est asperrima.

1125. Fames vehementissima supervenit, a Kal. Nov. incipiens, usque ad novas fruges perdurans. Pontius⁶⁰⁶ abbas Cluniacensis sub custodia Romani pontificis in carcere et vinculis obiit. Quidam puer Anglicus a lumbis deorsum contractus, in Sithiu meritis sancti Folcuini erigitur.

1126. Venit clades permaxima, quæ tam divitum quam pauperum innumeram extinxit multitudinem.

1127. (*Ib.*) Karolus comes Flandriæ Brugis occiditur; cui successit Willelmus, filius Roberti comitis Normannorum.

C 1128. Willelmus comes moritur et in ecclesia sancti Bertini sepelitur. Cui successit Theodericus filius Theoderici ducis de Ellesath.

1129. Eclypsis lunæ apparuit 4 Kal. Novbr.

1130. Honorius papa obiit. Contencio inter Petrum filium Leonis et Gregorium de Sancto Angelo de papatu.

1131. In villa Viromandensi natus est puer, tria capita habens totidemque manus. Combusta est villa sancti Richarii in pago Pontivo sita, cum ecclesia ejusdem sancti, in qua plus quam duo milia hominum cum mulieribus et infantibus incensi perhibentur, a Hugone Campo avenæ, qui eandem villam cum suis militibus obsedit et incendit.

1133. Sol obscuratus est 4 Non. Augusti hora 6, ita ut stelle in celo apparerent. Apud Bergas in villa Beirna dicta natus est agnus duo habens capita. Bergis nascitur infans, bisseos digitos habens in manibus et totidem in pedibus, et reliqua membra habens omnia preter faciem. Nam nec caput nec oculos nec nasum nec os habuit; unde et uno tantum die vixit.

1134. 14 Kal. Jul. audita sunt tonitrua, choruscationesque fulminum insolite apparuerunt, ita ut quidam mundi consummationem affuisse puta-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰⁶ Pontus cod.

cent. Civitas Tripolis a Babylonis est obsessa, sed miserante Deo mox per regem Jherosolomorum et patriarcham et eorum exercitum, cesis Sarracenorum viginti milibus et omnibus eorum captis copiis, magnifice est liberata. Discordia seva, que inter regem Jherosolomorum et comitem Trypolensem fuerat, summe pacificata, et obsidio Ascalonica communiter jurata. Concilium Remis habetur, Innocentio papa secundo pontificante.

1135. Magnus ventus factus est 5 Kal. Nov. tam vehemens, ut turres æclesiarum domosque urbium subverteret per diversa loca. Henricus rex Anglorum obiit. Succedit Stephanus comes Bononie, nepos ejus. Audita sunt tonitrua ac chouschationes fulminum vise Id. Decenbris. In Francia cometa visa est.

1136. Quidam presbyter Heribertus nomine, Remis de heresi convictus degradatur.

1137. Duo pueri nascuntur, unus in pago Noviomensi, alter in pago Lensensi, mitrati mitra carnea, ac si esset linea, caudis carnis a collo dependentibus, ac si essent capilli plexi more militum comas nutrientium et plectentium. Monasteria plurima divino judicio hoc anno concremantur. Ludovicus rex Frantiæ obit; succedit filius ejus Ludovicus, qui ducit filiam comitis Pictaviensis uxorem. Luthro rex Germaniæ obit.

1138. Petrus filius Petri Leonis, presbiter cardinalis tituli Sanctæ Mariæ trans Tyberim, moritur. Reinaldus Remensis archiepiscopus obit. Auditum est tonitruum 8 Kal. Jul. cujus ictus vere extitit horribilis, quia auditu intolerabilis, et ideo mirabilis.

1139. Roma Innocentio papæ pacificatur. Concilium generale Laterannis evocatur. Eclipsis solis facta est 13 Kal. Aprilis, hora vespertina.

1140. Samson decanus Carnotensis fit archiepiscopus Remensis. Stephanus rex Angliæ et Baldwinus Hainoniensis comes cum Hugone Candavena contra Theodericum comitem Flandriæ conspirant. Quibus ille non sine eorum gravi jactura, terris eorum flamma, ferro, hominum captione, animalium depredatione ac castrorum subversione vastatis¹⁰⁷ viriliter restitit.

1142. Hyemps asperrima et diutina; quam insecta est tam insolita aquarum inundatio, ut flumina a suis alveis plus solito exeuntia pontes, domos cum familiis, castra proxima everterent, et secum tracta involverent.

1143. Innocentius papa secundus obit; cui successit Celestinus. 14 Kal. Febr. ventus vehemens ex dextro latere septemtrionalis plagæ processit, qui usque ad fundamenta ecclesias evertit, campanaria turresque inestimabilis ponderis multæque fortitudinis comminuit atque dejecit, arbores radicitus evulsas subvertit castella domosque de-

struxit; in quorum ruina homines, feminas, pueros, pecoraque per loca nonnulla neci involvit. Mare etiam in ipsa epidomada terminos suos transgrediens, plurimum terrarum summersit.

1144. Celestinus papa moritur, et Lucius papa secundus Romanæ ecclesiæ preficitur.

1145. Lucius papa moritur, Eugenius III succedit. Cometa visa est.

1148. Concilium Remis ab Eugenio papa celebratur¹⁰⁸.

1163. Henricus rex Angliæ, supra quod dicitur Deus aut quod colitur efferatus et in superbiam elatus, assensu Rogeri Eboracensis archiepiscopi et Gilleberti Londoniensis episcopi, nec non Hylaril Ciscestrensis episcopi, et quorumdam aliorum, simul etiam omnium baronum suorum, Richardo etiam consiliario suo Pictaviensi archidiacono impellente, contra jus et fas omnem dignitatem et ecclesiasticæ disciplinæ censuram violenter sibi usurpat. Quam ob causam domnum Thomam, archiepiscopum Cantuariensem, virum religiosum, gloria et honore dignum, huic apostasiæ fortiter contradicentem, et sese pro justitia et veritate constanter morti apponentem, ab Anglia eliminavit. Qui ut valuit latenter evadens et mare transfretans, apud ecclesiam beati Bertini appulit, ubi honorifice, sicut tantum virum decebat, susceptus est. Digne quidem, nam et sanctus Dunstanus et sanctus Anselmus de Anglia eliminati, hunc locum peregrinationis suæ aptum elegerunt. In pago quod dicitur sancti Audomari, in parrochia sanctæ Margarætæ, in adventu Domini ebdomada 2, natus est infans biceps cum quattuor brachiis et totidem manibus, in anterioribus quidem geminam naturam maris et femine, in posterioribus unam tantum egestionis habens.

1164. In Senonensi ecclesia tale quid accidit. Feria 6 in parasceve archidiaconus unus ejusdem civitatis defunctus jacebat in ecclesia, quattuor crucibus circumdatus, quarum una, que ad caput erat, preciosior erat ceteris. Facto autem congruo tempore, quo officia diei celebrarentur, Alexander papa, qui tunc ibidem morabatur, cum clero suo se ad officia agenda preparavit. Quibus inceptis acceperit commoveri. Lectis autem lectionibus et decantatis tractibus ad diem pertinentibus, incepta etiam passione, ubi ventum est ad locum illum *Crucifige, crucifige*, tantus fragor cum fulminis percussione repente irruit super eos, ut ne unus quidem in tota ecclesia superstes remaneret; sed omnes ceciderunt in terram, facti velud mortui. Crux etiam predicta pretiosa, quasi serra per medium secata, in duas partes cecidit, quarum una est inventa, altera pars omnino disparuit. Post unam vero horam papa et clerus suos resipiscentes, satiss cum dolore et timore officium percgerunt.

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁷ hanc vocem supplervi, deest codici. ¹⁰⁸ Hic folium desinit; sequens incipit cum a. 1163, unde folium extridisse videtur, quod a. 1149-1162 continebat.

CONTINUATIO VALCELLENSIS

Codice B2 deperdito, continuationis tantum dare possumus ea quæ Miræus inae excerptis. At multo plura fuisse, docet quod huic superstructum supra diximus col. 29 Chronicon S. Bavonis; ubi non modo ex Miræanis leguntur plurima, sed multa quoque alia, quæ procul dubio ex Valcellensi desumpta sunt; sed quænam sint illa, id quidem certo dici nequit, quum aliis etiam præter B2. fontibus usus fuerit compilator Gandensis. E continuatione Burburgensi quædam ibi leguntur sub a. 1122, 1126, 1136-1135, 1137-1140, 1144, 1145, ex Aquincinctina a. 1149-1152. Hæc igitur omnia compilator Gandensis aut ex B5 C5 collegit, aut jam in B2 invenit, id quod libentius crediderim eo quod Chronicon ad a. 1150 habet quædam quæ non in B5, sed in B1 leguntur; B1 autem Valcellensi ad manus fuisse satis apparet. Sed, ut hæc incerta linquamus, illud certum est, Valcellensem codicem propriam continuationem non habuisse, sed codici B vel fortasse B5 usque ad a. 1163 descripto, additamenta tantum adpersisse, e Vita Norberti, continuatione Præmonstratensi et fortasse etiam Burburgensi, nec non aliande petita.

1114. (Cont. Præm.) Concilium Conone Prenestino A relicto seculo Christum cum Norberto secutus, et episcopo et Romane ecclesie legato presidente Bellocaci celebratum est. Capenbergensis, Vorlarenensis atque Elestatensis monasteriorum apud Westfalos fundator, moritur.

1115. (V. Norb.) Tanchelinus hereticus, qui Andoverpian, Walacram et circumjacentes insulas et maritima loca in partibus illis multis heresibus infecerat, occiditur. Casirum Eneres, Hugone Candavena pulso, qui illud usurpaverat. Balduinus comes Flandriæ cepit, et Karolo consobriino suo dedit. (C. Præm.) Lambertus episcopus Atrebatensis moritur. Petrus eremita ex Syria reversus, apud Huyum moritur, et sepelitur in monasterio a se fundato, ad Mosam fluvium. Claravallis fundatur, cujus primus abbas fuit sanctus Bernardus.

1117. Balduinus comes Flandrensis, quia Hugo Candavena terram ejus, ubi poterat, rapinis et incendiis vastabat, castrum sancti Pauli obsedit; sed Eustathio comite Bononiæ mediante, Hugoni reconciliatus rediit,

1119. (Ib.) Balduinus comes Flandrie, Calhsi pape ex sorore nepos, obiit. (V. Norb.) Cono, Prenestinus episcopus et legatus apostolicus, synodum Colonie celebrat, et Heinrichi imperatoris excommunicationem promulgat. Huic synodo interfuit Norbertus, postea Premonstratensis ordinis institutor, tunc recenter conversus. in peregrino habitu.

1121. (Ib.) Bartholomeus Laudunensis episcopus et Norbertus abbas Premonstratam ecclesiam fundant. Norberto, Colonia cum sanctorum reliquiis redeunti, Ermensendis, comitissa Namucensis, offert ecclesiam in villa sua Florellia, ad fratres in ea collocandos.

1124. (Ib.) Canonici Andoverpenses, a Godefrido Bullonio, duce Lotharingie et marchione Andoverpensi fundati, Norberto et sociis ejus templum sancti Michaelis cedunt, et inde ad edem beate Marie virginis migrant.

1125. Viconiense monasterium apud Valentiniannas incohatur, quod inter Premonstratensia est pulcherrimum.

1126. (Ib.) Godefridus comes Capenbergensis,

1128. Hoc anno cenobium de Dunis (515) in Flandria construi cepit a domno Fulcone, primo ipsius loci abbate.

1131. (C. Præm.) Milo abbas Sancti Judoci in Nemore, ordinis Premonstratensis 45, Kal. Martii consecratur episcopus Tervanensis. Hoc anno inceptum est monasterium sancte Marie Valcellensis (516) ecclesie in agro Cameracensi. In Aurea Valle (517) apud Treveros beatus Bernardus sui ordinis monachos collocat.

1132. Sanctus Hugo Gratianopolitanus episcopus transiit; cujus vitam virtutibus plenam Guigo, venerabilis Carthusie prior, precepto Innocentii pape, eleganti stilo descripsit. Conventus monachorum, cum abbate suo Radulfo, ex Anglia oriundo, venit ad locum qui vocatur Valcelle, Kalendis Augusti. Hos adduxit beatus Bernardus, abbas Clarevalleusis.

1135. Sancte Marie ecclesia Tervanensis dedicata est a 4 episcopis, scilicet Milone, ipsius civitatis episcopo, Guarino Ambianensi, Simone Noviomensis ac Toriacensi, et Alviso Atrebatensi.

1137. (Ib.) Guillelmus, dux Aquitanie et comes Pictavenis, filiam, quam heredem habebat, Ludowico, filio regis Francorum, moriens sponsam dereliquit. Ad quam ducendam filius regis profectus, interim patre rege defuncto, in regno stabilitur; et regnum Francie et ducatus Aquitanie copulantur. Abbas Fulco domum suam de Dunis, et domum de Claromaresch (518), quam simul incohaverat, in capitulo Clarevallensi sub manu domni Bernardi ordini Cisterciensi, die sancte Petronille virginis, tradidit.

1138. (Ib.) Rainaldus Remensis archiepiscopus obiit. Fulco abbas Dunensis officium abbatis dimisit, et domnus Robertus Brugensis abbas Dunis constituitur.

1140. (Ib.) Samson, Carnotensis ecclesie preposi-

NOTÆ.

(515) Ter Duyn, intra muros civitatis Brugensis situm.

(516) Vaucelles.

(517) Orval.

(518) Clairmarais, non procul a Saint-Omer.

tus, Memorum ordinatur archiepiscopus. Apud Tornacum adolescens clericus, Henricus nomine, multa in spiritu vidit. Vitam quoque sancti Eleutherii Tornacensis episcopi notitiæ hominum tradidit, et alia multa tam de ipsius urbis episcopatu quam de ceteris rebus prophetavit.

1144. (*Ib.*) Hugo, prior ecclesie sancti Victoris Parisiensis, multa ecclesie sancte utilia scripta relinquens, diem obiit.

1145. Quidam Turcus, nomine Sanguinius, Edesam cepit, christianos occidit in illa civitate degentes, et ecclesias profanavit.

1146. (*Ib.*) Tornacensis ecclesia, que per quingentos et amplius annos episcopis Noviomensis ecclesie commendata fuerat, proprium episcopum Anselmum nomine, ab Eugenio III papa recepit, Bernardo abbate Clarevallensi inter alios procurante.

1147. Pars christiani exercitus, Hierusalem navigio petens, Olisiponem urbem Hispanie, virtute Dei Saracenis pulsus, cepit et christianis reddidit. Conradus imperator cum quinquaginta et amplius milibus militum, et innumerabili manu peditum, transito mari, quod brachium sancti Georgii dicunt, tum dolo Grecorum, tum incursione Turcorum, tum penuria famis, pene totum exercitum amisit. Monachi duodecim cum Laurentio abbate et quinque conversis a beato Bernardo ex Claravalle in Brachantini missi, Villariense monasterium edificarunt (*cf. Præm.*).

1148. Ludovicus rex Francorum fere cum 30 milibus equitum et magna multitudine peditum, postquam prescriptum mare transiit, fraude Manu-
elis imperatoris Constantinopolitani et penuria famis et persecutione hostilis exercitus majore parte exercitus amissa, Salamiam venit, et inde navigio Antiochiam petiit. Camberonense (519) monasterium, ordinis Cisterciensis, in Haginoia fundatur. Alnæ (520) ad Sabim fluvium monachi item Cistercienses per beatum Bernardum collocantur, petente Heurico episcopo Leodicensi.

1149. Hoc anno consecrata est ecclesia sancte Marie Valcellensis cenobii a Samsonem Remorum archiepiscopo, 7 Kal. Junii.

1151. Radulfus, primus abbas hujus cenobii Valcellensis, 3 Kal. Jan. migravit e mundo; cui successit Riquardus, et ipse de Claravalle sumptus, moribus maturus et temperatus in omnibus.

1153. Bernardo in Claravalle successor datus est Robertus Brugensis, abbas Dunensis in Flandria, ab ipso preelectus. Tunc domus Dunensis quattuor mensibus absque pastore vacabat, donec Albero, ab ipso Roberto transmissus, ipsi in regimine successit, quod duobus annis tenuit. Pax inter Stephanum

A regem Anglorum et Henricum comitem Andegavensem restituta est, conditione interposita, ut Stephano mortuo, ipse Henricus in regno Anglie succederet. Ipse siquidem Henrici regis Anglorum ex filia nepos, et regnum Anglie hereditario jure repetens, tam per se, quam per coadjutores suos, terre multa mala intulerat, cum dux esset Normannie et Aquitanie. Filiam enim Guilelmi ducis Aquitanie, a Ludovico rege Francorum titulo consanguinitatis opposito relictam, duxerat; ex cujus parte ducatum illum habebat. In Ascalonensi obsidione mortuo Bernardo Sidoniensi episcopo, Almaricus abbas canonicorum regularium, in loco, qui dicitur Sanctus Abacuc sive Sanctus Joseph ab Arimathia, illi subrogatur.

1154. Stephanus rex Anglorum obiit; Henricus supra nominatus absque difficultate et contradictione successit. Vicelinus Wandalorum apostolus moritur.

1158. Domnus Robertus Brugensis, secundus Dunis et in Claravalle abbas, e mundo migravit. Viginti annis prefuit, 15 annos et pene 5 menses Dunensibus, 4 annos et 8 menses Clarevallensibus. Cui domnus Fastradus, Camberonensis in Hannonia abbas, in regimine successit.

1159. Milo Morinorum episcopus, olim abbas Sancti Judoci in Nemore ordinis Premonstratensis, postquam sedem Morinensem annis 27 rexerat, ad Dominum migrat. Cui successit Milo secundus, ejus archidiaconus, natione Anglus, Sanctæ Mariæ de Bosco sive de Nemore regularis canonicus. Calatravæ militum ordo in Hispania inchoatur.

1161. Post generale capitulum Lambertus abbas Cistercii, officio cedens, dimisit abbatiam; et Cistercienses domnum Fastradum Clarevallensem fecerunt sibi patrem, et Clarevallenses acceperunt domnum Gaufridum Igniacensem abbatem.

1162. Mense Septembri Fredericus imperator cum Octaviano juxta Saonam fluvium consedit, et rex Ludovicus Divione, congregatis ex utraque parte multis episcopis, abbatibus, clericis, laicis, tam principibus quam popularibus, ut scismati ecclesie finem facerent, si possent; et non potuerunt, sed cum magna dissensione et simultate ab invicem discesserunt. Ideoque capitulum eo anno non tunc apud Cistercium, sed postea circa festum sancti Martini apud grangiam quandam de Fusniaco (521) celebratum est.

1163. 14 Kal. Junii Fastradus abbas Cistercii Parisius obiit, Cistercium translatus ante ascensionem. Cui subrogatus est domnus Gislebertus, abbas Ursicampi, post concilium Turonense.

NOTÆ.

(519) Cambron
(520) Alnes.

(521) Foigny, diœc. Laudunensis.

AUCTARIUM BELLOVACENSE

Monachus Bellovacensis, Sigebertum intra a. 1138-1147, transcribens, præter additiones u. 651, 685, 773, 1048, 1076, 1079, 1084, 1090, 1092, 1095, 1096, 1099, 1100, 1109, quas jam in fonte suo C. legebat, de suo fecit quas subjicimus. Alius deinde tres adjecit a. 1109, 1111, 1112, una cum continuatione a. 1113-1147., quam tertius usque ad a. 1163, deduxit. Edidit e codice interpolato D2. Labbeus Bibl. ms. I, 390, et ex eo Siruve pag. 1015, Bouquet XIII, 334. Nos damus ex D cum omnibus quos in chronologia commisit erroribus sat multis, veros annos in margine indicantes.

649. E. N. A. q. e. D. R. clarent. e. e. P. de A Vermandensi patria. Comitatum quoque ejusdem Herio insula et R. P. et Geremarus Flaviniacensis abbatem, Angadrisma quoque sacra virgo secus Beluacuum.

751. Hic constituit, post primam commemorationem sanctorum in canone missæ a sacerdote ita dicendum: *Et eorum, quorum solennitas hodie in conspectu tuæ majestatis celebratur, domine Deus noster, toto orbe terrarum; quam institutionem in oratorio Romæ tabulis lapideis conscribi fecit.*

939. Stephanus Romanæ æcclesiæ 128us presidet.

956. Johannes papa Romanæ æcclesiæ 131us presidet.

963. Benedictus Romanæ æcclesiæ 132us presidet.

— Leo vero Romanæ æcclesiæ 133us presidet.

965. Johannes Romanæ æcclesiæ 134us presidet.

972. Benedictus papa Romanæ æcclesiæ 135us presidet.

974. Bonifacius Romanæ æcclesiæ 137us presidet.

975. Benedictus Romanæ æcclesiæ 138us presidet.

977. Abhinc de Constantinopolitano imperio taceatur.

984. Johannes Romanæ æcclesiæ 139us presidet.

— Johannes Romanæ æcclesiæ 140us presidet.

986. Johannes Romanæ æcclesiæ 141us presidet.

996. Gregorius Romanæ æcclesiæ 142us presidet.

998. Johannes Romanæ æcclesiæ 143us presidet mensibus 10.

1005. Johannes Romanæ æcclesiæ 145us presidet.

— Johannes Romanæ æcclesiæ 146us presidet.

1012. Benedictus Romanæ æcclesiæ 148us presidet.

1015. Comitatus Beluacensis datur Rogero episcopo ⁹⁹⁹.

1024. Hoc tempore in Gallia Beluacensi urbe inclitus Rogerius decessit episcopus, qui inter alia beneficia dedit æcclesiæ sancti Petri, cui presidebat, Alliacum in Northmannia (522), et Montiacum in

Vermandensi patria. Comitatum quoque ejusdem urbis ab Odone Campaniensi comite impetravit, dato ei pro commercio castro Syncerrio (523) in Bituricensi territorio sito, quod sibi patrimonii jure competebat ¹⁰⁰.

1035. Benedictus Romanæ æcclesiæ 150us presidet.

1051. (..... disputatum est) inter quos dominus Guido abbas de Cruce sancti Leutfridi (524) contra eum (525) de corpore et sanguine Christi elegantem edidit librum.

1067. His temporibus Beluacensi civitate suo destituta antistite, Guido, decanus custosque æcclesiæ sancti Quintini Vermandensis et archidiaconus Laudunensis, constituitur Beluacensium episcopus, et a Gervasio Remensi metropolitano consecratur. Qui graviter ferens, carere se præsentia Quintini martyris, in ejus honore et memoria ædificavit æcclesiam, haud longe a menibus Bellovacæ urbis.

1069. Guido episcopus Beluacensis duobus annis perfectam dedicavit æcclesiam in honore advocati sui Quintini martiris, 4 Non. Octobris.

1078. Ab hoc tempore cepit reflorere in æcclesia beati Quintini Beluacensis canonicus ordo, primum ab apostolis, postea a beato Augustino episcopo regulariter institutus, sub magistro Ivone, venerabili ejusdem æcclesiæ præposito, postea Carnotensium episcopo.

1092. Dominus Ivo, Sancti Quintini Beluacensium prepositus, a papa Urbano consecratus, fit Carnotensis episcopus ¹⁰¹¹.

Abhinc manus secunda:

1109. Ultimum pascha 7 Kal. Mai.

1111. Suburbium totius pene Bellovacæ urbis incendio concremavit.

1113. Maxima terræ vinearumque infecunditas.

— Defuncto monacho Sigeberto, nos amodo vestrorum annorum tempora computabimus.

1115. Dominus Ivo Carnotensis episcopus obiit (526).

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹⁹ postea additum, sed ab eadem manu. ¹⁰¹⁰ erasum, alia manus correxit in: quod dicitur Sanctum Cesaris. ¹⁰¹¹ in loco raso sed ab ipso codicis scriba.

NOTÆ.

(522) Ailly.

(523) Sancerre

(524) In Normannia, ab Ebroica septentrionem

versus.

(525) Berengarium. Liber iste editus est ab Era-

simo Antw. 1530, a Vlimmerio Lovan. 1561, et in Bibliothecis Patrum Coloniensi t. XII, et Lugdunensi t. XVIII.

(526) De anno atque die mortis magna est disceptatio. Robertus de Monte, Mathæus Paris et

1118. Gelasius Romanæ æcclesie 155us presidet. A vembris, hora tertia, die dominica. [1148] Concilium Remis, presidente Eugenio papa.
1119. Calixtus Romanæ æcclesie 156us presidet.
- 1123 [1125]. Henrico imperatori Lotharius succedit.
- 1125 [1124]. Honorius Romanæ æcclesie 167us presidet.
- 1129 [1130]. Innocentius Romanæ æcclesie 168us presidet.
- 1133 [1138]. Mortuo Lothario succedit Corradus, nepos Henrici superioris ^{III}.
1136. Primum pascha 11 Kalendas Aprilis hoc anno contigit.
- 1137 [1136]. Defuncto rege Anglorum Henrico, Stephanus, nepos ejus, quia filium non habebat, successit ei.
- 1139 [1137]. Ludovicus Francorum rex obiit; cui filius Ludovicus, quem et ipse adhuc vivens a papa Innocentio Remis ante aliquot annos consecrari fecerat, in regnum succedit.
1143. Celestinus Romanæ æcclesie 169us presidet.
1144. Lucius Romanæ æcclesie 170us presidet.
1145. Eugenius post eum 171us, fit papa Romanus.
- 1147 [1147]. Facta est eclipsis solis, 5 Kal. Novembris, hora tertia, die dominica. [1148] Concilium Remis, presidente Eugenio papa.
- Abhinc tertia manus:*
- 1148 [1149]. Ludovicus Francorum rex, Jerosolimitanum iter aggressus, Sarracenorum passus insidias, cum magno suorum dispendio rediit. Obiit Odo Belvacensis episcopus secundus.
1150. Henricus, Ludovici regis senioris filius, fit Belvacensis episcopus.
1151. Gongelatis in terra segetum radicibus, fit maxima frugum inopia.
- 1152 [1153]. Anastasius papa 172us Romanæ æcclesie succedit.
1153. Obiit Thebaldus Treassinorum comes.
- 1154 [Oct. 25, 1155]. Stephanus rex Anglorum moritur.
1155. Henricus, filius Gaufridi comitis Andegavorum, ei succedit.
- 1156 [1154]. Adrianus 173us fit Romanus papa.
1159. Magna contentio inter regem Francorum et regem Anglorum pro Tolosa civitate.
1160. Eclipsis lune 14 Kal. Septembris.
- 1161 [1159]. Alexander papa 174us.
- 1163 [1161]. Obiit Sanson Remensis archiepiscopus, vir scientia et sanctitate clarus.

VARIE LECTIONES.

^{us} alia manus addit.

NOTÆ.

Vita Roberti de Arbrissello, quos Pagius sequitur, illam ponunt a. 1117. Kalendarium S. Quintini Bellovacensis a Pagio allatum habet: *Kal. Jan. obiit venerandæ memoriæ magister Ivo... anno Incarnationis Christi 1116; quod kalendarium cum annos in Pascha incipiat, est ille annus noster 1117. Continuator Præmonstratensis supra, p. 447, annum habet 1113. Martyrologium Carnotense, teste Pagio, mortuum dicit Id. Dec. 1115. Kalendarium S. Joannis Carnotensis in Valle teste Pagio habet: x Kal. Jan. ab anno Incarnatione 1115. Necrologium S. Marie Carnotensis, jam bibl. publicæ Carnotensis, p. 26, quod s. xiii ineunte descriptum fuit ex longe velustiori, hæc habet a manu prima s. xiii ineuntis: x Kal. Jan. Dominicæ Incarnationis a. 1115, obiit Pater Ivo, hujus sacratissimæ sedis antistes, vir magnæ religionis, ecclesiasticorum et sæcularium negotiorum prudentissimus, mitis affatu, patientia insignis, castitate pollens, et tam in divinis quam in philosophia eruditissimus; qui sex pallia bona et septem capas et infulas tres et tapeta tria decori hujus ecclesie contulit, librum missalem et epistolarium et testam Evangeliorum et unum lectionarium matutinalem dedit, et omnes argento paravit; pulpitem miri decoris construxit; scolas fecit: domum episcopalem, quam vilem et ligneam et in obitu vel discessu episcoporum quibusdam pravis consuetudinibus per violentiam Carnotensium comitum inductis ancillatam inænerat, speciosam et lapideam a fundamento refe-*

cit, et cum omnibus ad ipsam pertinentibus, sive mobilibus sive immobilibus, ex ancilla liberam reddidit, libertatemque ipsam astipulatione privilegiorum et Romanæ sedis et regis et comitis, quæ in archivis hujus ecclesie habentur, confirmavit; terram etiam quamdam contiguam eidem domui ad amplitudinem ipsius domus a vicedomino acquisivit et muro clausit; apud pontem Godanum alias domos ad usus episcopales ædificavit, eandemque villam in multis melioravit; abbatiam sancti Johannis ex sæculari in regularem convertit, instituit et auxit. Consilio et auxilio ipsius monasterium infirmorum apud Bellum locum constitutum fuit. Junioratus omnes hujus ecclesie et precarias in communes redegit usus, et eas in posterum personis distribui tam suo quam apostolico privilegio vetuit; angarias et injustas exactiones et pravas servientium discursiones fieri per præposituras eisdem privilegiis prohibuit; (abhinc alia manus prorsus cœva) potestatem quam habebat dandæ præposituræ de Ebrardivilla et cæteris ad eam pertinentibus, huic capitulo dedit; tazata sepeliendorum pretia in toto hujus Ecclesie episcopatu cessare fecit; ad augmentandam tabulam ultaris idem moriens centum modios vini reliquit, et in aliis pluribus huic ecclesie et clericis suis multa bona fecit. Subjectæ sunt priori atramento delineatæ figuræ aliquot monachorum, oculos manusque sursum levantium et quasi Ivonem invocantium.

AUCTARIUM MORTUI MARIS

Monachus Mortui Maris (Mortemar, prope Lions inter Rothomagum et Gisors) a. 1155 codicem D descripsit cum omnibus ejus additionibus et cum continuatione, de suo vauca tantum addens aux inter uncas.

ponimus. Alter *caerens continuationi multa interscripsit ex Anselmo et Gemblacensibus petita pleraque usque ad a. 1165; quæ nos litteris inclinatis indicavimus. Tertius circa a. 1180 aspersit ea quæ litteris quoque inclinatis distinguimus. Reliqua a multis exarata sunt, eodem tempore, quo facta. Editu leguntur in Martene Thea. III, 1437, unde sua sumpsit Bouquet XII, 781, XVIII, 354. Nos damus, prouti Waitz noster ea ex codice D1 ipso descripsit.*

[1054. Bellum apud Mare mortuum.

[1056. (*Exord. Cist.* 527) In episcopatu Lingonensi situm noscitur esse cenobium nomine Molismus, fama celeberrimum, religione conspicuum. Hoc a sui exordio magnis sub brevi tempore divina clementia sue gratie muneribus illustravit, viris illustribus nobilitavit, nec minus amplum possessionibus, quam clarum virtutibus reddidit. Ceterum quia possessionibus virtutibusque diuturna non solet esse societas, hoc quidam ex illa sancta congregatione viri nimirum sapientes altius intelligentes, elegerunt potius studiis celestibus occupari, quam terrenis implicari negotiis. Unde et mox virtutum amatores de paupertate fecunda virorum cogitare ceperunt. Simulque advertentes, ibidem, etsi sancte honesteque viveretur, minus tamen pro sui desiderio atque proposito ipsam, quam professi fuerant, regulam observari, locuntur alterutrum, quod singulos movet, pariterque inter se tractant, qualiter illum versiculum adimpleant, *Reddam tibi rota mea, quæ distinxerunt labia mea*. Quid plura? Unus et viginti monachi, una cum patre ipsius monasterii, beate videlicet memorie Roberto, egressi, communi consilio, communi perficere nituntur assensu, quod uno spiritu conceperunt. Igitur post multos labores ac nimias difficultates, quas omnes in Christo pie vivere volentes pati necesse est, tandem desiderio potiti, Cistercium devenerunt, locum tunc scilicet horroris et vaste solitudinis. Sed milites Christi, loci asperitatem ab arto proposito, quod jam animo conceperant, non dissidere judicantes, ut vere sibi divinitus preparatum, tam gratum habuere locum quam carum propositum. Anno itaque ab incarnatione scilicet Domini 1098, venerabilis Hugonis, Lugdunensis ecclesie archiepiscopi, sedis apostolice tunc legati, et religiosi viri, Walterii Cabilonensis episcopi, nec non et clarissimi principis, Odonis Burgundie ducis, freti consilio, auctoritate roborati, inventam heremum in abbatiam constituere ceperunt, prefato abbate Roberto ab illius diocesis episcopo, videlicet Cabilonense, suscipiente curam virgamque pastorem, ceteris sub ipso in eodem loco firmantibus stabilitatem. At vero post non multum temporis factum est, ut idem abbas Robertus, requirentibus eum monachis Molismensibus, pape Urbani secundi jussu, Walterii Cabilonensis episcopi licentia et assensu, Molismum reduceretur, et Albericus, vir religiosus et sanctus, in ipsius loco substitueretur; hoc sane inter utramque ecclesiam, sequestre pacis gratia retento et apostolica auctori-

A tate confirmato, ut ex eo jam tempore neutra illarum utriuslibet monachum ad habitandum sine commendatione regulari susciperet. Quo facto, novum monasterium novi patris sollicitudine et industria in brevi, non mediocriter Deo cooperante, in sancta conversatione profecit, opinione claruit, rebus necessariis crevit.

[1107 (*Exord. Cist.*) Bellum apud Tenechebrai (528) inter Robertum comitem et Henricum Anglie. Albericus, abbas Cistercie, superne vocationis bravium, ad quod ibidem per novem annos non in vacuum cucurrit, decimo apprehendit. Cui successit dominus Stephanus, homo natione Anglicus, religionis, paupertatis, disciplineque regularis ardentissimus amator, fidelissimus emulatur. In hujus vere diebus verum esse patuit, quod scriptum est: *Oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum*. Nam pusillus grex hoc solum plangeret, quod pusillus esset, hoc solum, inquam, metuerent, et metuerent pene usque ad desperationem Christi pauperes, sue se non posse relinquere paupertatis heredes. Vicinis quippe hominibus vite quidem in eis honorantibus sanctitatem, sed abhorrentibus austeritatem, et ita resilientibus ab illorum imitatione, quibus appropinquabant devotione; Deus, cui facile est de exiguis magna, de paucis facere multa, mulatorum preter spem ad ipsorum imitationem excitavit corda, ita ut in cella probandi noviciorum, tam clerici quam laici, et ipsi secundum seculum nobiles atque potentes, triginta pariter cohabitarent. Ex qua celica visitatione tam subita, tam leta, letari non immerito jam tandem cepit sterilis, que non pariebat, quoniam multi facti sunt filii deserte. Nec cessavit ei Deus in dies multiplicare gentem, magnificare leticiam, donec tam suis, quam de filiis filiorum suorum viginti infra annos circiter duodecim de solis patribus monasteriorum, tamquam novella olivarum in circuitu mense sue leta mater conspiceret. Non enim arbitrata est in congruum, si sancti patris Benedicti, cujus amplectebatur instituta, imitaretur et exempla. Porro a principio, cum novos in ramos novella copisset pullulare plantatio, venerabilis pater Stephanus sagacitate pervigili mire providerat discretionis scriptum, tamquam putationis ferramentum, ad precidendos videlicet scismatum surculum, qui quandoque succrescentes, mutue pacis exorturum prefoecare poterant fructum. Unde et scriptum illud caritatis competenter voluit nominari, quod ea tantum, que sunt caritatis, tota ejus series redoleat,

NOTÆ.

(527) I. e. Exordium cenobii Cisterciensis, auctore uno quodam ex fundatoribus (sanctum Stephanum vix crediderim), apud Tissier Bibl. Cister-

ciensis I, 1; Labbe Bibl. ms. 1, 640.

(528) Tinchebray, ad fl. Noireau inter Vire et Domfront.

ita ut pene nil aliud ubique sui prosequi videatur, A quod nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Que quidem carta, sicut ab eodem patre digesta et a prefatis viginti abbatibus confirmata, sigilli quoque apostolici auctoritate munita est, largius continet ea, que diximus; sed nos summam tantum eorum hic breviter perstringemus. Abbas Cistercii et fratres ejus, non immemores sponsonis sue, regulam beati Benedicti in loco illo ordinare et unanimiter statuerunt tenere, rejicientes a se, quicquid regule refragabatur, froocos videlicet et pellicias, estaminia, capucia quoque et femoralia, pectina et coopertoria stramina lectorum, ac diversa ciborum in refectorio fercula, sagimen etiam et cetera omnia, que puritati regule adversabantur. Sicque rectitudinem regule supra cunctum vite sue tenorem ducentes, tam in ecclesiasticis, quam in ceteris observationibus, regule vestigiis sunt adequati seu conformati. Exuti ergo veterem hominem, novum se induisse gaudebant. Et quia nec in regula, nec in vita sancti Benedicti, eandem doctorem legebant possessisse ecclesias vel altaria seu oblationes et sepulturas, vel decimas aliorum hominum, seu farnos et molendina aut villas vel rusticos, nec etiam feminas monasterium ejus intrasse, nec mortuos ibidem, excepta sorore sua, sepelisse; ideo nec omnia abdicaverunt, dicentes: *Ubi beatus pater Benedictus docet, ut monachus a secularibus actibus se faciat alienum, ibi liquido testatur, hoc non debere versari in actibus vel cordibus monachorum, qui nominis sui ethymologiam hec fugiendo sectari debent.* Decimas quoque aiebant a sanctis patribus, qui organa erant Spiritus sancti, quorumque statuta transgredi sacrilegium est, committere in quatuor partitiones distributas, unam scilicet episcopo, alteram presbitero, tertiam hospitibus ad illam ecclesiam venientibus, seu viduis et orphanis, sive pauperibus aliunde victum non habentibus, quartam restorationi ecclesie. Et quia in hoc compoto personam monachi, qui terras suas possidet, unde et per se et per pecora sua laborando vivat, non reperiebant, iccirco hec, veluti aliorum jus, injuste sibi usurpare detrectabant. Ecce hujus seculi divitiis spretis, ceperunt novi milites Christi cum paupere Christo pauperes inter se tractare, quo ingenio, quove artificio, seu quo exercitio in hac vita se hospitesque divites et pauperes supervenientes, quos ut Christum suscipere precipit regula, sustentarent. Tuncque diffinierunt, se conversos laicos barbatos licentia episcopi sui suscepturos, eosque in vita et morte, excepto monachatu, ut semetipsos tractaturos, et homines etiam mercenarios, quia sine aminiculo istorum non intelligebant, se plenarie die nocteque precepta regule posse servare, suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, et vineas et prata et silvas aquasque ad faciendos molendinos, ad proprios tamen usus et ad piscationem, et equos

A pecoraque diversa necessitati hominum utilia. Et cum alicubi curtes ad exercendas agriculturas instituisent, decreverunt, ut predicti conversi domos illas regerent, non monachi, quia habitatio monachorum secundum regulam debet esse in claustro ipsorum. Quia etiam beatam Benedictum non in civitatibus, nec in castellis, aut in villis, sed in locis a frequentia populi semotis cenobia construxisse sancti viri illi sciebant, idem se emulari promittebant. Et sicut ille per duodenos monachos monasteria constructa adjuncto patre disponebat, sic se acturos confirmabant.]

1115. (Valcoll.) *Cenobium Clarevallis fundatur sub primo abbate Bernardo, viro sancto.*

B [1116. (Bellov.) *Domnus Ivo Carnotensis episcopus obiit.*] (ANSELM.) *In suburbio Antiochie noctu terra dehiscens domos cum habitatoribus absorbit.*

1118. (Ib.) *Terremotus accidit adeo validus, ut quarundam urbium partes subrueret.*

[1119. (Bellov.) *Gelasius Romane ecclesie 165us presidet.*

[1120. (Ib.) *Calixtus Romane ecclesie 166us presidet. Hoc anno pugnavit Henricus rex Anglorum contra Ludovicam regem Francie inter Andeleium et Nongoium^{us}. In quo bello fugit ipse rex Ludovicus. Captique sunt ibi pene omnes Francie proceros et obtimates.*]

C 1122. (Ans.) *Terremotus in adventu Domini & Idus Decembris factus est.*

[1123. (Bell.) *Henrico imperatori Lotharius succedit.*] *Turonis orta seditione inter clericos et laicos, ecclesia sancti Martini arsit.*

1124. (Ans.) *Christiani cum Sarracenis pugnant inter Jerusalem et Ascalonem et vincunt.*

[1125. (Bell. Ans.) *Honorius Romane ecclesie 167us presidet.*] *Tyrus capta est.*

1126. (Ib.) *Hyemps asperissima et fames valida. In Hasbania monstrum nascitur ante homo et retro canis.*

1127. (Ib.) *Karolus comes Flandriarum quarundam procerum suorum proditione Brugis in ecclesia orans occisus est.*

D 1128. (Ib.) *Suessione in ecclesia beate Marie virginis divina choruscant miracula. Gaufridus Rothomagensis archiepiscopus obiit. Hugo abbas de Radingis successit.*

[1129. (Bell.) *Innocentius Romane ecclesie 168us presidet.*] *Cenobium Ursicampi fundatum est. Cenobium apud Bellum montem fundatum est sub abbate primo Alexandro, a venerabili viro Roberto de Candos. Hoc idem nunc dicitur Mortuum mare^{us}.*

1131. (Ans.) *Synodus magna Remis celebratur a papa Innocentio, et Ludovicus junior in regem benedicuntur.*

1132. (Ib.) *Eclipsis solis & Non. Augusti.*

VARIE LECTIONES.

¹¹¹⁵ corr. nonieoium. ¹¹¹⁶ Hoc — mare eadem manus post superscripsisse videtur.

[1133. (Bell.) Mortuo Lothario succedit Conradus, nepos Henrici superioris.] Bernardus primus abbas Clarevallis et Malachias episcopus Hiberniensis clarent doctrina, sanctitate et miraculorum gloria.

1134. Abbas Alexander cum omni conventu suo, annuente rege Henrico, venit in forestam de Leons, et in heremitorio, quod dicebatur Mortuum mare, edificavit monasterium suum.

1135. Henricus rex obiit 4 Non. Dec.; cui successit Stephanus nepos ejus, 8 Kal. Jan.

1137. Abbas Alexander domum Mortui maris conjunxit ordini Cisterciensi, et Walerannus abbas Ursicampi (529) suscepit eam in filiam, et monachos suos transmisit.

[1138. (Ib.) Ludovicus Francorum rex obiit. Cui filius Ludovicus, quem et ipse adhuc vivens a papa Innocentio Remis ante aliquot annos consecrari fecerat, in regnum succedit.] Abbas Alexander abbatibus curam dimisit: cui successit Adam, quondam prior Ursicampi.

1141. Anglia fame et gladio atteritur, principibus terre inter se discordantibus (cf. Gembl.).

[1143. (Bell.) Celestinus Romane ecclesie 169us presidet.]

[1144. (Ib.) Lucius ei 170us succedit.] Ventus vehementissimus arbores, turres et domos plurimas subvertit. (Gembl.) Reddita est civitas Rothomagi Gaufrido comiti Andegavensi.

[1145. (Bell.) Eugenius post eum 171us.] (GEMBL.) Fames magna inualescit in Francia.

1146. A Judeis in Anglia puer Willelmus crucifigitur die parasceve urbe Norico (530).

[1147. (Bell.) Facta est eclipsis solis 5 Kal. Nov. hora tertia die dominica.] Rex Ludovicus cum Francis iter aggreditur Jerosolimitanum (cf. Gembl.).

1148. (Ib.) Remis concilium a papa Eugenio.

1151. Assidua et diutina pluviarum inundatio mesionem tardavit et impediit.

1152. Relictam Ludovici regis uxorem ducit H. comes Andegavensis et dux Normannie, postea rex Anglie: unde oritur inter eos guerra.

[1153. (Bell.) Anastasius Romane ecclesie 172us presidet.] Depositio sancti Bernardi primi abbatis Clarevallensis.

[1154. Stephanus rex Anglorum moritur. Adrianus (ib.) Anglicus Romane ecclesie 173us presidet. Obiit dominus Adam secundus abbas hujus ecclesie.] Tercius successit Stephanus prior Ursicampi.

[1155. Henricus, Henrici superioris ex filia nepos, in regnum succedit.]

1156. Signum crucis apparuit in luna. Albericus Belvacensis miles martyrrium pro christiana fide passus est.

1157. Tres tunc vise sunt, et in media signum crucis.

1158. Filia regis Francorum Ludovici datur filio Henrici regis Anglorum, et pax inter eos firmatur.

1159. Henricus rex obsedit Tolosam ¹¹⁶. Non. Septemb. tres soles visi sunt in parte occidentali; sed duobus paulatim deficientibus, sol diei qui medius erat, remansit usque ad occasum. Stephanus obiit, Godefridus de Strepennio ¹¹⁶ (531).

1163. Dominus hujus loci abbas tercius revocatus est ad curam abbacie Ursicampi. Cui Gaufridus quartus successit ¹¹⁷.

1165. Hugo Rothomagensis archiepiscopus obiit. Rotrodus Ebroicensis episcopus successit ¹¹⁸.

1166. Ab adventu Anglorum in Britanniam majorem anni 813, a baptisate eorundem 634, ab itinere Normannorum 100.

1169. Rex Henricus majorem filium suum Henricum, generum Ludovici regis Francorum, in regnum consecrari fecit a Rogero Eboracensi archiepiscopo.

1171. Civitate Cantuarum sanctus Thomas archiepiscopus ejusdem civitatis a quatuor militibus martyrizatus, migravit ad Christum.

1174. Obsessa est civitas Rothomagus a rege Francorum Ludovico et Henrico novo rege et comite Flandrensi; qui omnes redierunt confusi. Obiit [Kal. Sept. ¹¹⁹] dominus Gaufridus, quartus abbas hujus loci. Cui successit quintus dominus Ricardus, primus abbas de Valascia.

1179. Dominus Ricardus abbas quintus recessit 8 Kal. Aug. de domo ista. Cui successit in anno sequenti

1180. 3 Non. Aug. sextus dominus Willelmus, secundus de Valascia. Ludovicus rex Francorum obiit. Cui filius ejus Philippus, quem ipse anno preterito Kal. Nov. Remis consecrari fecerat, succedit in regno.

1181. Alexander 174us obiit.

1182. Cui successit Lucius 175us.

1183. Obiit Rotrodus Rothomagensis archiepiscopus. Cui successit Walterus de Constancia. Obiit Henricus rex Anglorum junior.

1184. Obiit Ermelina, uxor Godefridi de Strepennio.

1186. Urbanus papa 176us. Obiit Gaufridus comes Britannie, filius regis Henrici tercius.

1187. Capta est Jherusalem a Sarracenis, christiane fidei inimicis.

1189 ¹²⁰. Obiit Henricus rex Anglorum 5 Non. Septemb. Coronatus est rex Anglorum Ricardus.

1190. Rex Francorum Philippus et rex Anglorum

VARIE LECTIONES.

¹¹⁶ ita aliis erasis manus incerta. ¹¹⁸ Stephanus o. G. de St. a manu incerta a. 1163. scriptas post ad hunc annum relata videntur. ¹¹⁷ aliis erasis. ¹¹⁹ abhinc manus perpetuo variant. ¹²⁰ alia manu. ¹²⁰ an. Obiit alia manus post addidit 2 Non. Julii.

NOTÆ.

(529) Orcamp.
(530) Norwich.

(531) Etrepagny, in com. Viromandensi.

Ricardus cum innumera gentis sue multitudine iter a Jherosolimimum aggrediuntur.

1191. Capta est insula Cypri a rege Ricardo, et postea Accaron a duobus regibus. Rediit rex Philippus.

1192. Rex Philippus ingreditur Normanniam et eam sibi subjugat. Rex Ricardus rediens a Jherosolimis, captus est et incarceratus a duce Austrie, et postea imperatori Henrico traditus est.

1194. Rex Ricardus, plus quam ducencies mille marcis imperatori et ceteris baronibus terre pro liberatione sua tam datis quam sub obsidibus promissis, reversus est Angliam. Quod de Romanis imperatoribus nil aut pauca hic sint exarata, neminem moveat posteriorum, quia dum alter adversus alterum de sceptro imperii obtinendo contendit, nichil agitur dignum memoria, quippe cum omnia sint confusa. Post Urbanum papam tres apostolici cederunt, id est Gregorius, Clemens et Celestinus; quarum tempora hic non describuntur.

1198. Innocentius papa.

1199. Ricardus rex potentissimus sagitta percussus interiit; cui successit Johannes frater ejus.

1200. 5 Idus Febr. obiit dominus Willelmus abbas.

1203. Subjugata est civitas Rothomagensis cum tota Normannia Philippo regi Francie. Rex autem Johannes secessit in Angliam, territus ne traderetur a baronibus suis in manus regis Francie.

1204. Facta est hyems asperissima, per tres menses et amplius continuata. Unde et nimia mortalitas animalium, maxime ovium et etiam volucrum silvestrium, ex rigore frigoris facta, et fames insecta. Capta est civitas Constantinopolis a comite Flandrensi, episcopis et comitibus et nobilibus viris et fortissimis de Francia sibi associatis; in qua communi electione imperator factus, nobiliter gessit; qui cum magnam sibi partem Gretie subdidisset, post modicum a Grecis interfectus est. Cujus frater eidem est in regni solio substitutus.

1207. Obiit Walterus Rothomagensis archiepiscopus 16 Kal. Decembris. Cui successit magister Robertus cognomento Polein. [Jacet in Mortuo mari ³⁵¹.]

1209. Magistro Stephano de Linguaton, ad tytulum Cantuarie ecclesie in archiepiscopo Rome consecrato, rex Johannes alium intronizare cupiens, monachos Cantuarie et Anglie presules exilio relegat. Hac de causa data in regem et regnum excommunicationis sententia, etiam Cisterciensem ordinem cum ceteris laudes Deo debitas sollempniter persolvere domini pape auctoritas prohibuit.

1210. Otto nepos Ricardi quondam regis Anglie factus est imperator. Hoc tempore fuit quidam pseu-

dopropheta, qui dicebat antichristum jam esse adultum, et diem judicii imminere.

1211. Comes Symon de Monteforti, nobilibus viris de Francia regnisque aliis opem sibi ferentibus, hereticos, qui in Narbonensi provincia pullulabant et dicebantur Albigenses, expugnavit, et stragem multam faciens, magnam partem provincie ipsorum sue subdidit potestati.

1212. In Hyspaniis christiani cum paganis pugnant, et potiti victoria, multos perimunt Sarracenos, et reliquos ad fugam compellunt. Reginaldus comes Bologne a Philippo rege Francorum omni terra sua spoliatur, et a regno expellitur, sed ab Ottone et Johanne Angliæ rege recipitur. Rex Francorum Philippus collecto exercitu et multo navium apparatu, transfretare disponit in Angliam, ut armis eam capiat; sed interim dum subito ingressus in Flandriam eam sibi subjugare intendit, Angli superveniunt, et navali apparatu regis violenter abducto, transfretandi ei adimunt facultatem.

1213. In Provincia juxta castrum quod Murellum dicitur, gestum est bellum eterna memoria dignum. Cum comes Symon de Monteforti multas hereticorum strages faciens, plures Provincie urbes et oppida sibi subjugasset, rex Arragonie, comes Tolosanus, comes Conuensis (532), comes Fuxensis (533), collecto exercitu copioso supradictum castrum obsederunt, erectisque machinis oppugnare ceperunt. Res vero comiti Symoni innotuit, qui mox paucis admodum viris collectis, regi Arragonie audacter occurrit; legionibusque dispositis, conserta est pugna 2 Idus Septembris, in qua rex Arragonie cum pluribus de suo exercitu occubuit. Reliqui vero fuga elapsi sunt, et confusi ad propria remearunt. De sociis autem comitis Symonis unus tantum miles cum paucis clientibus in illo conflictu cecidit. A diebus Jude Machabei usque in presens tempus tantam multitudinem tam mirabilem a paucissimis tam mirabiliter victam, cesam atque fugatam nunquam et nusquam legimus. Eodem tempore in regno Francorum pueri et puella cum aliquibus adolescentulis et senibus vexilla, cereos, cruces, thuribula portantes, processiones faciebant, et per urbes, vicos et castella canentes ibant, Gallice proclamantes: *D Domine Deus, exalta christianitatem! Domine Deus, redde nobis veram crucem!* Non solum hec verba, sed alia multa decantabant, quia varie processiones erant, et unaqueque processio pro libitu suo variabat. Res vero ista a seculis inaudita multis fuit admirationi, quod ut credimus presagium futurorum fuit, eorum scilicet que in sequenti anno contigerunt. Nam legatus Romanus Gallie fines ingressus, copiosam multitudinem in crucifixi nomine cruce signavit; cujus multitudinis numerum solius Dei scientia colligit. Ottone imperatore a papa Innocentio ex-

VARIAE LECTIONES.

³⁵¹ addidit manus sec. XV.

NOTÆ.

(532) Cominges.

(533) Foix.

communicato, infans Apulie Romanum sibi vendicare imperium est conatus.

1214. Stephanus Cantuariensis archiepiscopus ceterique Anglorum pontifices, monachi et clerici, qui pro causa ecclesie tenebantur exilio, mediante cardinali, regi reconciliantur, et ab eo recipiuntur in Anglia, et sua ipsi recipiunt; sicque regnum ab interditi sententia, rex a nexu excommunicationis absolvitur. Redditur ecclesiis cum presulibus et christianitate tranquillitas, exulibus cum rebus et patria, regi cum reconciliatione communio, plebi devotio, omnibus in commune catholicis pro reddita ecclesie pace leticia. Ferrandus Flandrensis comes a Philippo rege Francorum pulsus a Flandria, Ottonem Alemanni et Johannem Anglie reges expetit, et pepigit fedus cum eis. Quorum fretus auxilio regressus in Flandriam, eam pene totam de manu regis Francorum potenter eripuit, ope et industria virorum illustrium⁵²², et precipue Guillelmi comitis Saresberiensis, fratris regis Anglie, et comitis Bolonie Reginaldi, Johannes rex Anglie in Aquitaniam classe transvectus, reconciliatis sibi magnatibus terre multis, magnam partem provintie suo juri restituit. Philippus itaque rex Francorum misso contra eum filio Ludovico, ipse collecto exercitu Flandrensibus, quorum vires jam nimis excreverant, censuit occurrendum. Igitur intra fines Flandrie fit utrinque concursus, et dispositis aciebus apud pontem Wentini, inter Mauritaniam et Tornacum, 6 Kal. Aug. diē etiam dominica, pugna committitur, et in conflictu cecidere nonnulli, Fr. nci tandem palmam victoriae tenuerunt. In hoc bello Flandrensi ex acie capti sunt egregii pugnatōres quatuor comites, Pilutus (334) Alemani, Ferrandus Flandrensis, Willelmus Saresberiensis, Reginaldus Boloniensis, et senescallus Ottonis, et milites alii tam mediocres quam illustres circiter 150. Post hec rex Philippus contra regem Anglie movet exercitum; sed legatis intervenientibus, inter eos quinquennales firmantur indutie. Et ita reversus est rex Philippus in Franciam; rex Johannes in Angliam se recepit. Terremotus in adventu Domini 13 Kal. Januar. ter in una nocte factus est. Globus igneus magnitudinem bovis excedens, et magnum lumen emittens, visus est in aere circa diē initium, Idus Januarii. Eclipsis lune facta est 16 Kal. Martii.

1215. Rome generale concilium a papa Innocentio celebratur. Orta inter regem Anglorum et barones gravi dissensione, Anglia dolet se gladio multisque calamitatibus subiacere.

1216. Ludovicus, Philippi regis Francorum filius, confederatis sibi magnatibus Anglie, qui regi rebellant, cum multis navibus et armatorum exercitu in Angliam transfretavit. Innocentius III papa obiit. Cui successit Honorius III. Obiit Johannes rex An-

glorum. Cui successit Henricus filius ejus puer duodennis.

1217. Bellum apud Lincolnensem urbem inter regem Anglie et inter Norrenses et alios potentes multos, qui eidem regi implacabiliter inimicabantur; sed misertus Deus pueri regis innocentie, priusquam posset arma portare, dedit ei de hostibus triumphare. Nec solum in hoc prelio, sed et in mari prelium magnum comissum est inter Francos et Anglos, et divina prestante virtute Gallica juvenus cum omni navium apparatu victa est ab Anglis et in predam abducta. Ibi Eustachius monachus, homo apostata, pyrata et predo pessimus, utriusque regno infidus, capite plexus est, tunc temporis Francis prebens auxilium, et princeps illius navigii Robertus de Cortenaio. Capta est a christianis Damietta urbs Egypti fortissima, sed in brevi iterum a Sarracenis recuperata. Concluserunt enim Sarraceni christianorum exercitum cum rege ceterisque nobilibus christianis, et non invento aditu evadendi alio, Damietam pro sua liberatione christiani dederunt Sarracenis, qui etiam Sarraceni crucis sancte partem, quam triginta quinque ferme annis tenuerant, cum captivis omnibus christianis, pro ejusdem Damiete recuperatione reddiderunt christianis. Infans Apulie a domino papa Honorio sublimatur in imperatorem. Ludovicus, filius regis Francie, postquam rediit de Anglia, collecto rursus exercitu Tolosam adiit, civitatem potentissimam et tunc temporis Albigenisium⁵²³ refugium; sed nichil ibi proficiens, idem Ludovicus in paternos fines Gallie sese recepit.

1221⁵²⁴. Stephanus de Lanctone Cantuariensis archiepiscopus sedi proprie restituitur, a puero rege Henrico in pace susceptus.

1221. Obiit Robertus Polanus Rothomagensis archiepiscopus. Cui successit Theobaldus de Ambianis, thesaurarius ecclesie Rothomagensis [qui quidem Robertus nostram dedicavit ecclesiam, et sepultus est in choro nostro⁵²⁵].

1222⁵²⁶. Corpus sancti Thome Cantuariensis de terra levatur. Sanctus Willelmus Bituricensis archiepiscopus, Cisterciensis ordinis monachus, Rome canonicatur, anno 50. a martyrio suo.

1223. Philipus rex Francorum invictissimus; qui sibi non parvam partem Aquitanie, Normanniam, Flandriam, cum parte Pictavie maxima, subjugavit, 2. Idus Julii de medio factus ab hac vita migravit. Hic nullum unquam proditorem amavit, sed quotquot ad se veniebant, castella et villas ab eis accipiebat, et eos de regno suo sine spe revertendi penitus effugabat. Apud Medontam defunctus, apud Sanctum Dyonisium, assistentibus 22 episcopis et 2 cardinalibus et rege Jerosolimitano, sepultus traditus est. Cui successit Ludovicus filius ejus in regnum. Ante obitum regis Philippi anno precedente visa est stella

VARIE LECTIONES.

⁵²² quædam deleta. ⁵²³ abigensium c. ⁵²⁴ annus incertus. ⁵²⁵ add. manus s. XV.

NOTÆ.

(334) l. c. comes pilutus, Raagraf.

circa occasum solis Decembris, plurime magnitudinis, ardens velut facula, radios sursum erigens, et in acutum velut in conum colligens, terre vicina videbatur, et aliquod prodigium portendere ferebatur. Hanc dicebant esse cometem. Ludovicus, regis Philippi filius, 8 Idus Augusti unctus et coronatus est in regem apud Remis civitatem.

1225²²⁶. 3 Non. Julii obiit Vitalis abbas Mortui maris. Cui successit Osmundus, ejusdem domus prior.

1226²²⁷. 7 Idus Novembris obiit Ludovicus rex Francorum. Cui successit Ludovicus filius ejus. 3 Kal. Octobris obiit Osmundus abbas Mortui maris. Cui successit donnus Ricardus Costentinus.

1227. Obiit Honorius papa; cui successit Gregorius.

1229. 7 Kal. Octobris obiit pie memorie Theodardus de Ambianis, archiepiscopus Rothomagensis.

1231. Cui successit venerabilis Mauricius, post ipsum Rothomagensis archiepiscopus.

1234. Pridie Idus Januarii obiit apud Salicosam pie memorie Mauricius Rothomagensis archiepiscopus, de sede Cenomanensi a domino papa Rothomagensi ecclesie prerogatus. Qui fervens zelo vivensque celo, nullam in terris accipiebat personam, non regem, non principem, non tyrannum, non divitem. Sacerdotes fornicarios vehementer execrabatur, deiciebat eos de ecclesiis, et ad sedem apostolicam eos absolvendos mittebat. Doctores honeste vite et bono fame venerabatur et magnis beneficiis ditabatur²²⁸.

B

VARIE LECTIONES.

²²⁶ numerus anni erasus; fortasse fuit 1224. ²²⁷ numerus erasus. ²²⁸ Quædam in fine paginæ, quæ forsitan a. 2135 historiam illustrabant, erasa sunt.

AUCTARIUM URSICAMPINUM.

Intra a. 1155-1200 monachus Ursicampi (Orcamp, diœcesis Noviomensis) Sigebertum descripsit ex D1 cum omnibus ejus atque Bellovacensis additamentis, quibus ipse addidit magnos centones ex Galfrido Monmuensi ad verbum descriptos, et alia quædam, ea quæ hic damus. Idem continuationem novam ita conflavit, ut Præmonstratensem ex B1 describens, usque ad a. 1128, ex Anselmo plurimum interpolaret, post partem exhiberet, de suo inserens per totam ea tantum quæ hic exhibemus. Usi sunt Nicolaus Ambianensis, Robertus Alisiiodorensis et ex eo Gerardus de Fracheto et Guillelmus de Nangis; Vincentius Bellovacensis; ediderunt Guillelmus Parvus, et ex hoc Schardius, Pistorius, Struve, Bouquet. Nos, codice ipso Ursicampino deperdito, ex ejus apographo D1²² damus ea tantum quæ Ursicampinus fortibus suis D1 et B1 adjecit; continuationem enim recudere integram, inutile erat, cum quia compilata tantum est, tum quia sexies iam legitur impressa.

(GALFR.) Præf. Narrat antiqua Britonum — jugo C tenuerunt.

382. Civitatem, quam Antoninus Ficus cum filio Aurelio dividit, et Sommonobriam ab adjacente flumine appellavit, Gratianus imperator suo dominio mancipatam, mutato nomine, Ambianis ad ambitu fluminum fecit vocari. Eo tempore prefecturam Gallicam ministrabat vir illustris Faustianus, qui genuit filium, quem ob amorem et memoriam beati Firmini martyris Firminum vocavit, Ambianensium tempore posteriori episcopum.

383. (Ib.) Maximus iste — exercere.

386. (Ib.) Partem Galliæ — appellatur.

389. (Ib.) Pictorum — Hyberniam.

390. (Ib.) Alia historia — interficerent illum.

413. (Ib.) Inito autem — Utherpendragon.

414. (Ib.) Notandum — nitebantur.

425. (BEDA H. E.) Æstimo — ab Honorio missum.

424. (GALFR.) Constantino — evacuata.

431. (Ib.) Perempto — adepti sunt.

434. (Ib.) In Britannia — corrigiæ.

436. (Ib.) Rex Britonum — patriam.

437. (Ib.) Filius Wortegirni — Wortegirnus.

439. (Ib.) Rex Wortegirni — obtinuerunt.

445. (Ib.) Rex Wortegirni — hujusmodi.

446. (Ib.) Hoc loco ponunt — restitutus sit.

447. (GREG. TUR. De gl. mart.) Nomina autem eorum (septem dormientium) hec sunt, que in baptismo acceperunt: Malchus, Maximianus, Martinianus, Dionisius, Johannes, Serapion, Constantinus. (GALFR.) Ambrosius — construit.

457. (Ib.) Maximus tyrannus a populo membra tim discerpitur.

457. (Ib.) Super Insulam — nomine Annam.

466. (Ib.) Utherpendragon — vivere.

470. (Ib.) Nam si fidem — prostratis.

472. (Ib.) Rex Arturus — restituit.

(GREG. TUR. mir. S. Mart.) His diebus sanctus Perpetuus — nec postea comparuit.

475. (GALFR.) Arturus — fecerunt.

482. (Ib.) Arturus — rediisse.

D 488. Hoc tempore facta est inventio crypte sancti Michaelis archangeli in monte Gargano, unde et ejus memoria singulis annis celebri festivitate in ecclesiis Dei recolitur.

491. (GALFR.) Hoc loco quidam — dicitur.

514. (Clodoveus — moritur) et sepelitur Parisius in basilica sancti Petri apostoli, quam ipse et regina Clotildis ædificaverant.

555. Porro sanctus Medardus sedem episcopalem, que prius erat Vermandus, propter ejusdem subversionem transtulit Noviomum. Ipse etiam post decesum sancti Eleutherii Tornacensis episcopi regen-

Ja tu suscepit Tornacensem ecclesiam, et post eum A successores ejus annis multis, usque ad tempus Eugenii papæ tertii, et demum Simonis episcopi, qui obiit anno Domini 1148.

542. (*Hist. misc.*) Constantinopoli mortalitate magna insurgente, statuta est sollemnitās purificationis beatæ Mariæ, quæ Græce *Ἰπάρτη*, id est obviatio, dicitur, eo quod die illo Symeon obviaverit oblato in templum Domino, et ita mortalitas illa cessavit. (*GALFR.*) Usque ad hoc tempus — historiis conferantur.

549. (*Ib.*) Sed de hoc rege — Wortiporius.

556. Obiit sanctus Medardus Noviomensis et Tornacensis, in cujus transitu cœlum apertum est, et divina ante eum micuerunt luminaria spatio duarum horarum. Cujus corpus rex Lotharius transferri fecit ad urbem Suessionensem; promittens, quod super eum decentissimam basilicam ædificaret, et inibi religiosorum virorum conventum statueret. Quod opus ipse quidem cœpit, sed filius ejus Sigebertus adimplevit.

561. (*Ib.*) Super Britones — multis annis.

571. Sanctus Amandus nascitur.

596. (*PAUL. DIAC.*) His diebus irruentes Longobardi in Cassinum montem — vini secum deferentes.

604. (*GALFR.*) Per Augustinum — ecclesiam.

611. (*Ib.*) Post Cathericum — facta est.

616. (*Ib.*) Refert autem historia — compulsus fuerit.

632. (*Ib.*) Adunabo rex Britonum — in terra.

635. (*Ib.*) Hic dicit Beda — ædificata.

675. (*Ib.*) Cadwollone — migraverunt.

689. (*Ib.*) Cadwaladrus — potuerunt.

792. (*Gen. c. Fland.*) Hoc tempore in Flandria principabatur Lidericus Harlebecensis, pater Ingeranni, qui genuit Andracum, patrem Balduini Ferrei, qui duxit Juditham, filiam Caroli Calvi.

843. (*HUGO FLOR.*) His temporibus floruit Theodulfus — et miseris illius jussit eum absolvi⁹⁹⁹.

964. (*V. S. Quintini* [535].) Hoc tempore ecclesia sancti Quintini martyris, quæ est in insula super fluvium Somene sita, cœnobium monachorum paucorum facta est. Procedente vero tempore, crescente numero fratrum, et aucta possessione reddituum, etiam abbatia esse cœpit. In quo loco adhuc extant duo putei, in uno quorum caput ipsius martyris, in

altero corpus, angelo revelante inventum fuerat a venerabili matrona Romana, nomine Eusebia, quæ pro munere ejusdem officii lumen oculorum, quæ antea privata fuerat, per eundem martyrem recepit. Et hæc inventio anno a passione ipsius martyris 55 evenit, qui passus est martyrium anno Domini 332. Sed postquam prefata mulier religiosa sancti martyris corpus invenit, atque in superiori loco preminentis oppidi, quod antiquitus Augusta Viromandorum vocabatur, collocavit; labentibus multis annorum curriculis, sepulchrum ejusdem martyris ubinam haberetur, cunctis erat incertum. Denique sancto Eligio Noviomensi ecclesie pontificante, facta inquisitione de ejusdem martyris corpore, sub presentia ipsius episcopi inventus est locus, in profundo terræ defossus, in quo preciosus ille thesaurus servabatur. Et hæc secunda inventio sub sancto Eligio facta est, anno ab incarnatione Domini 657, non absque divinæ virtutis magno miraculo. Nam eum beatus episcopus nocturno tempore, multis luminaribus accensis, quesitum loculum inveniret, et fossorio quod manu tenebat perforaret, tanta subito odoris suavissimi fragrantia tantaque supernæ lucis claritas circumquaque emanavit, ut et presentes odore mirifico replerentur, et absentes ortum diel advenisse suspicarentur.

1039. In Apulia erat quodam statua marmorea, circa caput suum æream habens circulum, in quo erat scriptum: *Kalendis Maii oriente sole habeo caput aureum* (cf. WILH. MALMESBURG. II, 10). Quod quidam Sarracenus, a Roberto Wiscardo ducē Northmannorum captus, quid portenderet intelligens, in Kalendis Maii oriente sole, diligenter notato termino umbræ illius statuæ, infinitum thesaurum, effossa ibidem humo, reperit, quem pro sua redemptione eidem duci optulit

1051. Lanfrancus etiam, vir sanctitate et scientia eximius, prior monasterii Beccensis, postmodum vero ex abbate Cadomensi archiepiscopus Cantuariensis, contra errorem illius (*Berengarii*) per dialogum disputavit.

1067. Hoc tempore claruit Lanfrancus, prior monasterii Beccensis, ad cujus eximiam doctrinam de Burgundia convolvavit Anselmus, vir postmodum multa virtute et sapientia adornatus, et ei in prioratu successit, sub viro egregio Herluino abbate pri-

VARIE LECTIONES.

⁹⁹⁹ Sub anno 854 editio princeps et quæ eam expresserunt, hæc habent: 854. Fama est, hunc Johannem fœmivam fuisse, et unisoli et familiarit tantum cognitam, qui eam complexus est, et gravius facta peperit, papa existens. Quare eam inter pontifices non numerant quidam, ideo nomini numerum non faciunt. Sed codex D¹, ob id ipsum flagitantibus nobis a V. D. Toussaint, bibliothecæ Divionensi præfecto, denuo inspectus hoc in loco, ne levissimum quidem eorum vestigium exhibet, unde neque in D¹. ea fuisse apparet. Aut igitur codicis Votensi E8h. debentur, aut primo editori. Tertium non datur. At monachus Votensis per totum Sigeberti opus nil prorsus de suo adjecit; et in continuatione paucissima tantum addidit, quæ non spectant nisi ad suum monasterium; unde scribam, alias abstinentissimum ab interpolationibus, hanc unam sibi indulsisse, qui est quis credat? Nemo igitur restat nisi primus editor, sive is Antonius Rufus fuerit, sive Henricus Stephanus. Utrum autem ille hæc verba de suo composuerit, an fortasse notam marginalem codicis E8h. ab alia manu adjectam in textum receperit, hoc in medio relinquimus.

NOTÆ.

(535) Cf. Galliam Christ. IX, 1080.

mo, qui ipsum monasterium Beccense de proprio fundavit suo.

1080. Claret in Angliā Lanfrancus, doctrina et probitate conspicuus, ex abbate Cadomensi ordinatus Cantuariæ archiepiscopus. Eo tempore florebat in Northmannia Anselmus, Beccensis monasterii abbas eximius, et pro sua sanctitate et sapientia plurimum nominatus. (*Vita S. Arn.*) Hoc etiam tempore in cœnobio sancti Medardi — in presulem est consecratus.

1081. (*Ib.*) Regis Dagoberti tempore sanctus presul Ursmarus — celitus prestaretur medicina.

1087. (*Ib.*) Sanctus Arnulfus — predixerat, accepit.

1094. Pontificante in urbe Laudunensi Elinando, mulier quedam, in proximo manens, habebat generum juvenili specie decorum, quem multa diligentia pro amore filiae suæ accurabat; unde et orta turpis suspicio de muliere et genere suo inter vicinos homines valde eam turbavit (cf. *Laudun*). Que impatienter ferens, famam suam huiusmodi opprobrio turpari, injuriæ suæ causam in eum retorsit, et clandestina machinatione, ut occideretur a duobus pueris, procuravit. Postmodum vero ad penitentiam facti homicidii conversa, cuidam presbytero per confessionem peccatum suum revelavit. Sed elapso aliquanti temporis spatio, presbyter idem cum ea litigans, malum, quod confessa fuerat, in faciem ei exprobravit. Quo audito, parentes hominis occisi properantes nuntiaverunt vicedomino Laudunensi. Jubente vicedomino, vocata mulier venit, et qualiter hominem occidisset, nequaquam celavit. Judicatum est igitur, eam ignibus debere concremari; sed prius ducta ad ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ, peccatum suum coram Deo et hominibus ex ordine narrauit, et sic meritis et precibus sanctissimæ virginis Mariæ se ipsam fideliter commendavit. Deinde missa in ignem, incendium nullatenus sensit, sed divina protegente gratia consumpto igne, ipsa permansit illæsa. Quod factum cognati hominis occisi non divinæ virtuti ascribentes, sed fragilem potius lignorum materiem causantes, iterum succendunt ignem circa eam fortioribus lignis, sed nichil profecerunt. Iterato enim miraculo servavit eam Deus incolumem ab exustione ignis, ad laudem sui nominis suæque genitricis gloriam et honorem. Egressa igitur ex incendio, non solum carne, sed etiam veste et carne ³³⁰ illæsa, ad ecclesiam sanctæ Dei genitricis, omni populo applaudente, ducta est, et post laudes Deo redditas, volente Deo, paucis diebus transactis transit ab hoc seculo.

1095. (*Ib.*) Elinandus, bonæ memoriæ Laudunensis episcopus, obit; Ingelrannus succedit Elinando.

1097. Lanfranco Cantuariensi archiepiscopo de-

A functo, Anselmus abbas Beccensis, pro sua sanctitate et doctrina non solum in Normannia, sed etiam in Angliā jam celeberrimus, successit in presulatu. Qui licet a rege Willelmo et principibus terre totiusque ecclesie conventu susceptus honorifice fuisset: multas tamen molestias et tribulationes postmodum sub ipso rege passus est pro statu ecclesie corrigendo. Nam reges Angliæ hanc injustam legem jam diu tenuerant, ut electos æcclesie presules ipsi per virgam pastorem ecclesiis investirent.

1099. Erat autem (*Ansellus de Ribodimonte*) vir prudentissimus et exercitui satis utilis, atque erga beatum martirem Quintinum adeo devotus, ut singulis annis solemnitatem ejusdem martiris, die suo clericis undecunque congregatis, coram se celebrari faceret, eisque post peractum officium copiosam refectionis mensam pararet.

1105. Vigilia natalis Domini terremotus magnus factus est in Jherosolimis. Duo orbes in modum solis, forma et lumine cotidiano soli similes, apparuerunt, omnium colorum specie radiantibus ad instar arcus celestis.

1112. Sed et antequam ista gererentur, violata fuerat eadem sancte Dei genitricis ecclesia (*Lauduni*) proditione et homicidio cujusdam nobilissimi militis, nomine Gerardi, qui erat dominus castri, quod vocatur Carisiacus. Quem in oratione positum ante sanctam Christi imaginem, homines ipsius episcopi facta conjuratione occiderunt. (*GUIBERT. De Vita sua III, 11*) Ante hos dies natus ibidem fuerat puer geminus a clune superius, duo scilicet habens capita, duo usque ad renes cum suis brachiis habens corpora; qui baptizatus, triduo quoque vixit.

1115. Bernardus, juvenis egregius, scientia, moribus et genere clarus, vir postmodum magnæ virtutis exemplar futurus, Castellione (536) castro Burgundiæ oriundus, cum germanis fratribus et aliis comitibus multis Cistercii habitu religionis induitur, et miro religiositatis fervore conversa, tur.

1114. Hic est Cono, unus ex illis religiosus viris, qui heremiticam vitam apud Truncum Berengeri (537) primo duxerunt, et Arroasiani ordinis auctores extiterunt, qui ordo usque hodie floret et crescit.

1128. Hoc anno multi de pago Suessonico sacro igne accensi, ad ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ in civitate Suessorum sitam convenerunt, ibique diebus paucis misericordiam Dei et beatæ virginis succursum prestolantes, sicut plenius refert libellus eorundem miraculorum, salutem ipsius meritis et precibus consequuti sunt, ita ut intra quindecim dies centum et tres nominatim ab hoc igne restinguerentur, et tres puellæ distortæ sanitati redderentur.

VARIÆ LECTIONES.

³³⁰ legendum esse videtur cutē. PERTZ.

NOTÆ

(536) Châtillon.

(537) Seu Arroasia, nunc Aruaise, in Artesio, ubi

ordo ille ab Heldemaro, Conone et Rogero fuit institutus. Cf. Acta SS. ad diem 13 Januarii. STRUYK.

Facta sunt ibi deinceps et alia multa miracula, inter que duo fuerunt eminentiora; unum scilicet de naso mulieris et labio divinitus reformato; aliud de puero in visione ante Deum rapti, ubi dominam nostram virginem Mariam se vidisse asseruit, pro populi salute supplicantem, et hoc responsum a filio benigne accepisse: *Mater tu es maris stella, fiat sicut vis*. Sed dum queritur beata virgo super domo sua, que vilis et abjecta erat, pre ceteris iterum a filio suo audivit, quod de trans mare et de trans Rhenum pecuniam faceret afferri, unde domus edificaretur, et in oculis omnium respicientium illustris appareret. Cujus visionis tam in claritate operis, quam in copia oblationum tot sunt testes hodie, quot videre volunt. Predixit etiam idem puer paulo post se moriturum, et vix unum mensem supervixit. Sed et mirum valde de hoc puero erat, quod omnem historiam veterem rhythmicè depromebat, textum vero evangelii et actus Domini ita recensebat, acsi in libro legeret, et dictata ab aliis pronuntiaret; qui etiam cum hec clausis oculis diceret, laicis et illiteratis vix loqui dignabatur, quasi eorum ignorantiam pertesus, qui tam profunda intus audiebat.

1129. (*Cont. Mort.*) Cœnobium Ursicampi fundatum est a nobilissimo presule Noviomensi, domino Symone, qui Hugonis magni filius fuit, frater autem Radulfi comitis, et regis Ludovici patruelis, adducto conventu monachorum a Claravalle, et domno Waleranno primo abbate ordinato, qui primus ex nobilioribus personis Clarevallem sua conversatione illustravit.

1131. Sed presules ecclesiarum ac principes seculi promptissime annuebant, vel etiam sponte offerebant terras, prata, nemora, et cetera que monasteriis edificandis necessaria erant. Ecclesia sancte Mariæ in episcopio, totaque pene civitas Noviomensis incendio conflagravit, justo ut fertur infortunio, quia summum pontificem Innocentium verbis irrisoriis multi illorum exhonoraverunt. Clarevallis duo cœnobia una die produxit, scilicet Longipontum et Rievallem, et post paucos menses Valcellas.

1132. Obit vir sanctus Hugo Gratianopolitanus episcopus, cuius religiosam admodum vitam conscripsit Gigo prior Cartusie.

1135. Monasterium de Prato fundatum est sub primo abbate Petro; prima plantatio quam protulit pater Walerannus ex propria domo.

1138. (*Ib.*) Hoc tempore venerabilis vite Alexander, primus abbas Mortui maris, se et domum suam tradidit abbati Ursicampi.

1140. Cœnobium sancte Mariæ de Fresmont (558) a pie memorie Waleranno primo abbate Ursicampi fundatum est, sub electo patre Manasse.

1141. Orta dissensio inter papam Romanum et

A Francorum regem Ludovicum, ecclesia Gallicana turbatur. Defuncto enim Alberico Bituricensi archiepiscopo, missus est Petrus, a papa Innocentio eidem ecclesie pastor consecratus; sed a rege Ludovico repudiatus, eo quod sine ejus assensu fuerit ordinatus, in civitatem minime recipitur. Cujus partes quia, propter reverentiam seu voluntatem papæ, comes Theobaldus fovere videbatur, simulatas, quæ sopita putabatur, inter regem et ipsum cœpit repullulare.

1142. Obit pater Walerannus, abbas Ursicampi, fundator duarum abbatiarum (539), excepta tertia (540), quam sibi adoptavit in filiam.

1146. (*Ib.*) Apud Norwicum Angliæ civitatem Judei crucifixerunt puerum quendam christianum, nomine Willelmum, quem etiam foras civitatem ab eis sepultum, divina lux, ut ferunt, super eum emicans declaravit; sicque a fidelibus inventus, honorabiliter est in ecclesia positus.

1148. Sancte memoriæ Malachias, Hibernorum episcopus, et apostolice sedis legatus, voluntate Dei finem vite sortitus, apud Clarevallem, sicut ipse preelegerat et predixerat, locum sepulture accepit; cui successit Christianus abbas Mellifontis, vir plurima sanctitate præditus, qui ejusdem sancti viri archidiaconus extiterat, et primus abbas de ordine Cisterciensi in Hiberniam ab abbate Clarevallis sacre memoriæ Bernardo fuerat destitutus.

C 1151. Hanc optimorum virorum migrationem forte significavit, quod in pago Suessonicum eodem anno accidit. Cum enim hiemali gelu terra vehementer indurisset, cespes plurimæ longitudinis et latitudinis, de terra subito avulsus, longe ad alium locum est translatus.

1154. Robertus de Botua, vir omni plenus nequitia, nepotum suorum castra ingressus, dolose tyrannidem exercet in terra (cf. *Cont. Præm.*) Qui spiritu etiam zelotipie succensus, quendam hominem suum satis fidelem, cum alio viro et una muliere, intra domunculam comburendos jubet includi. Illi vero instar antiquorum trium puerorum domo ardente, et flamma super capita eorum in modum tucidæ nubis voltante, illæsi permanserunt. Quos foras egressos cum persequeretur iniquus ille minister, cui dominus suus hoc facinus injunxerat, et evaginato gladio unum ex eis ferire voluisset, repente quamdam invisibilis persona retro eum per comam capitis apprehendit, et cum equo, cui sedebat, in terram præcipientem dedit. Unde et mox ad Sanctum Jacobum se iturum esse spondit, sed et illi, quos propria conservavit innocentia, gratiam Dei non in vacuum accipientes, vitam suam in melius mutaverunt.

NOTE.

(558) Frigidus Mons, dioc. Nellovacensis.

(539) De Prato et Frigidus mons.

(540) Mortuum mare.

AUCTARIUM NICOLAI AMBIANENSIS.

Nicolaus Ambianensis circa a. 1205 breve chronicon ab O. C. usque ad a. 1205 scripsit octo libris, totum ad verbum compilatum ex Eusebio, Hieronymo, Sigeberto ejusque continuatoribus Ursicampino atque Aquicinctino, quibus aliunde petita interspersit ea tantum quae hic damus e codice regio Parisiensi inter Supplementa Latina n. 785, s. xviii descripto e codice olim Pithæuno, tum Christinae, nunc Vaticano n. 444, membr. s. xiv. Ex eodem codice regio annos 1115-1204 excerptas jam edidit Dom Brial XIV, 21, XVIII, 701.

424. Qui cum a quodam monacho super eo, A imperatore directi, in Cersonam deportaverit Martinum, ubi defunctus est postea, et corpus ejus demum Romam relatum, sepultum est in ecclesia sancti Silvestri.

535. Qui insimulatus a populo suo, eo quod misam celebrans diluculo, statim cibum sumeret, ad quod tamen eum infirmitas impellebat, Romam pergens sitiensque in deserto quo transibat, silvestres cervas stare jussit, steteruntque, quousque lacte earum potus est et refectus. Deinde pauper Christi non habens unde papam honoraret, inspectas aves volantes aptas edulio ejus itinere pedestri euntes ad presentiam Vigilii eidem dedit. Qui cognita viri sanctitate, omni contra eum calumpniam. . . . .

633. Hoc electo milites Romani invaserunt ecclesiam Lateranensem, omnia vasa aurea et argentea asportantes, et inter se partem dividentes, partem erario transmiserunt. Mauritius autem cartularius et Isacius patritius et exarcha totius Italiae, quibus actoribus facta sunt, non diu impunitate gavisi sunt; nam Mauritius ab Isacio decollatus est postea, et Isacius a Deo percussus.

636. Hujus tempore Pyrrus ob heresim depositus a sede Constantinopolitana, ex Affrica Romam venit, et erroris penitentiam a Theodoro papa supplicans impetravit; et antequam exiret urbem, ad vomitum rediens excommunicatus est. Similiter et Paulus ejusdem sedis patriarcha hereticus a nunciis beati Theodori respiscere monitus, nec acquiescens, depositus est.

648. Hic Paulum Constantinopolitanum, qui Constantinum imperatorem docuerat credere nullam operationem aut voluntatem in Christo, concilio centum quinquaginta episcoporum excommunicavit. Ad Italiam ergo regendam et ad heresim illam ibidem promulgandam missus Olimpius cum nihil proficeret, de conatu Martini pape mortem machinans, cum ab eo communionem in ecclesia sancte Marie ad presepe reciperet, expectans ut spatarius D sus illum, sicut conductum fuerat, confoderet, excecatus a Deo spatarius de prodicione veniam postulavit. Sed et Olimpius penitens ad fidem rediit et culpam confessus. Deinde ad idem nephas alii ab

679. Hujus tempore ecclesia Ravennas, que diu recesserat a Romana, rediit ad eam.

684. Sub hoc indultum est ab imperatore, ut Romanus papa nullius requisito consensu, statim ex quo eligitur, consecratur.

786. Qui Constantinopolim aliquando veniens, a Justiniano honorifice susceptus, urbis regie privilegia renovavit. Quo reverso Romam, trucidatur Justinianus a Philippico imperium arripiente heretico. Qui propter heresim nec Rome habitus est imperator, nec Petrus ab eo missus Ravennam, ut Italiae et Romanorum dux esset, recipi potuit a Romanis.

902. His temporibus Gormundus rex Africae de secta Mahometh collectis copiis regnum Anglorum mari transvectus invasit. Ad quem confugiens Hygenbertus, in avunculum suum Ludovicum res novas moliens, promisit ei, quod ope ejus Franciam obtineret. Qui vana spe ductus, navibus multis bellatorum plenis Pontivo applicans, maritima populatus est. Cujus exercitum pervagantem extra menia Ambianensium, fessis bello civibus, indigne ferentes matrone, egressae urbem cum armis, hostes ad castra fugere compulerunt. Unde privilegium hoc meruerunt, quod in ecclesia mulieres a dextris sedeant. Ambianis rex autem Francorum profligavit deinde Sarracenos illos, Gormundo rege et Hysemberto proditore gladio interemptis.

1147. Nicholaus Ambianensis nascitur, qui hanc seriem cronicorum digessit.

1152. Theodoricus Ambianensis episcopus suam cathedralem ecclesiam in honore beate Marie et beati Firmini martyris consecrari facit a Samsone Remensi archiepiscopo, vicinis presulibus convocatis.

1153. In territorio Noviomensi Cansiolis, in ecclesiola, monachi supervenientes in fenestula negligenter positum calicem et stupam intus sanguine rubentem deprehendentes, a presbytero culpam consistente didicerunt, cum stupa illa solitum calicem detergere per incuriam, facta perceptione sacrificii.

1187. Gregorius Romane ecclesie presidet 171us; qui statim ad invitandos populos ut ecclesie orientali succurrant, legatos per diversas regiones transmittit; agressusque Ferrariam, Romam properans,

Lucam, inveniens ibi confracto sepulchro Octaviani ossa dejecit extra ecclesiam. In crastino Pisas veniens, magnos viros cruce signavit, statimque morbo correptus Gregorius VIII, qui octo processiones in via habuit, octo hebdomadis sedit, octo diebus morbo laborans vitam finivit, octavam resurrectionis expectans.

1200. Eodem tempore Innocentius armatus singulari zelo justitiae Philippum dictum regem Alemannorum et Arragone et Hyspanie et Hungarie reges pro diversis excessibus excommunicatione aut interdicto condemnat.

1202. Wilhelmo Remensi non memorie sed invite vite substituto, clerici Remenses diu Rome de successore contendunt.

1203. Innocentius orta inter ipsum et Romanos discordia in Campaniam transit. Ecclesia Bulgarorum ad unitatem rediens ecclesie Romane se subicit, et in sacramento altaris et aliis quibusdam Latinorum usibus assuescit; sed et eorum dux fidelitatem facit Romano pontifici, qui per manum Leonis legati sui ipsum injungit et coronat in regem.

Franci ad succurrendum orientali ecclesie multo Venetiarum evecti navigio, astu Venetorum, cum quibus conventiones inierant⁵²¹ juramento firmatas, Scavorum maritima depopulantur. Deinde cum ipsis Constantinopolim invadunt, rogatu Alexii heredis imperii. Quem et ejus patrem Secacum depul-

sos restituunt, tyrano imperii pervasore depulso. Pater ingratus filium concilio Grecorum ab amore Francorum avertit. Sed filius necessitate cogente ipsos iterum colit. In hoc tumultu quidam coronam imperii arripiens, die sue coronationis trucidatur a Grecis. Morculphus, secretarius Alexis et patris ejus, ambos interficit, assensu Constantinopolitanorum, quibus permittens Francorum exitium, fit imperator infaustus. Cum Francis crebris prehis concreditur in omnibus victus. Apriorati Franci inopinata audacia auxilio Venetorum navali prelio urbem impellunt, muros ascendunt, et intrantes urbem Grecos detruncant, munitiones capiunt, claudestinam fugam arripiente Morculpho plus quam...

⁵²² finitimos armis vexant. Eorum terror asserit...
⁵²³ urbes et turres et fere totum optinentes imperium, consilio ducis Venetie imperatorem eligunt Balduinum, illustrem Flandrensiem comitem, qui facit in cathedralibus ecclesiis Latinos clericos ordinari, Grecos ipsis et per ipsos Romane ecclesie obedire compellens. Electus in patriarcham Venetus quidam, Rome per manum Innocentii consecratur⁵²⁴.

Rex Francorum Normanniam, Pictaviam capit, regis Anglorum nefandos⁵²⁵ ultus excessus.

Innocentius principem Arragonensium inungit in regem.

VARIÆ LECTIONES.

⁵²¹ ingerant cop. ⁵²² Aliquid excidisse videtur, quamquam copia nil tale indicat. ⁵²³ consecravit cop. ⁵²⁴ nefandus cop.

ROBERTI DE MONTE CHRONICA

EDIDIT D. LUDOWICUS CONRADUS BETHMANN

De vita atque scriptis Roberti de Torinneio, abbatis in Monte Sancti Michaelis, supra, col. 31, egimus. Sigebertum descripsit anno 1150 ex codice Bellovacensi D, cum omnibus hujus additamentis. Quæ ipse de suo addidit, Angliam tantum spectant atque Northmannos. Anglica desumpsit omnia ex Henrico Huntingdonensi, Northmannica ex Willelmo Gemmeticensi, ex Historia Henrici a Roberto ipso Willelmi libro addita (541), ex Orderico Vitali, Fulcherio Carnotensi, ex Milonis Vita Lanfranci (542) et Willelmi (543), Eadmeri Vita Anselmi (544), e miraculis sancti Wulframni (545), passione sanctorum Maximi et Venerandi, et ex Originibus Cisterciensibus (546). Catalogum denique archiepiscoporum Rothomagensium totum confecit ex Annalibus Rothomagensibus (547), ex quibus pauca quoque alia sumpsit. Chronicon quoque quod Sigeberto subjecit, in primis quadraginta annis nil fere est nisi compilatio ex Henrico Huntingdonensi, Willelmo Gemmeticensi, Historia Henrici, Sigeberto, Fulcherio Carnotensi, Orderico Vitali, Vita Lanfranci atque epistola crucifero-

NOTÆ.

(541) Historiam Henrici noster ipse vocat; plerumque citatur tamquam liber octavus Willelmi Gemmeticensis.

(542) Conscripta circa a. 1150, in Actis SS. 28 Maii, apud Mabillon. Act. SS. Ben. VI, 2, et in Lanfranci operibus a Dacherio edita.

(543) Editâ a Dacherio post Lanfranci opera. Vitam Bosonis abbatis jam habuisse Robertum, vix crediderim.

(544) Paulo post a. 1122 conscripta, in Actis SS. 2 April.

(545) Dacherio Spic. II, 286.

(546) Hunc libellum adhibuit etiam in tractatu

C De immutatione ordinis monachorum.

(547) In Labbei Bibl. ms. I, 364, at non integri, sed (vulgaribus omissis) editi. Deducuntur quidem a Christo ad a. 1344, sed jam multo ante compositos varioque deinde tempore continuatos esse apparet. Ita in a. 1145 calamum deposuisse videtur scriba, aliusque circa annum demum 1175 resumpsisse: quæ enim inter hos annos leguntur notulæ, summa brevitate sua suturam satis produunt. Exstiterunt autem jam ante a. 1110. Tunc enim ex eis excepti sunt Annales Fontanellenses (in codd. Bruxellens. 7815 et 7821, a Christo usque ad a. 1110 cum continuatione brevissima a. 1127-

rum (548); postea suis vestigiis incedit. In chronologia fontes suos non semper accurate secutus est; neque in iis quæ suis temporibus gesta sunt, imo quæ inter scribendum et quasi ipso præsentate evenerunt, ab erroribus satis sibi cavet (549), non raro quæ diversis annis acta erant, in uno confundens. Fides tamen animusque veri studiosus in Roberto nequaquam est addubitanus; multumque dolendum, quod vir tantæ scientiæ tantoque loco positus Sigeberti exemplo se induci passus est, ut annalista potius fieret, quam historicus.

Continuationes tres novimus: Harleianam a. 1158-1168 in codice E5b ineditam, Gemmeticensem a. 1187-1210, magna ex parte jam ante a. 1209 conscriptam; quam ex E8h dedit editio princeps et post hanc Scharidius, Pistorius, Struve, Bouquet XVIII, 338; Vallomotensem a. 1169-1239, e codice E8h editam a Duchesne SS. Norm. 1003 et Bouquet XVIII, 345. Quæ continuationes cum ad Germanicas res nil prorsus conferant, nos non censuimus iterum edendas (550).—Codices Roberti enumeravimus supra col. 49. Edidit primus a. 1513 Antonius Rufus in editione principe Sigeberti, at non integrum, sed a. 1154-1186 tantum, cum continuatione Gemmeticensi, e codice E8h. in prima parte, ut vidimus, multum decurtato; quæ editio horret mendis turpissimis, magnamque præterea confusionem per sæcula fecit eo quod continuationem Ursicampinam nostræ præponens has duas unum opus unius ejusdemque auctoris dicit Roberti de Monte. Repetierunt eam Scharidius, Pistorius, Struve. Deinde a. 1619 Duchesne in Scriptoribus rerum Normannicarum sub titulo Chronica Normannica edidit partem chronici Robertini abbreviatam a. 1158-1169, cum continuatione Vallomotensi, e codice E8h. Integrum Roberti opus a. 1651 primus edidit Dachery, post opera Guiberti Novigentensis, e codice E, quem quamvis non accurate ubique reddiderit, illud tamen meritum semper ipsi remanebit, quod per eum primum, quodnam opus Roberti sit genuinum, viri docti et scire poterunt et uti eo. Tum a. 1786 Brial XIII, 283 Robertum dedit excerptum, secundum Dachery editionem, quam hic illic ex E2, 7b, 8d, 9, emendavit, notisque illustravit satis utilibus; XVIII, 358 continuationem dedit Gemmeticensem ex editione princeps, et Vallomotensem inde ab a. 1210, e codice E8h.

Nos denique Roberti Chronicon hic proponimus e codice magnam partem autographo E accurate expressum, prout auctor ipse a. 1184 illud correxit. Calami errores, qui rari sunt, notavimus omnes; atque ubi manus calamusve mutatur, semper id indicavimus. E reliquis codicibus adhibuimus E2, 3a, 4, 5, 7b, 8b, d, e, f, h, ita ut additamenta eorum daremus omnia, et quæ iis desunt, notaremus, exceptis 2, 5, 8f, qui textum tam arbitrario modo mutaverunt, ut inter codices Roberti vix queant haberi. Porro varias lectiones ex reliquis adicere, ubi ipsius auctoris codex omnem dubitationem admittit, inutile visum est, nisi ubi vel rasuræ in E, erant vel varietas illa ad diversas Roberti recensiones cognoscendas conferre aliquid poterat. Hæc semper indicavimus. Quæ ex aliis descripsit Robertus fontibus in margine positus expressimus, ne omissis illis Chronici integritas turbaretur. Additamenta autem quæ Sigeberto aspersit cum fere omnia ad verbum ex aliis sint petita, horum prima tantum ultimaque verba ponere sufficiebat, fontibus in margine indicatis; reliqua vero dedimus integra.

385. (386. — A. Roth.) Subrogatur Petrus archiepiscopus Remensis episcopus, et sanctus Landus Constantiensis episcopus, consecratus a Gildardo.

405. (Ibid.) Subrogatur Victricius archiepiscopus Rothomagensis octavus, cui Innocentius papa misit decretalem epistolam.

409. Subrogatur sanctus Evodius nonus archiepiscopus Rothomagensis.

417. (Ibid.) Subrogatur Innocentius decimus archiepiscopus Rothomagensis.

426. (Ibid.) Subrogatur Evodius 11us archiepiscopus Rothomagensis.

430. (434. — Ibid.) Subrogatur Silvester 12us archiepiscopus Rothomagensis.

441. (442. — Ibid.) Subrogatur Malsouus archiepiscopus Rothomagensis 13us.

451. (Ibid.) Subrogatur Germanus archiepiscopus Rothomagensis 14us.

459. (Ibid.) Subrogatur Crescentius 15us archiepiscopus Rothomagensis.

473. (Ibid.) Claruerunt sanctus Gildardus 16us archiepiscopus Rothomagensis et sanctus Remigius

499. (Ibid.) Subrogatur Flavius 17us archiepiscopus Rothomagensis.

534. (Ibid.) Subrogatur Pretextatus 18us archiepiscopus Rothomagensis.

569. Natus est sanctus Wandregisilus.

582. (584—A. Roth.) Interficitur Pretextatus Rothomagensis archiepiscopus, cui succedit Melantius 19us licet indigne, quia, ut fertur, de nece ejus particeps fuit ⁵⁸².

593. (596—Ib.) Subrogatur Hildulfus 20us archiepiscopus Rothomagensis.

596. Transitus sancti Ebrulfi abbatis ⁵⁹⁶.

623. (Ib.) Sanctus Romanus, mire sanctitatis, sit B archiepiscopus Rothomagensis 21us.

635. (635—Ib.) Defuncto sancto Romano ordinatus est sanctus Audoenus 22us Rothomagensis archiepiscopus ⁶³⁵.

652. Constructa sunt fundamenta ecclesie sancti Wandregisili ⁶⁵² (551).

677. (680—Ib.) Sanctus Audoenus transit ad Do-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁸² postea additum in margine.

NOTÆ.

1204 alia manu scripta) et Cadomensis (apud Duchesne SS. Rerum Northmannicarum p. 1015; in his quoque post a. 1110 nil legitur usque a. 1120). Ordericus quoque iis usus videtur, et fortasse etiam Acta archiepiscoporum Rothomagensium, conscripta apud S. Audoenum tempore Gregorii VII, in Mabillon. Annal. vet. Hi quatuor igitur quum permulta habeant, quæ et Robertus, huic tamen nil debent, neque Robertus ill s.

(548) A. 1124.

(549) Cf. 1114, 1117, 1123, 1126, 1140, 1145, 1146 sqq. 1180, 1181, 1182.

(550) Chronicon a. 1187—1268 quod legitur in D1, et actius in B4^{us}, non est continuatio Roberti, quocum nil habet commune. Auctor ejus Lemovici vixit, circa a. 1250.

(551) A. 645, id factum, dicunt Gesta abb. Font. c. 6.

minum; cui succedit sanctus Ansbertus 23us Rothomagensis archiepiscopus.

695. (*Ib.*) Defuncto sancto Ansberto succedit Grippo 24us Rothomagensis archiepiscopus.

719. (*Ib.*) Subrogatur Ravilandus 25us Rothomagensis archiepiscopus.

722. (*Ib.*) Claruit Hugo sanctus 26us Rothomagensis archiepiscopus qui prefuit etiam ecclesiis Parisiacensi, Bajocensi, abbaciis etiam Gemmeticensi et Fontinellensi ⁸³⁵.

750. (*Ib.*) Defuncto sancto Hugone succedit Ralbertus Rothomagensis archiepiscopus 27us.

741. (759 — *Ib.*) Subrogatur Ragenfridus 28us Rothomagensis archiepiscopus.

755. (754 — *Ib.*) Subrogatur Remigius 29us archiepiscopus Rothomagensis frater uterinus Pipini regis.

761. (ORD. VII. HUNT. IV.) Mortuo Ædelbrith rege Anglorum regnavit Ecgfet.

772. (*A. Roth.*) Subrogatur Mainardus 30us archiepiscopus Rothomagensis.

780. (*Ib.*) Subrogatur Willermus (552) 31us archiepiscopus Rothomagensis.

794. (HUNT. IV.) Mortuo Egfrerd rege Anglorum regnavit Egfrid Pren tribus annis, et captus est et abductus a Cenwolfore.

798. (*Ib.*) Cudred rex Anglorum regni infulas optinuit novem annos.

802. Obiit Remigius Rothomagensis archiepiscopus cui succedit dominus Hugo, filius Karoli augusti imperatoris et regis Francie.

806. (*Ib.*) Mortuo Cudred regnavit Baldred 28 annis.

828. (*Ib.*) Beatus Hugo relicto archiepiscopatu Rothomagensi effectus est monachus Gemmaticensis (553).

834. (*Ib.*) Fugato Baldred cessavit regia stirps Cantuarie, et de alienis regnavit Athelwifus 19 annis ⁸³⁸.

856. (*Ib.*) (554) Herio insula translatio sancti Philiberti 7 Id. Jun. quando Northmanni vastaverunt Britanniam et alias terras.

857. (838 — *Ib.*) Subrogatur Gumboldus 34us archiepiscopus Rothomagensis et obiit sanctus Hugo.

842. (*Ib.*) Translatio sancti Audoeni archiepiscopi, quando vastaverunt Northmanni Rothomagum et succederunt monasterium illius, Id. Mai.

849. (*Ib.*) Subrogatur Paulus 35us archiepiscopus Rothomagensis.

851. (*Gemmet.* 1, 5, 11, 11, 11.) Bier filius Lotroci — disparuit.

855. (*A. Roth.*) Mortuo Paulo subrogatus Wanilo 36us archiepiscopus Rothomagensis.

859. (HUNT. V.) Sepulto Ædelbaldo apud Scyrebarnam, regnavit frater ejus Ætelbrith quinque annis, cuius duces Dacos vicerunt ⁸³⁶.

863. (*Ib.*) Mortuo Ætelbrith regnavit frater ejus Altred sex annis.

865. (*A. Roth.*) Venerunt Northmanni medietate Julii. Obiit Wanilo, cui successit Adalardus 37us archiepiscopus Rothomagensis.

869. (*Ib.*) (555) Obiit Adelrardus, cui successit Riculfus 38us archiepiscopus Rothomagensis.

869. (HUNT. V.) Mortuo Altred, qui contra Dacos cum fratre suo mire conflixit, regnavit Alfredus frater ejus viginti octo annis; qui fecit magna ⁸³⁶.

872. (*A. Roth.*) Obiit Riculfus, cui successit Johannes 39us archiepiscopus Rothomagensis.

874. Obiit Johannes, cui successit Witto 40us archiepiscopus Rothomagensis.

875. (*Ib.*) Obiit Wito, cui successit Franco 41us archiepiscopus Rothomagensis.

876. (*Gemm.* 1, 11.) Northmanni origine Dani — iterum repetens sibi copulavit.

893. (*A. Roth.*) Capta civitas Ebroicensis; sed episcopus Sebar Deo auctore evasit.

899. (HUNT. V.) Edwardus rex Anglorum — Merce ⁸³⁶.

908. (*Ib.*) Rollo primus dux — civitatem liberavit.

912. (*Gemm.*) Bapuzatus Rollo — Longamspatam et Gerloch, filium scilicet Berengarii comitis Bajocensis, neptem vero Widonis comiti Silvanectensis. De hoc retro invenies plenius.

915. (*A. Roth.*) Relatus est beatus Audoenus de Francia in Normanniam Kal. Febr. regnante Karolo.

917. (*Ib.*) Obiit Rollo primus dux Normannorum, cui successit Willermus Longaspata filius ejus.

919. (*Ib.*) Obiit Franco, cui successit Guntardus 42us archiepiscopus Rothomagensis.

923. (HUNT. V.) Edwardo filio — Bruneberi.

934. (*Gemm.* III, 2.) Factum est prelium — fratri destinavit.

936. (HUNT. V.) Mortuo Athelstan — dominio tenuit.

958. (*Gemm.* III, 2.) Henricus presul — Rollonis.

942. (*A. Roth.*) Obiit Guntardus, cui successit Hugo, monachus habitu, non corpore, 45us archiepiscopus.

VARIE LECTIONES.

⁸³⁵ postea additum in margine. ⁸³⁶ Hæc postea addita sunt, sed ab eadem manu.

NOTÆ.

(552) *Guillebertum* vocant *A. Roth.*, Ordericus et *Acta archiepiscop. Rothomagensium*.

(555) Hæc non ex *Ann. Rothom.* hausit noster, qui Guilleberto subjiciunt Ragoardum a. 828; tum statim Gumboldum a. 838. Reliqui quoque, *Acta Arch. Rothomagensium*, *Ann. Fontanellenses*, *Cadomenses*, *Ordericus*, cum *Annalibus Rothom.* faciunt.

(554) Apud Labbeum quidem hæc desunt; sed cum et *Annales Fontanellenses* et *Cadomenses*, et *Rothomagensibus* excepti utriusque, ea habeant, cumque Labbeus dicat se vulgaria omisisse in editione sua, hæc quoque in *Ann. Rothom.* adfuisse, sed a Labbeo omissa esse, dubium vix videtur.

(555) Desunt quidem apud Labbeum; sed leguntur in *Actis arch. Roth.* et apud *Ordericum*.

- episcopus Rothomagensis. (GEMM. III, 10, 12, IV, 1.) A nomen Edmundus Irenside, id est ferreum latus⁵³⁷.
Occiditur Willermus Longaspata dux Normannorum — qui vetus dicitur, quem de Sprota genuit. (HUNT. V.) Mortuo Edmundo — obtinuit.
951. (Ib.) Edredo rege — regnum tenuit.
955. (Ib.) Mortuo Edwi — Tedfordia.
960. (A. Font) Menardus abbas cœnobium Fontinellam reedificat.
964. (Mir. Wlfrid. v.) (556) Hoc tempore — reverentia. Progeniem autem eorum et patriam et vitam et passionem libet breviter intimare. Valentiniانو — sepelierunt. (Gemm. IV, 18.) Emma uxor—Rothomagensis.
966. Hoc anno ejecit Ricardus marchio et dux Normannorum clericos seculares de hoc monte et aggregavit ibi monachos sub regula sancti Benedicti Deo perpetuo servientes⁵³⁸.
971. (HUNT. V.) Mortuo Edgardo — secuta est.
972. (Gemm. IV, 7, 8.) Venit Aigroldus—corroboratus est.
975. (HUNT. V.) Omnes obtimates — conterendi.
977. (Ib.) Occiso sancto Edwardo — labore.
989. (A. Roth.) Subrogatur Robertus 44us archiepiscopus Rothomagensis.
996. (Ib.) Obiit primus — secundus. Ipse Ricardus apud Fiscannum, pater Willermus et Rollo avus apud Rothomagum requiescunt.
1001. (Ib.) Obiit Willermus primus abbas Fiscannensis.
1006. (HUNT. VI.) Circa hoc tempus — in Anglia. (A. Roth.) Obiit Hildebertus abbas Sancti Audoeni, qui ipsum locum restauravit. Audi, quod nesciebas, quomodo conjuncti sunt ducatus Aquitanie et ducatus Pictavie. Willermus pius, dux Aquitanie, habebat cognatum unum Rainaldum comitem Pictavie, qui ex propria uxore habebat filium nomine Eblum. Quem, cum pater ejus moreretur, tradidit eum nutriendum sanctus Geraldus Willermo pio, duci Aquitanie, cognato suo. Hic Willermus Aquitanie dux fecit monasterium Cluniacense; et uxor ejus Eva post aliquantulum temporis, cum dux Willermus pius venisset ad extrema, dedit ducatum Aquitanie Eblo suo cognato, comiti Pictavie; et extunc una persona est dux Aquitanie et comes Pictavie⁵³⁷ (557).
1012. (Gemm. V, 13.) Ricardus dux Normannorum, qui secundus dicitur — repatriando defunctus est. (HUNT. VI.) Mortuo Adelredo—occisus est cujus cog-
1014. (Gemm. V, 9; ib. VII, 22.) Mortuo Edmundo — viginti annis.
1017. (A. Roth.) Obiit Judith — Ricardi.
1024. (Gemm. V, 7; ib. V, 16.) Post mortem Judith — de Archis. Idem Ricardus — coegit. Dedit etiam idem secundus Ricardus duas villas optimas in Normannia, scilicet Wellebum super Sequanam, et Cambajum in Oximensi pago (558), antecessoribus Symonis comitis Wilcasini, ut liceret exercitum Normannie pacifice transire per terram suam ad supra dictam expeditionem peragendam.
1026. (A. Roth.) Mortuo Ricardo secundo duce Normannorum, filio primi Ricardi, successit ei filius ejus Ricardus tercius. Hic genuit Nicolaum postea abbatem Sancti Audoeni et duas filias, Papiam videlicet uxorem Walterii de Sancto Walerico, et Æliz, uxorem Ranulfi vicecomitis de Bajocis. Hic tercius Ricardus eodem primo anno ducatus sui mortuus est et successit ei Robertus frater ejus, qui genuit Willermum de Herleva non sponsata, qui postea Angliam conquistavit, et unam filiam nomine Æliz de alia concubina.
1027. (ORD. VIT. Gemm. VII, 21.) Mortuo Balduino comite Flandrensi, successit ei Balduinus filius ejus cum barba; qui duxit filiam Roberti regis Francorum, ex qua genuit Balduinum et Robertum Frisionem et Mathildem, quam Willermus dux Normannie duxit; (H. Henr. 34) de qua genuit Robertum, Willermum, Ricardum, Henricum, et filias Ceciliam, Constantiam, Ælith, Adalam, que nupsit Stephano comiti Blesensi. (HUNT. VI) De potentia — regis magni.
1030. (1031 — A. Roth.) Obiit Gonnor comitissa, uxor primi Ricardi.
1052. Lanfrancus Papiensis et Garnerius socius ejus, repertis apud Bononiam legibus Romanis, quas Justinianus imperator Romanorum anno ab incarnatione Domini 530 abbreviatis emendaverat, his inquam repertis operam dederunt eas legere et aliis exponere; sed Garnerius in hoc perseveravit; Lanfrancus vero disciplinas liberales et litteras divinas in Galliis multos edocens, tandem Beccum venit, et ibi monachus factus est sicut in sequentibus potest reperiri⁵³⁸ (559).
1054. (Gemm. VI, 9.) Herluinus — dimittimus. (HUNT. VI) Mortuo Canuto — domina.
1055. (Gemm. VI, 15.) Obiit Robertus — Henrici.

VARIAE LECTIONES.

⁵³⁶ Hæc alia manus s. XII ex. scripsit in margine. Desunt reliquis omnibus. ⁵³⁷ Audi — Pictavie et cujus — latus in margine scripsit Robertus culamo eodem quo annum 1185. Desunt reliquis. ⁵³⁸ Hæc Robertus ipse exaravit culamo eodem, quo a. 1163, erasis quæ prius scripta fuerant Sigeberti verbis: Istius modi — replicare. Desunt reliquis, qui habent verba Sigeberti.

NOTÆ.

(556) In Dachery Spic. II, 286.
(557) Cf. Martini Historiam monasterii Novi Pictavensis in Martene Anecd. III, 1211, Bouq. XII, 418.

(558) Pays d'Yèmes.
(559) Quæ dubium moveant in hac Roberti narratione exponit Savigny Geschichte des Röm. Rechts IV, c. 27, p. 21.

1037. (1056—A. Roth.) Obiit Robertus, cui successit Malgerius nepos ejus 45us archiepiscopus Rothomagensis.

1038. (HUNT. VI.) Haraldus—episcopus Estangle. (GEMM. VII, 17.) Obiit Hugo Bajocensis episcopus, et successit Odo (560).

1040. (HUNT. VI.) Fundamenta æcclesiæ sancte Marie in Gemmetico innovata sunt ab abbate Roberto, postea Cantuariorum archiepiscopo. Mortuo — 24 annis.

1041. (Ib.) Edwardus — Flandrensem comitem.

1042. (Gemm. VI, 9.) Lanfrancus—inveniri potest.

1046. (HUNT. VI.) Hoc anno—corpore minuit.

1049. (Ib.) Eo tempore — successor ejus.

1051. (Ib.) Emma — fuerunt.

1052. (Ib.) Edwardus — Haraldi.

1054. (Gemm. VII, 21, 22.) Ex quo — Pratelli edificavit.

1055. (Ib. VII, 24.) Deposito Malgerio — Cantuariensis.

1060. (Ib. VI, 9.) Sanctus Anselmus — inveniet.

1063. (Ib.; HUNT. VI.) Lanfrancus — prelacione. Cum jam — crimen elegit.

1064. (Ib.) Dominator — perdidit.

1065. (Ib.) Dux Normannorum — 21. anno.

1067. (Ib.; A. Roth.) Obiit Conanus — ecclesie 46us.

1070. Deposito Stigando apostata, qui prius fuerat episcopus Halmeensis, que sedes postea ad Norwich translata est, et postea episcopus Wincestrensis, ad ultimum episcopus Cantuariensis, et hęc tres honores non causa religionis sed cupiditatis simul tenebat, unde a papa Romano excommunicatus fuerat : (V. Lanfr.) Lanfrancus — 48 annis.

1071. (HUNT. VI.) Rex Anglorum — subdiderunt.

1072. (H. Henr. 14.) Secundus Balduinus — oñitum possedit.

1073. Monachi Becci in vigilia festivitatis omnium sanctorum de prima veteri ecclesia sollempni processione et magne gaudii devotionis venerunt in novam, quam beatus Herluinus ejusdem loci gloriosus abbas, Lanfrancus et Anselmus, viri magne auctoritatis, edificaverunt (561).

1074. (A. Roth.) Congregatum est concilium — Sagiensi : in quodam de negotiis ecclesiasticis, quam de regni utilitatibus diligenter tractaverunt.

1075. (Cad. 1074.) Willermus ³³³, rex Anglorum

A et princeps Normannorum, die sancto pasche in ecclesia Fiscanni obtulit filiam suam Ceciliam per manus Johannis archiepiscopi Rothomagensis Deo consecrandam. Inibi namque legem instituit, ne aliquis scilicet hominem assalliret pro morte alicujus sui parentis, nisi patrem aut filium interfecisset. (HUNT. VI.) Instituit. quoque alia æcclesiæ et regno valde utilia. Idem rex — cum eo.

1077. (Gem. VI, 9.) Ecclesia Becci — peractum est. Huic etiam dedicationi interfuerunt episcopi Odo Bajocensis, Gislebertus Luxoviensis, Gislebertus Ebroicensis, Robertus Sagiensis, Arnaldus Cenomannensis. De letitia — *discrere*.

1078. (Ib.; OMO. VII, v, 549.) Beatus Herluinus — licet ex meritis. Defuncto itaque — Gisleberto.

B 1079. (A. Roth.) Successit — Cadomensis. Anni ab origine mundi secundum septuaginta interpretes 5664.

1080. (HUNT. VI.) Factum est concilium apud Lislebonam in presentia Willermi regis Anglorum — servantur maxime in Normannia. Idem rex — posuit.

1083. (Ib.) Obiit Mathildis — incepit.

1084. (Ib.) Willermus rex — distulit.

1085. (Ib.) Hoc anno — reservavit ³³⁴.

1087. (Gem. VII, 44.) Obiit Willermus rex Anglorum et dux Normannorum — completo. (H. Henr. 2.) Hoc Willermo rebus humanis subtracto — apud Westmonastorium. (HUNT. VI.) His vero — Fiscanni. (H. Henr. 2.) Robertus namque primogenitus — contradictione suscepit. (Gem. VII, 43.) Eodem anno obiit — tredecim annis.

1088. (HUNT. VII.) Omnes nobiliores — exulavit.

1089. Obiit piæ — miseratio. (V. Lanfr. xx, 54, 36 [562].) Versus Anselmi archiepiscopi de Lanfranco decessore suo. Archiepiscopi — sedulus ipse laborat. (HUNT. VII.) Hoc anno terremotus fuit terribilis, portendens mala forsitan ventura, que propter hominum iniquorum peccata jam nostris temporibus vidimus impleta.

1090. (Ib.) Willermus — Fiscannum.

1091. (Ib.) Rex Anglorum — remanent.

1092. (Ib.) Rex Anglorum — transmisit.

D 1093. (EAD. V. Ans.) Sublato de hac vita — ablatum primum. (MIL. V. Will.) Cui successit in eadem ecclesia Becci — Willermo. (HUNT. VII.) Eodem anno — occiderunt.

1094. (Ib.) Rex Anglorum — Philippum.

1095. (Ib.) Rex Anglorum — expugnaret.

VARIÆ LECTIONES.

³³³ Hoc nomen in E. semper abbreviatum scribitur Guillmus vel Willmus; sine abbreviatione semel tantum in a. 1183. scribit Robertus ipse Guillermus; quamobrem ubivis litteram r restituimus. ³³⁴ Provocaverat namque eum rex Philippus dicens: Tu jaces, inquit, quasi mulier puerperia; biberat enim potionem quia ægrotus erat. At ille remisit nuncios dicens: Dicite regi vestro quando ad missam iero centum millia candelas tibi libabo addit 2.

NOTÆ.

(560) Annum de suo Robertus addit; Guillelmus Gemmeticensis habet: Circa hæc tempora Hugo, etc. (561) Annales Lirenses in codice civit. Ebroicensis n. 60, scripti paulo post a. 1136. hæc habent: 1074 vigilia omnium sanctorum, 5 feria, venerunt

monachi Beccenses de veteri monasterio in novam ecclesiam.

(562) Carmen Anselmi apud Mabill. Acta SS. Bea. VI, 2, 659.

1096. (*H. Henr. vii.*) Robertus — reddidit.
 1097. (*HUNT. vii.*) Cum igitur — Antiochiam.
 1098. (*Ib.*) Cum Willermus rex Anglorum — Robertus de Belesme frater ejus. (*Orig. Cist.*) Cenobium Cisterciense — emanaverunt ⁶¹¹.
 1099. (*VIT. IX, 759.*) Comes Normannorum —

A bizanteos. Optulerunt igitur—perseverat ⁶¹². (*HUNT. vii*; *FULCHER. [563]*) Primus ibi tunc — conservata. (*HUNT. vii.*) Rex Willermus — Salesberie. (*FULCHER.*) De consilio Arvernensi — exaltetur.
 1100. (*HUNT. vii.*) Willermus — agebant.

INCIPIT PROLOGUS ROBERTI IN EA QUE SECUNTUR, DE TEMPORUM DESCRIPTIONE, USQUE AD 1184 ANNUM ⁶¹³.

De chronographia, id est temporum descriptione, in subsequentibus locuturi, primo detractoribus invidis et nostrum laborem inanem reputantibus breviter respondebimus; dein amantibus benivolis, et id expectantibus, immo expostulantibus, rerum ordinem presenti prologo succincte aperiemus. Qui dicunt: Quid necesse est vitas vel mortes vel diversos casus hominum litteris mandare, prodigia celi et terre, vel aliorum elementorum scriptis impressa perpetuare? noverint, bonam vitam et mores precedentium ad imitationem subsequentium proponi; malorum vero exempla, non ut imitemur, sed ut vitentur, describi. Prodigia autem vel portenta preterita, que famem vel mortalitatem vel aliqua alia flagella superne vindicte pro meritis filiorum hominum, cum videntur, significant, ideo per litteras memorie commendantur, ut si quando similia evenerint, peccatores, qui se iram Dei in aliquo incurrisse meminerint, mox ad remedia penitentie et confessionis, per hec Deum placaturi, festinent. Hac de causa, licet alie non desint, Moyses legislator in divina historia innocentiam Abel, Cain invidiam, simplicitatem Jacob, dolositatem Esau, maliciam undecim filiorum Israel, bonitatem duodecimi scilicet Joseph, penam quinque civitatum per consumptionem ignis et sulphuris, manifestat; quantum bonos imitemur, malorum esse pedisecos exhorteamus, prodigiosum autem incendium peccati fugiendo fetorem devitemus. Hoc non solum Moyses, sed et omnes divine pagine tractatores, et in historicis et in moralibus libris faciunt, virtutes commendando, vitia detestando, Deum timere simul et amare nos admonendo. Non igitur sunt audiendi, qui libros chronicorum, maxime a catholicis editos, neglegendos dicunt; in quibus tam utilis intentio, sicut et in ceteris tractatibus, generaliter habetur

Hoc non ignorantes Cyprianus Cartaginensis episcopus et martyr, Eusebius Cesariensis, Jeronimus presbiter, Sulpicius Severus sancti Martini familiaris, Prosper Aquitanus sancti Leonis papæ notarius,

B Gregorius Turonensis episcopus, et ut ad modernis deveniam, Marianus Scotus Fuldensis monachus, et Sigibertus Gemblacensis, omnes non inutiliter cronica ediderunt. Fecerunt hoc et alii plures tam religiosi quam seculares, quos causa brevitatis pretereo. His contra obloquentes dictis, benivolis attentionem nostram aperiamus.

Omnibus modernis chronographis Sigisbertum Gemblacensem preferens et ejus studium vehementer admirans, illius chronographie de serie temporum aliquid continuare conabor. Ille siquidem cronica Eusebii, que incipiunt a Nino rege primo Assyriorum, cujus 43 imperii anno natus est Abraham, et extenduntur usque ad 20 annum imperii Constantini piissimi principis, secundum veracissima exemplaria describens, et illis nichilominus cronica Jeronimi subjungens, videlicet a 20 anno predicti principis usque ad 13 Valentis augusti, addens etiam ex ordine cronica Prosperi, id est a primo anno Gratiani usque ad quintum annum Valentiniani et Martiani augustorum, tandem propria supposuit; noluitque incipere ubi Prosper finierat, sed ubi inceperat, id est a fine chronicorum Jeronimi, videlicet ab anno dominicæ incarnationis 381. Quod propterea feci, quia multa, ut pote modernus et multarum historiarum diligens inquisitor, que Prosper necdum quando hec scripsit audierat, addere disponebat. Ponit autem in fronte pagine libri sui primum nomina regnorum diversorum, videlicet Romanorum, Persarum, Francorum, Britannorum, Wandalorum, Wisigothorum, Ostrogothorum, Hunorum. Postea supponit regnis nomina propria regum; deorsum vero per mediam paginam annos singulorum principum; in margine nomina Romanorum pontificum, et annos Domini respondententes recta fronte annis predictorum regum. De regno autem Britonum faciens mentionem, fere per annos centum duodecim nullum regum ejusdem insule nominat, nisi Aurelium Ambrosium. Similiter de Anglis, qui successerunt Britonibus, nonnulla locis oportuni

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹¹ Hæc ex Originibus ordinis Cisterciensis (apud Tissier et in Monastico Anglicano) excerpta, codex 2. multum ampliora exhibet verbis. diuque locum — Benedicti persolvunt, ex eodem fonte petitis. ⁶¹² Omissis Comes Normannorum — perseverat codex 2. habet: Quidam hujus victoriae tempus his quatuor versibus sic expressit. Virginis a partu Domini qui claruit ortu Anno milleo centeno quo minus uno, Undecies Julio jam Phebi lumine tacto, Jerusalem Franci capiunt virtute potenti. ⁶¹³ u. ad M LXXXIII. annum in rasura scripsit alia manus, eadem quæ infra annos 1182-1184. et paginam codici præfixam exaravit, ipsius scilicet Roberti.

NOTÆ.

(563) Fulcherius Carnotensis, apud Bongarsium I, 402. 309.

commemorans, de illis regibus tantummodo loquitur, A rat omnes reges Britonum a Bruto usque ad Cadwallonem, qui fuit ultimus potentum regum Britonum, fuitque pater Gadwalladri, quem Beda Cedwallam vocat. Quam epistolam, sicut in ea reperitur, cum Romam idem Henricus pergeret, me ei prebente copiam exemplaris totius historie Britonum, apud Beccum excerpsit.

Ego vero quia his habundo, nomina et successiones et aliquando facta eminentiora eorumdem ducum et omnia nomina archiepiscoporum Rothomagensium, et de episcopis ejusdem provincie aliquantos, locis convenientibus usque ad 1100um annum incarnationis dominice, chronicis ipsius interserens, similiter et de regibus Anglorum, de quibus nullam mentionem facit, me facturum non despero. Quod et de Britonum regibus proposueram facere, si tantummodo infra cronica Sigisberti competenter illos valerem comprehendere. Sed quia Brutus pronepos Enee, a quo et insula Britannia vocata est, primus ibi regnavit, si vellem omnes reges sibi succedentes ordine congruo ponere, necesse esset michi non solum per librum Sigisberti, verum etiam per totum corpus chronicorum Jeronimi, et per magnam partem chronographie Eusebii, eadem nomina spargere. Verum quoniam indecens est, scriptis virorum tantæ autoritatis, Eusebii et Jeronimi dico, aliquid extraneum addere: ut satisfaciam curiosis, huic prologo subjiciam unam epistolam Henrici archidiaconi, in qua breviter enume-

Igitur sicut jam dictum est, quia predictus Sigisbertus cronica sua incipit ab anno incarnationis dominicæ 381, et perduxit eam usque ad annum ejusdem divine incarnationis 1100: ego exinde, permittente et auxiliante Deo, sine quo nihil possumus facere, usque ad 1182um annum, ea que in diversis provinciis, et maxime in Normannia et Anglia, evenerunt, et ad meam noticiam pervenerunt, sub annis dominice incarnationis colligere aggrediar. Et hoc ideo libentius, quia volo gesta primi Henrici, strenuissimi regis Anglorum et ducis Normannorum, a quo habeo incipere, summatim per singulos annos annotare. Ad quod opus me adjuvabunt et historia, quam de ipso rege noviter defuncto edidi et gestis ducum Normannie adjecti, et historia predicti Henrici archidiaconi, quam composuit de rebus Anglie, incipiens eam a Julio Cesare, et texens ordinatim usque ad mortem predicti regis Henrici, id est usque ad 1135um annum dominice incarnationis.

EXPLICIT PROLOGUS 344.

INCIPIT EPISTOLA HENRICI ARCHIDIACONI AD WARINUM DE REGIBUS BRITONUM.

Queris a me, Warine Brito, vir comis et facete, C cum de ordine historie de regibus Anglorum a me cur patrie nostre gesta narrans, a temporibus Julii Cesaris inceperim, et florentissima regna, que a Bruto usque ad Julium fuerunt, omiserim. Respondeo igitur tibi, quod nec voce nec scripto horum temporum sepissime notitiam querens invenire potui. Tanta pernicietas oblivionis mortalium gloriam successu diuturnitatis obrumbrat et extinguit. Hæc tamen anno, qui est ab incarnatione Domini 1139um, cum Romam proficiscerer cum Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo, apud Beccum, ubi idem archiepiscopus abbas fuerat, scripta rerum predictarum stupens inveni. Siquidem Robertum de Torinneio, ejusdem loci monachum, virum tam divitorum quam secularium librorum inquisitorem et conservatorem studiosissimum, ibidem conveni. Qui

cum de ordine historie de regibus Anglorum a me edite me interrogaret, et id quod a me querebat, libens audisset: obtulit michi librum ad legendum de regibus Britonum, qui ante Anglos nostram insulam tenuerunt; quorum excerpta, ut in epistola decet, brevissime scilicet, tibi dilectissime, mitto. Æneas — — reperies. Vale.

Item de eadem hystoria. Adhuc ad majorem evidentiam rerum dictarum et dicendarum ponemus quandam partem historie Henrici archidiaconi, de qua jam epistolam ante positam excerptimus. Dicit itaque in primo libro ejusdem historie: Erat autem Britannia — inventur.

Ex eadem ystoria de modernis sanctis Anglie: Quis Cantuarie — luculenter eradiant.

INCIPIUNT CRONICA ROBERTI.

ROMANORUM.	FRANCORUM.	ANGLORUM.	Anglorum et ducis Normannorum, occiso secundo
(HENR. VII.) Henricus, filius primi Willermi regis			Willermo fratre suo rege Anglorum, et sequenti die
VARIE LECTIONES.			

344 ita Robertus postea, alio atramento, correxit; primum fuerat MCL. quod habent etiam 3. 7b. 8d. 345 Ita rubro scriptum, Roberti fortasse manu, que addit etiam: consequentiam chronographie invenies inantea in duodecimo folio. Hic enim vicio scriptoris quedam, licet non indigna memoria, interponuntur (scilicet libellus de immutatione ordinis monachorum, editus a Dacherio p. 811 sqq. Eundem 8b. hic exhibet, 3. 8a. c. post chronicon). 346 MXXX nonus E.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

in ecclesia sancti Petri apud Winceastre sepulto, ibidem in regem electus, dedit episcopatum Winceastrie Willermo Giffard. Pergensque Landoniam, sacratuſ est ibi a Mauricio Londoniensi episcopo, melioratione legum et consuetudinum optabili re-promissa. His auditis, Anselmus archiepiscopus, rediens in Angliam, desponsavit Matildem puellam nobilem, filiam Melcol regis Scotie et Margarite regine, Henrico novo regi. (*H. Henr.*) Quante autem sanctitatis utraque regina et scientie mater et filia fuerint, liber qui de vita ipsarum scriptus est plano sermone describit. Genuit autem ex ea idem rex Henricus filium unum, nomine Willermum, et filiam unam, sicut nomine, ita honestate matrem representantem. Hanc denique virginem vix quinquennem Henricus quartus imperator Romanorum augustus in conjugem per honorabiles legatos requisivit, et uxorem accepit. (*HUNT. VI.*) Capta urbe Jerusalem, ut diximus, et ingenti prelio postea victorioſe patrato contra exercitum amiraliſ Babilonie, rediit Robertus dux in Normanniam mense Augusto, et cum leticia susceptus est ab omni populo. Thomas Eboracensis archiepiscopus, vir ingenii florentis et Musarum a secretis, hominibus apparere desiit. Cui successit Girardus cantor Rothomagensis.

1101. *Henricus 45. Philippus 41. Henricus 1.*

(*Ib.*) Henricus rex Anglorum, cum ad natale tenuisset curiam suam apud Wemoster, et ad pascha apud Winceastre, commoti sunt principes Anglie erga regem, causa fratris sui Roberti cum exercitu advenientis. Misit igitur rex in mare navale prelium gesturos contra fratris sui adventum; sed quedam pars eorum subdidit se Roberto venienti. Cum ergo appulisset apud Portesmuthe ante Kalendas Augusti, et rex tenderet contra eum cum maximis copiis; principes utrinque fratrum bellum non perferentes; concordie fedus inter illos statuerunt eo pacto, quod Robertus unoquoque anno 3000 marcas argenti haberet ab Anglia, et qui diutius viveret, heres esset alterius, si alter absque filio moreretur. Hoc autem juraverunt duodecim eximiores procerum utrinque. Robertus igitur in pace perendinavit usque ad festum sancti Michaelis in regno fratris sui, et ad propria rediit. Rannulfus autem perversus episcopus Dunelmie, quem rex Henricus posuerat in vinculis, concilio gentis Anglorum, cum a carcere evasisset, clamdestine perrexerat in Normanniam, consilio et ammonitione sua Robertum ducem promovens in fratrem suum. (*SIGEB.*) Conradus filius Henrici imperatoris, adhuc patri rebellis, in Italia moritur. Henricus imperator Henricum Lemburgensem adversantem sibi debellat, et expugnatis ejus castellis eum ad dedicionem cogit; sed imperator ei multa summa gratiam suam redimenti, etiam ducatum Lotharingie ei donat, et sic pacificantur. (*FULCHER.*) Capta est urbs Cesarea a christianis.

1102. 46. 42. 2.

(*HUNT. VII.*) Henricus rex Anglorum quandam

PATROL. CLX.

A consulem nequissimum et perfidum, Robertum de Belesme, jure in eum exurgens exulavit. Obsedit namque prius castellum Arundel; quod cum gravissimum esset ad conquendum, castellis ante illud constructis, ivit et obsedit Bruge, quousque castellum redditum est ei. Et Robertus de Belesme gemebundus in Normanniam migravit. Eodem anno ad festum sancti Michaelis tenuit Anselmus archiepiscopus concilium apud Landoniam; in quo prohibuit uxores sacerdotibus Anglorum antea non prohibitas. (*Ib.*) Quod quibusdam mundissimum visum est, quibusdam periculosum. Ne, dum mundicias viribus majores appeterent, in immundicias horribiles ad christiani nominis summum dedecus inciderent. In illo autem concilio multi abbates, qui adquisiverant abbatias sicut Deus noluit, amiserunt eas sicut Deus voluit. (*SIGEB.*) Roberto Flandrensi comite urbem Cameracum obsidente, Henricus imperator contra eum proficiscitur, et aliquibus ejus castellis expugnatis, asperitate instantis hiemis redire compellitur. (*FULCHER.*) Occisus est Stephanus comes Blesensis 15. Kalendas Augusti apud Ramulam. Mortuus est et Hugo Magnus apud Tarsum; et successit ei Rodulfus filius ejus.

1103. 47. 43. 3.

(*HUNT. VII.*) Robertus dux Normannorum venit in Angliam, et causis variis intercedentibus, et cauta regis prudentia condonavit ei 3000 marchas quas rex debebat ei per annum. Eodem anno visus est sanguis ebullire a terra in Beschyre apud Hamstude. (*SIGEB.*) Robertus comes Flandrensiſ in gratiam imperatoris recipitur. (*FULCHER.*) Capta est a christianis urbs Acchon, que antiquitus dicebatur Ptholomaida, quam quidam putant esse Accaron, sed non est. Illa enim Philistea; ista vero Ptholomaida dicitur. Accaron urbs est Philistea, prope Ascalonem; Accon vero, id est Ptholomaida, ab austro habet Carmeli montem. Boamundus commendavit principatum Antiochie Tancredo nepoti suo, et ipse navigavit in Apuliam, deinde venit in Franciam. Ebremadus successit Daiberto primo patriarche Jerusalem.

1104. 48. 44. 4.

(*HUNT.*) Henricus rex Anglorum, et frater suus Robertus dux Normanorum, causis intercedentibus discordati sunt. Misit igitur rex milites in Normanniam, qui a proditoribus ducis recepti, prædis et combustionibus non minimam cladem rebus consularibus ingesserunt. Willermus vero consul Moretuil causa perfidie ab Anglia exhereditatus, a rege in Normanniam discedens, animo perfecto et exercicio ferventi vir probissimus indixit et indixit regalibus turmis werram calamitate refertam. Apparuerunt circa solem in meridie quatuor circuli albi coloris rei signum venturæ.

1105. 49. 45. 5.

(*Ib.*) Henricus rex Anglorum perrexit in Normanniam contra fratrem suum certaturus: conquistavit igitur Cadomum pecunia, Bajocum armis et auxilio

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Fulconis consulis Andegavensis. Cepit quoque plura alia castra, et omnes fere principes Normannie regi se subdidere. His actis, mense Augusto rediit in Angliam. (SIGEB.) Jerosolimita innumerabilem paganorum multitudinem gloriosa victoria conterunt. Filius imperatoris Henrici a patre aversus, quoscunque potest ab eo avertit, et sub obtentu meliorande rei publice et restaurande ecclesie in eum insurgit.

1106. Henricus 50. Philippus 46. Henricus I 6.

(HUNT. VII.) Robertus dux Normannorum venit ad regem Henricum fratrem suum, apud Norhantune, amicabiliter ab eo petens ut ablata sibi fraterna redderet gratia. Cum vero Deus eorum concordie non assentiret, dux iratus perrexit in Normanniam: et rex ante Augustum secutus est eum. Cum ergo rex obsidisset castrum Tenerchebrai, venit dux Normannorum, et cum eo Robertus de Belesme, et consul de Moretuil, et omnes fautores ejus. Rex vero secum omnes proceres Normannie, et robur Anglie et Andegavis et Britannie, non inprovius habebat. Igitur cum cornua rauco strepuissent cantu, dux Normannie cum paucis multos audacissime aggressus est. Assuetusque bellis Jerosolimitanis, aciem regalem fortiter et horride, ut vir admirande et jamdudum probate probitatis, audacter reppulit. Willermus quoque consul de Moretolio aciem Anglorum de loco in locum turbans promovit. Tunc acies equestris Britannorum—rex namque et dux et acies cetera pedites erant, ut constantius pugnarent — aciem ducis ex adverso prouens, subito diffidit; et mole magnitudinis in brevi satis spatio gens ducis oppressa, dissoluta est et victa. Mira res! cui pater ejus maledixerat, et qui regnum Jerusalem renuerat, durare non potuit. Robertus vero de Belesme simul hoc aspexit, fuga sibi consuluit. Captus est igitur dux fortissimus Normannorum, et consul de Moretuil. Reddiditque Dominus vicem duci Roberto; quia cum gloriosum reddidisset eum in actibus Jerosolimitanis, regnum Jerusalem sibi oblatum renuit, magis eligens quieti et desidia in Normannia deservire quam Domino regum in sancta civitate desudare. Damnavit igitur eum Dominus desidia perhenni et carcere sempiterno. Hujus rei signum in eodem anno cometa apparuerat. Vise sunt etiam in cena Domini due lune plene, una ad orientem et alia ad occidentem. (Ord. VII. VII, 659.) Hoc anno impletum est quod Willermus rex, pridie quam moreretur, dixerat filio suo juniore Henrico, de quo in presenti loquimur. Cum enim rex potentissimus thesauros suos ecclesijs et pauperibus dandos ante se a notariis describere faceret, et clero Medantensi supplex ingentia munera transmitteret, ut inde restaurarentur ecclesie quas coubuxerat; et Roberto primogenito ducatum Normannie, licet absenti, designaret, Willermo vero

A Rufo regnum Anglie, unde et epistolam de eo rege constituendo per eundem misit Lanfranco archiepiscopo: Henricus cum lacrimis, ad patrem dixit: *Et mihi, pater, quid tribuis? Cui rex ait: Quinque milia libras argenti de thesauro meo tibi do.* Ad hec Henricus dixit. *Quid faciam de thesauro, si locum habitationis non habuero? Cui pater: Equanimis esto, fili, et confortare in Domino. Pacifice patere, ut majores fratres tui precedant te. Robertus Normanniam, Willermus vero totius Anglie monarchiam habebit. Tu autem tempore tuo totum honorem, quem ego nactus sum, habebis; et fratribus tuis divitiis et potestate preestabis.* (SIGEB.) Quarto Nonas Februarii stella per diem visa est in celo, longum ex se emittens radium, ab hora 3. usque ad horam 9, quasi cubito distans a sole. Henricus filius imperatoris contra jus nature et fas legum in patrem insurgens, quam indigne eum tractaverit, declarat epistola ex ore ipsius patris scripta ad Philippum regem Francorum. Imperatore Henrico morante Leodi, filius ejus Aquisgranum venit, et volens venire Leodium contra patrem suum, quinta feria dominice cene, premisit suos preoccupare pontem apud Wisatum, ne quis sibi venienti obstaret. Sed militibus patris concurrentibus ad exoccupandum pontem, milites filii a ponte repelluntur, alii eorum captis, alii in Mosam dimersis, alii occisis; inter quos etiam Bruno comes occisus est. Sic filius contra patrem veniens, rediit inglorius. Coloniensis fidem imperatori servantibus, at eorum archiepiscopo filium imperatoris contra patrem suum animante, Colonia obsessa oppugnatur, sed non expugnatur. Igitur Henricus imperator Leodi moritur, ejusque filius ei Henricus succedit; qui postea duxit Maltildem puellam nobilem, vix quinquennem, regis Henrici Anglorum filiam. Dux Henricus, qui ab imperatore ad filium ejus animo transiens, eum contra patrem suum consilio suo armavit, et a filio ad patrem rediens, partes filii debellavit: mortuo imperatore, se ut reum⁶⁶ majestatis filio regis dedit: et ab eo captus custodie traditur. De qua ipse per industriam suam evasit, ducatus vero ejus datus est Godefrido Lovaniensium comiti.

1107.

1.

47.

7.

D (HUNT. VII.) Henricus rex Anglorum, cum, delectis vel subjectis hostibus, Normanniam pro libitu disposuisset, rediit in Angliam; fratremque suum ducem magnificum, et consulem de Moretuil carceralibus ingressit tenebris. Igitur victoriosus, et tunc primum rex fortis, tenuit curiam suam ad pascha apud Wineshores; in qua proceres Anglie simul et Normannie cum timore et tremore affuerunt. Antea namque, et dum juvenis fuisset et postquam rex fuerat, in maximo habebatur despectu; sed Dominus, qui longe aliter judicat quam filii hominum, qui exaltat humiles et deprimit potentes, Robertum omnium favore celeberrimum deposuit et Henrici

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ rerum E.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

despecti famam per orbem terrarum clarescere voluit. Deditque gratis ei tria Dominus omnipotens munera, sapientiam, victoriam, divitias; quibus ad omnia prosperans, omnes suos antecessores precessit. Cujus donitatis et magnanimitatis fama in omnibus pene gentibus patuit dilatata. Obiit Mauricius inceptor Londoniensis ecclesie, et Edgarus rex Scotie, cui successit Alexander frater suus, concessit regis Henrici. (SICÆB.) Boamundus remeavit de Gallia in Apuliam cum magno exercitu, et cepit vastare terram Alexii imperatoris Grecorum. Henricus exdux affectans repetere ducatum, occupat oppidum Aquisgrani contra Godefridum ducem. Sed hoc non ferens Godefridus, oppidum Aquense violenter irruit, oppidanos a favore Henrici exducis exterruit, aliquos potentes comites et multos nobiles cepit. Ipse Henricus cum filiis suis vix fuga evasit. Uxorem ejus capere dux indignum duxit. Comites et honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem sub se militandi sibi conciliatos, ad fidelitatem suam adduxit.

1108. *Henricus. 2. Philippus 48. Henricus 1 8.*

(HUNT. VII.) Henricus rex Anglorum, cum decessisset Philippus rex Francorum, transiit in Normanniam, contra Ludovicum filium Philippi, regem novam Francie, werram promovens maximam. Gerardo Eboracensi archiepiscopo defuncto, Thomas postea successit. (SICÆB.) Henricus imperator contra Robertum Flandrensem vadit, et pacto pacis magis utrinque simulato quam composito, pene inefficax rediit. Boamundus dux Apulie contracto undecunque exercitu accingitur ad invadendum Constantinopolitanum imperium.

1109. 3. 49. 9.

(HUNT. VII.) Missi sunt a Henrico imperatore Romano nuntii, mole corporis et cultus splendoribus excellentes, filiam regis Anglorum Henrici in domini sui conjugium postulantes. Tenens igitur curiam apud Londoniam, qua nunquam splendidiorem tenebat, sacramenta deponit ab imperatoris recepit legatis ad pentecosten. (GEMM. VI, 9.) Obiit venerabilis memorie donnus Anselmus Cantuariensis archiepiscopus 11. Kalendas Maii, feria 4. ante cenam Domini. Ipso anno fuit ultimum pascha, hoc est 7 Kal. Mai. Scripsit vero idem vir reverendus nonnulla memorie digna, que subtile annectere curavimus. Dum adhuc prior esset in Beccensi cenobio, scripsit tractatus tres: primum de veritate, secundum de libertate arbitrii; tertium de casu diaboli. Scripsit et quartum, quem titulavit *De grammatico*; in quo discipulo, quem secum disputantem introducit, respondit, et multas dialecticas⁸⁵⁷ questiones proponit et solvit. Fecit quoque libellum quintum, quem *monologion* appellavit; solus enim in eo et secum loquitur, ac tacita omni auctoritate divine scripture, quod Deus sit, sola ratione querit et inve-

nit, et quod vera fides de Deo sentit, invincibili ratione sic nec aliter esse posse probat et astruit. Composuit etiam librum sextum, licet parvulum, sed sententiarum ac subtilissime contemplationis pondere magnum, quem *prosligion* nominavit. Alloquitur enim in eo opere aut se ipsum aut Deum. Scripsit et septimum librum epistolarum ad diversos, diversis eorum negotiis respondens, vel ea que sua intererant procurare mandans. Fecit et octavum de incarnatione Verbi; quod opus epistolari stylo conscriptum, sancte Romane ecclesie summo pontifici Urbano dicavit, destinavit. Nonum librum edidit, quem *Cur Deus homo* appellavit. Decimum de conceptu Virginali. Undecimum de orationibus contemplativis, quem plurimi *meditationes* vocant; in quibus legentibus facile apparet quanta dulcedo supernorum mentem ejus repleverat. Duodecimus, qui et ultimus illi tractatus fuit, de processione Spiritus sancti. Confutaverat enim Grecos in Barensi concilio, negantes Spiritum sanctum a Filio procedere; unde sumpta materia, rogatu Ildeberti⁸⁵⁸ Cinomanorum episcopi hunc librum composuit. Si de natione ejus, vita et moribus queris, aliquantulum retro invenies. (SICÆB.) In parochia Legiensis porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est etiam pullus galline quadrupes. Imperator Henricus contra Hungaros vadit, sed facto pacto rediit. Obiit donnus Hugo abbas Cluniacensis, cui successit Pontius. Hoc anno sacro igne multi accenduntur, membris instar carbonum nigrescentibus. Philippus rex Francorum obiit; Ludovicus filius ejus post eum regnat annis viginti novem.

1110. 4. *Ludovicus 1. 10.*

(HUNT. VII.) Data est filia regis Anglorum, Matildis nomine, imperatori Henrico, ut brevi dicam, sicut decuit. Idem rex Anglorum Henricus cepit ab unaquaque hida Anglie tres solidos. Cumque curiam suam tenuisset ad pentecosten apud novam Winleshores, quam ipse edificaverat, exhereditavit eos qui ei nocuerant, scilicet Philippum de Branse, et Willermum Malet, et Willermum Bainard. Helias vero consul Cenomanie, qui eam sub Henrico rege tenebat, vita privatus est. At consul Andegavensis Fulco, pater Gaufridi, suscepit Cenomanniam cum filia ejus, et tenuit eam contra regem Henricum. Apparuit quedam cometa more insolito. Cum enim ab oriente insurgens in firmamentum ascendisset, regredi videbatur. (A. ROTH. 1109.) Obiit Willermus, et successit Gaufridus Cenomannensis decanus, 49⁸⁵⁹ archiepiscopus Rothomagensis. (FULCHER.) Rex Balduinus Jerosolimitanus cepit urbes Beritum, Sidonem. Gibelinus fit tercius patriarcha Jerusalem. (SICÆB.) In mense Junio cometes apparuit, radios dirigens ad austrum, multis contitientibus, hoc signo portendi futuram regis Henrici expeditionem Italiam versus.

VARIE LECTIONES.

⁸⁵⁷ Dialecticas E. ⁸⁵⁸ Ildeberti E.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

1111. Henricus 5. Ludovicus 2. Henricus 1 11.

(HUNT. VII.) Henricus rex Anglorum et dux Normannorum, pergens in Normanniam contra consulem Andegavensem Fulconem, qui Cenomaniam eo tenebat invito, verre leges in eum ferro et flamma constanter exercuit. Decessit autem Robertus consul Flandrie, qui Jerosolimitano clarissimus interfuerat itineri. Unde memoria ejus non pertransiet in eternum. Post quem Balduinus, filius ejus, consul effectus est, juvenis omnino strenuus armis. (SIGEB.) Henricus imperator Romam vadit propter sedandam discordiam, que erat inter regnum et sacerdotium. Que cepta a beato Gregorio septimo papa Romano, qui et Hildebrandus, et exagitata a successoribus ejus Victore et Urbano, et pre omnibus a Paschali, magno scandalo erat toti mundo. Rex enim uti volens auctoritate et consuetudine et auctoralibus privilegiis imperatorum, qui a Karolo Magno, qui primus de regibus Francorum imperavit Romanis, jam per trecentos et eo amplius annos imperaverant sub sexaginta tribus apostolicis, dabat licite episcopatus et abbatias, et per anulum et per virgam. Contra hanc majorum auctoritatem censebant pape synodali judicio, nec posse nec debere dari per virgam vel per anulum episcopatum aut aliquam ecclesiasticam investituram a laicali manu. Et quicumque ita episcopatum aut aliam ecclesiastici juris investituram accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc precipue causam imperator Romam tendebat. Et si qui Langobardorum quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos proterebat. In reconciliatione autem, que facta est inter imperatorem et papam — nam ipsum papam cum episcopis et cardinalibus ceperat — die pasche Henrico in imperatorem coronato, post lectum ewangelium tradidit ei papa Paschalis, qui et Raginerius, ante altare apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium principum, privilegium de investitura episcopatum vel abbatiarum, tam per anulum quam per virgam, scilicet ut regni ejus episcopis vel abbatibus, libere preter violentiam et simoniam electis, investituram virge et anuli conferat; post investitionem vero canonice consecrationem accipiat ab episcopo, ad quem pertinuerit confirmatio pacis inter apostolicum et imperatorem, dum in D

VARIÆ LECTIONES.

111 Post hæc 2. addit : Hoc tempore magister Guillelmus de Campellis qui fuerat archidiaconus Parisiensis, vir admodum litteratus, habitum canonici regularis assumens, cum aliquibus discipulis suis extra urbem Parisius, in loco ubi erat quedam capella sancti Victoris martyris, cepit monasterium edificare clericorum. Assumpto autem illo ad episcopatum Catalanensium, venerabilis Gelduvinus, discipulus ejus primus, abbas ibi factus est, sub cujus regimine multi clerici nobiles, secularibus et divinis litteris instructi, ad illum locum habitaturi convenerunt. Inter quos magister Hugo Lothariensis et scientia litterarum et humili religione maxime effloruit; hic multos libros edidit. Hoc anno etiam exordium Savigneji fuit. Hæc, omnia exceptis ultimis Hoc a. e. c. S. fuit, ad verbum excepta sunt ex Roberti nostri libro de immutatione ordinis monachorum in Normannia. Cum his ad verbum conveniant, quæ in præfatione editionis Rothomagensis operum S. Hugonis anni 1648. afferuntur ex anonymo quodam Gemmeticensi : Sub Gilduini regimine multi clerici nobiles, secularibus et divinis litteris instructi, ad istum locum habitaturi convenerunt. Inter quos Hugo Lothariensis, sic dictus a confinio Saxonie, et scientia litterarum et humili religione maxime effloruit. Hic multos libros edidit, quos, quia vulgo habentur, non oportet commemorare. Quivis videt, hæc esse verba tractatus illius Robertini, exceptis sic dictus a confinio Saxonie, quæ verba, sensu carentia, anonymus iste Gemmeticensis de suo addidisse videtur. Hic igitur anonymus inter testimonia de patria S. Hugonis haberi vix potest, quibus eum annumerant omnes, qui ea de re scripserunt, et recentissime etiam Liebner in libro : Hugo von St. Victor. Lips 1852. p. 18.

A celebratione misse traderet ei corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi : Domine imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta et apostolica tenet ecclesia, damus tibi in confirmationem vere pacis inter me et te. Datum est Idus Aprilis, indictione 4.

1112. 6. 3. 12.

(FULCNER.) Mortuus est Tanchredus miles fortissimus, qui tantum auxit principatum Antiochenum et dilatavit, quod omnes successores nequiverunt retinere, quod ille acquisivit. Huic successit Rogerius filius Ricardi, propinquus ejus. (SIGEB.) Deo peccatis hominum offenso, ecclesia sancti Michaelis de periculo maris fulgurata divinitus arsit cum edificiis omnibus. (HUNT. VII.) Rex Anglorum Henricus exulavit consulem Ebroicensem et Wilhermum Crispinum Normannia, cepitque Robertum de Belesme, de quo supra diximus. (SIGEB.) Valdricus episcopus Laudunensis, cives ipsius urbis a sacramento perperam jurate communionis revocare nisus, a seditiosis ad arma concurrentibus (quod dictum nefas est) gladio confossus interiit, feria 5. ebdomade paschalis 7. Kal. Mai, in letania majore. Tumultuante etiam impetu confuse multitudinis, domus episcopi succenditur; unde etiam ipsa mater ecclesia sancte Marie, et sancti Joannis baptiste ecclesia in abbacia sanctimonialium, cum aliis ecclesiis omnibus e vicino appendentibus, concremantur. In actores seditionis a rege Francorum tam severe est vindicatum, ut tam presentes quam futuros a simili scelere deterere possit exemplum 111.

1115. 7. 4. 13.

(HUNT. VII.) Anno sequenti, non presenti, Henricus rex Anglorum dedit archiepiscopatum Cantuarie Rodulfo episcopo Roveceastrie. Tunc quoque Thoma Eboracensi archiepiscopo defuncto, Tustanus successit; inter Rodulfum vero et Tustanum archiepiscopos orta est magna dissensio, quia Eboracensis Cantuariensi de more subjici nolebat. Causa autem sepe coram rege, sepe coram apostolico ventilata est, sed necdum definita. Henricus rex Anglorum duxit exercitum in Walam, et Walenses subditi sunt ei secundum magnificentiam libitus sui. Cometa ingens in fine Mai apparuit. Rex vero transiit in Normanniam. (ANS. GEMBL.) Mense Maio siligenes et arbores sacro

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

igae aduste, fructus sui spem sunt mentite; et quedam silve insuper arefacte. Subsequuta est hominum valetudo gravis et diuturna cum profluvio ventris et mortalitate. (HUNT. VII.) Hoc anno rex Anglorum Henricus rediens in Angliam, posuit Robertum de Belesme in carcerem perhennem apud Warhan. (ANSELM.) Obiit Sigisbertus venerabilis monachus Gemblacensis cenobii, vir in omni scientia litterarum incomparabilis ingenii, descriptor in hoc libro precedentium temporum, 3. Nonas Octobris; et suis gravissimum absentie sue reliquit dolorem.

1114. Henricus 8. Ludovicus 5. Henricus 144.

(AN. 1107.) Mortuo Ricardo filio Ricardi, filii comitis Gisleberti, monacho Becceci, qui fuit ultimus abbas in insula Heli, Henricus rex constituit ibi primum episcopum Herveum (an. 1108). Et comitatus unus scilicet Cantebregesire, subtractus episcopo Lincolniensi, subditus est huic novo episcopo. Lincolniensi vero remanserunt adhuc octo comitatus sive provincie, id est Lincolnesire, Leiceastresire, Hantonesire, Huntendonesire, Herefordsire, Bedefordsire, Bucingohansire, Oxinefordesire (564). (ORD. VII. XII, 840.) Decedente etiam in Normannia Gisleberto viro religioso, Ebroicensi episcopo, successit ei Audoenus vir magne sanctitatis (565). (FULCER.) Terremotu pass urbis Mamistrie corruit, et duo castella haut procul ab Antiochia, Mariscum et Triphalech⁸⁰⁰.

1115. 9. 6. 15.

(HUNT. VII.) Henricus rex Anglorum fecit omnes proceres patrie fidelitatem domino debitam Willermo filio suo jurare; et in Angliam rediit. (FULCER.) Desolata est Mamistria majori terremoto. Eodem anno deposito Arnulfo patriarcha 4° per legatum apostolicum, idem patriarcha Romam adiit, et per Paschalem papam restitutus, pallium ab eo accepit.

1116. 10. 7. 16.

(HUNT. VII.) Henricus rex Anglorum ad natale interfuit dedicationi ecclesie sancti Albani, quam dedicavit Robertus venerabilis Lincolniensis episcopus, per Ricardum memorabilem ejusdem loci abbatem. Offa vero rex Merce, vir religiosus, transtulerat quondam ejusdem martyris corpus in priori monasterio, quod ibidem construxerat, multisque ditaverat (566). Paulus autem monachus Cadomensis, quem Lanfrancus archiepiscopus ordinaverat abbatem, opere majori monasterium idem renovavit. Quod successor ejus Ricardus a Ruberto Lincolniensi episcopo, presente Henrico rege, fecit dedicari. Gauridus vero, successor eorum, transtulit corpus predicti martyris in feretrum mirabilius

A auro et argento et gemmis choruscum, presente Alexandro episcopo Lincolniensi, anno 29. Henrici regis. Ille est Offa rex qui dedit vicario beati Petri Romane urbis pontifici redditum statutum, quod vocatur Romescot, de singulis domibus regni sui in eternum. Erant autem illo tempore in Anglia sacerdotes adeo ab avaritia immunes, ut nec territoria ad construenda monasteria, nisi coacti, acciperent, reges in tantum religionis amatores erant, ut aut monasteria amplissima devote edificarent, aut etiam salubriter mundum declinarent. Sicut fecerunt reges Westsesxe, Cedwalla et Ine: quorum prior cum duobus annis potenter regnasset, regnum terrenum relinquens, Romam perrexit, et ibidem baptizatus, in albis mortuus est anno ab incarnatione Domini 688. Sequens vero cum 36 annis post Cedwallam regnasset, regnum relinquens Ahelardo cognato suo, Romam petiit, et ibi pro Dei amore perigrinus obiit. Hos etiam insecuti sunt duo contigui reges Merce Edelred, et, qui ei successit, Chinred cognatus ejus. Siquidem anno ab incarnatione Domini 700, Edelred filius Pende factus est monachus 29. anno regni sui, et sepultus est apud Bardencie. Cujus successor Chinred cum quinque annis regnasset, Romam pergens monachus ibi effectus, usque ad mortem inibi perseveravit. Cum quo etiam Offa, filius Sigheri regis orientalium Saxonum, rex si remansisset futurus, pari devotione Romam ivit, et monachatum suscepit. Celvulfus etiam rex Norumbre, ad quem Beda historiam Anglorum scripsit, cum regnasset octo annis, anno ab incarnatione Domini 738, videlicet tertio anno post mortem Bede, monachus factus est. Edbrichtus vero cognatus ejus, qui ei successit, anno regni sui 21. itidem factus est monachus. Cui in eodem regno successerunt octo reges, qui omnes a perfidis provincialibus aut prodiiti, aut expulsi aut occisi sunt. Sibertus similiter rex Estangle, qui sanctum Fursecum de Hibernia venientem honorifice suscepit, cujus dono et auxilio idem sanctus monasterium fecit in castro Cnobheribuc, quod deinde Anna rex et nobiles quinque ampliaverunt — hic, inquam, Sigbertus monachus factus, regnum suum cognato suo Ecgnico reliquit. Post multos annos coegerunt eum exire contra regem Pendam. Ille tamen non nisi virgam in manu habebat in prelio, ubi et occisus est cum rege Egnice et exercitu. Sebba etiam rex orientalium Saxonum, monachi habitum ex devotione consecutus, in ecclesia sancti Pauli Londonie est sepultus. Isti ergo octo reges regna sua pro Christo sponte dimiserunt. Et ut ad illud unde digressus sum redeam: ideo fortasse monasterium sancti Albani ab

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰⁰ Hic 5. 7b. 84. addunt Alexius imperator Constantinopolitanus obiit, et successit et Johannes eius. *Idem* 2. sub anno sequenti exhibet.

NOTÆ.

(564) De tempore cf. Eadmeri Hist. Novorum p. 95, 209. ed. Seldeni in fol. in Actis SS. 21 Aprilis.

(565) A. 1112 factum tradit Ordericus. (566) A 793.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

exactione predicti census quod vocatur Romescot, absolutum et quietum est, quia idem rex, scilicet Ofa, et monasterium prius edificavit, et censum Romane ecclesie assignavit. Quem postea censum Canutus rex totius Anglie et Datie pergens Romam anno incarnationis dominice 1030. de omni regno Anglie sancte Romane ecclesie concessit; cum Ofa tantummodo de regno suo, id est de illa parte Anglie que Merce dicitur, illum censum prius dedisset. (HUNT. VII.) Cum autem rex Henricus ad pascha transfretasset in Normanniam, fuit maxima inter eum discordia et regem Francorum Ludovicum. Causa autem hec erat: Tebaldus consul Blesensis, nepos regis Anglorum Henrici, contra dominum suum regem Francorum arma promoverat; in cuius auxilium rex Anglorum duces suos militiamque misit, et regem non mediocriter afflixit.

1117. *Henricus 11. Ludovicus 8. Henricus 1 17.*

(*Ib.*) Henrico Anglorum regi gravissimus labor insurrexit. Juraverunt namque rex Francorum Ludovicus, et comes Flandrensis Balduinus, et consul Andegavensis Fulco, se Normanniam regi Henrico abluros, et Willermo filio Roberti ducis Normannie eam duros. Multi etiam procerum regis Henrici recesserunt ab eo, quod maximo ei fuit detrimento. Qui tamen non improvidus, in auxilio suo comitem Tebaldum predictum nepotem suum, et consulem Britannorum Conanum habebat. Venerunt igitur rex Francorum et dux Flandrensis cum exercitu in Normanniam. In qua cum una nocte fuissent, formidantes adventum regis Henrici cum Anglis et Normannis et Britannis, ad sua sine bello reversi sunt. Hoc eodem anno pro necessitate regia geldris creberrimis et exactionibus variis Anglia compressa est. Tonitrua vero et grandines in Kalend. Decembris affuerunt, et in eodem mense celum rubens, acsi arderet, apparuit. Vigilia enim nativitate Domini factus est ventus vehemens, silvas eradicans et domos conterens. Passa est etiam luna eclipsim. Terremotus etiam maximus factus est in Longobardia, ecclesias, turre, domos et homines destruens. Dominus Pontius abbas Cluniacensis cum vellet ad unguem corrigere excessus et in cibo et in vestitu quorundam monachorum, qui exteriora ejusdem monasterii negotia tractabant: insurrexerunt in eum, et crescente simultate, accusaverunt eum in presentia Pascalis pape (567) de quibusdam gravissimis capitulis, licet falsis. Quibus cum dedignaretur respondere, dicens nec de accusatione eorum se curare, neque de abbatia — confidebat enim et in bona conscientia et in genere utpote filius comitis Mergulensis — invito papa abbatiam relinquens, Jerosoli-

A main perrexit. At illi durantes in malicia sua, elegerunt in abbatem Ugonem, priorem Marciniaci. Quo defuncto infra primum annum sui regiminis, elegerunt quendam strenue nobilitatis juvenem nomine Petrum. Quomodo autem predictus Pontius de Jerosolimis rediens, iterum abbacie, cui renuntiaverat, preesse voluit, et quomodo scismate facto in eodem monasterio multum humani sanguinis effusum est, pudet dicere. Remansit tamen venerabili Petro regimen monasterii Cluniacensis quod adhuc disponit, transactis exinde 32 annis. Pontius vero in monasterio, quod vocatur Cavea (568), ad ultimum mortuus est. Mortuus est autem etiam hoc anno (569) vir religiosus et magne literature, Ivo Carnotensis episcopus. Hic dum esset juvenis **B** audivit magistrum Lanfrancum priorem Becci de secularibus et divinis litteris tractantem in illa famosa scola quam Becci tenuit; in qua multi et nobilitate seculari et honestate morum convenerunt viri prediti, et qui postea ad summum apicem ecclesiastice dignitatis et religionis attigerunt. Postea vero idem Ivo aliquandiu prefitur conventui canonicorum regularium sancti Quintini Belvacensis. Ad ultimum episcopus factus, rexit ecclesiam Carnotensem viriliter et religiose fere per annos 23. Reliquit autem multa monumenta industrie sue, religionis et sapientie, edificando scilicet monasterium canonicorum sancti Joannis de Valle (570,) in quo et sepultus est, et domos episcopii faciendo, et a malis consuetudinibus et exactionibus comitis Carnotensis idem episcopium liberando, et multa utilia scribendo.

1118. 12. 9. 18.

(HUNT. VII.) Henrici et Ludovici regum procerumque eorum longa debellatio gravissimum regem utrumque vexavit, donec Balduinus strenuissimus Flandrie consul, apud Ou in Normannia seditione militari funeste vulneratus, ad sua recessit. Porro Robertus consul de Mellent, sapientissimus in rebus secularibus omnium in Jerusalem degentium, et regis Henrici familiaris consiliarius, luce mundana caruit. Cui successerunt filii sui, Galeranus in Normannia factus comes Mellenti, et Robertus in Anglia factus comes Leecestrie. (*A. Roth.*) Obiit secunda Matildis Anglorum regina, venerabilis uxor Henrici regis et mater imperatricis; de cujus bonitate largiflua et morum probitate multimoda dicere per singula si volumus, dies deficiet. Inter alia tamen bona multe in Anglia et Normannia ecclesie et in aliis provinciis adhuc suis splendent beneficiis. Sepulta est autem in Westmonasterio ¹¹¹. (*FULCHER.*) Mortuus est etiam eodem anno Paschalis papa mense Januarii, cui successit Gelasius 165us. Obiit etiam Alexius

VARIE LECTIONES.

¹¹¹ s. e. a. i. W. in rasura correxit Robertus. Desunt. 7^b. 8^d. cui habent: Cujus misereatur a quo cuncta

NOTÆ.

(567) Errat Robertus, Calixtus II fuit a. 1111, vii 1123; cf. Duchesne Bibl. Cluniacensis p. 462 et 4623.

(568) La Cava.

(569) Anno 1115.

(570) Prope Carnotum.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 imperator Constantinopolitanus, cui successit Johannes. Mortuus insuper Arnulfus patriarcha Jerusalem, et alii proceres quam plures in mundo. Obiit etiam rex Balduinus Jerusalem primus, mense Aprilis. Iste fuit miles audacissimus, qui urbes has expugnavit et cepit: Achon videlicet, Cesaream, Beritum, Sydonem, Tripolim, Arsuth; et terras Arabum usque ad mare Rubrum subdidit sibi. Qui decem et octo annis regnavit; et successit ei secundus Balduinus cognatus ejus, comes Edessenus.

1119. Henricus 13. Ludovicus 10. Henricus I 19.

(HUNT. VII.) Rex Henricus anno 52° ex quo Normanni Angliam obtinuerunt, regni vero sui anno 19, pugnavit contra regem Francorum gloriose. Preposuerat quidem rex Francorum aciem procerum, cui preerat Willermus filius Roberti ducis, fratris Henrici regis. Ipse vero cum maximis viribus in sequenti erat agmine. Rex vero Henricus in prima acie proceres suos constituerat, in secunda cum propria familia eques ipse residebat, in tertia vero filios suos cum summis viribus pedites collocaverat. Igitur acies prima Francorum agmen procerum Normannie statim equis depulit et dispersit. Postea vero aciei in qua rex Henricus inerat, collidens, et ipsa est dispersa. Acies itaque regales offenderunt sibi invicem, et acerrime pugnatum est utrinque. Dum haste franguntur, gladiis res agitur. Interim Willermus Crispinus, miles magnanimus, Henrici regis caput bis gladio percussit. Cumque lorica impenetrabilis esset, magnitudine tamen ictum aliquotulum capiti regis inserta est, ut sanguis prorumperet. Rex vero animi fervore commotus, percussorem suum ita repercutit, ut cum galea esset impenetrabilis, mole tamen ictus equitem et equum prostravit. Qui mox ante regios pedes captus est. Acies vero pedestris, in qua filii Henrici regis inerant, nondum percutiens, sed mox percussura ex adverso surrexit. Quod Franci videntes, horrore insperato liquefacti, terga dederunt. Henricus autem rex victorie perstitit in campo, donec optimates hostium capti ante pedes ejus sunt positi. Reversus vero Rothomagum, signorum sonitibus et cleri concentibus Deum et Dominum exercitum benedixit. Eodem anno papa Gelasius obiit, antea Johannes Gaditanus

vocatus, et sepultus est apud Cluniacum. Cui Guido Viennensis archiepiscopus successit, vocatus Calixtus papa 166us. Balduinus consul Flandrie per vulnus, quod in Normannia receperat decessit. Cui successit Karolus cognatus ejus, filius Cnut Sancti regis Dacorum. (FULCHER.) Eodem anno Rogerius Anthiochie princeps cum septem milibus de suis juxta Archasium oppidum trucidatus est a Turcis. Itaque rex Balduinus, mortuo principe Antiocheno, rex, addito altero regno, vel ut minus dicam, princeps efficitur.

1120. 14. 11. 20.

(HUNT. VII.) Rex Anglorum Henricus, omnibus domitis et pacificatis in Gallia, cum gaudio rediit in Angliam. In ipso vero maris transitu, divino Dei judicio, licet occulto, duo filii regis Willermus et Ricardus, et filia regis et neptis necnon multi proceres, dapiferi, camerarii, die festivitatis sancte Caterine naufragati sunt.

*Sic mare dum superans tabulata per ultima serpit,
 Mergit rege satos, occidit orbis honos (571.)*

1121. 15. 12. 21.

Rex Anglorum Henricus ad natale Domini fuit apud Brantune cum Tebaldo comite Blesensi nepote suo. Et post hec apud Windlesores duxit Aeliam filiam ducis Lovanie, causa probis et pulcritudinis. Cum autem rex ad pascha fuisset apud Berchelea, ad pentecosten fuit diadematus cum regina sua nova apud Londoniam. In estate vero dum tenderet cum exercitu in Walliam, Walenses ei suppiciter obviantes, secundum magnificentiam libitus sui concordati sunt ei.

122. 16. 13. 22.

(HUNT. VII.) Henricus rex fuit ad natale apud Nordwic, et ad pascha apud Nordhantune, et ad pentecosten apud Winleshores, inde ad Londoniam et Chent; postea vero perrexit in Nordhumbreland ad Dunelmiam. Obiit Rodulfus Cantuariensis archiepiscopus, et Johannes Batensis episcopus.

1123. 17. 14. 23.

(Ib.) Rex Anglorum Henricus fuit ad natale apud Dunstaple, et inde perrexit ad Berchamestede. Inde ivit rex ad Vudestoc, ad locum insignem ubi cohabitationem hominum et ferarum fecerat. Ibi que

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁵² creantur. Guillelmus ex conjuge, et Ricardus ex concubina, et filia ejus ex concubina, uxor comitis Pertici, et neptis ejus, uxor comitis Gestrie, necnon multi habet 2.

NOTÆ.

(571) Adjicimus carmen, ineditum, quantum sciam, quod inter alia carmina Marbodi Redonensis, Hildeberti aliorum, legitur in codice Bruxellensi 8883, sæc. XII.

*Submersos equites, submersum regis alumnum
 Anglia flet; multum nobilitatis obit.*

*Vita jocosâ perit juvenum, matra virorum,
 Casta puellarum: tot simul unda necat.*

Filius hic regis submergitur unicus illi,

Unica spes regni, luctus uterque gravis.

Non super hunc flevit, nec lumina clausit amicus.

Confertus vomos nec tumulatur humo.

Ventrem piscis habet tumulum pro marmore; planctus

Murmur aquæ, pelagi fetor aroma fuit.

Mors indigna ferit dignum plus vivere. Mortem,

Dum mecum recolo, nil nisi flere juvat.

Est commune mori, Mors nulli parit honori;

Mors est vita piis, pena diurna malis.

Ibimus absque mora, sed qua nescimus in hora;

Est quia vita brevis, fluxa, caduca, levis.

Ecce satis scimus quod non evadere quimus;

Sed quis erit finis? vermis et inde cinis.

Hic fortis miles nituit satis inter heriles.

Mortuus ipse tamen pace quiescat. Amen.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Robertus Lincolniensis episcopus clausit diem ultimum. Unde ·

*Pontificum Robertus honor, quem fama superstes
Perpetuare dubit, non obiturus obit.*

Undecima Jani mendacis somnia mund

Liquit, et evigilans vera perhenne viaet.

Postea vero ad festum purificationis dedit rex archiepiscopatum Cantuarie Willermo de Curbul, qui fuerat prior apud Chyccc. Ad pascha vero apud Wincestre dedit episcopatum Lincolie Alexandro venerabili viro, qui nepos est Rogerii Salesberiensis episcopi. Dedit etiam rex episcopatum Bathe Godefrido cancellario regine. Atque circa pentecosten mare transiit. Eodem anno Hugo de Montfort perfecerat quoddam castellum validissimum in eodem loco, quod cum rex interrogaret, noluit dare monitu uxoris sue, sororis Galerandi comitis Mellent, qui jam discordia propalata a rege discesserat. Quod castrum rex obsidens cepit. (*Ib.*) Deinde Pontaldermeri obsidens, castellum comitis cepit. Deinde Brionnum (572), sed non tam facile cepit. Posueratque rex proceres suos cum magna militum copia pluribus locis in Normannia. Que guerra plurimum patriam afflixit. (*Ib.*) Calixtus papa tenuit concilium Remis (573), cui interfuit Ludovicus rex Francorum. Postea in eodem anno (*Nov.*) idem papa venit in Normanniam loqui cum Henrico rege Anglorum, et locuti sunt insimul in castello Gisorz magnus rex et magnus sacerdos. Idem Calixtus successerat Gelasio, qui Gelasius ante papatum dicebatur Johannes Gaditanus et fuerat cancellarius Paschalis pape, et de ore ejus fluxerant multe littere litterate. Henricus rex circa turrem Rothomagi, quam edificavit primus Ricardus dux Normannorum in palatium sibi, murum altum et latum cum propugnaculis edificat, et edificia ad mansionem regiam congrua infra eundem murum parat. Ipsi vero turri propugnacula, que deerant, addit. In qua turre fenestra est, que vocatur Conani-Saltus; quia ex ea idem Henricus fecerat precipitari quendam traditorem Rothomagensis urbis predivitem, nomine Conanum, qui ipsam urbem volebat tradere hominibus Willermi regis Anglorum (574); sed preventus est a fidelibus Roberti ducis, et maxime ab Henrico fratre ipsius, qui tunc partes

A fecerat, in altum crevit. Murum vero circa Burgum, ita ut a Willermo rege patre suo factus fuerat, intactum reliquit. Item castellum quod vocatur Archas (575) turre et menibus mirabiliter firmavit. Sic etiam fecit castellum Gisorz, Falesiam, Argentomagum (576), Oximum (577), Danfrontem (578), Ambreras (579), castellum de Vira, Waurei (580). Turrem Vernonis similiter fecit. Vigilia sancti Martini thonitruus magnus factus est, et grando mire magnitudinis. (*FULCHER.*) Balduinus rex Jerosolimitanus captus est a Balac quodam amirato, qui etiam anno preterito ceperat Goscelinum de Turvaissel comitem Edessenum, et Galerannum cognatum ejus.

1124. Henricus 18. Ludovicus 15. Henricus 124.

(*HUNT. VII.*) Rex ¹⁰³ Anglorum Henricus fortunatè glorificatus est. Willermus namque de Tancarvilla camerarius ejus, cum aliis pluribus baronibus actibus statutis confligens, cepit comitem Mellenti 7. Kalendas Aprilis, Galerannum tunc satis juvenem, militem tamen armis fortem, et Hugonem de Montfort sororium ejus, et Hugonem filium Gervasii et alios multos magne probitatis et magni nominis viros, in valle videlicet juxta Bortorodum (581) in itinere munitionis castelli de Wateville. Rex Henricus tunc erat apud Cadomum; quod audiens credere non potuit, donec oculis suis vidit. Traditi igitur regi, positi sunt in carcerem, et sic magna illa patrie dissensio finem accepit et destructio. (*FULCHER.*) Tirus capitur, quam moderni Sagittam vocant. Sidon vero contermina ejus ab incolis modo Sur vocatur, et est metropolis. Capta Tyro, discordia facta est propter eam inter patriarchas Jerosolimitanum, et Antiochenum: dicebat enim Antiocheus tempore antiquo Tyrum fuisse ecclesie sue subiectam; Jerosolimitanus vero nitebatur privilegiis Romanorum pontificum. Si dignitates et privilegia horum patriarcharum Jerusalem et Antiochie, et hujus litis terminationem audire vel legere cupis, require in primo anno vel circa postquam Jerusalem capta est a christianis. (*Ep. Cruc.* [582]) Antiochia civitas est pulcherrima et munitissima, copiosiorum reddituum opulentissima. Sunt infra ipsam quatuor montanee satis alte, in quarum una, sublimiori scilicet, castellum est, quod omni civitati prominet, deorsum enim civitas est decenter edificata, et duplici muro circumambita. Murus interior amplus et in aera porrectus est, et magnis et quadris lapidibus compactus et compaginatus. In qua muri compagine

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁵³ *Initio hujus anni 2. addit: Ecclesia Savigneji dedicata est Kal Jun. in honorem S. Trinitatis, ab abbate Vitale incepta et usque ad retro chorum expleta, deinde a Gaufrido abbate perfecta. Huic dedicationi interfuerunt episcopi quinque, Turgisus Abrincensis et Ricardus Constantiensis et Ricardus Bajocensis et Johannes Sagiensis et Hildebertus Cenomannensis.*

NOTÆ.

(572) Brionne.

(575) A. 1119.

(574) A. 1090. cf. Ord. Vit. p. 690.

(575) Arques.

(576) Argentan.

(577) Hiemes.

(578) Domfront.

(579) Ambrieres, inter Domfront et Mayenne.

(580) Waure.

(581) Burgus Tuoldi, jam Bourgtheroude, prope Rothomagum.

(582) I. e. Epistola Cruciferorum, edita Mon. SS. III, 14. Robertus ordinem verborum immutavit, verba ipsa retinuit fere omnia.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

turres sunt quinquaginta quadrigente, formosis venustate meniis, et defense propugnaculis. Murus exterior non tante celsitudinis, sed tamen admirande venerationis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias. Pro suo magno primatu patriarcham habet, cujus patriarchatui subijciuntur 153 episcopi. Ab oriente quatuor clauditur montaneis. Ab occidente vero civitatis muros preterfluit fluvius, cui nomen Pharfar. Octoginta enim et quinque reges eam constituendo sublimaverunt et nobilitaverunt, quorum maximus et primus emersit Antiochus, de cujus nomine Antiochia nuncupata est. (*V. Willh.*) Obiit donus Willermus pie memorie, tercius abbas Beccensis ecclesie, vir gloriosus et honeste vite, qui 25, etatis sue anno predicti loci monachus effectus est, quindecimque annis in monachatu private peractis, in regimen ejusdem abbacie venerabili Anselmo successit. Quam cum 30 annis et dimidio, 6 diebus minus, strenue gubernasset, 70. etatis sue circiter anno, monachus vero fere 46, migravit a seculo, 16. Kal. Maii. Cujus epitaphium decrevimus non silendum :

*Hac tegitur tumba Willermus tercius abba,
Qui fuit eximius, sapiens et religiosus,
Celica suspirans, mundanaque cuncta relinquens,
Est Christum nudus devota mente secutus.
Ingenium, morum probitas, splendorque parentum
Omnibus hunc carum fecerunt ac venerandum.
Imperio dignam speciem vitamque gerebat;
Cordis mundiciam semper carnisque tenebat.
Beccum terdenos auxit rexitque per annos,
Mitis subjectis dominus, durusque superbis.
Dum sexagenum denum venisset ad annum,
Finem virenae faciens, in pace quievit.
Tunc aries perdit consortia lucida Phebi,
Sextaque dena dies illucescebat Aprilis.
Huic Deus eternum tribuat conscendere regnum,
Quatinus angelicis turmis conrequet in evum.*

Huic successit pius Boso, in novo et veteri testamento apprime eruditus, vir scientie admirabilis et doctrine incomparabilis (cf. *II. Henr.*) Tantam insuper gratiam ei virtus divina contulerat, ut nullus tam tristis et egens consilio ad ipsum accederet, quin extemplo letus et consiliatus ab ipso recederet. Hic dilectus a Deo, et hominibus amabilis, regi Anglorum Henrico multum erat familiaris; quia veram religionem et admirandam sanctitatem et consilium incomparabile in ipso reppererat. Qui licet pene continua premeretur egritudine, tamen ipse per Dominum, immo ut credimus Deus pro ipso, omnia necessaria conventui suo et supervenientibus, ut opererat, affluenter tribuebat. (*HUNT. VII.*) Eodem anno obiit Teulfus Wigorniensis episcopus, et Erulfus Rovestrie episcopus.

1125. *Henricus* 19. *Ludovicus* 16. *Henricus I.* 25.

(*Ib.*) Rex Anglorum Henricus fuit in Normannia,

A et ibi dedit episcopatum Wigornie Symoni clerico regine. Sifrido quoque abbati Glastingebiri dedit episcopatum Cicestrie. Porro Willermus archiepiscopus Cantuarie dedit episcopatum Rovecestrie Johanni archidiacono suo. Ad pascha etiam Johannes Cremensis, cardinalis Romanus, descendit in Angliam, perendinansque per episcopatus et abbatias non sine magnis muneribus, ad nativitatem sancte Marie celebravit concilium solenne apud Londoniam. Obiit Henricus imperator, qui duxerat Matildem filiam regis Anglorum Henrici. Opere pretium est audire quam severus rex Anglorum Henricus fuerit in pravos, Monetarios enim fere omnes totius Anglie fecit ementulari, et manus dexteris fabricantes nequitiam abscondi, quia monetam furtive corruperant. Iste est in Anglia annus karissimus omnium; in quo vendebatur onus equi frumentarium sex solidis. Henrico imperatori successit Lotharius. Mortuo Alexandro rege Scotorum, successit ei David frater ejus, vir magne sanctitatis et religiosus; qui filiam Gallevi comitis et Judith consobrine regis uxorem duxit; binosque comitatus Nordhantone et Huntendone, quos Symon Silvancestensis comes cum prefata muliere possederat, habuit. Illa vero peperit ei filium nomine Henricum, duasque filias, Clariciam et Hodiernam.

1126. *Lotharius I.* 17. 26.

(*Ib.*) Rex Anglorum Henricus ad natale et pascha et pentecosten moratus est in Normannia, et confirmatis pactis cum Francie principibus, qualia regem gloriosissimum decebat, circa festum sancti Michaelis rediit in Angliam. (*II. Henr.*) Adduxit siquidem secum filiam suam Matildem imperatricem, tanto viro, ut predictum est, viduatam. Quam cum vellent in patria illa animo libenti retinere dominam, noluit. (*HUNT. VII.*) Decessit Robertus episcopus Cestrensis. Obiit Calixtus papa (583); cui successit Odo Hostiensis episcopus, et vocatus est Honorius papa 167us.

1127. 2. 18. 27.

(*HUNT. VII.*) Rex Anglorum Henricus curiam suam tenuit ad natale apud Windleshores, pergens inde Londoniam. In quadragesima et pascha fuit apud Vudestoc, ubi nuntius dixit ei: *Carolus comes Flandrensis tibi dilectissimus nefanda prodicione occisus est a proceribus suis in templo apud Brugæ. Rex autem Francorum dedit Flandriam Willermo nepoti et hosti tuo. Qui jam valde roboratus, diversis cruciatibus omnes proditores Karoli multavit.* Super his igitur rex angariatus, consilium tenuit ad rogationes apud Lundoniam; et Willermus archiepiscopus Cantuarie similiter in eadem villa apud Westmoster. (*II. Henr.* 25.) Cum autem ad pentecosten fuisset apud Wincestre, misit filiam suam imperatricem in Normanniam desponsatam Gaurido, filio Fulconis consulis Andegavensis, et post regis Jerusalem; mulierem videlicet pollentem mo-

NOTE.

(583) D. 24. Dec. 1124.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. ribus, benignam omnibus, largam in elemosinis, amicam religionis, honeste vite, dilectricem ecclesie, cujus habundantia beneficiorum maxime ecclesia Beccensis non modice splendet. De qua idem Gaufridus tres filios genuit, Henricum, Gaufridum ⁸⁸⁴ Willermum. (HUNT.) In augusto venit rex post filiam suam in Normanniam. Ricardus vero Londoniensis episcopus obierat. Cujus episcopatum dedit Gisleberto Universali, viro doctissimo. Decessit etiam Ricardus Herefordensis episcopus.

1128. Lotharius 3. Ludovicus 19. Henricus 128.

(Ib.) Henricus rex sapientissimus, moratus in Normannia, perrexit hostiliter in Franciam, quia rex Francorum tuebatur nepotem suum et hostem. Perendinans autem apud Esparlum octo diebus, tam secure ac si in regno suo esset, compulit regem Ludovicum, auxilia comiti Flandrensi non ferre. His igitur peractis, reversus est rex Henricus in Normanniam. Advenit autem a partibus Alemannie quidam dux Theodoricus Flandriam calumpnians quosdam proceres Flandrie secum habens; et hoc suasu regis Henrici. Willermus autem comes Flandrensis aciebus ordinatis obviam venit ei. Pugnatum est igitur acriter. Willermus quidem consul numerum suorum, cum pauci essent, solus supplebat probitate inestimabili. Cruentatus igitur hostili sanguine, hostium cuneos ense fulmineo fudebat. Juvenilis tunc brachii robore hostes sunt territi et fuge dediti. Victoriosus igitur consul dum hostile castrum obsideret, et in crastino reddi deberet, Deo volente, parvo vulnere sauciatus in manu deperiit. Nobilissimus autem juvenum, etate brevi famam promeruit eternam: unde.

Unicus ille ruit, cujus non terga sagittam,

Cujus nosse pedes non potuere fugam.

Nil nisi fulmen erat, quotiens res ipsa manebat.

Et, si non fulmen, fulminis instar erat.

Hugo de Paens, magister militum templi Jerusalem, veniens in Angliam, secum multos duxit Jerusalem. Inter quos Fulco Andegavensis comes, rex futurus, perrexit. Obierunt Radulfus Flambard Dunelmiensis episcopus, et Willermus Gifardus Wintoniensis episcopus. (A Roth.) Obiit Gaufridus Rothomagensis archiepiscopus, mense Decembri. Decessit Willermo comiti Flandrensi Terri de Aquais ⁸⁸⁵.

1129. 4. 19. 29.

(HUNT. VII.) Rex Anglorum Henricus in omni pene bono fortunatus, pacificatis omnibus que in Francia, Flandria, Normannia, Britannia, Cenomania, Andegavi erant, cum gaudio rediit in Angliam. Tenuit igitur concilium maximum Kalend. Augusti apud Londoniam de moribus sacerdotum prohiben-

A dis. Intererant siquidem illi concilio Willermus Cantuariensis archiepiscopus, Tustanus Eboracensis archiepiscopus, Alexander Lincoliensis episcopus, Rogerius Salesberciensis, Gislebertus Londoniensis, Johannes Rourencensis, Sifridus Sudsexensis, Godefridus Badensis, Symon Wigornensis, Evrardus Norwicensis, Bernardus Sancti Davidis, Herveus primus Heliensis episcopus. Nam Wintoniensis et Dunelmensis et Cestrensis et Herefordensis obierant. Illis quos Hugo de Paens, de quo predictum est, secum duxerat ad Jerusalem, male contigit; Deum siquidem offenderant Sancte Telluris incole variis sceleribus. Ut autem scriptum est in Moysae et regnum libris, non diu scelera locis illis sunt impunita. In vigilia sancti Nicholai a paucis paganorum multi christianorum devicti sunt, cum antea soleret e contrario contingere. In obsidione igitur Damascena, cum magna pars christianorum progressa esset ad victualia perquirenda, mirati sunt pagani christianos plures et fortissimos se muliebriter fugientes, et persequentes innumeros occiderunt. Eos autem, qui fuga salutem sibi quesierant, in montibus tempestate nivis et frigoris Deus ipsa nocte persecutus est, ita quod vix aliquis exiit. Ludovicus rex Francorum eodem anno fecit sublimari filium Philippum in regem. (Gem. VII, 30.) Dicam quod forsitan placeat lectori de successu Apulie. Primus in Apulia prefuit Normannis, dum adhuc ut advene Wimachi ducis Salerni stipendiarii essent, Tustinus cognomento Scistellus. Quo mortuo per venenum serpentis, quem ipse occiderat, successit ei in principatum Rannulfus, qui condidit Aversam urbem. Huic successit Ricardus filius ejus princeps Capue, qui filio suo Jordani reliquit moriens eundem principatum; et Jordanis filio suo Ricardo juniore. Post aliquantum temporis Constantiniensis Drogo, filius Tancredi de Altavilla, princeps Normannorum in Apulia factus est. Hunc Wazo comes Neapolis per traditionem in ecclesia sancti Laurentii occidit. Huic successit Hunfredus frater ejus, totamque Apuliam Normannis subegit. Hic moriens Abajelardum filium suum Roberto fratri suo, quem pro versutiis Wiscardum cognominaverat, cum ducatu Apulie commendavit. Robertus D fratres suos, qui omnes duces vel comites fuerunt virtute et sensu se sullimitate transcendit. Nam totam Apuliam, Calabriam, Siciliam sibi subjugavit; et transcato mari maximam partem Grecie, Africe invasit. Hic multa bona fecit; episcopatus et abbatias plures restauravit. (Ib. 45.) Hic relicta priore uxore Normanigena propter consanguinitatem de qua susceperat filium Boamundum nomine, duxit primogenitam filiam Gaumarii principis Salerni, favente Gisulfo fratre predictae puella. Minor vero

VARIE LECTIONES.

⁸⁸⁴ Gaufridum E. ⁸⁸⁵ Hic alia manus, eadem quae ad a. 1151, non Roberti, addit: Jacobus clericus de Venecia transtulit de Greco in Latinum quosdam libros Aristotilis, et commentatus est; scilicet Topica, Anal. priores et posteriores, et Elencos, quamvis antiquior translatio super eosdem libros haberetur Deunt 2. 7^b. 8^d.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

soror ejus nupsit Jordani principi Capue. Roberto morienti successit in ducatum Apulie Rogerius filius ejus, natus ex secunda uxore, ex qua genuerat tres filios et quinque filias. Hoc etiam Rogerio deficiente, et filiis suis post ipsam, Rogerius patruelis ipsius, filius Rogerii comitis Sicilie, fratris Roberti Wiscardi, solus tam Apuliam quam Siciliam obtinuit. Hic factus est rex anno ab incarnatione Domini 1130. causa altercationis duorum apostolicorum, qui tunc Rome electi erant. Quorum Anacletus, qui Rome erat, concessit ei ut regio diademate decoraretur. Audiat qui mira sudiret desiderat: venit in Normanniam de longinquis finibus avium innumerabilis multitudo; que gregatim volantes, et insuper longissima aeris spatia tenentes, ad invicem inter se pugnabant horribiliter, portendentes forsitan innumera mala post mortem regis Henrici ventura.

1130. *Lotharius 5. Ludovicus 20. Henricus 1 30.*

Honorius papa decessit. Cui successit Gregorius cardinalis presbyter ⁵⁸⁶ Romane ecclesie, vocatus Innocentius papa 168us. Electus est etiam cum eo, imo intrusus per seditionem populi furentis et per violentiam parentale sue, alius cardinalis, videlicet Petrus Leonis, vocatus a populo Anacletus; et vixerunt ambo fere octo annis. Remansit autem Anacletus in urbe propter fratres suos, qui erant viri potentes et habebant principatum castelli Crescentionis. Innocentius vero ad Cismontanos transiit. Unde dictum est monosticon iste: *Romam Petrus habet, totum Gregorius orbem.* (HUNT. VII.) Rex Anglorum Henricus fuit ad natale apud Winceastre, ad pascha apud Vudestoce. Ibi fuit accusatus Gaudfridus de Clintone et infamatus de prodicione regis, falso. Ad rogationes fuit apud Cantuariam ad dedicationem nove ecclesie. Mense Septembri transiit in Normanniam, et ad nativitatem sancte Marie fuit Becci, et adduxit secum Hugonem noviter electum Rothomagensem archiepiscopum, qui fuerat abbas Radingensis. Qui etiam sacratus est in festo exaltationis sancte crucis, die dominica, archiepiscopus Rothomagensis 50us, quem consecravit Ricardus Bajocensis episcopus cum coepiscopis, suis in ecclesia sancti Audoeni ⁵⁸⁷. Occiso Arragois comite Morafie, rex Scotie David extunc habuit illum comitatum. Gratianus episcopus Clusinus coadunavit decreta valde utilia ex decretis, canonibus ⁵⁸⁸, doctoribus, legibus Romanis, sufficientia ad omnes

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁸⁶ itaprimum E. et inde 7b. 8d. Postea corressit, incertum quæ manus, diaconus. Ita 8c. ⁵⁸⁷ *Sequentia usque ad anni scilicet in rasura scripsit Robertus ipse; deant 2. Eorum loco 4. 7b. 8d. habent*: Eodem anno Arageis comes Morafie, cum Melcolmo, notho filio Alexandri fratris regis David, qui ante eum regnaverat, et cum quinque milibus armatorum Scotiam intravit; totam regionem sibi subicere voluit. David rex tunc curio regis Anglorum intererat; sed Odwardus, consobrinus ejus et princeps militie, cum exercitu illi obviavit, et Arageis consulem occidit, ejusque turmas prostravit, cepit atque fugavit. Deinde Morafiam defensore dominoque vacantem ingressus est; totisque regionis spatioso ducatus, Deo auxiliante, per Edwardum extunc David religioso subditus est. ⁵⁸⁸ canoribus E.

NOTÆ.

(584) Melisendem.

(585) Nota-versus; carmen majus excerpisse videtur noster.

A ecclesiasticas causas decidendas, que frequentantur incuria Romana et in aliis curiis ecclesiasticis. Hec postmodum abbreviavit magister Omnebonum episcopus Veronensis, qui fuerat ejus discipulus. Occiso Boamundo principe Antiochie, Raimundus frater Guillelmi comitis Pictavensis duxit ejus uxorem, et factus est princeps Antiochie.

1131. 6 21. 31.

(HUNT. VII.) Rex Anglorum Henricus apud Carnotum post natale recepit papam Innocentium, Anacleto subijci recusans. (H. Henr. 30.) Post Pascha venit idem papam Rothomagum, et receptus est a rege Henrico honorifice; et ejus auxilio receptus est per totas Gallias. (HUNT. VII.) Post in estate rex Henricus rediit in Angliam, secum filiam suam adducens. Fuit igitur in nativitate sancte Marie magnum placitum apud Nordhantunc; in quo congregatis omnibus principibus Anglie deliberatum est quod filia sua redderetur viro suo consuli Andegavensi, eam requirenti. Missa autem post hec filia regis viro suo, recepta est fastu tanta viragine digno. Post pascha mortuus est Reginaldus abbas Ramosiensis, nove auctor ecclesie. In principio hyemis obiit Herveus primus Heliensis episcopus. Eodem anno mense Octobris contigit etiam, quod filius regis Francorum Philippus jam rex factus, dum cornipedem ludens agitare, obvium suum habuit; cui cum pedes equi currentis offenderent, occidit rex novus et fractis cervicibus expiravit. Ecce res insolita et admiratione digna! ecce quanta celsitudo quam leviter et quam cito adnichilata est! Eodem mense Innocentius papa sacravit fratrem suum Ludovicum in regem Remis, satis parve etatis infantem, cum idem papa ibi teneret concilium in festivitate Crispini et Crispiniani, die dominica. Qui Deum diligens et ecclesiam, plurimum vixit honeste.

1132. 7. 22. 32.

(Ib.) Rex Henricus fuit ad natale apud Dunestaple; ad pascha apud Vudestoec. Post Pascha fuit placitum apud Londoniam, ubi de pluribus, sed et maxime de discordia episcopi Sancti David et episcopi Clamorgensis de finibus parrochiarum suarum tractatum est. Obiit Balduinus secundus, rex Jerusalem tertius; et successit Fuleo comes Andegavensis, duxerat filiam predicti Balduini (584), ex qua genuit duos filios, Balduinum et Amauricum. Quidam scolaris clericus, dolore gravi anxius (585), die nocte ejulans et flens ut mulier parturiens, quadam

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 nocte pre dolore nec vigilans nec dormiens, vidit assistere sibi Virginem matrem Domini, quam quia invocaverat, presens sibi affuerat, albis inducta vestibus, que congruunt virginibus. Manum igitur porrigens, quo plus erat dolor angens, sanum reddidit penitus, qui semper erat anxius.

¶ 133. *Lotharius* 8. *Ludovicus* 23. *Henricus I* 33.
 (HUNT. VII.) Rex Anglorum *Henricus* fuit ad natale apud *Winlesores* infirmus. Ad caput jejunii fuit conventus apud *Londoniam*, super episcopos *Sancti David* et *Clamorgensis*, et pro discordia archiepiscopi et *Lincoliensis* episcopi. Ad pascha fuit rex apud *Oxineford* in nova aula. Ad rogationes fuit iterum conventus apud *Wincestre* super rebus predictis. Post pentecosten dedit rex episcopatum *Holiensem* *Nigello*, et episcopatum *Dunelmie* ⁹⁹ *Gaufrido* cancellario. Paulo ante dederat *Wintoniensem* *Henrico* abbati *Glastonie* (586) nepoti suo, qui tamen abbatiam cum episcopatu tenuit usque ad mortem suam; *Herefordensem* vero episcopatum *Roberto* de *Betona* *Flandrensi*, viro religioso; *Cestrensem* vero *Rogero* archidiacono *Lincoliensi*, nepoti *Gaufridi* de *Clintona*. Decessor ejus fuerat *Robertus* cognomento *Peccatum*; predecessor vero *Robertus* *Normannus* de *Limesia*. Hic secularibus intentus magis quam divinis, a rege *Henrico* *Coven-trense* cenobium optinuit, ibique capitalem cathedram *Merciorum* constituit. Habet itaque ille episcopatus usque hodie tres sedes, *Licifeldensem*, *Cestrensem*, *Corventreussem*. (V. *Lanf.* 12.) Anno siquidem incarnationis dominice 1075, regnante *Willermo* rege Anglorum, anno regni ejus 9. congregatum est *Londonie* concilium, presidente *Lanfranco* archiepiscopo *Cantuariensi*; totius *Britannie* insule primata, consistentibus secum viris venerabilibus *Thoma* *Eloracensi* archiepiscopo, et ceteris episcopis ipsius insule, et abbatibus, nec non et multis religiosi ordinis personis; in quo multa utilia tam clericis quam laicis instituta fuerunt. Concessum est etiam inibi regali munificentia et sinodali auctoritate tribus episcopis, de villis ad civitates sedes suas transferre; scilicet *Hermanno* de *Sireburna* ad *Serberiam*; *Stigando* de *Senleng* ad *Cicestrum*; *Petro* de *Licifelde* ad *Cestrum*. De quibusdam autem, qui in villis seu vicis adhuc degebant, dilatatum est usque ad regis audientiam; videlicet *Remigio* *Dorchacensi*, *Gisone* *Hermeacensi*, *Hefalto* *Wellensi*; quorum prior ad *Lincoliam*, secundus ad *Batam*, tertius ad *Telford*, munificentia regis et suggestione *Lanfranci* postea translati sunt. *Elfato*, qui fuerat capellanus *Willermi* regis, successit apud *Telford* *Willermus* de *Belfou*, vir genere nobilis et cancellarius ejusdem regis. Quo in brevi defuncto successit ei dono *Willermi* junioris *Herbertus*, vir magnapi-

A mus et admodum litteratus. Hic monachus et prior fuit *Fiscannensis*; et post patrem suum abbas *Ramesiensis*, ad ultimum vero episcopus *Tedfordensis*. Hic emit multa pecunia magnam partem ville *Norwicensis*, et evulsiis domibus et loco complanato in maximum spatium, in optimo loco super *Geræ* fluvium perpulcram ecclesiam in veneratione summe *Trinitatis* ad memoriam illius, cujus monachus extiterat, edificavit; additis etiam officinis pergrandibus ad opus monachorum necessariis, quos et ibi posuit ad serviendum Deo in illa ecclesia, quam constituit matricem et principalem sedem *Nortfulcani* episcopatus. (HUNT. VII.) Fecit etiam rex *Henricus* novum episcopatum apud *Carluil*, in finibus *Anglie* et *Scotie*; et posuit ibi episcopum primum *Adalulfum* priorem *canonicorum regularium sancti Oswaldi*, cui solitus erat confiteri peccata sua. Hic autem episcopus canonicos regulares posuit in ecclesia sedis sue. (A. *Roth.*) Passus est sol eclipsim 4. Non. Aug. Eodem die rex *Henricus* transfretavit in *Normaniam*, non rediturus; multis hoc propter signum quod acciderat mussitantibus. Hoc etiam tempore vena argentaria reperta fuerat apud *Carluil*; unde investigatores, qui eam in visceribus terre querebant, quintentas libras regi *Henrico* annuatim persolvebant. Mense *Marci* natus est *Henricus* *Cenomanis*, primogenitus filius *Gaufridi* comitis et *Mathildis* imperatricis.

1134. 9. 24. 34.
 C Natus est *Gaufridus* secundus filius *Gaufridi* *Andegavensis*, mense *Maio* in pentecosten *Rothomagi*. Et infirmata est mater ejus *Matildis* imperatrix propter difficultatem partus usque ad desperationem. (II. *Henr.* 28.) Ubi prudentia ejus evidentibus indicis manifestata est. Nam thesauros suos orphanis, viduis et reliquis pauperibus et maxime ecclesiis et monasteriis, manu sicut larga, ita devota distribuit, Monasterium vero *Beccense* abundantiori benedictione in auro et argento et lapidibus pretiosis et multiplici ornatu ecclesie, quam reliqua monasteria cumulavit. (Ib., 29.) Poposcit etiam patrem suum, ut ibidem sepeliretur. Quod cum ille prius renueret, dicens dignus esse ut *Rothomagi* sepulta condiretur, ubi et antecessores ejus, *Rolloem* et *Willermum* filium ejus dico, requiesceret: dixit animam suam nunquam esse letam nisi compos voti in hac duntaxat parte fieret. Concessit pater quod petebat; sed Domino volente, sanitati restituta est. (HUNT. VII.) Hoc anno toto rex *Henricus* moratus est in *Normanniam*, pro gaudio nepotum suorum *Henrici* et *Gaufridi*. Eodem anno rex *Henricus* donavit episcopatum *Bajocensem* *Ricardo* filio *Roberti* comitis *Glocestrie*, episcopatum vero *Abrincatensem* *Ricardo* de *Belfou*. Obiit *Robertus* dux *Normannorum*, filius *Willermi* regis, qui

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ *Dunelmie* E.

(586) *Glastingbury*.

NOTÆ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Angliam sibi suldidit, primogenitus; et sepultus est apud Gloecestria.

1135. *Lotharius 10. Ludovicus 25. Henricus I 35.*

Luna passa est eclypsin 4. Non. Januarii (A. Roth.) Ventus vehemens factus est horribilis et mentes hominum valde deterrens, turres et domos dejiciens, et silvas eradicans, in vigilia apostolorum Symonis et Jude (587), mortem magni principis Henrici et totius patrie excidium forsitan portendens. (HUNT. VII.) Hoc etiam toto anno rex Henricus continue moratus est in Normannia, et sepe non rediturus in Angliam redire proponebat; sed detinebat eum filia ejus discordiis variis, que oriebantur pluribus causis inter regem et consulem Andegavensem, artibus scilicet filie sue. Quibus stimulationibus rex in iram et animi rancorem excitatus est; que a nonnullis causa naturalis re Fridationis, et postea mortis ejus causa dicte sunt fuisse. Cum igitur de venatu rex idem redisset apud Sanctum Dionysium in Silva leonum, comedit carnes murenarum, que semper ei nocebant, et semper eas amabat. Cum autem medicus hoc comedi prohiberet, non adquevit rex salubri consilio, secundum quod dicitur: *Nitimur in vetitum, semper cupimusque negata.* Hec igitur comestio, pessimi humoris illatrix et consimilium vehemens excitatrix, senile corpus letaliter re Fridans, subitam et summam fecit perturbationem. Contra quod natura renitens excitavit febrem acutam, ad impetum dissolvendum materiei gravissime. Cum autem restare nulla vi posset, decessit rex magnus, cum regnasset 35 annis et 4 mensibus, in prima die Decembris.

(II. Henr. 35.) *Quod modicum prestant, quod opes [magnum nichil extent,*

*Rex probat Henricus. Rex vivens pacis amicus
Extiterat; siquidem pre cunctis ditior idem,
Occidue genti quos pretulit ordo regendi.
Quippe pater populi, rex et tutela pusilli
Dum pius ipse ruit, furit impius, opprimit, urit.
Anglia lugeat hinc, Normannica gens fleat illinc.
Occidis, Henrice, tunc pax, nunc luctus utrique.
Quo dum dura febris prima sub nocte Decembris
Mundum nudavit, mundo mala multiplicavit:
Sensu, divitiis, aditu, feritate decenti,
Mire, plus dictu, vlm perpessis, scelerosis,
Excellens, locuples, haud difficilis, reverendus,
Hic jacet Henricus rex, quondam pax, decus orbis.*

(Ib. 31.) Nomina castellorum, que in Normannia ex integro fecit rex Henricus in margine ipsius provincie, hec sunt: Drincurtis, Novum castrum super Eptam, Vernolium, Nonanticurtis, Bonmolendinum,

A Colmie mons, Pons Ursonis, Castrum sancti Dionysii in Leons, Vallis Rodulli (588), turres Ebroicarum, turres Alentonii, turres Constantiarum. ⁶⁶⁰ (Ib.) Fecit enim in Normannia et in Anglia monasteria plurima, scilicet monasterium Radingense, monasterium canonicorum regularium apud Circestre, monasterium de Prato apud Rothomagum, monasterium de Mortuo mari. Fecit etiam alia multa pietatis opera, que in libro de vita ejus plenius enumeravimus. (HUNT. VIII.) Defuncto rege Henrico apud Sanctum Dionysium in Silva leonum 4. Non. Decembris, allatum est corpus ejus in civitatem Rothomagum ab archiepiscopo et episcopis et comitibus et baronibus, qui multi convenerant, et in ecclesia sancte Marie apertum, et cor et lingua et viscera ejus in monasterio Prati ante altare tumulata sunt; corpus vero reliquum sale multo aspersum coriis est involutum, et Cadomum translatum, et juxta tumulum patris sui in monasterio sancti Stephani positum, usquequo ventum ad transfretandum convenientem exequutores exequiarum ejus haberent. Infra ergo duodecim dies natalis Domini sepultum est in monasterio sancte Marie Radingensi, quod a fundamentis ipse edificaverat, et ornamentis et possessionibus ditaverat. Interfuit exequiis ejus Stephanus jam rex nepos ejus, et archiepiscopus Cantuariensis Willermus, et alii proceres regni. Siquidem predictus Stephanus cum esset in comitatu suo Bolic, audita morte avunculi sui transfretavit citissime in Angliam; vir magne strenuitatis et audacie. Et quamvis promississet sacramentum fidelitatis Anglici regni filie regis Henrici, tamen ⁶⁶¹ regni diadema audacia sua invasit. Willermus Cantuariensis archiepiscopus, qui primus sacramentum filie regis fecerat, eum in regem benedixit, et post annum non vixit. Rogerius Magnus Salesberiensis episcopus, qui secundus hoc idem fecerat et omnibus aliis predictaverat, diadema ei et vires auxilii sui tribuit. Unde postea, justo Dei judicio, ab eodem, quem creavit in regem, captus et excruciat, miserandum sortitus est exterminium. Sed quid morer? Omnes qui sacramentum inierant, tam presules quam consules, ad quid inde venerint perspicuum est. (II. Henr.) Audita morte regis Henrici, comes Andegavensis et uxor ejus Matildis, filia ejusdem regis, absque ulla difficultate castella Normannie obtinuerunt, videlicet Danfrontem, Argentolium, Oximum, Ambreras, Gorram, Colmie montem. Ista tria ultimo nominata interim comes concessit Gihello de Meduana, hac conditione, ut ipse eum fideliter adjuvaret in acquirendo hereditatem uxoris sue et filiorum suorum. Dicebat enim

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶⁰ turrem S. Johannis juxta montem S. Michaelis et alias plures, quas supra commemoravimus addunt 4. 7b. 8d. *Isdem sequentia Fecit — plurima desunt.* Fecit — canonicorum re in rasura Rotbertus circa a. 1135. *correxil.* ⁶⁶¹ ante et post tamen in E. *erasum est aliquid; fretus tamen vigore et prudentiam regni* 7b. 8d. fr. tamen vigore et impudentia, regni 2. et *Henricus Huntingd.*

NOTÆ.

(587) D. 27 Oct.

(588) Vaudreuil. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 Item Gihellus, illa oppida esse in terra sua. Reddite sunt etiam predicto comiti omnes firmitates Willermi Talevat comitis Pontivi, quas habebat in Normannia, quas rex Henricus habebat in manu sua ante mortem suam, et a quibus exulaverat eundem Willermum. Et ideo aliquanta discordia fuerat inter regem et comitem et imperatricem ante mortem ipsius regis, quia nolebat reddere Willermo cassamentum suum. Erat et alia causa ipsius discordie major, quia rex nolebat facere fidelitatem filie sue et marito ejus idem requirenti, de omnibus firmitatibus Normannie et Anglie. Hoc enim requirebant propter filios suos, qui erant legitimi heredes regis Henrici. Comes vero Gaufridus benigne reddidit easdem firmitates predicto Willermo. Mortuo rege, ut predictum est, optimates Normannie confestim miserunt propter comitem Tebaldum, ut veniens reciperet Normanniam. Venit itaque Rothomagum, et postea Luxovias in sabatho jejunii decimi mensis (589). In crastino dum colloqueretur ipse et comes Glocestrie Robertus, venit nuncius de Anglia, dicens Stephanum fratrem suum jam esse regem. Illis auditis, comes Glocestrie reddidit castrum Falcsie, quod habebat, absportata prius magna parte thesauri regis Henrici, quod nuper allatum fuerat de Anglia.

1136. Lotharius 11. Ludovicus 26. Stephanus 1.

(HUNT. VIII.) Stephanus rex duxit magnum exercitum in Scotiam, et rex David pacificatus est cum eo. Hominium tamen non fecit ei, quia primus laicorum sacramentum fecerat imperatrici, sed Henricus filius ipsius David hominium fecit regi Stephano. Ad rogationes cum esset divulgatum regem esse mortuum, cepit Hugo Bigog castellum Norwit, reddidit regi. Item rex cepit castellum Bachentum, quia Robertus dominus ejus a rege desciverat. Inde obsedit Excecestre, quam tenebat Balduinus de Revers. Reddito castello abstulit rex Vectam insulam eidem Balduino, et exulavit cum ab Anglia. Mense Augusto apud Argentomagum natus est Guillelmus, teocius filius comitis Gaufridi. (H. Henr.) Vigilia epiphanie factus est ventus maximus. Obiit Willermus Cantuariensis archiepiscopus. Et cessavit archiepiscopatus Cantuariensis per aliquantum temporis. Interim mala multa multiplicata sunt, non solum in Anglia, sed etiam in Normannia et multis aliis locis. (H. Henr. 42.) Obiit pie memorie donnus Boso, quartus abbas Beccensis monasterii, vir magne auctoritatis, orbi clarus, sapientia, prudentia, precipueque spiritu consilii pollens. Hic anno etatis sue circiter 23° factus est monachus Becci sub sancto Anselmo, ejus loci abbate. Annis 26 monachus sine prelatione fuit; deinde prior sub donno Willermo abbate, predicti Anselmi succes-

A sore, 9 annis. Post quem electione totius congregationis abbas constitutus, rexit eandem abbatiam annis 12, diebus 12. Transiit autem nocte nativitatis sancti Johannis baptiste, hoc est 8. Kalend. Julii, anno etatis sue 71, monachus vero 47. (590) Paucisque interpositis diebus, electus est abbas donnus Thebaldus, vir nobilis et probus, qui tunc erat prior (H. Henr.).

*Lucta finita cum carne, vir Israhelita
 Abbas Boso die requievit, qua Zacharie
 Filius exoritur, quo major non reperitur
 Surgere cunctarum natos inter mulierum
 Hec pietate Dei tam lete festa diei,
 Sint ingressus ei paradisiace requiei.*

*Abbas Beccensis, cujus sermo fuit ensis,
 Abradens vicium; quo datur excidium,
 Boso pater magnus, tumidis leo, mitibus agnus.*

*Et dulcis populo, fit cinis hoc tumulto,
 Fit cinis hac tumba, qui serpens atque columba
 Ex probitate fuit, vivere dum potuit.*

*Ergo videns versus, atra ne sit Stige mersus,
 Regi funde precem, quem necis esse necem
 Credimus, et celis, scandit quo quisque fidelis
 Det pius esse sibi, qui Deus exstat, ibi.*

Comes Tebaldus nepos regis Henrici, conductus a Roberto comite Leicestrie, obsedit pontem sancti Petri, et cepit eum super Rogerium de Toenejo (Jun.). (H. Henr.) Eodem anno obierunt plures ex principibus Anglie: Willermus Cantuarie archiepiscopus, Johannes episcopus Roverecestrie, Willermus episcopus Exonie, Ricardus filius Gisleberti, Robertus filius Ricardi patruus ejus, Ricardus filius Balduini consobrinus ejus, secundus Willermus de Warena comes Surreie. Mense Septembris Gaufridus comes Andegavensis adduxit maximum exercitum in Normanniam usque Luxovias, quando combusta est eadem civitas. In redeundo cepit Sapum (591). Eadem septimana Galerius comes Mellenti cepit apud Achinnum Rogerium de Toenio, rapine et incendio vacantem.

1137. 12. 27. 2.

Stephanus rex Anglorum in quadragesima transiit in Normanniam, et obsedit Lislebonam et cepit, quam tenebat Rabellus camerarius. Inde obsedit Grantsilvam. Locutus est etiam apud Ebroicas cum fratre suo comite Teobauda, et pepigit ei duo milia marchas argenti per annum; quia comes Tebaldus indignabatur quod idem Stephanus, qui junior erat, acceperat coronam, que sibi, ut dicebat, debebatur. Reddita igitur firmitate Grantsilve, concordatus est rex Stephanus cum rege Francorum. Et Eustachius filius ejus fecit ei hominum de Normannia, que adiacet regno Francorum. Exinde cum Stephanus vellet ire in terram comitis Andegavensis, facta est discordia magna in exercitu ejus apud Livarrou

NOTÆ.

(589) Decembris. BOUQ.

(590) Cf. Vitam Bosonis auct. Milone, post Dacherii opera Lanfranci.

(591) Le Sap, inter fluviolos Touques et Charentonne.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

propter unam hosam vini, quam abstulerat quidam Flandrensis cuidam armigero Hugoni de Gornai. Facta est itaque magna dissensio inter Normannos et Flandrenses. Rediit ergo rex infecto negotio. Nec mora exinde, quod comes Andegavensis adduxit exercitum multo majorem illo, quem ante anno preterito adduxerat. Intercurrentibus tamen nuntiis inter ipsum et regem Stephanum, item dux dedit trevias usque ad tres annos, hac conditione, ut rex singulis annis daret ei duo milia marchas argenti; et de primo anno statim debitam summam accepit. Isie trevie uno anno utrinque duraverunt, id est usque ad festivitatem sancti Johannis anni futuri. His itaque gestis, rex Stephanus in adventu rediit in Angliam. (Aug. 1.) Obiit Ludovicus senior rex Francorum, et successit filius ejus Ludovicus, qui accepit filiam ducis Aquitanorum Alienor nomine, ex qua genuit duas filias. (Dec. 3.) Eodem anno mortuus est Lotharius imperator Romanorum, cui successit Conradus nepos Henrici quarti, mariti imperatricis, qui ante Lotharium imperaverat. Kalend. Aug. quando rex Ludovicus decesserat, combustum est ipsa nocte monasterium Corbeie. Ipso anno tanta siccitas fuit, ut etiam stamna et flumina multa siccarentur, terra in multis locis diutissime arderet, arbores plurime in silvis et virgultis arescentes morerentur, et arderent nullo incendente. Tebaldus electus Beccensis ecclesie, vir magne probitatis et scientie, Benedictus est abbas ejusdem ecclesie, omni conventu animo libenti concedente, apud Rothomagum a domino Hugone archiepiscopo.

1138. Conradus 4. Ludovicus 4. Stephanus 3. (Hic. VIII.) Stephanus⁶⁶⁹ rex Anglorum in natali obsedit Bedefort; qua reddita, exercitum promovit in Scotiam. Rex namque Scotorum David, qui sacramentum fecerat filie regis Henrici, quasi sub velamento sanctitatis per suos execrabiliiter egit. Mulieres enim gravidas fludebant, et fetus anticipatos abstrahabant; presbiteros super altaria detruncabant, et alia multa mala perpetrabant. Quocumque igitur Scoti attingebant, omnia erant plena horroris. Aderat clamor mulierum, ejulatus senum, morientium gemitus, viventium desperatio. Rex igitur Stephanus insurgens combuxit et destruxit australes partes regni regis David, ipso quidem non audente ei congregari. Post pascha vero exarsit rabies proditorum nefanda. Quidam namque Talebot nomine tenuit contra regem castellum Hereford in Wales, quod rex per obsidionem in sua recepit. Robertus consul de Glocestre tenuit contra eum Bristoud et Slede, Radulfus Luvelt castellum de Cari, Paganellus castellum de Ludelave, Willermus de Movim castellum de Dunestor, Robertus de Nicole castellum de Warhan, Eustachius filius Johannis Mealtune, Willermus filius Alani Salopesbiri;

A quod rex quidem cepit armis, captorumque nonnullos suspendit. Walchelinus de Dovre hoc audiens, reddidit castrum Dovre regine se obsidenti. Occupato igitur rege circa partes australes Anglie, David Scotorum rex innumerabilem exercitum promovit in Angliam. Contra quem proceres borealis Anglie, ammonitione et jussu Tustani Eboracensis archiepiscopi restiterunt viriliter, fixo standart, id est regio insigni, apud Alvertune. Ibi duodecim milia Scotorum fama refert occisa, extra eos qui in segetibus et silvis inventi sunt perempti. Ceteri vero minimo sanguine fuso feliciter triumphaverunt. Hujus pugne dux fuit Willermus consul de Albemarle et Willermus Piperellus de Notingehan, et Walterius Espec et Ilbertus de Laci, cujus frater ibi solus ex omnibus equitibus occisus est. Cujus eventus belli cum regi Stephano nuntiatus esset, ipse et omnes qui aderant, summas Deo gratias exolverunt. Hoc bellum Augusti mense factum est. In adventu Domini concilium apud Londoniam Albricus ecclesie Romane legatus et Hostiensis episcopus tenuit, et ibidem, admittente rege Stephano et regina, Tebaldus abbas Beccensis ecclesie, vir admodum venerandus, Cantuariensis ecclesie archiepiscopus effectus est, transactis duobus annis et dimidio, postquam abbas constitutus fuerat. Consilioque ejus fuit abbatia Becci sine abbate sub Ricardo de Belfou priore, a nativitate Domini vel paulo ante usque ad pentecosten, quousque videlicet ipse a Roma rediret. Hoc eodem anno, mense Octobri, Gaufridus comes Andegavensis obsederat Falcesiam per 15 dies cum magno exercitu, et Robertus comes Glocestrie cum eo, qui circa preteritum pascha concordiam cum eo fecerat. Hoc etiam anno Oximenses et Bajocenses subditi sunt ei⁶⁶⁸.

1139. 2. 2. 4.

(Ib.) Rex Anglorum⁶⁶⁸ Stephanus post natale castellum de Slede cepit obsidione. Post hoc perrexit in Scotiam, ubi cum rem Marte et Vulcano ducibus ageret, rex Scotie cum eo concordari coactus est. Henricum igitur filium regis Scotorum secum ducens in Angliam, cepit Ludelawe, ubi idem Henricus unco ferreo equo abstractus pene captus est; sed ipse rex ab hostibus eum splendide retraxit. Inde re perfecta Oxinefordiam petiit. Ubi res infamia notabilis et ab omni consuetudine remota comparuit. Rex namque Rogerium episcopum Salesbirensis, et Alexandrum Lincoliensem ipsius nepotem, violenter in curia sua cepit, nichil recti recusantes. Ponens igitur ibidem Alexandrum episcopum in carcerem, episcopum Salesbirensis secum duxit ad castellum ejusdem, quod vocatur Divise, quo non erat splendidius intra fines Europe. Angarians igitur eum fame, et filii ejus, qui cancellarius fuerat, collo laqueum innectens, ut suspenderetur, sibi tali modo castellum extorsit, non satis recor-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶⁸ Hic incipit 8b. ⁶⁶⁹ Obiit Gaufridus secundus abbas Savign. addit in 2. dia manus sec. XIII. in margine. ⁶⁶⁸ Hunc annum precedenti jungit 8b.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A mon. Obiit Rabellus camerarius, et successit Willermus filius ejus. Obiit Henricus comes de Ou, et successit Johannes filius ejus. Obiit Tustanus archiepiscopus Eboracensis, et successit Willermus thesaurarius ejusdem ecclesie. Obiit Audoenus episcopus Ebroicensis in Anglia, et successit Rotrodus vir religiosus, bonis ornatus moribus et dilectus ab omnibus, filius Henrici comitis de Warwic. Gaufridus comes Andegavensis obsedit et postea destruxit in Oximensi pago castellum Fontanetum, munitissimum et arte et natura, quia Robertus Marmium, dominus ipsius castelli, tenebat contra eum Falesiam. Henricus (592) fit abbas Fiscannensis, nepos regis Stephani.

1140. Conradus 5. Ludovicus 5. Stephanus 5. B (An. 1141.) [ib.] Rex Stephanus Lincolie urbem infra natale obsedit, cujus munitiones ingenio ceperrat Rannulfus comes Cestrensis. Seditque ibi rex usque ad purificationem sancte Marie. Tunc namque Rannulfus predictus adduxit secum Robertum filium regis Henrici, socium suum, et proceres multos et milites validissimos, ad obsidionem regis dissolvendam. Cum autem consul validissimus et audacissimus paludem pene intransibilem vix transisset, in ipsa die aciebus dispositis regem bello aggressus est. Ipse cum suis, ut vir admirande probitatis, aciem primam construxerat; secundam illi, quos Stephanus rex dehereditaverat; tertiam Robertus dux magnus cum suis. Rex interea Stephanus curarum exestuans fluctibus, missam in tanta sollemnitate audierat (Febr. 2). Cum autem de more cereum rege dignum Deo offerens, manibus Alexandri episcopi imponeret, confractus est. Hoc fuit regi signum contricionis. Cecidit etiam super altare pixis, cui corpus Domini inerat, abrupto vinculo, presente episcopo. Hoc etiam fuit regi signum ruine. Proinde rex strenuissimus progreditur, aciesque cum summa securitate bello disponit. Ipse pedes omnem circa se multitudinem loricatorum, equis abductis, strictissime collocavit; consules cum suis in duabus aciebus equis pugnatos instituit. Sed admodum parve equestres acies ille comparuerant; paucos enim secum ficti et factiosi consules adduxerant. Acies autem regalis maxima erat, uno tantum, scilicet ipsius regis, insignita vexillo. Principium pugne. Acies exheredatorum, que preibat, percussit aciem regalem, in qua consul Alanus et ille de Mellent et Hugo consul de Estangle et Symon comes et ille de Warrena inerant, tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dissipata est, et divisio eorum in tria de-

(An. 1140.) Stephanus⁵⁶⁶ rex fugavit Nigellum episcopum Heliensem de episcopatu suo, quia nepos episcopi Salesbiriensis erat, a quo invectivum in progeniem ejus traxerat. Ubi autem ad natale vel ad pascha fuerit, dicere non attinet; jam quippe curie sollemnes, et ornatus regii scemat's ab antiqua serie descendens prorsus evanuerant, ingens thesauri copia deperierat, pax in terra nulla, cedibus, incendiis, rapinis omnia exterminabantur; clamor, et luctus, et horror ubique⁵⁶⁷. Obiit comes Ebroicensis Amalricus, et successit frater ejus Sy-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶⁶ memore E. ⁵⁶⁶ ab omni — turbaretur desunt 8b. Post hæc novum annum incipiunt 2 4. 7b. 8d. atque Henricus Huntingd., sequentem Rex Stephanus Lincolie etc. numerantes 1141. 4. 4. 6. et sic deinceps; quod unice verum. At E. et cum eo 8b. hoc loco in eodem anno pergentes, sequentem Rex Stephanus Lincolie etc. numerant 1140. 3. 5. 5. et sic porro quibuscum inde ab a. 1553. « Ludovicus rex Francorum » etc. consentit E6. Quod quum falsum sit, tamen, quum auctor ipse codicem E. lustrans errorem non correxerit, nos quoque illum intactum censuimus reliquendum, et margini tantum veros numeros imponendos. ⁵⁶⁷ Stephanus — ubique desunt 7b.

NOTÆ

(592) De Sully.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

venit. Alii namque eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies cui principabatur consul de Albemarle et Willermus Yprensis percussit Walenses, qui a latere procedebant, et in fugam coegit. Sed acies consulis Cestrensis percussit cohortem predictam, et dissipata est in momento, sicut acies prior. Fugerunt igitur omnes equites regis, et Willermus Yprensis, vir exconsularis et magne probitatis. Alii vero capti sunt, qui fugae non paruerunt. Res mira, nimis a multis miranda! cum rex Stephanus, rugiens ut leo, solus in campo persisteret, nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus, spumans ore, apri more, bipenni quadam crebris pulsans ictibus hostium percipuos, nimis ab omnibus admirabatur. O si centum similes essent, campum diutius defenderent! Cum solus ipse, vix paruit prede. Capitur igitur rex Anglorum Stephanus in die purificationis sancte Marie, et in Lincolniam ab hostibus disruptam miserabiliter introductus est. Dei igitur iudicio circa regem peracto, ducitur ad imperatricem, et in turri de Bristoud in custodia ponitur. Tunc imperatrix ab omni gente Anglorum suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina et Willermus Yprensis contra eam pro viribus repugnabant. Suscepta prius est imperatrix a legato Romano Wintoniensi episcopo, et mox a Londoniensibus. Igitur sive subdolorum instinctu, sive Dei nutu, expulsa est a Londoniensibus; et regem tunc in compediibus poni iussit. Post autem dies aliquantos, cum avunculo suo rege Scottorum et fratre suo Roberto viribus coactis veniens, obsedit turrim Wintoniensi episcopi; episcopus autem misit pro regina et Willermo Yprensi et ceteris proceribus Anglie. Factus est igitur utrinque exercitus magnus. Venit tandem exercitus Londoniensis; et acti numerose, qui contra imperatricem contendebant, eam recedere compulerunt. Capti sunt igitur multi. Captus est et Robertus frater imperatricis, in cuius turri rex erat, cuius sola captione rex evadere poterat. Absolutus est uterque. Sic rex Dei iustitia miserabiliter captus, Dei misericordia miserabiliter liberatus est (*Nov.*). Fuerat autem Robertus captus in die exaltationis sancte crucis. Eodem anno in octavis pasche episcopus Luxoviensis Johannes subdidit se Gaufrido comiti Andegavensi, et reddidit ei civitatem, quam aliquandiu contra eum tenuerat. Subditi sunt etiam ei omnes potentes Luxoviensis comitatus. Circa pentecosten obiit predictus Johannes episcopus. Hic multum episcopalem sedem edificis et ornamentis accevit. Urbem quoque, cuius muros Humbertus episcopus propter ecclesiam edificandam destruxerat, menibus ambivit. Successit ei Arnulfus nepos ejus, Sagiensis archidiaconus, vir admodum callidus, eloquens, litteratus. Waleranus comes Mellent, qui omnibus Normannie primatibus, et armatibus et redditibus et affinis prestabat,

A concordiam fecit cum comite Gaufrido Andegavensi, et concessum est ei castellum Montifortis, quod ex tempore mortis Henrici regis possederat. Subdiderunt itaque se nobili principi etiam omnes Rothomagi, non cives urbis, sed hi videlicet, qui commanent citra fluvium Sequane usque flumen Risle. Reddita est etiam Falesia comiti Gaufrido Andegavensi. Inceptum est capitulum Becci, tam consilio quam auxilio Roberti Noviburgi.

1111. [1142.] *Conradus 4. Ludovicus 4. Stephanus 6.*

Robertus comes Gloecestrie in estate transfretavit in Normanniam, ducens secum obsides, filios scilicet comitum et magnatum Anglie, qui imperatrici favebant, petentium quatinus illos comes Gaufridus retineret, et ad regnum Anglie subjugandum transfretans se prepararet. Quod comes ad tempus renuit, quia rebellionem Andegavensium et aliorum hominum suorum timebat. Tradidit tamen illi Henricum primogenitum filium suum, ut eum secum Juceret. Nec mora, presente comite Roberto obsedit castellum Alnei (592°) et cepit. Et majori exercitu congregato, pergens ad Moritolium, redditum est ei, et Tenechebrai, Cereces, Tiliolum, scilicet quatuor castella propria comitis Moritoliensis. Inde Abrincatenses subdiderunt se eidem duci, et Constantinienses. Rex Francorum Ludovicus afflixit comitem Tebaldum, et vastavit terram suam, maxime in Campania, ubi combusit castellum optatum, Vitreium scilicet; ubi multitudo maxima diversi sexus hominum et etatis concremati sunt. Innocentius papa interdixit tunc terram dominicam ipsius regis, quia volebat recipere archiepiscopum Bitaricensem; quem tamen postea recepit; et papa absolvit eum de sacramento, quod irrationabiliter fecerat. Ecclesia de Bellomonte datur ecclesie Becensis. (*Huxr. viii.*) Rex Anglorum Stephanus construxit castrum apud Wintoniam. Tunc superveniens multitudo nimia hostium ex insperato, cum regii milites circuitionibus bellicis incepissent, et non potuissent resistere, regem in fugam compulerunt; multi autem de suis capti sunt. Captus est etiam Willermus Martel dapifer regis, qui pro redemptione sua dedit insigne castellum de Siresburna. Eodem anno rex obsedit imperatricem apud Oxineford, post festum sancti Michaelis, usque ad adventum Domini. In eo quippe termino haud procul a natali recessit inde imperatrix nocte per Tamasim glaciata, circumiecta vestibus albis, reverberatione nivis et similitudine fallentibus oculis obsidentium. Abiit autem Warengum; et sic Oxineford tandem regi reddita est. Obiit Johannes imperator Constantinopolitanus, cum nimis intenderet arcum cum sagitta toxicata, adeo ut in manu letaliter vulneraretur. Cui successit Emanuel filius ejus.

1142. [1145.] 5. 5. 7.

Obiit Ricardus Bajocensis episcopus; cui succes-

NOTE.

(592°) Aulnay, inter Caen et Vire.

PATROL. CLX

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. sit Philippus de Haricuria. Obiit etiam Ricardus Abrincensis episcopus, et successit Ricardus ejusdem ecclesie decanus. Eodem anno comes Andegavensis obsedit Cesarisburgum, donec ei redderetur. Redditi-um est etiam Vernolium, et vallis Rodulii. Gauterius etiam Gifardus comes, et alii Caltenses, pacem ejus adepti sunt. Mense Septembri eodem anno obiit Innocentius papa (Sept. 24), et successit Guido de Castello, sancte ⁶⁶⁸ Romane ecclesie cardinalis, vocatusque est Celestinus, papa 159us. Sedit autem 5 menses et 5 dies (595). (HUNT. VIII.) Rex Stephanus interfuit concilio Londonie in media quadragesima, quod, quia nullus honor vel clericis vel ecclesie Dei a raptoribus deferebatur, et eque capiebantur et redimebantur clerici et laici, tenuit Wintoniensis episcopus, urbis Rome legatus, apud Londoniam, clericis pro tempore necessarium; in quo sancitum est, ne aliquis, qui clerico manus violenter ingesserit, ab alio possit absolvi, quam ab ipso papa, et in presentia ipsius. Unde clericis aliquantum serenitatis vix illuxit. Stephanus rex eodem anno Gaufridum de Magnavilla in curia sua cepit apud Sanctum Albanum. Igitur ut rex liberaret eum, reddidit ei turrim Londonie et castellum de Walendene et illud de Plaiseith. Qui carens possessionibus, invasit abbatiam Ramesensem, et monachis expulsis raptos immisit. Erat autem summe probitatis, sed majoris in Deum obstinationis. Wintoniensis episcopus, et postea Cantuariensis archiepiscopus, Romam petierunt de legatione acturi, mortuo jam Innocentio papa. Decessit pie memorie Hugo canonicus Sancti Victoris Parisius, vir religiosus, et admodum tam secularibus quam divinis literis eruditus; relinquens multos libros in monumento sue scientie ⁶⁶⁹.

1143. [1144.] *Conradus 6. Ludovicus 6*
Stephanus 8.

(HUNT. VIII.) Stephanus rex Lincoliam obsedit, ubi cum munitionem contra castellum, quod vi obtinebat, consul Cestrensis construeret, operarii sui ab hostibus prefocati sunt fere octoginta. Re igitur imperfecta, rex confusus abscessit. Gaufridus consul de Magnavilla regem validissime vexavit, et in omnibus valde gloriosus effulsit. Mense autem Augusti miraculum, justitia sua dignum, Dei splendor exhibuit. Duos namque, qui, monachis avulsis, ecclesias Dei converterant in castella, similiter peccantes simili pena multavit. Robertus namque Marmium, vir bellicosus, hoc in ecclesia de Conventre perversus exegerat Porro Gaufridus in ecclesia Ramesensi, ut diximus, scelus idem patraverat. Insurgens igitur Robertus Marmium in hostes, inter suorum cuneos coram ipso monasterio solus inter-

A fectus est, et excommunicatus morte depascitur eterna. Similiter Gaufridus consul inter acies suorum confertas a quodam pedite vilissimo solus sagitta percussus est, et ipse vulnus ridens, post dies tamen ex ipso vulnere excommunicatus occubuit. Ecce Dei laudabilis omnibus sanctis predicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa pro castello teneretur, ebullivit sanguis a parietibus ecclesie et claustris, indignationem divinam manifestans, sceleratorum vero exterminationem denuntians. Arnulfus vero filius consulis, qui post mortem patris ecclesiam in castella retinebat, captus est et exulatus. Princeps autem militum ab equo corruens effuso cerebro expiravit. Princeps peditum Rainerius, solitus ecclesias frangere et incendere, demum mare transiens, navis immobilis facta est. Qui tercio sorte data et sibi sortita, missus est in scapha cum uxore et pecunia; qui statim deperierunt. Navis vero ut antea peccata sulcavit equora. (A. Roth.) Gaufridus comes Andegavensis, congregato magno exercitu, post festum sancti Hylarii transiit Sequanam apud Vernum; et metatis castris apud Sanctam Trinitatem de monte Rothomagi, sequenti die, videlicet in festivitate sanctorum Fabiani et Sebastiani (Jan. 19), receptus est a civibus Rothomagi sollenniter. In ipso tamen suo introitu, et per totum diem usque post nonam, fuit ventus vehementissimus, silvas eradicans et domos prosternens. Reddita urbe, homines comitis Warenne, qui regi Stephano favebant, noluerunt turrem reddere. Obsedit ergo eam comes Gaufridus et Galeranus comes Mellent, et ceteri principes Normannie, qui jam cum duce concordati erant. Factis igitur machinis multis, non potuerunt eam expugnare propter situm loci et ipsius arcis fortitudinem. In illa obsidione mortuus est comes Perticensis Rotrodus, relinquens duos filios parvulos, Rotrodum et Gaufridum (594). Uxorem vero suam postea Ludovicus rex Francorum dedit Roberto fratri suo. Tandem deficientem alimonia intra arcem Rothomagi obsessis, reddiderunt se et turrem, videlicet Gaufrido antea Andegavensi comiti, jam exinde Normannorum duci. Anno preterito quedam pars ejusdem turris corruerat, ex ea parte videlicet, per quam dux Gaufridus urbem intraverat, cum ei reddita est, et in qua machinas suas posuit ad eandem turrim expugnandam. Ordinatis igitur in turre et urbe, que necessaria fuerunt, dux impiger ad anteriora se extendens, congregato maximo equestri exercitu, non solum suorum, sed etiam amicorum et dominorum — venerat enim comes Flandrensium sororius ejus cum 1400 equitibus; venerat et Ludovicus rex Francorum cum copiis suis, — agressus est expugnare castellum Drincartis, quod

VARIE LECTIONES.

⁶⁶⁸ post hanc vocem erasum est Marie. ⁶⁶⁹ Decessit — scientie in rasura ab alia manu, fortasse Roberti. Desunt 7^b. 8^d, qui eorum loco habent: Emmanuel imperator Constantinopolitanus duxit neptem Conradi imperatoris Romanorum, sororem videlicet Friderici, qui eidem Conrado successit.

NOTÆ.

(393) Potius 12, nam obiit die 9 Martii 1144.

(594) Et Stephanum BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

adhuc tenebant eî resistendo stipendarii comitis Warenne; qui videntes se ei, non posse resistere, reddiderunt predictum castellum, licet inviti. Hugo etiam de Gornaco reddidit castellum de Leons, timens ne comes omnem terram suam exterminaret. Pacificatis itaque omnibus in Normannia, excepto castello de Archis, quod Willermus monachus Flandrensium adhuc tenebat, propter fidelitatem regis Stephani, licet homines ducis Gaufridi illud sine intermissione obsiderent, redierunt quique in sua. Obiit Johannes Salariensis episcopus; cui successit Girardus canonicus ejusdem ecclesie, vir jocundus et admodum litteratus. Iste Johannes rem dignam memoria tempore Henrici regis effecit. Canonicos enim seculares sue ecclesie regulariter et secundum sancti Augustini institutionem vivere fecit, ad ditis officinis congruentibus et claustro. Hoc idem Johannes Luxoviensis, avunculus ejus, et Gaufridus Carnotensis episcopi temptare in suis ecclesiis voluerunt; sed in ipso conatu defecerunt. Mense Martio obiit Celestinus papa (*Mart.* 9); cui successit Girardus civis Bouoniensis, canonicus regularis et cancellarius Romane ecclesie et cardinalis tituli ecclesie sancte crucis vel Jerusalem, quod idem est; vocatus postea Lucius II, papa 170us, qui sedit uno anno.

1144. [1145.] *Conradus 7. Ludovicus 7.**Stephanus 9.*

(Huxr.) Stephanus rex Anglorum prius in agendis circa discursus Hugonis Bigot occupatus fuit; sed in estate Robertus consul et omnis inimicorum regalium cetus castellum construxerant apud Ferendunum: sed rex non segniter viribus coactis advolat, et Londoniensium terribilem et numerosum adduxit exercitum. Assilientes igitur totis diebus castrum, dum Robertus consul et fautores sui copias majores non procul ab exercitu regis expectarent; gloriosissima probitate, non sine magna sanguinis effusione, ceperunt. Tunc demum regi fortuna cepit in melius permutari, et in sublime protelari. Lincolniensis episcopus iterum Romam pergit, Alexander videlicet; qui cum pape gratia sequenti anno rediens, a suis cum gaudio susceptus est. In estate redditum est castellum Arcense (595) duci Gaufrido, occiso Willerao monacho fortuito in turre sagitta, qui illi preerat. Eodem anno (*Jan.* 3) per prodicionem perdiderunt christiani in principatu Antiochie civitatem Edessam, que antiquitus dicebatur Rages, a modernis vero Rohaies, et venit in potestatem Saracenorum, occisis christianis, quos ibi invenerunt. Gocelinus enim junior de Torvaisel, comes ipsius civitatis, tunc aberat. Hoc eodem anno ceperunt homines prius apud Car-

notum carros lapidibus onustos et lignis, annona, et rebus aliis, suis humeris trahere ad opus ecclesie, cujus turres tunc fiebant. Que qui non vidit, jam similia non videbit. Non solum ibi, sed etiam in tota pene Francia et Normannia et aliis multis locis, ubique humilitas et afflictio, ubique penitentia et malorum remissio, ubique luctus et contritio. Videres feminas et homines per profundas paludes genibus trahere, verberibus cedi, crebra ubique miracula fieri, Deo cantus et jubilos reddi. Exiit enim de hac re prius inaudita Hugonis epistola Rothomagensis archiepiscopi ad Theodericum episcopum Ambianensem, super hac re scitanti^o. Diceret prophetiam impleri: *Spiritus vite erat in rotis (Ezech. 1, 20)*. Gaufridus dux pontem Rothomagi refecit firmissimum. Obiit Lucius papa mense Martio (*Febr.* 25); cui successit Bernardus, abbas monasterii sancti Anastasii, quod est extra muros Rome, ubi Innocentius papa, qui quartus ante istum fuerat, abbatiam noviter fecerat de ordine monachorum de Cistelth; et Bernardus abbas de Clavalle, quando illuc misit conventum, hunc preceperat; maxime quia papa Romanus aliquando antequam ad monachatum iste veniret, ad sacrum ordinem illum promoverat. Erat enim transmontanus, utpote civis Pisensis. Fuit autem ordinatus prima hebdomada mensis Martii, et vocatus est Eugenius, papa 171us. Inceptum est caput monasterii Beccensis ecclesie pridie Kal. Augusti, presente pie memorie donno Letardo abbate ⁷⁹.

1145. [1146] 8. 8. 110.

(Huxr. viii.) Rex Stephanus magnum congregans exercitum, castellum construxit inexpugnabile, situm contra Walingefort, ubi Rannulfus comes Cestrensis, jam regi concordia conjunctus, cum magnis interfuit copiis. Dehinc vero consul ipse ad regis curiam cum pacifice venisset apud Norhantone, rex nichil tale metuendum cepit et in carcerem intravit, donec redderet ei clarissimum Lincolie castellum, quod ab eo dolose ceperat, et cetera quecumque fuerant ditionis sue castella. Sic igitur consul ejectus carcere in liberum constitutus est arbitrium. Visis miraculis, que fiebant in locis religiosis, et afflictione cum humilitate multimoda, carris venientibus; audita etiam conquestione christianorum de sanctis locis venientium super irruptione paganorum, predicatione etiam Bernardi abbatis de Clavalle, viri non contemptendæ auctoritatis, cui papa Eugenius injunxerat hoc officium; commoti Ludovicus rex Francorum, Conradus imperator Alemanorum, Fredericus etiam nepos ejus dux Suevorum, Galerannus comes Mellenti tercius, Willermus de Warena comes frater ejus, Theodericus etiam de Auseis (596) comes Flandrensium, et alii multi magne

VARIAE LECTIONES.

⁷⁹ Inceptum — abbate *desunt* 8b.

NOTÆ.

(595) Arques.

(596) I. e. Alsatia sive Ellesath.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. Auctoritatis et dignitatis viri, Franci, Normanni, Angli, et de aliis regionibus innumerabiles, non solum milites et laici, sed etiam episcopi, clerici, monachi, crucem in humeris assumptas, ad iter Jerosolimitanum se preparaverunt. Rex autem Francorum, et Robertus frater ejus, et Gaufridus comes Mellenti, et alii multi, juxta Vigeliacum die dominica in ramis palmarum crucem assumpserunt. Tornacensis ecclesia cepit habere proprium pontificem, cum a tempore sancti Eligii sub Noviomagensi episcopo egisset. Dux Gaufridus sarta tecta turris Rothomagensis et castelli, que per obsidionem corrupta fuerant, decenter restaurat. Rex Rogerius Sicilie Tripolitanam provincia in Africa super paganos cepit. Inventus est bulfo unus inclusus in concavo lapide, in muro Genomannis civitatis; quo occiso, buffones infra menia exinde fuerunt, cum antea ibi nunquam visi fuissent⁵⁷¹. Facta est eclipsis solis 5 Kalendas Novembris (597).

1146. [1147.] *Conradus 9. Ludovicus 9.,
Stephanus 11.*

(Ib.) Rex Stephanus ad natale Domini in urbo Lincolniensi diademate regaliter insignitus est, quo regum nullus introire, prohibentibus quibusdam supersticiosus, ausus fuerat. Unde comparet, quante rex Stephanus audacie et animi pericula non formidantis fuerit⁵⁷². Henricus, filius ducis Gaufridi et imperatricis, de Anglia in Normanniam veniens⁵⁷³, susceptus est a conventu Beci sollempni processione, die ascensionis Domini. Controversia inter monachos Beci et canonicos de Oxineford, pro ecclesia de Bellomonte, Parisius in presentia pape Eugenii terminata est. Eodem anno canonici regulares auctoritate pape Eugenii positi fuerunt in ecclesia sancte Genovefe Parisius, quoniam seculares canonici injuriam fecerant hominibus pape in quadam processione; et habuerunt idem canonici primum abbatem Henricum, priorem ecclesie sancti

A Victoris, de qua ecclesia ordinem susceperunt. Ludovicus rex Francorum et regina Alienor, et socii sui, quos super memoravimus, presente pape Eugenio in expeditionem Jerosolimitanam ituri a Parisius recesserunt. Quas tribulationes et miserias in ipso itinere, dum per terram imperatoris Constantinopolitani transierunt, a fame, pestilentia, incursione paganorum, perpassi sunt, non est nostri studii enarrare. Quia enim de rapina pauperum et ecclesiarum spoliacione illud iter ex majori parte ineptum est, nec in eos, qui se inhoneste habebant, vindicatum est: fere nichil prospere, nichil memoria dignum in illa peregrinatione actitatum est. Occiso a Sarracenis Raimundo principe Antiochie, remansit uxor ejus cum filio parvulo Boemundo tercio et cum filia Constancia⁵⁷⁴.

1147. [1148.] 10. 10. 12.

Pervenerunt christiani quocunque labore ad sancta loca in Jerusalem, et circa Augustum mensem Damascum obsidentes, et dolo Jerosolimitanorum parum proficientes, repelare eiciis studuerunt. Melius acciderat anno preterito christianis principibus in Hispania. Nam imperator Hispaniarum, cujus imperii caput est civitas Toletum, adjutus a Pisanis et Genuensibus, Almariam nobilissimam urbem super paganos cepit. Rex Gallicie, fretus auxilio Normannorum et Anglorum et aliorum multorum, qui navali exercitu Jerusalem petebant, [1147] Lixebonam urbem Agarenis abstulit, sicut aliam civitatem, Santarem (598) scilicet, anno preterito super eosdem ceperat. Comes etiam Barcinonensis Tortosam urbem eodem anno cepit.

Eodem anno mortuo Ascelino Rosensi episcopo, Tebaldus archiepiscopus Cantuariensis fratrem suum Gaugerium archidiaconum Cantuariensem eidem ecclesie subrogavit. Mortuo etiam Rogerio Cestrensi episcopo in itinere Jerusalem, successit ei (599) Walterius prior, ecclesie Christi Cantuarie. Henricus etiam Murdarch, monachus Cistellensis, sit

TABLE LECTIONES.

⁵⁷¹ Inventus — fuissent *Robertus ipse scripsit postea, crasis que primo fuerant in codice E.*: In hac expeditione fuit, et multum profuit, Ricardus de Linghene, miles optimus, qui nuper de Bajocensi comitatu illic perrexerat, et a rege Rogerio comitatum Andri insule, quam nuper idem rex super imperatorem Constantinopolitanum ceperat, dono ceperat. *Hac habent 2. 7^b. 8^d. quibus illa inventus — fuissent desunt.* ⁵⁷² *Omissis sequentibus Henricus — ordinem susceperunt 2. hic addit*: Hoc anno dominus Serlo abbas Savignei se dedit ordini Cisterciensi, cum omnibus abbatibus ad se pertinentibus, et hoc fecit in u. a. n. domni Bernardi abbatis Clarevallensis, in presentia venerabilis pape Eugenii et omnium abbatum Cisterciensis capituli; *alia manus in marg. addit*: Et concessus est ei et successoribus suis prioratus omnium aliorum abbatum post domnum Cisterciensem et quatuor primos abbates. Et ab eo tempore obtinuit, quod continue sine interruptione qualibet singulis annis unus erat diffinitorum abbas Savignei. Et in hac possessione fuit abbas Savignei anno Domini 1245, videlicet per nonaginta sex annos continue. Nec mirum, si in hoc abbacia Savignei per consensum capituli honorabatur, que sua conversione ordinem Cisterciensem, tempore substantia tenuem, plurium abbatiarum multitudine adaugens in Domino quam plurimum honoravit, dum zelo religionis suas consuetudines et suum capitulum generale apud Savigneum colebat, consuetum reliquit, ut in humilitate et sancta servitute Cisterciensis ordinis susciperet instituta. Unde bene cavere debent in posterum tam abbas Savignei quam tota congregatio, ne in grave sui prejudicium istis juribus suis fraudetur ecclesia Savignei, nec propter hoc ipsis objici poterit aliquatenus conspiratio. Aliud est enim defendere culpam persone, aliud causam et jus ecclesie sue; ad quod tenetur ex professione, quam facit, cum in abbate benedicatur aliquis. ⁵⁷³ *Omissis sequentibus hujus anni omnibus 7^b. habet*: Obiit pie memorie dominus Hildiernus nonus abbas S. Marie Lire. ⁵⁷⁴ Occiso — Constancia *alia manus, fortasse Roberti, postea addidit. Desunt 2. 7^b.*

NOTÆ.

(597) Potius 7 Kal. Nov. 1147. BOUQ.
(598) Santarem.

(599) A. 1149, teste Gervasio.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

archiepiscopus Eboracensis. [1148] Eugenius papa in quadragesima concilium congregavit Remis. ad quod venit latenter et contra prohibitionem regis Stephani Tebaldus archiepiscopus Cantuariensis; unde et favorabiliter a papa susceptus est. Mortuo Roberto episcopo Herefordensi, successit Gislebertus abbas Gloecestrie. [1146.] Willermus etiam de Sancta Barbara, decanus Eboracensis, anno preterito factus fuerat archiepiscopus Dunelmensis.

1148. Conradus 11. Ludovicus 11. Stephanus 13.

Circa adventum Domini dux Gaufridus obsedit in comitatu Luxoviensi castellum Roberti Bertranni Fag. et destruxit. Mira miranda Eudonis pseudoprophete et heretici patrata sunt, qui in concilio Remis dampnatus et in turre archiepiscopi reclusus, ut male cepit, ita deperit. De cuius incantationibus et fantasiis et factis et dictis melius est silere, quam loqui (600). Rainaldus de Castellione factus est princeps Antiochie, ducta uxore Raimundi principis 1179.

1149. 12. 12. 14.

Obiit sancte recordationis dominus Letardus, sextus abbas Beccensis ecclesie. Vir quidem iste venerabilis Beccensis indigena monachatum suscepit sub doano Willermo abbate venerando, strenueque in eo vivens, laudabilis vite sue cursum virgo senex finivit 6 Nonas Julii, sabbato infra octavas apostolorum Petri et Pauli, circa 10 horam diei, anno etatis sue 65, monachatus vero 50. Rexit autem abbatiam sibi commissam prudenter, utpote filius religionis et postea pater et pius amator, annis 10 et diebus 23.

Ad patriam, pro qua suspiria tanta dedisti,

Hinc, Letarde pater, carne solutus abis.

In patribus sextus, quoniam perfectus et ipse,

Premia cum patribus percipis ampla tuis.

Julius a sexto Nonas properabat ad Idus,

Tuque datis septem partibus octo metis 1179.

Huic sancto viro successit donnus Rogerius prior secundus, in utroque testamento aprime eruditus, necnon clericali ac seculari scientia decenter ornatus, et ab omni communiter congregatione electus, in ipsis octavis videlicet apostolorum Petri et Pauli; qui benedictus apud Sanctum Waudregisilum in die

VARIÆ LECTIONES.

¹¹⁷⁵ Ainaldus (ita E.) — principis in E. addit Robertus ipse; desunt 8d. ¹¹⁷⁶ Premia — metis in rasura scriptis Robertus. Post hæc 7b. 8d. addunt :

Frumenti granum remanens in cespite sanum,

Donec putruerit, crescere non poterit.

Sic nisi nostra caro mortis tangatur amaro,

Percurrens stadium non recipit bravium.

Ergo scire datur, quod non decet ut doleatur,

¹¹⁷⁷ vir quidem iste — invigilans desunt 8b. ¹¹⁷⁸ Magister — noverit in rasura Robertus. ¹¹⁷⁹ monachus emendavit desunt 8b. ¹¹⁸⁰ Obiit Henricus Filgeriarum dominus, in æcclesia Savigneci factus monachus a. d. 2.

NOTÆ.

(600) Cf. supra col. 265, 375.

(601) Cf. Savigny Gesch. des Rom. Rechts IV, c. 53, p. 351.

(602) Montreuil-Bellai.

(605) Gerardus de Berlai.

A festivitatis sancti Jacobi apostoli, a venerabili Hugone Rothomagensi archiepiscopo, ab eodem coram conventu Beccensi in sede sua collocatus est; extunc supra gregem sibi commissum pro posse suo die ac nocte decenter invigilans ¹¹⁷⁷. Magister Vacarius gente Longobardus, vir honestus et juris peritus, cum leges Romanas anno ab incarnatione Domini 1149 in Anglia discipulos doceret, et multi tam divites quam pauperes ad eum causa discendi confluerent; suggestione pauperum de codice et digesta excerptos novem libros composuit, qui sufficiunt ad omnes legum lites, que in scholis frequentari solent, decidendas, si quis eos perfecte noverit ¹¹⁷⁸ (601).

Eodem anno post pascha obierat donnus Bernardus, abbas Montis sancti Michaelis, monachus Beccensis; qui multum intus et foris idem monasterium emendavit ¹¹⁷⁹. Dux Gaufridus castellum Monasteriolum (602) in pago Pictavensi obsedit, et fecit ibi tria castella lapidea; et duravit illa obsidio per tres annos, usquequo Berlai (603) dominus castelli reddidit se comiti. Tunc etiam comes turrem et castellum funditus evertit. Eodem anno (Mart.) turbo factus est horribilis, subvertens domos, nemora et virgulta confringens, in quo etiam demones in specie turpium animalium pugnasse asserunt. In festivitate pentecostes David rex Scotorum accinxit armis militaribus Henricum primogenitum filium ducis Gaufridi et neptis sue Matildis imperatricis, qui anno preterito (604) de Normannia in Angliam transfretaverat. Eodem anno circa Augustum rediit Ludovicus rex Francorum de Jerusalem. Fuit hyemps maxima tribus mensibus continua, tam horribilis, ut quidam hominum pro nimia frigoris dolore in membris suis lederentur; qua etiam remansit ex maxima parte vernalis agricultura, et inde subsequuta est magna sterilitas. Iterum combustum est monasterium Corbeie ¹¹⁸⁰.

1150. [1151.] 13. 13. 15.

Tebaldus comes Blesensis Gaufridum filium ducis Gaufridi armis militaribus decoravit. Everso castro Monasteriolo a duce Gaufrido, obsessio tribus castellis lapideis per tres annos, quod inauditum est post Julium Cesarem, capto etiam Bellai domino castelli, contra voluntatem et prohibitionem etiam regis Ludovici, facti sunt inimici adinvicem rex et dux Nor-

Si patriam querat, qui peregrinus erat.
Tutet ab eterno Deus hunc miseratus Averno,
Detque sibi regnum celesti lumine plenum
Virgo Dei mater, ne spiritus atterat ater,
Obtineat rogans regnum sibi luminis optans

Magister — noverit in rasura Robertus. ¹¹⁷⁹ monachus emendavit desunt 8b. ¹¹⁸⁰ Obiit Henricus Filgeriarum dominus, in æcclesia Savigneci factus monachus a. d. 2.

(604) Anno gratie 1149, mense Maio mediante, dicit Gervasius Dorobernensis. Illud pio mensis Januarii, dicit Gervasius Dorobernensis, tamen dubium non est, Henricum arma accepisse a. 1149.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

A *Huic Deus eternum tribuat consendere regnum, Quatinus angelicis turmis conregnet in eum.*

B Hic ante mortem Henrico duci Normannie, primo-
genito suo, concessit comitatum Andegavensem;
Gaufrido vero secundo filio dedit quatuor castella.
Eodem anno mortuus fuerat Sigerius abbas Sancti
Dionisii (1152, Jan. 13), qui idem monasterium
ornamentis, possessionibus et edificiis plurimum
auxerat. Successit ei Odo monachus ejusdem loci,
qui anno preterito fuerat abbas constitutus in eccle-
sia Compendii, quando rex monachos Sancti Dio-
nisii ibidem posuerat. Decessit etiam Algarus episco-
pus Constantiensis, vir admodum religiosus, qui
canonicos regulares posuit in ecclesia sancti Laudi
de Constantia, et in ecclesia sancti Laudi Rotho-
magensis, et in ecclesia de Cesarisburgo. Cui suc-
cessit Ricardus decanus Bajocensis. Fames pene
inaudita tempore preterito, mortalitas, sacer ignis,
humanum genus et maxime pauperiores admodum
vexat. In adventu Domini inuadaverunt flumina
ultra solitum; dejicientia pontes etiam lapideos et
domos vicinas. Terremotus factus est in nocte festi-
vitatibus sancti Nicholai. Henricus dux Normannie
receptus est in pace ab Andegavensis, fidelitatem
sibi facientibus; et sic factus est dux Normannorum
et comes Andegavensium.

1151. [1152.] *Conradus 14. Ladovicus 14.*
Stephanus 16.

(Jan.) Obiit venerabilis comes Tebaldus Blesensis,
nepos regis Henrici et frater Stephani Anglorum
regis, princeps magne sanctitatis et largitatis in
pauperes. Huic successerunt tres filii sui. Henricus
primogenitus habuit comitatum Tricassinum et
Campanlensem, et quicquid pater ejus habuerat
trans Sequanam; Tebaldus filius secundus comita-
tum Carnotensem, Blesensem, pagum Dunensem;
Stephanus tercius filius honorem Sincerii (608) in
pago Bituricensi. (Mart. 15.) Eodem anno obiit Con-
radus imperator Romanorum, qui successerat Lo-
thario, nepos Henrici IV mariti imperatricis. Hic
nunquam fuit Rome coronatus; ideo non recte voca-
tur imperator, sed rex Alemannorum. Huic succes-
sit Fredericus nepos ejus, dux Suevorum. [1152.] Orta
simultate inter regem Francorum Ludovicum et
uxorem ejus, congregatis religiosis personis in qua-
dragesima apud Balgenceium, dato sacramento
coram archiepiscopis et episcopis, quod consan-
guinei essent, separati sunt auctoritate christiani-
tatis. (Mart. 18.) Post clausum pascha Henricus
dux Normannorum et comes Andegavensis, apud
Luxovias congregatis comitibus Normannie et aliis
primoribus, de itinere suo in Angliam cum illis tra-
ctavit. Venerat enim in quadragesima pro eo Rai-
naldus avunculus ejus, comes Cornubie. Circa pen-
tecosten Henricus dux Normannie, sive repentino

NOTÆ.

(605) Anno gratie 1150..... in principio mensis
Januarii, dicit Gervasius Dorobernensis.
(606) Mantee.

(607) St.-Germain en Laye.
(608) Sancerre. BOUQ.

ROMANORUM.

I. A. CORUM.

ANGLORUM.

sive premeditato consilio, duxit Alienor comitis-
sam Pictavensem, quam paulo ante rex Ludovicus
propter consanguinitatem dimiserat. Quo audito rex
Ludovicus commotus est contra eundem ducem.
Habebat enim duas filias de ea, et ideo nolebat, ut
ab aliquo illa filios exciperet, unde predictæ filie
sue exhereditarentur. Post festivitatem sancti Johan-
nis cum dux Henricus esset apud Barbesluvium (609),
et vellet transire in Angliam cum manu armata,
convenierunt in unum Ludovicus rex Francorum,
Eustachius filius Stephani regis Anglorum, Robertus
comes Perticensis, Henricus comes Campaniensis,
filius Thebaldi comitis, Gaufridus etiam frater ducis
Normanniæ, ut ei Normanniæ et Andegavi comitatum
et ducatum Aquitanie, quem cum uxore sua acce-
perat, immo et omnem terram suam auferrent, quam
etiam inter se hi quinque diviserunt. Hac re cognita,
audita etiam obsidione Novimercati (610), ubi omnes
predicti principes convenierant, excepto Gaufrido
fratre suo, qui cum in Andegavensi comitatu pro-
posse impugnare debebat, 17 Kalend. Augusti dux
Henricus recessit a Barbesluvio, castello scilicet pro-
viribus subventurus obsessio. In ipsa nocte fulgor
nimius, et postea quasi dracho ingens visus est in
cælo discurrere ab occidente in orientem. Interim
dux ingeniem exercitum electorum militum
et peditem contraheret, redditum est castellum
fraude observantium, quasi esset vi preceptum. Et
dux Henricus, quem etiam omnes fere Normanni
existimabant omnem terram suam in brevi amissu-
rum, sapienter se habens, sua viriliter defendendo
ab omnibus, etiam ab inimicis laudatus est. Circa
vero finem mensis Augusti collocatis militibus ad
custodiam Normanniæ, ipse in Andegavensem comita-
tam pergens, tandiu fratrem suum Gaufridum afflixit,
donec cum eo concordatus est. Inde datis induciis in-
ter eum et regem, preparavit se ad transfretandum
in Angliam; in qua re potest admirari audacia ejus.

Eodem anno cuidam in somnis dictum est, ut
manus suas et pedes truncaret, et sic salvus fieret.
Qui dum hoc faceret, expiravit. Michael monachus
Becci factus est abbas Pratelli, in festivitate sancti
Thome apostoli ⁶¹¹. Eugenius papa Johannem Ro-

A mane ecclesie cardinalium presbiterum, cognomento
Paparo, destinavit legatum in Hiberniam (611), cum
quatuor palliis, quorum unum dedit episcopo Dun-
line, et tria reliqua tribus aliis episcopis ejusdem
insule; subjiciens unicuique eorum, qui pallia acce-
perunt, quinque alios episcopos. Et hoc factum est
contra consuetudinem antiquorum et dignitatem
Cantuariensis ecclesie, a quo solebant episcopi
Hibernie expetere et accipere consecrationis bene-
dictionem. (*Mart.* 5.) Eodem anno mortua est Ma-
tildis uxor Stephani regis Anglorum ⁶¹². Johannes
monachus Sagiensis sit secundus episcopus insule
Man, que est inter Angliam et Hiberniam, propin-
quior tamen Anglie, quam Hibernie; unde et episco-
pus ejus subjacet archiepiscopo Eboracensi. Primus
ibi fuerat episcopus Wimundus monachus Savi-
niensis; sed propter crudelitatem suam expulsus
fuit et privatus oculis. Mortuus est Willermus episco-
pus Dunelmi. Mortuus est etiam Radulfus de Par-
rona, comes Viromandorum, relinquens parvulum
filium nomine Hugonem, et unam filiam sub tutela
Galeranni comitis Mellenti, nepotis sui. Hos infantes
susceperat ex uxore sua juniore, filia Willermi ducis
Aquitanorum. Primogenitam namque Ludovicus rex
Francorum duxerat, ex qua genuit duas filias. Me-
ritur nichilominus Henricus filius David regis Sco-
torum. Moritur et junior Willermus de Romara,
superstite adhuc Willermo patre suo, relinquens
duos filios natos ex sorore Willermi comitis de
Albamarla. [1151.] Anno superiore fuit vindemia
rara et valde sera; unde et vinum nimis carum et
duri saporis fuit (612). Hoc autem anno fuit vinda-
mia temporanea; sed vinum carius quam anno
preterito; ideoque fiebant vulgo etiam in Francia-
taberne cervisie et medonis, quod nostra memoria
in retroactis temporibus non fuit auditum ⁶¹³. Gau-
fridus Artur, qui transtulerat historiam de regibus
Britonum de Britannico in Latineum, sit episcopus
Sancti Asaph in Norgualis. Sunt itaque hodie in
Gualia quatuor episcopatus, in Anglia decem et
septem. In octo eorum sunt monachi in episcopali-
bus sedibus—hoc in aliis provinciis aut nusquam
aut raro invenies; sed ideo in Anglia reperitur,
quia primi predicatorum Anglorum, scilicet Augusti-

VARIE LECTIONES.

⁶⁰⁹ Michael — apostoli *desunt* 8^b. ⁶¹¹ *Hic* 2. *addit*: Hoc anno institutum est in capitulo Cisterciensi, ne aliquam
novam abbatiam sine majori consilio construerent, quia numerus earum, que constructæ erant de illo ordine,
usque ad quingentas fere abbatias processerat. Post hujus anni capitulum dominus Serlo abbas Savignei
apud Claravallam remansit, curam abbatie suæ volens relinquere, ex hoc sibi et ecclesie putans consu-
lere. Et quia hoc tamdiu desideraverat et quæsierat, utpote amator sanctitatis et quietis, ut inquietudines
et vanas exaltationes refugeret, visum est Bernardo abbati de Claravalle, ut ejus petitioni assentiret, si
tamen monachi Savignei consentirent. Misit ergo Philippum priorem suum, qui suasit eis, ut cederent
et alium abbatem eligerent. At illi dixerunt, consilium abbatum, qui de illa domo exierant et citra mare
erant, super hoc se velle habere. Convenientes igitur abbates habuerunt consilium, dominum Serlonem
se nolle dimittere. Et tamen quia de reditu ejus dubitabant, duas alias venerabiles personas elegerunt, ut
vel unam earum haberent. Sed ambe renuerunt. Nolens ergo Bernardus abbas omnino desolatos esse
monachos Savignei, remisit eis dominum Serlonem, ut domum conservaret, donec ipse illuc veniret, et
ut tam ipsi quam domui consuleret. At 7^b. *addit*: Deposito Vincentio abbate Castellionensi, subrogatur
Silvester, monachus Liræ, vir venerande simplicitatis. ⁶¹² Anno—auditum *desunt* 8^b.

NOTÆ.

(609) Barfleur, non procul a Cherbourg.
(610) Inter Gournai et Gisors.

(611) A. 1150.

(612) Cf. supra col. 275.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A Vernolium, ad quod regem festinare ab exploratori-
 nus, Mellitus, Justus, Laurentius, monachi fuerunt bus audierat, tendebat. Cum subito Wilkermus de
 — in aliis octo episcopalibus sedibus canonici secu- Paceio mandavit ei, quatinus Paceium (615) rediret,
 lares; in una canonici regulares. Eodem anno Johan- ad quod rex cum exercitu maximo veniebat. Ille im-
 nes Romanus, qui fuerat monachus a puero Sancti piger et nescius more in subveniando suis, retroacto
 Sabe, et post abbas Sancte Marie in Capitolio Ro- capite equi tanta festinatione cum sociis remeavit,
 mano, et relicta eadem abbazia factus fuerat mona- ut antequam Paceium pervenireat, plurimi equo-
 chus Becci, perrexit Romam, et inde rediens caput rum suorum aut mortui aut pene mortui in via re-
 beati Felicis martyris, socii sancti Audacti, attulit manerent. Audito ducis adventu rex maturiore con-
 secum, et gratuito dedit illud ecclesie Becci. Pull- silio usus, noluit terram ejus intrare; sed ipso die
 lante pernitiota doctrina Henrici heretici, maxime Medantum rediit. Dux vero vocatus a Gisleberto de
 in Guasconia, suscitavit Dominus spiritum puelle Tegulariis, combuxit Bruerolos castrum Hugonis de
 junioris in illa provincia ad eandem heresim confu- Novo castello, et alteram quandam munitionem,
 tandam. Per triduum namque in unaquaque septi- Malculfivillam cognominatam, sitam in Dorcasino
 mana jacebat absque voce, sensu, et etiam absque pago. Exinde rediens in Normanniam, et affligens
 flatu; et rediens postmodum ad se, dicebat beatam Richerium de Aquila, qui hostibus ejus subsidium
 Mariam orare pro populo christiano, et beatum ferebat, coegit eum de pace tenenda obsides dare,
 Petrum docuisse se orthodoxam fidem. Exinde de et munitionem Bomolini, ubi raptores et excommu-
 fide nostra sapienter et catholice disserebat; et nicatos receptabat, igui tradidit. Circa vero finem
 et precipue heresim Henrici convincens, plurimos Augusti collocatis militibus ad custodiam Norman-
 ab eo seductos ad sinum sancte matris ecclesie nie, ipse in Andegavensem comitatum pergens, ob-
 revorabat.

(Jul. 16.) Tradita, ut predictum est, munitione Novimercati Ludovico regi Francorum, idem rex exercitum suum usque Calvummontem (615) ro-
 cavit. At Henricus dux Normannie, collecta non minima manu electorum militum et peditum, ca-
 strametatus est juxta fluvium Andelle; ubi residens aliquandiu afflixit illam partem Wilcasini, que est
 inter Andellam et Ittam flumina, que ad ducatum C
 Normannie pertinet. Sed Gaufridus comes Andega- vorum post mortem Henrici regis Anglorum con-
 cessit eam ad tempus Ludovico regi Francorum, sicut et multa alia de dominicis terris ducatus Nor-
 mannie concesserat quibusdam magnatibus ejusdem provincie, ut eos faceret hoc modo promptiores ad
 ferendum sibi auxilium in subjiendo sue ditioni predictum comitatum. Cotidie itaque dux Henricus
 in eam populatores mittebat ad querendum victualia hominibus et jumentis sui exercitus; destruxit etiam
 ibi et igni tradidit castellum Bascheriville, et duo alia castella Chitreium et Stripinneium combussit.
 Hoc idem significante fumo Francis, qui ex altera parte Ite fluminis castra posuerant, nec aliquid
 suis auxilium ferentibus, munitionem etiam Hugonis Gornaco, quam Feritatem (614) nominant, as-
 sultu capiens igni tradidit, excepta turre, que in alto monte sita est. Denegabat enim idem Hugo pre-
 dicto duci debitum famulatum, et inimicos ejus extra castrum Gornaci fovebat. Mediante autem mense
 Augusti, Ludovicus rex exercitum suum fecit trans- ire Sequanam apud Mellentum; quod dux audiens,
 et ipse copias suas per pontem Vernonis traducens, et ipse copias suas per pontem Vernonis traducens,
 concito gradu cum aliquantis expeditis militibus ad

A Vernolium, ad quod regem festinare ab exploratori- bus audierat, tendebat. Cum subito Wilkermus de Paceio mandavit ei, quatinus Paceium (615) rediret, ad quod rex cum exercitu maximo veniebat. Ille impiger et nescius more in subveniando suis, retroacto capite equi tanta festinatione cum sociis remeavit, ut antequam Paceium pervenireat, plurimi equorum suorum aut mortui aut pene mortui in via remanerent. Audito ducis adventu rex maturiore consilio usus, noluit terram ejus intrare; sed ipso die Medantum rediit. Dux vero vocatus a Gisleberto de Tegulariis, combuxit Bruerolos castrum Hugonis de Novo castello, et alteram quandam munitionem, Malculfivillam cognominatam, sitam in Dorcasino pago. Exinde rediens in Normanniam, et affligens Richerium de Aquila, qui hostibus ejus subsidium ferebat, coegit eum de pace tenenda obsides dare, et munitionem Bomolini, ubi raptores et excommunicatos receptabat, igui tradidit. Circa vero finem Augusti collocatis militibus ad custodiam Normannie, ipse in Andegavensem comitatum pergens, obsedit munitionem Montis Sorelli, ubi jugi obsidione coartans inclusos, Willermum dominum ipsius castri, qui partes fratris suis juvabat, cum aliis pluribus militibus cepit. Hoc itaque infortunio et aliis pluribus Gaufridus frater ejus coactus est cum illo reconciliari. Interea rex Francorum de absentia ducis nactus oportunitatem, instigante eum maxime comite Roberto fratre suo, qui duxerat relictam Rotronis comitis Moritonic, et cui idem rex dederat castrum Dorcasinum (616), partem Burgi Tegulariensis, et quendam vicum castri Vernolii, voracibus flammis tradidit. Castrum etiam Nannetiscurtis apparatu bellico cingens, nichil ei nocuit. Paucis exinde diebus evolutis, datis induciis inter regem et ducem, dux preparavit se ad transfretandum; sed antequam transiret, rex fecit reddere treguas. Nichilominus tamen dux propositum transfretandi deserens, auram ad transeundum aptam juxta navalialia operiebatur; in quo potest animadverti probitas et audacia ejus.

In capitulo Cisterciensi statutum est, ne amplius aliquam novam abbatiam construerent, quia numerus abbatiarum de illo ordine usque ad quingentas fere abbatias processerat. Mortuo Conrado imperatore Romanorum, ut predictum est, successit Fredericus nepos ejus. Eugenius papa fecit transferri de Greco in Latinum librum Petrum Damasceni ⁸⁶.

1152. [1153.] Fredericus 1. Ludovicus 15.

Stephanus 17.

Henricus dux Normannorum infra octavam epiphanie transiit in Angliam cum 36 navibus. Facta est eclipsis solis 7 Kalend. Februarii circa 8 horam, luna 27. Dux Normannorum obsidens castrum mu-

VARIE LECTIONES.

⁸⁶Eugenius Damasceni in E. alia manus addit, eadem quæ ad a. 1128. Deest 7^b. 8^d. neque vero 8^b

NOTÆ.

(615) Chaumont, prope Gisorz.
 (614) La Ferté.

(615) Pacy, ad fl. Eure.
 (616) Dreux.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

nitissimum Mammesberii, et homines regis Stephani in eo, ad deditionem coegit; licet idem rex cum pluribus milibus armatorum in proximo esset. (*Jan.*) Obiit Gislebertus (617) filius Ricardi, et sepultus est apud Claram in cella, quam Gislebertus avus ejus dederat monachis Becci. Successit autem ei Rogerius frater suus. Post octavam pasche Ludovicus rex Francorum cum magno exercitu summo mane veniens de Medanta ad Vernonem, burgum extra muros positum combuxit, et villam optimam et vinearum fertilem; quam Longam villam nominant. Irritaverat enim iram ejus Ricardus filius Willermi de Vernone, non veritus depredari mercatores in conductu ipsius. Gondrada comitissa Warvicensis ejecit custodes regis Stephani de munitione civitatis B Warvic, et tradidit eandem munitionem Henrico duci Normannorum. Mortuo Rogerio comite Warvicensi, successit ei Henricus filius suus, natus ex Gondreda sorore uterina Gaufridi comitis Mellenti. Mortuo etiam Symone comite Hunte donio, successit ei Simon filius ejus, quem genuerat ex filia Roberti comitis Legecestrie. Decessit etiam David rex Scotie, vir admodum religiosus, et successerunt ei duo sui nepotes, quos Henricus filius ejus, qui anno superiore obierat, ex filia Willermi comitis de Warena, sorore videlicet uterina Gaufridi comitis Mellenti, genuerat. Primogenitus horum, scilicet Melcomus, regnum Scotie adeptus est; frater ejus Willermus comitatum Lodonensem ¹⁷². Mense Julio, 7 Idus C ejusdem mensis, viam universe carnis ingressus est venerabilis memorie Eugenius III papa, vir admodum religiosus, in elemosinis largus, in judiciis justus, omnibus tam pauperibus quam divitibus affabilis et jocundus; ad cujus tumulum, qui ei in ecclesia beati Petri venerabiliter factus est, miracula post transitum ejus statim apparuerunt. (*Jul. 9.*) Successit ei Conradus Sabinensis episcopus, apostolice sedis in urbe dumtaxat in agendis episcopalibus, dum papa deest, ex antiqua consuetudine, pro dignitate loci sui vicarius, qui erat natione Romanus, vir grandævus et apud Romanos auctoritate preclarus, exinde vocatus Anastasius IV, papa videlicet 172us.

Henricus dux Normannorum obsedit castrum D Cravemense, quod rex Stephanus fecerat haud procul a Warengesfort, quatinus milites ducis, qui in predicto castris erant, a transitu pontis Tamisie prohiberet. Capto pro majori parte castello Craveniense, cum rex Stephanus illo appropinquaret cum non nimio apparatu bellico, ut suis secundum conductum subveniret, dux intrepidus, nec desicens ob-

sidionem, acies e regione contra regem pugnaturus ordinavit. Verum intercurrentibus religiosis personis, et secreto cum summatibus, qui in exercitu ducis erant, tractantibus, ad hunc finem res deducta est, ut datis quinque dierum induciis, rex Stephanus proprium castellum quod obsidebatur everteret, eductis tantum 80 militum suorum, qui supererant; nam dux in quadam turre lignea 20 milites jam ceperat, exceptis 60 sagittariis, quos decapitari fecerat. Hanc conditionem cum dux cognovisset, licet sibi magno honori esset, graviter tulit, et in hac dumtaxat parte de infidelitate suorum, qui eandem conditionem interpositione sue fidei firmaverant, conquestus, ne fidem illorum irritam faceret, predictum pactum concessit. Soluta est itaque obsidio, que circa Walingesfort ordinata fuerat, rege Stephano Cravemense subvertente. Nam anno preterito familia ducis Henrici, que Walingesfort incolebat, non solum castrum Bretewelle, quod diu eos impugnaverant, verum etiam castellum, quod rex etiam Stephanus contra jus et fas erexerat apud abbatiam Radingis, pessumdederat. Exinde dux Henricus cum 300 militibus obviavit Willermo de Guerceio presidi Oxinefordensi, et Ricardo de Luceio, et Willermo Martello, et sociis eorum venientibus in terram suam, et fugavit eos usque Oxinefort, et cepit ex eis 20 milites; predam autem innumerabilem, quam velites et levis armature viri, qui cum prosequuti fuerant, ex circumjacente regione congregaverant, jussit eis reddi quorum fuerat, dicens, se non ad hoc ut raperet, sed ut a rapina potentum populorum pauperum liberaret, venisse. Dux Normannie cepit castrum munitissimum et divitiis opulentum et cujusdam comitatus capud, scilicet Stanfort. Circa finem Julii mensis Ludovicus rex Francorum, congregans maximum exercitum ex omni potestate sua, obsedit castrum Vernonis fere per 15 dies. Cumque nihil proficeret nec crebris assultibus nec diversis machinis, et comes Morinorum, quos moderni Flandros nominant, in cujus multiplici militia rex maxime confidebat, vellet discedere: ne predictus rex inglorius recederet, si omnino nichil profecisset, egit secretis conventionibus et promissis cum Ricardo de Vernone, ut saltem vexillum ejus in turre levaretur, et eadem turris Goello filio Baldrici custodienda committeretur, qui utrique, regi scilicet et Ricardo, beneficio casamenti obnoxius erat. Mense Septembri rex Francorum cum paucis veniens, et quasi latenter, combuxit quandam partem burgi Vernolii.

Mortuo Willermo de Paccio absque liberis, reditum est castrum Paccii Roberto filio Roberti co-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷³ *Hic 2. addit*: Anno presenti post pentecosten venit Savigneium donnus Gotsuinus abbas Cistercii, donnumque Serlonem secum reduxit; et electus est in abbatem Savigneii donnus Ricardus de Curceio, ejusdem ecclesie monachus, qui in eadem abbatia in prudentia et honestate ab adolescentia excreverat, atque in ea diu prior extiterat; et paulo post: Obiit et Gotsuinus quintus abbas Cisterciensis, cui successit Lambertus abbas.

NOTÆ.

¹⁷¹ De Clara, filius Ricardi de Bienfaite.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 mitis Legocestrie, quia pertinebat ad honorem Britolli (618), unde ille erat legitimus heres ex parte matris sue. Discordia inter Symonem comitem Ebroicensis et filios Ascelini Goelli, scilicet et Willermum Lupellum et Rogerium Balbum; qua invalescente, predictus comes fere totam terram eorum depopulatus est, absque firmitatibus (619). Nonis Augusti facto tonitruo magno circa occubitam solis, fulmen cecidit Becci in summitate camini cujusdam camere site super preterfluentem aquam; et dividens eundem caminum, mediam partem ejus dejecit, reliqua modietate stante⁸⁸⁶. Mulier quedam religiosa de provincia Lothariensi, habens spiritum propheticum, misit litteras capitulo Cisterciensi valde obscuras et quasi per integumentum loquentes; in quibus tamen poterat animadverti, quod aliquantulum et teporem ordinis et frigus notaret caritatis. Hec predixerat Eugenio pape, quod circa octavum annum sui sacerdotii et pacem habiturus esset et vite finem. Tercius Balduinus rex Jerosolimitanus, gratia Dei precurrente, diu obsidens civitatem Ascalonem, tandem cepit eam, et dedit eam Amalrico fratri suo, comiti Joppensi. Rogerius rex Sicilie per ammiralios suos cepit Tonitam (620), urbem maximam in Africa. Mortuo Ricardo episcopo Abrincensi in itinere Rome, cum illuc perrexisset causa altercationis duorum electorum abbatis Montis sancti Michaelis, Herbertus capellanus ducis Normanie factus est episcopus predictae sedis. (Aug. 10.) Mense Augusti, circa octavas sancti Laurentii, moritur Eustachius filius Stephani regis Anglorum, quia predatus fuerat, ut quidam dicunt, terram sancti Edmundi regis et martiris in ipsa festivitate sancti Laurentii. In eisdem octavis nascitur filius Henrico duci Normannie ex uxore sua Alienor comitissa Pictavensi. Vocatus est idem puer Willermus, quod nomen quasi proprium est comitibus Pictavorum et ducibus Aquitanorum. Venerabilis Bernardus primus abbas Clarevallensis, vir admirande religionis et doctrine effluacis, humane vite satisfacit moriendo 14 Kalendas Septembris, relinquens sapientie sue plurima documenta, maxime la commentariis in cantica cantorum. Cui successit Robertus Flandrita, qui erat abbas Duensis. Decessit nichilominus Henricus Murdac archiepiscopus Eboracensis, monachus Cisterciensis.

Stephanus rex Anglorum et Henricus dux Normannie, cognatus ejus, 8 Idus Novembris, justitia de celo prospiciente, concordati sunt hoc modo. Rex prius recognovit in conventu episcoporum et comitum et reliquorum obtinatum hereditarium jus, quod dux Henricus habebat in regnum Anglie.

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁸⁶ Nonis — stante desunt 8^b. ⁸⁸⁷ numerus erasus est in E. ⁸⁸⁸ Post hæc in E. alia manus incertum an Roberti, inter hanc lineam et sequentem inseruit numeros III. XVII. XIX. MCLIV. eademque sequens vocabulum Mense in rasura scripsit. Reliquis omnibus hi numeri desunt, quod unice rectum. Abhinc igitur, his

NOTÆ.

(618) Breteuil, inter Evreux et Meulins.
 (619) l. e. exceptis castellis.

A Et dux benigne concessit, ut rex tota sua vita, si vellet, regnum teneret; sic tamen, ut in presentiarum ipse rex et episcopi et ceteri potentes sacramento firmarent, quod dux post mortem regis, si ipse cum superviveret, pacifice et absque contradictione regnum haberet. Juralum est etiam, quod possessiones, que direpte erant ab invasoribus, ad antiquos et legitimos possessores revocarentur, quorum fuerant tempore Henrici optimi regis; de castellis etiam, que post mortem predicti regis facta fuerant, ut everterentur; quorum multitudo ad 375⁸⁸⁷ summam excreverat. Ranulfus comes Cestrie moritur, relinquens successorem sui honoris Hugonem filium, natum ex filia Roberti comitis Glocestrie. Robertus de Monteforti cepit avunculum suum Gualerannum comitem Mellenti, in colloquio conducto haud procul a burgo Bernai. Obsesso castro Orbec (621) ab hominibus comitis Gualeranni, in quo idem comes tenebatur, tandem comes liber dimissus est, reddita prius predicto nepoti suo turre de Monteforti.

1153. [1154.] Fredericus 2. Ludovicus 16.
 Stephanus 18.

Ludovicus rex Francorum duxit uxorem filiam Auforsi regis Hispaniarum. Caput regni hujus regis civitas est Toletum; quem, quia principatur regulis Arragonum et Gallicie, imperatorem Hispaniarum appellant. Walcrannus comes Mellenti, obsidens castrum Montisfortis, fugatus est ignominiose a nepote suo Roberto, eversis duobus castellis, que ipse prope Montemfortem crexerat. Rogerius rex Sicilie moritur 4 Kalendas Martii; huic successit Willermus filius suus, quem pater ante mortem suam sublimatum in regem consortem regni fecerat. Hic duxit filiam regis Navarrorum Garsie, sororem scilicet Sancii junioris; et suscepit ex ea filium primogenitum, nomine Rogerium. Mortuo, ut predictum est, Henrico archiepiscopo Eboracensi, Anastasius papa restituit in eandem sedem Willermum, donans ei pallium, et consecrans Rome in presentia ejus Hugonem de Puisat episcopum Dunelmi, nepotem Stephani regis Anglorum. Hunc Willermum Eugenius papa decessor Anastasii deposuerat. Circa pascha Henricus dux Normannorum transfretavit in Normanniam, et cepit revocare paulatim et prudenter in jus proprium sua dominica, que pater suus, urgente necessitate, primoribus Normannie ad tempus concesserat. Inde profectus in Aquitaniam rebellionem quorundam repressit. Willermus archiepiscopus Eboracensis reversus in Angliam, dum divina misteria consummat, hausto in ipso calice, ut aiunt, veneno, moritur. Cui successit Rogerius de Ponte episcopi, archidiaconus Cantuariensis⁸⁸⁸.

(620) Tunis.
 (621) Inter Lisieux et L'Aigle.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A
 Mense Maio, 6 Kalendas Junii, feria 5 infra octavas pentecostes, monasterium beati Michaelis de Periculo maris post tribulationem, quam per quinquennium fere jugem passum fuerat, Deo miserante aliquantulum respiravit, eiccto unanimitate ab omni conventu Roberto de Torinneio, priore claustrali Beccensis monasterii. Eodem mense dux Henricus reliens de Aquitania, Rothomagi in die festivitatis sancti Johannis Baptiste gratanter assensum prebuit predictae electioni, quam archiepiscopus Rothomagensis Hugo, vir summe religionis et industrie, cum imperatrice matre ducis antea ut presentes libentissime confirmaverant. Sequenti vero mense, in festivitate sancte Marie Magdalene, predictus electus benedictus est in abbatem apud Sanctum Philibertum de Monteforti ab Herberto episcopo Abrincatensi et Girardo Sagiensi, presentibus abbatibus Rogerio Beccensi, Michaele Pratelensi, Hugone de Sancto Salvatore Constantini. Mense Augusto concordati sunt Ludovicus rex Francorum et dux Normannorum Henricus hoc modo. Rex reddidit ei duo castella, Vernum et Novum mercatum; et dux dedit ei duo milia marcarum argenti pro reparando dampno, quod rex passus fuerat in capiendo, muniendo, tenendo easdem firmitates. Ricardus de Castellio factus princeps Antiochie, ducta Constantia relicta Raimundi principis, quem Turci eodem anno, quo rex Francorum Ludovicus de Jerusalem rediit, occiderant, contra eosdem Turcos viriliter agens, tria castella illis abstulit, quo fuerat christianorum. Circa Kalendas Octobris Henricus dux Normannorum, sopita adversa validudine, Deo miserante, qua periculose laboraverat, secutus a rege Francorum cum exercitu perrexit in Wilcasnum, et pacificavit cum rege Goscelinum Crispinum. Inde rediens, obsedit Torinneium fere per 15 dies, incipiens ibi tria castella. Reddito castello, et pacificato Ricardo filio comitis, qui illud municipium tenuerat, audito veridico nuntio de morte Stephani regis Anglorum, locutus cum matre sua imperatrice, convocatisque fratribus suis, Gaufrido et Willermo, et episcopis et optimatibus Normannie, venit Barbelluvium, et ibi per unum mensem expectavit ventum opportunum ad transfretandum. Obierat enim 8 Kalendas Novembris Stephanus rex Anglorum; cujus corpus tumulatum est in monasterio Fassehan (622), quod Matildis uxor ejus edificaverat, ubi ipsa et filius ejus primogenitus Eastachus sepulti sunt. Interim pax summa erat in Anglia, timore et amore Henrici ducis, quem omnes venturum et regem futurum non dubitabant.

A Obiit 6 Kalendas Decembris Anastasius papa Romanus; et successit ei Nicholaus episcopus Albanensis, papa videlicet 173us, vocatus Adrianus IV, vir quidem religiosus et natione Anglicus, qui prius fuerat abbas canonicorum regularium Sancti Rufi in Provincia, sed ab Eugenio predecessore suo factus fuerat episcopus Albanensis ⁸⁹. Moritur etiam Gislebertus episcopus Pictavensis, vir religiosus et multiplicis doctrine, qui psalmos et epistolas Pauli luculenter exposuit. Ludovicus rex Francorum gratia orationis perrexit ad Sanctum Jacobum de Gallicia, et ab imperatore Hispaniarum socero suo favorabiliter in Hispania susceptus est. Henricus dux Normannorum 7 Idus Decembris in Angliam transfretans, cum magno tripudio clericorum et laicorum exceptus est. 13 Kalendas Januarii, die dominica ante nativitatem Domini, apud Westmonasterium ab omnibus electus et in regem unctus est a Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi. Affuerunt etiam episcopi omnes Anglici regni, Rogerius archiepiscopus Eboracensis, Ricardus episcopus Londoniensis, Henricus Wintoniensis, Robertus Lincolniensis, Gualterius Cestrensis, Gislebertus Herefordensis, Robertus Batensis, Johannes Wingorniensis, Robertus Exoniensis, Hilarius Cestrensis, Goscelinus Salesberiensis, Galterius Rossensis, Nigellus Heliensis, Willermus Notthvicensis, Hugo Dunelmensis, Adalulfus Carlivensis. Affuerunt et de Normannia vir religiosus ac timens Deum venerabilis Hugo archiepiscopus Rothomagensis, Philippus Bajocensis, Arnulfus Lexoviensis, Herbertus Abrincensis episcopi. Affuerunt comites regni illius, et de regno Francorum Theodericus comes Flandrensis, et alii plures. Facta est eclipsis lune dominica (623) ante natalem Domini.

1155. Fredericus 3. Ludovicus 18us.
 Henricus 2.

Rex Henricus cepit revocare in jus proprium urbes, castella, villas, que ad coronam regni pertinebant, castella noviter facta destruendo, et expellendo de regno maxime Flandrenses; et deponendo quosdam imaginarios (624) et pseudocomites, quibus rex Stephanus omnia pene ad fiscum pertinentia minus caute distribuerat. Factus est terremotus 15 Kalendas Februarii ⁹⁰, maxime in Burgundia, adeo ut ter in nocte festivitatis sancte Prisce virginis sentiretur apud Cluniacum; et quoddam castellum, quod erat desertum, haud procul a Cluniaco situm, absortum iret in abyssum; et spatium, in quo castellum fuerat, repletur aqua inestimabilis profunditatis. Natus est Landonie pridie Kalendas Martii, feria 2, filius Henrico regi Anglorum ex uxore sua regina

VARIE LECTIONES.

omissis, chronologia codicis E, inde ab a. 1140. turbata, restituitur. *Sequentia Mense* — Constantini desunt 8^b. Ceterum in verbis « Ludovicus rex Fr. a incipit EG. ⁸⁹ vocatus Albanensis desunt 8^b. Hic incipit Roberti opus in editione princepe. ⁹⁰ ita E. rel. ⁹⁰ ita correctum ex Marcii; hoc habent 7^b. 8^d.

NOTÆ.

624) Imaginaire.

(622) Feversham.

(623) Potius die Martis, 21 Dec. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM ANGLORUM.

Alienor, et vocatus est Henricus. Henricus rex Anglorum exhereditavit Willernum Peurel de Nothinguehan, causa veneficii, quod fuerat propinatum Ranulfo comiti Cestrie. In consortio hujus pestis plures participes et conscii extitisse dicuntur. Hæc anno frequenter terremotus per totam quadragesimam accidit in Burgundia et Langobardia; 18 Kalendas Maii, feria 5 etiam apud Montem sancti Michaelis terremotum sensimus ante solis ortum. Mortuo Roberto Exoniensi episcopo, successit Robertus decanus Salesberie. Mortuus est Balduinus de Redivers, et successit Ricardus filius ejus ⁵⁹². Dominica post octavam pasche, videlicet 4 Idus Aprilis, Henricus rex apud Wærengefort fecit obtimates Anglici regni jurare fidelitatem Guillelmo primogenito suo, de regno Anglie; et si idem puer immatura morte occumberet, Henrico fratri suo. Sopita discordia, que erat inter regem Anglorum Henricum et Rogerium filium Milonis de Glocestria propter turrem Glocestrie, Hugo de Mortuomari, vir arrogantissimus et de se presumens munivit castella sua contra regem. Illico rex Henricus obsedit omnia castella ipsius, id est Bruge, Wigemore, Cleoberei, quorum ultimum post aliquantulum temporis cepit et destruxit. 15 Kalendas Julii, prima hora noctis, eclipsis lune accidit. Mense Julio, Nonis ejusdem, Hugo de Mortuomari pacificatus est cum rege Henrico; redditis castellis Bruge et Wigemore. Garnarius abbas Majoris monasterii moritur, et successit Robertus natione Brito. Mortuo Rogerio filio Milonis de Glocestria, comite Herefordensi, successit ei Gaucus frater ejus in paternam hereditatem tantum; nam comitatum Herefort et civitatem Glocestrie rex Henricus retinuit in manu sua. Fredericus rex Alemannorum Romam perrexit, et ab Adriano papa contra Romanorum voluntatem receptus et in ecclesia beati Petri in imperatorem ab eo est consecratus. Volens autem ultra progredi, scilicet in Apuliam, — condixerant enim sibi per legatos suos ipse et Manuel imperator Constantinopolitanus, qui duxerat sororem ejus ⁵⁹³, ut venientes ex universis partibus pessundarent regnum Apulie et regem ejus Guillelmum — mutata protinus voluntate in patriam suam se recepit. Nec tamen Guillelmo regi Apulie bellum defuit. Nam Robertus comes de Bascvilla, qui erat cognatus ⁵⁹⁴ ejus, et Ricardus de Ling. comes Andrie, putantes regem mortuum, cum non esset, — egrotaverat enim, sed tamen postea convaleuit — per regnum Apulie graviter debachati sunt. Circa festum sancti Michaelis Henricus rex Anglorum, habito concilio apud Wincestre, de conqui-

A tendo regno Hibernie et Guillelmo fratri suo oando, cum obtimates suis tractavit. Quod quia matri ejus imperatrici non placuit, intermissa est ad tempus illa expeditio. Henricus episcopus Winthonie, clam premissa thesauro suo per abbatem Cluigniacum absque licentia regis et quasi latenter recessit ab Anglia. Ideo rex Henricus omnia castella ejus pessundedit ⁵⁹⁵.

1156. Fredericus 5. Ludovicus 19. Henricus 2.

Rex Henricus transfretaturus apud Dovram mare intravit, et appulit apud Wisant. In purificatione sancte Marie fuit Rothomagi; et in sequenti ebdomada locutus est cum rege Francorum Ludovico in confinio Normannie et Francie. Inde rediens Rothomagum, venerunt ad eum Terricus Flandrensium comes, et uxor ejus, amita ipsius regis, et Gaufridus frater ejus. Sed Gaufrido non suscipiente ea que illi a rege offerebantur, recessit in Andegavensem pagum, et rex Henricus e vestigio illum subsequutus est ⁵⁹⁶. Circa hoc tempus inundatione Tyberis facta non modica, Rome in quadam insula ejusdem fluminis, in ecclesiola antiqua, inventum est in quodam sarcofaco corpus beati Bartholomei apostoli, totum integrum excepto corio, quod remansit Beneventi, quando Otho imperator capta eadem civitate corpus predicti apostoli transtulit Romam, sicut due tabule eree demonstrant, scripte litteris Grecis et Latinis, que reperte fuerunt cum corpore apostoli. Repertum est etiam in eadem ecclesia corpus Paulini Nolani episcopi. Gaufridus frater Henrici regis Anglorum, expulso Hoello comite Britannie, cepit Nanneticam civitatem, consentientibus civibus. Guillelmus rex Sicilie civitatem Barfunditus evertit, preter ecclesiam sancti Nicholai; quia cives illius Grecis faventes, nequissime contra ipsum conspiraverant. Grecos etiam terra et mari idem rex superavit, et de spoliis eorum locupletatus est, et ea que perdidit castella et civitates in jus proprium revocavit. Exhereditavit etiam comitem Robertum de Basenvilla cognatum suum, quia ab ipso desciverat. Nichilominus cum papa Adriano pacem fecit, concedendo ei consecrationes episcoporum regni sui et ducatus, sicut antiquitus eas habuit ecclesia Romana; unde discordia fuerat inter patrem suum regem Rogerium, et Innocentium et Eugenium Romanos pontifices. Idem vero apostolicus concessit ei regnum Sicilie et ducatum Apulie et principatum Capue ⁵⁹⁷. In octavis pentecostes Hugo Rothomagensis archiepiscopus et Rotrocius Ebrouicensis et Ricardus Constantiensis et Herbertus Abrincatensis episcopi apud Moretonium levaverunt corpus beati Firmati. Cum autem ar-

VARJÆ LECTIONES.

⁵⁹² Mortuus — ejus desunt 8b. ⁵⁹³ q. d. s. e. jam erasa sunt in E. ⁵⁹⁴ ita correctum in E. Prius fuerat: qui habebat, in conjugio cognatam. ⁵⁹⁵ Hic desinit prima manus in 8d., quæ hucusque omnia scripsit. ⁵⁹⁶ Hic desinit prima manus in E. Quæ sequitur, ipsius videtur esse Roberti. Desinit quoque 2. in verbis Andegavensem pagum, quibus alia manus addidit: cum ita coartavit, ut secum pacem facere compelleret, nullumque ex castellis quos tenebat ei reliquid preter Nannetensem urbem; pecuniam tamen per annos singulos se ei daturum promisit. ⁵⁹⁷ Post hæc in E. atramentum paulo mutatur; manus eadem, sed quæ mox in habitum incidit minus cultum.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

chiepiscopus inde ad Montem sancti Michaelis orationis et nos visitandi gratia venisset, et nos sua jocunda exhortatione et colloquutione quatuor dies exhilarasset, altare crucifixi fecit consecrari ab Herberto Abrincatenensi episcopo 6 feria; ipse vero sequenti sabbato altare beate Marie in cripta aquilonali noviter reedificatum consecravit. In quo altari repositimus reliquias vestimentorum, ut putamus, ipsius domine nostre, quas in pixide plumbea in veteri ara ibidem repereramus⁵⁹⁸. In pago Parisiacensi cappa Salvatoris nostri monasterio Argentoilo divina revelatione reperta est, inconsultilis et subrufi coloris; quam, sicut libere cum ea repperite indicabant, gloriosa mater illius fecit ei cum adhuc esset puer. 3 Kalendas Junii, feria 4, vigilia ascensionis Domini, circa meridiem, per dimidiam fere horam circulus maxime latitudinis apparuit in circuito solis, ignei et cerulei coloris. Obiit Guillelmus primogenitus filius Henrici regis Anglorum, et sepultus est Radingis ad pedes Henrici regis proavi sui. Obiit nichilominus Adalulfus, primus episcopus de Carliol. Obiit etiam Gislebertus de Gant. Et Symon juvenis, filius comitis Symonis, cum careret terra, dono regis Henrici accepit filiam ejus unicam cum honore ejus⁵⁹⁹. Henricus rex Anglorum cepit castrum Mirebellum, et Chinonem longa obsidione. Lodbunum vero est ei redditum, quando pacificatus est cum eo Gaufridus frater suus, hac conditione interposita; quod rex daret ei singulis annis mille libras Anglice monete, et duo milia libras Andegavensis; et ita Deo favente discordia, que diu duraverat inter eos, mense Julio sopita est. Mortuo Alano episcopo Rodonensi, successit ei Stephanus abbas Sancti Florentii, vir religiosus et⁶⁰⁰ litteratus et eloquens. Obiit etiam Ingelbaudus archiepiscopus Turonensis, et successit ei Gotho Britto episcopus Sancti Briocci. Conanus comes de Richemont veniens de Anglia in minorem Britanniam, obsedit urbem Redonensem et cepit, fugato Eudone vicecomite virrico suo. Ille anno fulgura et tempestates mense Julio frequenter in Normannia acciderunt. Unde in pluribus locis messis perijt, et homines fulgurati interierunt. Subsecuta est abundantia pluvie, que cepit medio mense Augusti, que impedit et collectionem messium et subsequentem seminum sparsionem. Ex qua jugi inundatione pluviarum, que diu duravit, multe turres et ecclesie et antique macerie in Normannia et Anglia corruerunt. Radulfus de Fulgeriis cepit in quodam conflicta Eudonem vicecomitem de Porrehoit; et

A hac de causa major pars Britannorum receperunt comitem Conanum in duce Britannie, ex septo Johanne Dolensi, qui adhuc pro viribus Conano et coadjutoribus ejus resistit. Fredericus imperator Alemannorum duxit filiam Guiffelmi comitis Maseconensis (625), et cepit cum ea civitatem Vesontionem et alias multas, quas pater ejus tenuerat de duce Burgundie. Pars tamen illius honoris quedam remansit Rainaldo comiti, patruo ejusdem puelle⁶⁰¹.

1157. Fredericus 6. Ludovicus 20. Henricus. 3.

Venerabilis Petrus Clugniacensis abbas 8 Kalendas Januarii ingressus est viam universe carnis (626). Guillelmus rex Sicilie navali expeditione per admiralios suos cepit Sibillam civitatem metropolim, et tam inter Africam et Babilonem. Est autem eadem civitas caput regni insule Gerp, in qua idem rex habitatores christianos inmisit, et eis archiepiscopum prefecit. Sabbato infra octavas pasche, in Abrincatino, villa que vocatur Landa Aronis, circa meridiem quasi de terra emergens turbo maximus, queque proxima involvit et rapuit; ad ultimum quasi quedam columpna rubei et cerulei coloris sub turbine ascendente in sublime stetit, et videbantur [et audiebantur quasi sagitte et lancee in ipsa columpna deligi, licet non appareret intuentibus qui eas agitaret. In turbine qui etabat super columpnam, apparebant quasi diverse species volucrum in eodem volitantium. Subsecuta est illico in eadem villa mortalitas hominum, inter quos et dominus ville occubuit. Nec solum in illa villa, sed etiam in multis locis Normannie et siliimarum regionum, mortalitas hoc anno crassata est. Monachi claustrales Cluniaci tumultuaria electione, immo intrusione, quemdam semilaicum Robertum Grossum, cognatum comitis Flandrie, pro parentela sua elegerunt, reclamantibus maturioribus viris et honestis personis, que de eodem monasterio ad pastoralem curam assumpti fuerant. Obiit Girardus episcopus Sagiensis.

Henricus rex Anglorum post octavas pasche apud Barbesvium transivit in Angliam, et Malchomus rex Scotorum reddidit ei, quicquid haberat de dominio suo, id est civitatem Carluith, Castrum puellarum⁶⁰² Baenburc, Novum castrum super Tynan, et comitatum Lodonensem. Et rex reddidit ei comitatum Huntedonie. Similiter Guillelmus filius Stephani regis, qui erat comes civitatis Constantiarum, id est Moritonii, et in Anglia comes Surreie, id est de Warena, propter filiam tercii Guiffelmi de Warena, quam duxerat, reddidit ei Penevesel et Nor-

VARIAE LECTIONES.

⁵⁹⁸ Cum repereramus desunt 8^b. 8^b. ⁵⁹⁹ Et Symon — ejus in E. postea additum, sed manu eadem. Extat quoque in 8^b. 8^d. 8^b; deest 7^b. ⁶⁰⁰ r. e. erasum deest 8^d. 8^b. ⁶⁰¹ duxit filiam — puelle in E. postea additum, sed manu eadem. Adest quoque in 8^b. 8^b. at Fredericus -- puelle deest 7^b. ⁶⁰² puellarum in E. erasum, deest 8^d. 8^b. adest 7^b.

NOTÆ

(625) Macon. Sed errat Robertus; Beatrix enim filia fuit Rainaldi III comitis Burgundie fratris Guillelmi.

(626) A. 1156, Robertus enim annum in natali Domini incipit.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

with et quicquid tenebat de corona sua, et omnes munitiones proprias tam in Normannia, quam in Anglia; et rex fecit eum habere quicquid Stephanus pater ejus habuit in anno et die, quo rex Henricus avus ejus fuit vivus et mortuus. Hugo Bigotus castella sua regi reddidit. Mortuo Ludovico primo abbate Sancti Georgii Baucherii ville (627), successit ei Victor, monachus Sancti Victoris. Rogerius Aquila, vir religiosus ac timens Deum, nonachus Cluniacensis, factus est abbas Sancti Audoeni Rothomagensis, Freherio se demittente propter infirmitatem⁶⁰³. Terricus comes Flandrensis et uxor ejus, amita Henrici regis Anglorum, perrexerunt Jerusalem, et dimiserunt Philippum filium suum et totam terram suam in manu Henrici regis Anglorum. Circa festivitatem sancti Johannis baptiste rex Henricus preparavit maximam expeditionem, ita ut duo milites de tota Anglia tercium pararent, ad opprimendum Gualenses terra et mari⁶⁰⁴. Algareni civitatem Almariam in Hispania super christianos, quam amiserant, obsidione cum nonnullis castellis iterum ceperunt, fugato Anfersio imperatore Hispaniarum. Mors ipsius imperatoris subsecuta est pre dolore et pudore ejusdem fuge, et discordia inter filios suos facta est. Deposito Rotberto abbate Cluniacensi et mortuo et sociis suis in reditu a Roma, Hugo prior Claustrensis factus est abbas Cluniacensis⁶⁰⁵.

Ruptis indutiis, que erant inter Balduinum regem Jerusalem et Lodari filium Sanguin, regem Halaprie, propter predam Sarracenorum, quam rex Balduinus inconsulte ceperat, pagani obsederunt civitatem Abilinam, que antiquitus dicta fuit Cesarea Philippi, et omnes vicos destruxerunt preter principalem munitionem. Sed tandem adventu vivifice crucis et exercitu christianorum, recedentibus paganis ad tempus, iterum venerunt, et regem Balduinum, qui jam copias sui exercitus dimiserat, nichil minus quam insidias sperantem, inparatum invenerunt: et trucidatis multis ex militibus templi, qui

A soli cum eo remanserant, idem rex vix cogi potuit ut recederet. Hunc casum christianorum terremotus subsecutus est; maxime in transmarinis partibus. Stulus etiam amiralli Babilonie per mensem unum obsedit Acaron, cum anno preterito et de Babilone et de Damasco rex Jerusalem habuisset tributum. Amalricus comes Joppe, frater regis Balduini, duxit filiam Goscelini de Torvaisel, qui quondam fuerat, antequam eam Agareni cepissent, comes Rages, quam moderni nunc Rohais vocant. Henricus rex Anglie, subjectis a libitum Walensibus, et restitutis terris et munitionibus baronibus suis, quas tempore Stephani regis Walenses super eos ceperant, extirpatis memoribus et viis patefactis, castrum Rovalent armavit, et dedit illud Hugoni de Bellocampo; et aliud castrum, scilicet Hasingewerche fecit, et inter duo hec castra unam domum militibus templi. Mense Septembri natus est Henrico regi Anglorum filius, et vocatus est Richardus⁶⁰⁶.

1158. Fredericus 7. Ludovicus 21.

Henricus 4.

Fredericus imperator Alemannorum, post pascha (628) transiens Alpes, obsedit urbem nobilissimam Mediolanensem, et post longam obsidionem reddita urbe et obsidibus datis (Sept. 8), processit ulterius ad oppressionem, si posset, Willermi regis Sicilie. Mortuo Senche rege Hispaniarum, successit ei filius suus, natus ex filia Garsie regis Navarorum. Moritur etiam Gaufridus archiepiscopus Burdegalensis, vir religiosus et verbi Dei seminatur egregius. Decessit nichilominus Tetbaldus episcopus Parisiacensis. In festivitate sancti Johannis baptiste Henricus rex Anglorum militaribus armis accinxit apud Carluid Villermum filium regis Stephani, comitem Moritonii et de Warena, quem comitatum habet propter filiam Willermi comitis de Warena, quam duxerat. Qui Willermus mortuus fuerat in expeditione Jerosolimitana⁶⁰⁷. (Jul. 26) Mortuo Gaufrido comite Nannetensi, fratre Henrici regis Anglie, mense Julio, Henricus rex mense Augusto transfretavit in

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰³ mortuo — infirm. desunt 8^b. 8^b. ⁶⁰⁴ Abhinc in E. manus alia, et atramentum mutatur. ⁶⁰⁵ Deposito — Clun. desunt 8^b. at non 8^b. ⁶⁰⁶ desinunt codd. 3^a. 3^b. ⁶⁰⁷ Post hæc 8^b. addit: Anno ab incarnatione Domini 1157. 15. Kal. Julii, processit conventus cum abbate suo Richardo de Blosevilla a Mortuo mari, missus a donno Stephano, tunc abbate Mortui maris, et venit in hunc locum qui dicitur Botum, situm in territorio Rothomagensi. Multis namque precibus Matildis imperatrix, filia Magni Henrici regis Anglie et mater illustris Henrici regis Anglie, a predicto Stephano abbate Mortui maris obtinuit, ut conventus inde mitteretur ad construendam abbatiam Cisterciensis ordinis, ad laudem et honorem Dei et beate Marie omniumque sanctorum. — *Quæ autem apud Robertum sequuntur sub hæc anno, ea 8^b. ita ampliavit, teste Bouquet*: Anno 1158 Gaufridus filius secundus imperatricis, frater regis Anglorum et comes Britonum, universe carnis ingressus est viam 7. Kal. Augusti; qui in eadem urbe Nannetensium, cujus comes exstiterat, cum magno honore sepultus est. Henricus rex Anglorum, Wallia sibi subjugata et omni facta tributaria, vigilia assumptionis sanctæ Mariæ transfretavit in Normanniam. Qui citius veniens Rotomagum, accepit colloquutionem a rege Francorum, videlicet 5. feria, 2. Kal. Septembris inter Gisors et Novum mercatum, et cum prælatis sanctæ ecclesiæ et baronibus utriusque provincie. Justitia igitur de celo prospiciente, rex Francorum Ludovicus coram predictis personis filiam suam ex secunda sua muliere primogenitam, nomine Constantiam, dimidium annum aliquantulum excedentem, dedit Henrico secundo filio regis Anglorum, tres fere annos habenti, cum toto Veugesim et munitionibus ejusdem, quod antiquius oim fuerat regis Anglorum. Cujus tamen terræ et omnium munitionum rex Francorum retinuit custodiam usque ad nobiles annos puellæ, hæc tamen divisione, ut si filius regis Anglorum moriatur ante nuptiales ipsius puellæ copulationem, secundus vel tertius vel ceteri ducerent eam uxorem, sub dotis nomine a rege Anglorum recipientes in Anglia civitatem Lincoln-

NUTÆ.

(627) St.-Georges de Boscherville prope Rothomagum.

(628) D. 14 Junii fuit adhuc Augusta.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A et Gervasio clerico Thome cancellarii et Adam scriba Roberti abbatis. Ipsa die perrexit ad Pontem Ursonis, et divisit ibi ministris suis et ordinavit, quomodo castrum illud reedificaretur. Inde discedens cum manu armata perrexit ad suscipiendum urbem Nannetis. Qua accepta et disposita ad lilitum, paucis interpositis diebus, cum innumerabili exercitu 5 feria obsedit castrum Toarci, et 6 feria ejusdem septimane cepit. Post aliquantulum temporis perrexit obviam Ludovico regi Francorum, venienti gratia orationis ad Montem sancti Michaelis de periculo maris. Quem, ex quo intravit in ducatum Normannie, deduxit et suis impensis decentissime procuravit. Robertus de Sancto Pancratio, monachus Sancti Michaelis de Monte, factus est abbas Cernuensis ⁶⁰⁰. In festivitate vero beati Clementis die dominica venerunt uterque rex ad Montem beati archangeli, et cum magno tripudio tam clerici quam populi, itum est regi Francorum obviam. In ipsa autem processione, excepto conventu monachorum et clericorum et plebe innumera, fuerunt duo summi pontifices, unus archiepiscopus et alter episcopus, et quinque abbates. Audita missa redierunt Abrincas, deducendo illum rege, et innumeris regis numeribus tam illum quam suos usque ad fines sui ducatus prosequente.

Mense Septembri 9 Kalend. Octobris, natus est filius Henrico regi Anglorum, et vocatus est Gaufridus. In festivitate sancti Michaelis venit Conanus comes Redonensis et sui Britanni cum eo Abrincas, et reddidit regi urbem Nannetis cum toto comitatu Medie, valente, ut fertur, 60 milia solidorum Andegavensis monete. Inde venit rex ad Montem sancti Michaelis, et audita missa ad majus altare, comedit in refectorio monachorum cum baronibus suis. Quod ut faceret, vix abbas Robertus multis precibus extorsit ab eo. Postea in nova camera abbatis ⁶⁰⁰ concessit ecclesias Pontis Ursonis Sancto Michaeli et abbati et monachis ejusdem loci, presente Roberto abbate et Ranulfo priore et Manerio monacho

Mense Decembri concordati sunt rex Henricus et comes Blesensis Theobaldus cognatus ejus hoc modo. Comes Theobaldus reddidit regi duo castra; Ambazium et Fractam vallem; et Rotrodus comes Moritonie, sororius ejus — siquidem unam sororum ejus Odo dux Burgundie, aliam predictus comes Rodocus, qui usitatus dicitur comes Perticensis, tertiam Willermus Goiet — hic inquam Rodocus reddidit Henrico regi duo castra, Molinas et Bonum Molinua, que erant dominia ducis Normannie. Sed post mortem regis Henrici Rotrocus ⁶¹⁰ comes, pater hujus Rotroci, occupaverat ea. Rex autem Henricus con-

VARIE LECTIONES.

sem et mille libras, et fiscum 500 militum; in Normannia civitatem Abrincatensem et duo castella et mille libras, et fiscum 200 militum. Cujus pactionis fidejussores exstiterunt episcopi utriusque partis. Mense Septembri Henricus rex Anglorum perrexit Parisius, ut filiam regis, quam suo filio acceperat, adduceret in Normanniam. Cui cum rex Francorum Ludovicus cum magno honore et comitatu veniret in obviam, in aula Parisiensi regia, ut tanto regi oportuit apparatus, cum magno omnium tripudio eum suscepit. Qui cum die illa sero admirabili omnibus dilectione et dilectionis alternatione simul comedissent, rex Francorum in crastino eum cum filia sua usque Medantam conduxit, in adventu regis Anglorum et recessu omnibus necessariis ab eodem rege Francorum largiter attributis. Eodem mense natus est filius quartus regi Anglorum in Anglia, nomine Gaufridus. Henricus rex Anglorum eodem mense cum magno militum exercitu invadit Britones; qui adventu ejus non modice attoniti, reddentes ei civitatem Nannetensium eorum precipuam, cujus frater ejusdem regis comes exstiterat, omnes ejus dominio se subdiderunt. Incepto igitur castello Ursiponte, a Sancto Michaeli duobus distante miliaribus, rex Henricus cum magno exercitu obsedit Thoars, castellum inexpugnabile in confinio Pictavorum et Andegavorum. Cui in triduo capto castello usque ad turrim, et turris reddita est, comite ejusdem expulso. Mense Novembri, cum rex Francorum ad orationes sancti Michaelis de periculo maris proficisceretur, rex Anglorum obvians ei, cum maximo honore recepit eum apud Paceium, apud Ebroicas et Novum Burgum, ut videret filiam suam, quæ ibi alebatur. Deinde apud Beccum solemnem processione ambo reges suscepti sunt, in qua fuerunt tres episcopi et alie plures personæ; ibique illa nocte quieverunt, rex Franciæ in aula majori, et rex Angliæ in alia. Hoc enim decreverat rex Angliæ, ut semper rex Francorum decentiori hospitio quiesceret. Hoc in loco dixit rex Francorum, neminem se posse tantum diligere, quantum regem Anglorum. Mirabile dictu! Quis unquam audivit, reges Anglorum et Francorum tanta dilectione copulari? Inde cum discederent, rex Anglorum fecit societatem regi Francorum per civitates suas et castella usque Sanctum Michaelem, et per Rotomagum usque Franciam, inveniens ei in omni itinere affluentem necessariam. Eodem mense, obtentu regis Francorum, filii comitis Theobaldi fecerunt pacem regi Anglorum; nam antea inimici fuerant ad invicem. ⁶⁰⁰ comedit — abbas *desunt* 8^b. 8^b. ⁶⁰⁰ Rob. — Cern. *desunt* 8^b. 8^b. ⁶¹⁰ rotocus E.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

cessit eidem Rotroco Bellissimum, castrum, et ille fecit regi propter hoc hommadium. Eodem anno Robertus abbas Sancti Michaelis, meliorans auro et argento quedam antiquata in capsula sancti Auberti episcopi, invenit in ea ossa ipsius sancti, excepto capite, quod per se reservatur in eadem ecclesia in vase argenteo. Invenit etiam cum eodem corpore litteras testificantes id ipsum, et quandam tabulam viridi marmoris ⁶¹¹. Repositam est iterum corpus beati confessoris et episcopi Auberti in eadem capsula in tribus ligaturis, et marmor, et vetus breve cum novo, in quo indicatur, sub quo anno dominice incarnationis et a quo abbate repositum fuit tunc idem corpus. Eodem anno inventa sunt corpora trium ma-

gorum, qui Salvatorem nostrum infantem adoraverunt in Bethleem, in quadam veteri capella juxta urbem Mediolanum, et pro timore Frederici imperatoris Alemannorum, qui eandem urbem obsidere veniebat, levata et in civitate posita. Balduinus rex Jerosolimitanus cepit super paganos Cesarcam magnam Palestine, hautprocul sita a Antiochia. Cepit etiam castrum Harene, quod commendavit Rainaldo de Sancto Valerico.

1159. Fredericus 8. Ludovicus 22.
Henricus 5.

Rex ⁶¹² Henricus egit solemnitate natalis Domini cum regina Alienor apud Cesaris Burgum (629), que paulo ante transfretaverat in Normanniam. Henri-

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹¹ Hic in E. duæ lineæ erasæ. Eodem anno — corpus desunt 8b. 8d. 8h. ⁶¹² Hunc annur ita exhibet 8^h. teste Bouquet : Anno 1159, rex Anglorum Henricus in natali Domini tenuit curiam suam apud Cheresburg, ut tantum regem decebat, cum magno videlicet principum comitatu. Circa octavas epiphaniæ Thebaldus episcopus Parisiensis, olim prior Sancti Martini d'Campis, jura mortis pius pater exsolvit, et cessavit episcopatus aliquantulum. Deposito abbate Sancti Ebrulfi, preficitur abbas ejusdem loci Robertus de Blanzeio, monachus Beccensis, prima hebdomada septuagesimæ. Henricus rex Anglorum, intrante quadragesima, cum optimatibus suis perrexit usque Pictavorum urbem, accepturus consilium, ut Tolosæ civitatis sibi subderet dominium, quam Pictavensium duces jure hereditatis antea possederant. Sed quia comes sancti Egidii, qui sororem regis Francorum Constantiam duxerat et tres pueros ex ea susceperat, in munitionibus Tolosæ civitatis, quæ multæ sunt, confidens, et regis Francorum auxilio fretus, obtemperare noluit : apud civitatem Turonorum ab utroque rege super hoc celebrato concilio, non congruente utriusque voluntati, Henricus rex Anglorum exercitum Angliæ et Normanniæ, Cinomanensium et Andegavorum, Aquitanorum, Wasconiarum et Britonum, ad festivitatem sancti Johannis baptiste apud Pictavorum urbem congregari præcepit; de omnibus episcopatibus et abbatibus prædictarum provinciarum infinitam accipiens pecuniam, ut videlicet tantum exercitum circa urbem predictam regere posset usque festum omnium sanctorum. Pridie Nonas Maii combusta est civitas Rotomagensis. Rex Anglorum Henricus cum magno exercitu optinatum suorum fuit ad festum ascensionis Domini et ad solemnem processionem et missam apud Beccum, et cum per tres dies ibi moraretur, recessit Rotomagum. 8. Idus Junii, 7. et 6, inter regem Francorum et regem Anglorum, et episcopos et barones utriusque partis, fit collocutio apud Hillricort, de conventionibus videlicet, quas inter se super matrimonio sobolis suæ antea habuerant, et de exercitu regis Anglorum Tolosam ituro. Ubi ad concordiam non venerunt, quia rex Francorum nolens concedere, ut Tolosam acciperet, propter sororem suam et nepotes. Quoddam genus latronum, retroactis temporibus inauditum, infestat Angliam sub habitu religionis; gerentes etiam se ut monachi, viatoribus, dum in aufractibus viarum et nemorum sunt, deveniunt, suisque facto sono sociis, eos interimunt, denarios eorum et spolia diripientes. Malcolmus rex Scotiæ cum 45 navibus 17. Kal. Julii transfretavit in Normanniam; qui dum usque Pictavorum urbem, ubi regis Anglorum exercitus congregabatur, deveniret, ab eodem rege honorifice susceptus est. Rex Anglorum Henricus post festum S. Johannis Baptistæ exercitum suum promovit a Pictavorum urbe, usque dum propinquarent Tolosæ civitati; cujus exercitus magnitudinem, divitias et feritatem non est nostræ parvitas evolvere. Magister Petrus Longobardus, vir magnæ scientiæ et super Parisiensium doctores admirabilis, electus est Parisiensis episcopus, et sacratus circa festum apostolorum Petri et Pauli. Circa eandem octavas Ludovici rex Francorum cum rege Anglorum colloquium habuit, de obtinenda videlicet pace cum comite Sancti Egidii, prope Tolosam. Sed cum nihil pacis obtentum fuisset, orta inter eos similitudo et tantæ retrohabitæ pacis discordia, malo totius patriæ ab alterutro divisi sunt. Rex igitur Francorum intravit Tolosam, sibi et nepotibus suis concessam; fuitque ibi assidue cum ejusdem comite, quamdiu rex Anglorum mansit in provincia. Rex autem Anglorum, suorum principum usus consilio, noluit regem obsidere; sed castella circumposita obsidens, in brevi obtinuit, et universam provinciam miserabiliter vastavit, et cepit Montem regalem et civitatem Cahors cum subjacenti provincia. In qua provincia post recessum suum multitudinem magnam armatorum dimisit, ad custodiendam eam et cetera castella quæ ceperat, quorum dux cancellarius regis fuit. Audita igitur utriusque regis discordia, Franci et Normanni miserabiliter compugnarunt in confinio Franciæ et Normanniæ. Tunc comes Theobaldus, qui erat in adiutorium regis Anglorum, fecit ei hominum, et jussu regis repedavit in Franciam, ad augmentum doloris Francorum. Kalendis Augusti Robertus de Novo Burgo, vicedominus incedens de tota Normannia, vir magnæ prudentiæ et bonitatis, multatus infirmitate, factus est monachus Beccensis ecclesiæ, sua omnia propria, quæ magna fuerant, prius pauperibus largiter distribuens.... 3. Kal. Sept. obiit Robertus de Novo Burgo, qui 5 fere hebdomadibus monachus existens Beccensis, suæ abstinentiæ admirandæ, religionis et virtutum omnium in brevi, Dei virtute, diutius auspicio, omnibus ecclesiæ majoribus bene vivendi reliquit exemplum, cum antea dives, nunc quidem pauperrimus factus est christianorum. Kalendis Septembris Adrianus papa universe carnis ingressus est viam; cui successit Rollandus cancellarius Romanæ ecclesiæ, qui et Alexander dicitur, dum quidam de clero Octavianum cardinalem presbyterum elegissent, qui et Victor dicitur.... Circa festum S. Michaelis rex Anglorum, suorum principum usus consilio, cum exercitu suo ad propria repedans, Estrepeneum juxta Gisorz obfirmavit, quod rex Franciæ antea diruerat. Recedente, ut dictum est, rege Anglorum a prædicta provincia, continuo rex Francorum repeditans ad propria, de ecclesiis et de terra sua multam accepit pecuniam. Omnes interea ecclesiæ utriusque patriæ enixius fundebant preces ad Dominum, ut ambos reges ad pristinam pacem reduceret. Audiens igitur rex Francorum, regem Anglorum supradictum castellum obfirmasse, &

NOTÆ.

(629) Cherbourg.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A vensis et dux Aquitanorum, mortuo patre predictae puelle, cum hereditate propria, scilicet urbe Tolosa et comitatu Tolosano, duxit uxorem; ex qua genuit idem Guillelmus filium Guillelmum nomine, qui ei successit, qui pater fuit Alienor regine Anglorum. Si quis autem requirit, quomodo postea comes Sancti Egidii habuit civitatem Tolosam, noverit, quod predictus Willermus comes Pictavensis invadavit eandem civitatem Raimundo comiti Sancti Egidii, patruo uxoris sue, propter pecuniam, quam idem Guillelmus in expeditione Jerosolimitana expendit (633); unde idem Raimundus in libro ejusdem expeditionis nunc comes Sancti Egidii, nunc comes Tolosanus vocatur. Quo mortuo habuit eandem urbem Anforsius filius ejus, qui apud Jerusalem mortuus est eodem tempore, quo Ludovicus rex Francorum gratia orationis illuc perrexit. Similiter etiam Raimundus filius ejus, qui ei successit, qui habuit in conjugio Constantiam, sororem Ludovici predicti regis Francorum, relictam scilicet Eustachii comitis, filii Stephani regis Anglorum. Rex igitur Henricus iturus in expeditionem predictam, et considerans longitudinem et difficultatem vie, nolens vexare agrarios milites, nec burgensium nec rusticorum multitudinem, sumptis 60 solidis Andegavensibus in Normannia de feudo uniuscujusque lorice, et de reliquis omnibus tam in Normannia quam in Anglia sive etiam aliis terris suis, secundum hoc quod ei visum fuit, capitales barones suos cum paucis secum duxit, solidarios vero milites innumeros. Ad illam vero expeditionem cum reliquis transmarinis venit Macomus rex Scotie, et a rege Henrico cingulo militie ibidem accinctus est. Duravit autem expeditio illa fere per tres menses. Et quamvis rex Henricus cepisset urbem Cadurci, et major pars ducatus Tolosani sibi esset subdita vi vel timore, urbem tamen Tolosam noluit obsidere, deferens Ludovico regi Francorum, qui eandem urbem contra regem Henricum Anglie muniverat, et die ac nocte volens ferre auxilium Raimundo sororio suo custodiebat; unde graves inimicitie inter ipsum et regem Anglorum orie sunt, cum videret sibi regem Francie nocere, de cujus auxilio plurimum confidebat. Remisit itaque rex Henricus comitem Teobaldum, qui ei favebat, ut inquietaret regnum Francie. Sed Henricus episcopus Belvacensis, et comes Robertus dominus Dorcasini castri, fratres regis Francorum, ei restiterunt,

Mediante autem quadragesima rex fecit summoveri exercitum totius Normannie, Anglie, Aquitanie, et ceterarum provinciarum, que sibi subdite sunt, quia Raimundus comes Sancti Egidii nollet ei reddere civitatem Tolose, quam rex requirebat sicut hereditatem uxoris sue Alienor regine. Siquidem Robertus comes Moritonii, uterinus frater Willermi regis, qui regnum Anglie subjugavit, habuit unum filium Guillelmum, qui ei successit, et apud Tenechebrai a rege Anglorum primo Henrico in bello captus est: et tres filias, quarum unam duxit Andreas de Vitreio, aliam Guido de Laval, terciam comes Tolosanus (632), frater Raimundi comitis Sancti Egidii, qui in expeditione Ierosolimitana viriliter se habuit. Genuit autem ex ea comes Tolosanus unam solummodo filiam, quam Guillelmus comes Picta-

VARIE LECTIONES.

mens de suis, cum suo exercitu illuc usque properavit. Interea malis in terra multiplicatis, circa festum S. Martini comes Ebroicensis omnia castella sua que erant in Francia, regi Anglorum tradidit, in quibus rex custodes suos posuit, sicut Simon de Aneto fecit. Silvester abbas Castellionis tunc temporis migravit a seculo, et successit ei Gillebertus Ebroicensis monachus. Adventu interim Domini propinquante, obitu magnum virorum patrie, ambo reges inducias acceperunt usque ad octavas pentecostes. Dominica ante natale Domini, Frogerius, archidiaconus et elemosynarius regis Anglorum, ordinatus est episcopus Sagensis. Hoc anno, inundatione pluviarum, que a festo S. Joannis baptiste usque ad festum S. Michaelis, pene assidua facta est, Sequana et alie aque alveos ultra modum excedentes, magnum damnum genti circumpositae intulerunt.

NOTÆ.

(630) Blaye, ad Garumnam.

(631) Hoc scriptum esse oportet vivente Raimundo, quem noster infra a. 1162 mortuum dicit.

(632) Guillelmus.

(633) Falsum; Raimundus enim jam quinquennio inter cruce signatos peregrinabatur, cum Guillelmus a. 1101 in Palaestinam profectus est. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

et in margine ducatus Normannie aliquos flamma et rapina vexaverunt, Normannis sibi talionem reddentibus. Robertus de Blangeio, monachus Becci, factus est abbas Sancti Ebrulfi ⁴¹².

Mense Julio Robertus de Novo Burgo, dapifer et iusticia totius Normannie, adversa valetudine tactus, gibbum cameli deposuit, videlicet innumeras divitias ecclesiis et monasteriis et pauperibus dividens; et ad ultimum in monasterio Becci, quod pre omnibus diligebat, habitum monachi sumens, per unum mensem ibi penitentiam fructuosam egit; et 3 Kalendis Septembris hominem exiit, sepultus in capitulo Becci, quod ipse propriis sumptibus mirifice edificaverat. Mortuo venerabili Milone episcopo Tarwennensi, electus est Milo archidiaconus ejusdem ecclesie, canonicus regularis, sicut decessor ejus fuerat. Quem cum Samson archiepiscopus Remensis vellet sacrare, clerici civitatis Bolonie, qui diu sub episcopo Tarwennensi fuerant, volentes amodo suum proprium episcopum habere, sicut antiquitus habuerant, prohibuerunt archiepiscopum sub appellatione apostolica, ne eum sacraret nisi tantummodo ad titulum Tarwennensis ecclesie. Quod predictus electus refutans, insacratus contra illos clericos Romam perrexit, et ibi sacratus est. Magister Bernardus Brito, cancellarius ecclesie Carnotensis, factus est episcopus Cornubie in minori Britannia. Magister etiam Petrus Lombardus Parisiensem episcopatum adeptus est, convivente Philippo ejusdem ecclesie decano, fratre regis Francorum; qui, ut dicunt, electionem suam concessit eidem Petro.

Kalendis Septembris mortuo Adriano pontifice, electi sunt duo et consecrati, Rollandus cancellarius presbiter cardinalis tituli Sancti Marci, vir religiosus, vocatus Alexander III, papa videlicet 174us, et Octavianus presbiter cardinalis tituli Sancte Marie in Cosmidum, dictus Victor III; hic per potentatum et parentes suos nobiles papatum invasit. Fregerius regis elemosinarius factus est episcopus Sagiensis. Galterius episcopus Cestrensis obiit. Obiit etiam Robertus episcopus Exoniensis ⁴¹³, vir religiosus et timens Deum. Terricus comes Flandrensis rediit de Jerusalem, et uxor ejus Mabiria (634) remansit cum abbatissa Sancti Lazari de Bethania, invito conjuge suo. Mense Octobris Henricus rex Anglorum, munita civitate Cadurcorum et commendata Thome cancellario suo, et dispositis custodibus et auxiliariis in locis oportunis, confidens de auxilio Raimundi Berengarii comitis Barcinone, et Trecheuel comitis Neumausi, et Willermi de Montepesulano, et aliorum suorum fidelium, rediit in Normanniam. Inde perrexit cum valida manu in pagum

A Belvacensem, et destruxit munitissimum castellum Guerberrei, excepta quadam firmitate; quam ne caperent, hominibus regis ignis et fumus prohibuit. Villas multas combussit et destruxit. Simon comes Ebroicensis tradidit Henrico regi Anglorum firmitates suas, quas habebat in Francia, scilicet Rupem fortem, Montem fortem, Esparlonem et reliquas. Quod magno detrimento fuit regi Francorum, cum non posset libere procedere de Parisius Aurelianis vel Stampis, propter Normannos quos rex Henricus posuerat in castris comitis Ebroicensis. Hac de causa trevie capte fuerunt inter duos reges, a mense Decembris usque ad octavas pentecostes. In reditu expeditionis Tolose mense Octobris obiit Guillelmus comes Moritonii; decessit autem absque liberis, et B retinuit Henricus rex comitatum in manu sua.

1160. Fredericus 9. Ludovicus 23. Henricus 6.

Rex Henricus egit nativitatem Domini cum regina Alienor apud Falesiam; exinde eadem regina transfretavit in Angliam. Kalendis Januarii terremotus accidit in pago Constantino, castro Sancti Laudi (635), circa horam primam. Hardoinus decanus Cenomanensis factus est archiepiscopus Burdegalensis, cum decessor ejus vix anno et dimidio vixisset. Mathilde imperatrice adversa valetudine percussa, dapsiliter, preeunte consilio filii sui Henrici regis Anglorum, divitias suas ecclesiis, monasteriis et pauperibus distribuit; monasterium Beccense, sicut et in alia infirmitate sua fecerat, ceteris preponens. Ecclesia Bajocensi igne combusta, Philippus episcopus in ejus restauratione iterum viriliter laborat. Maio mense pax facta est inter reges Henricum Anglie et Ludovicum Francie, revolutis prioribus pactis et confirmatis et pacificatis, qui partes utrorumque adjuverunt. Matheus filius comitis Flandrie inaudito exemplo duxit abbatissam Rummiesie (636), que fuerat filia Stephani regis, et cepit cum ea comitatum Bologniensem. Mense Julio Henricus rex Anglorum congregavit omnes episcopos Normannie et abbates et barones apud Novum Mercatum; et Ludovicus rex Francorum adunavit suos Belvaci. Ibi tractatum est de receptione pape Alexandri et refutatione Victoris: et consenserunt Alexandro, reprobato Victore. Mense Septembris obiit Herberfus episcopus Abrincensis, et sepultus est in ecclesia beate Marie Becci, sicut predecessor ejus Ricardus de Bellofago. Predicto mense regina Anglie Alienor transfretavit in Normanniam jussu regis, adducens secum Henricum filium suum et filiam Mathildem. (Oct. 16.) Mortuus est Philippus frater Ludovici regis Francorum, decanus Sancti Martini Turonensis ⁴¹⁴. Mortua est Constantia regina Francie labore partus, superstitie filia, cujus causa mors sibi acciderat.

VARIE LECTIONES.

⁴¹² Rob. — Ebrulfi desunt 8b. 8b. ⁴¹³ hic desinit 4. in verbis: Obsoniensis episcopus ei successit, in summa pagina. ⁴¹⁴ Post hæc in E. linea erasa.

NOTÆ.

(634) Sibylla.

(635) St.-Lô.

(636) Mariam.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Mense Octobri rex Anglie et rex Francorum collocuti, pactum pacis mutue confirmaverunt; et Henricus filius Henrici regis Anglorum fecit homagium regi Francorum de ducatu Normannie, qui est de regno Francie. Paucis interpositis diebus, Ludovicus rex Francorum duxit filiam comitis Theobaldi senioris. Nec mora Henrico filio Henrici regis Anglie desponsata est apud Novum Burgum Margarita filia Ludovici regis Francorum: et Henricus rex Anglie cepit tria castella munitissima, scilicet Gisorz, Neafiam, Novum Castellum, sita super flumen Epte, in confinio Normannie et Francie; quia pepigerant inter se ipse et rex Francorum, quatinus inito matrimonio filiorum suorum rex Henricus haberet illas munitiones, que ad ducatum Normannie pertinent. Quo audito rex Francie graviter tulit ipse, et sororii sui, scilicet Henricus, Teobaldus, Stephanus. Exinde hi tres comites coadunatis viribus suis ceperunt firmare munitiorem Calvi Montis, que erat de feudo castri Blesensis, ut exinde pagum Thronicum infestarent. Rex vero Henricus, quia illud castrum erat de casamento Hugonis filii Sulpicii de Ambazia, quod tenebat de comite Teobaldo — caput autem sui honoris, scilicet Ambaziam, tenebat de rege Henrico — rex inquam Henricus percepto exinde nuncio, non expectatis sotiis suis, illuc properavit, volens impedire opus illius castri, per quod licentius, si perfectum esset, discurrent per terram suam. Audito autem adventu regis Anglie comes Teobaldus discessit a Calvo Monte, munita firmitate et custodibus dispositis. Rex vero Henricus obsedit predictum castrum, et ilico cepit, in quo erant triginta quinque milites et quater viginti servientes, et reddidit eandem munitiorem Hugoni de Ambazia, qui aversabatur pro posse suo comiti Teobaldo, quia in carcere predicti comitis Sulpicius, ipsius Hugonis pater, nequiter extinctus fuerat. Exinde rex Henricus munitis turribus Ambazie et Fracte Vallis, et dispositis custodibus, egit festum natalis Domini cum Alienor regina Cenomannis⁶¹⁶.

1161. *Fredericus 10. Ludovicus 24. Henricus 7.*

Henricus rex munitiones comitis Mellenti et aliorum baronum suorum in Normannia in manu sua cepit et fidelibus suis commendavit. In margine etiam ducatus Normannie fere omnia sua castella, et maxime Gisorz, melioravit vel renovavit, parcum et mansionem regiam fecit circa fustes plantatos apud Chivilleum, juxta Rothomagum. Domum leprosororum juxta Cadumum mirabilem edificavit. Aulam et cameras ante turrem Rothomagensem nichilominus renovavit. Et non solum in Normannia, sed etiam in regno Anglie, ducatu Aquitanie,

VARIE LECTIONES.

⁶¹⁶ Abhinc in E. nova manus, Roberti, ut videtur. ⁶¹⁷ Willermus — Anglia desunt 8b. 8b. ⁶¹⁸ Mauricius — Mellenti desunt 8b. 8b. ⁶¹⁹ Mense Jan. — Monte desunt 8b. 8b.

NOTÆ.

(637) Le Dunois, circa Orléans.

(638) Agen.

(639) Samsone,

A comitatu Andegavie, Cenomanie, Turonensi, castella, mansiones regias, vel nova edificavit, vel vetera emendavit. Castellum etiam in villa, que dicitur Amandivilla, super Vire fluvium edificavit. Achardus abbas Sancti Victoris Parisiensis factus est episcopus Abrincensis. Willermus Anglicus prior Sancti Martini de Campis, fuit abbas ecclesie Ramesensis in Anglia⁶¹⁷. In capite jejunii apud Cenomannos Hugo archiepiscopus Dolensis cecitate debilitatus, presentibus Henrico rege Anglorum et duobus legatis Romane ecclesie, Henrico de Pisis et Guillermo de Papia, reddidit archiepiscopatum, quem fere per sex annos tenuerat, et in cuius reparatione plurimum laboraverat. In ejus loco ibidem electus fuit Rogerius de Humez, archidiaconus Bajocensis. Bartholomeus archidiaconus Exoniensis factus est episcopus Exonie. Richardus Peccatum archidiaconus Cestrensis fit episcopus ejusdem ecclesie. Teobaldus archiepiscopus Cantuarie 2 feria pasche obiit. Post pascha rex Anglorum Henricus et Ludovicus Francorum, primo in Vilcasino, postea in Dunensi pago (637), instigante eos ad discordiam comite Teobaldo, congregatis exercitibus suis alterutrum terras suas defendendo, fere in cominus venerunt. Inde datis induciis post festum sancti Johannis, Henricus rex Anglorum perrexit in Aquitaniam, et inter alia que strenue gessit, Castellionem supra urbem Agennum (638), castrum scilicet natura et artificio munitum, obsedit, et infra unam septimanam in festivitate sancti Laurentii admirantibus et perterritis Wasconibus cepit. Regina Alienor apud Donnumfrontem filiam peperit, quam Henricus presbiter cardinalis et legatus Romane ecclesie baptizavit, et Achardus episcopus Abrincensis, et Robertus abbas Sancti Michaelis de periculo maris, cum aliis multis, de fonte susceperunt; et vocata est Alienor de nomine matris sue, Mauricius archidiaconus Parisiensis fit ejusdem ecclesie episcopus. Mortuo Juhello de Meduana, successit Gaufridus filius ejus; hic duxit filiam comitis Mellenti⁶¹⁸.

1162.

11.

25.

8.

Rex Henricus egit nativitatem Domini apud Bajocas. Mense Januario Gaufridus de Meduana reddidit Henrico regi Anglorum tria castella que pater ejus tenuerat post mortem Henrici regis senioris, scilicet Gorran, Ambrerias, Novum castrum super flumen Colmie. Eodem mense remoto Aquilino de Furnis de castello Pontis Ursonis, quia Abrincatini conquerebantur de eo quod terras eorum nimis exactionibus et injuriis gravaret, Henricus rex idem castrum ad tempus commendavit Roberto abbati de Monte⁶¹⁹. Mortuo Sanctione (639) archiepiscopo Remensi, Henricus frater regis Francorum, episco-

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

pus Belvacensis successit. Bartholomeus vero archidiaconus Remensis factus est episcopus Belvacensis⁶²⁰. Prima dominica quadragesime rex Henricus aggregavit episcopos, abbates, barones totius Normannie apud Rothomagum, et querimoniam faciens de episcopis et eorum ministris et vicecomitibus suis, jussit ut concilium Julie Bone teneretur. Julia Bona in Caletensi pago juxta Sequanam est, sedes regia, a dominiis Normannorum multum amata et frequentata. Hanc Julius Cesar, ex cujus nomine Julia vocatur, condidit, destructa urbe Caletio, ex cujus veteri vocabulo tota regio sita inter Sequanam et mare adhuc vocatur. Primus Ricardus dux Normannorum et secundus Ricardus filius ejus, apud Fiscannum levati de tumulis suis, in quibus separatim jacebant, post altare sancte Trinitatis honestius ponuntur. Huic translationi Henricus rex Anglorum interfuit, et episcopi Normannie, et dedit illi ecclesie silvam de Hogis.

Comes Robertus de Basenvilla adversus Willermum cognatum suum regem Sicilie rebellat in Apulia; et multis coadjutoribus secum adunatis, majorem partem maritimarum civitatum sibi conciliavit. Fredericus imperator Alemannorum urbem Mediolanum, quam per tres annos obsederat, necessitate famis afflictam capit et destruit (*Mart.* 26), reservatis tantummodo matrice ecclesia et quibusdam aliis. Discordia inter regnum et sacerdotium adhuc perdurante propter scisma Octaviani, quem rex Romanorum Fredericus secum in Italia habebat, Alexander papa Romanus confidens de regibus Francorum Ludovico et Anglorum Henrico, qui devote semper Romanam ecclesiam fovent et venerantur, ad cismontanam marina expeditione circa pascha venit, et apud Montempessulanum in Provincia debita honorificentia susceptus est. Richardus de Revers, dominus insule Vecte, in Anglia moritur, relinquens ex filia Rainaldi comitis Cornubie parvulum filium, nomine Balduinum. Stephanus cognomento Burgensis, abbas Sancti Michaelis de Clusa et monachus Cluniacensis, fit abbas Cluniaci, abbate Hugone se conferente ad partes imperatoris et Octaviani⁶²¹. Mortuo Harduino archiepiscopo Burdigalensi apud Montempessulanum, dum ibidem in curia domni pape moraretur, episcopus Lactorensis (640) ei successit. Fame, mortalitate cismontani, maxime in Aquitania, laborant. Rainaldus de Castellione princeps Antiochie dum incapte in terram Agarenorum intrat, multis suorum occisis vel captis ipsemet capitur. Thomas cancellarius regis Anglorum fit ar-

Achiepiscopus Cantuariensis⁶²². Radulfus de Toene moritur, relicto parvulo filio ex filia Roberti comitis Leceestrie. Mense Julio in Britannia minori, scilicet in Retello, sanguis pluit, et de ripis cujusdam fontis ibidem effluit, nec non etiam de pane. Eodem mense Johannes de Dol mortuus est, et dimisit terram et filiam suam in protectione Radulfi de Fulgeriis. Sed rex Anglorum accepit turrem de manu ejus⁶²³. Guillelmus rex Sicilie transiens de Sicilia in Apuliam cum magno exercitu, Roberto de Basenvilla fugato cum complicitibus suis, civitates et castella, que a se defecerant, recuperat. Johannes thesaurarius Eboracensis, vir jocundus et largus et apprime litteratus, fit episcopus Pictaven-sis. Mathes episcopo Andegavensi defuncto, successit Gaufridus Sagiensis, decanus ejusdem ecclesie et clericus regis Anglorum⁶²⁴.

Leupus rex Valencie et Murcie, licet gentilis et Agareus, munea ingentia in auro et serico et in aliis speciebus et in equis et camelis mittit Henrico regi Anglorum, grandia et ipse ab eodem recepturus. Raimundus Berengarius comes Barcinonensis, vir omnibus bonis plangendus, moritur, relicto filio Anforsio, qui factus est rex Arragonum; quod regnum ei acciderat ex materno genere. Fredericus Alemannorum imperator et Ludovicus rex Francorum, cum super fluvium Sagonam, quod antiquitus Arar vocabatur, de pace tractaturi convenire debuissent (*Sept.*), repente mutato animo propter scisma Octaviani, cujus partes imperator adjuvabat, infecto negotio ad propria redierunt. Exinde parvo spacio temporis interjecto, Ludovicus rex Francorum et Henricus rex Anglorum super Ligerim apud Cociacum convenientes, Alexandrum papam Romanum honore congruo susceperunt, et usi officio stratoris, pedites dextra levaque frenum equi ipsius tenentes, eum usque ad preparatum papilionem perdixerunt. Quo mediante, Deo favente, pax inter eos firma restituta est. Richardus episcopus Londonie moritur⁶²⁵. Henricus rex ordinatis et compositis rebus, et castellis suis in Normannia, Aquitania, Andegavia, et etiam in Wasconia, in adventu Domini venit Barbelluvium, volens si posset transfretare ante natalem Domini; sed vento prohibente, egit natalem Domini cum regina Alienor apud Cesaris Burgum. Manuel imperator Constantinopolitanus duxit Constantiam filiam secundi Boamundi uxorem. Et Boamundus tertius, frater predictae puelle, factus est princeps, vitrico suo in captivitate remanente Rainaldo⁶²⁶.

1163. *Fredericus 12. Ludovicus 26. Henricus 9.*
Mense Januario rex Henricus transivit in Angliam,

VARIÆ LECTIONES.

⁶²⁰ Hic in E. pagina desinente manus habitum mutat. Restat tamen eadem. ⁶²¹ Richardus — Octaviani desunt 8^b. 8^b. ⁶²² Thomas — Cant. desunt 8^b. 8^b. ⁶²³ Eodem — ejus desunt 8^b. 8^b. ⁶²⁴ Johannes — Anglorum desunt 8^b. 8^b. ⁶²⁵ R. e. L. m. desunt 8^b. 8^b ⁶²⁶ Manuel — Rainaldo postea additum, sed ab eadem manu. Reliqui habent omnes.

NOTÆ

(640) Lecture, subditus archiepiscopatu Auscenci.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

ipse et regina, et cum magno gaudio susceptus est ab omnibus fere principibus patrie, qui eum in litore expectabant. Jam enim Henricus filius ejus precesserat, et sicut in Normannia, sic in Anglia homagia et fidelitates baronum et militum suscepit. Archiepiscopo Lugdunensi (641) deficiente, clerus et populus coniventia Frederici imperatoris elegerunt Guillelmum filium comitis Teobaldi senioris, quod etiam papa Alexander concessit. Illa autem urbs, que cis Rodanum est, ad regnum Francie pertinet; sed quia Guigo ⁶³⁷ Dalphinus et Foro-Julensis comites anno preterito fraude eam predicto archiepiscopo abstulerunt, nec per regem Francie eam rehabere potuit, ideo idem archiepiscopus transtulit se ad imperatorem; qui predictam civitatem eidem restituit, et extunc ab eo illam tenuit ⁶³⁸ (642). Rotocus episcopus Ebroicensis et Rainaldus de Sancto Walerio fecerunt in Normannia recognoscere jussu regis, per episcopatus, legales redditus et consuetudines ad regem et barones pertinentes. Philippus episcopus Bajocensis mense Februarii moritur, qui fuit vir prudens et astutus in augmentandis et revocandis rebus illius ecclesie, et multum ibi profecit; sed sapientia hujus mundi stulticia est apud Deum. Hic se dederat monasterio Beccensi ad monachatum, sed non est in homine via ejus. Preventus enim fuit morte, nec quod proposuerat implere potuit; librorum tamen septies viginti volumina illi jam dederat ⁶³⁹ (643). Bellum Roberti de Monte Forti cum Henrico de Essessa pro fuga prelii contra Gualenses, in quo isdem Henricus defecit, et exheredatus, factus est monachus Radingensis. Walenses subditi sunt regi Henrico ad libitum. Malcomus rex Scotie fecit homagium Henrico, regis Anglorum filio, et dedit regi obsides, scilicet dedit fratrem suum minorem et quosdam de filiis baronum suorum, de pace tenenda et pro castellis suis, que rex volebat habere. Quidam gartio, coniventia monachorum ut creditur, occidit abbatem Sancti Maximini Aurelianensis; et papa Alexander et Ludovicus rex Francorum expulerunt inde omnes fere monachos, et per diversas abbatias disperserunt, et fecerunt ibi abbatem de Majori Monasterio. Similiter anno preterito cum abbas Latiniacensis equitans invenisset quendam, qui ei forificerat, et minaretur ut eum caperet et destrueret: ille emissa sagitta percussit abbatem in oculo usque in cerebrum, et occidit. Cui successit Hugo, naturalis filius comitis Theobaldi senioris. Iste fuit prius monachus Tironis (644); et tempore Stephani regis pa-

A trui sui, per aliquantum temporis fuit abbas Homensis in Anglia; qua abbatia relicta fuit abbas Certesiensis. Iterum illa relicta venit in Franciam ad nepotes suos Henricum et Teobaldum; et sic, ut diximus, factus est abbas Latiniacensis. Gislebertus episcopus Herefordensis, mortuo Ricardo Londoniensi episcopo, translatus est ad eandem sedem, et magister Robertus de Mileduno, genere Anglicus, et grandevus, factus est episcopus Herefordensis. Rogerius filius Roberti comitis Gloucestrie electus est ad episcopatum Wigorniensem ⁶⁴⁰. Mense Martio obiit tercius Balduinus rex Jerusalem, vir per omnia plangendus; et successit ei Amalricus frater ejus. Huic Balduino a superna clementia concessum est, ut Ascalonem caperet, et Agarenos expelleret et servitio divino manciparet; quod nec David propter sanctitatem suam, nec Salomoni propter sapientiam et divitias suas, nec Ezechje propter justitiam suam, nec alicui antea regnum permissum fuerat. In octavis pentecostes Alexander papa tenuit concilium Turonis, in quo excommunicavit Octavianum cum aliis scismaticis et complicitibus suis. In illo concilio duo episcopi, quorum unus sacratus fuerat per manum Terrachonensis archiepiscopi metropolitani sui, alter per Toletanum archiepiscopum totius Hispanie primatem, expulsi sunt de ecclesia Pampuloniensi, ad cujus titulum ambo sacrati erant, et tercius subrogatus est. Illis tamen duobus ordo episcopi mansit, et concessum est, ut si vacantes ecclesie eos vocarent, fierent earum presules ⁶⁴¹.

C 1164. Fredericus 13. Ludovicus 27. Henricus 10.

Terricus comes Flandrensis vadit Jerosolimam tercius, et filius ejus primogenitus Philippus ei succedens, ducta altera filiarum Radulfi senioris comitis Viromandensis, et fratre uxoris sue juniore Radulfo comite elephantia percusso, per uxorem fit dominus duorum comitatum, scilicet Viromandensis et Montis Disderii. Rainaldus Coloniensis electus, cancellarius Frederici imperatoris Alemanorum, transtulit trium magorum corpora de Mediolano Coloniam; quorum corpora quia balsamo et aliis pigmentis condita fuerant, integra exterius, quantum ad cutem et capillos, durabant. Eorum primus, sicut mihi retulit, qui eos se vidisse affirmabat, quantum ex facie et capillis eorum comprehendi poterat, quindecim annorum, secundus triginta, tercius quadraginta videbatur. Beatus autem Eustorgius dono cujusdam imperatoris transtulit illos Mediolanum de Constantinopoli, cum quadam mensa cui superpositi erant, in quodam vehiculo parvo, quod due vacce divina virtute et voluntate trahebant. Transtulit

VARIE LECTIONES.

⁶³⁷ G. habet E. ⁶³⁸ archiep. Lugd. — tenuit *desunt* 8^b. 8^b. ⁶³⁹ Hic folio *desinente*, in E. *manus habitum mutat*. Hic *dederat desunt* 8^b. 8^b. ⁶⁴⁰ Quidam gartio—Wigorniensem *desunt* 8^b. 8^b. ⁶⁴¹ Hic pagina *desinente*, *manus habitum paululum mutat*. In illo — Naboris martyris *desunt* 8^b. 8^b.

NOTÆ.

(641) Heraclio. BOUQ.

(642) Hanc Roberti narrationem dubiam reddunt ea que avert Bouquet XIII. 307, n.; cf. infra a. 1175.

(643) Quorum catalogum, primo codicis E. folio inscriptum, inde edidit Ravaissou *Rapport au ministre*. Par. 1841.

(644) Tiro sive Tironium, diocesis Carnotensis.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 etiam idem Rainaldus exinde corpus beate Valerie, matris sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii, et capud Naboris martyris. Apud Rothomagum 3 Kalendas Februarii obiit Willermus frater Henrici regis; sepultus est in ecclesia sancte Marie. Circa octavas pasche rex Henricus fecit dedicari ecclesiam beate Marie de Radingis, et per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum et hospites, data etiam dote non minima eidem ecclesie. Hamelius, naturalis frater Henrici, duxit comitissam de Guarenna, relictam Willermi comitis Moritonii, filii Stephani regis. Hec fuit filia tertiū Willermi comitis de Guarenna, qui cum rege Francie Ludovico perrexit Jerusalem, et ibi obiit, superstite sola predicta comitissa.

In pago Belvacensi cuidam plebeo apparuit in visu noctis sanctus Egidius, et quedam honeste persone cum eo, cui predixit, ut cum die crastina primum sulcum aratri duceret, inveniret parvam crucem ferream, et jussit ut ferret eam ad suam ecclesiam. Tunc rusticus quesivit ab eo, utrum ad Sanctum Egidium de Provincia deberet eam portare; cui sanctus Egidius respondit: *Non; sed ad Sanctum Egidium de Constantino, ubi est corpus meum.* Quod cum factum fuisset, multe ibi virtutes facte sunt. Apud Lucam civitatem obiit Octavianus scismaticus, per antirasim vocatus Victor; et successit ei in eodem errore permanens Wido Cremensis, dictus Paschalis IV. Comes Carnotensis Tedbaudus despondit filiam Ludovici regis Francie, et rex ei concessit dapiferatum Francie, quem comes Andegavensis antiquitus habebat, unde etiam nostris temporibus Radulfus de Parrona pro eo serviebat; unde ei hommagium faciens ut dominum honorabat. Henricus autem frater ejus primogenitus comes Trecensis iterum assumpsit filiam Ludovici regis, quam prius dimiserat. Fredericus imperator cum ad libitum suddisset ⁶²² sibi Langobardiam, in qua sunt 25 civitates, inter quas sunt tres archiepiscopatus, scilicet Mediolanum, Ravenna, Jenua; et fiscum regium ad 50 milia marcharum summam in eodem regno reparasset, et pacem ibidem tam indigenis quam peregrinis reformasset: iterum Verona, et quedam alie civitates adversus eum rebellant ⁶²³. Gualenses fidem Henrico regi non servantes, terras proximas latrocinando infestant, agente quodam regulo eorum, vocato Ris, et alio ejusdem perversitatis homine nomine OEno, predicti Ris avunculo. Walterius Giffar comes de Rochingham moritur absque herede, et comitatus ejus in Anglia et terra ejus in Normannia rediit ad dominium regis ⁶²⁴. Richardus de Humet, conestalus Henrici regis, convocatis baronibus Normannie et Britannie, mense

A Augusto cepit castrum Conbort in Britannia in manu regis, quod Radulfus de Filgeriis habuerat post mortem Johannis de Dol. Eodem mense sanguis pluit in Rethel, in episcopatu Dolensi. Robertus episcopus Carnotensis vir religiosus moritur ⁶²⁵. Obiit Hugo venerabilis archiepiscopus Rothomagensis 4 Id. Octobris. Hic vir magne literature multa jocunde edidit; viduis et orphanis et aliis pauperibus largus extitit. Rexit autem ecclesiam Rothomagensis honeste et viriliter annis fere triginta ⁶²⁶. Almaricus rex Jerusalem, conductus ab amiraglio Babilonico, cum exercitu perrexit in adiutorium illius, liberare quamdam civitatem ipsius nomine Barbastam, quam Salegon senescallus Noradin fraude occupatam contra ipsum tenebat. Obsessa igitur per aliquantulum temporis, tandem capta est et amiraglio restituta civitas, firmatis autem inter eos amicitias, et redditis multis captivis, duplicato etiam tributo — nam antea dabat amiralius regi singulis annis 30 milia aureorum — rex ad propria rediit. Sed interea Noradin intulerat christianis magnum dampnum; nam capto castro eorum, nomine Harenc, capto etiam Boamundo juniore principe Antiochie, et multis interfectis, Habilina, id est Belinas, postmodum a Sarracenis pervasa est.

1165. *Fredericus 14. Ludovicus 28. Henricus 11.*

Henricus rex Anglie in quadragesima in Normanniam transiens, in octabis pasche apud Gisorz cum rege Francorum locutus est. Inde rediens Rotomagum, Philippum comitem Flandrensem consobrinum suum regaliter excepit. Venerunt similiter ad eum legati Frederici imperatoris Alemanorum, Rainaldus scilicet archiepiscopus Coloniensis cancellarius ipsius, et multi alii magni potentatus viri, requirentes eum ex parte imperatoris, ut daret unam filiarum suarum Henrico duci Bajarie, et aliam filio suo, licet adhuc puerulo. Exactis itaque sacramentis et datis, rex postea misit suos legatos in Alemaniā, qui ab imperatore et satrapis suis eadem sacramenta de conventionibus, que inter eos conveniant, acciperent. Rotrodus episcopus Ebroicensis fit archiepiscopus Rotomagensis. Henricus decanus Salsberiensis eligitur ad episcopatum Bajocensem. Mortuo Rogerio abbate Sancti Wandregisili, viro religioso, Anfredus sacrista ejusdem monasterii ei successit ⁶²⁷. Regina Anglie Alienor evocata a rege venit in Normanniam, adducens secum filium suum Ricardum et filiam Mathildem. Redeunte vero rege in Angliam, et cum multo apparatu bellico super Valenses eunte, regina remansit in partibus cismarinis. Alexander papa Romanus relinquens Senonem, in qua fere duos annos moratus fuerat, veniens ad Montepessulanum navali subvectione,

VARIÆ LECTIONES.

⁶²² ita E. Henricus autem — in qua in rasura postea correxit eadem manus. ⁶²³ In pago Belvacensi — rebellant desunt 8^b. 8^b. ⁶²⁴ Walterius — regis desunt 8^b. 8^b. ⁶²⁵ R. e. C. v. r. m. desunt 8^b. 8^b. ⁶²⁶ Post hæc in E. manus habitum mutat atque atramentum. In 8^b. additur: Obiit illustris comes Galeannus Mellenti, qui multa bona contulit ecclesie b. Marie de Voto, que sita est in territorio Catelehsi, in terris, in silvis, in vineis et redditibus. ⁶²⁷ H. decanus — successit desunt 8^b. 8^b.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

perrexit ad terram Willermi regis Silicie, licet incidie piratarum imperatoris Allemanie ei in mari non deessent. Willermus frater comitis Tebaldi eligitur ad regimen ecclesie Carnotensis, data ei remissione a papa propter juvenilem etatem, ut usque ad quinquennium differretur sacratio ejus⁶⁰⁰. Mense Augusto, Ludovico regi Francorum ex uxore sua nascitur filius, et vocatus est Philippus. Regina Alienor mense Octobris Andegavis peperit filiam, et vocata est in baptismo Johanna. Robertus abbas Montis in quodam brachio auro et argento optime parato jussit reponi reliquias sancti Laurentii, scilicet os brachii quod eschinum vocant, et alia quattuor minora ossa ejusdem martyris; sicuti antea reposuerat in quadam cuppa intus et extra deaurata caput innocentii socii sancti Mauricii. Predictas reliquias et partem co poris sancti Agapiti martyris, scilicet carnem cum costis quattuor, Suppo abbas Montis a monasterio sancti Benigni Fructuariensis, ubi prius fuerat abbas, et prece et precio ad monasterium sancti Michaelis adportavit. Est autem Fructuariense monasterium in Langobardia, in episcopatu Vercellensi⁶⁰¹. Malcomus rex Scotie, religiosus juvenis, obiit. Succedit ei frater ejus Willermus. Fulmen cecidit in ecclesia sancti Michaelis in turre et in aliis locis, et tamen Deo miserante nichil nocuit. Obiit Robertus abbas Majoris Monasterii (645), et successit ei Robertus Blesensis⁶⁰².

1166. *Fredericus 15. Ludovicus 29. Henricus 12.*

Henricus rex, munitis confinibus inter Anglos et Walenses, et castellis et militibus dispositis, in quadragesima transfretavit in Normanniam. Deinde locutus cum rege Francorum ea que ad pacem sunt; audito etiam quod rex Francorum statuisset de thesauris et redditibus suis, similiter et omnium hominum tam clericorum quam laicorum, qui in sua ditione erant, singulis annis usque ad quinquennium⁶⁰³ de singulis 20 solidis singulos denarios mittere Jerusalem ad defensionem christianitatis: idem rex magnanimus fecit duplicare in omni potestate sua redditum primi anni, reliquis annis permanentibus ad solutionem unius denarii per singulos viginti solidos. Gualeranus comes Mellenti factus monachus Pratelli obiit; et successit ei filius ejus Robertus, natus ex sorore Simonis comitis Ebroicensis⁶⁰⁴. Duxit autem idem Robertus filiam Rainaldi comitis Cornubensis. Obiit etiam Guillelmus rex Siciliæ et successit ei Guillelmus filius ejus. Willermus Talavacius, comes Sagiensis, et filius ejus Johannes, et iterum Johannes nepos

A ejus, filius Guidonis primogeniti sui comitis Pontivi, concesserunt regi Henrico castrum Alenceium et Rocam Maberie, cum eis que ad ipsa castella pertinent. Et forsitan ideo predictas munitiones perdidērunt, quia malas consuetudines ipsi et eorum antecessores diu ibi tenuerant; quas rex Henricus statim meliorari precipit. Mense Septembri obiit Stephanus episcopus Redonensis. Obiit etiam in Anglia Robertus Batensis episcopus⁶⁰⁵. Quia vero obtimates Cenomanici comitatus et Britannice regionis, antequam rex transfretaret, minus obtemperaverant preceptis regine, et ut dicitur, sacramento se obligaverant, ut se communiter defenderent, si aliquis eorum gravaretur: rex ad libitum suum eos et castella eorum tractavit; et congregatis exercitibus fere de omni potestate sua citra mare, castrum Felgeriarum obsedit, cepit, funditus deletit. Inde facto conubio de Gaufrido filio suo et Constancia filia comitis Conani Britannie et de Richemont, comes Conanus concessit regi, quasi ad opus filii sui, totum ducatum Britannie, excepto comitatu de Gingamp, qui ei accederat per avum suum comitem Stephanum. Rex vero accepit hominum fere ab omnibus baronibus Britannie apud Toas. Inde venit Redonis, et per civitatem illam, que caput est Britannie, totum illum ducatum saisivit. Et quia nunquam viderat Comborcht neque Dol, postquam in manus ejus venerant, in transitu illa vidit. Causa vero orationis ad Montem sancti Michaelis veniens, apud genecium illa nocte hospitatus est⁶⁰⁶. Illuc venerunt ad eum Guillelmus rex Scotie, et episcopus insularum Man et aliarum 31, que sunt inter Scotiam et Hiberniam et Angliam. Illas 32 insulas tenet rex insularum tali tributo de rege Norwegie, quod quando rex innovatur, rex insularum dat ei decem marcas auri, nec aliquid facit ei in tota vita sua, nisi iterum alius rex ordinetur in Norwegia. Hujus regis insularum venit legatus ad regem Angliæ predictus episcopus. Est enim predictus rex consanguineus regis Angliæ ex parte Mathildis imperatricis matris sue⁶⁰⁷.

1167. 16. 30 13.

In natali Domini fuit rex Henricus Pictavis, et venit ad eum Henricus filius suus de Anglia. Ante quadragesimam venit rex Rothomagum, et mortuo Rotgerio abbate Sancti Audonei, viro summe religionis, eandem abbatiam dedit Haimérico cellerario Becci. Paulo ante obierant in Anglia Robertus Herefordensis et Robertus Linconiensis episcopi⁶⁰⁸. In quadragesima locutus fuit rex Anglorum cum comite Sancti Egidii apud Magnum montem. Post pa-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁰⁰ Willermus — ejus desunt 8b. 8b. ⁶⁰¹ Robertus — Verceilensi desunt 8b. 8b. ⁶⁰² Fulmen — Blesensis postea addidit manus eadem; desunt 8b. 8b. ⁶⁰³ quadriennium 8d. ⁶⁰⁴ Post hæc tres voces orasit scriptor ipse in E. Gualeranus — Cornubensis desunt 8b. 8b. ⁶⁰⁵ Pagina desinente in E. habitum manus mutat, sed paululum tantum. Mense — episcopus desunt 8b. 8b. ⁶⁰⁶ Atramentum mutatur. ⁶⁰⁷ Ab hinc atramentum atque manus prorsus mutatur, orthographia quoque sæpius differt a præcedenti. ⁶⁰⁸ Antea quadragesimam — episcopi desunt 8b. 8b.

NOTÆ.

(645) Marmoutiers-les Tours.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 scha duxit exercitum militum in Arvernium pagum, et vastavit terram Guillelmi comitis, quia data fide pepigerat stare justicie, in presentia donni regis, nepoti suo, quem exheredaverat, juniore videlicet comiti Arverneusi; sed inveteratus ille dierum malorum rupta fide, transtulit se ad regem Francorum, et seminavit discordias inter eos. Sed et de collectione pecunie deferende Jerusalem, que adunata fuerat Turonis, quam rex Anglorum volebat mittere per suos nuntios, utpote sumptam in suo comitatu, rex autem Francorum per suos, quia ecclesia Turonensis sua est, suggestione Jocii archiepiscopi Turonensis magna discordia inter Henricum regem Anglorum et Ludovicum regem Francorum mota est. Combusta est civitas Turonensis cum principali ecclesia. Almaricus rex Jerusalem evocatus ab amirario Babilonie, cui confederatus erat, obsedit Alexandriam, que caput est Egypti, et cepit, et reddidit eam amirario, qui pegigit ei singulis annis tributum de eadem civitate 50 milia Bizantium, exceptis 57 milibus, quos habet de Babilone. Idem etiam rex duxit uxorem neptem Manuel imperatoris Constantinopolitani cum infinitis thesauris.

Circa pentecostem Fredericus imperator Alemanorum, missis exercitibus suis, multos Romanorum occidit, ipse ab eisdem similia recepturus. Circa mensem Julium per semetipsum Leoninam Romam obsedit et cepit, et quedam juxta ecclesiam beati Petri destruxit, scilicet porticum et alia nonnulla. Antipapam etiam Widonem de Creme Romam adduxit, et per manum ipsius uxorem suam imperatricem fecit coronari (Aug. 4). Subsecuta est e vestigio ultio divina. Nam Karolus filius Corradi, qui ante Fredericum imperaverat, consobrinus ejus, mortuus est ⁶⁴⁷, et Rainaldus archiepiscopus Coloniensis cancellarius ejus, cujus consilio multa mala faciebat ⁶⁴⁸, et episcopus Leodiensis, et multi alii tam episcopi quam consules, similiter perierunt. Dicitur enim, quod crassante mortalitate 25 milia hominum de exercitu suo mortui sunt. Longobardie civitates, que sunt numero 25, Mediolanum reedificavit et ab imperatore deciscunt, preter Papiam et Vercellas ⁶⁴⁹. In octavis pentecostes rex Anglorum et rex Francorum in Vircasino locuturi de pace convenerunt. Sed primoribus regni Francorum exacerbantibus lenitatem regis Ludovici, nihil profuerunt. Congregaverunt itaque uterque infinitum exercitum de omni potestate sua, et alteruter castella sua muniverunt. Cum autem rex Francorum aliquantas villulas in marca, inter Medantam et Pascheium, combassisset, rex Henricus irritatus, licet

A multum deferret regi Ludovico, Calvum Montem castrum munitissimum et ditissimum, in quo rex Francorum congregaverat expensas et victualia ad opus belli, et plurimas villas in circuitu illius combussit. Quo audito rex Francorum graviter tulit, et collectis viribus suis, latos fundos quos Sanctus Audoenus habebat in Vircasino, scilicet Vadum Nigasii et alias villas, combussit; Andeliacum etiam burgum optimum, qui erat proprius Beate Marie et archiepiscopi Rothomagensis. Nonnulla etiam que pertinebant ad ecclesiam sancte Trinitatis Rothomagensis, vastavit. Sed non defuit festinata vindicta. Eadem namque die multi de exercitu ejus cum redirent ad castra, siti, solis fervore, pulvere, formidine deficientes expiraverunt. Sic etiam patri B ipsius pridem (646) acciderat; nam initurus certamen cum Henrico seniore rege Anglorum, in quo inferior fuit, precedenti nocte in eodem vico hospitatus fuerat, et Franci, qui a ferocitate, teste Valentiniano Romanorum imperatore, vocati sunt, ecclesiam beate Marie Andeliaci stabulum equorum suorum fecerant. Unde alii eorum capti, alii vero in fugam elapsi sunt. Mense Augusto tregue sumpte et jurate sunt inter reges Henricum et Ludovicum, usque ad pascha. Inde perrexit rex Henricus in Britanniam, et subdidit sibi omnes Britannos, etiam Leonenses; nam Guihnmarius, filius Hervei vicecomitis Leonensis, cujus filiam comes Guido habebat in conjugium, datis obsidibus remisit se regi, terrore exanimatus, cum videret castrum suum munitissimum combustum et captum, et alia nonnulla vel capta, vel reddita. Cum adhuc moraretur rex in Britannia, audivit nuntium de morte matris sue Mathildis imperatricis. Decessit enim 4 Idus Septembris Rothomagi, et sepulta est Becci. Thesauros infinitos pius filius distribuit ecclesiis, monasteriis, leprosis et aliis pauperibus, pro anima illius. Fecit autem predicta imperatrix monasterium de Voto in Caletensi pago juxta Juliam Bonam, et posuit ibi monachos Cistercienses. Fecit et monasteria canonicorum, unum juxta Cesaris Burgum, et aliud in silva de Goffer. Ad montem etiam lapideum super Sequanam apud Rothomagum, a se inchoatum, multam summam pecunie dimisit.

D Richardus abbas Sancti Petri super Divam (647) obiit, et successit Rannerus monachus Cadomi pro eo. Decessit etiam Michael abbas Pratelli (648), monachus Becci, et substitutus est pro eo Henricus monachus Becci, procurator hospitum ⁶⁴⁹. Jocio archiepiscopus Turonensis concordatus est cum rege Anglorum. Venerabilis Hugo abbas Cerasii (649) humane vite moriendo satisfecit; qui 50 fere annis rexit idem monasterium. Huic successit Martinus

VARIE LECTIONES.

⁶⁴⁷ post hanc tres voces erasæ. ⁶⁴⁸ post hanc aliquot voces erasæ. ⁶⁴⁹ Circa pentec.—Vercellas desunt 8^b. 8^b. ⁶⁴⁹ Richardus — hospitum desunt 8^b. 8^b.

NOTÆ.

(646) A. 1119.

(647) Diœc. Sagiensis.

(648) Préaux, diœc. Luxoviensis.

(649) Cerisy, diœc. Bajocensis.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 monachus ejusdem loci ⁶⁸¹. Regina Alienor transfretavit in Angliam, ducens secum filiam suam Mathildem. In vigilia natalis Domini due stelle ignei coloris, quarum una erat magna, altera parva, apparuerunt in occidente, et erant quasi conjuncte; postea disjuncte sunt longo spatio, et apparere desiverunt. Natus est Johannes filius regis Anglorum ⁶⁸².

1168. *Fredericus 17. Ludovicus 31. Henricus 14.*

Ad natale fuit rex Henricus Argentomagi, et tenuit ibi magnam curiam in nova aula sua. Mathildis filia regis Henrici cum infinita pecunia et apparatu maximo ducta est in Alemaniam ad sponsum suum Henricum ducem Sansonie ⁶⁸³ et Bajoarie; quorum ducatum unum habebat ex patre suo, alterum ex matre. Pater ipsius fuit Henricus dux, qui fuit natus ex filia Lotharii imperatoris, qui ante Corradum imperaverat. Hic Henricus, scilicet junior, qui filiam regis Anglorum duxit, super paganos, scilicet Sclavos et Vindelicos, tantum acquisivit, quod fecit ibi tres episcopatus. Obiit ⁶⁸⁴ Terricus comes Flandrensis, cui successit Philippus filius ejus, qui jam diu comitatum illum rexerat, cum pater illius iter Jerusalem frequentabat. Stephanus de Filgeriis, capellanus regis Henrici, factus est episcopus Redonensis. Fiscanense monasterium combustum est ⁶⁸⁵. Mense Februario accidit quoddam mirabile in Cenomansensi pago, castro Frearnai, quod castrum est Roscelini vicecomitis Cenomannorum, qui habet in conjugio Mathildem filiam notham primi Henrici regis Anglorum, materteram secundi Henrici regis Anglorum, ex qua genuit Ricardum, qui ei successit, et Guillelmum, cui secundus Henricus rex Anglorum dedit in Britannia filiam Rollandi de Reus cum terra ipsius. In hac itaque munitione fluvius Sartæ, qui preterfluit, fere per horam et dimidiam siccatus est, ita ut calciati siccis vestigiis possent transire, cum antea vix equi absque natatu possent transvadare. Hoc etiam accidit Londonie de Tamensi flumine, tempore primi Henrici regis Anglorum. 14 Kal. Marcii terremotus factus est, et globus igneus visus est per aera discurrere ⁶⁸⁶.

Pictavi et Aquitani ex majori parte, id est comes de Marcha, comes Engolismensium, Haimericus de Lizennio, Robertus, et Hugo frater ejus de Sileio, et alii multi, voluerunt rebellare contra regem; et incendiis et rapinis pauperum incumbentes, circumquaque crassabantur. Quod rex audiens impiger advolat; et eorum insanie obsistens, Lizennioium castrum munitissimum cepit, captum munivit, et villas eorum et municipia destruxit. Munitis castellis

A suis militibus et victui necessariis, relicta ibi regina cum comite Patricio Salesberiensis, avunculo Rotrodi comitis Perticensis: in octavis pasche inter Paceium et Medantum in Normania, locuturus cum rege Francorum et injurias suas ab eo expostulaturus, accessit. Siquidem Pictavi ad regem Francorum venerant, et obsides suos contra regem Anglorum, cujus proprii erant, ei dederant. Unde cum hinc inde grandis altercatio fieret, nec rex Francorum obsides, quos contra justiciam eeperat, reddere vellet, inducie date sunt usque ad octavas sancti Johannis. Circa vero octavas pasche dolo, Pictavensium occisus est comes Patricius, et sepultus est apud Sanctum Hilarium. Successit ei filius, natus ex filia Guillelmi comitis Pontivi, matre comitissæ de Warena. Antequam trigue date essent, rex Anglorum submonuerat Eudonem vicecomitem de Purrohoit, qui eatinus umbratico nomine comes vocabatur, et cui tanta bona contulerat, ut ad servitium et adjutorium suum veniret; quod ipse renuit et quidam alii de Britannis ei confederati, scilicet Oliverius filius Oliveri de Dinam, et Rollandus consobrinus ejus. Rex itaque non immerito adversus eos iratus, a capite, scilicet ab Eudone incipiens, vastavit et combussit ejus terram, destructo imprimis castello Joscelini, quod habebat precipuum. Comitatum etiam de Broerech abstulit ei, cujus caput est civitas Venetensium, quam rex in manu sua cepit, cujus portum Julius Cæsar mirifice extollendo collaudat in libro quem scripsit de bello Gallico (650); dimidium etiam Cornubie (651) ei abstulit. Obsedit etiam castellum Abrai; captum munivit. Vastata igitur Eudonis terra et ad libitum suum redacta, ad terram Dinannensium appropinquans, castrum Hedde a Gaufrido de Monteforti sibi redditum munivit, et Tintinniacum evertit. Inde Becherel munitionem Rollandi de Dinam firmissimam per aliquot dies obsidens, adhibitis machinis cepit et munivit. Lehun vero castrum (652), in quo Rollandus maxime confidebat, quia erat natura et arte munitissimum, obsedisset, nisi brevitatis termini eundi ad colloquium regis Francorum eum urgeret. Tradita itaque terra Rollandi rapinis et incendiis, citra Ricem flumen, eadem egit in ulterioribus; nam transito amne per Lehun descendens, et aliquas perfundans, monachis Lehunensibus pepercit. Dinam vero circuiens, quedam destruxit, quedam intacta reliquit. In pago Aletensi eadem gessit. In octavis saucti Johannis ventum est ad Feritatem Bernardi, ubi de pace inter reges tractatum est, et infecto negotio discessum est. Nam Brittones, sicut et Pictavi, obsides regi Francorum

VARLÆ LECTIONES.

⁶⁸¹ Venerabilis — loci desunt 8b. 8b. ⁶⁸² N. e. I. f. r. A. alia manus addidit; adsunt etiam reliquis. ⁶⁸³ ita E. ⁶⁸⁴ Hæc vox in rasura plus quam dimidiæ lineæ scripta est in E. ⁶⁸⁵ In fine quaternionis hic desinit manus. Redit prima codicis manus. ⁶⁸⁶ Stephanus — discurrere desunt 8b. 8h.

NOTÆ.

(650) III, 8. Hodie est Vannes.
 (651) Cornouaille.

(652) Inter Dol et Dinan.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A 1169. *Fredericus* 18. *Ludovicus* 32. *Henricus* 15.
 dederant, et fide interposita pactionem acceperant, quod rex Francorum sine ipsis regi Anglorum non concordaretur. Unde et ipsi Britanni, conniventibus quibusdam Cenomanensium, per quorum terram latenter transierunt, colloquio interfuerunt. Munitis autem marchis, ex utraque parte continuata est decertatio usque ad adventum Domini. Rex vero Henricus caute agens, cognatum suum Matheum comitem Bolonie sibi pacificavit, spondens ei se daturum per annum maximam partem pecunie, pro calumpnia (653) relaxanda comitatus Moritonii. Habebat enim filiam regis Stephani, qui fuerat comes Moritonii ⁶⁰⁷. Cum autem idem Matheus ad auxilium regis Anglorum, domini et cognati sui, veniret, Johannes comes Pontivi non permisit eum transire per terram suam; unde necessitate cogente navali subvectione ad regem cum multis militibus expeditis accessit. Quod rex audiens, rogatu ejusdem Mathei cum bellico apparatu in terram Johannis perrexit, et Vimacensem (654) pagum Vulcano tradens, 40 et eo amplius comburens villas, voluntati suæ satisfecit. Rex Francorum veniens latenter ad quoddam municipium Normanniæ, cognominatum Chesnebrut, illud combussit, et quatuor milites in eo cepit. Quo comperto, rex Anglorum illum insecutus est, multos milites cepit; inter quos etiam senescallum Philippi Flandrensium comitis aduncatus est. Tradidit etiam castellum Hugonis de Novo Castello flammis et incendiis, vocatum Brueroles, ut combustum ex re nomen haberet. Hoc etiam fecit Novo Castello per milites suos, ipso tamen absente. Vastata est similiter terra comitis Perticensis ex majori parte, ipso agente ⁶⁰⁸. Multa etiam fecit rex Anglie in hac guerra, que non audivimus, vel si audivimus, non occurrunt memoriæ.

Obiit Robertus comes Lecestrie, relinquens filium Robertum, qui accepit cum uxore sua hereditatem de Grentemesnil. Mortuus est autem in Britannia Herveus de Lahun, cui successit Guihomar filius ejus. Nichilominus obiit Rome de Guido Creme anti-papa et successit in scismate quidam pseudoclericus, cognominatus Calixtus. Archiepiscopo quoque Senonensi in fata secedente, Willermus electus Carnotensis ei successit, concesso tamen ei episcopatu Carnotensi per biennium a papa Alexandro. Venit ad curiam regis Henrici Anglorum, Saxonum et Bajocorum dux Henricus gener ejus, et magnis ab eo honoratus muneribus in sua rediit. Longobardi edificant civitatem haut longe a Vercell's, vocantes eam Alexandriam, ad honorem Alexandri pape, sumptis habitatoribus ex singulis civitatibus Longobardie.

A 1169. *Fredericus* 18. *Ludovicus* 32. *Henricus* 15.
 Rex Henricus egit natale Domini apud Argentomagum. Obiit Bernardus episcopus Nannetensis ⁶⁰⁹. In epiphania Domini concordati sunt rex Francorum et rex Anglie. Henricus filius Henrici regis Anglorum, fecit homagium regi Francorum socero suo de Andegavensi comitatu et de ducatu Britannie, quem rex concessit eidem genero suo. Nam de Normannia fecerat ei antea homagium, et concessit ei rex Francie ut esset senescallus Francie, quod pertinet ad feudum Andegavense. Richardus filius Henrici regis Anglorum fecit homagium regi Francorum de ducatu Aquitanie. Willermus Malet cepit Robertum de Silleio ⁶¹⁰. In purificatione beate Marie fuit Henricus filius regis Anglorum Parisius, et servivit regi Francorum ad mensam, ut senescallus Francie. Hanc senescaltiam, vel ut antiquitus dicebatur, majoratum domus regie, Robertus rex Francie dedit Gaufrido Grisagonella comiti Andegavorum, propter adjutorium quod ei impendit contra Othonem imperatorem Alemanie. Dedit etiam ei quicquid habebat in episcopatu Andegavensi. Postea vero cum Gaufridus comes Perticensis et David comes Cenomanensis essent rebelles eidem Roberto regi Francorum, predictus rex Francorum, Gaufrido Grisagonella ferente sibi auxilium, obsedit municipium Moritonie et cepit. Et quia David comes Cenomanorum evocatus a rege ad eum venire contempsit, dedit rex Gaufrido Grisagonella homagium illius, et ipsam civitatem, et quicquid habebat in episcopatu Cenomannensi. Henricus filius Henrici regis Anglorum fecit homagium Philippo filio Ludovici regis Francorum. Henricus rex Anglie locutus est cum Ludovico rege Francie, apud S. Germanum in Leia. Gaufridus filius regis Anglorum fecit homagium Henrico fratri suo de ducatu Britannie, jubente patre eorum. Mortuo Hasculfo de Solinneio, successit ei filius suus Gislebertus. Mortuus est etiam Bichardus de Hara, relinquens filias tres ⁶¹¹. Rex Henricus perrexit in quadragesima Wasconiam, et destructis multis castellis, que contra eum erant, vel munitis, comites Engolismensium et illum de Marcha sibi pacificavit, et multos alios qui non erant tanti nominis. Gaufridus filius regis Anglorum mense Maio venit Redonis; et Stephanus Redonensis et Autbertus Aletensis episcopi, et Robertus abbas de Monte S. Michaelis, et alie religiose persone, receperunt eum cum summa veneratione in ecclesia sancti Petri. Ibi accepit hominia baronum Britannie. Rex Henricus fecit fossata alta et lata inter Franciam et Normanniam, ad predones arcendos. Similiter fecerat in Andegavensi pago super Ligerim, ad aquam arcendam, que messes et

VARIE LECTIONES.

⁶⁰⁷ Habebat — Moritonii *desunt* 8b. *sed absunt.* 8h. ⁶⁰⁸ *Sequentia* Multa — Alexandro, et Longobardi — Longobardie *desunt* 8b. 8h. ⁶⁰⁹ O. B. e. N. *desunt* 8b. 8h. ⁶¹⁰ W. M. c. R. d. S. *desunt* 8b. 8h. ⁶¹¹ Mortuo — tres *desunt* 8b. 8h.

NOTÆ.

(653) I. e. expostulatione.

(654) Le Vimeu, inter ostia Aucie atque Sumnæ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A tamen sine discrimine. Summerso in mari Gisleberto de Abrincate, Fulco Painei, qui habebat primogenitam sororem ejus, successit ei. Vicecomites per Angliam, qui exactionibus et rapinis populum afflixerant, a rege correpti sunt. Post pentecosten rex Henricus evocato filio suo Henrico in Angliam, fecit eum coronari in regem, cum magna cleri populiq; leticia, Lundonie apud Westmonasterium. Hunc iaunxit Rogerius archiepiscopus Eboracensis; nam Thomas Cantuariensis citra mare per continuum fere sexennium in Galliis morabatur. Huic consecrationi interfuerunt Gislebertus Lundonensis, Goscelinus Salesberiensis, Walterus Rofensis, Ricardus Cestrensis, Bartolomeus Exoniensis, Hugo Dunelmensis episcopi; Rogerius Wigorniensis in Normannia morabatur, Henricus Wintonensis et Willermus Norvicensis infirmitate prepediti non affuerunt. Nam Adelulfus Carluiensis, et Robertus Herefordensis, et Robertus Batensis, et Robertus Lincolnensis, et Hilarius Cicestrensis, et Nigellus Heliensis episcopi dormierant in Domino, et adhuc cathedre eorum vacabant. Interfuerunt vero de Normannia Henricus Bajocensis et Frogerius Sagiensis episcopi, qui cum eo venerant in Angliam. Quidam moleste ferunt, quod archiepiscopus Eboracensis unxerit in regem Henricum juniorem. Sed noverint, quod primus Guillelmus, qui Angliam armis subegit, ab Alveredo religiosissimo viro Eboracensi archiepiscopo inunctus et sacratus est, Cantuariensi archiepiscopo intra insulam Britannie manente, Stigando scilicet a papa excommunicato.

Rex Henricus fecit castrum munitissimum et burgum pergrande juxta haiam de Malaffre, quod vocatum est Bealveer. Cum Rogerius Malabranchia dolo cepisset urbem Biteriensem, quam cives ipsius contra eum tenebant, omnes tam viros quam mulieres vel suspensio vel alio tormento morti tradidit, et novis habitatoribus illam inhabitandam tradidit. Siquidem predicti cives dominum suum Guillelmum (655). Trenchewel, patrem Rogerii Malabranche, in quadam ecclesia cum filio suo parvo crudeliter occiderant. Rex Henricus fecit Molendina et piscatorias Andegavis in flumine Meduane. Cum Guillelmus Goeth obiisset in itinere Jerusalem, et comes Theobaldus vellet habere in manu sua Montem Mirabilem et alias firmitates, que fuerant Guillelmi Goeth, de quibus saisitus (656), erat Herveus de Iven, qui habebat in conjugio primogenitam filiam Guillelmi Goeth, natam ex una sororum comitis Theobaldi; videns predictus Herveus, se non posse resistere comiti Theobaldo, cum rex etiam Francorum adjuvaret partes comitis Theobaldi, utpote sororius ejus: idem Herveus, intercurrente magna pecunia et quibusdam pactionibus, tradidit Henrico regi Anglorum Montem Mirabilem et aliud castrum, scilicet Sanctum Anianum in Biturico. Unde discordia redintegrata est inter regem et comitem.

1170. *Fredericus 19. Ludovicus 33. Henricus 16.*

Ad natale fuit rex Henricus in Britannia apud Nannetes. Robertus archidiaconus Nannetensis consensu regis factus est episcopus Nannetensis, post Bernardum avunculum suum. In quadagesima excessit mare limites suos, unde messes que prope illud seminate erant, in multis locis perierunt a fluctibus absorte. Ossa cujusdam gigantis in Anglia per alluvionem detecta sunt, cujus corporis longitudo, ut ferunt, 30 pedum erat. In eadem quadagesima transfretavit rex Henricus in Angliam, non

Margarita filia regis Francie, uxor Henrici junioris regis, in Angliam transit; nec tunc tamen fuit coronata, quia rex jam coronatus erat, et episcopi discesserant. Johannes comes Aucensis moritur, et successit ei filius ejus Henricus, quem genuerat ex filia Willermi de Albineio (657), quem vocant comitem de Arundel. Hic duxit Elizam reginam, relictam Henrici senioris regis Anglorum, ex qua genuit Guillelmum primogenitum suum, et Godefridum, et istam comitissam uxorem Johannis Aucensis, de quo sermo est. In die apostolorum Petri et Pauli terremotus horribilis factus est in transmarinis partibus, quo corruit civitas Tripolis, pars Damasci, Antiochie plurimum. Agareni etiam non fuerunt expertes hujus tribulationis; nam Halapre, que caput est regni Loradii, et quedam alie civitates Sarracenorum, non evaserunt hanc pestem. Mortuo Willermo comite Nivernensi ultra mare, Matheus frater Philippi comitis Flandrensium, comes Bolonie, duxit uxorem ejus (658), sororem sci-

VARIE LECTIONES.

⁶⁵⁵ Similiter — pertin. in rasura ita ampliavit Robertus. Adsunt. 7b. Desunt 8b. 8h. cum sequentibus Obiit — abbates. ⁶⁵⁶ Hic desinunt 8a. 8b. et manus secunda in 8d. et sextus decurtatus in 8e. 8h. fortasse etiam in 8c. 8g. In 8b. sequitur brevis continuatio monachi Vallomontensis. Combusta est Fiscannensis ecclesia 14 Kal. Julii, 4 feria post octavam pentecostes addunt 8d. 8h.

NOTE.

(655) Corrige: Raimundum. BOUQ.
(656) Investitus.

(657) Helisende. BOUQ.
(658) Eleonoram. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. licet comitisse Flandrensibus. Hii itaque duo fratres duas duxerunt sorores, filias Rodulphi comitis Viromandorum, neples Alienor regine Anglorum ex sorore, callide agentes in retinendo terram Radulphi de Parrona per quemlibet fratrum. Hic Matheus prius habuerat filiam regis Stephani, et susceptis ab eo duabus filiabus, rediit ad religionem, unde invita recesserat (659). Circa Augustum rex Henricus rediit in Normanniam, relicto juniore Henrico in Anglia. Rex Henricus fecit pacem inter comitem Tedbaldum et Herveum de Iven. Mense Septembri rex Henricus infirmatus est pene usque ad mortem apud Motam de Ger (660), sed miseratione divina et supplicatione servorum Dei, quibus se humiliter commendabat, sopita adversa valetudine sanitatem refouet. Egidius Rothomagensis archidiaconus electus est ad episcopatum Ebroicensem, Richardus archidiaconus Constantiensis ad Abrincatensem. Alienor filia regis Henrici Anglorum ad Hispaniam ducta est, et ab Amfurso imperatore solemniter desponsata. Hujus imperatoris illa pars Hispanie, que Castella vocatur, regnum est. Hujus imperii caput civitas Toletum est. Predicto regi propter infirmam etatem—nondum enim adimpleverat quindecim annos—adversantur duo reges, Fernandus Gallicie patruus ejus, et Amfonsus Navarie avunculus ejus. Mortuo Roberto filio Roberti comitis Glocestrie, Amauricus primogenitus filius Symonis comitis Ebroicensis, jussu et voluntate Henrici regis Anglie, duxit primogenitam filiam Roberti comitis Glocestrie. Dederat etiam ante idem rex Hugoni comiti Cestrie cognato suo filiam comitis Ebroicensis, cognatam suam ex parte patris sui. Urbs Cenomanorum flagrant incendio. Cella etiam sancti Vincturii combusta est, sed Deo adjuvante in melius est restaurata.

Henricus rex Anglorum perrexit causa orationis ad Rocam Amatoris (661), qui locus in Cadulcensi pago montaneis et horribili solitudine circumdatur. Dicunt quidam, quod beatus Amator famulus beate Marie et aliquando bajulus et nutricius Domini fuit, et assumpta piissima Mater Domini ad ethereas mansiones, ipse Amator premonitus ab ea ad Galicias transfretavit, et in predicto loco heremiticam vitam diu transegit. Quo transeunte et in introitu oratorii beate Marie sepulto, locus ille diu ignobilis fuit, excepto quod vulgo dicebatur ibi beati Amatoris corpus requiescere, licet ignoraretur ubi esset. Anno ab incarnatione Domini 1166, quidam indigena

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶¹ desunt hi versus 7^b. ⁶⁶³ Sequenti—Alexandro in rasura, ab alia manu. In margine additur: Canonizatus, id est sanctorum cathalogo annumeratus. Et preceptum fuit ut natalis dies festivus ab omnibus celebraretur, maxime ab Anglis. Idem prorsus habent 7^b. 8^d. et præter verba canonizatus i. e. s. c. annumeratus etiam 8^b.

NOTÆ.

(659) Abbatissa enim Rummessie fuerat Maria, antequam Mattheus a. 1160 eam duxit.
(660) Prope Domfront.
(661) Rochamadour.

A illius regionis ad extrema veniens, precepit familie sue, divina forsitan inspiratione, ut in introitu oratorii corporis sui glebam sepelirent. Effossa itaque terra, corpus beati Amatoris integrum reperitur, et in ecclesia juxta altare positum, integram peregrinis illud ostendunt; et ibi sunt miracula multa et antea inaudita, per beatam Mariam. Ad hunc ergo locum, ut diximus, rex Henricus causa orationis veniens, quia appropinquabat terre inimicorum suorum, congregata multitudine armatorum tam equitum quam peditum, ad orationem perrexit munitus sicut ad prelium, nulli malum inferens, omnibus et maxime pauperibus in elemosinis largiter providens. Thomas Cantuariensis archiepiscopus transfretavit in Angliam. Stephanus comes de Sanceore, frater comitis Tehaldi, perrexit Jerusalem, ferens secum pecuniam, quam rex Francorum Ludovicus fecerat colligere in adjutorium Jerosolimitanæ ecclesiæ. Odo (662) dux Burgundie nepos ejus perrexit cum eo.

1171. Fredericus 20. Ludovicus 34. Henricus 17.

Ad natale fuit rex Henricus ad Bur juxta Bajocum.

Annus millesimus centenus septuagenus

Primus erat, primas quo ruit ense Tomas.

Quinta dies natalis erat, flos orbis ab orbe

Vellit, et fructus incipit esse poli ⁶⁶⁴.

Agareni cum multis millibus armatorum venerunt ab Affrica in Hispaniam. Hamo episcopus Leonensis (663) crudeliter per consilium, ut dicunt, Guihomari fratris sui vicecomitis Leonensis et junioris Guihomari nepotis sui occisus est. Conanus dux Britannie moritur, et tota Britannia et comitatus de Gippewis et honor (664) Richemundie, per filiam comitis Conani, que desponsata erat Gaufrido filio regis Henrici transierunt. Haimericus abbas Sancti Audoeni moritur. Henricus rex venit in quadagesima ad Pontem Ursonis, et ibi per quindecim fere dies demoratus est. Hoc etiam fecit in rogationibus et in pentecoste, cum Guihomarus venit ad eum et reddidit se ei et sua castella, perterritus multitudine militum et aliorum armatorum, quos rex illo direxerat ad eum comprimendum, nisi regis voluntati obediret. Sequenti anno canonizatus est sanctus Thomas a papa Alexandro ⁶⁶⁵. Castrum Pontis Ursonis combustum est. Urbs Norwicensis similiter combusta est, cum episcopali ecclesia et officinis monachorum. Humbertus comes Morienne misit abbatem Sancti Michaelis de Clusa ad Henricum regem Anglie, pro componendo matrimonio inter Johannem filium regis et filiam suam, offerens ei totam

(662) Corr. Hugo. BOUQ

(663) St.-Paul-de-Léon, in Finisterre

(664) Feudum vel manerium nobile.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

terram suam. Fuit enim idem comes filius Amati comitis, et ditissimus in possessione urbium et castellorum; nec aliquis potest adire Italiam, nisi per terram ipsius.

Teobaldus comes Carnotensis plures Judeorum, qui Blesis habitabant, igni tradidit. Siquidem cum infantem quendam in solemnitate paschali crucifixissent ad opprobrium christianorum, postea in sacco positum in fluvium Ligeris projecerunt. Quo invento, eos convictos de scelere, ut supra diximus, igni tradidit, exceptis illis, qui fidem christianam receperunt. Hoc etiam fecerunt de sancto Willermo in Anglia apud Norviz tempore Stephani regis; quo sepulto in ecclesia episcopali, multa miracula sunt ad sepulchrum ejus. Similiter factum est de alio apud Glovescestriam tempore Henrici secundi regis. Sed et in Francia, castello qui dicitur Pons Isare, de sancto Ricardo impii Judei similiter fecerunt; qui delatus Parisius, in ecclesia sepultus, multis miraculis choruscat. Et frequenter, ut dicitur, faciunt hoc in tempore paschali, si oportunitatem invenerint.

Obit Guillelmus Talavacius comes Pontivi, et successit ei Johannes nepos suus in comitatu Pontivi, ex Guidone primogenito suo. In terra vero, quam tenebat de rege Anglorum in Normannia et in Cenomansi pago, successit ei Johannes comes filius ejus. Iste duxit filium comitis Helix, fratris comitis Gaufridi Andegavensis et ducis Normannorum. Rex Henricus senior fecit investigari per Normanniam terras, de quibus rex Henricus avus ejus fuerat saisitus die qua obiit. Fecit etiam inquiri, quas terras et quas silvas et que alia dominica barones et alii homines occupaverant post mortem regis Henrici avi sui; et hoc modo fere duplicavit redditus ducatus Normannie. Ris rex Walensium pacificatus est cum rege Anglorum Henrico. Rex Oenus avunculus ejus præterito anno obierat, et filii ejus regi Henrico subditi sunt. Margarita uxor junioris regis Henrici transfretavit in Normanniam.

Mense Julio rex congregavit barones suos apud Argentonium, et cum ibi tractaretur de protectione sua in Hiberniam, legati comitis Ricardi venerunt ad eum, dicentes ex parte comitis, quod traderet ei civitatem Duveline, et Waterford, et alias firmitates suas, quas habebat causa uxoris sue, quæ fuerat filia regis Duvelinensis, qui jam obierat. Rex itaque audito hoc nuncio, mandavit comiti, quod redderet ei terram suam in Anglia et in Normannia, et planam terram in Hibernia, quam acceperat cum uxore sua; et concessit ei, ut esset comestabuli vel senescallus tocius Hiberniæ. Venerabilis Henricus episcopus Wintoniensis et abbas Glastoniensis decessit in fata. Iste multa bona fecit eccle-

A six Wintonensis, in ornamentis auri et argenti et sericarum vestium. Divicias etiam suas ecclesiis et pauperibus larga manu distribuit. Ad augmentum virtutum etiam suarum, per aliquantulum temporis ante mortem suam lumine corporali privatus fuerat. Mense Augusto rex transivit in Angliam, et aggregatis tam militibus quam sumptibus, quæ ad tantam expeditionem erant necessaria vigilia beati Luca evangeliste transivit in Hiberniam (Ost. 17). Quam autem prospere transfretavit, applicuit, receptus sit, litteræ quas ad regem Henricum filium suum misit, indicant.

1172. Fredericus 21. Ludovicus 35. Henricus 18.

B Henricus rex junior ad natale fuit ad Bur juxta Bajocum; et quia tunc primum tenebat curiam in Normannia, voluit ut magnifice festivitas celebraretur. Interfuerunt episcopi, abbates, comites, barones, et multa multis largitus est. Et ut appareat multitudo eorum qui interfuerunt: cum Willermus de Sancto Johanne Normannic procurator, et Willermus filius Hamonis senescallus Britannie, qui venerat cum Gaufrido duce Britannie domino suo^{***}, comederent in quadam camera, prohibuerunt, ne quis miles comederet in eadem camera, qui non vocaretur Willermus; et ejectis aliis de camera remanserunt 117 milites, qui omnes vocabantur Willermi, exceptis plurimis aliis ejusdem nominis, qui comederunt in aula cum rege^{****}. Henricus dux Saxonum et Bajacorum, gener Henrici regis Anglorum, perrexit Jerusalem cum magno comitatu militum, et magna ibi incepisset, et forsitan incepta perfecisset, nisi rex et templarii obstitissent. Thesuros tamen, quos secum portaverat, larga manu distribuit pauperibus et ecclesiis Sancte Terre. Post pascha rex audiens, duos legatos, Albertum et Theodiam, ex parte domini pape Alexandri ad se missos pro causa pie memorie Thome quondam Cantuariensis archiepiscopi, cum esset in Hibernia, citissime venit de Hibernia in Angliam, de Anglia in Normanniam; et premissis ad eos honorabilibus personis, locutus est cum eis, primo Savignei, postea Abrincis, tercio Cadomi, ubi causa illa finita est, sicut litteræ, publicæ testantur, quæ inde factæ sunt, et a multis personis quæ illuc conveniant, retinentur (665). Rex Henricus locutus est cum rege Francorum, et misit suum regem juniorem in Angliam, ut Margarita filia regis Francie uxor ejus consecraretur in reginam. Hanc inunxerunt ex consilio regis Francie Rotrodus archiepiscopus Rothomagensis et Egidius episcopus Ebriocensis, et coronaverunt regem et uxorem ejus. Circa festum sancti Michaelis congregavit rex episcopos Normannie et Britannie, et venit ipse et legati Abrincis, tractaturi de ecclesiasticis negociis; sed obsistente regis infirmitate parum profecerunt. Hujus conven-

VARIÆ LECTIONES.

^{***} tres voces post hanc erase. ^{****} hic manus mutatur.

NOTÆ.

(665) Exhibet eas Boucq. XIII, 135.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. A clegerant Rogerium abbatem Becci ad archiepiscopatum Cantuariensem. Ille vero pretendens infirmitatem suam, noluit adquiescere electioni eorum. Qui inde redeuntes in Angliam, convocatis episcopis et aliis religiosis personis, elegerunt in archiepiscopum Ricardum priorem de Davira monachum suum. Ricardus etiam archidiaconus Pictavensis electus est ad episcopatum Wintoniensem; Gaufridus filius regis Henrici naturalis, archidiaconus Lincolniensis, ad Lincolniensem; Gaufridus Ridel archidiaconus Cantuariensis ad Eliensem; Robertus Foliot archidiaconus Lincolniensis ad Herefordensem; Ragnerius ⁶⁶⁶ Lumbardus archidiaconus Salesberiensis ad Batensem; Goscelinus decanus Cisterciensis ad Cisterciensem. Posita autem die, qua consecraretur electus Cantuariensis et consecraret eque alios electos, in generali conventu episcoporum et aliorum qui convenerant, prior Cantuariensis protulit litteras Henrici regis junioris, in quibus dicebat eos non esse sacrandos; et si quis imponeret eis manus, invitabat eum ad audientiam domni pape. Et ita infecto negotio recesserunt unusquisque ad propria. Prior Wintoniensis factus est abbas Glastonie.

1173. *Fredericus 22. Ludovicus 36. Henricus 49.*

Rex Henricus cum regina Alienor egit natalem Boraini apud Chinum regaliter. Junior vero rex cum uxore sua Margarita eandem festivitatem apud Bonam Villam celebravit. Exinde secutus est patrem suum in Andegavensem pagum, moraturum in illis partibus usque ad purificationem beate Marie, quando rex debebat loqui cum rege Arragonie et cum comite de Morienna et cum comite de Sancto Egidio, pro causa Tolosæ ⁶⁶⁷. Guillermus abbas Radingensis factus est archiepiscopus Burdegarensis. Comes de Sancto Egidio (668) pacificatur cum rege Anglie de Tolosa, facto sibi humagio et Ricardus filio suo duci Aquitanorum. Promisit ei se daturum equos magni precii, quotannis 40; et si necesse habuerit, inveniet ei unoquoque anno ad servitium suum per 40 dies 100 milites. In quadragesima, quia rex Henricus senior removerat a consilio et famulatu filii sui Asculfumi de Sancto Hylario et alios equites juniores, ideo ille iratus recessit a patre, et venit Argenthomagum, et recessit inde noctu, pergens ad regem Francorum, nescientibus ministris suis, quos pater suus servitio suo deputaverat. Quem secutus est comes Robertus Bellenti, relinquens castella sua sine custodibus; que rex Henricus occupavit. Comes etiam Cestrie Hugo a Sancto Jacobo Galliciensi rediens, secutus est eum; et Willermus Patric senior, et tres filii ejus, et multi alii minoris nominis; quorum omnium domos et virgulta et silvas rex evertit. Similiter regina Alienor et filii sui, Ricardus comes Pictavensis et Gaufridus comes Britannie, alienati sunt ab eo.

Feria 4 ante cenam Domini prior Cantuariensis et alie persone honeste venerunt ad Sanctam Barbaram in episcopatu Luxoviensi, ad regem Henricum et ad legatos Romanos Albertum et Theodinum; et

Post pascha Bernardus de Feritate vertit se et castellum suum regi juniore. Similiter Galerandus de Ibero, Goscelinus Crispinus, Gillebertus de Tegulariis, Robertus de Monteforti, Radulfus de Faie, Gaufridus de Lizenone, Hugo de Sancta Maura et ipsius filius, et Willermus camerarius de Tanchavilla veniens de Anglia. Philippus comes Flandrensis cepit castrum de Aubimare (667), et in eodem comitem Willermum dominum ipsius castri, et comitem Simonem (668). Inde comes Aucensis Henricus subdidit se et castella sua regi juniore et comiti Flandrensi. Post festum sancti Johannis rex Francorum Ludovicus, coadunatis baronibus suis ex omni regno suo, obsedit castrum Vernolum fere per unum mensem. In quo exercitu, ut dictum est a nonnullis, fuerunt septem milia militum, excepta reliqua multitudine. Quibus restiterunt viriliter Hugo de Laci et Hugo de Bello Campo constabuli ipsius castri et milites eis subditi cum burgensibus. Junior rex Henricus et Philippus comes Flandrensis et Matheus frater ejus comes Bolonie obsederunt novum castrum, quod dicitur Dringcirt, cum magno exercitu. Cui castro preerant Doum Bardulfus et Thomas ejus frater. Qui cum vidissent, se non posse resistere crebris assultibus eorum et suffossioni murorum, acceptis induciis perrexerunt ad regem Anglie dominum suum, nunciantes ei, quod non poterant resistere viribus inimicorum. Quare concessit eis rex, ut castrum redderent comiti Flandrensi. Matheus comes Bolonie, frater Phi-

VARIE LECTIONES.

⁶⁶⁷ desinit hæc manus; redit quæ eam præcedit. ⁶⁶⁸ Rng. cod.

NOTÆ.

(666) Raimundus. BOUQ.

(667) Albemarle. BOUQ.

(668) Ebroicensem. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

lippi comitis Flandrensis, ex vulnere quod accepit in obsidione castri Dringourt, mortuus est. Unde comes Flandrensis frater ejus dolens, accinxit militaribus armis Petrum fratrem suum, qui electus erat ad episcopatum Kamaracensem. 3 Idus Augusti vir religiosissimus donnus Stephanus abbas Cluniacensis viam universe carnis ingressus est (669); et successit ei Radulfus prior de Caritate (670), consobrinus comitis Theobaldi. Obiit etiam Rogerius comes de Clara; cui successit Gilbertus filius ejus, qui duxit filiam Guillelmi ⁶⁶⁹ comitis Gloucestrie.

Rex Henricus, contracto magno exercitu tam equitum quam peditum, venit Britolium, volens hominibus suis in Vernolio a rege Francorum Ludovico obsessis ferre auxilium. Quod cum rex Francorum audisset, usus consilio sapientum, a castro recessit, relicta multa parte impediementorum et victualium. Rex Henricus, convocatis baronibus Britannie, exegit ab eis sacramentum sue fidelitatis. Quod cum alii utcumque observarent, Radulfus de Fulgeriis (671) infideliter agens, vocatus a rege parere noluit; sed castellum de Fulgeriis, quod ipse rex prius destruxerat, cepit reedificare. Quod audiens Hasculfus de Sancto Hylario et Willermus Patric et tres filii sui, leti effecti per diverticula venerunt ad eum. Comes etiam Cestrie (672) et comes Eudo (673) secuti sunt eos. Cum rex Anglorum Henricus misisset Brebenzones suos ad devastandam terram Radulfi de Fulgeriis, et hoc ex magna parte fecissent, magna pars eorum, qui victualia ad exercitum deferebant, cum non haberent ducem neque protectorem, occisa est inter Sanctum Jacobum et Fulgerium a militibus Radulfi de Fulgeriis. Radulfus de Fulgeriis castrum sancti Jacobi tradidit incendio; similiter castrum Tilioli (674). Rex Henricus latenter veniens Fulgerium, ut intereperet Radulfum, audito ejus adventu fuge petiit remedium. Predam tamen tantam, quantum aliquis in nostro vix viderat, regis homines ceperunt. Siquidem Radulfus de Fulgeriis preceperat hominibus de omni terra sua, quod equos et armenta et pecudes et omnem substantiam suam ducerent in suam forestam; sed antequam intrarent nemoris latibula, ab inimicis intercepta sunt, et omnia sua amiserunt. Radulfus de Fulgeriis, delinitis custodibus precio et precibus, qui custodire debebant castrum de Cumburc et civitatem Dolensem ad opus regis Anglie, cepit illas munitiones. Quod rex audiens, misit Brebenzones suos et quosdam de militibus suis ad eorum auxilium, si necesse haberent.

A Quibus obviaverunt comes Cestrie, Radulfus de Fulgeriis, Hasculfus de Sancto Hylario, Willermus Patric, et universi milites de terra Radulfi de Fulgeriis, cum magna multitudine peditum. Qui quasi in momento dispersi, milites se fuge tradiderunt, et multi de plebe occisi sunt. Comes vero Cestrie, et Radulfus de Fulgeriis, et 60 milites cum eis, cum non possent effugere, quia inimici eorum obstruxerant viam fugiendi, incluserunt se in turri, excepto Hasculfo de Sancto Hylario et Willermo Patric et quibusdam aliis, qui capti ducti sunt ad Pontem Ursonis. Itaque obsessa est turris Doli a Brebenzonibus et militibus regis et plebe Abrincantina. Comes vero Eudo cum venisset de Francia, noluit morari cum Radulfo de Fulgeriis, sed abiit in Porroet, et firmavit castellum Goscelini, et cepit castellum Ploasmel. In sequenti opere potest videri probitas, industria et agilitas regis Anglie Henrici. Audivit nuntium de obsessione turris Doli, cum esset Rothomagi, nocte precedente diem Mercurii. Ipso vero die Mercurii, cum jam lux esset, recessit a Rothomago, et venit Dolum sequenti die circa terciam, et obsedit turrim. Et cum preparasset machinas ad turrem capiendam, inclusi sibi providentes reddiderunt turrim et se ad voluntatem regis. Inde rex misit eosdem per firmitates suas, ut ibi custodirentur. Quosdam vero, acceptis obsidibus, secum retinuit sub libera custodia.

C Comes Robertus de Lecestria volens turbare regnum Anglie, ipse et uxor ejus et Hugo de Novo Castello consobrinus ejus, cum multis militibus transfretavit in Angliam. Sed interceptus ipse et uxor ejus et Hugo de Novo Castello, capti sunt a fidelibus regis juxta Sanctum Edmundum, et custodie traditi; et multi Flandrensiu ibi occisi sunt, et multi alii capti et occisi; et forsitan ideo quia rapinam exercuerant in terra sancti Edmundi regis et martyris, quod non licuit alicui impune. Radulfus de Fulgeriis dedit obsides regi Anglie pro se filios suos, Ivellum et Willermum. Ipse vero nullatenus adquevit, ut se potestati regis traderet, sed fugiendo per nemora delitescit. Gaufridus de Poentio, et Bonus abbas de Rugeio, et alii exhereditati de Media et de Andegavensi pago, et Radulfus de Haia Normanus, de nemoribus infestant terram regis, carentes munitionibus castellorum. Siquidem Brebenzones regis destruxerant castrum Quirce (675), sicut ante pessumdederant Fulgerium, et ceteras munitiones Radulfi. Robertus de Vitreio obiit, et successit ei filius suus Andreas, natus ex sorore Rollandi de Dinam. Idem vero Rollandus, quia carebat alio herede fecit heredem alium

VARIE LECTIONES.

⁶⁶⁹ G. habet E. Wilhelmus 8^b.

NOTÆ.

(669) Cum nostro facit Chron. S. Stephani Ni-
vernensis apud Martene thes. III, 1387. Reliqui mor-
tuum dicunt anno 1174, postquam anno 1173 sponte
abdicasset.

(670) La Charité-sur-Loire, d. Autissiod.

(671) Fougères.

(672) Hugo. BOUQ

(673) De Porhoët. B.

(674) Tilly. B.

(675) La Guerche. B.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
 nepotem suum Alanum de omni terra sua, in presentia regis.

1174. *Fredericus 23. Ludovicus 37. Henricus 20.*

Rex Henricus egit natale Domini in Bajocensi pago apud Burum. Guillermus episcopus de Trigel (676) humane vite finem fecit, cui successit Ivo Brito, archipresbiter Turonensis. In loco etiam Haimonis episcopi Leonensis electus est quidam archidiaconus ejusdem ecclesie, non canonicè, sed simoniace; et cum haberet gratiam tam cleri quam populi, non promeruit consecrationem, impediente morte Jocii archiepiscopi Turonensis; in cujus loco elegerunt Turonenses clerici decanum ipsius ecclesie Bartholomeum, juvenem strenuum et genere nobilem. Guillermus Patric junior moritur Parisius, et Guillermus Patric pater ejus, cui successit Ingerannus Patric filius ejus, qui duxit filiam Richardi filii comitis. Obiit abbas Sancti Florentii (677), et successit ei Radulfus Normannus⁶⁷⁰. Similiter satisfecit vite humane Nutritus reclusus, vir honestus et magne religionis, ad cujus tumulum, ut quidam dicunt, qui est juxta ecclesiam sancte Marie Ardevenensis, Deus magnificatur in curatione infirmorum. Obiit etiam anno superiore Hamo de Landecop monachus Saviniensis, qui propter religionem et bona opera in pauperes carus erat Deo et hominibus. Archiepiscopus Tarentasie (678), qui fuerat monachus de ordine Cisterciensi, per quem in nostris temporibus in exhibitione miraculorum Deus benedicitur, cum abbate Cisterciensi Alexandro missus a donno papa venit ad regem Francorum, pro reformanda pace inter regem Anglie Henricum et filium ejus regem juniorem; sed impediens hominum peccatis, parum profecit. Circa pascha Ricardus electus Cantuariensis, qui anno superiori perrexerat Romam, a papa Alexandro sacratus est Anagnie. Raginerum⁶⁷¹ electum Batensem, socium ejus, sacravit archiepiscopus Tarentasie. Due regine ducuntur in Angliam.

Circa idem tempus Ludovicus rex Francorum congregavit Parisius omnes barones regni sui, qui ei parebant, et cum eis habuit secretum ministerii sui. Juraverunt ergo comes Flandrensium, comes Theobaldus, comes de Claromonte et multi alii, quod transfretarent cum juniore rege in Angliam circa festum sancti Johannis, et pro posse suo subjugarent ei idem regnum. Alii vero qui remanebant, juraverunt quod cum exercitu per Normanniam pergerent, et quecumque castella possent, caperent, et patriam vastarent, aut urbem Rothomagum obsidione cingerent. Quod et fecerunt, parum proficientes. Rex autem Henricus senior, qui multos de baronibus Francie operatos habebat et magnis obse-

A quibus et donis eos sibi familiares fecerat, hoc cognito per eos, castella sua que erant in finibus Normannie juxta Franciam, armis, militibus et victualibus munivit. Removit etiam quosdam custodes castellorum, ne aliquam sibi fraudem facerent per receptionem inimicorum suorum et longam moram. Inde locutus cum baronibus Normannie, eos admonuit, obsecravit, ut viriliter agerent, et rememorarentur, quod parentes eorum multoties Francos a finibus suis turpiter eliminassent. Inde assumptis paucis, immo fere nullis de baronibus Normannie, cum Brebenzonibus suis transivit in Angliam. Qua autem humilitate sepulcrum beati martyris Thome visitaverit, notandum est. Ut autem vidit ecclesiam Cantuariensem, desiliens equo, in veste lanea et nudis pedibus pedes usque ad illam per paludes et acuta saxa cum summa devotione perrexit. In oratione ad sepulcrum gloriosi martyris in lacrimis tam devotus exstitit, ut videntes ad lacrimas cogeret. Feria sexta illuc venerat, et inpransus tota nocte ibi vigilavit. Mane autem facto, in capitulum monachorum pergens, subdit se verberibus eorum, imitatus Redemptorem, qui dorsum suum dedit ad flagella. Sed ille fecit propter peccata nostra, iste propter propria. Eadem autem die, qua recessit a sancto loco, captus est Guillermus rex Scotie apud Anvich a baronibus Eboracensibus; qui rex tota estate cum Rogerio de Moubrai et aliis complicitibus suis vastaverat septentrionales partes Anglie, pertinentes ad Scotiam. Quarta feria sequenti audivit rex nuntium tanti gaudii. Rex Henricus exhilaratus tanto nuntio, facta pace cum comite Hugone Bigoth, et positus in firma custodia Guillermo rege Scotie et Rogerio comite Leecestrie, cum comitibus suis transfretavit in Normanniam, relinquens Angliam in pace, quam fere perditam in triginta diebus recuperaverat. Veniens itaque Rothomagum, misit marchisom suos Walenses trans Sequanam, ut victualia que veniebant ad exercitum Francorum, in nemoribus diriperent. Franci igitur ex una parte timentes regem, ex alia Walenses, de pace locuturi ad regem conveniunt. Unde rex exhilaratus terminum de pace inter eos reformanda posuit ad nativitatem sancte Marie apud Gisorz. Quo termino elapso, ex utraque parte convenerunt; sed nichil profecerunt, nisi quod alium terminum circa festum sancti Michaelis posuerunt inter Turonum et Ambasium. Quo loco, Deo favente, pax provenit, et filii regis tres se patri suo humiliter subdiderunt, et rex Francorum et comes Flandrensium firmitates quas ceperant in Normannia, regi Anglie reddiderunt. Ego vero pacem istam ascribo Domine nostre Jesu Christi genitrici, quia in vigilia assumptionis ejus univ ersus exercitus ab obsidione recessit, et cives Ro-

VARIE LECTIONES.

⁶⁷⁰ Guill. Patric — Normannus in rasura manu eadem. ⁶⁷¹ Rag. habet E.

NOTÆ.

(976) Tréguier. BOUQ.

(677) Salmuriensis.

(678) Petrus BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

thomagenses letum diem egerunt in ecclesia ipsius, sicut debebant, ab obsidione liberati.

Post festum sancti Johannis moritur Ammaricus rex Jerosolimitanus, et successit ei Baldewinus quartus filius ejus. Obiit etiam Loradin rex Alaprie, et successit ei filius natus ex sorore comitis Sancti Egidii, quam acceperat captivam in itinere Jerosolimitano. Ipsa vero et filius, assumptis induciis usque ad septem annos, promiserunt se daturos pterinam summam auri regi Jerosolimitano. Saraguntat nepos ipsius Loradin occidit Amulanium Babylonie, et factus est princeps Babylonie et Alexandriae. Mortuo Drogone abbate Sancte Trinitatis, successit ei Guillelmus de Espervila, monachus Becci, prior de Evermo. Mortuo etiam Roberto abbate Cormeliensi, successit ei Hardevinus monachus Becci, prior sancti Theodemiri⁶⁷³.

1175. *Fredericus 24. Ludovicus 38. Henricus 21.*

Rex Henricus egit natale Domini apud Argenthomagum. Fredericus imperator Alemannorum, cum uxore et liberis et cum maximo exercitu veniens in Italiam (679), obsedit Alexandriam usque ad pascha (680), nichil proficiens, sed multa detrimenta sustinens. Guarinus de Gelardun, abbas Pontiniacensis, factus est archiepiscopus Bituricensis, sicut abbas, qui idem monasterium ante illum rexerat (681), factus fuerat archiepiscopus Lugdunensis. Circa pascha junior rex pacificatus est cum patre suo, accepto ab eo et fratribus suis sacramento, quod voluit. Inde rex misit ducem Ricardum filium suum in Aquitaniam; et Gaufridum filium suum comitem Britannie in Britanniam, assignans ei Rollandum de Dinam, ut esset procurator terre sue. Fredericus imperator Alemannorum recessit ab Alexandria, et tractatum fuit de reformanda pace inter dominum papam et ipsum; sed imperator noluit adquiescere paci stante Alexandria, quam Longobardi noluerant subvertere, et ita pax remansit. Ipse vero adhuc moratur Papie, non valet procedere nec reverti. Gaufridus dux Britannie ea que comes Eudo habebat de dominio suo, scilicet Vencum, Ploasmel, Aurai, medietatem Cornubie, revocavit in dicionem suam. Post pascha rex Henricus et filius suus rex junior, transfretavit in Angliam. Quia vero clerici et laici, barones et milites, ceperant de cervis suis sine ipsius licentia, einunxit eos multo argento. Rex Scotie pacificatus est cum rege Anglie hoc modo. Fecit ei homagium et ligantiam de omni terra sua, ut proprio domino; et concessit, ut omnes episcopi terre illius, qui sunt numero decem, et abbates et comites et barones hoc idem fa-

cerent. Episcopi vero et abbates homagium non fecerunt; sed sacramento se coustrinxerunt, se hoc observaturos, et quod forent subditi ecclesie Eboracensi et archiepiscopo, et illo irent causa sacrandi, quociens necesse esset. Insuper rex Guillelmus tradidit munitiones suas, scilicet Rocheburc et Castrum Puellarum et tertium⁶⁷⁴, regi Anglie, qui posuit in eis custodes suos; quibus etiam rex Scotie inveniet necessaria. Preterea rex Anglie dabit honores, episcopatus, abbatias, et alios honores in Scotia, vel ut minus dicam, consilio ejus dabuntur. Prior Cantuariensis factus est abbas de Bello; Petrus prior Montis Acuti, Hydæ; prior Bermendesie, Abbdonie; prior Wintonie, Westmonasterii. De quibusdam minutaribus abbatibus tacemus. Johannes Oxenefordie, decanus Salesberiensis, electus est ad episcopatum Norwicensem. Obiit Raginaldus comes Cornubie, prioris Henrici regis filius naturalis, et sepultus est Radingie. Comitatum Cornubensem et totam terram, quam habebat tam in Anglia quam in Normannia et in Walis, retinuit rex in manu sua, ad opus Johannis filii sui junioris, excepta parva portione, quam dedit filio suo ipsius comitis. Robertus abbas Montis, scriptor horum temporum, peregrinus in Angliam promeruit a donno rege cartam et sigillum omnium elemosinarum ecclesie Montis, que date fuerant predictæ ecclesie usque ad presens tempus et dabuntur in futurum⁶⁷⁵. Richardus filius comitis Glocestrie obiit, et successit ei Philippus filius ejus, natus ex sorore Roberti de Monte Forti. Obiit etiam Henricus, frater Lodovici regis Francorum, archiepiscopus Remensis. Similiter comes Nivernensis (682). Et quod dolendum est, et tacendum nisi ob memoriam justi viri, abbas Clarevallensis Girardus a quodam pseudomonacho ejusdem ordinis nocte caltro ter appetitus, letaliter vulneratus est. Per triduum tamen quod supervixit, confessionem, penitentiam et sacramenta corporis Christi suscipere promeruit⁶⁷⁶. Richardus archiepiscopus Cantuariensis congregavit magnum concilium in Anglia, civitate Lundenensi. Et adhuc vetus querela de primatu Britannie inter ipsum et Rogerium archiepiscopum Eboracensem perseverat. Similiter Bartholomeus archiepiscopus Turonensis concilium habuit cum episcopis Britannie Redonis. Hugo Petri Leonis, legatus sedis Romane, transit in Angliam⁶⁷⁷.

1176. 25. 30. 22.

Nix et gelu duraverunt a nativitate Domini usque ad purificationem beate Marie. Obiit Richerius de Aquila, et successit ei Richerius filius ejus. Obiit Richardus comes de Streguel, filius comitis Gisle-

VARIE LECTIONES.

⁶⁷³ *superscriptum ab eadem manu: vel Himerii. Hoc habet B.* ⁶⁷⁴ *post hanc vocem spatium namini inserto relicto in E. puellarum i. Edmesburch, et tertium i. Berewic 7.* ⁶⁷⁵ *habitus mutatur; nec tamen manus ipsa.* ⁶⁷⁶ *manus habitus mutatur, non scriptor.* ⁶⁷⁷ *post hæc habitus manus mutatur.*

NOTÆ.

(679) Oct. 1174.

(680) Inde a d. 29 Oct. 1174.

PATROL. CLX.

(681) Guichardus. BOUQ. cf. supra a. 1163.

(682) Guido. BOUQ.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
berti, relinquens parvulum filium ex filia regis Duveline. Iste adquisivit quasdam civitates in Hibernia, scilicet Duvelinam et Watrefelth et alias, quas Henricus rex Anglorum, cum in eandem insulam pergeret, accepit in manu sua. Hibernenses promiserunt regi Henrico tributum de omni insula, scilicet de unaquaque domo corium bovis vel duodecim argenteos. In vigilia pasche circa meridiem factus est ventus vehemens, dissipans domos et silvas eradicans⁶⁷⁷.

1177. *Fredericus* 26. *Ludovicus* 40. *Henricus* 25.

In septimana pentecostes Longobardi, maxime Mediolanenses, debellaverunt exercitum Frederici imperatoris Alemannorum, qui tunc morabatur in Papiensi urbe. Ipse vero vix fugiendo evasit. Guillelmus, frater comitis Thebaldi archiepiscopi Senonensis et episcopus Carnotensis, translatus est ad Remensem archiepiscopatum; et successit ei Senone prepositus Autisiodorensis et archiepiscopus Senonensis, Guilo nomine. In Carnotensi urbe Johannes Salesberienensis, vir honestus et sapiens, qui prius fuerat clericus Thebaldi Cantuariensis archiepiscopi, et postea sancti Thome martyris, successoris ejusdem Thebaldi. Mortuo episcopo Belvacensi (683), successit ei Philippus, filius comitis Roberti, fratris regis Francorum. Guillelmus rex Sicilie, ducatus Apulie, principatus Capue, per honorabiles legatos requisivit Johannam filiam Henrici regis Anglorum in uxorem, et accepit. Obit Rogerius abbas Gemmeticensis, monachus Becci. Obit etiam Radulfus abbas Salmuriensis, cui successit Manerius sacrista ejusdem loci. Obit etiam Guillelmus de Curceo, relinquens parvulum filium ex filia Richerii de Aquila. Cessit etiam in fata Willermus de Albineio, quem vocabant comitem d'Araundel, relinquens filios quatuor, scilicet Guillelmum de Albineio primogenitum, et alios tres natos ex Æliza regina, uxore primi Henrici regis Anglorum. Qui Guillelmus duxit relictam Rogerii comitis de Clara, filiam Jacobi de Sancto Hilario cum omni terra, quam idem Jacobus habuerat in Anglia.

Philippus comes Flandrensium accepta cruce Domini cum magna manu militum perrexit Jerusalem. Hasculfus de Sancto Hilario perrexit Jerusalem, et peregre mortuus est. Petrus frater Philippi comitis Flandrensium, accepta comitissa Nivernensi (684), que fuerat uxor domini Issoldunensis castri (685), mortuus est (686), et ideo forsitan, quia militiam spiritualem, id est clericatum, dimiserat, utpote qui fuerat electus ad episcopatum Cameracensem, relicta spirituali militia miles seculi factus fuerat. Hic ex eadem comitissa genuit unam filiam. Quam comi-

A tissam cum eodem comitatu (687) accepit comes Robertus, filius comitis Roberti, fratris Ludovici regis Francorum; et ita facta est quadrigama. Obit venerabilis vir Robertus abbas Majoris Monasterii, et successit ei Petrus, monachus ejusdem loci. Deposito (688) Radulfo abbate Cluniacensi, consobriño comitis Thebaldi, Gauterius prior Sancti Martini de Campis successit ei, et ille ex abbas factus est iterum prior Caritatis. Cessit etiam in fata Robertus de Blangeio, vir honestus et religiosus, monachus Becci et abbas Sancti Ebrulfi. Nichilominus etiam satisfecit humane vite Osbertus abbas Lire, cui successit frater ejus Gauterius junior; sicut et ipse successerat seniori fratri suo Guillelmo; quod vix aut nunquam invenis, ut tres fratres sibi invicem succedant in regimine alicujus ecclesie. Obit Hugo Bigot comes, et successit ei Rogerius filius ejus. Rogerius de Cripta, monachus Sancte Trinitatis Cantuariensis, factus est abbas Sancti Augustini, ejecto Clarenbaudo electo illius monasterii, qui noluit accipere benedictionem a Sancto Thoma, et ideo elongata est ab eo. Quinta feria in cena Domini occisus est Sanctus Guillelmus a Judeis Parisius, qui concremati sunt igne. Benedictus prior Cantuariensis factus est abbas de Burc. In estate et autumno fuit maxima siccitas, unde et satio terre, messis et fenum ex majori parte periit, et collectio messium et vindimiarum solito citius evenit. 9 Kalendarum Augusti concordati sunt donnus papa Alexander et Fredericus imperator Romanus in civitate Venetic, in domo patriarche ipsius civitatis. Mense Augusto Henricus rex Anglorum senior et Gaufridus dux Britannorum, filius ejus, cum maximo apparatu transfretaverunt in Normanniam, quibus obviaverunt junior rex Henricus et Ricardus dux Aquitanorum, filius ejus, cum multis baronibus, cum gaudio magno ethonore Rex Henricus assumptis filiis suis Henrico juniore et Richardo duce Aquitanorum, et congregatis baronibus suis apud Vadum sancti Remigii, cum rege Francorum loquutus est ea que ad pacem sunt, et de susceptione crucis ad servicium Dei. Inde donnus rex misit filium suum comitem Britannie cum ceteris Britonibus ad expugnantiam superbiam Guihomari de Leons. Mauricius episcopus Parisiensis jam diu est quod multum laborat et proficit in edificatione ecclesie predictae civitatis, cujus caput jam perfectum est, excepto majori tectorio. Quod opus si perfectum fuerit, non erit opus citra montes, cui apte debeat comparari. Mortuo Waleranno filio Guillelmi Lupelli, turris Ilreii venit in manum domni regis, quam multum

VARIE LECTIONES.

⁶⁷⁷ hic desinit quaternio et manus.

NOTÆ.

(683) Bartholomæo, qui obiit xvi Kal. Jun. 1175. BOUQ.

(684) Mathilde, filia Raimundi comitis Burgundie, primo nupta Oloni II Issoldunensi, deinde Guidoni comiti Nivernensi. BOUQ.

(685) Issoudun, in Berry.

(686) A. 1176, secundum Contin. Sigeb. Aquicinct.

(687) Falsum; comitatum hereditavit filius Mathildis atque Guidonis Guillelmu. BOUQ.

(688) Alii tum jam a. 1176, sponte renuntiasse dicunt.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.
cupierat; quam nec pater ejus, nec avus habuerunt.

Rex Henricus perrexit in Bituricensem pagum, et accepit in manu sua castrum Radulfi de Dolis, quia erat de feudo ejus, et filiam unicam domini ejusdem castri, cum tota hereditate ipsius, quam dicunt quidam tantum valere, quantum valet redditus totius Normannie. Isoldunense etiam castrum cum omnibus pertinentiis suis, quia Odo dominus ejusdem castri nuper decesserat et parvulum filium reliquerat, et ad comitatum Andegavensem pertinebat, barones, qui illud custodiebant, obtulerunt ei: quod noluit recipere, quia non habebat heredem, quem dux Burgundie, quia cognatus ejus erat, furtim abtulerat. Castrum etiam munitissimum et arte et natura Turonium, vicecomes ejusdem castri reddidit ei. Totam etiam terram comitis de Marcha rex Henricus 6 milibus marcis argenti emit, valentem, ut idem rex dixit, 20 milia marcas argenti. Episcopus Lemovicensis (689), qui erat comes ejusdem civitatis, cum per decennium vixisset in cecitate, mortuus est. Castrum etiam juxta predictam civitatem situm, in quo requiescit sanctus Martialis in monasterio suo, Richardus dux Aquitanorum abstulit vicecomiti ejusdem castri (690); et merito, quia adjuvabat partes comitis Engolismensium (691), qui infestabat ipsum ducem. Obiit Ruaudus Venetensis episcopus, vir religiosus, monachus Cisterciensis. Guihomarus de Leion venit ad domnum regem, promittens se de omni terra sua facere voluntatem ejus. Iarnagem de Roca reddidit idem castrum demno regi et comiti Gaufrido filio ejus. Sicut fuerat in estate maxima siccitas, ita fuit hieme maxima inundatio aquarum. Hoc anno circa festivitatem sancti Johannis multi summersi sunt in fluminibus. In mari etiam multe naves perierunt, inter quas una, que portabat Gaufridum prepositum de Beverle, nepotem Rogerii archiepiscopi Eboracensis, cancellarium regis junioris, et alios multos nobiles, apud Sanctum Valericum periit. Perierunt preterea naves multe, que afferebant vinum de Pictavensi pago, ut quidam dicunt, fere triginta vel eo amplius. In festivitate sancti Martini canonici Dolenses elegerunt in archiepiscopum Rollandum decanum Abrincensem, virum religiosum et litteratum; cui electioni interfuerunt Henricus Bajocensis et Richardus Abrincensis episcopi, et Robertus abbas de Monte, et multi viri religiosi. In nocte sancti Andree factus est ventus vehemens; et in ipsa festivitate et in predicta vigilia apparuit lux maxima mane, veniens ab oriente usque in occidentem; qua die pugnauerunt Christiani cum paganis apud Sanctum Georgium de Ramula. Putabat enim Saaladin, qui daxerat uxorem Noradin jam defuncti, quod posset capere urbem Jerusalem defensoribus destitutam:

A quia comes Flandrensis duxerat fere omnes christianos milites ad obsidionem Harenc. Sed tamen rex Jerusalem et patriarcha et alii religiosi viri, habentes paucos milites et servientes, per virtutem sancte crucis vicerunt innumerabilem exercitum paganorum; cujus crucis longitudo a terra usque ad celum paganis apparuit, sicut ipsi dixerunt. In hac victoria christiani auro et argento, equis et armis et victualibus locupletati sunt.

1178. Fredericus 27. Ludovicus 41. Henricus 25.

Rex Henricus senior tenuit curiam suam ad natale Andegavis; et ibi cum illo fuerunt junior rex Henricus et Richardus dux Aquitanie et Gaufridus dux Britannie, filii ejus, et vix in aliqua festivitate tot milites secum habuit, nisi in coronatione sua, sive in coronatione filii sui regis junioris. Obiit Stephanus vir honestus et litteratus, episcopus Redonensis. Huic accidit quedam visio mirabilis, quam ipse episcopus cuidam monacho familiari nostro ante mortem suam manifestavit. Quedam enim persona ei apparens, levi sibilo hos versus ei dixit: *Desine ludere temere, nitere surgere prope de pulvere.* Ipse enim multa ritmico carmine et prosa jocunde et ad plausus hominum scripserat; et quia miserat hominum cum in proximo moriturum sciebat, monuit eum ut a talibus abtineret et penitentiam ageret. Scripsit etiam vitam sancti Firmati episcopi, et vitam sancti Vitalis primi abbatis Savignei. Scripsit etiam michi quinquaginta versus de senectute, in quorum ultimo predictorum versuum unam clausulam posuit. Cui etiam mater misericordie apparuit in obitu suo, cui devote semper servierat. Obiit Gaufridus episcopus Andegavensis. In media quadragesima, 4. Kal. Aprilis, dedicata est ecclesia Becci a Rotrodo archiepiscopo Rothomagensi et Henrico Bajocensi et Richardo Abrincensi et Egidio Ebroicensi episcopis. Huic dedicationi interfuerunt reges Anglorum, pater et filius, et Johannes minor filius regis. Dedit autem rex senior in dotem ecclesie 100 libras Andegavenses annuatim, in molendinis suis de Roobec (692). Robertus de Argentiis, cellerarius Gemmeticensis, factus est abbas ejusdem ecclesie. Galterius subcellerarius Sancti Wandregisilii, factus est abbas ejusdem monasterii. Radulfus de Sancta Columba factus est abbas Sancti Ebrulli, monachus ejusdem loci. Obiit Jordanus Tessun, et successit ei Radulfus filius ejus, qui fecit hominum abbati Montis apud Montem de castello de Rocha et de Columba. Guillelmus rex Sicilie fecit captam fieri Johanne regine sue uxori, de dotalitio suo; cujus partem hic posuimus: *Guillelmus divina favente clementia rex Sicilie, ducatus Apulie, principatus Capue, per hoc presens scriptum damus et in dotalitium concedimus Johanne karissime uxori nostre, Henrici magnifici regis Anglorum filie, civitatem Montis sancti Angeli, civitatem Siponti, et civitatem*

NOTÆ.

(689) Geraldus BOUQ.

(690) Ademaro BOUQ.

(691) Guillelmi BOUQ.

(692) Fluviolus Rothomagi.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Vestæ, cum omnibus justis tenementis suis et pertinentiis earum. In servicio autem concedimus ei de tenementis comitis Gofredi, Alesine, Peschizam, Bizum, Caprile, Baranum, et Silizum, et omnia alia que idem comes de honore ejusdem comitatus Montis sancti Angeli tenere dinoscitur. Concedimus etiam ei similiter in servicio Caudelarium, Sanctum Clericum, castellum Paganum, Bisentinum, et Cognanum. Insuper concedimus, ut sint de tenemento ipsius dotarii monasterium sancti Johannis de Lama, et monasterium sancte Marie de Pulsano, cum omnibus tenementis, que ipsa monasteria tenent de honore predicti comitatus Montis sancti Angeli. Ad hujus autem donationis et concessionis nostre memoriam et inviolabile firmiter presens privilegium per manus Alexandri notarii nostri scribi, et bulla aurea tipario impressa roboratum nostro sigillo jussimus decorari. Hujus carte et testes et regis sigillum invenies in principio libri Origenis super Numerum (693).

Ludovicus rex Francie et Henricus rex Anglie conveniunt ad colloquium haut procul a Nonantiscarte; et ibi tractaverunt de pace et firma concordia inter eos, et de susceptione crucis, et de itinere eorum in Jerusalem; et si aliquis regum illorum cedat in fata in ipso itinere, quod Deus avertat, superstes omnem thesaurum et omnes homines suos et omnia mobilia sua habebit sicut propria, et iter perficiet pro se et pro defuncto. Heretici, quos Agennenses vocant, et alii multi convenerunt circa Tholosam, male sentientes de sacramento altaris et de conjugio et aliis sacramentis, ad quorum confutationem Petrus legatus Romanus et multe alie religiose persone cum predictis regibus convenerunt, et parum profecerunt. Obiit Robertus de Monte Forti, et successit ei Hugo filius ejus, natus ex sorore Radulphi de Fulgeriis. Civitas Carnotum combusta est, et monasterium beati Petri de Valle; remansit tamen Dei misericordia ecclesia sancte Marie, et claustrum clericorum.

1179. *Fredericus 28. Ludovicus 42. Henricus 26.*

Philippus comes Flandrensis rediit a Jerusalem. (An. 1178. Oct.) Manuel imperator Constantinopolitanus misit ad regem Francorum honorabiles legatos, ut daret filiam suam filio ejus; quod rex concessit. Alexander papa misit Octavianum subdiaconum Romane ecclesie ad Rothomagensem provinciam, ut convocaret archiepiscopum et suffraganeos ejus et abbates illius provincie. Et misit similiter alios subdiaconos ad orientem et occidentem, meridiem et septentrionem, ut convenirent ad concilium generale, quod erat futurum proxima quadragesima in civitate Romæ. Episcopus de Trigel (694), cum pergeret Romam, ablatis rebus omnibus suis et equis, verberatus est, ita ut deficeret infra octo

diebus. In loco ejus electus est Gaufridus Lois, filius cujusdam burgensis ejusdem nominis de Guingamp. Henricus rex Anglorum senior circa nundinas Montis Martini transfretavit in Angliam. Radulfus frater vicecomitis de Bellomonte, cognatus germanus Henrici regis Anglorum, electus est ad episcopatum Andegavensem. Eclipsis solis facta est Idibus Septembris. Abbas Gresteni mortuus est (an. 1178), cui successit Guillermus de Exonia, monachus Becci. Obiit Richardus Constantiensis episcopus (695). Eodem anno obiit Robertus abbas Majoris Monasterii, et successit ei Petrus, monachus ejusdem loci, qui mortuus est, cum vixisset in regimine abbacie fere per unum annum; cui successit Herveus de Villa Pirosa, monachus ejusdem loci. Hiemps facta est maxima, et duravit nix fere usque ad purificationem sancte Marie, que incepit infra 8 dies post natale Domini. Inundatio aquarum maxima fuit, et maxime aput urbem Cenomannensem; pontes et domos et molendina subvertens, et homines multos periment. Hoc etiam accidit Andegavis, et in multis aliis locis.

Gaufridus filius regis Henrici, dux Britannie, vriliter egit. Nam Guihomarum vicecomitem Leonensem, qui nec Deum timebat nec hominem verebatur, et filios ejus ita subegit, quod omnia castella eorum et terram in manu sua cepit, et duas tantummodo parrochias Guihummaro seniori permisit, usque ad proximum natale Domini, quo erant Jerusalem ituri ipse et uxor sua, et forsitan non redituri. Guihummaro juniore undecim parrochias de terra patris sui concessit, retento secum de familia sua Herveo fratre ejus. Similiter fecit Richardus dux Aquitanie, frater ipsius Gaufredi, de Gaufrico de Rancun; nam Castrum Talleborc, quod videbatur inexpugnabile, munitum arte et natura, obsedit, cepit, diruit; et similiter quatuor alia castella ipsius. Similiter fecit donno de Ponz, destruendo scilicet castellum suum Ponz; qui erat confederatus ipsi Gaufredo. Comes Richardus filius regis Henrici, post destructionem Tailleborc cum perrexisset in Angliam ad sanctum Thomam et ad videndum patrem suum, quidam Bascli et Navarenses et Brebenzones venerunt ad urbem Burdegalensem, et ipsam urbem vastaverunt in suburbiis flammis et rapina. Guillermus comes de Magna Villa, ducta filia Guillermi comitis Albemarle, factus est comes Albemarle. Richardus de Luce renunciavit seculo et regis negociis, et successit ei Richardus nepos ex Gaufredo filio suo. Cum filia regis Francorum (696) duceretur ad conjugium filii imperatoris Constantinopolitani, hospitata est aput Sanctum Benedictum super Ligerim; cumque quidam ex famulis ejus vellet accelerare ignem injecto oleo, flamma exivit per

NOTÆ.

(693) Scilicet in armario Montis S. Michaelis.

(694) Ivo BOUQ.

(695) D. 18 Nov. secundum necrologia; sed in-

certum, utrum hoc anno an a. 1178. BOUQ (696) Agnes.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

foramina camini, et cecidit super tectum camini, et hoc casu tota abbatia combusta est.

Cum rex Francorum vellet coronare filium suum Philippum, posuit locum Remis, terminum assumptionem beate Marie; et congregatis que ad tantum negotium necessaria erant, et convocatis omnibus baronibus totius regni Francie, ut ad eundem locum convenirent, juvenis coronandus obiter cum suis similibus in silvam venatum divertit, et amissis omnibus sociis, per unam noctem in silva vagabundus permansit. Tandem invento quodam homine, qui ad opus fabrorum carbones parabat, per eum ad socios suos reductus est. Ex solitudine tamen et pavore tantam infirmitatem incurrit, quod coronatio ejus tunc remansit. Pater autem ejus iratus, et pro se et pro filio rogaturus, ad memoriam beati Thome in Angliam perrexit, cui multam humanitatem exhibuit, cum in Galliis exularet. Dedit autem idem rex, ob amorem et honorem Dei et beati Thome, monachis in Cantuariensi ecclesia jugiter Deo famulantibus centum modios vini, singulis annis prelati monachis accipiendos. Quo autem honore, quo gaudio, et quam multiplici donorum largitate rex Henricus eum susceperit, non est nostrum edicere. Manuel imperator Constantinopolitanus vindicavit se hoc anno de Solimano Iconii, qui anno superiori illam fugaverat, et multos de militibus suis ceperat, insuper et crucem dominicam ei abstulerat. Manuel enim imperator fugavit eum, et multos de militibus ejus cepit, et ipse Solimanus urbem Iconii vacuam reliquit.

Sententia cujusdam astrologi de plagis futuris: *Ab anno presenti incarnationis domini nostri Jesu Christi 1179 in septem annis, mense Septembri, 12 indictione, sole existente in libra, et t, si Dominus voluerit, conjunctio omnium planetarum in libra et cauda scorpionis. Ibi est admirabilis rerum mutabilium mutationis significantia: sequetur enim terre motus mirabilis, et destruentur loca consueta perditioni, per Saturnum et Martem manentes in signis aeris; et erit mortalitas et infirmitas. Ostendit etiam eadem conjunctio ventum validum denigrantem aerem et obscurum reddentem, et venenis infectum; et in vento rex terribilis audietur, et terrebit corda hominum, et a regionibus arenosis sabulonem accipiet; harenis civitates proximas in planicie cooperiet, et primo civitates orientales, Mecam, Baldas et Babiloniam, et omnes civitates proximas harenosis locis; nulla quidem evadet que harenis et terra non operiatur. Signa autem hujus rei sunt hec et precedent. Erit in eodem anno antequam planete conveniant in*

A libra, eclipsis solis, qua totum corpus ejus obscurabitur, et oppositione precedente, luna tota patietur eclipsim; et erit eclipsis solis ignei coloris, et deformationis, ostendens majorum bellum futurum cum effusione sanguinis, prope fluvium, in terra orientis, similiter et occidentis. Tunc cadet dubietas inter Judaeos et Sarracenos, donec derelinquant penitus synagogas et manumarias suas; et eorum secta jussu Dei adnichilabitur; unde vobis notum sit, ut cum eclipsim videritis, a terra exeatis cum omnibus vestris ¹⁷⁰.

1180. Fredericus 29. Ludovicus 43. Henricus 27.

[1179, Mart. 5.] *De concilio quod Alexander papa tertius tenuit Rome.* Alexander papa III. tenuit generale concilium Rome media quadragesima. Cujus decreta, que ab eo et ab aliis coepiscopis ejus ibi constituta sunt, apud nos habentur. Manuel imperator Constantinopolitanus dedit Rainerio filio Willelmi principis Montis Ferrati filiam suam, natam ex priore uxore sua. Que cum diceret, se nunquam alicui nupturam, nisi esset rex: imperator exhilaratus, fecit se coronari et uxorem suam et Alexium filium suum juniolem imperatorem cum uxore sua filia regis Francorum. Similiter fecit coronari Rainerium filium marchisi Montis Ferrati cum filia sua, quam ei dederat; et dedit ei honorem Thesolonicensium, qui est maxima potestas regni sui post civitatem Constantinopolitanam. [1179.] Conradus, frater ejusdem Rainerii, cepit et incarcerationi Christianum archiepiscopum Magantiensem et cancellarium imperatoris Alemannorum. Rex Marroc, in cujus potestate est tota Africa, et etiam Sarraceni, qui sunt in Hispania, mittebat filiam suam, ut quidam rex Sarracenorum duceret eam in uxorem. Quam stolus et galee regis Sicilie invenerunt et adduxerunt ad dominum suum; unde rex letus pacificatus est cum patre ejus, illa reddita; et pater ejus reddidit regi Sicilie duas civitates, scilicet Africam et Sibiliam, quam Sarraceni abstulerant Willelmo regi Sicilie, patri istius regis. [1179.] Rex Jerusalem, princeps sanctus et honestus, a Deo flagellatus, quia flagellat Deus omnem filium quem recipit, adjectus a christianitate transmarina, fecit castrum munitissimum et arte et natura super fluvium Jordanem, quod vocatur Vadum Jacob, ubi luctatus est Jacob cum angelo; jocundum amenitate nemorum et pratorum et piscium et molendinorum, et proximum civitatibus Belinas et Damas. Et quia Agarenis per hoc vadum transitus est in terra christianorum, illud quam plurimo odio habent. Obiit Rogerius Wigornensis episcopus Turonis (697), vir genere et moribus honestus; siquidem pater ejus Robertus comes

VARIE LECTIONES.

¹⁷⁰ *abhinc habitus manus paululum tantum mutatur, non manus ipsa. In voce « exeatis cum » desinit E6. in fine folii, sequentibus omissis.*

NOTÆ.

(697) A. 1179. secundum Benedictum Petroburgensem.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

Glocestrensis fuit filius primi Henrici regis Anglorum, mater ejus filia Roberti Belimensis, et Robertus filius Haimonis, dominus de Torigneo, fuit avus ejus. Obiit Egidius Ebriocensis episcopus (698). Obiit Rogerius abbas Becci, vir religiosus et honestus et literatus et timens Deum. Nullus predecessorum suorum, excepto sancto Herluino primo abbate, tanta fecit in Becco monasterio, quanta ipse. Ecclesia siquidem fere tota edificata est in tempore suo, et dedicata; cujus pulchritudini nulla equatur in tota Normannia. Fecit cameras cum caminis, unam super alteram, ad susceptionem hospitum et personarum. Fecit etiam domum infirmorum ingentis pulchritudinis et magnitudinis. Melioravit dormitorium in maceris, in vitreis et coopertura. Fecit et aqueductum, per quem adduxit fontem pulcherrimum de longinquo, qui dividitur per officinas monasterii; fecit et conquam pulcherrimam ad recipiendam aquam, et tectum desuper edificavit. Maximam summam pecunie dedit Roberto comiti Mellenti pro mercato quod fecit in villa Becci. Tempore ipsius assumpti sunt de Beccensi ecclesia duodecim abbates ad regimen ecclesiarum; quorum ego, qui hec scribo, secundus fui. Rexit autem monasterium Beccense triginta et uno anno (699), decem diebus minus; successit Osbernus prior Bellimontis, monachus ejusdem loci. Isti tres supradicti, scilicet episcopus Vigornensis et episcopus Ebriocensis et abbas Becci, catartico impediendo fata cesserunt.

[1179, Nov. 1.] Philippus filius Ludovici regis Francorum fuit coronatus in regem Remis a Willemo Remensi archiepiscopo avunculo suo et suffraganeis ejus, in festivitate omnium sanctorum; et rex Anglorum senior misit ei magna exenia in auro et argento, et de veneratione Anglicana. Huic sollemnitati interfuit junior rex Anglorum cum magno comitatu equitum, qui tanta secum ex jussu patris sui tulit, ut nullius nec in ipsa festivitate nec in ipso itinere susciperet procuracionem. Decedente venerabili viro Gisberto abbate Troarnensi (700), successit ei Durandus de Cuvervilla, monachus ejusdem loci. Et Roberto Fontanetensi (701) abbati successit Robertus prior Sancti Petri super Divam. Obiit Walterius Cluniacensis abbas (702) qui quam-

A vis in ecclesie illius regimine parum vixerit, anno scilicet et dimidio, tamen ecclesiam illam maximis debitis honeratam de debito quatuor milium marcarum exhoneravit. Huic successit Willermus monachus ejusdem loci, qui fuerat abbas Ramesiensis in Anglia. Hic fecit quoddam mirabile; nam residuum debiti ecclesie Cluniacensis, quod erat 14 milium marcarum, ex propriis thesauris quos adunaverat, et de mille marcis quas Henricus rex Anglorum ei dederat, ex majori parte delevit. Fecit et aliud mirabile: priorem de Stallo deposuit, qui solebat ducere in comitatu suo quadraginta equos, et jussit ut esset contentus tribus equitaturis. Fecit et aliud mirabile, quia septies viginti procuratores, quas burgenses ex consuetudine habere solebant ex donis abbatum, pentus delevit. Inito conflictu christianorum contra Salahadin, ex utraque parte multi mortui sunt, plures tamen de christianis; et magister templi captus est. Quem cum Salahadin vellet reddere pro nepote suo, quem christiani captivum tenebant, magister templi noluit, dicens, non esse consuetudinis militum templi, ut aliqua redemptio daretur pro eis preter cingulum et cultellum, et ita in captione mortuus est. Aliud infortunium accidit nostris; nam Salahadin cum innumero exercitu obsedit castrum de Vado Jacob, quod machinis et vi cepit, et milites templi, qui intus erant, per medium serris per latera scidit; alios qui erant inferioris ordinis, decapitavit. Ipsum tamen castrum obtulit Salahadin, quod reficeret et munitionem christianis redderet, si vellet christiani reddere ei nepotem suum, de quo supra diximus; quod utrum factum sit, nundum scimus.

1181. *Fredericus* 30. *Ludovicus* 44. *Henricus* 28.

Rex Henricus Anglorum tenuit curiam suam in Anglia ad natale apud Noringueham (703). Guillelmus abbas Cluniacensis in crastino epiphantie (704) obiit apud Cariatem, vir plangendus de bonis que fecit in ecclesia sua; sed parum vixit, duobus fere annis. [1180, Dec. 28.] Obiit Richardus abbas Sancti Audoeni; cui successit Sanson vir venerabilis, prior Sancti Stephani Cadomi. Richardus de Humet constabularius regis, cum religiose vixisset anno uno et dimidio in abbacia de Alneto, quam ipse edificaverat, obiit; relinquens filios suos heredes sue terre, scilicet Guillelmum, Emorrannum, Jordanum ⁷⁰².

VARIAE LECTIONES.

⁷⁰² hic 8°. addit: Anno verbi incarnati 1181, episcopatus Alexandri pape 22, Rotroldi Rothomagensis NOTÆ.

(698) A. 1180, secundum Benedictum Petroburgensem vi Id. Sept. 1179. ex Necrol. S. Leutfredi, quod affert Gallia Christ. XI, 579.

(699) *Triginta annis* habet Chronicon Beccense, quod ideo mortem Rogerii sub a. 1179 ponit. Quod falsum est; cf. supra a. 1149.

(700) Trarn, dioc. Bajocensis.

(701) Fontenay, dioc. Bajocensis.

(702) Hic Robertus aperte errat in chronologia. Si enim Walterius abbatiam suscepit a. 1177, ut Robertus ipse supra dixit, mortuum esse oportet jam a. 1178 exeunte, vel 1179 ineunte. Quod bene quadrat cum verbis nostris in sequentis anni initio. Sed

chronicon Sancti Stephani Nivernensis apud Martene thes. III, 1387, Walterium obiisse dicit vi Id. Sept. 1177, et Willernum mortuum esse jam a. 1180, non a. demum 1181, ut Robertus habet charta probat a. 1180 data successori ejus abbati Theobaldo, quam videsis in Biblioth. Cluniacensi p. 1439 cf. Galliam Christ. IV, 1142. Chronicon Cluniacense cautissime tantum adhibendum est ad tempora disponenda.

(703) Benedictus Petroburgensis hoc a. 1180 tribuit, id est 25 Dec. 1179.

(704) Cf. notam paulo præcedentem.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

[1180.] Ludovicus rex Francie cum incidisset gravissimam egritudinem, Philippus junior rex filius ejus, nescio quo consilio ductus, sacramento se obligavit, quod duceret loco et tempore filiam (705) Balduini comitis Henacensium in uxorem, natam ex sorore comitis Flandrensi; et ipse comes concessit ei, quod post mortem suam haberet in hereditatem comitatum Flandrensem, quamvis idem comes haberet masculos heredes de predicta sorore comitissa Henacensi. Et hoc fecit idem rex sine consilio regine matris sue et avunculorum suorum, Willermi Remensis archiepiscopi, Henrici comitis Trecensis, Teobaldi Carnotensis, Stephani Sancerriensis, et aliorum amicorum suorum. Unde illi commoti requisierunt auxilium Henrici regis Anglorum senioris, contra nepotem suum juniorem regem Francorum Philippum. Balduinus abbas Fordensis, Cisterciensis ordinis monachus, magne religionis et literature homo, electus est ad episcopatum Vigeniensem. Obiit Robertus abbas Glastonie. Obiit etiam Johannes episcopus Cicestrensis, cui successit Scfridus canonicus ejusdem ecclesie.

Ante pascha transfretavit rex Henricus senior in Normanniam, et tenuit curiam suam in festivitate pasche Cenomannis. Obiit Willermus abbas Cadum (706); et successit ei Petrus sacrista, monachus ejusdem loci. [1180.] In die ascensionis dominice Philippus junior rex Francorum fecit consecrari in reginam uxorem suam, et coronati sunt ipse et ipsa ab archiepiscopo Senonensi, unde magis iratus est archiepiscopus Remensis, qui coronavit eum in regem. Obiit Guarinus de Girardo archiepiscopus Bituricensis, qui prius fuerat abbas Pontiacensis. [1181] Obiit Johannes episcopus Carnotensis, qui descripsit passionem beati Thome Cantuariensis archiepiscopi et martiris; fuerat enim cum eo conversatus in exilio⁶⁹⁰. Teobaldus prior Crispeii, monachus Cluniacensis, successit Guillermo abbati Cluniacensi. Obiit Ingerrannus de Humet, filius Richardi de Humet; cui successit filius ejus Richardus, natus ex filia Guillermi de Similleio⁶⁹¹. Obiit vir plangendus carissimus meus Gaudfredus de Monte Forti in Britannia, cui successit filius ejus, natus ex filia Rualendi de Saié. Rex Jerosolimitanus Balduinus dedit sororem suam cuidam optimo militi, fratri Gaudfredi de Lizenum, quam prius habuerat Willermus filius marchisi de Monte Ferrato; ex qua suscepit filium, qui servatur et nutritur ad suscipiendum regnum] Jero-

A solimitanum, si vixerit. [1180, Sep. 18] Obiit Ludovicus rex Francorum, vir religiosus et timens Deum, et sepultus est in quodam monasterio Cisterciensis ordinis (707), quod ipse edificaverat. Cui successit filius ejus Philippus, sicut jam supra diximus. Gaudfredus filius naturalis Henrici regis Anglorum senioris, relicta ecclesia Lincolniensi, ad quam electus fuerat, factus est cancellarius regis patris sui. [1180] Obiit Manuel imperator Constantinopolitanus, et successit ei Alexius filius ejus, natus ex sorore Rainuudi principis Antiochie. Ille duxit filiam Ludovici regis Francorum. Mansamuz rex Malsamitorum, qui fere dominatur totius Africe, recedificare cepit Cartaginem antiquam, adjutus ab omnibus Agarenis, qui terram illam incolunt. Obiit Solimanus Iconii, qui multum christianos diligebat et multa bona eis faciebat et successit ei frater ejus⁶⁹².

De muliere, que feria quarta moritur et sabba resurgit. Erat quidam predives burgensis in loco qui dicitur Roca Amatoris (708). A quo monachi ecclesie sancte Marie et sancti Amatoris mutuo acceperant pecuniam, tradentes illi in loco pignoris cortinas ipsius ecclesie. Imminente autem festo genitricie Dei et virginis Marie, rogaverunt predicti monachi burgensem, ut quas apud se habebat cortinas, ad adornandam ecclesiam, tante sollempnitatis expleto tripudio ei restituendas, accommodaret. Ille vero animum cordis habens obturatam, nulla quidem prece flexus est; sed responsum eis cum timore animi dedit, dicens quod essent cortine ille circa lectum conjugis sue, que nuper ei puerum pepererat, nec aliquatenus inde possent amoveri. Quid multa? Transiit festus dies, et ecclesia prefata ornatum suum festivalem non habuit. Sequenti vero nocte beata Maria mater Domini nostri apparuit in sompnis uxori predicti burgensis, et dixit ei: *Vir tuus grande peccatum commisit, nec poterit impietatis excessus derelinqui impunitus. Tercia enim die infans tuus spiritum exalabit, et vir tuus debitum morti solvens in die octava mutabit hanc temporalem felicitatem supplicii eternis; tu autem proficisceris ad ecclesiam meam que est in Belleem, et conspectis ibi tribus sepulcris, quorum quidem duo extrema vacua non sunt, medium tibi eliges in sepulchrum. Interim omni quarta feria circa horam nonam deficiet in te spiritus tuus, et decurret ab ore tuo et naribus sanguis multus, et usque ad horam nonam sabbati veluti mortua permanebis; sabba hora nona spiritu redeunte duces utrasque manus tuas per faciem tuam,*

VARIÆ LECTIONES.

archiepiscopi 16, 3. Non. Martii, dedicata est ecclesia sancte Marie de Voto, sita in territorio Rothomagensi, in honore ejusdem genitricis Dei Marie, a domno Henrico Bajocensi episcopo, assistentibus episcopis Richardo Abrincensi et Rainaldo Bathoniensi, astante illustri rege Anglorum Henrico, Mathildis imperatricis filio, anno regni sui 27. ⁶⁹⁰ *atramentum mutatur in E* ⁶⁹¹ *in rasura.* ⁶⁹² *Post hæc duæ lineæ erasæ.* Obiit Henricus comes Trecensis, et successit ei Henricus filius ejus, natus ex filia Ludovici regis Francorum addit 7b.

NOTÆ.

(705) Elisabetham.
(706) A. 1179 secundum chronicon Sancti Stephani Cadomensis.

(707) Barbel, ad Sequanam.
(708) Rochamadour.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

et continuo pristinus color et fortitudo in te remeant. Hec locuta est beata Maria, et abscessit. Mulier vero pre timore turbata evigilavit, et ruminans sompnum suum, cum magna sollicitudine illud memorie commendavit. Crastina autem illucescente die, cepit somnium suum conjugii suo per ordinem narrare. Miser sermonibus ejus non adhibuit fidem, nec etiam cum videret spiritum deficere in puero, de agenda penitentia cogitatum habuit, sed morte preventus in die octava juxta preostensam visionem, in supplicium lapsus est gehennale. Perturbatur mulier in alternitrius nece, et omnia sicut per sompnum monstrata fuerant, in se nichilominus intelligens accidisse, Romam sub festinatione proficiscitur, et rem summo revelat pontifici. Preterea constanter asseruit, quod in quinto anno ab illo maxima fames ingrueret, quod ex corruptione aeris innumerabilis hominum multitudo moritura esset, et quod clerum Romanum gravis animadversio feriret, nisi ab exercicio doli resipiscerent, sub quo a multis retro temporibus usque ad hodiernam diem laboraverunt. At donnus papa volens manifestius scire, si sermones muteris veritati inniterentur, commendat eam duodecim nobilibus matronis, dans illis preceptum, ut cum illa in mortem obdormiret, plantis ejus calentes subulas indigerent, et de sanguine ab illius ore manante vestes suas inficerent. O rem mirabilem! quarta feria, sicut predixerat, hora nona mulier expalluit et mortua est, ita ut nullus in ea remaneret vitalis spiritus, et ab ejus naribus cepit defluere sanguis copiosus. Sed matrone preceptorum donni pape non immemores, pedibus mulieris calentes subulas infigunt, nec ob id illa movetur. Insuper de sanguine ejus vestimenta sua tingunt, sed omnis infectio facta per sanguinem, in sabbato nusquam comparuit, cum spiritus vite in mulierem remearet ⁶⁰⁰.

1182. *Fredericus 31. Philippus 1. Henricus 29.*

Henricus senior rex Anglorum tenuit curiam suam in natali Domini Andegavis (709). Radulfus de Vennevilla, archidiaconus Rothomagensis, renunciavit cancellarie regis, et rex dedit ei terras magnorum reddituum. [1181 — BENEDE. PETROBURG.] Gaufridus filius regis, electus Liconiensis, factus est cancellarius regis, et renuntiavit electioni Liconiensi; et rex dedit ei magnos redditus in Anglia et Normannia et Andegavia. Johannes filius Luce, clericus regis, electus est in episcopum Ebroicensem. [1182 — *idem.*] Guihæoe archidiaconus Redonensis electus est ad episcopatum Venetensem. Abbas Sancti Remigii Remensis (710) nichilominus electus est ad

A episcopatum Carnotensem. Obiit Henricus comes Trecentensis (711), et successit ei Henricus filius ejus, natus ex filia Ludovici regis Francorum. Obiit Simon comes Ebroicensis, et successit ei in comitatu Ebroicensi in Normannia Amalricus filius ejus. Circa pascha Alienor filia regis Anglorum, uxor Anfulsi regis de Castella, peperit filium, et vocatus est Senechius; pepererat etiam ante filiam unam. Priorissa de Fonte sancti Martini (712), mulier religiosa et magni generis, utpote soror abbatis Savignei, qui fuit nepos Simonis comitis Ebroicensis, facta est abbatisa Sancte Trinitatis Cadomi. [1181—BENEDE.] Circa finem mensis Julii Henricus rex senior transfretavit in Angliam. Gaufridus dux Britannie, filius regis Henrici, desponsavit uxorem suam, filiam Conani comitis Britannie.

In sollempnitate pasche, apud castrum quod dicitur Mons Aureus (713), quedam mulier infamis cum acciperet corpus domini et Salvatoris in ore suo, non glutivit illud, immo tulit et posuit in archa sua involutum panno lineo. Cum autem quidam juvenis amasius ejus aperiret eandem archam, invenit hostiam dominici corporis transmutatam in effigie carnis et sanguinis. Hoc etiam accidit in quadam villa abbatis Sancti Petri Carnotensis cuidam sacerdoti, dum teneret corpus Domini in manibus suis admissam. Simile miraculum accidit iterum in Carnotensi episcopio tempore Roberti episcopi Britanni, quod quidam rusticus posuit corpus Domini in hora cape sue, et ibi servavit illud usque ad mortem suam, et tunc ibi inventum est in specie carnis. Idem miraculum accidit cuidam muliercule in Flandria, quod cum posuisset in cista sua, postea invenit in effigie carnis. Similiter evenit in Andegavensi civitate, cum quidam sacerdos cantaret missam, puer parvulus intererat misse, et vidit idem puer puerum parvum pulcherrimum in manu sacerdotis sacrantis corpus Domini; qui protinus exivit foras ecclesiam, clamans omnibus quos invenit, et dicens: *Venite et videte mirabilia Dei*, et intrantes in ecclesiam nichil viderunt preter speciem panis. Hec etiam accidit cuidam sanctissimo presbitero juxta Fiscannum, dum cantaret missam in die dedicationis ecclesie sancte Trinitatis Fiscanni; qui mittens diaconem suum, vocavit episcopos qui ad dedicationem convenerunt, et venerunt; et presbiter tulit in manibus suis in calice ita ut erat revestitus, et posuerunt illud in altari. Hec facit pietas Domini ad confirmandam fidem sacramentorum suorum in nobis, in quos fines seculorum devenerunt.

Mater solidani de Iconio veniens ad extrema, revelavit filio suo, quod semper celaverat, scilicet

VARIE LECTIONES.

⁶⁰⁰ Post hæc atramentum mutatur, manu prorsus eadem manente.

NOTÆ:

(709) *Apud Wintoniam Benedictus Petroburgensis.*

(710) Petrus; sed jam mense Octobri anni 1181 episcopus chartam quamdam confirmavit. BOUQ.

(711) 17 Mart. 1181. BOUQ.

(712) Mathildis. BOUQ.

(713) Montoire, prope Vendôme.

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

quod esset christiana, et rogavit eum, ut crederet in Christum, qui est Dominus et rex omnium seculorum, et quod amaret christianos. Quod ipse spondit se facturum; sed dixit, quod non auderet aperte credere in Salvatorem propter paganos. Dixit ei mater sua: *Fili, cum mortua fuero, fac mihi excelsam sepulturam et pulchram sicut pyramidem; et pone super eam signum crucis Christi.* Cui ille de luce se hoc facere non posse respondit. *Tu fac, inquit mater ejus, de nocte.* Quod et factum est. In crastino cum Agareni vidissent signum illud, indignati sunt contra principem, et volebant eum occidere. Tunc quidam ex ipsis sullevatus per machinas, conabatur deponere crucem, qui voluntate Dei corruiet et mortuus est. Similiter et alius interemptus est alia vice. Tercia die cum convenissent multa milia hominum ad deponendum edificium illud, inter quos erat unus promptior ad deponendum illud, venerunt fulgura et chuscationes, et illo primitus perempto, multa milia perierunt igne divino. Tunc apparuit angelus Domini, et clarissimum signum crucis posuit super pyramidem illam, ex quo multi crediderunt in Christum, et adhuc crucem illam venerantur et adorant ⁶⁸⁵.

Arnulfus Luxoviensis episcopus cum per 40 annos eandem ecclesiam rexisset, et in edificando ecclesiam et pulcherrimas domos laborasset, renunciavit episcopatu, et perrexit Parisius, suos dies dimidiaturus apud Sanctum Victorem in domibus pulcherrimis, quas ibi ad opus suum construxerat. Radulfus de Vennevilla, archidiaconus Rothomagensis, qui fuerat cancellarius regis, electus est ad predictum episcopatum ⁶⁸⁶.

(Aug. 30.) Anno superiori 1181 obiit Alexander papa tertius, ad cuius litteraturam pauci de predecessoribus ejus infra centum annos attigerunt. Fuit enim in divina pagina preceptor maximus, et in decretis et canonibus et in Romanis legibus precipuus. Nam multas questiones difficillimas et graves in decretis et legibus absolvit et enucleavit. Dedit etiam ei Deus hanc gratiam, quod cum a beato Petro usque ad ipsum fuerint centum septuaginta quatuor pontifices Romani, tres tantum precesserunt eum in numero annorum, quo Romane ecclesie presuerunt: beatus Petrus sedit 25 annis Silvester primus 23, Adrianus primus totidem, ipse Alexander 22. Hic etiam tenuit concilium Turonis anno dominice incarnationis 1163 in quo Octavianum cum complicitibus suis anathematizavit; cui concilio nos interfuimus. Item aliud concilium tenuit Rome anno incarnationis dominice 1180. Ad hoc multe convenerunt tam ecclesiastice quam seculares persone; inter quos venit quidam civis Pisanus, nomine Burgundio,

A peritus tam Grece quam Latine eloquentie. Hic attulit evangelium sancti Johannis translatum ab ipso de Greco in Latinum, quod Johannes Crisostomus ⁶⁸⁷ sermone omeliaco exposuerat. Hic etiam fatebatur magnam partem libri Genesios a se jam translata. Dixit etiam, quod Johannes Crisostomus totum vetus et novum testamentum Grece exposuit. Papa Alexander prefatus tres scismaticos, qui sibi in scismate invicem successerant, fere per 20 annos sustinuit, scilicet Octavianum, Guidonem et Calixtum. Illis vero deficientibus, in pace ecclesie vitam finivit. Cui successit Hubaudus Hostiensis episcopus, dictus Lucius, 175us episcopus Romanus. Hic, videlicet Hostiensis episcopus, ex antiqua consuetudine ordinat et sacrat pontificem Romanum; que consuetudo exinde accidit, quod martyrizato beato Sixto et sancto Laurentio ejus diacono, beatus Justinus presbiter cum clero Romano elegit Dionisium in pontificem Romanum, quem sacravit Maximus Hostiensis episcopus. Ex hac consuetudine exinde Hostiensis episcopus ordinat et sacrat Romanum pontificem, et habet pallium solummodo ad ea, que pertinent in ordinatione et consecratione Romani pontificis. Eugenius papa conjunxit episcopatu Hostiensi Belitrensem, et sic fecit de duobus unum. Similiter fecit de episcopatu Portuensi, cui junxit episcopatum Sancte Rufine, faciens de duobus unum.

[1181.] Obiit Rogerius episcopus Eboracensis vir litteratus et industrius in augenda possessione terrenas; ecclesiam principalem et domos episcopales non solum Eboraci, verum in omnibus maneriis suis cum redditibus multum auxit ⁶⁸⁷ ac reedificando decoravit, in tantum ut archiepiscopatus Eboracensis archiepiscopatu Cantuarensi fere coequaretur. Multas divicias et non sibi profuturas reliquit. Obiit Philippus episcopus Redonensis, qui fuit primus abbas Claremontis. Hic per revelationem caput ecclesie Redonensi solo diruit, et in ea diruptione multas pecunias invenit, de quibus cepit reedificare caput prefate ecclesie meliori scemate. Obiit Hunfredus de Bohun prepositus in exercitu cum rege Henrico juniore; quem exercitum prefatus rex in Franciam duxerat, coadjuvando partes Philippi regis Francie contra comitem Flandrensem. Obierunt ⁶⁸⁸ Henricus abbas Pratelli; et Guillelmus abbas Sancti Michaelis ulterioris portus, monachi Becci.

Anno Domini 1181, 3 Idus, hora nona diei eclipsis solis, et erat pene tertia pars solis obscurata, et ab initio eclipsis ad finem spatium unius hore equalis et triginta octo minorum. Eodem anno eclipsis lune 11 Kalendas Januarii, scilicet feria 3, nocte sequente, hora tertia noctis, et paulo minus quam medietas obscurata, et duravit obscuritas fere per duas horas. Anno Domini 1175 (714) bis visa est eclipsis in luna,

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁸⁵ Atramentum atque habitus manus mutatur in E. ⁶⁸⁶ Manus alia incipit. ⁶⁸⁷ ita E. ⁶⁸⁸ ait E. ⁶⁸⁹ obiit primo scriptum; sed eadem manus postea correxit, et addidit verba e. G. a. S. M. u. p. m. B. qua leguntur etiam in 8^a. 8^b. Obiit Henricus abbas Pratelli, monachus Becci 7^a. 7^b. qui hic desinunt; nil deperditum.

NOTÆ.

714) Cor. 1176. BOUQ.

ROM. NORUM. FRANCORUM. ANGLORUM.

apparuit domina nostra, mater misericordie sancta Maria, cuidam fabro lignario opus facienti in quadam silva, et obtulit ei sigillum iconie sue et filii sui Salvatoris nostri, cujus sic conscripcio erat: *Annus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem*, et jussit ei ut ferret illud sigillum ad episcopum Podiensem, ut predicaret in provincia sua et aliis circumquaque, ut omnes qui vellent pacem tenere sancte ecclesie et filiis suis, facerent hujusmodi sigilla, et portarent in signum pacis, et facerent alba parva capucia ad ostentationem pacis et innocencie, et dato sacramento pacem tenerent, et inimicos pacis destruerent. Quod et factum est. Nam multi episcopi et consules et viri consulares et mediocres et pauperes hanc sectam tenentes, pacem tenent et inimicos pacis persecuntur⁶⁹⁶. Obiit Willemus de Vecie. Obiit Guillelmus de Lancastre, magne honestatis et possessionis vir⁶⁹⁷.

1184. *Fredericus 32. Philippus 3. Henricus 30.*

Rex Henricus tenuit curiam suam apud Cenomannis. Dominus noster Galterus Liconiensis episcopus, factus est archiepiscopus Rothomagensis. Lucius papa in capite jejunii, id est feria 4 cinerum, ordinavit plures cardinales, inter quos magistrum Meliorem presbiterum cardinalem, quem etiam fecit camerarium suum; et electum Dolensem diaconum et magistrum Radulphum Nigellum, karissimum amicum nostrum, magne honestatis et literature et religionis virum. Fredericus imperator Romanorum fecit ordinari unum filiorum suorum, non primogenitum, sed secundum, in regem Germanie (716). Rex Anglorum Henricus sapientia et divitiis suis adquisivit sororem regis Portugalesis Hispanie, ad hoc ut fieret uxor Philippi comitis Flandrensis cognati sui. Venit ergo ad comitem Flandrensem in habundantia auri et argenti (*Aug.*). Hujus pater licet grandevus adhuc vivit (717), qui in juventute sua super Agarenos, adjutus ab Anglis et Normannis, cepit civitatem Ulixiponam, quam vulgariter vocant Lislebonam. Ad quam transtulit de Valentia corpus beati Vincentii levite et martyris, ut quidam dicunt, sed Amoinus monachus de translatione corporis ejusdem sancti martyris tempore Karoli imperatoris facta aliter loquitur. Fecit eandem civitatem permissione pape archiepiscopatum, cui subdidit sex alias civitates quas adquisierat. Balduinus Wigorniensis episcopus consecratus est in archiepiscopum Cantuariensem. Obiit Gualerannus Rofensis episcopus et capellanus ar-

chiepiscopi Cantuariensis; cui successit Gislebertus archidiaconus Lexoviensis. Joannes de Neelfa, archidiaconus Lexoviensis, electus est in episcopatum Cestrensem⁶⁹⁸. Petrus Giraldi factus est episcopus Maeloviensis.

1185. 33. 4. 31.

Magna discordia facta est inter Philippum regem Francorum et Philippum comitem Flandrensiem, propter comitatum Viromandensem. Sed rex Francorum ex omni potentatu suo congregavit infinitum exercitum, et coegit comitem ad faciendam voluntatem suam. Obiit Frogerius episcopus Sagiensis, qui multum emendavit matrem ecclesiam et totum dominicum suum. Reliquit etiam immensas divitias in auro et argento, sibi non profuturas. Obiit Robertus electus Montisburgi (718), et successit ei Guillelmus monachus ejusdem loci. Johannes minor filius regis Anglorum, quem vocant Sine terra, quanvis multas et latas habeat possessiones et multos comitatus, transivit in Hiberniam, gratia Dei permittente rex futurus in illa patria. Obiit Robertus episcopus Nannetensis, vir magne honestatis et amicus noster, cum rediret de Jerusalem. Obiit Gaufridus Cornubiensis episcopus. Abbas Ponteniensis factus est episcopus A'trebatensis. Teobaldus abbas Cluniacensis factus est episcopus cardinalis Hostiensis; cui successit filius comitis de Claremonte. Hic prius fuit abbas cujusdam abbacie ordinis Cisterciensis. Inde translatus est ad abbatiam Flaviacensem. Inde exortis quibusdam causis factus est abbas Sancti Luciani martiris, primi episcopi Belvacensis civitatis. Exiit, ut diximus, factus est abbas Cluniacensis. Iterum facta est magna commotio et disceptatio inter Philippum regem Francorum et Philippum comitem Flandrensiem. Comes enim Flandrensis confusus pudore, quia fecerat voluntatem regis de comitatu Viromandensi, repletus ira et indignatione, vertit se ad regem Germanie, filium Frederici Romani imperatoris, ut Juvaret eum, et fecit ei hominum de Flandrensi comitatu. Unde magna tribulatio exorta est in toto regno Francorum.

Anno preterito obiit Balduinus rex Jerosolimitanus, vir honestus et religiosus, et potens contra Sarracenos, licet elephantosus. Nec hoc mirum est, quia flagellat Deus omnem filium quem recipit. Huic successit nepos ejus Henricus (719), natus ex sorore sua, cujus pater fuit Willermus filius comitis Montis Ferrati, qui fuerat natus ex nepte Frederici imperatoris Romanorum; et postea comes Jopenensis (720) duxit matrem predicti Henrici regis, qui

VARIE LECTIONES.

⁶⁹⁶ *Hic desinit 8c.* ⁶⁹⁷ *Post hæc duæ lineæ erasæ in E. Manus habitum mutat in maius et ita pergit usque ad finem.* ⁶⁹⁸ *Johannes — Cestrensem desunt 8b.*

NOTÆ.

(716) Minus accuratus est Robertus; Henricus enim rex coronatus fuit jam d. 15 Aug. 1169; sed hoc anno 1184, prima arma accepit Magontia, in Pentecosten.

(717) Alphonsus Henriquez, qui obiit a. 1485.

(718) Montebourg dioc. Constantiensis.

(719) Errat Robertus; fuit Balduinus V filius Syhllæ, qui obiit 1186.

(720) Guido de Lusignano

ROMANORUM. FRANCORUM. ANGLORUM. servat predictum juvenem regem et regnum ejus, usquequo perveniat ad perfectam etatem. Obiit Bartholomæus vir venerabilis episcopus Exoniensis. Obiit Jocelinus Saresberiensis episcopus. (Nov. 24.) Obiit Lucius papa Romanus, cui successit Imbertus Mediolanensis archiepiscopus, vocatus Urbanus tertius⁴⁹⁹. Donnus Walterus Rothomagensis archiepiscopus impetravit a domino nostro Henrico rege Anglorum, ut abbatia sancti Ekerii, que est in insula Gersosii, quam Willermus filius Hamerici fecerat in eadem⁵⁰⁰ insula, consilio et auxilio donni regis jangeretur abbacie de Voto, que est juxta Cesarisburgum, quam imperatrix mater Henrici regis edificaverat. Erat autem tripliciter ditior tam in Normannia quam in Anglia, quam abbatia de Voto. Erat vero utraque de ordine canonicorum regularium. Facta est itaque abbatia de Voto mater et caput, habens et perbenniter possidens abbatiam de Insula et omnia sibi pertinentia. Predictus vero archiepiscopus Rothomagensis fecit in eadem abbatia abbatem suum capellanum, qui erat canonicus ejusdem ordinis. Quidam enim constabularius donni regis Henrici, Osbernus de Hosa nomine, qui castrum Cesarisburgi cum patria que ad illud pertinet, custodiebat, jussu donni regis Henrici edificavit in

A eadem abbatia de Voto domum pulcherrimam, officinas idoneas in se continentem, ad opus suum; in qua post amministrationem donni regis, quandiu vixit, satis honeste conversatus est. Ipse vero ante octo dies mortis sue factus⁵⁰¹ [canonicus, permissione donni regis eidem abbacie dedit 32 marcas auri; dedit etiam predictæ abbacie 100 libras Cenomanensium, ad augendas possessiones ejusdem abbacie; dedit etiam eidem abbacie 60 marcas argenti in plata, et totidem in vasis. Predictus archiepiscopus transtulit magistrum Willermum Hubaudum, qui erat abbas Grestensis et monachus Becci, ad abbatiam sancti Martini Pontisare, quamvis abbatia Grestem tripliciter esset ditior quam illa. Sed propter affinitatem vel familiaritatem, quam habebat erga illum, et quia erant compatriote, voluit ipsum habere juxta se.

1186. *Fredericus 34. Philippus 5. Henricus 32.*

Donnus Henricus rex tenuit curiam suam ad natale apud Donnumfrontem. Henricus de Brachavilla, superior Toarni, factus est abbas Sagiensis. Apud urbem Parisiorum, in quodam monasterio sancti Stephani protomartiris, inveniuntur reliquie de capillis sancte Marie 32, brachium sancti Andreæ apostoli, caput sancti Dionisii martiris, ejusdem urbis episcopi.]

VARIE LECTIONES.

⁴⁹⁹ *Pæst hæc tres lineæ erasæ in E. papa Romanus 187us addit 8^h. ⁵⁰⁰ H. f. i. e. in rasura. ⁵⁰¹ Hic desinit E. in imo folio tertio ternionis; quartum et quintum, quæ finem operis continebant, jam sunt deperdita. At 8^h ostendit, cum illis foliis perpanca tantum interitisse; exhibet enim ea, quæ uncinis inclusa hic dedimus; quæ Roberti esse, dubium non videtur. Simul autem apparet, in voce episcopi Roberti opus concludi, eaque, quæ tunc in 6^h sequuntur annorum 1187-1210, ab alio auctore cœvo, Gemmeticensi ut videtur, fuisse adjuncta.*

MONITUM

IN LIBRUM DE SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS

Hist. litt. de la France, t. IX, p. 543.)

Un ouvrage fort célèbre de Sigebert est son traité *Des écrivains ecclésiastiques*, ou, comme il le nomme lui-même, *Des hommes illustres*. L'auteur en conçut le dessein sur le modèle et à l'imitation de saint Jérôme et de Gennade, prêtre de Marseille, qui en avaient composé de semblables. Il y mit la main à différentes reprises, comme à sa Chronique, et ne le finit qu'en 1111. Aussi y a-t-il fait entrer les écrivains de son temps qui étaient venus à sa connaissance. On y en compte en tout jusqu'à cent soixante-onze, en l'y comprenant lui-même; car il ne s'y est pas oublié à l'exemple de saint Jérôme et de Gennade, qui en ont usé de même, et qu'il s'était proposé d'imiter. Son article est le plus prolix, le mieux détaillé, et par conséquent le plus intéressant. Cela devait être ainsi, tant parce qu'il avait beaucoup écrit, que parce qu'il était plus au fait de ce qui le concernait que de ce qui regardait les autres. Il dit fort peu de chose de sa personne, mais il entre dans un grand détail de ses écrits.

Quelque estimable au reste que soit ce traité, ou plutôt ce catalogue d'écrivains, en ce qu'il nous en a conservé la connaissance de plusieurs, et d'un plus grand nombre encore d'ouvrages, laquelle nous aurait été dérobée sans ce secours, il a néanmoins ses défauts, et de plus d'une sorte. Non-seulement l'auteur est trop succinct sur ce qu'il nous apprend de la plupart de ses écrivains, mais il a négligé même très-souvent de caractériser leur personne et les productions de leur plume. On s'aperçoit sans peine que son dessein était d'y observer l'ordre chronologique; mais il n'a rien moins été qu'exact à l'y suivre. Ses fautes en ce point sont quelquefois énormes. Il place, par exemple (c. 119, 126), entre les écrivains du ixe siècle, saint Césaire, évêque d'Arles, et Laurent de Novare, qui florissaient dès les premières années du vi^e. Le patrice Dynamis (c. 114) qui appartient à la fin du même siècle, ou tout au commencement du suivant, est renvoyé entre les auteurs du xe siècle. Au contraire, Raoul Glaber (c. 50), qui n'est que du xie, tient place entre saint Grégoire, évêque de Tours, et saint Isidore de Séville, qui sont du vi^e. Ces exemples suffisent pour faire connaître l'inexactitude chronologique de Sigebert. A l'égard de son défaut de critique, il est pardonnable à un auteur qui a écrit en un siècle où cette science était extrêmement rare.

Nous avons trois éditions de son traité *Des hommes illustres*. La première est due au travail de Souffroi